

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

B/3566. számú

jelentés

az agrárgazdaság 2013. évi helyzetéről

I-II. kötet

I. kötet

**Előadó:
Dr. Fazekas Sándor
földművelésügyi miniszter**

Budapest, 2015. március

Tartalom

Bevezetés.....	11
1. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe	13
1.1. A makrogazdasági környezet és az agrárgazdaság kölcsönhatása, makrogazdasági mutatók 2013-ban	13
1.2. Agrobiznisz.....	15
1.3. Árak alakulása	17
2. Gazdaságszerkezet	23
2.1. Üzemstruktúra a 2013-as Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ) alapján	23
2.2. Vertikális és horizontális piaci szervezethez	27
2.2.1. A zöldség-gyümölcs ágazat szervezethez	27
2.2.2. A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli, egyéb termelői csoportok	31
3. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mező- és erdőgazdasági vállalkozásokban, az agrárvállalkozások hitelgazdálkodása	35
3.1. A pénzügyi és vagyoni helyzet elemzése a NAV gyorsjelentésének adatai alapján	35
3.2. A mezőgazdasági vállalkozások 2013. évi eredményei a tesztüzemi rendszer alapján	38
3.2.1. Az egyéni gazdaságok jövedelemhelyezete.....	39
3.2.2. A társas vállalkozások jövedelemhelyezete.....	40
3.2.3. A gazdaságok jövedelemhelyezete tevékenységi ágak szerint	42
3.3. Az agrárvállalkozások hitelgazdálkodása.....	43
3.3.1. A mezőgazdasági egyéni és társas vállalkozások hitelállománya (mezőgazdasági géplízinggel együtt)	45
3.3.2. Az élelmiszeripari vállalkozások hiteleinek alakulása.....	50
3.3.3. Kedvezményes finanszírozású programok.....	51
3.3.4. Intézményi kezességvállalás	58
4. A mezőgazdasági termelés	63
4.1. Szántóföldi növénytermesztés	63
4.2. Vetőmag-termesztés	64
4.3. Kertészet (zöldség-, és gyümölcs-termesztés)	65
4.3.1. Zöldségtermesztés.....	65
4.3.2. Gyümölcs-termesztés	67
4.3.3. Szőlőtermesztés.....	68
4.4. Dísz- és gyógynövénytermesztés, –felvásárlás	69
4.4.1. Dísznövénytermesztés.....	69
4.4.2. Gyógynövénytermesztés, –felvásárlás.....	69
4.5. Állattenyésztés.....	70
4.6. Ökológiai gazdálkodás	72
5. Ágazati erőforrások	79
5.1. A termőföld.....	79
5.1.1. Földhasználat, birtokszerkezet, földvédelem	80
5.1.2. Földpiac, haszonbérlet	86
5.1.3. Ingatlan nyilvántartás.....	91
5.1.4. Nemzeti Földalapba tartozó földterületek hasznosítása, haszonbérleti pályázatok	92
5.2. Területi vízgazdálkodás.....	93
5.3. Agrárfoglalkoztatás és kereseti viszonyok	100
5.4. Termelőeszköz-felhasználás	105
5.5. Beruházások a mezőgazdaságban.....	109
6. Erdő- és vadgazdálkodás, halászat	111

6.1. Erdőgazdálkodás.....	111
6.2. Vadgazdálkodás.....	112
6.3. Halgazdálkodás.....	112
7. Az élelmiszeripar helyzete	115
7.1. Termelés és értékesítés	115
7.2. Beruházások.....	118
7.3. Foglalkoztatás és keresetek	119
7.4. Az élelmiszeripar területi elhelyezkedése	121
7.5. Az élelmiszeripar jövedelmi és vagyoni helyzete	122
7.5.1. Az élelmiszeripar eredményessége	122
7.5.2. Szerkezet, hatékonyság, jövedelmezőség	123
7.5.3. Az élelmiszeripari vállalkozások méret szerinti elemzése.....	124
7.5.4. Az élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi forma szerinti elemzése	126
7.5.5. Export árbevétel alakulása tulajdonosi forma szerint	127
7.5.6. Az élelmiszeripari vállalkozások gazdálkodási forma szerint	129
7.6. Az élelmiszerláncon belüli jövedelem eloszlás	130
8. Az agrárkereskedelem alakulása	135
8.1. A hazai élelmiszerfogyasztás és kereskedelem	135
8.2. Az agrár–külkereskedelem helyzete.....	138
8.3. A helyi értékesítés és piac szerepe a hazai élelmiszerkereskedelemben	142
8.4. Közösségi agrármarketing	147
8.4.1. Márkaépítés, márkafenntartás, márkavédelem.....	147
8.4.2. Minőségbiztosítási rendszerek	149
8.4.3. Termék promóciók, kiállítások – az AMC tevékenysége	151
8.5. Feketegazdaság.....	153
8.5.1. A feketegazdaság elleni küzdelem keretében megvalósult intézkedések	153
8.5.2. Az ágazatra vonatkozó ellenőrzési tapasztalatok bemutatása.....	155
9. Takarmányipar és kereskedelem	159
10. Bioenergia-termelés (biodízel, biogáz, biomassa).....	161
11. Magyarország környezeti állapota.....	163
12. Természetvédelem.....	165
12.1. Védett természeti értékek és területek, természetvédelmi helyzetkép	165
12.2. Natura 2000	168
13. Európai uniós és nemzetközi agrárdiplomáciai fejlemények	171
13.1. Áttekintés – a 2013. év eseményei – Közös Agrárpolitika, Közös Halászati Politika	171
13.1.1. Közös Agrárpolitika (KAP) reformja	171
13.1.2. Közös Halászati Politika (KHP) reformja.....	175
13.2. Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Szervezetek (FAO, WTO, OECD)	175
13.2.1. FAO – Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete	175
13.2.2. WTO – Kereskedelmi Világszervezet.....	176
13.2.3. OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.....	176
13.2.4. Ikerintézmény-fejlesztési (Twinning és TAIEX) projektek.....	177
14. Agrár– és vidékfejlesztési támogatások	179
14.1. A 2007–2013-as programidőszak értékelése.....	179
14.2. 2013. évi agrár- és vidékfejlesztési támogatások	180
14.2.1. Közvetlen támogatások	181
14.2.2. Vidékfejlesztési és halászati programok	182
14.2.3. Piaci és intervenciós intézkedések	185
14.2.4. Nemzeti támogatások.....	187

14.3. Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások kiemelt területei	189
14.3.1. Állattenyésztési támogatások	189
14.3.2. Szántóföldi növénytermesztők támogatása	191
14.3.3. Kertészeti ágazat támogatása	192
15. Agrárpénzügyek	193
15.1. Adó- és járulérendszer	193
15.2. Agrár-kockázatkezelési rendszer	197
16. Élelmiszerbiztonság, növény- és állategészségügy	203
16.1. Élelmiszerhigiéna, élelmiszerbiztonság	203
16.2. Növény- és talajvédelem, növényegészségügy, növényi termék ellenőrzés	204
16.3. Állategészségügy, állatvédelem.....	205
17. Kutatás és oktatás	207
17.1. Kutatás-fejlesztés.....	207
17.2. Oktatás	208
18. Génmegőrzés és GMO	211
18.1. Génmegőrzés	211
18.2. GMO	212
19. Agrárjogalkotás	215
19.1. Törvények	215
19.2. Kormányrendeletek	217
20. Az Európai Unió mezőgazdasága.....	221
20.1. Növényi termékek.....	221
20.2. Állati termékek	224
21. Magyarország és az EU mezőgazdasága a Mezőgazdasági Számlarendszer alapján ..	227
21.1. Termelési és jövedelmi folyamatok.....	227
21.2. A mezőgazdasági termelés szerkezete.....	229

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Az agrárgazdaság aránya a nemzetgazdaságban.....	13
2. táblázat: Az agrobiznisz nemzetgazdasági jelentősége	17
3. táblázat: A mezőgazdasági termékek termelői árának változása az előző évhez viszonyítva (%)....	18
4. táblázat: Néhány fontosabb termék termelői ára (forint).....	19
5. táblázat: A mezőgazdasági ráfordítások árának változása az előző évhez viszonyítva (%).....	20
6. táblázat: A zöldség-gyümölcs ágazat termelői szervezeteinek megoszlása megyei bontásban	27
7. táblázat: A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli jelentősebb termelői csoportok néhány fontos adata	33
8. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások mérlegadatai (millió forint)....	36
9. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások eredményadatai (millió forint)	37
10. táblázat: Az egyéni gazdaságok forrásainak összetétel, 2012–2013	43
11. táblázat: A mezőgazdasági társas vállalkozások forrásainak összetétele, 2012–2013.....	44
12. táblázat: A hiteligényléssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások körében, milliárd forintban (2013.12.31.).....	53
13. táblázat: A jóváhagyott kedvezményes MFB hitelek a mezőgazdasági szakágazatokban	54
14. táblázat: Az Agrár Széchenyi Kártya Program keretén belül igényelt és ténylegesen	55
15. táblázat: Az NHP I. ütemének állománya az agrárszektorban (milliárd forint)	56
16. táblázat: Az NHP garantált hitelállománya a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban	57
17. táblázat: Kifutott kamattámogatott hitelek és kölcsönök állományának alakulása 2010-2013 között (milliárd forint).....	57
18. táblázat: Fontosabb szántóföldi növények költség és jövedelem mutatói	64
19. táblázat: A fontosabb zöldségfélék terméseredményei	66
20. táblázat: A fontosabb kertészeti ágazatok költség és jövedelem mutatói	67
21. táblázat: A fontosabb gyümölcsfélék terméseredményei	67
22. táblázat: Fontosabb gyümölcságazatok költség és jövedelem mutatói.....	68
23. táblázat: A szőlő terméseredményei	68
24. táblázat: Ellenőrzött ökológiai területek mérete Magyarországon 2012-2013-ban.....	73
25. táblázat: Ellenőrzött ökológiai vállalkozások száma Magyarországon 2012-2013-ban.....	73
26. táblázat: A hazai ökológiai állatállomány változása (2009–2013).....	77
27. táblázat: A mezőgazdasági földhasználat művelési ágak szerinti nagysága (ezer hektár)	80
28. táblázat: A használt földterület nagysága 2013-ban	80
29. táblázat: A földhasználat megoszlása a különböző szektorok között.....	81
30. táblázat: A földhasználat jogcímei és földhasználók típusa szerinti megoszlása (hektár).....	81
31. táblázat: Az elmúlt négy évben igénybevett területek adatai (hektár).....	83
32. táblázat: A földhivatalok parlagfű ellenőrzéseire vonatkozó összesített adatok (2013).....	85
33. táblázat: A földhivatalok által felvett jegyzőkönyvek 2005-2013. között.....	85
34. táblázat: A földárak főbb művelési áganként (forint/ha).....	86
35. táblázat: A földbérleti díjak főbb művelési áganként (ezer forint).....	88
36. táblázat: Az értékesített területek megoszlása művelési ágak szerint, 2013* (%)	89
37. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek száma és területe*(db)	90
38. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek átlagterülete (ha)	90
39. táblázat: Birtoktestre és hektárra vetített haszonbérleti adatok (2013).....	92
40. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések száma és szektorális összetétele, az érintett területek hektárban kifejezett nagysága (2013).....	92
41. táblázat: Megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása pályázók státusza szerint	92
42. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása az elnyert földterület nagysága alapján	93
43. táblázat: Vízfolyások tulajdoni és kezelői megoszlása 2013-ban	93
44. táblázat: Vízjogilag engedélyezett öntözhető terület, valamint a ténylegesen megöntözött terület nagyságának alakulása (2009–2013).....	97
45. táblázat: A foglalkoztatottak száma 2009–2013 (ezer fő).....	101
46. táblázat: Alkalmazottak száma 2009–2013 (ezer fő)	101
47. táblázat: Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2009–2013.....	102
48. táblázat: A gazdálkodók száma korcsoportok szerint.....	103

49. táblázat: Az egyéni gazdaságokban (nem gazdálkodóként) dolgozó, ...	104
50. táblázat: A gazdálkodók száma az egyéni gazdaságokban területi egységek szerint, ...	104
51. táblázat: Az egyéni gazdaságokban (nem gazdálkodóként) dolgozó, nem fizetett munkaerő száma	104
52. táblázat: Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése* (millió Ft)	105
53. táblázat: Egyes mezőgazdasági gépek értékesítése*(darab).....	105
54. táblázat: Egy hektár mezőgazdasági területre jutó műtrágya, (kg).....	107
55. táblázat: Növényvédőszer-értékesítés (tonna)	108
56. táblázat: Az élelmiszeripar termelése és értékesítése	115
57. táblázat: Az élelmiszeripar termelői árának változása	117
58. táblázat: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékből (százalék). ..	118
59. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok* részesedése az ágazat foglalkoztatásából (százalék) ..	119
60. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok foglalkoztatásának alakulása az előző évhez viszonyítva (%).....	120
61. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok hozzájárulása az élelmiszeripar	120
62. táblázat: A keresetek alakulása az élelmiszeriparban 2013-ban.....	121
63. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása 2009–2013 között (millió Ft)	122
64. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása	123
65. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak	124
66. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak	126
67. táblázat: Az élelmiszeripar export árbevételének tulajdoni forma és méret szerinti alakulása	127
68. táblázat: Az élelmiszeriparhoz kapcsolódó export árbevétel aránya	128
69. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető élelmiszeripari vállalkozások számának alakulása (db).....	129
70. táblázat: A kenyér és a liszt költség- és ármegoszlása	131
71. táblázat: A tej és a sajt költség- és ármegoszlása	131
72. táblázat: A karaj és a csirke költség- és ármegoszlása	131
73. táblázat: A háztartások napi fogyasztási cikk vásárlásait.....	135
74. táblázat: A kiskereskedelmi forgalom kiigazítatlan volumenindexei (2009–2013) [előző év=100,0]	136
75. táblázat: Fogyasztói árindexek az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása	137
76. táblázat: A REL értékesítési formáinak kategóriái.....	142
77. táblázat: A piacok száma és típusai (2012-2013).....	143
78. táblázat: A piacok megoszlása Magyarországon régiói szerint (2013)	143
79. táblázat: Az EU-ban bejegyzett oltalom alatt álló magyar földrajzi árujelzők száma.....	149
80. táblázat: Az EU-ban bejegyzett oltalom alatt álló hazai földrajzi árujelzők	150
81. táblázat: Takarmány-külkereskedelem alakulása Magyarországon	160
82. táblázat: A bio-hajtóanyagok termelésének alakulása Magyarországon	161
83. táblázat: Becslés a mezőgazdasági eredetű biomassza biogáz célú felhasználásáról (ezer tonna) ..	162
84. táblázat: Magyarország összes és mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátása	163
85. táblázat: Védett természeti területek megoszlása védelmi kategóriáinként.....	165
86. táblázat: A nemzeti park igazgatóságok által a közmunkaprogramban foglalkoztatottak átlagléttszáma	167
87. táblázat: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások teljesülése (millió forint), 2007–2013*	179
88. táblázat: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásai (millió forint), 2013	180
89. táblázat: 2012. évi közvetlen és kiegészítő nemzeti támogatások 2013. évi teljesülése*(millió forint).....	181
90. táblázat: Vidékfejlesztési és halászati támogatások teljesülése (millió forint), 2007–2013.....	183
91. táblázat: Piaci és intervenciós intézkedések (millió forint), 2013	187
92. táblázat: Nemzeti támogatások teljesülése (millió forint), 2013*	189
93. táblázat: Az állattartóknak folyósított támogatások (millió forint), 2013	190
94. táblázat: A szántóföldi növénytermesztőknek folyósított támogatások (millió forint), 2013	191
95. táblázat: A kertészet ágazat részére folyósított támogatások (millió forint), 2013*	192
96. táblázat: A kockázatkezelési rendszer I. pillérének működése (millió forint).....	197
97. táblázat: A kockázatkezelési rendszer I. pillérének működése káresemények szerint	197
98. táblázat: Növénybiztosítások 2012-ben és 2013-ban	199

99. táblázat: Agrár- és élelmiszer-tudományi kutatás-fejlesztés adatai, 2013.....	207
100. táblázat: Az agráriummal kapcsolatos szabadalmi és növényfajta-oltalmi bejelentések száma 2013-ban.....	208
101. táblázat: A zöldenergiával kapcsolatos védjegybejelentések száma, 2013	208
102. táblázat: Az EU mezőgazdaságának néhány teljesítmény mutatója.....	227
103. táblázat: Az EU néhány hatékonysági, jövedelmezőségi mutatója	230

Ábrajegyzék

1. ábra: Az agrobiznisz.....	15
2. ábra: Gazdaságok megoszlása termelési típus szerint, 2013	23
3. ábra: Egyéni gazdaságok megoszlása a gazdálkodás célja szerint, 2013	24
4. ábra: Gazdaságok megoszlása a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint, 2013	25
5. ábra: Gazdaságok megoszlása az állategység nagyságkategóriái szerint, 2013	25
6. ábra: Gazdaságok megoszlása a standard termelési érték nagyságkategóriái szerint, 2013.....	26
7. ábra: A TÉSZ-ek, TCS-k és TSZT-k területi elhelyezkedése	28
8. ábra: Zöldség-gyümölcs termelői szervezetek száma	28
9. ábra: Tagi terület és taglétszám	28
10. ábra: A TÉSZ-ek tagi nettó árbevétele	29
11. ábra: TÉSZ-ek összes nettó árbevétele.....	29
12. ábra: A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli termelői csoportok megyénkénti eloszlása (darab)* ...	31
13. ábra: A mezőgazdasági, erdőgazdálkodási, halászati kettős könyvvitelt vezető.....	36
14. ábra: Az egy hektárra jutó nettó hozzáadott érték változása (2002-2013)	38
15. ábra: Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 2013-as árakon* (2001-2013)	39
16. ábra: Az egy hektárra jutó bruttó és nettó beruházás változása az egyéni gazdaságoknál	40
17. ábra: A társas vállalkozások szokásos vállalkozási eredménye 2013-as árakon* (2001-2013).....	41
18. ábra: Ezer euró STÉ-re jutó nettó hozzáadott érték, 2012–2013 (egyéni gazdaságok és társas vállalkozások együtt).....	42
19. ábra: Mezőgazdasági géplízing állománya, 2009-2013	44
20. ábra: Vevők és szállítók a mezőgazdasági társas vállalkozások mérlegében, 2009–2013.....	45
21. ábra: Az egyéni gazdaságok hiteleinek alakulása 2009-2013	46
22. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya, 2009-2013	46
23. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratil idő szerint, 2009-2013	47
24. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint, 2009-2013	47
25. ábra: A mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállománya hitelnyújtó szerint, 2009-2013	48
26. ábra: Lízingcégek mezőgazdasági tőkekintlévőségeinek ³⁰ alakulása, 2009-2013	48
27. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági szerződésszámának éves alakulása, 2009-2013	49
28. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági finanszírozott összegének ³¹ éves alakulása, 2009-2013.....	49
29. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratil idő szerint.....	50
30. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint	50
31. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya hitelnyújtó szerint.....	51
32. ábra: Az agrár-vállalkozások számára elérhető hitelprogramok megoszlása a meghirdetett keret alapján	52
33. ábra: A hiteligenlyléssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében	53
34. ábra: Az Agrár Széchenyi Kártya Program keretén belül igényelt és ténylegesen leszerződött hitelkeretösszeg* alakulása (millió forint)	55
35. ábra: Garantált hitelek állománya a mezőgazdaságban*	58
36. ábra: Garantált hitelek állománya az élelmiszeriparban.....	59
37. ábra: Az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány fennálló állományának változása	59
38. ábra: Az AVHGA agrár ügyleteinek megoszlása vállalatméret és gazdálkodási forma szerint 2013-ban	60
39. ábra: Az AVHGA 2013-ban kiadott kezességeinek hitelcél szerinti megoszlása	61
40. ábra: Néhány szántóföldi növény termésének alakulása (2008–2012 évek átlaga = 100,0%).....	63

41. ábra: Az állatállomány alakulása a 2013. december 1-jei adatok alapján (2008–2012 évek átlaga = 100%)	70
42. ábra: Az állatállomány alakulása, 2003–2013 (2003. június 1. = 100%).....	71
43. ábra: Az ökológiai gazdálkodásba bevont ellenőrzött területek és vállalkozások (1988-2013).....	73
44. ábra: Ellenőrzött ökológiai gazdálkodásba vont területek fejlődése Európában (1999-2012)	74
45. ábra: Az ökológiai területek aránya a teljes mezőgazdasági területhez képest	74
46. ábra: A minősített ökológiai gazdálkodásba bevont területek hasznosítása Magyarországon 2013-ban.	75
47. ábra: Az ökológiai szántóföldi és gyepterületek változása 2001-2013 között	76
48. ábra: Az ökológiai élelmiszerek piacának alakulása Európában és az EU-ban (2004-2012).....	78
49. ábra: A hasznosítatlan területek nagysága megyei bontásban	84
50. ábra: A be nem jelentett művelési ág változások nagysága.....	84
51. ábra: A szántóföld ára és árváltozása megyénként, 2013*	87
52. ábra: A bérelt terület aránya művelési ágak szerint.....	87
53. ábra: A szántóföld bérleti díja és díjváltozása megyénként, 2012	88
54. ábra: A szántóföld bérleti díjának és árának aránya, 2012 (%)	89
55. ábra: A 2013. évi csapadékösszeg	95
56. ábra: Havi csapadékösszegek 2013-ban és az 1971–2000-es átlagértékek (mm)	95
57. ábra: Vízforgalomban rendelkezéses és öntözést végzők	96
58. ábra: 2013. évi öntözött terület aránya	97
59. ábra: Szántóföldi növények megöntözött területének alakulása.....	98
60. ábra: Szántóföldi növényekre kiöntözött vízmennyiség alakulása	98
61. ábra: Gyümölcsösök megöntözött területének alakulása.....	99
62. ábra: Gyümölcsösökre kiöntözött vízmennyiség alakulása.....	99
63. ábra: A mezőgazdasági termelők által megvásárolt műtrágya hatóanyagcsomagtartalma	107
64. ábra: A fontosabb inputok árváltozása (előző év =100).....	108
65. ábra: Egyes növényvédő szerek átlagárjai	109
66. ábra: A mezőgazdasági beruházások megoszlása anyagi, műszaki összetétel szerint 2013-ban (%)	110
67. ábra: A mezőgazdasági beruházások volumenváltozása (2008=100)	110
68. ábra: Az élelmiszeripar termelésének és értékesítésének volumenváltozása (2009 = 100)	115
69. ábra: A belföldi és az exportértékesítés aránya	116
70. ábra: Az élelmiszeripar részesedése az ipar termelési értékéből, és értékesítéséből	116
71. ábra: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékéből	117
72. ábra: Az élelmiszeripari beruházások anyagi, műszaki összetétel szerinti megoszlása 2013-ban	119
73. ábra: Az élelmiszeripar területi elhelyezkedése a vállalati székhely alapján	122
74. ábra: Élelmiszeripari vállalkozások export árbevételének alakulása tulajdonosi szerkezet alapján	128
75. ábra: Az élelmiszeripari vállalatok számának, árbevételének és alkalmazotti létszámának megoszlása	129
76. ábra: A legfontosabb élelmiszeripari ágazatok jövedelem megoszlása	132
77. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek	135
78. ábra: A kiskereskedelmi forgalom és az élelmiszerkereskedelem	136
79. ábra: A 2012. és 2013. évi kiskereskedelmi top-lista a forgalom alapján, milliárd forint*.....	137
80. ábra: Az agrár-külkereskedelem alakulása és részesedése	138
81. ábra: A legfontosabb exportcikkek részesedése az agrárimportból 2013-ban	139
82. ábra: A legfontosabb importcikkek részesedése az agrárimportból 2013-ban	139
83. ábra: A mezőgazdasági alapanyagok, elsődleges, illetve másodlagos feldolgozottságú.....	140
84. ábra: A mezőgazdasági alapanyagok, elsődleges, illetve másodlagos feldolgozottságú.....	141
85. ábra: Az agrár-külkereskedelem egyenlegének termék feldolgozottság szerinti megoszlása	141
86. ábra: A fogyasztóknak előnyük származik abból, ha olyan mezőgazdasági termékeket és élelmiszereket.....	144
87. ábra: A piaci értékesítés mennyisége és aránya az összes mennyiséghez viszonyítva a zöldség, gyümölcs, tej, és burgonya esetében	145
88. ábra: A fontosabb gyümölcsfélék piaci értékesítése (2009-2013).....	145

89. ábra: A fontosabb zöldségfélék piaci értékesítése.....	146
90. ábra: A vásárlás gyakorisága az egyes közvetlen értékesítési típusok keretében.....	146
91. ábra: HÍR védjegyes termékek és HÍR védjegy-használók száma 2010–2013	151
92. ábra: A mezőgazdasági ágazatra vonatkozó, 2013. évben lezárt ellenőrzések alakulása.....	156
93. ábra: Az állami felelősségi körben kármentesítési feladatokra felhasznált.....	164
94. ábra: Országos jelentőségű védett természeti területek és a nemzeti park-igazgatóságok működési területe.....	166
95. ábra: Natura 2000 és országos jelentőségű védett természeti területek Magyarországon.....	168
96. ábra: Közösségi jelentőségű élőhelyek természetvédelmi helyzetének.....	169
97. ábra: Közösségi jelentőségű fajok természetvédelmi helyzetének.....	169
98. ábra: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásösszetétele	180
99. ábra: A DIT-ÚMVP 2013. évi kifizetései százalékos arányban, tengelyek szerint.....	182
100. ábra: A befizetett kárenyhítési hozzájárulások nagyságrendje járásonként (2013).....	198
101. ábra: A kifizetett kárenyhítő juttatások nagyságrendje járásonként (2013)	198
102. ábra: A biztosítási díjakhoz kapcsolódó díjtámogatások nagyságrendje járásonként (2013).....	200
103. ábra: A biztosítók által kifizetett kártérítések nagyságrendje járásonként (2013).....	200
104. ábra: Az Európai Unió tagállamainak mezőgazdasági kibocsátása (2013).....	229

Bevezetés

Az agrárgazdaság 2013. évi helyzetéről készített jelentés a tizenhatodik alkalommal ad számot a magyar élelmiszergazdaságról. A beszámoló az elmúlt több mint másfél évtized alatt az egyik legfontosabb dokumentuma lett mind az agrárpolitikának, mind a szakmai köröknek.

Az ágazat szereplői ismerik és igénylik elkészítését, széles társadalmi bázis számít évről évre a jelentésre. Elkészítését Országgyűlési Határozat írja elő (42/2013. (V.29.) OGY határozat), ami megfelelőképpen hangsúlyozza a beszámoló jelentőségét, és megalapozza szakmapolitikai súlyát is.

Elkészítésében a tárccával szorosan együttműködve minden évben jelentős szerepet vállal az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), és segítséget nyújtanak a Földművelésügyi Minisztérium háttérintézményei, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), valamint a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH). Újdonság, hogy idén, a minél szélesebb perspektívájú és mélyebb elemzések elkészítése érdekében további országos hatáskörrel rendelkező szervek is együttműködtek a jelentés elkészítésében, többek között a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV), az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF), az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ), illetve az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi).

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően az agrárjelentés az előző naptári vagy gazdasági év agrárgazdasági, agrártársadalmi folyamataival foglalkozik, és veti össze azokat az azt megelőző év, illetve évek fő számaival, irányvonalaiival. Az anyagban szereplő adatok a korábbi évek beszámolóival összevethetőek, az idősorok meghosszabbíthatóak.

A jelentés a lehető legfrissebb adatok és információk alapján készül. A beszámoló olvasásakor azonban szem előtt kell tartani, hogy az adott évre vonatkozó statisztikai adatok zöme csak a következő év júniusától érhető el, és vannak, amelyek csak az ősz folyamán állnak rendelkezésre. Ezért tényként kezelendő, hogy a 2013. évet bemutató agrárjelentés alapjaiban a KSH 2014. július végéig publikált adatbázisára épül. A 2013-as évről később, az anyag lezárása után publikált adatokat, vagy javított adatokat a szerkesztőknek csak korlátozott mértékben áll módjukban figyelembe venni. Tekintettel arra, hogy a KSH-nak nincs minden szakágazatra az újonnan felmerülő elemzési igényeknek megfelelő adatgyűjtése, vagy a kívánalmaknak megfelelő bontású adathalmaz, a szerkesztők bizonyos szakágazatok tekintetében felhasználták az országos hatáskörrel rendelkező szakmai szervezetek adatbázisait is. Ugyancsak felhasználásra kerültek, elsősorban pénzügyi-jövedelmi elemzésekre, NAV adatok, az AKI Tesztüzemi Rendszerének adatgyűjtése, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) és a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) adatai is.

A jelentés – tartalmát és szerkezetét tekintve – az előző évben bevezetett újítások szellemében készült, amely küllemének színvonalában is tükröződik. A szerkesztők a szöveges elemzések mellett éltek a gazdasági folyamatok szemléltetését nagyban segítő táblázatok, ábrák és grafikonok adta gazdag lehetőségekkel.

A tavaly megújított, vagy újonnan bekerült fejezeteket a szerkesztők továbbra is figyelemmel kísérik, illetve amennyiben szükséges tovább bővítik. A 2012. évről szóló beszámolóban először érintett témakör, az agrobiznisz idén is hangsúlyos szerepet kapott; tekintettel arra, hogy napjainkra az élelmiszerlánc többszörösen integrálódott hálózattá vált, amelybe beletartoznak a gazdálkodót kiszolgáló, a mezőgazdaság számára alapanyagokat előállító iparágak éppúgy, mint a megtermelt javakat feldolgozó és forgalmazó valamennyi ágazat.

Tovább gyarapodott az agrárvállalkozások hitelgazdálkodását bemutató fejezet. Részletesen tárgyalja a kedvezményes finanszírozási programokat, ezen belül az MFB által működtetett hitelprogramokat és a 2013-ban indult Növekedési Hitelprogramot, valamint kiemelt hangsúlyt fektet az intézményi kezességvállalás bemutatására is.

Bővült a termőföldet tárgyaló fejezet, amelyben a szerkesztők igyekeztek felvázolni a földdel kapcsolatos valamennyi kérdéskört. Röviden ismertetik a 2013-ban elfogadott mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló törvény legfontosabb birtokpolitikai szempontjait és az új szabályozás leglényegesebb elemeit. A szerkesztők kibővítették továbbá a földhasználatot, a birtokszerkezetet, a földvédelmet és a földtulajdont érintő kérdéseket tárgyaló fejezeteket (részarány-földtulajdon,

osztatlan közös földtulajdon kérdései), amelybe részletesebb földvédelmi és földhasznosítási adatok kerültek a művelési ág eltérése, határszemle, parlagfű elleni védekezésről is. Részletes elemzés készült a földpiacról. A fejezet megyei bontásban vizsgálja a földárakat és bérleti díjakat művelési ágak szerinti megoszlásban, valamint kitér a forgalomba kerülő földek típusának és nagyságának kérdéseire is.

Tavaly került először az anyagba az élelmiszeripar NAV adataira alapozott részletes ágazati elemzése, ami a 2013. évről szóló jelentésben is helyet kapott, kibővülve egy új részfejezettel, az élelmiszeripar területi elhelyezkedésének vizsgálatával.

A tavalyi év egyik újdonsága volt a sokak érdeklődésére számot tartó téma, a feketegazdaság. A szerkesztők idén, a tavalyinál lényegesen nagyobb terjedelemben és mélységben, a NAV és a NÉBIH Kiemelt Ügyek Igazgatóságának adataira alapozva készítettek mélyreható elemzést a rejtett gazdaság nagyságáról és az ellene tett lépésekről.

Az agrár- és vidékfejlesztési támogatásokat bemutató fejezet szerkezete alapjaiban újult meg. Az eddigi szokásos felosztás mellett nem csak a 2013. év támogatásait tárgyalja, hanem szám- és szövegszerű képet ad a 2007–2013-as támogatási programidőszakról, illetve külön alfejezetben tárgyalja az állattenyésztési, a szántóföldi növénytermesztők és a kertészeti ágazat támogatásait.

Tekintettel arra, hogy teljes körű mezőgazdasági összeírást csak tízévente végeznek, a köztes időszakban lezajló reprezentatív gazdaság szerkezeti összeírások jelentik az egyedüli tájékoztató pontot a magyar élelmiszergazdaság szerkezetéről. Ezért újdonságként, külön fejezetet kapott a 2013-ban a KSH által végzett Gazdaság szerkezeti Összeírás (GSZÖ), amely fejezet átfogó és friss képet nyújt az ágazatban az elmúlt három évben lezajlott szerkezeti átrendeződésekről.

Jelentős mértékben megújult a piaci szervezethez kapcsolódó részfejezet is. Tekintettel arra, hogy a jövedelmezőség szempontjából kiemelt fontossággal bír az értékesítés és a megfelelő piaci jelenlét, a szerkesztők az eddigiekhez képest jóval részletesebb és szemléletesebb formában mutatták be a zöldség–gyümölcs ágazat, illetve további szakágazatok piaci termelői szerveződéseit.

Ugyancsak jóval részletesebb anyag került a jelentésbe az ökológiai gazdálkodásról, amely rövid uniós kitekintéssel, átfogó képet fest az ágazat hazai viszonyairól.

Az elmúlt évek szélsőséges időjárási viszonyai okán a 2012. és 2013. év egyik hangsúlyos területe a területi vízgazdálkodás, az öntözés volt. A szerkesztők az ügy fontosságára való tekintettel több oldalról közelítették meg a témát, és az OVF, illetve az OMSZ közreműködésével mélyreható elemzést készítettek a beszámolóba.

Teljesen megújult a közösségi agrármarketinget bemutató fejezet. Szerkezete átalakult, és a termék promóciók és szakkiállítások mellett részletesen beszámol a márkapítésről és márkavédelemről (hungarikum rendszer felépítése és működése, hungarikum védjegy), illetve a különböző minőségbiztosítási rendszerekről (földrajzi árujelző oltalom – OEM, OFJ, Magyar Termék rendelet, HÍR védjegy, Kiváló Magyar Élelmiszer védjegy).

Az élelmiszergazdaság jövője és az ország agrárpotenciáljának növekedése szempontjából a közvetlen termelés, feldolgozás, forgalmazás és értékesítés kiemelt kérdései mellett rendkívül fontos a kormányzat agrárdiplomáciai tevékenységének bemutatása. Terjedelmében is hangsúlyt kapott (az elmúlt évben talán a legfontosabb állandó diplomáciai feladat) az európai uniós 2014–2020-as KAP tárgyalási folyamat bemutatása, külön részletezve a magyar érdekvédelem sikereit.

Ha végignézünk az elmúlt év eredményein, az értékelésből egyértelműen kirajzolódik, hogy a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar 2013-ban is jól teljesített. Az év közben csökkenő világpiaci árakat ellensúlyozta a termésmennyiség növekedése és a növénytermesztés kibocsátási többlete. Elmondható, hogy javult a forrásszerkezet és nőtt az eszközállomány is. A magyar agrárgazdaság összességében tehát újabb eredményes évet zárt 2013-ban.

1. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe

1.1. A makrogazdasági környezet és az agrárgazdaság kölcsönhatása, makrogazdasági mutatók 2013-ban

Az *Európai Unió gazdasága* 2013-ban folyamatosan élénkült, ami az exportkeresleten keresztül *pozitívan hatott a magyar gazdaságra* is. Az EU 28-ak bruttó hazai termékének volumene a 2012. évi 0,4 százalékos visszaesés után tavaly 0,1 százalékkal nőtt. Az utolsó negyedévben már 1,1 százalékos volt a GDP növekedés.

A kedvező külső és belső gazdasági környezet hatására a *magyar gazdaság növekedése* is folyamatosan gyorsult. A 2013. év egészében hazánk bruttó hazai termékének volumene 1,1 százalékkal emelkedett, a negyedik negyedévben a bővülés mértéke már 2,7 százalék volt. *A növekedés szerkezete az év folyamán egyre kiegyensúlyozottabbá vált, felhasználási oldalon az export mellé felzárkózott a végső fogyasztás és a beruházás is.* Termelési oldalon a nemzetgazdasági ágazatok széles körében volt megfigyelhető a növekedés.

A 2013. évi gazdasági növekedésben *meghatározó* volt a *mezőgazdaság szerepe*. Az ágazat bruttó hozzáadott értékének volumene *15,1 százalékkal bővült*. Az alacsony termelői árak miatt a bruttó hozzáadott értékből 0,1 százalékponttal csökkent a mezőgazdaság részesedése, azonban a 4,4 százalékos érték még így is meghaladja az öt évvel ezelőttit.

1. táblázat: Az agrárgazdaság aránya a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság ^a részaránya			Az élelmiszeripar részaránya			Élelmiszer, ital, dohány	Agrártermékek		Fogyasztói árindex előző év = 100,0	
	foglalkoztatás ^b %	bruttó hozzáadott érték (ágazatok összesen =100) folyó áron, %	beruházásban	foglalkoztatás ^b %	bruttó hozzáadott érték (ágazatok összesen =100) folyó áron, %	beruházásban	részaránya		külkereskedelmi forgalmának egyenlege, milliárd Ft ^c	élelmiszer	összesen
							fogyasztás ^c	export ^d			
2009	4,6	3,5	5,6	3,5	2,6	2,5	26,9	8,6	486,0	104,4	104,2
2010	4,5	3,6	4,8	3,3	2,3	2,7	27,5	8,2	587,3	103,2	104,9
2011	4,9	4,7	5,6	3,3	2,2	3,3	28,0	9,0	770,1	106,6	103,9
2012	5,2	4,5	5,8	3,3	2,1	2,8	26,8	10,1	1 046,3	105,9	105,7
2013	4,9	4,4	5,7	3,4	2,2	2,4	27,7	9,9	1 067,9	102,8	101,7

a) Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek.

b) A munkaerő-felmérés adatai.

c) A háztartások javak rendeltetése (COICOP) szerinti hazai fogyasztási kiadásaiból.

d) A Szabványos Nemzetközi Kereskedelmi Osztályozás (SITC) szerint.

Forrás: KSH, AKI

A KSH Mezőgazdasági Számlarendszerének második előzetese szerint a *mezőgazdaság teljes kibocsátásának folyó alapon* számított értéke 2013-ban 2265 milliárd forint volt, amely 4,2 százalékkal haladta meg a 2012. évi eredményt. Ezen belül a növénytermesztési és kertészeti termékek kibocsátásának értéke 1333 milliárd Ft (+6,2%), az élő állatoké 524,3 milliárd forint (+0,1%), az állati termékeké 244,6 milliárd forint (+2,2%) volt.

A *mezőgazdaság teljes kibocsátásának volumene 2013-ban 12,4 százalékkal bővült*. Ezen belül a növényi termékek termelési volumene 22,9 százalékkal nőtt, míg az élő állatok és állati termékeké csekély mértékben csökkent (-2,6, illetve 2,4 százalékkal).

A *mezőgazdasági termelői árak* 2013-ban 7,3 százalékkal csökkentek. Ezen belül a növényi termékek termelői ára 13,5 százalékkal mérséklődött, míg az élő állatoké és állati termékeké 3,5 százalékkal nőtt.

A teljes mezőgazdasági kibocsátáson belül a *növénytermesztés és állattenyésztés* kibocsátási aránya az előzetes kalkulációk alapján 2013-ban 59–34 százalék volt. Ez az arány 2012-ben 58–35 százalék volt, azaz 2013-ban, elsősorban a növénytermesztés magas tárgyevi kibocsátásának következményeként csökkent az állattenyésztés aránya.

A mezőgazdasági termelés költségei a kibocsátásnál kisebb mértékben emelkedtek, ezért javult a **mezőgazdasági termelés jövedelmezősége**. A folyó termelő felhasználás (a termelés során felhasznált inputanyagok) értéke 2,5 százalékkal, a **bruttó hozzáadott érték** folyó áron (a kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbsége) **7,5 százalékkal**, a mezőgazdasági tevékenységből származó nettó vállalkozói jövedelem pedig 13,2 százalékkal **magasabb**, mint 2012-ben.

A **mezőgazdasági beruházások** volumene 2013-ban a nemzetgazdaságét (7,2%) meghaladó mértékben, 9,1 százalékkal bővült, 259 milliárd forintra nőtt. Ezen belül is a gépberuházások volumene 7,2 százalékkal, az épület beruházásoké 13,1 százalékkal növekedett. Jelentősen élénkültek a tenyészállat beruházások (+18,2%) is.

A **mezőgazdasági foglalkoztatottak száma** 2013-ban 193 ezer fő volt, amely 7,6 ezer fővel (3,8%-kal) marad el a 2012. évi szinttől, ugyanakkor ez a korrekció két éven át tartó erőteljes növekedés után következett be. Az ágazat foglalkoztatása 12 százalékkal, mintegy 21 ezer fővel haladja meg a 2010. évi értéket.

Az élelmiszeripar teljesítménye két év dinamikus növekedést követően 2013-ban az előző évi szinten maradt. A közvetlen export továbbra is erős támaszt nyújtott az ágazat értékesítésének, 5,7 százalékkal bővült, míg a belföldi értékesítés volumene 1,9 százalékkal mérséklődött. Az élelmiszeripari termelés volumene 2013-ban enyhén, 0,3 százalékkal szűkült, azonban az értékesítése 0,9 százalékkal bővült.

Az élelmiszeripari beruházások értéke és volumene három évi jelentős növekedést követően 2013-ban tovább emelkedett. Az ágazat beruházásainak teljesítményértéke az előzetes adatok szerint 108,6 milliárd forintra nőtt (+1,4%), volumene az előző éves szinten alakult (+0,6%).

Az élelmiszeripari foglalkoztatás 2012-ben megindult növekedése 2013-ban tovább folytatódott. Ennek köszönhetően 2013-ban több mint 133 ezer embernek nyújtott megélhetést az ágazat, 5,4 százalékkal, azaz 6,8 ezer fővel többnek, mint egy évvel korábban.

Az **agrárexport** 2013-ban tovább nőtt, ennek eredményeként **újabb rekordot állított fel**. A KSH adatai szerint 2013-ban az agrárexport **8093 millió euró volt**, amely 0,2 százalékkal, azaz 18 millió euróval haladta meg a 8075 millió eurós 2012. évi csúcserőértékét. Ezzel párhuzamosan az agrárimport 0,9 százalékkal, 4494 millió euróra nőtt az előző évi 4455 millió euróhoz képest. A kettő eredőjeként az egyenleg enyhén mérséklődött, és 3600 millió eurót tett ki, amely 0,6 százalékkal, vagyis 20 millió euróval marad el a 2012. évi értéktől.

Az agrárgazdaság szerepe továbbra is meghatározó a nemzetgazdaság külkereskedelmi folyamataiban, ugyanakkor 2013-ban **a nemzetgazdaság egészének külkereskedelme az agrár- külkereskedelemmel nagyobb mértékben bővült**. Ennek eredményeként az **agrárimport** részesedése 10,1 százalékról 9,9 százalékra, az **agrárimport** pedig 6,1 százalékról 6,0 százalékra mérséklődött. Ettől függetlenül az agrárimport így is az elmúlt évtized második legmagasabb nemzetgazdasági részesedését érte el 2013-ban. **Az agrár- külkereskedelmi egyenleg a nemzetgazdaság egyenlegének 51 százalékát tette ki, ezzel makrogazdasági szerepe továbbra is meghatározó.**

A **mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállományának** 2009 óta tartó csökkenése megfordult, és 2013-ban jelentős növekedés volt megfigyelhető. 2013 decemberére 350,9 milliárd forintra nőtt a hitelállomány, amely 40,2 milliárd forinttal, 12,9 százalékkal haladja meg az egy évvel ezelőtti értéket. A mezőgazdaság részesedése a nemzetgazdaság hitelállományából 4,3 százalékról 5,0 százalékra növekedett.

Az **infláció** 2013-ban 1,7 százalékos volt, ilyen alacsony értéket utoljára 1970-ben mértek. Ebben kedvező szerepet játszott az **élelmiszerárak** mérsékelt emelkedése (+2,8%). Az élelmiszer fogyasztói árak éves növekedési üteme a januári 5,8 százalékról decemberre 0,1 százalékra zsugorodott.

1.2. Agrobiznisz

A mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepét nem lehet csupán az ágazatra jellemző kibocsátási, foglalkoztatási vagy GDP adatokkal mérni, mivel a lakosság élelmiszertermékekkel való ellátáshoz sok más, a mezőgazdaságtól elkülönült ágazat együttműködésére is szükség van. Napjainkra az élelmiszerlánc átfogó módon integrálódott hálózattá vált, amelybe a mezőgazdasági üzem termelőtevékenységén kívül a mezőgazdaság inputokkal történő ellátására irányuló valamennyi tevékenység, továbbá az üzem termékeinek feldolgozása és forgalmazása is beletartozik.

A szélesen értelmezett agrobiznisz három fázisa (szakasza):

- **I. fázis:** az élelmiszergazdaság számára inputokat biztosító ellátó tevékenységek (a teljesség igénye nélkül: vegyi anyagok gyártása, fémfeldolgozás, gépek és berendezések gyártása, gumi- és műanyag termékek gyártása, építőipar, villamos energia előállítás, járműkereskedelem, nagykereskedelem, pénzügyi tevékenységek, oktatás, állategészségügy, egyéb gazdasági szolgáltatás, stb.,)
- **II. fázis:** az élelmiszergazdaság (mezőgazdaság, erdészet, halászat, vadgazdálkodás, élelmiszeripar, dohánytermékek gyártása),
- **III. fázis:** az élelmiszergazdaság termékeit feldolgozó és forgalmazó tevékenységek (textilgyártás, fafeldolgozás, élelmiszer kis- és nagykereskedelem, vendéglátás, szállítás, ideértve a non-food termékek másodlagos feldolgozását is, mint például a bútorgyártás)

1. ábra: Az agrobiznisz

Forrás: VM, Agrárközgazdasági Főosztály alapján, szerkesztette az AKI

Az **agrobiznisz** kibocsátása 2012-ben¹ **9665,7 milliárd forint**, bruttó hozzáadott értéke 2 935,2 milliárd forint volt. **A 2009. évhez viszonyítva a szektor kibocsátása 18,0 százalékkal növekedett, a**

¹ Az agrobiznisszel kapcsolatban rendelkezésre álló legfrissebb adatok mindig egy évvel korábbiak, így számításaink során a rendelkezésre álló legfrissebb adatokra támaszkodtunk. A kibocsátásra és bruttó hozzáadott értékre a 2009. és 2012. évi, a foglalkoztatás esetében pedig a 2009. és 2013. évi adatokat vettük figyelembe, valamint a 2008. és 2010. évi Ágazati Kapcsolatok Mérlegének tábláit alkalmaztuk.

bruttó hozzáadott értéke pedig 15,2 százalékkal emelkedett. Az agrobiznisz mindkét mutatója **a nemzetgazdaság egészét meghaladó ütemben nőtt**, ez utóbbi ugyanis 14,3 százalékos kibocsátás és 8,5 százalékos bruttó hozzáadott érték növekedést könyvelhetett el. Ez azt eredményezte, hogy az agrobiznisz részesedése mindkét teljesítménymutató vonatkozásában meghaladta a 2009. évit: **a kibocsátás alapján az agrobiznisz súlya 15,8 százalékról 16,3 százalékra, a hozzáadott érték szerint pedig 11,8 százalékról 12,5 százalékra változott** (2. tábla).

Mindkét eredménymutató növekedésében a mezőgazdaság teljesítményének javulása játszott a főszerepet. **Kibocsátása 32,0 százalékkal, hozzáadott értéke 49,2(!) százalékkal haladta meg a három évvel korábbit**, s ezzel önmagában 0,6, illetve 1,3 százalékponttal járult hozzá az agrobiznisz részesedésének növekedéséhez.

Az élelmiszeripar kibocsátása növekedett 17,7 százalékkal – vagyis a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben – ezáltal 4,7-ről 4,9 százalékra gyarapítva súlyát, **a bruttó hozzáadott értéke pedig csökkent 7,3 százalékkal.** Az agrobiznisz súlya mindösszesen 0,4 százalékponttal lett kevesebb. A hozzáadott érték 2009-ben a kibocsátásnak 22,7 százaléka, 2012-ben 17,9 százalék; a mezőgazdaságban ugyanezen mutatók 36,1 és 40,8 százalék, a nemzetgazdaság egészére vonatkoztatva 41,7 és 39,6 százalék. Az agrobiznisz kapcsán ugyanakkor megfogalmazható általánosságban, hogy a szinergikus hatások és a gazdaság nem látható részei révén egyes szakértői becslések szerint nagysága elérheti a 23-25 százalék részarányt is.

Az élelmiszeripar kibocsátását megelőző tevékenységek súlya a vizsgált időszakban nem változott. Az agrobizniszben figyelembe vehető teljesítményük lényegében a nemzetgazdasággal azonos ütemben nőtt. Részesedésük a kibocsátás alapján 2012-ben ugyanúgy 1,8 százalék volt, hozzáadott értékük pedig 1,4 százalék, mint 2009-ben.

Más a helyzet a harmadik fázis esetében. **Az élelmiszeripar kibocsátását követő tevékenységek agrobiznisszel összefüggő kibocsátása az elmúlt három évben folyamatosan, összesen 10,1 százalékkal emelkedett, azonban növekedésük üteme a nemzetgazdaság egészénél alacsonyabb maradt, így súlyuk 5,2 százalékról 5,0 százalékra, azaz 0,2 százalékponttal csökkent.** E csökkenés az élelmiszerkereskedelmi kibocsátás mérsékelt növekedésének, valamint a vendéglátás és egyéb tevékenységek csökkenésének tulajdonítható, amivel párhuzamosan azonban az élelmiszeripar kívüli feldolgozóipar teljesítménye növekedett. A pénzügyi válság a fogyasztás szűkülése miatt ezeket az ágazatokat rosszabbul érintette. A kiskereskedelem 2009 és 2012 között 2,0 százalékkal tudta növelni kibocsátását, a vendéglátásé pedig 3,6 százalékkal kevesebb lett. A kibocsátás változása ezen ágazatok súlyát az agrobizniszben is megváltoztatta, miután az Ágazati Kapcsolatok Mérlegében² a kölcsönkapcsolatok ugyancsak a kibocsátás alapján kerülnek meghatározásra. A hozzáadott érték vonatkozásában lényegében a kibocsátással azonos tendenciák azonosíthatók. A vendéglátással és egyéb tevékenységekkel összefüggő hozzáadott érték csökkenésével párhuzamosan a feldolgozóipar és az élelmiszer-kereskedelem hozzáadott értéke nőtt. Az élelmiszeripar kibocsátását követő tevékenységek súlya a hozzáadott érték alapján 4,4 százalékról 4,1 százalékra módosult 2012-re.

A szélesen értelmezett agrobizniszben foglalkoztatottak részesedése a teljes nemzetgazdasági foglalkoztatásból – a kibocsátással és a hozzáadott értékkel ellentétesen – enyhén, de mérséklődött 2009 és 2013 között, a 2009-es 13,7 százalékról 13,4 százalékra.

A vizsgált ötéves időszakban (2009–2013) a foglalkoztatottak száma legnagyobb mértékben **a mezőgazdaságban emelkedett, 17 ezer fővel, 9,6 százalékkal, az élelmiszeriparban pedig lényegében nem változott a foglalkoztatás.** A két ágazat így együttesen 8,1 százalékról 8,3 százalékra növelte részesedését a nemzetgazdasági foglalkoztatásból.

---

²Ágazati Kapcsolatok Mérlege (ÁKM): A szűkebben vett mezőgazdaság szerepét a többi nemzetgazdasági ághoz való termelési, ráfordítási és kibocsátási kapcsolatait egy-egy évben jellemző mérlegek elemzik. Magyarországon ezt az „Ágazati kapcsolatok mérlegének” (ÁKM) nevezik. Az ÁKM alkalmas a mezőgazdaság gazdasági szerepének, a nemzetgazdasági és más ágazatok viszonylatában való elemzésére. Ez módszerben egy három mátrixos mérleg, amely egy táblázatos formában (a függőleges oszlopokban és a vízszintes sorokban) mutatja ki az egyes nemzetgazdasági ágak kibocsátásait és ráfordításait egymás kölcsönös összefüggésében, ágazatonként feltüntetve.

Az élelmiszergazdaságot megelőző és követő tevékenységek szerepe csökkent a foglalkoztatásban, a munkahelyek száma viszont részben növekedést mutatott. A szerepvesztés háttérében az első fázis ágazatainál valódi csökkenés áll – a foglalkoztatottak száma 2013-ban 45,4 ezer fő volt szemben a 2009. évi 54,2 ezer fővel –, a harmadik szakaszban azonban a munkaerő létszáma 154,6 ezer főről 156,3 ezer főre nőtt.

2. táblázat: Az agrobiznisz nemzetgazdasági jelentősége

Megnevezés	Kibocsátás				Bruttó hozzáadott érték				Foglalkoztatottak			
	millió forint		százalék		millió forint		százalék		fő		százalék	
	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2013	2009	2013
Megelőző tevékenységek, ebből:	945 208	1 049 411	1,8	1,8	289 845	333 756	1,3	1,4	54 167	45 382	1,4	1,2
Alapanyagok és termelőeszközök gyártása	750 816	838 778	1,4	1,4	190 032	218 624	0,9	0,9	27 088	22 559	0,7	0,6
Alapanyagok és termelőeszközök kereskedelme	194 392	210 633	0,4	0,4	99 812	115 132	0,5	0,5	27 079	22 823	0,7	0,6
Mezőgazdaság és élelmiszeripar	4 531 302	5 627 825	8,7	9,5	1 305 428	1 632 150	6,0	6,9	308 100	325 821	8,1	8,3
Mezőgazdaság (bent az erdőgazdálkodás, halászat)	2 069 164	2 730 654	4,0	4,6	746 638	1 114 165	3,4	4,7	175 800	192 708	4,6	4,9
Élelmiszeripar	2 462 138	2 897 171	4,7	4,9	558 790	517 985	2,6	2,2	132 300	133 113	3,5	3,4
Követő tevékenységek, ebből:	2 714 824	2 988 507	5,2	5,0	953 388	969 276	4,4	4,1	154 633	156 296	4,1	4,0
Feldolgozóipar (kivéve élelmiszeripar)	677 632	878 401	1,3	1,5	174 889	201 206	0,8	0,9	37 604	31 174	1,0	0,8
Élelmiszerkereskedelem	1 245 351	1 356 087	2,4	2,3	503 430	545 086	2,3	2,3	2 490	2 436	0,1	0,1
Vendéglátás	762 638	735 555	1,5	1,2	260 470	211 466	1,2	0,9	112 962	121 042	3,0	3,1
Egyéb tevékenységek	29 203	18 464	0,1	0,0	14 599	11 518	0,1	0,0	1 577	1 644	0,0	0,0
Agrobiznisz összesen	8 191 334	9 665 743	15,8	16,3	2 548 660	2 935 182	11,8	12,5	516 900	527 499	13,7	13,4
Nemzetgazdaság összesen	51 876 721	59 297 759	100,0	100,0	21 657 257	23 491 607	100,0	100,0	3 781 900	3 938 447	100,0	100,0

Forrás: KSH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

1.3. Árak alakulása

Az agrártermékek termelőiár-szintje a tárgyévét megelőző három évben növekedett, ugyanakkor 2013-ban csökkent. A 2010. évi 16,8 százalékos, a 2011. évi 19,3 százalékos és a 2012. évi 15,4 százalékos árszintemelkedés után 2013-ban 7,8 százalékkal mérséklődtek a mezőgazdasági termelői árak. A csökkenés mögött elsősorban a növénytermesztés áll, mert a növényi termékek termelői árszínvonalára esett a leginkább, 13,7 százalékkal, míg az élő állatok és állati termékek 3,4 százalékos árnyelkedése enyhén ellensúlyozta ezt a zuhanást.

A 2012-es adatokhoz viszonyítva a ráfordítási árak enyhén nőttek. A termelők jövedelemhelyzete ezért – pusztán az árváltozás szempontjából szemlélve – 2013-ban kedvezőtlenebb volt, mint 2012-ben.

A növényi termékek ára a 2012. évi gyenge termés hatására 2013 első felében magasan mozgott, majd a globálisan jónak ígérkező termés következtében jelentős csökkenésnek indult. A január és június közötti időszakban a növényi termékek termelői árindexe először 17,5 százalékkal emelkedett, majd júliustól csökkenni kezdett, amelynek mértéke augusztustól már 20 százalék feletti volt.

A növényi termékek közül a gabonafélék és az olajmagvak árcsökkenése volt a meghatározó.

A Budapesti Értéktőzsde (BÉT) árupiaci szekciójában a malmi búza és a takarmánykukorica jegyzései a párizsi árutőzsde (MATIF) tendenciáját követve változtak 2013-ban. A malmi búza legközelebbi határidőre szóló jegyzése január és április között tonnánként 65–70 ezer forintos sávban mozgott, míg a takarmánykukoricáé a január eleji tonnánkénti 65 ezer forint feletti szintről 60 ezer forint körülire süllyedt. Május elejétől már csak az újtermésű búzára lehetett ügyletet kötni a BÉT-en,

így a terminváltáskor³ a kenyérgabona legközelebbi szállítási határidőre vonatkozó jegyzése csaknem 20 százalékkal zuhant, és 7 százalékkal a takarmánykukorica jegyzése alá került. A malmi búza jegyzése a betakarítás végére tonnánként 45 ezer forintra süllyedt, és augusztus végéig ezen a szinten is maradt. A takarmánykukorica fronthavi⁴ jegyzése a szeptember eleji lejáratváltásig a malmi búzával hasonló ütemben csökkent, de annál átlagosan 11 százalékkal magasabb tartományban mozgott. Szeptembertől már csak az újtermésű takarmánykukoricával kereskedtek a BÉT-en, a hónap kezdetén a termény határidős jegyzése a közelgő betakarítás nyomására tonnánként 40 ezer forintra esett. Ugyanebben az időszakban a malmi búza jegyzése a párizsi trendnek megfelelően enyhén emelkedett, így a fronthavi jegyzése 10 százaléknál nagyobb mértékben múlta felül a takarmánykukoricáét. Október elejétől mindkét termény jegyzése erősödött, a malmi búza tonnánként 55 ezer forintot, a takarmánykukorica tonnánként 47 ezer forintot zárta az esztendőt.

3. táblázat: A mezőgazdasági termékek termelői árának változása az előző évhez viszonyítva (%)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Mindösszesen	-9,5	16,8	19,3	15,4	-7,8
<i>Növények összesen</i>	<i>-12,7</i>	<i>27,6</i>	<i>21,6</i>	<i>17,8</i>	<i>-13,7</i>
Gabonafélék	-14,2	32,5	30,1	19,4	-19,7
Ipari növények	-14,1	11,1	33,2	14,9	-19,6
ezen belül: olajos növények		22,1	27,7	19,2	-21,7
Burgonya	7,0	34,2	-12,7	-8,1	64,4
Friss zöldségek	-6,9	21,9	-11,8	21,0	9,0
Gyümölcsfélék (szőlővel)	-19,3	51,3	17,1	9,6	-4,8
Élő állatok és állati termékek	-4,6	1,8	15,3	11,0	3,4
Élő állatok	0,3	-1,4	15,0	12,4	2,0
Vágómarha	8,3	8,8	42,3	3,1	-19,9
Vágósertés	4,4	-6,0	9,8	18,9	2,5
Vágóbaromfi	-5,6	1,0	15,5	9,1	6,1
Állati termékek	-15,3	10,1	16,0	8,1	6,6
Tej	-22,4	13,6	19,8	0,8	11,8
Tyúktojás, étkezési	4,8	-0,2	1,5	38,3	-11,0

Forrás: KSH

A gabonafélék termelői ára a fizikai piacokon az év elején magas szinten alakult, azonban júliustól nagymértékű csökkenésnek indult. Ennek háttérében elsősorban a kedvező időjárás miatt bekövetkezett termésbővülés állt, hazánkban csakúgy, mint a világ vezető termelő országaiban. A gabonafélék körében a búza termelői ára 20,6 százalékkal, a kukoricáé 19,8 százalékkal mérséklődött 2013-ban. Ennek eredményeként a búza éves átlagára tonnánként 47 800 forintra, a kukoricáé tonnánként 46 000 forintra csökkent. A többi gabonaféle – árpa, rozs, zab – esetében 15–30 százalék közötti árcsökkenésről beszélhetünk.

Az árutőzsdéken az olajmagvak és származékainak jegyzése – a gabonához hasonlóan – a rekord szintű globális kibocsátás miatt számottevően csökkent 2013-ban.

A BÉT árupiaci szekciójában a repcemag fronthavi jegyzése a párizsi tendenciát követve változott. A kedvező téli időjárás miatt jó állapotban telett át a repce, ezért a termény legközelebbi lejáratra vonatkozó jegyzése csökkent januárban és februárban. Később a tavaszi fagyok és az átlagosnál csapadékosabb időjárás rontották a növény terméskilátásait, így a jegyzés enyhén visszakorrigált áprilisban. Májustól a repcemag tőzsdei jegyzése intenzíven esett, a legalacsonyabb szintjét augusztus elején érte el: ekkor tonnánként 94 ezer forintért lehetett a terményre ügyletet kötni (szeptemberi szállításra). A csökkenés mértéke április-augusztus között csaknem 30 százalék volt. Augusztus közepétől, a párizsi trendnek megfelelően a repcemag fronthavi jegyzése 110 ezer forint közelébe emelkedett tonnánként és e szint körül stabilizálódott az év végéig.

A BÉT-en a napraforgómag fronthavi jegyzése – a nemzetközi tendenciát követve – az év eleji tonnánkénti 140 ezer forintról 85 ezer forintra süllyedt szeptemberre, ami 40 százalék visszaesést jelent. A termény betakarításának megkezdése ugyanakkor nem járt további árcsökkenéssel, habár minden idők legnagyobb termése került a tárolókba. A piacaink számára meghatározó fekete-tengeri régióban ugyanis a kedvezőtlen időjárás miatt romlottak a napraforgó terméskilátásai és késlekedett az

³termin váltás: lejáratváltás – határidős ügyleteknél az új határidő, amelyre kötni lehet

⁴fronthavi: a legközelebbi lejárat

aratás. A kialakult hiánypsichózis hatására a termény piaci ára emelkedett a régióban, ami Magyarországra is begyűrűzött. Ezért a napraforgómag legközelebbi lejáratra vonatkozó jegyzése tonnánkénti 97 ezer forintra növekedett 2013. december végére, ami az egy évvel korábbinál 28 százalékkal volt alacsonyabb.

A repcemag termelői árindexe 81,0 százalék, a napraforgómagé 73,5 százalék volt 2013-ban, aminek oka a kedvező időjárás hatására bőségesebb 2013. évi termésmennyiségben keresendő. Ennek eredményeképpen a repcemag ára tonnánként 113,6 ezer forintra, a napraforgómagé pedig 99,2 ezer forintra csökkent 2013-ban.

A friss zöldségfélék drágulásának hátterében az áll, hogy a kora tavaszi kedvezőtlen időjárás hatására 2,5-3 hetet csúszott a vetés, a tenyészidőszakban pedig hőingadozások hátráltatták a növények fejlődését. A paradicsom ára nem változott számottevően (-0,2 %), ugyanakkor a többi zöldségféle termelői ára emelkedett. A legnagyobb mértékű növekedést (+56,6%) a vöröshagyma, a fejes káposzta (+26,5%) és az uborka (+11,3%) esetében tapasztalhattunk.

A gyümölcsfélék közül 2013-ban egyedül az alma ára nem változott (0,0%), minden más gyümölcs – kivéve a szőlő – felvásárlási ára csökkent. A szőlő ára 8,7 százalékkal volt magasabb 2013-ban, mint egy évvel korábban. A korai, illatos fajták iránt az átlagnál élénkebb volt a kereslet, azonban e fajtákból kevesebbet szüreteltek. Kiemelkedő mértékű volt a szilva (-22,4%), a szamóca (-20%) és a körte (-12,4%) termelői árának csökkenése. A meggyfélék (cseresznyét is beleértve) ára 8,6 százalékkal mérséklődött. A meggy esetében érdemes megjegyezni, hogy a kelet-magyarországi fagykarak jelentős termés kieséshez vezettek, ezt azonban ellensúlyozta, hogy az Érdi bőtermő fajta jó termést adott.

A burgonya ára átlagosan 64,4 százalékkal múlta felül az előző évi szintet, amit az egész Európára jellemző terméscsökkenés okozott. A burgonya ára a 2012. évi gyenge termés hatására folyamatosan emelkedett 2013-ban, csúcspontját, kilónkénti 134,10 forintos árát júniusban érte el, amely csaknem a kétszerese volt a 2012. júniusinak. A kínálat bővülésével 2013 decemberére kilogrammonként 78 forintra csökkent a burgonya ára.

4. táblázat: Néhány fontosabb termék termelői ára (forint)

	ezer forint/tonna				forint/kg			forint/liter	forint/db
	búza	kukorica	napraforgó	repce	vágósertés	vágóbaromfi	vágómarha	Nyers tehéntej	Étkezési tyúktojás
Január	67,5	63,9	141,3	138,5	389,7	332,5	452,7	94,4	20,7
Február	67,8	66,2	142,5	143,9	391,5	337,6	486,9	94,8	19,6
Március	65,1	73,2	147,6	141,6	394,2	335,3	434,0	95,1	19,6
Április	65,1	61,9	156,3	145,1	394,8	336,8	423,1	95,4	17,8
Május	65,1	59,1	149,9	144,0	382,3	341,6	436,5	95,2	16,3
Június	64,0	56,7	148,4	148,8	391,3	341,2	445,9	95,7	15,8
Július	44,0	52,0	144,3	110,8	407,7	342,4	426,9	97,0	15,7
Augusztus	44,4	49,3	119,8	108,2	432,7	342,5	408,0	99,5	15,1
Szeptember	44,0	42,7	96,6	116,2	435,3	344,5	434,2	102,0	16,0
Október	45,3	40,7	94,4	113,2	410,7	337,8	422,4	106,3	16,9
November	47,0	45,0	94,1	170,3	388,4	327,8	403,2	107,7	17,4
December	50,5	50,1	100,5	108,9	392,6	330,4	431,3	109,7	17,6

Forrás: KSH

A vágóállatok közül 2013-ban a vágómarha ára 19,9 százalékkal, a vágósertése 2,5 százalékkal csökkent, míg a vágóbaromfié 6,1 százalékkal emelkedett az előző évihez képest.

A vágómarha felvásárlási ára az év első két hónapjában 10,6 százalékkal volt magasabb, mint 2012 azonos időszakában, majd az év hátralévő részében 10–28 százalék közötti mértékben maradt el az egy évvel korábbi átlagától. Éves szinten 431 forintot kaptak a termelők a vágómarháért kilogrammonként. A vágómarha iránt visszafogottabb volt a bel- és külpiaci kereslet, a vágások

száma, illetve az élő szarvasmarha és a marhahús exportja egyaránt esett, ami a vágómarha termelői árának csökkenését okozta tavaly a 2011. és 2012. évi növekedés után.

A vágósertés felvásárlási ára január és szeptember között meghaladta az előző év hasonló időszakának árszintjét, éves csúcspontját szeptemberben érte el (435 forint/kg). Októberben és novemberben 1,7–0,3 százalékkal csökkent a vágósertés ára 2012 azonos hónapjaihoz viszonyítva, ugyanakkor decemberben 0,3 százalékkal múlta felül az előző év azonos hónapjának átlagárát, így éves szinten 400 forintot fizettek kilogrammonként az élő sertésért. A magyarországi sertésárak alakulása az előző évekhez hasonlóan, 2013-ban is követte az uniós árak tendenciáját.

A vágóbaromfi felvásárlási ára a magas takarmányárak miatt január és szeptember között 4–13 százalékkal haladta meg az előző év első kilenc hónapjának árszintjét. Az utolsó negyedévben a takarmányárak mérséklődése következtében csökkent a vágóbaromfi ára, éves szinten 338 forintot kaptak kilogrammonként a termelők az élő baromfiért.

A tej felvásárlási ára 2013-ban egész évben magasabb volt, mint az előző évben. A tendenciáját tekintve a 2013. január-május közötti időszakban stagnált, majd júniustól növekedésnek indult, és decemberre 110 forintra emelkedett literenként. Összességében 2013-ban a felvásárlási ár 11,8 százalékkal haladta meg a 2012. évit. A tej felvásárlási árának emelkedését a nyerstej exportjának bővülése miatt kialakult alapanyaghiány és a keresleti piac együttes hatása okozta. Az árnövekedést a magas világpiacon a magyarországi nyerstej-kivitel szempontjából meghatározó olaszországi azonnali (spot) piaci árak növekedése és a forint-euró árfolyam változásai is segítették.

A tojás ára egész évben alacsony volt, 2013-ban 11 százalékkal maradt el az egy évvel korábbitól. Ennek oka az egész Európára jellemző túltermelés volt, ami miatt a termelői ár mélyen az önköltségi ár alatt maradt.

A mezőgazdasági termelés ráfordítási árának növekedési üteme 2012 után 2013-ban is lassult az előző évhez viszonyítva. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árai 2,1 százalékkal nőttek, ami a folyó termelő-felhasználás árszínvonalának 2,2 százalékos és a mezőgazdasági beruházások árszínvonalának 1,6 százalékos növekedéséből tevődött össze.

5. táblázat: A mezőgazdasági ráfordítások árának változása az előző évhez viszonyítva (%)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Mezőgazdasági ráfordítások árindexei	94,2	104,4	112,9	106,8	102,1
Folyó termelő-felhasználás	93,0	104,6	114,7	107,3	102,2
- Vetőmagok	96,6	102,1	112,9	105,9	103,3
- Energia	94,8	115,0	112,9	106,5	97,7
- Műtrágya	88,8	89,1	123,6	110,9	95,9
- Növényvédő szerek	104,8	101,7	99,4	108,3	103,0
- Takarmány	82,3	107,1	127,6	109,2	105,3
- Gépek fenntartása és javítása	105,0	103,6	102,3	103,8	101,9
- Épületek fenntartása és javítása	104,2	102,1	101,5	101,9	101,5
- Állatgyógyászati készítmények	109,3	104,5	102,2	104,7	104,9
- Egyéb költségek	104,9	103,4	102,2	103,3	107,1
Mezőgazdasági beruházások	102,9	103,2	99,2	102,4	101,6
- Gépek	103,0	104,8	97,3	102,9	101,4
- Épületek	102,9	100,8	102,1	101,8	101,7
Agrárrolló	96,1	111,9	105,7	108,1	90,3

Forrás: KSH

A folyó termelő-felhasználáson belül a takarmányárak emelkedtek a legnagyobb mértékben 2013-ban, ezen belül az egyszerű takarmányok ára kevésbé (+3,3%), a keveréktakarmányoké jobban (+6,8%). A takarmányok ára az első negyedévben volt a legmagasabb, majd fokozatosan csökkent, és az utolsó negyedévben már 16,3 százalékkal alacsonyabb volt, mint az előző év azonos időszakában. A vetőmagok áremelkedése összességében 3,3 százalékra mérséklődött, mivel több őszi kalászos vetőmag (búza, árpa) ára is jelentősen visszaesett a szeptember-decemberi időszakban. Egy évvel korábban, 2012-ben a vetőmagok áremelkedésére épp az őszi kalászos vetőmagok árának növekedése volt hatással, a tavaszi vetésűek ára az előző évi szinten alakult.

Az energia és a műtrágya ára alacsonyabb volt, mint 2012-ben. A mezőgazdasági felhasználású energia ára átlagosan 2,3 százalékkal volt kedvezőbb az előző év azonos időszakánál, ezen belül az üzemanyagok ára 1,7, míg a fűtőanyagoké 3,4 százalékkal csökkent. A műtrágyák ára a 2012. évi

emelkedést követően 2013-ban 4,1 százalékkal mérséklődött, ami szinte minden termékcsoportban hasonló mértékben jelentkezett. Az árak év végére a két évvel ezelőtti szintre estek vissza.

A beruházásokon belül a gépek áremelkedése visszafogottabb volt, mint az épület beruházásoké, de a gépek körében nagy különbségek mutatkoznak. A traktorok ára egész évben 10 százalékkal volt magasabb, mint 2012-ben, ugyanakkor a talajművelés, vetés és növényápolás gépeinek ára 3 százalékkal alacsonyabb szinten alakult.

Az agrárrolló értéke 2013-ban 90,3 százalék volt – azaz 2012-höz viszonyítva a mezőgazdasági termelői árak 7,8 százalékos csökkenésével szemben a ráfordítási árak enyhén nőttek. Ez azt jelenti, hogy *az árváltozások kedvezőtlenül befolyásolták a termelők jövedelemhelyzetét.* Fontos azonban megjegyezni, hogy ***az agrárrolló csak a mezőgazdasági termelői árak és a termeléshez felhasznált inputok árváltozásának viszonyát mutatja. Az árak alakulása mellett a mezőgazdaság jövedelmezőségére számos egyéb tényező is hatással van, mint például a termés- és ráfordítás mennyiség, a mezőgazdasági termelő által kapott támogatások, vagy a ráfordítási árak között nem szereplő, de a termeléshez kapcsolódó kiadások*** (pl. hitelkamat, földbérleti díj).

2. Gazdaságszerkezet

2.1. Üzemstruktúra a 2013-as Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ) alapján

A 2013-as gazdaságszerkezeti összeírás adatai szerint 2013-ban összesen 8,8 ezer gazdasági szervezet és közel 483 ezer egyéni gazdaság végzett mezőgazdasági tevékenységet. 6 százalékkal kevesebb szervezetet írtak össze, mint a 2010-es általános mezőgazdasági összeírás idején, számuk hosszabb távon ingadozó.

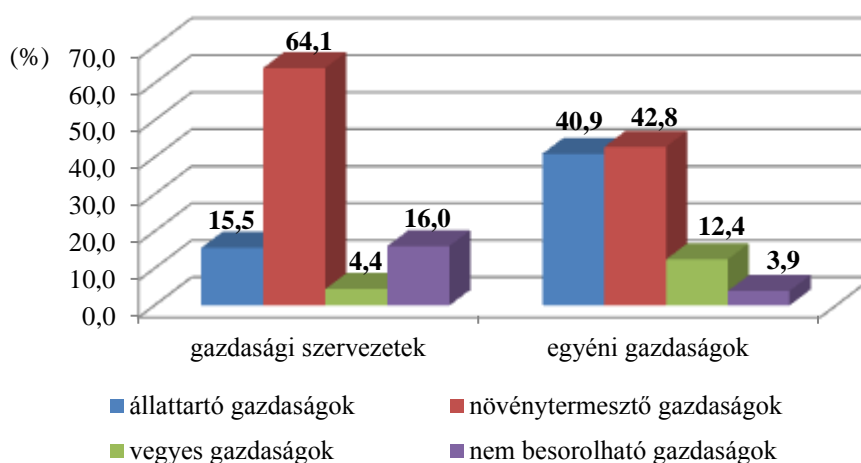
Az egyéni gazdaságok száma változó ütemben, de – csökken, a vizsgált 3 év alatt 15 százalékkal felhagyott tevékenységével. Ennek hátterében azonban fontos látni, hogy az egyéni gazdaságok szerkezete mélyreható változásokon, egyfajta generációváltáson ment keresztül. A 2010 és 2013 között megszűnt egyéni gazdaságok irányítói zömmel idős, főleg 65 év feletti, egyedül gazdálkodó személyek köréből kerültek ki (akik között erősen felülreprezentáltak voltak a nők), döntő többségük pedig kizárólag saját fogyasztásra termelt. Fontos megemlíteni még azt is, hogy a mezőgazdasági tevékenységgel felhagyók között sok szakképzettség nélküli termelőt találunk, a mezőgazdasági végzettség hiánya kedvezőtlenül befolyásolhatta a gazdálkodás sikerességét.

Ki kell emelni azonban az egyéni gazdaságok esetében több kedvező folyamatot is: egyrészt számuk csökkenése ellenére 49 százalékkal nőtt a kifejezetten piacra termelők száma, másrészt 2010 óta 20 százalékkal növekedett az általuk használt mezőgazdasági termőterület nagysága.

Termelési típus

A gazdasági szervezetek 64 százaléka növénytermesztő, közel 16 százaléka állattartó, míg a vegyes gazdálkodást folytatók aránya mindössze 4 százalék volt 2013-ban⁵.

2. ábra: Gazdaságok megoszlása termelési típus szerint, 2013

Forrás: KSH, GSZÖ 2013

Az egyéni gazdaságok köre termelési típus szerint egyenletesebb. A növénytermesztők aránya 43, az állattartóké pedig 41 százalék volt. A gazdaságok 12 százalékánál a növénytermesztés és

⁵A termelési típus meghatározása az alábbiak szerint történt:

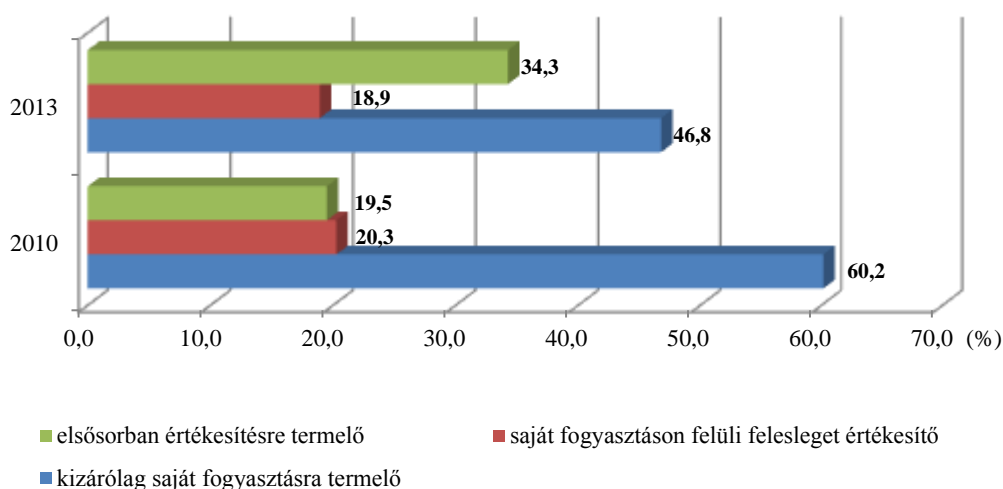
- Állattartó gazdaság: azon gazdaságok, amelyek teljes termelési értékének legalább 2/3-át állattartásból érik el.
- Növénytermesztő gazdaság: azon gazdaságok, amelyek teljes termelési értékének legalább 2/3-át növénytermesztésből érik el.
- Vegyes gazdaság: azon gazdaságok, amelyek teljes termelési értékének legalább 1/3-át állattartásból és legalább 1/3-át növénytermesztésből érik el.
- Nem besorolható gazdaságok: azon gazdaságok, amelyek csak erdő-, nádas-, halastó területtel rendelkeznek, vagy kizárólag szolgáltatást végeznek.

állattenyésztés együtt adta a termelési érték kétharmadát 2013-ban. A növénytermesztés aránya a szervezeteknél valamelyest emelkedett, de jelentős változás 2010-hez képest egyik szervezeti formánál sem történt. Hosszabb távon (2000. évi bázis esetén) a növénytermesztés súlyának növekedése figyelhető meg.

A gazdálkodás célja az egyéni gazdaságokban

Az egyéni gazdaságoknak 47 százaléka kizárólag saját fogyasztásra termelt 2013-ban. 2010-ben ez az arány még 60 százalékkal volt. A gazdaságszám csökkenés ellenére a kifejezetten piacra termelők száma 49 százalékkal emelkedett, arányuk pedig meghaladja az egyharmadot. A saját fogyasztáson felüli felesleget értékesítők aránya (19%) alig, mindössze 1 százalékkal csökkent 3 év alatt⁶. A piacra termelést tehát egyre több gazdaság választotta, amellet, hogy jellemzően a saját termelésre fogyasztók hagytak fel a legnagyobb arányban a gazdálkodással.

3. ábra: Egyéni gazdaságok megoszlása a gazdálkodás célja szerint, 2013

Forrás: KSH, GSZŐ 2013

Földhasználat

2013-ban az **egy gazdaság** által használt mezőgazdasági terület **átlagos mérete 9,3 hektár volt**, 1 hektárral több, mint 2010-ben. Szervezeti formák szerint azonban két eltérő struktúra rajzolódik ki. A **gazdasági szervezetek** által használt átlagos mezőgazdasági terület **241 hektár** volt 2013-ban⁷, az **egyéni gazdaságok** ezzel szemben **átlagosan 5,1 hektárt** műveltek. Mivel az összes használt mezőgazdasági terület mennyisége lényegében a 2010-es szintet tartotta meg, a gazdaságszám csökkenése az átlagos terület növekedésével járt. Az egyéni gazdaságoknál 20 százalékkal nőtt a használt mezőgazdasági terület átlaga 2010 óta.

A gazdaságok mérete

Az eltérő szerkezetre a különböző nagyságkategóriák (mezőgazdasági terület, állategység és a standard termelési érték – STÉ⁸) szerinti megoszlás vizsgálata mutat rá.

⁶A gazdálkodás célja:

- Kizárólag saját fogyasztásra termel: a megtermelt termékeket a gazdaság nem értékesíti, csak saját fogyasztás céljából végez mezőgazdasági tevékenységet.
- Saját fogyasztáson felüli felesleget értékesít: a megtermelt termékekből a saját fogyasztáson felüli rész értékesítésre kerül. Az értékesítés aránya legfeljebb a termelés 50 százaléka.
- Elsősorban értékesítésre termel: a megtermelt termékekből az értékesítésre kerülő rész meghaladja az 50 százalékot.
- Kizárólag mezőgazdasági szolgáltatást végez: a gazdaság a rendelkezésre álló munkaerejével és gépparkjával kizárólag mezőgazdasági szolgáltatást nyújt.

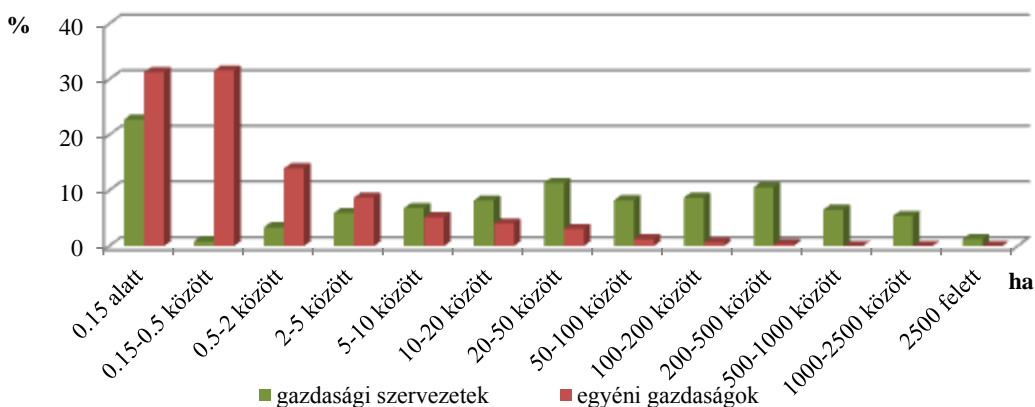
⁷Figyelembe vettük azokat a gazdaságokat is amelyek nem rendelkeznek földterülettel

⁸STÉ – Standard termelési érték: a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére (1 hektár, 1 állat) meghatározott normatív termelési érték. A termelő tevékenységek (ágazatok) fajlagos STÉ-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság összes STÉ-értékét kapjuk. Ez az érték a gazdaság ökonómiai méretét határozza meg.

2010-ben és 2013-ban a gazdaságok összesen 4,6 millió hektár mezőgazdasági területet használtak. A szervezetek és egyéni gazdaságok földhasználatának megoszlása 46–54 százalék arányú volt. A gazdasági szervezetek 23, az egyéni gazdaságok 31 százaléka 0,15 hektár alatti mezőgazdasági területet használt 2013-ban. E mérethatár felett a különbségek jelentősek. A szervezetek 10, az egyéni 54 százaléka található 0,15 és 5 hektár között. 100 és 1000 hektár között az előbbieket 26, utóbbiak 1 százaléka gazdálkodott. A szervezetek 7 százaléka, közel 600 gazdaság, 1000 hektár feletti területet művelt, míg az egyéni gazdaságok közül 3 ilyen volt 2013-ban.

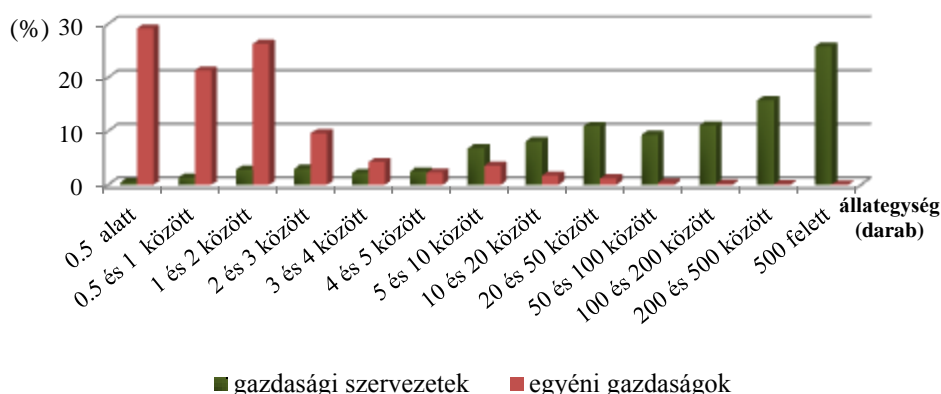
4. ábra: Gazdaságok megoszlása a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint, 2013

Forrás: KSH, GSZÖ 2013

2010 és 2013 között a földterületet használó egyéni gazdaságok száma nagyrészt az 1 hektárnál kisebb mezőgazdasági terület használók körében csökkent, emellett kevesebb 500 hektárnál nagyobb gazdaságot tartanak nyilván. Ezzel szemben a 10 és 500 hektár közötti gazdaságok száma és az általuk használt mezőgazdasági terület jelentősen nőtt. A földterületet használó gazdasági szervezetek száma összességében emelkedett, azonban itt is eltérő tendencia érvényesült: a legkisebb és legnagyobb kategóriákban csökkenés, míg a közepes méretű gazdasági szervezeteknél növekedés volt megfigyelhető. A két hektárnál kisebb területet művelő szervezetek adták az összes csökkenés közel hattizedét (59,7%-át), míg az 1000 hektárnál többet művelők részesedése a csökkenésből mintegy egyötöd (21,7%) volt. Növekedés elsősorban az 5 és 199,9 hektár közötti gazdaságok esetében volt megfigyelhető. **Ennek köszönhetően a birtokszerkezet eltolódott az életképes kis, és közepes gazdaságok irányába.**

5. ábra: Gazdaságok megoszlása az állategység nagyságkategóriái szerint, 2013

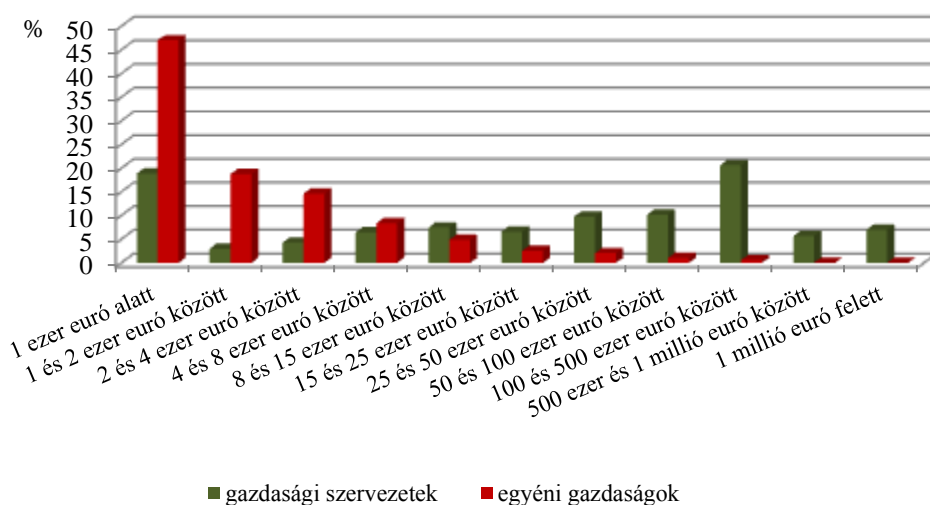

Forrás: KSH, GSZÖ 2013

A két szervezeti forma az állategység kategóriák⁹ szerint is lényegesen különbözik. 2013-ban a szervezetek tartották az állatállomány 59, az egyéni gazdaságok a 41 százalékát. Előbbieknél 6, utóbbiaknál 15 százalékkal csökkent az állategység 2010-hez képest, így az arány is a szervezetek felé tolódott. Az egyéni gazdaságok 93 százaléka 5 állategység alatti, a gazdasági szervezetek 88 százaléka e feletti, több mint a fele 100-nál több állategységben kifejezett állatot tart. A szervezet nem változott jelentősen 2010-hez képest.

A standard termelési érték a gazdaságok méretét értékben fejezi ki. 2010-ben és 2013-ban e mutató alapján a két gazdálkodási forma súlya közel egyenlő volt. Az egyéni gazdaságok 47 százaléka 1000 euró (nagyjából 300 ezer forint) alatti értéket állít elő, de a szervezetek 19 százaléka is ebbe a csoportba tartozik. Előbbiek száma a nagyobb kategóriákban folyamatosan csökken. A 100 ezer euró feletti egyéni gazdaságok száma mindössze 3 ezer, a teljes sokaság 0,6 százaléka. Ezzel szemben az ugyanebbe a kategóriába tartozó szervezetek aránya meghaladja az egyharmadot. Több mint 600 szervezet (7%) 1 millió euró feletti standard termelési értéket ért el 2013-ban.

6. ábra: Gazdaságok megoszlása a standard termelési érték nagyságkategóriái szerint, 2013

Forrás: KSH, GSZŐ 2013

A GSZŐ mezőgazdasági munkaerő-felhasználást érintő elemzése az Agrárfoglalkoztatás c. fejezet alatt található.

⁹Állategység: a különböző állatfajok, illetve kategóriák (kor, ivar) összehasonlítható összesítésének elvégzése érdekében alkalmazott egyenérték.

2.2. Vertikális és horizontális piaci szervezettség

2.2.1. A zöldség-gyümölcs ágazat szervezettsége

A **zöldség-gyümölcs termelői csoportok** és a szervezettség magasabb fokán álló **termelői szervezetek (TÉSZ) feladata** a hazai agrárgazdaság strukturális fejlesztése. A csoportokat megalakító termelők termékeiket közösen viszik piacra, hogy versenyképesebbé váljanak a piacon, és hogy növeljék esélyeiket a nagyban termelő és vásárló szereplőkkel szemben.

A gazdálkodás számos területén köthetnek olyan előnyös együttműködések a kisebb vállalkozások, ami termelékenységüket, jövedelmezőségüket is javítja. Cél, hogy a termelői szerveződések minél nagyobb mértékben vállalják át a piac szervezését, a kereslet és a kínálat, valamint a termelők érdekeinek megfelelő képviselőjét, ezáltal is tovább javítva piaci alkupozíciójukat. A magyar zöldség-gyümölcs termelés stratégiájában továbbra is első helyen szerepel a termelői szervezetek megerősítése, hiszen rajtuk keresztül növelhető az ágazat technikai és technológiai színvonala, valamint kialakítható specifikus ágazati marketingtevékenység. Megerősítésükkel nemcsak a friss termékeket forgalmazó piacok fejlődését lehet elősegíteni, hanem könnyebben megoldható a feldolgozóipar ellátása megfelelő minőségű és mennyiségű hazai alapanyaggal.

Magyarországon 2013-ban a zöldség-gyümölcs ágazatban 92 termelői szerveződés működött országos szinten, az alábbi területi megoszlásban:

6. táblázat: A zöldség-gyümölcs ágazat termelői szervezeteinek megoszlása megyei bontásban

	TÉSZ ¹⁰ -ek (véglegesen elismert termelői értékesítői szervezet - db)	TCS ¹¹ -k (előzetesen elismert TÉSZ-ek - db)	TSZT ¹² -k (Termelői Szervezetek Társulása - db)	Összes szervezet (db)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14	12	1	27
Csongrád	7	5	3	15
Békés	4	0	1	5
Hajdú-Bihar	4	2	1	7
Pest	5	2	0	7
Bács-Kiskun	5	4	3	12
Fejér	2	1	0	3
Győr-Moson-Sopron	2	2	0	4
Jász-Nagykun-Szolnok	2	1	0	3
Borsod-Abaúj-Zemplén	2	0	1	3
Nógrád	1	0	0	1
Somogy	1	0	0	1
Heves	1	0	0	1
Budapest	1	0	1	2
Baranya	0	1	0	1
Összesen:	51	30	11	92

Forrás: FM, Agrárpiaaci Főosztály adatai alapján szerkesztette FM Agrárközgazdasági Főosztály

A zöldség-gyümölcs **termelői szervezetek (TÉSZ)**, **termelői csoportok (TCS)** és **termelői szervezet-társulások (TSZT)** területi elhelyezkedésének ábrázolásánál a szervezetek székhelyét vettük alapul,

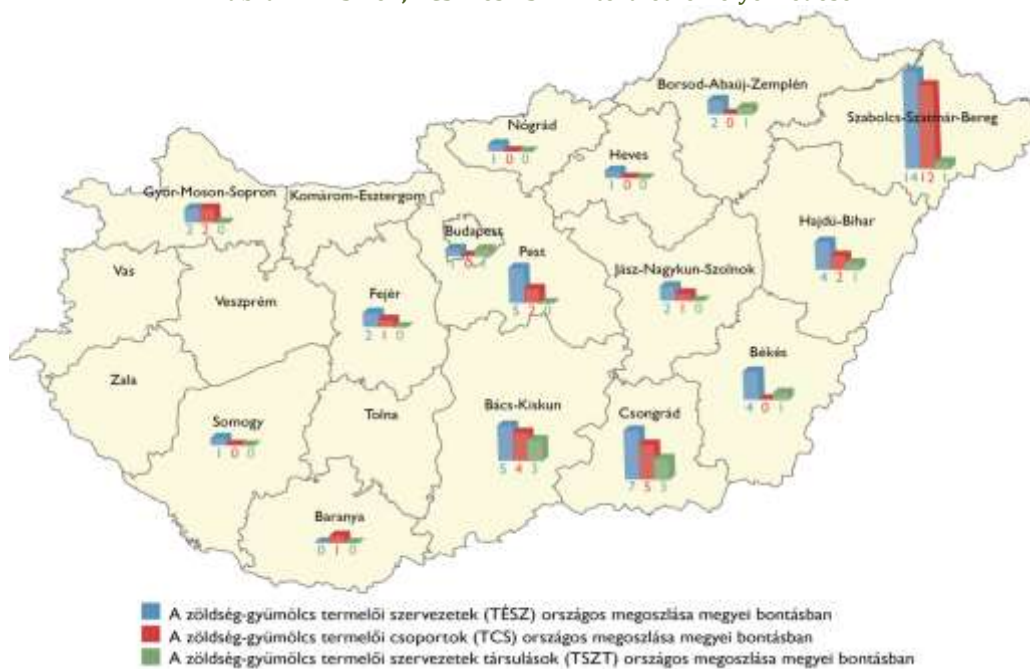
¹⁰**Zöldség-gyümölcs termelői szervezet (TÉSZ):** az 1234/2007/ EK tanácsi rendelet 122 cikkében foglaltak szerint a zöldség-gyümölcs ágazatba tartozó mezőgazdasági termelők által, melyek egy vagy több terméket termesztenek és/vagy a kizárólag feldolgozásra szánt ilyen termékeket termesztenek, termelői kezdeményezéssel létrejött szervezet, mely a tanácsi rendelet 122. cikk c. pontjában meghatározott céllal rendelkezik, megfelel a tanácsi rendelet 125b. cikkében foglalt követelménynek, tekintettel a 203a. cikk (2) bekezdésében foglaltakra, és ezáltal véglegesen elismerték.

¹¹**Zöldség-gyümölcs termelői csoport (TCS):** az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 125e. cikkében foglaltak szerint olyan a zöldség-gyümölcs ágazatba tartozó mezőgazdasági termelők által, melyek egy vagy több terméket termesztenek és/vagy a kizárólag feldolgozásra szánt ilyen termékeket termesztenek, termelői kezdeményezéssel létrejött szervezet, mely figyelemmel a 203a. cikk (4) bekezdésében foglaltakra előzetes elismerést nyert, és a zöldség-gyümölcs termelői szervezethez való elismeréshez szükséges 122.cikk-ben meghatározott feltételek teljesítéséhez átmeneti időszakot kapott

¹²**Zöldség-gyümölcs termelői szervezetek társulása (TSZT):** az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 125c. cikke szerint, a zöldség-gyümölcs ágazatban az elismert termelői szervezetek kezdeményezésére létrejött társulás. Nem kizárólag közös értékesítésre jöttek létre, hanem egyéb szolgáltatások pl. szaktanácsadás nyújtására is.

ugyanakkor fontos tudni, hogy a tagok földterületei nem csak a székhely szerinti megyékben található, egyes szervezetek egyszerre akár 4–5 megyében is rendelkeznek tagsággal.

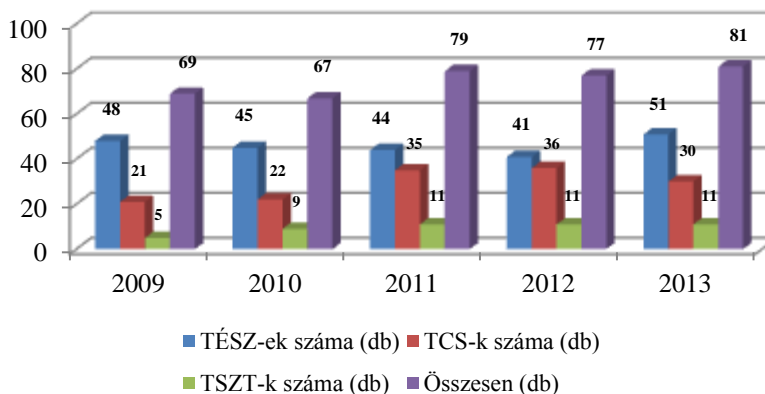
7. ábra: A TЭСZ-ek, TCS-k és TSZT-k területi elhelyezkedése

■ A zöldség-gyümölcs termelők szervezetei (TЭСZ) országos megoszlása megyei bontásban
 ■ A zöldség-gyümölcs termelői csoportok (TCS) országos megoszlása megyei bontásban
 ■ A zöldség-gyümölcs termelők szervezetei társulások (TSZT) országos megoszlása megyei bontásban

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette az AKI

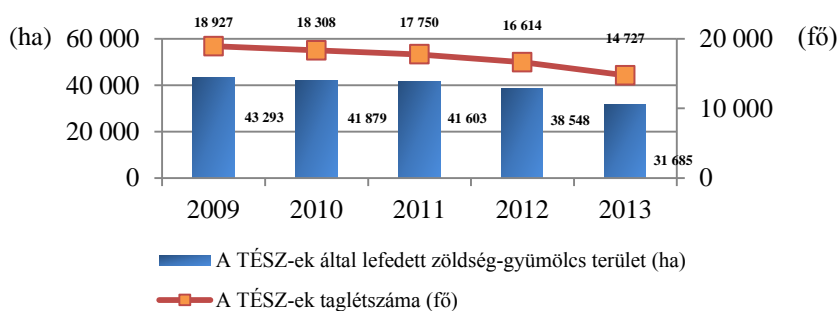
8. ábra: Zöldség-gyümölcs termelők szervezeteinek száma

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette FM Agrárközgazdasági Főosztály

2013-ban a zöldség-gyümölcs termelők csoportok és szervezetek összesen 14 727 termelő taggal rendelkeztek. A tagok termőterülete 31 685 hektár volt, amelyből 9294 hektár zöldségtermő terület és 22 391 hektár gyümölcsstermő terület.

9. ábra: Tagi terület és taglétszám

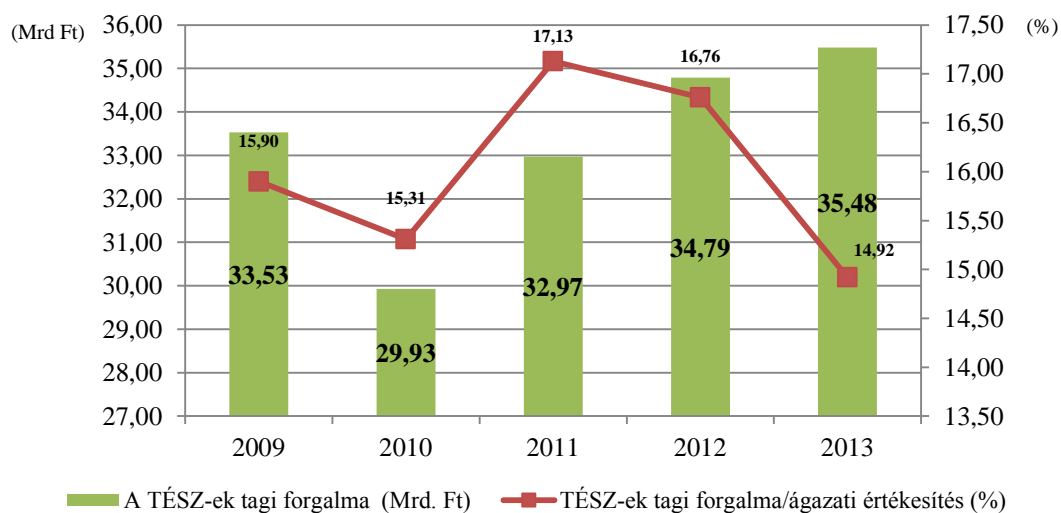
Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette FM Agrárközgazdasági Főosztály

A zöldség-gyümölcs **termelői szervezeteknek** (a véglegesen elismert TÉSZ-ek) 10 416 termelő tagja volt 2013-ban. A tagok termőterülete 23 999 hektár (zöldségtermő terület: 7256 hektár, gyümölcstermő terület: 16 743 hektár), **nettó árbevételük 26,5 milliárd forint** volt.

A zöldség-gyümölcs **termelői csoportok** (előzetesen elismert TÉSZ-ek) 4 311 termelő taggal rendelkeztek, és 7685 hektár termőterületen gazdálkodtak. Az összes termőterületből 2038 hektár zöldség-, 5648 hektár pedig gyümölcstermő terület. A tagok által értékesített termékek értéke elérte a **9,0 milliárd forintot**.

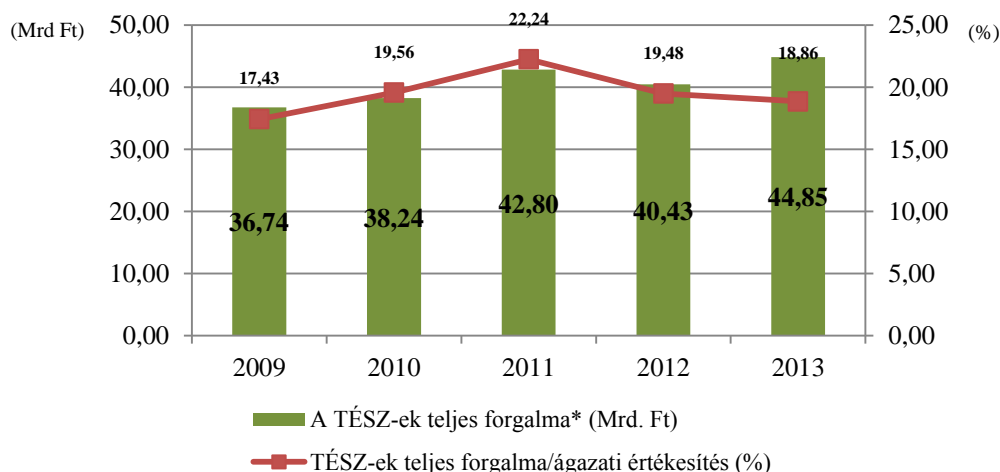
Vagyis a tagok (a véglegesen és előzetesen elismert TÉSZ-ek együttesen) termésének értékesítéséből származó **nettó árbevétel**, az értékesített termék értéke, **35,5 milliárd forint volt** (10. ábra).

10. ábra: A TÉSZ-ek tagi nettó árbevétele¹³

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette FM Agrárközgazdasági Főosztály

11. ábra: TÉSZ-ek¹⁴ összes nettó árbevétele¹⁵

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette FM Agrárközgazdasági Főosztály

¹³A TÉSZ-ek 2013-as tagi forgalmának adatai előzetes becslésen alapulnak.

¹⁴A 2013. év második felében TÉSZ-szé minősített TCS-k (összesen 7 db) bevétele még nem tartalmazza a TÉSZ-ek bevétele, ugyancsak a 2013. második felében TCS-nek elismert termelői szerveződések (összesen 7 db) bevétele még nem tartalmazza a TCS-k bevétele

¹⁵A TÉSZ-ek 2013-as teljes forgalmának adatai előzetes becslésen alapulnak

A zöldség-gyümölcs termelői szerveződések megalakulását, működését befolyásoló körülmények¹⁶

A zöldség-gyümölcs termelői szervezetek alakulására számos, józan gazdasági megfontolásoktól mentes tényező van hatással. Ilyen többek között az a történeti háttérű szociológiai mintázat, amely a kölcsönös bizalom hiányából táplálkozik, de ugyanide sorolható a közösségi erőfeszítések kihasználásából származó előnyök egyes tagok általi kihasználása (nevezhetjük akár potyautas-magatartásnak) is. A másik ok a szürke-, illetve feketegazdaságban keresendő, hiszen az abban érintett, termelői szervezetekben nem tag termelők, nagyobb nyereséget érhetnek el, mint a termelői szervezetekben működő termelők, akik kötelesek terményeiket rendezett keretek között értékesíteni. Legalább ilyen fontos tényező az is, hogy számos termelő kizárólag a helyi vagy a regionális piacokon, illetve közvetlen eladáson keresztül értékesíti termékeit, így a termelői szervezetek által jelentett előnyök kevésbé teszik őket érdekeltté.

A termelői szervezetek kialakulását nehezítő lehetséges akadály a termelői szervezet elismerésére, az operatív program jóváhagyására és ezt követően az állami pénzügyi támogatásokhoz való hozzáférésre irányuló, az Európai Unió által determinált eljárások összetettsége.

A termelők sokszor úgy vélik, az uniós pénzügyi támogatás elvesztésének kockázata igen magas, ami kockára teheti a termelői szervezet fennmaradását, az elismerésre vonatkozó kritériumok betartása pedig – mindenekelőtt a minimális taglétszám, a demokratikus ellenőrzés, a termékek forgalomba hozatal és a kiszervezés szabályai – elengedhetetlenek ahhoz, hogy a termelői szervezet ne veszítse el elismerését.

Jogszabályi környezet

A zöldség-gyümölcs termelői szervezetek működési alapjuk támogatásához alapvetően az Európai Unió biztosít hozzájárulást, de lehetőség van – meghatározott feltételek fennállása esetén – kiegészítő nemzeti támogatás nyújtására is. Ez utóbbi a termelői szervezet saját hozzájárulásának 80 százaléka lehet, amelynek 60 százalékát – meghatározott feltételek teljesítése esetén – az Unió visszatéríti.

A zöldség-gyümölcs termelői csoportok támogatást vehetnek igénybe az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 103a. cikk (1) bekezdés a) és b) pontjai alapján¹⁷.

¹⁶A Bizottság Jelenése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a 2007. évi reformot követően a gyümölcs- és zöldségágazatban működő termelői szervezetekre, működési alapokra és operatív programokra vonatkozó rendelkezések végrehajtásáról („Jelentés a gyümölcs- és zöldségágazat piacszerkezési rendszeréről”).

¹⁷A zöldség-gyümölcs termelői szervezet és csoportok támogatási jogszabályai:

- Az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 103a. cikk (1) bekezdés (a) pontja értelmében a zöldség-gyümölcs termelői csoportok megalakulása és működésének ösztönzése érdekében átmeneti, legfeljebb öt éves időszakra folyamatosan csökkenő mértékű támogatás adható, amelynek mértéke az öt év során a termelői csoport éves nettó árbevételének 10%, 10%, 8%, 6%, 4%-a. Amennyiben a tagállam ilyen támogatást nyújt, az Európai Unió a támogatás 75%-át visszatéríti. A támogatás fennmaradó 25%-os mértéke kerül kifizetésre nemzeti forrásból.
- Az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 103a. cikk (1) bekezdés b) pontja értelmében a zöldség-gyümölcs termelői csoportok az elismerés feltételeként benyújtott elismerési tervben szereplő, az elismerési feltételeknek való megfelelés érdekében szükséges beruházásaik támogatására tőketámogatást vehetnek igénybe. Amennyiben a tagállam legalább 5%-os támogatást nyújt, úgy az Európai Unió ahhoz további, a beruházási érték 50%-ának megfelelő támogatást ad. A 2012. június 30-a után, előzetesen elismert termelői csoportok uniós támogatására bevezették az „elosztási együtthatókat”, amelyeket évente állapít meg a Bizottság. A támogatás formájának meghatározását a tanácsi rendelet a tagállamra bízta, ami a *zöldség-gyümölcs termelői csoportok támogatásáról* szóló 24/2010. (III. 19.) FVM rendeletben foglaltak alapján került meghatározásra azzal, hogy a tagállami rész a megvalósított beruházások értékéből a termelői csoport saját- és az uniós hozzájáruláson felül fennmaradó rész.

2.2.2. A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli, egyéb termelői csoportok

A tárca 1999-től kezdődően a zöldség-gyümölcs ágazaton kívül is aktívan ösztönzi a gazdák együttműködéseinek megalakulását és segíti a szervezetek működését (12. ábra).

12. ábra: A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli termelői csoportok megyénkénti eloszlása (darab)*

* 2014. júniusi adatok

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály adatai alapján szerkesztette az AKI

Az első években nemzeti forrásból finanszírozott támogatásokat az Európai Unióba történő belépést követően felváltotta a vidékfejlesztési program keretében működő **termelői csoport** jogcím, amely forrás nem csak a szervezetté alakulásukat segítette a szövetkező tagoknak¹⁸, hanem működésük első éveit is jelentős mértékben támogatta. Egy csoport öt év alatt mintegy 100 millió forint, közösségi célokra szabadon felhasználható működési támogatáshoz juthat. Az erőfeszítések eredményeként **jelenleg 202 ilyen szervezet működik az országban a zöldség-gyümölcs ágazaton kívül.**

A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli **termelői csoportoknak** az értékesített tagi termékből befolyt összes **árbevétele** 2013-ben megközelítette **a 248 milliárd forintot**. A csoportokban tevékenykedő **tagok** száma meghaladta a **13 339 főt**, **89 százalékos természetes személyiségű termelői aránnyal, amely arány jelzi a csoportok tagságának az egyéni, illetve családi gazdaságok irányába történő elmozdulását.** Az öt évvel ezelőtt megkezdett támogatási ciklus befejezését követően számos szövetkezés fenntartja a termelői csoport kialakult működési formáját, azonban a továbbiakban **kft. formában** működő szerveződések, illetve néhány nagyobb koordináló kivonulása a csoportok számának kismértékű csökkenését eredményezte.

A termelői csoportok a mezőgazdaságban jelentős munkaadónak számítanak. **2013-ban 952 főnek adtak közvetlenül munkát.** A csoportok által végrehajtott **saját beruházások összege meghaladta a 1,6 milliárd forintot.**

A termelői csoportok szövetségeinek tevékenysége nagyban segítik a termelői csoportok munkáját. A termékcsoporthoz továbbra is **a gabona** adja a legtöbb termelői csoportot, 2013. évben **57** volt a számuk, **baromfifől 39**, az **olajos növény** és a **sertés** termékcsoporthoz a **20–20.**

¹⁸A termelői csoportok megalakulását és működési feltételeit a termelői csoportokról szóló 81/2004. (V.4.) FVM rendelet szabályozza, a támogatást pedig az 59/2007. (VII.10.) az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból a termelői csoportok létrehozásához és működéséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló FVM rendelet tartalmazza.

Szakmaközi szervezetek

Az Európai Unió közös agrárpolitikájának intézményrendszerében, az ágazatok piacszabályozásában egyre fontosabb szerepet töltenek be az egyes ágazatokban önkéntesen szerveződő *szakmaközi szervezetek*¹⁹.

A 2012-ben hatályba lépett²⁰ VM rendelet alapján egymás után kérelmezték miniszteri elismerésüket az egyes szakmai szervezetek. A 2013. évben ezek közül *elismerést nyert a Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanács*, így a zöldség-gyümölcs ágazatban működő *Fruitveb*-bel együtt már két szervezet tudott megfelelni a szigorú követelményeknek.

---

¹⁹Az Európai Unió vonatkozó jogszabálya alapján, az adott tagállam által elismert szakmaközi szervezet egy-egy ágazat, adott országban (vagy régióban) működő, különböző vertikális szinten elhelyezkedő szereplőit (termelők, kereskedők, illetve feldolgozók) fogja össze azzal az elsődleges céllal, hogy a termékek termelésének (fenntartható termelési módszerek) és forgalmazásának fejlesztését előmozdítsák, valamint elősegítsék a piac szereplői között az információáramlást, és ezzel növeljék a piac átláthatóságát, egyfajta ágazati önszabályozást megvalósítva.

²⁰A 2012. évi CXXVIII. törvény a szakmaközi szervezetekről és az agrárpiaci szabályozás egyes kérdéseiről, valamint a végrehajtására 2013-ban kiadott, a szakmaközi szervezetek elismerésének és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 63/2013. (VII. 25.) VM rendelet

7. táblázat: A zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli jelentősebb termelői csoportok néhány fontos adata

	Gabona	Baromfi	Olajos növény	Sertés	Szántóföldi növény- termesztés	Szőlő-bor	Tej	Juh	Méhészet
Termelői Csoportok száma (db)	57	39	20	20	16	10	10	9	6
Tagok száma összesen (fő)	4 911	807	1 882	697	808	1 320	434	1 510	1 021
Értékesítés összesen (t, ezer forint)	1 714 914 t	169 908 eFt	120 555 t	203 537 t	154 415 t	37 080 t	492 074 t	161 999 t	1 066 t
Mérleg szerinti nettó árbevétel (ezer forint)	61 390 639	63 629 159	12 975 666	52 833 653	13 612 621	2 204 689	13 3676 962 t	4 181 984	1 108 583
Összes értékesítési árbevétel (ezer forint)	57 051 886	59 535 795	12 988 590	49 782 793	12 363 656	2 090 364	63 893 074	3 905 105	1 097 563
Mérleg szerinti nettó árbevételből a tagi termék értékesítése (ezer forint)	47 324 682	57 205 852	11 810 297	51 324 246	10 054 702	1 927 031	61 920 061	3 179 151	866 539
Mérleg szerinti nettó árbevételből a NEM tagi termék értékesítése (ezer forint)	4 532 300	2 453 095	1 096 867	1 171 535	2 300 211	168 541	1 944 824	458 751	231 024
Mérleg szerinti nettó árbevételből egyéb árbevétel (ezer forint)	8 347 779	3 919 302	203 813	332 120	1 271 078	119 456	353 121	402 510	11 020
Beruházási, fejlesztési költség (ezer forint)	623 163	150 993	32 266	129 258	45 264	54 086	474 816	120 197	3 449
Működési költség hozzájárulás (ezer forint)	295 136	109 648	94 287	251 382	26 414	18 237	134 261	87 651	8 293
Alkalmazottak száma (fő)	179	31	24	40	15	29	581	18	6
Elnyert támogatás (ezer forint)	955 448	708 026	333 857	299 705	215 567	39 138	158 972	148 693	23 233

Forrás: FM, Agrárpiaci Főosztály

3. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mező- és erdőgazdasági vállalkozásokban, az agrárvállalkozások hitelgazdálkodása

3.1. A pénzügyi és vagyoni helyzet elemzése a NAV gyorsjelentésének adatai alapján

---

A mezőgazdasági, erdészeti, halászati és vadgazdálkodási (a továbbiakban: mezőgazdaság) ágazatban működő²¹ kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások száma 11 246 volt 2013-ban. Ez 0,8 százalékos csökkenést jelent a 2012. évhez képest.

A mezőgazdasági társas vállalkozások jövedelemhelyezete az elmúlt öt évhez viszonyítva 2013-ban is kedvező volt, ugyanakkor az előző évi szinthez képest mérséklődött. Ennek oka, hogy noha a csökkenő árakat ellensúlyozta a termelés mennyiségének növekedése, ezáltal nőtt az árbevétel, de ennek mértékét meghaladta a költségek növekedésének üteme. Kedvezően alakultak viszont a pénzügyi műveletek, nőtt az eszközállomány és a javult a forrásszerkezet.

A mezőgazdasági társas vállalkozások adózás előtti eredménye a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) gyorsjelentésének adatai szerint az előző évi, többéves viszonylatban is kiemelkedőnek számító 153,1 milliárd forintos eredményhez képest 11,3 százalékkal csökkent 2013-ban. A társas vállalkozások eredménye a jó teljesítménynek számító 2011. évi 136 milliárd forintos szintre került (13. ábra). A 2013. évi mezőgazdasági teljesítmény így is **46,4 százalékkal magasabb, mint az azt megelőző öt év átlagos teljesítménye.**

Az adózás előtti jövedelem csökkenését az üzemi tevékenység eredménye okozta. Az üzemi tevékenység 146,5 milliárd forintos eredménye 2013-ban 15,9 százalékkal volt kevesebb, mint az egy évvel korábbi 174,5 milliárd forint. A változás hátterében a termelői árak 7,8 százalékos csökkenése (a növénytermesztésben 13,7 százalékos csökkenés, az állattenyésztésben 3,4 százalékos növekedés következett be) áll. Ezt az árszintcsökkenést a termésmennyiségek növekedése ellensúlyozta, s így az összes üzemi bevétel 1 százalékkal nőtt 2012-höz képest, azonban ezzel párhuzamosan a mezőgazdasági ráfordítások mintegy 2,6 százalékkal emelkedtek.

Az üzemi ráfordítások 2,6 százalékos növekedése egyrészt az inputárak emelkedésére vezethető vissza (a ráfordítások árindexe 2,1 százalékkal nőtt), másrészt a felhasználás mennyiségének növekedésére. Ezen belül az anyagköltségek még nagyobb ütemben, 4,3 százalékkal emelkedtek.

Az üzemi eredmények változását részben ellensúlyozta a pénzügyi eredmények javulása. **A pénzügyi műveletek egy évvel korábbi 23,5 milliárd forintos vesztesége ugyanis 2013-ra megfeleződött, 10,3 milliárd forintra csökkent.** Ebben a kedvező változásban a pénzügyi ráfordítások jelentős, 24,2 százalékos csökkenése játszott szerepet. **2013-ban a jegybank kamatcsökkentési ciklusa, valamint a Növekedési Hitelprogram (NHP) hatásai egyértelműen megfigyelhetőek,** hiszen annak ellenére, hogy a mezőgazdasági vállalkozások hosszú távú kötelezettségei közel 15 százalékkal növekedtek az előző évhez képest, kamat jellegű ráfordításaik 24 százalékkal csökkentek.

A mezőgazdaság eszközállománya egy év alatt 6,2 százalékkal bővült. Ezen belül mind a befektetett eszközök állománya, mind a forgóeszközök záró értéke 6,3 százalékkal haladta meg az előző évit. A befektetett eszközök növekedésében a tárgyi eszközök szerepe meghatározó, ezen belül a beruházások és a felújítások 5,9 százalékos növekedése érdemel említést. A forgóeszközök növekedésében különösen a pénzeszközök bővülése játszott szerepet (36 milliárd forintos, 21 százalékos bővülés egy év alatt), ami a gazdaságok pénzügyi tartalékának gyarapodását jelzi.

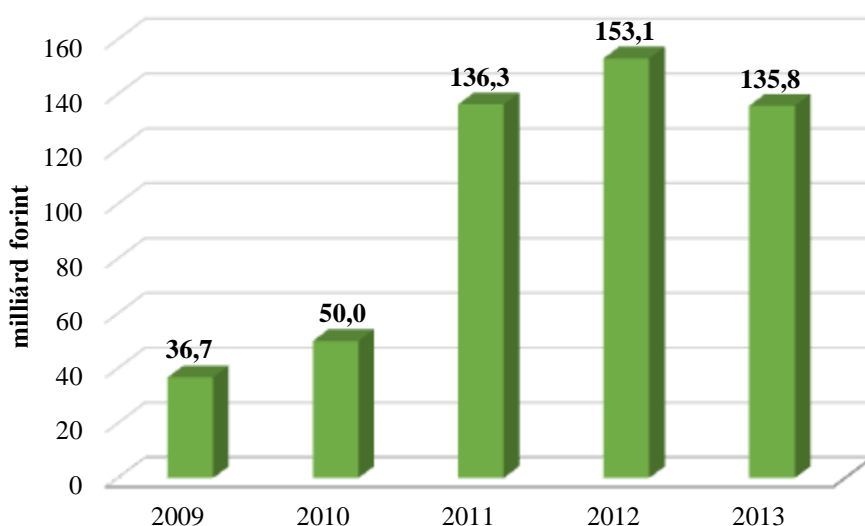
Az eszközállomány bővülését a saját forrás mellett a külső források bevonása is elősegítette. A saját tőke állománya 7,7 százalékkal (114 milliárd forinttal) bővült, ami a 2012-es évi kimagasló jövedelem eredménytartalékba helyezésének, valamint a 2013-as év pozitív mérleg szerinti

---

²¹ TEÁOR szerinti, és nem tevékenység szerinti besorolás.

eredményének köszönhető. Az előző évi 2,1 százalékos követelésállomány-növekedés elsősorban az NHP-nak köszönhetően megkétszereződött, és elérte 4,5 százalékos szintet. A növekedés struktúrája is kedvezőbb, mint az előző évben megfigyelték esetében: 2013-ban a hosszú lejáratú kötelezettségek jelentősen nőttek (14,8%), a rövid lejáratúak stagnáltak (0,7%) miközben a szállítói állomány záró értéke 5,1 százalékkal emelkedett, a hátrasorolt kötelezettségek pedig csökkentek (8,3%). Összességében a társas vállalkozások forrásszerkezete tovább javult, 0,8 százalékkal nőtt a saját tőke aránya, ezzel elérte az 59,3 százalékot.

13. ábra: A mezőgazdasági, erdőgazdálkodási, halászati kettős könyvvitelt vezető vállalkozások adózás előtti eredménye

Forrás: NAV gyorsjelentés, 2014

8. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások mérlegadatai (millió forint)

Megnevezés	2012	2013	2013. évi a 2012. évi százalékában
	millió forint		
Vállalkozások száma			
Összesen	11 341	11 246	99,2
Eszközállomány, folyó áron			
<i>Befektetett eszközök</i>	1 357 432	1 443 162	106,3
ebből:			
- immateriális javak	9 813	11 040	112,5
- tárgyi eszközök	1 250 911	1 333 456	106,6
ebből: beruházás, felújítás	104 569	110 693	105,9
- befektetett pénzügyi eszközök	96 708	98 666	102,0
<i>Forgóeszközök</i>	1 131 883	1 202 996	106,3
ebből:			
- készletek	470 802	480 059	102,0
- követelések	464 376	482 271	103,9
- értékpapírok	21 715	29 008	133,6
- pénzeszközök	174 989	211 658	121,0
<i>Aktív időbeli elhatárolások</i>	53 936	55 509	102,9
Eszközök összesen	2 543 251	2 701 667	106,2
Az eszközállomány forrásai folyó áron			
Saját tőke	1 488 269	1 602 726	107,7
ebből:			
- jegyzett tőke	296 445	298 748	100,8
- jegyzett tőke, de be nem fizetett	-350	-207	59,0
- tőketartalék	284 143	305 802	107,6
- eredménytartalék	453 522	554 090	122,2
- egyéb tartalékok	331 488	341 950	103,2

- mérlegszerinti eredmény	123 021	102 343	83,2
Céltartalékok	7 154	6 531	91,3
Hosszú lejáratú kötelezettségek	274 721	315 452	114,8
Hátrasorolt kötelezettségek	17 902	16 422	91,7
Rövidlejáratú kötelezettségek	699 835	704 799	100,7
ebből:			
- szállítók	234 981	247 028	105,1
Összes kötelezettség	992 457	1 036 673	104,5
Passzív időbeni elhatárolások	55 370	55 737	100,7
Források összesen	2 543 251	2 701 667	106,2
Kötelezettségek az eszközök %-ban	39,0	38,4	98,3
Likviditási mutató	161,7	170,7	105,5

Forrás: NAV gyorsjelentés, 2014

9. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások eredményadatai (millió forint)

Megnevezés	2012	2013	2013. évi a 2012. évi százalékában
	millió forint		
Bevételek			
Nettó árbevétel	1 747 099	1 760 379	100,8
ebből:			
- export árbevétel	226 804	236 563	104,3
Egyéb bevételek	292 718	308 385	105,4
ebből:			
- visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	157 615	162 332	104,3
Aktivált saját teljesítmény	104 348	97 900	93,8
Üzemi tevékenység bevételei	2 144 166	2 166 664	101,0
Pénzügyi művelek bevételei	33 884	33 307	98,3
ebből:			
- kamatbevételek	12 166	9 309	76,5
Kapott osztalékrészesedés	2 868	4 889	170,4
Rendkívüli bevételek	7 115	6 574	92,4
Bevételek összesen	2 185 165	2 206 545	101,0
Ráfordítások			
Anyagjellegű ráfordítások	1 508 922	1 551 243	102,8
ebből:			
- anyagköltség	772 670	805 986	104,3
Eladott áruk beszerzési értéke	419 685	401 671	95,7
Személyi jellegű ráfordítások	229 459	233 329	101,7
ebből:			
- bérköltség	160 863	164 498	102,3
Egyéb személyi jellegű kifizetés	24 722	24 965	101,0
Bérjárulékok	43 875	43 865	100,0
Értékesítési leírás	124 380	130 406	104,8
Egyéb ráfordítások	106 901	105 203	98,4
ebből:			
- adójellegű ráfordítások	13 788	13 883	100,7
Üzemi tevékenység ráfordításai	1 969 662	2 020 181	102,6
Pénzügyi művelek ráfordításai	57 582	43 647	75,8
ebből:			
- kamat, kamatjellegű ráfordítások	35 875	27 260	76,0
Rendkívüli ráfordítások	4 827	6 937	143,7
Ráfordítások összesen	2 032 071	2 070 764	101,9

Forrás: NAV gyorsjelentés, 2014

3.2. A mezőgazdasági vállalkozások 2013. évi eredményei a tesztüzemi rendszer alapján

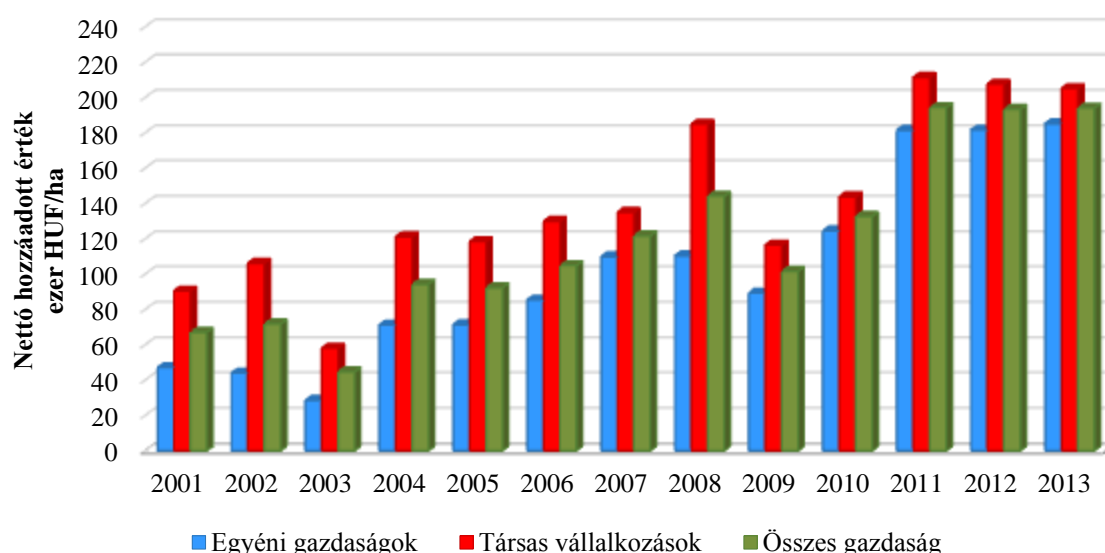
Az elemzéshez a Tesztüzemi Információs Rendszer 2013. évi adatait használtuk fel. Az adatgyűjtés összesen 1978 mintauzemet fog át. A tesztüzemi minta segítségével reprezentált és vizsgált közel 110 ezer gazdaság az összes regisztrált gazdaság által használt földterület 94,6 százalékát művelte, illetve az összes Standard Termelési Érték²² (STÉ) 93 százalékát állította elő. A tesztüzemi rendszer minta adatait a 2013-as Gazdaságszerkezeti Összeírás adataival súlyoztuk.

A gazdaságok átlagos hasznosított mezőgazdasági területe 43,4 hektár, egy gazdaság átlagosan 1,5 fő²³ foglalkoztatott.

Országos szinten az árutermelő egyéni gazdaságok az összes nettó hozzáadott érték²⁴ 52,75 százalékát, a társas vállalkozások pedig a 47,25 százalékát állították elő. Az előző év is hasonló arányú megoszlást mutatott.

2013-ban az előző évhez képest a mezőgazdaság jövedelmezősége országos szinten nem változott jelentősen. Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 1 százalékkal (138,1 ezer forint/hektár), a társas gazdaságoké 16 százalékkal mérséklődött (77,7 ezer forint/hektár). A nettó hozzáadott érték – 2012-höz hasonlóan – változatlan maradt (14. ábra). A mezőgazdaság átlagos jövedelmezősége magas szinten stabilizálódott.

14. ábra: Az egy hektárra jutó nettó hozzáadott érték változása (2002-2013)

Forrás: Tesztüzemi adatok, AKI Vállalkozáselemzési Osztálya

Az egy hektárra jutó beruházások átlagos értéke 96,8 ezer forint, az ehhez közvetlenül kapcsolódó támogatások nagysága 7,2 ezer forint volt hektáronként. A beruházások értéke 26 százalékkal, a folyósított beruházási támogatások összege pedig 44 százalékkal nőtt a megelőző évhez viszonyítva. A növekedés egyértelműen a gépberuházások, illetve a befejezetlen beruházások jelentős növekedésével (23, illetve 28 százalék) van összefüggésben. A növekedéssel párhuzamosan a nettó beruházás (amortizációval csökkentett bruttó beruházás) értéke is jelentősen növekedett (27 ezer forint/hektár), azaz a technológiai fejlődés, fejlesztés, megújulás tovább folytatódott. A beruházási intenzitás a

²²Standard Termelési Érték (STÉ): a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére (1 hektár, 1 állat) meghatározott normatív termelési érték. A termelő tevékenységek (ágazatok) fajlagos STÉ-értékét a tevékenységek adott üzemből található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság összes STÉ-értékét kapjuk. Ez az érték a gazdaság ökonómiai méretét határozza meg.

²³Éves munkaerőegységet alapul véve, ami 2200 munkaórának felel meg.

²⁴A nettó hozzáadott érték a termelési érték és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások értékének a különbsége. Tartalmazza a jövedelmet, valamint ebből kell fedezni a munkabéreket, az adókat, a kamatokat és a bérleti díjakat.

zöldségajtató gazdaságok, szabadföldi zöldségtermesztők, sertéstartó gazdaságok és a húsmarha- és juhtartó gazdaságok, illetve a szántóföldi növénytermesztő gazdaságok esetében növekedett a legnagyobb mértékben, mely nemcsak a korábban meghirdetett támogatási jogcímekekkel, hanem az MNB Növekedési Hitelprogramjából megvalósított beruházásokkal van összefüggésben.

A beruházások számottevő bővülése a vállalkozások finanszírozásában is érzékelhető változást hozott, többéves összevetésben is egyértelműen pozitív folyamatokat indítva be. A mezőgazdaságban nagymértékben növekedett a hosszúlejáratú pénzügyi finanszírozás: a hosszú lejáratú kötelezettségek 26 százalékkal bővültek és ezen belül különösen kedvező, hogy a beruházási- és fejlesztési hitelek 54 százalékkal emelkedtek (hektáronként 28,4 ezer forinttal). A fejlesztési hitelek bővülése a kamatesés miatt nem rontotta a vállalkozások pénzügyi eredményét, sőt a fizetett kamatok 22 százalékkal csökkentek.

A földárak növekedése 2013-ban sem torpant meg: a szántóterület ára – az inflációt meghaladóan – 7,6 százalékkal emelkedett (622,2 ezer forint/hektárra). Ezzel összefüggésben a földbérleti díjak is 4,4 százalékkal növekedtek.

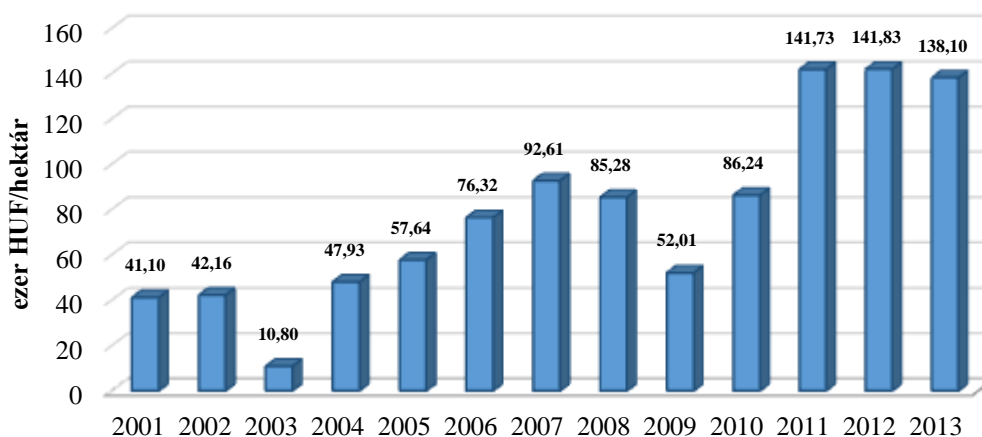
3.2.1. Az egyéni gazdaságok jövedelemhelyzete

A felmérésben 1593 egyéni gazdaság²⁵ szerepelt. Ez a minta a 2013. évi Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ) keretében regisztrált, 4 ezer euró STÉ-nél nagyobb egyéni gazdaságokat reprezentálja, melyek száma 103 ezret tett ki. A vizsgált 103 ezer gazdaság az összes egyéni gazdaság²⁶ által használt földterület 90 százalékát művelte, illetve a hozzájuk kapcsolódó STÉ 80 százalékát állította elő.

A bruttó termelési érték átlagos nagysága 2012. évhez képest 1 százalékkal, hektáronként 440,6 ezer forintra csökkent. Ezen belül az egy hektárra jutó értékesítés nettó árbevétele szintén 1 százalékkal csökkent, míg a közvetlen támogatások 11 százalékkal bővültek.

Velük párhuzamosan az üzemi költségek nem változtak jelentősen, értékük hektáronként, átlagosan 300,4 ezer forint. Így összességében az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye az előző évhez viszonyítva 1 százalékkal mérséklődött, hektáronként 138,1 ezer forint volt. Az inflációt figyelembe véve – 2013-as árakon számolva – a jövedelem valamivel kevesebb, mint 3 százalékkal csökkent (15. ábra).

15. ábra: Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 2013-as árakon* (2001-2013)

*Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).

Forrás: Tesztüzemi adatok, AKI Vállalkozáselemzési Osztálya

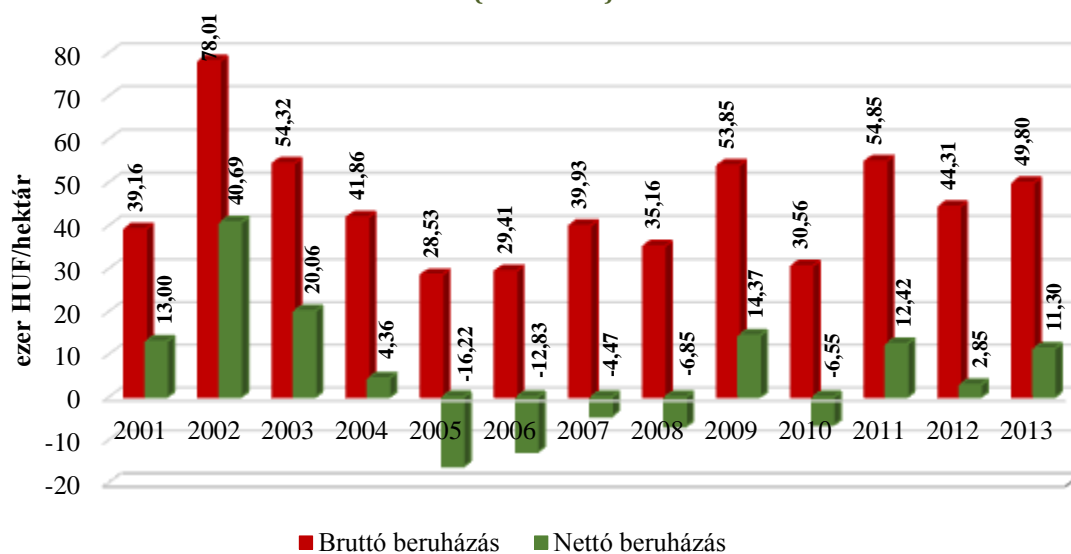
²⁵Ide tartoznak az őstermelők, az egyéni vállalkozók, illetve az ún. összevont – adózási, illetve a támogatási rendszerrel összefüggő okok miatt formailag részekre osztott („szétíratott”), de ténylegesen egységes vállalkozásként működő és a tesztüzemi rendszerben is egy egységként kezelt – gazdaságok.

²⁶Ezek száma a GSZÖ 2013 adatai szerint 491 ezer volt.

Az eredmények értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy az így számított jövedelmeknek kell fedezetet nyújtaniuk az egyéni (családi) gazdaságok személyi jövedelmeire is. Ha az egyéni gazdaságok eredményét korrigáljuk (a nem fizetett munkaerőre jutó el nem számolt munkabért is figyelembe vesszük) az éves munkaerőegységre²⁷ (ÉME) jutó minimálbérrel, akkor az adózás előtti eredményük hektáronként 112,4 ezer forintra, a korrigált jövedelem pedig az előző év azonos mutatójához képest 1,5 százalékkal mérséklődik.

Az egy hektárra jutó beruházások értéke az előző évhez képest 12 százalékkal 49,8 ezer forintra, a nettó beruházás értéke közel négyszeresére (11,3 ezer forint/hektár) nőtt (16. ábra). A nettó beruházás már harmadik éve pozitív, az egyéni gazdaságok az EU csatlakozás utáni technikai, technológiai lemaradásukat kezdik behozni, új fejlődési pályára álltak.

16. ábra: Az egy hektárra jutó bruttó és nettó beruházás változása az egyéni gazdaságoknál (2001-2013)

Forrás: Tesztüzemi adatok, AKI Vállalkozáselemzési Osztálya

A beruházásokat a gépbeszerzések húzták: a gépberuházások értéke 25 százalékkal nőtt, viszont az ingatlan beruházások értéke 10 százalékot csökkent. Ezzel összefüggésben a beruházások közel felét (47,8 százalékát) a technológiai berendezések tették ki.

A finanszírozás szerkezetében az egyéni gazdaságok esetében is pozitív trendforduló történt, a beruházásokat növekvő mértékben fedezték pénzügyi hitelből. Ennek köszönhetően a hosszú lejáratú kötelezettségek 10 százalékkal nőttek. Ezen belül az egy hektárra jutó hosszú távú beruházási- és fejlesztési hitelek 7 százalékkal bővültek (9,4 ezer forint/hektár).

3.2.2. A társas vállalkozások jövedelmhelyzete

A 2013. évi felmérésben 385 társas vállalkozás (jogi személyiség nélküli, illetve jogi személyiségű gazdasági társaság, szövetkezet) szolgáltatott adatokat. A minta által reprezentált alapsokaság üzemszáma 6571 – a GSZÖ keretében regisztrált összes társas vállalkozás közel 75 százaléka –, amelyek azonban a szektor STÉ-jének gyakorlatilag a 100 százalékát állítják elő, illetve a földterület is közel ilyen arányban használják.

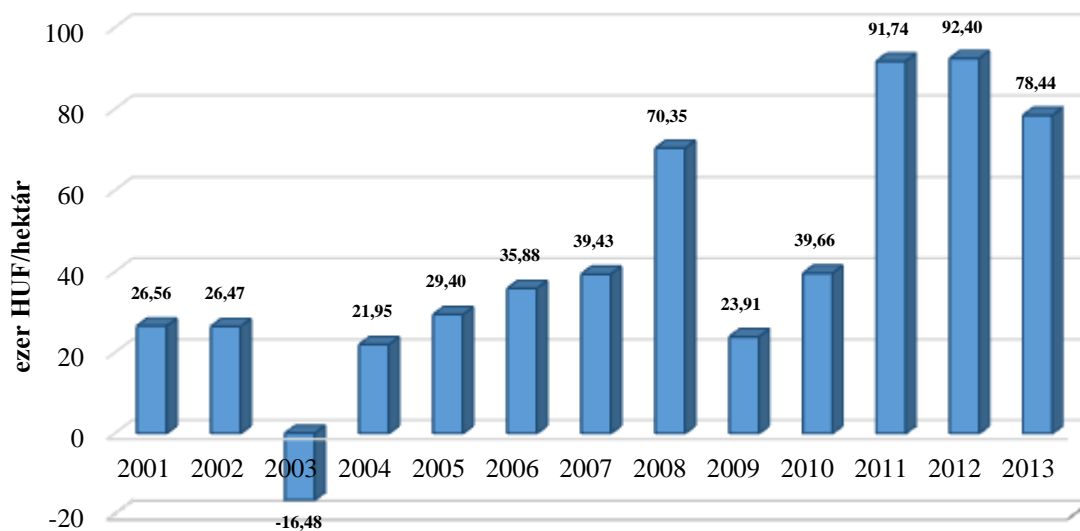
A társas gazdaságok átlagos mezőgazdasági területe 325,1 hektár, egy gazdaság átlagosan 10-11 főt foglalkoztatott.

²⁷Éves munkaerőegység (ÉME): a munkateljesítmény mértékegysége; egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, koránál és egészségi állapotánál fogva teljes értékű munkavégzésre alkalmas dolgozó éves munkaidő-teljesítménye, munkaórában. A kalkulációk során 2200 munkaórával vettük figyelembe.

A társas gazdaságok egy hektárra jutó adózás előtti eredménye (77,7 ezer forint/hektár), valamint szokásos vállalkozási eredménye²⁸ (78,4 ezer forint/hektár) is 15–16 százalékkal mérséklődött a korábbi évekhez képest. A változás ellenére ez az eredmény – a fogyasztói árindexszel korrigálva is – elfogadhatónak mondható, ha hosszútávon vizsgáljuk (17. ábra).

17. ábra: A társas vállalkozások szokásos vállalkozási eredménye 2013-as árakon* (2001-2013)

*Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).

Forrás: Tesztüzemi adatok alapján az AKI Vállalkozáselemzési Osztályán készült

A növényi termékek árcsökkenését a jelentősen növekvő hozamok korrigálták, így az egy hektárra jutó árbevétel 3 százalékot növekedett. Jelentősen növekedtek a közvetlen agrártámogatások (11 százalékkal), így összességében a bruttó termelési érték 5 százalékkal lett magasabb (785 ezer forint/hektár). Ugyanakkor az üzemi költségek ennél nagyobb mértékben növekedtek (9 százalékkal, 704 ezer forint/hektár). A meghatározó költségelemek közül legnagyobb mértékben a növényvédőszer (9%), az állattenyésztés közvetlen anyagköltségei (17%), valamint a bérek (7%) növekedtek.

2013-ban a beruházások értéke 33 százalékkal emelkedett. A társas vállalkozások hektáronkénti beruházása 154,65 ezer forint volt, mely az egyéni gazdaságok beruházásainak több mint háromszorosa.

A banki finanszírozás jelentősen megváltoztatta a társas vállalkozások forrásszerkezetét, esetükben is egy többéves trend változott meg: a beruházási hitelek 72 százalékkal nőttek, a rövid lejáratú kötelezettségek viszont 8 százalékkal csökkentek.

A beruházások finanszírozásánál a hosszú lejáratú beruházási hitelek aránya nagy mértékben növekedett, úgy, hogy ez nem vonta maga után a finanszírozási költségek emelkedését. A javuló pénzügyi stabilitást az is jelzi, hogy a lejárt, ki nem fizetett kötelezettségek értéke az előző évhez képest 28,6 százalékkal csökkent (2 ezer forint/hektár).

Az üzemtulajdonosoktól bérelt mezőgazdasági terület aránya 2013-ban 18 százalékkal nőtt. Azok az üzemek, amelyek üzemtulajdonosoktól béreltek földet, 30 százalékkal magasabb bérleti díjat fizettek hektáronként.

²⁸A pénzügyi műveletek eredményét tartalmazza, viszont a rendkívüli bevételeket és ráfordításokat nem.

3.2.3. A gazdaságok jövedelemhelyzete tevékenységi ágak szerint

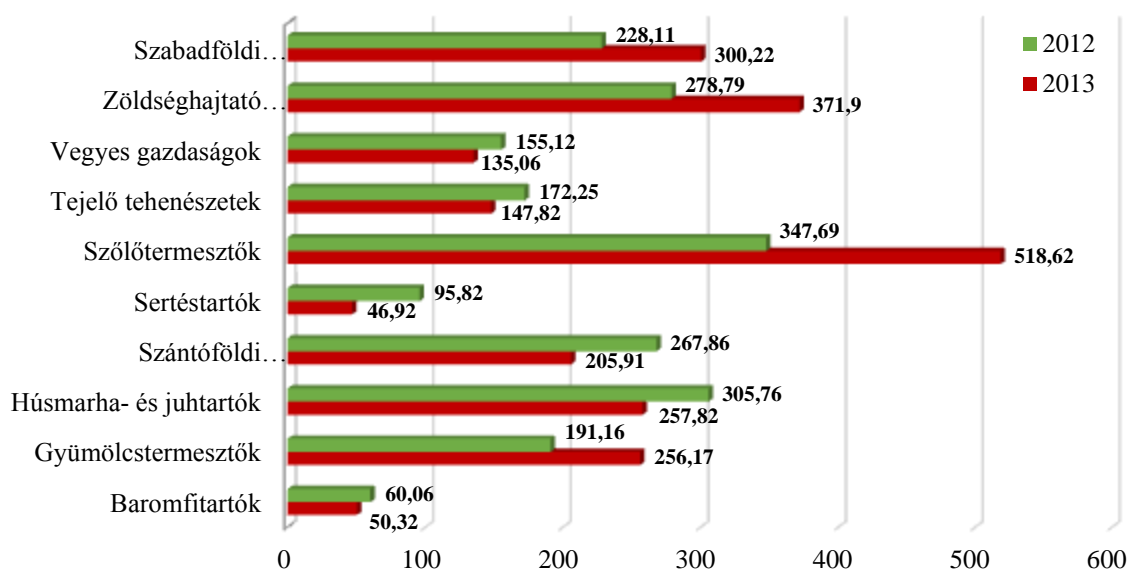
A nettó hozzáadott érték alapján vizsgálva a különböző típusú gazdaságok jövedelmezőségének változása rendkívül eltérő volt 2013-ban. A legnagyobb mértékben – 49 százalékkal – a szőlőtermesztő gazdaságok növelték a jövedelmüket. Jelentős mértékben, 30 százalék körül bővült a gyümölcstermesztők, a szabadföldi zöldségtermesztő és a zöldségajátató gazdaságok jövedelme.

A szántóföldi növénytermesztők jövedelme 6 százalékkal, a vegyes gazdaságok, a tejelő tehenészetek, a húsmarha- és juhtartók, valamint a baromfitartók jövedelme 13–16 százalékkal, a sertéstartó gazdaságok jövedelme 50 százalék körüli értékben csökkent (18. ábra).

A szántóföldi növénytermesztő gazdaságok jövedelem-csökkenését a növényi termékek csökkenő árai okozták. Ezt a magasabb hozamok, illetve a közvetlen támogatások jelentős növekedése (11 százalék) részben kompenzálta, így az egy hektárra jutó árbevétel 3 százalékkal lett alacsonyabb. Az üzemi költségek 4 százalékkal növekedtek.

A tejtermelő gazdaságoknál a számosállatra²⁹ vetített termelési érték elsősorban a tejár növekedése miatt 5 százalékkal lett magasabb. Azonban az üzemi költségek ennél nagyobb mértékben, 8 százalékkal növekedtek, így az egy állatra jutó nettó hozzáadott érték 3 százalékkal csökkent. A sertés-, illetve a húsmarha- és juhtartó gazdaságoknál is hasonló folyamat figyelhető meg, költségeik a termelési értéktől nagyobb mértékben növekedtek. A baromfitartók esetében viszont a termelési érték is csökkent, ugyanakkor a korábbi évekhez hasonlóan, erre rugalmasan reagáltak, fajlagos költségeik a többi állattartó gazdasághoz képest, a legkisebb mértékben, 1 százalékkal lettek magasabbak.

18. ábra: Ezer euró STÉ-re jutó nettó hozzáadott érték, 2012–2013
(egyéni gazdaságok és társas vállalkozások együtt)

Forrás: Tesztüzemi adatok, AKI Vállalkozáselemzési Osztálya

²⁹Számosállat: az állatállomány nagyságát összefoglalóan kifejező egyenértékszám. A különféle állatfajok eltérő korú és ivarú állatainak összeadására szolgál. A számosállat 500 kg élősúlyú állatot vagy állatcsoportot jelent. Tapasztalati átszámítási kulcsszáma átlagos összetételű állomány esetén a következő: 1 db szarvasmarha (0,8 számosállat), 1 db sertés(0,114 számosállat), 1 db juh (0,0714 számosállat), 1 db ló (0,8 számosállat), 1 db tyúk (0,004 számosállat), 1 db liba (0,007 számosállat), 1 db kacska (0,004 számosállat), 1 db pulyka (0,013 számosállat), 1 db egyéb baromfi – liba, kacska, pulyka, gyöngyös – (0,008 számosállat)

3.3. Az agrárvállalkozások hitelgazdálkodása

A mezőgazdasági társas vállalkozások finanszírozási helyzete elsősorban a NAV társas adóbevallások mérlegadatai alapján kerülnek bemutatásra. Az adatbázis adatai 2012-vel bezárólag állnak rendelkezésre, a 2013. évi információk a NAV gyorsjelentésén alapulnak, amely az adatbázishoz képest kevésbé részletes információkat tartalmaz. A társas gazdaságok adatai nemcsak a szoros értelemben vett mezőgazdasági tevékenységre vonatkoznak, hanem az erdő- és vadgazdálkodással, halászattal foglalkozó vállalkozások adatait is magukban foglalják.

Az egyéni gazdaságok finanszírozásáról kizárólag a tesztüzemi (FADN) adatbázis nyújt információkat. Az FADN adatok alapvetően a kibocsátásra nézve reprezentatívak, a pénzügyi és hitelezési helyzet vonatkozásában – megfelelő módszertan alapján elvégezhető – becslésekre adnak csak lehetőséget.

Az adatbázisokon túl a következő pénzügyi szereplők statisztikáira támaszkodtunk: Magyar Nemzeti Bank, Magyar Fejlesztési Bank Zrt., Magyar Lízingszövetség, KAVOSZ Pénzügyi Szolgáltatásokat Közvetítő Zrt., Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA), Garantiqa Hitelgarancia Zrt., Magyar Faktoring Szövetség.

Mezőgazdasági egyéni vállalkozások fő finanszírozási csatornái, 2012-2013

A mezőgazdasági vállalkozások forrásszerkezete alapvetően az üzemmérettől és a társasági formától függ. Az egyéni gazdaságok négy lábón állnak: saját tőke, tagi kölcsön, hosszú és rövid lejáratú hitelek. Finanszírozásuk szempontjából a saját tőke érdemel kiemelt figyelmet 2013-ban, az összes forrás közel 90 százaléka saját tőkéből származott. A saját tőke értéke 2699,7 milliárd forint volt, ami a társas vállalkozások saját tőkéjének közel kétszerese. A forrásokon belül a saját tőkén túl kevesebb, mint 6 százalékot az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek tettek ki, a hitelek aránya (hosszú és rövid lejáratú együttesen) mindössze 2 százalék volt, a hátrasorolt kötelezettségként szerepeltetett tagi kölcsön pedig 2,2 százalék.

Az egyéni gazdaságok alacsony, 10,3 százalékos eladósodottsága jelzi, hogy a szektor az elvi finanszírozási lehetőségeit nem használta ki. Ennek hátterében több tényező is áll:

- a támogatási rendszer előnyeit élvező növénytermesztők kevésbé finanszírozzák hitelből tevékenységüket;
- gazdálkodási adataik a bankok számára pénzügyi szempontból kevésbé átláthatóak, mint a társas vállalkozások esetében;
- a banki finanszírozás relatív magas terhei;
- a támogatási rendszer által nem preferált ágazatok nehezen tudnak hitelhez jutni.

10. táblázat: Az egyéni gazdaságok forrásainak összetétel, 2012–2013

Forrás típusa	2012		2013	
	milliárd forint	százalékarány	milliárd forint	százalékarány
saját tőke	2545,6	89,6	2699,7	89,7
Kötelezettségek, ebből:	294,5	10,4	311,3	10,3
- tagi kölcsön	56,3	2,0	65,7	2,2
- banki hitelek	57,2	2,0	61,6	2,0
- egyéb, rövid lejáratú kötelezettségek	163,4	5,8	165,8	5,5
Összesen:	2840,1	100,0	3010,9	100,0

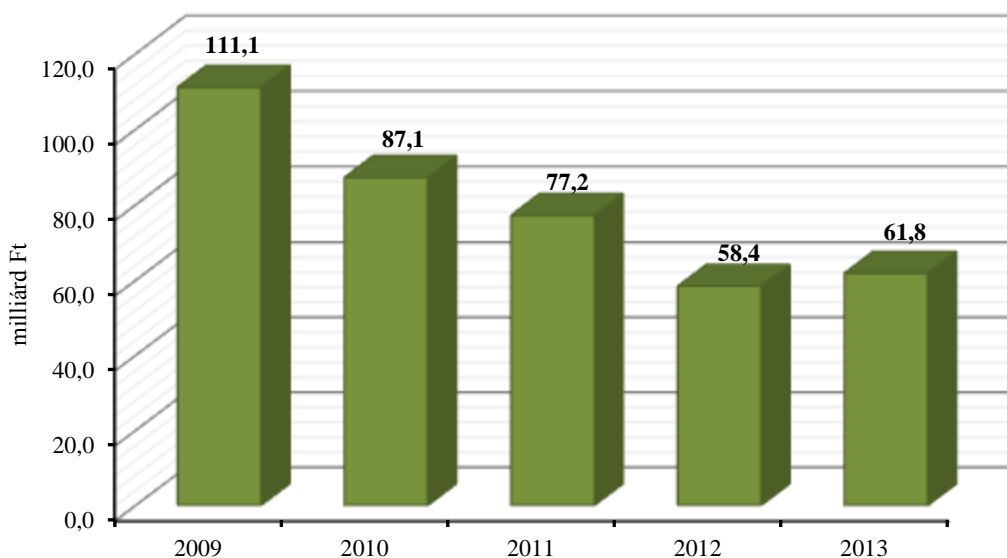
Forrás: FADN adatok alapján

Az egyéni gazdaságok számára saját tőkén kívüli finanszírozási forrást a tagi kölcsön, a hitel (későbbi alfejezetben kerül részletes bemutatásra), a lízing és a faktoring jelent. A **tagi kölcsön** – mint gyakori finanszírozási forma – jelentősége az elmúlt időszakban évről-évre fokozatosan mérséklődött, állománya 2012 év végén 56,3 milliárd forint volt, amely a pénzügyi válság óta csaknem a felére csökkent. A negatív tendencia 2013-ban fordult meg, a tagi kölcsön értéke az előző évhez képest 16,7 százalékkal nőtt.

Komoly tételt jelent az egyéni gazdaságok forrásain belül a **lízing**, a beruházás–finanszírozás

speciális formája. A mezőgazdaságban a géplízing teljes állománya 2013-ban 61,8 milliárd forint volt, amely az egyéni és társas vállalkozások állományát egyaránt lefedi, és amely a korábbi éveket tekintve meglehetősen alacsonynak számít, az előző évek tendenciájával ellentétben viszont újra emelkedni kezdett 2012 év végéhez képest (19. ábra).

19. ábra: Mezőgazdasági géplízing állománya, 2009-2013

Forrás: Lízingszövetség

A **factoring** csak elvétve fordul elő az egyéni gazdaságoknál, mivel az elsősorban a kis- és középvállalkozások finanszírozási eszköztárában szerepel. A méret szerinti megoszlás alapján a mikrovállalkozásokhoz a Magyar Faktoring Szövetség adatai szerint a 2013. évi nemzetgazdasági faktorált forgalom (789 milliárd forint) mindössze 8 százaléka tartozott. A mezőgazdasági ágazat részesedése a teljes 2013. évi forgalom 5 százaléka volt. Ez azt jelenti, hogy a mikrovállalkozások – ideértve a legkisebb méretkategóriába tartozó társas vállalkozások mellett az egyéni gazdaságokat is – faktoring forgalma 3 milliárd forintra becsülhető. 2012-ben a 862 milliárd forint forgalomból 4 százalékkal részesedett a mezőgazdaság, 9 százalékkal a mikrovállalkozások, vagyis az egyéni részesedése abban az évben is 3 milliárd forint alatt volt.

Mezőgazdasági társas vállalkozások fő finanszírozási csatornái

A mezőgazdasági társas vállalkozások az egyéni gazdaságokkal szemben lényegesen nagyobb arányban támaszkodnak idegen forrásokra, itt a saját tőke aránya is csupán 59,3 százalék volt 2013-ban (11.tábla).

11. táblázat: A mezőgazdasági társas vállalkozások forrásainak összetétele, 2012–2013

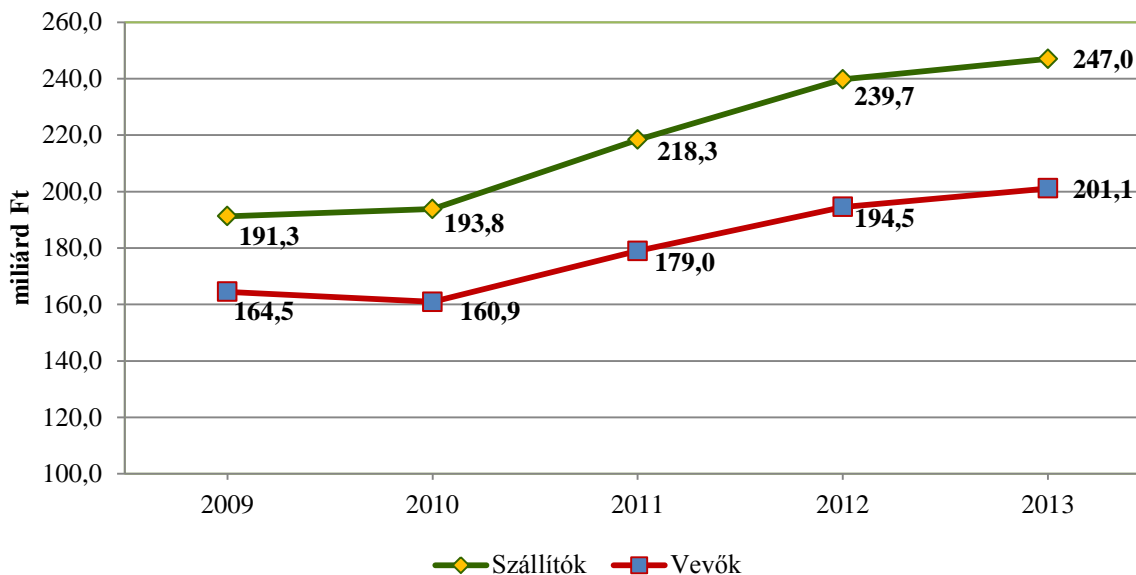
Forrás típusa	2012		2013	
	milliárd forint	százalékarány	milliárd forint	százalékarány
Saját tőke	1 476,6	58,3	1 602,7	59,3
Kötelezettségek, ebből:	1 006,3	39,2	1 036,7	38,4
- egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	184,4	7,2	n.a.	n.a.
- banki hitelek	310,7	12,1	350,9	13,0
- szállítók	239,7	9,3	247,0	9,1
Egyéb források	63,5	2,5	62,3	2,3
Összesen:	2 524,1	100,0	2 701,7	100,0

Forrás: NAV, illetve NAV Gyorsjelentés alapján

A társas vállalkozások összes forrása 2013-ban 2701,7 milliárd forint volt, 177,6 milliárd forinttal, mintegy 7,0 százalékkal több, mint egy évvel korábban. A forrásállomány növekedésében a társas gazdaságoknál is a saját tőke játszott a főszerepet, ami 126,1 milliárd forinttal nőtt, miközben a kötelezettségek 30,4 milliárd forinttal emelkedtek.

A társas vállalkozások idegen forrásainak másik jelentős tételét a bankok mellett a **szállítói** finanszírozás jelenti, amely a vizsgált időszak utolsó évében 7,3 milliárd forinttal lett több. A mezőgazdasági társas vállalkozások szállítói állománya 2009 és 2013 között 191,3 milliárd forintról 247 milliárd forintra bővült, vagyis közel 30 százalékkal növekedett. A szállítói állomány változása a vevőivel összhangban emelkedett, de a vevői állomány végig elmaradt a szállítótól, ami jelzi, hogy a vevők finanszírozásán túl még többletlikviditáshoz is jutottak a mezőgazdasági vállalkozások (20. ábra).

20. ábra: Vevők és szállítók a mezőgazdasági társas vállalkozások mérlegében, 2009–2013

Forrás: NAV adatok alapján

3.3.1. A mezőgazdasági egyéni és társas vállalkozások hitelállománya (mezőgazdasági géplízinggel együtt)

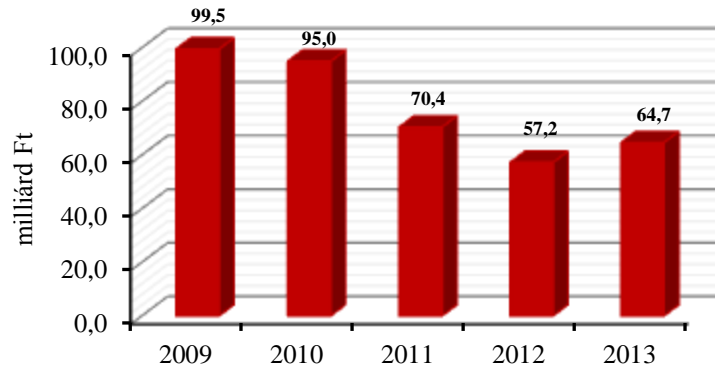
A mezőgazdasági szektor egyéni és társas vállalkozásaihoz kihelyezett hitelállomány nagysága 2011-ben 400 milliárd forintot alá csökkent, amely 2012-ben 7,1 százalékkal tovább csökkent. A 2013-as év kedvező fordulatot hozott, a hitelállomány értéke év végére 12,9 százalékkal nőtt az előzőévhez képest.

Az egyéni gazdaságokhoz az ágazat árbevételének 33,7 százaléka köthető, illetve ők művelik a mezőgazdasági terület 53,1 százalékát. Gazdasági szerepük a hitelállomány nagyságában kevésbé érhető tetten (az egyéni gazdaságok hitelállományára vonatkozóan jelenleg nincs pontos adat, a teszüzemi adatbázis alapján is csak nagyságrendi becslés adható).

Az egyéni gazdaságoknál a **hitelek** a takarékszövetkezeti finanszírozást takarják, de itt kerül kimutatásra a lízing és a faktoring is. A takarékszövetkezeteknek specialitásaik miatt van kiemelt szerepük a mezőgazdaság finanszírozásában, különösen az egyéni gazdaságok és kisebb méretű vállalkozások hitelezésében. A szövetkezetek hitelezési tevékenységére is kiterjedő statisztikai adatgyűjtés jelenleg csak a társas vállalkozások vonatkozásában készül, az egyéni gazdaságokra nem. Az egyéni gazdaságok finanszírozási sajátosságaiból adódik, hogy a fennálló banki hitelállomány lényegében a takarékszövetkezetek által nyújtott hiteleket jelentik.

Az egyéni gazdaságok hiteleinek értéke 2009 és 2013 között 99,5 milliárd forintról 64,7 milliárd forintra, azaz közel kétharmadára esett vissza (0). A visszaesés a beruházási és fejlesztési hiteleket érintette elsősorban, valamint az egyéb hosszú lejáratú hiteleket, miközben a rövid lejáratú hitelek állománya jelentősen növekedett. A változások hatására a hitelállomány lejárat szerinti összetétele átrendeződött. A beruházási és fejlesztési hitelek dominanciája megszűnt, arányuk a 2009. évi 59,8 százalékról 39,1 százalékra esett vissza, miközben a rövid hiteleké a 6 százalék alatti hányadról 32,4 százalékra emelkedett.

21. ábra: Az egyéni gazdaságok hiteleinek alakulása 2009-2013

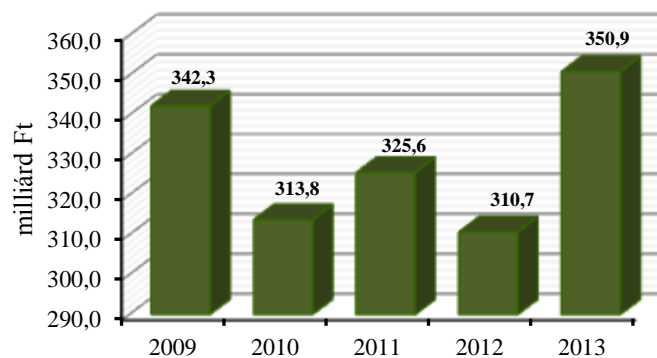
Forrás: FADN adatok alapján

A hitelpiacot a 2013. évi Növekedési Hitelprogram (a továbbiakban: NHP) alapvetően átrendezte. Az egyéni gazdaságoknál azonban vélhetően nem hozott érdemi változást, legalábbis az első szakasz, abban ugyanis az östermelők és családi gazdaságok nem vehettek részt. Az östermelők és családi gazdálkodók számára 2014. január 1-jétől vált elérhetővé a program.

A nemzetgazdaság társas vállalkozásainak hitelállományából a mezőgazdaság részesedése 5,2 százalék volt 2013-ban. Az elmúlt években a mezőgazdaság hitelállománya nagyobb mértékben nőtt, mint a nemzetgazdaságé, részesedése 2009. óta 0,7 százalékponttal emelkedett.

A mezőgazdaságban működő gazdasági társaságok hiteleinek értéke 2012 végén 310,7 milliárd forint volt, amely 2013 végére 350,9 milliárd forintra nőtt. A társas vállalkozások hitelállományát a pénzügyi válság kezdete óta folyamatos csökkenés jellemezte. Az ágazat hitelei 2008 év vége és 2013 közepe között a korábbi 375,1 milliárd forinthez képest 313,3 milliárd forintra estek vissza, ami összességében 16,5 százalékos csökkenést jelent 4,5 év alatt. A folyamatban érdemi változást az NHP jelentett, amelyet a mezőgazdasági vállalkozások nemzetgazdasági szerepükhöz mérten nagyobb mértékben tudtak igénybe venni, és amelynek eredményeként 2013 végére a hitelek értéke ismét megközelítette a válság előtti szintet (22. ábra).

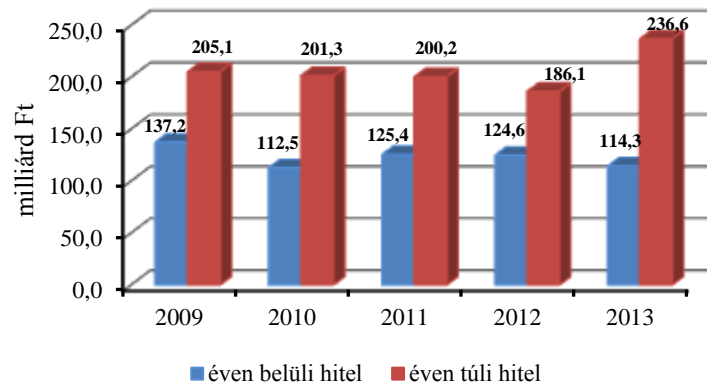
22. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya, 2009-2013

Forrás: MNB adatok alapján

Lejárat szerinti bontásban, az előző évekhez hasonlóan, a mezőgazdaságban 2013-ban is az éven túli hitelek aránya volt a magasabb. Jól látható, hogy 2009 után folyamatosan csökken az éven túli lejáratú hitelállomány, a rövid lejáratú hiteleknél is csak 2011-ben volt növekedés. A hitelezés visszaesésének hátterében elsősorban a bankok hitelezési hajlandóságának csökkenése, és a beruházási támogatások mérséklődése állhat. A 2013-as év azonban fordulatot jelentett a hosszú lejáratú hiteleknél, mivel az állomány értéke 27,2 százalékkal 236,6 milliárd forintra bővült előző évhez viszonyítva – a hitelállomány bővülését a második félévben alapvetően az NHP eredményezte.

23. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratí idő szerint, 2009-2013

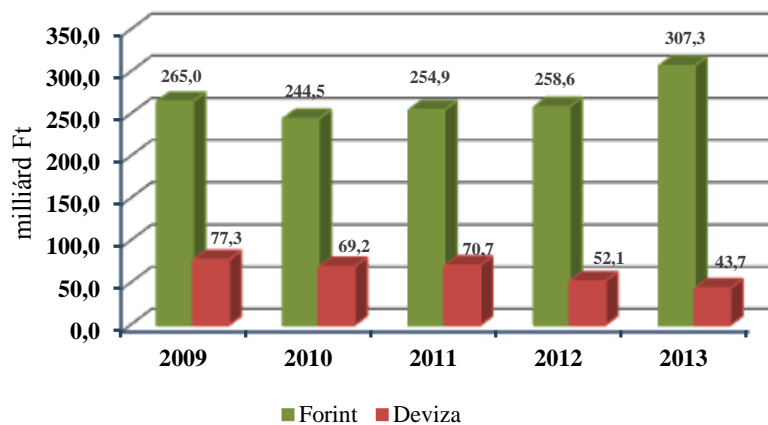

Forrás: MNB alapján

Nemzetgazdasági szinten a deviza alapú hitelek állománya a teljes hitelállományon belül 2013-ban is tovább zsugorodott, és az első negyedévi 57,5 százalékos arány év végére már csak 49,7 százalékot képviselt. Ezt az arányt azonban sem a mezőgazdaság, sem az élelmiszeripar devizahitel-állománya nem érte el, mindkét ágazatban a forint alapú hitelek domináltak.

A mezőgazdasági hitelek negyedik negyedévi állományának 12,4 százaléka volt devizahitel, 87,6 százaléka pedig forint alapú. A pénzügyi válság kezdetétől jelentős változást mutatott a deviza alapú hitelek állománya, hiszen a 2009 első negyedévi közel 30 százalékos arányuk fokozatosan csökkent. Az elmúlt egy évben ez a folyamat még intenzívebb volt, és az időszak végére mindössze 10–12 százalékra esett a deviza alapú hitelállomány részesedése. Az NHP hatására 2013 végére számos vállalkozás forint alapúra váltotta át deviza hitelei egy részét. Ez egyben azt is jelenti, hogy a hitelállomány bővülését az elmúlt időszakokban alapvetően a forint alapú hitelek növekedése eredményezte (24. ábra).

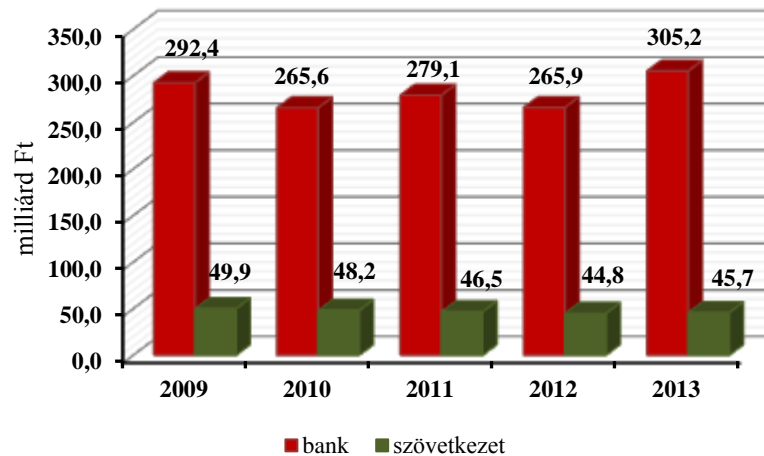
24. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint, 2009-2013

Forrás: MNB alapján

A szövetkezeti hitelintézetek kihelyezéseinek aránya a mezőgazdaság teljes hitelállományából 2013 év végén 13,0, a vizsgált periódusban pedig átlagosan 14,7 százalék volt. A banki hitelezés részarányában 2009 óta némi növekedés tapasztalható, 85,4 százalékról 87,0 százalékra bővült, míg a szövetkezeteké 14,6-ról 13,0 százalékra csökkent (25. ábra).

25. ábra: A mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállománya hitelnyújtó szerint, 2009-2013

Forrás: MNB alapján

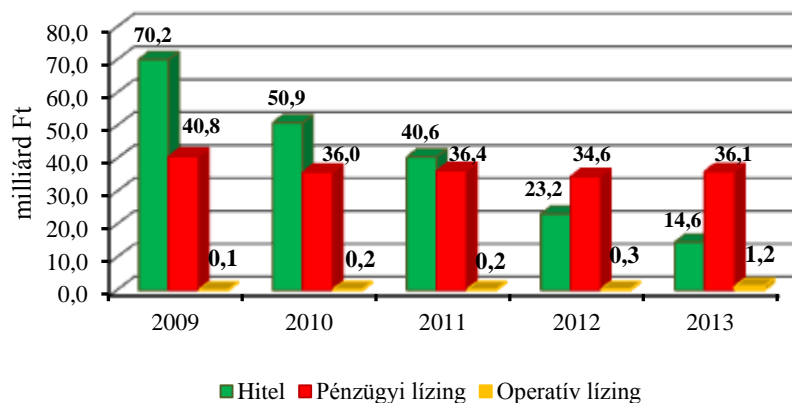
Mezőgazdasági géplízing

A mezőgazdasági új és használt gépek lízing cégek által finanszírozott állományában csökkenő tendenciát figyelhetünk meg a vizsgált időszakban. Amíg 2009-ben 111,1 milliárdos volt a lízingcégek tőkekintlévősége³⁰, addig 2013 végére ez az összeg mindössze 52 milliárdot tett ki, vagyis lényegében megfeleződött.

A csökkenés hátterében elsősorban a mezőgazdasági lízingcégek hitel kihelyezésének visszaesése áll. A 2013. évi 14,6 milliárd forintos hitelállomány 37,0 százalékkal maradt el a 2012-es, és 79,2 százalékkal a 2009-es értéktől. Ezzel szemben a pénzügyi lízing 2013-as 36,1 milliárd forintos állománya 4,5 százalékkal haladta meg a 2012. évi értéket, de még így is 11,4 százalékkal maradt el a 2009. évi értéktől. A kis részarányt képviselő operatív lízing hullámszóan alakult az elmúlt években, 2009 és 2012 között 0,1–0,3 milliárd forint között ingadozott, majd 2013 év végére négyszeresére növekedett. A 2013-as állomány értéke 1,2 milliárd forintot ért el, amely több mint tízszerese volt a 2009. évi szintnek.

A lízingcégek által folyósított hitelek aránya 2012 elején 52,5 százalék volt, év végére visszaesett 39,9 százalékra, 2013-ban pedig tovább zsugorodott az arányuk 28,1 százalékig. Mindez 24,4 százalékpontos csökkenést jelentett két év alatt (26. ábra).

26. ábra: Lízingcégek mezőgazdasági tőkekintlévőségeinek³⁰ alakulása, 2009-2013

Forrás: Magyar Lízingszövetség

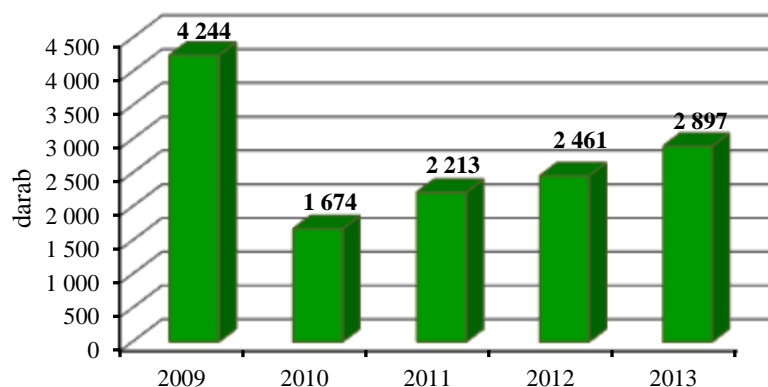
³⁰Tőkekintlévőség: a jelentés fordulónapja után esedékessé váló, már folyósított, de még nem lejárt, ügyféllel szembeni követelések összege

Arányukat tekintve bővült a pénzügyi és operatív lízing. Együttes hányaduk 2009-ben nem érte el a 40 százalékot, 2013 végére viszont a folyamatos emelkedésnek köszönhetően meghaladta a 70 százalékot is.

A szerződéskötések száma éves szinten 2008-tól fokozatosan csökkent, majd 2010-től kezdődően egy folyamatos emelkedés indult el. A 2010. év végi 1674 db szerződéskötés évente átlagosan 20,1 százalékkal bővült, így 2013 év végére 2897 szerződést kötöttek meg (27. ábra).

27. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági szerződésszámának éves alakulása, 2009-2013

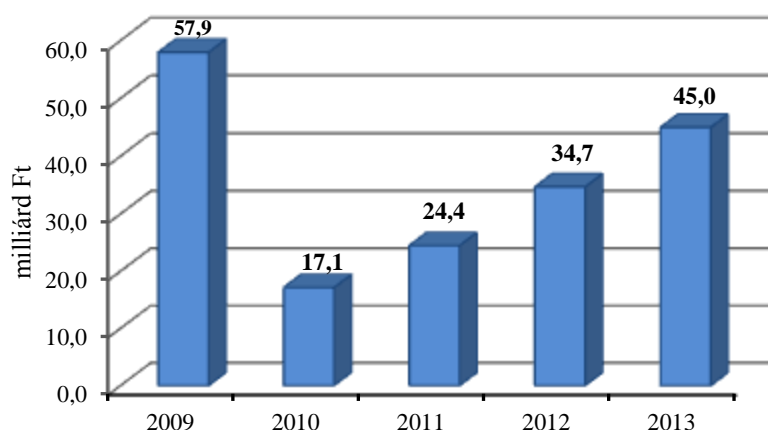

Forrás: Magyar Lízingszövetség

A finanszírozott összeg³¹ éves alakulását vizsgálva megállapítható, hogy 2009 után e tekintetben is jelentős a visszaesés, de 2010-et követően újból emelkedni kezdett, 2012-ben 34,7 milliárd forinttal, 2013-ban pedig 45,0 milliárd forinttal nőtt a finanszírozott összeg. Megállapítható továbbá, hogy nőtt az egy szerződésre jutó finanszírozott összeg nagysága is (28. ábra).

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy az elmúlt években a bankok és takarékszövetkezetek hitelezésének mérséklődésével párhuzamosan a lízingcégeket is csökkenő mértékben kapcsolták be a mezőgazdaság finanszírozásába, a lejárt szerződések összege rendre meghaladja az újakét.

28. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági finanszírozott összegének³¹ éves alakulása, 2009-2013

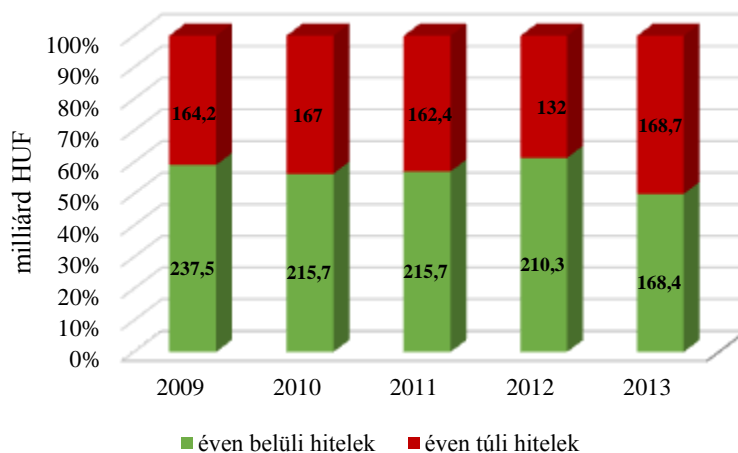
Forrás: Magyar Lízingszövetség

³¹Finanszírozott összeg: a vonatkozó időszakban a finanszírozó és az ügyfél közötti szerződésben kikötött, folyósításra került, az ügyfél által elismert tőkerész forintban kifejezett érték

3.3.2. Az élelmiszeripari vállalkozások hiteleinek alakulása

Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya 2013-ban tovább csökkent, ugyanakkor a csökkenés üteme lassult. Az ágazat hitelállománya 2013 decemberében 337,1 milliárd forint volt, az egy évvel ezelőttinél 8,4 milliárd forinttal, 2,4 százalékkal kevesebb. 2009-óta összesen 16,1 százalékkal (64,7 milliárd forinttal) mérséklődött az élelmiszeripar hitelállománya. A nemzetgazdaság hitelállományából nem változott az élelmiszeripar részesedése (4,8 százalék).

29. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratil idő szerint

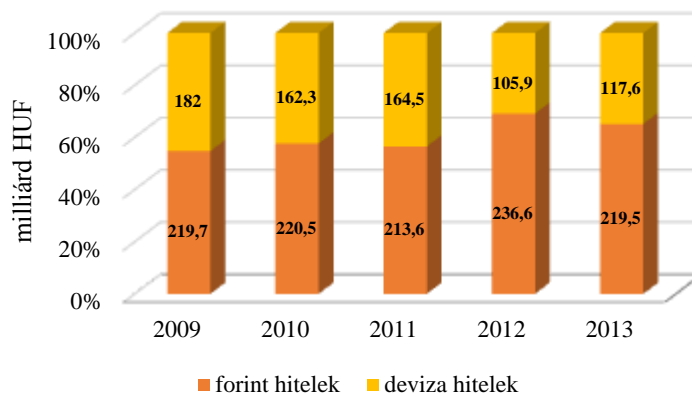

Forrás: MNB alapján

Ugyanakkor kedvező irányba változott a hitelállományának szerkezete (29. ábra). **Jelentősen nőtt az éven túli hitelek állománya, amely pozitívan befolyásolta a beruházásokat és a likviditást.** Az éven túli hitelek állománya 2013-ban több mint egynegyeddel (27,8 százalékkal, 36,7 milliárd forinttal) nőtt az egy évvel ezelőttihez viszonyítva. Ezen belül mind a forint, mind a devizahitelek bővültek. Az éven túli forinthitelek állománya 25,7 milliárd forinttal, az éven túli devizahiteleké 11,0 milliárd forinttal nőtt egy év alatt. Ennek köszönhetően az éven túli hitelek állománya 2013 végén meghaladta a 2009-es szintet is.

Míndeközben tovább folytatódott az éven belüli hitelek állományának csökkenése, 2013 decemberében 168,4 milliárd forint volt, 45 milliárd forinttal kevesebb, mint egy éve. A csökkenés nagy részét az éven belüli forinthitelek és forint folyószámlahitelek adták (-42,8 milliárd forint), a rövidtávú devizahitelek állománya mindössze 2,3 milliárd forinttal mérséklődött 2012 és 2013 decembere között. Az éven belüli forinthitelek a 2012. évi nagymértékű növekedést követően álltak vissza a korábbi szintre, míg az éven belüli devizahitelek csökkenése szinte folyamatos volt az elmúlt években. **A fenti folyamatoknak köszönhetően az élelmiszeripari hosszú hitelek korábbi évekre jellemző mintegy 40 százalékos aránya közel 50,0 százalékra nőtt.**

30. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint

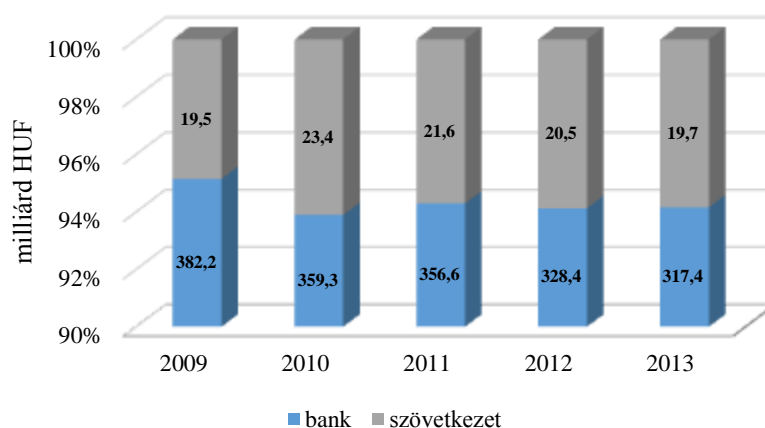
Forrás: MNB alapján

Az élelmiszeripari társas vállalkozások hitelállományában nőtt a devizahitelek aránya. Az ágazat összes hitelének 34,9 százaléka volt devizaalapú 2013 decemberében (+3,4 százalékpont). Ugyanakkor 2009-hez képest jelentősen csökkent a devizahitelek állománya és aránya, akkor a devizahitelek részesedése 45,3 százalék volt.

Ötéves távlatban kiemelhető, hogy az élelmiszeripari hitelállomány csökkenésének háttérében elsősorban a devizahitelek állnak, a forinthitelek állománya a 2009-es szinten van. A devizahitelek állománya 2009 és 2013 között több mint egyharmaddal csökkent (-35,4 százalék), miközben a forinthiteleké alig változott (-0,1 százalék).

Az élelmiszeripari vállalatok hitelezésben a bankoknak van vezető szerepe, a szövetkezeti hitelintézetek részesedése 5,8 százalék, amely egy év alatt nem változott. A szövetkezeti hitelek döntő többsége éven túli, forint alapú. 2013 decemberében a szövetkezetek által az élelmiszeriparnak folyósított hitelek mindössze 4 százaléka volt devizaalapú, és 35,5 százaléka éven belüli hitel.

31. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya hitelnyújtó szerint

Forrás: MNB alapján

Az élelmiszeripar hitelezési folyamataira kedvezően hatott a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramja (NHP), amelynek keretében a jegybank 0 százalékos kamattal nyújtott refinanszírozási hiteleket a programban részt vevő pénzügyintézeteknek, amelyek azt legfeljebb 2,5 százalékos kamattal adhatták tovább a kis-, és középvállalkozói (a továbbiakban: kkv) szektornak. Az **NHP első pillére** keretében felvett hiteleket a vállalkozások beruházásra, forgóeszköz finanszírozására, EU-s támogatás önrészéhez, és előfinanszírozására, illetve az eredetileg ilyen célra forintban folyósított kkv kölcsön, vagy pénzügyi lízing kiváltására fordíthatták. **A második pillér** hiteleit a vállalkozások a belföldi hitelintézetektől felvett deviza, illetve devizaalapú kölcsönök, és pénzügyi lízingek forint kölcsönrel való kiváltására vehették igénybe. Az NHP első szakasza keretében összesen 58,1 milliárd forint hitelt kaptak az élelmiszeripari vállalkozások, amely az ágazat hitelállományának 17 százalékát teszi ki. Az első pillér keretében az élelmiszeripari vállalkozások 45,3 milliárd forint értékben vettek fel hitelt, ennek mintegy fele, 22,6 milliárd forint volt az új hitel. A második pillér segítségével 12,8 milliárd forint értékben váltottak ki devizahitelt a vállalkozások (az NHP-ről további információk a 3.3.3. *Kedvezményes finanszírozású programok* c. alfejezetben).

3.3.3. Kedvezményes finanszírozású programok

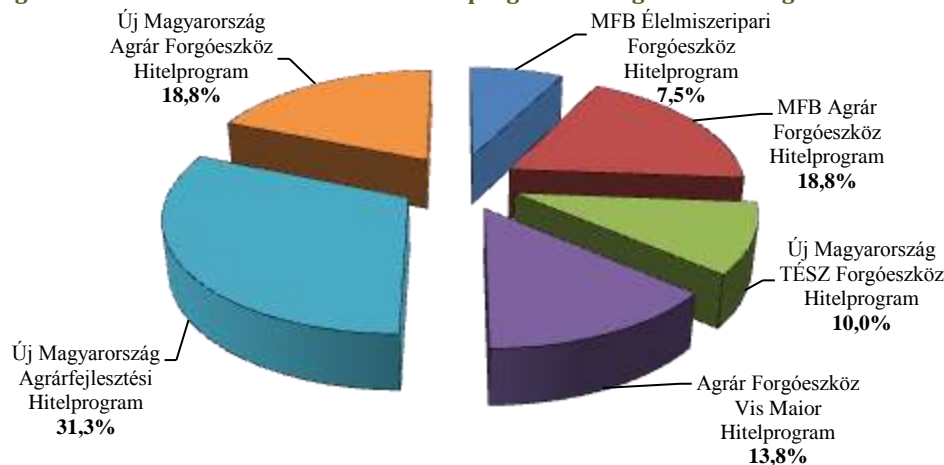
A kedvezményes finanszírozású konstrukciók célja elsősorban az, hogy fejlesztési, kitérésre esélyt adjanak a szektornak olyan hitelek segítségével, amelyek egyrészt alacsony kamattal révén a mezőgazdaság esetében is biztosítják a beruházások megtérülését, másrészt hosszú távú forgótőkét biztosítanak az ágazatnak. A Kormány az ágazatok kedvezményes finanszírozását alapvetően a Magyar Fejlesztési Bank Zrt. (továbbiakban: MFB) által működtetett kedvezményes hitelkonstrukciókkal, valamint a költségvetési kamattámogatással működő egyéb agrárfinanszírozási programokkal igyekszik biztosítani, amelyeket a 2013-ban elindított NHP is kiegészít, illetve ide tartoznak még a döntően Magyarország uniós csatlakozása előtt bevezetett

kamattámogatás és esetenként állami kezességvállalás mellett működő, jelenleg már kifutás alatt álló hitelprogramok.

Az MFB által működtetett hitelprogramok, 2013

Az MFB Zrt. által működtetett agrárfinanszírozási programok közös eleme a szektorális irányultság, amelynek alapján biztosított, hogy a program forrásait csak a megcélzott hitelfelvevői kör veheti igénybe a feltételrendszerben meghatározott célra. Az MFB Zrt. által felszámított kedvezményes kamat a hitelprogramok esetében a bevont devizaforrások és a piaci forint kamatszint különbözetén alapszik, mivel a hitelprogramok forint hitelre deviza kamatot számítanak fel. Amennyiben az MFB Zrt.-nek a mechanizmusból kifolyólag árfolyamvesztesége származik, a központi költségvetés egy árfolyam-garancia megállapodás alapján számára azt megtéríti.

32. ábra: Az agrárvállalkozások számára elérhető hitelprogramok megoszlása a meghirdetett keret alapján

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

A mezőgazdasági vállalkozások számára 2013-ban az alábbi (közvetlenül vagy közvetve az agráriumhoz kapcsolódó) programok voltak elérhetőek (29. ábra):

Az **Új Magyarország Agrár Fejlesztési Hitelprogram (II.)** (korábban „Sikeres Magyarorszáért”) 25 milliárd forint keretösszegű éven túli beruházási hitelt biztosít a mezőgazdasági vállalkozások számára, illetve a Darányi Ignác Terv (korábban Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, ÚMVP) pályázataihoz is kiegészítő forrás nyújt. 2012-től kezdődően fiatal gazdák kedvezményes, szabad felhasználású hitelt igényelhetnek a mezőgazdasági csoportmentességi rendelet alapján, illetve a szabad, mezőgazdasági csekély összegű (de minimis) támogatási kerettel rendelkező mezőgazdasági termelők is igényelhetnek kedvezményes termőföld vásárlási hitelt csekély összegű (de minimis) támogatási keretük terhére. Mindkét új hitelcél esetében az AVHGA kezességvállalása segíti elő a hitel felvételét.

Az **MFB Agrár Forgóeszköz Hitelprogram** fő célja a mezőgazdasági vállalkozások – elsősorban az állattenyésztést folytató vállalkozások – versenyképességének növelése, amelyhez 15 milliárd forintos keret áll rendelkezésre. A Kormány az állattenyésztést támogató intézkedések részeként 2012-ben a hitelprogramot kibővítette, így az a forgóeszköz finanszírozás mellett, a beruházásnak minősülő tenyészállat vásárlásra is felhasználható. Emellett kibővült a hitelfelvevők köre a kkv-nak nem minősülő vállalkozásokkal is.

Az **Új Magyarország TÉSZ Forgóeszköz Hitelprogram** kedvezményes kamatozású forgóeszközhitelt biztosít a zöldség-gyümölcs termelői szervezeteknek 8 milliárd forint keretösszeggel, amely esetében a Kormány a kedvezményezettek körét kibővítette, így 2013 decembere óta a zöldség-gyümölcs termelői pályán kívül működő, minősített elismeréssel rendelkező termelői csoportok is részesedhetnek a kedvezményes forgóeszköz finanszírozásból.

Az **Agrár Forgóeszköz Vis Maior Hitelprogram** kedvezményes kamatozású forgóeszköz hitelt biztosít az elemi és katasztrófa kárt szenvedett, mezőgazdasági termékek elsődleges előállításával foglalkozó vállalkozások számára, 11 milliárd forintos keretösszeggel.

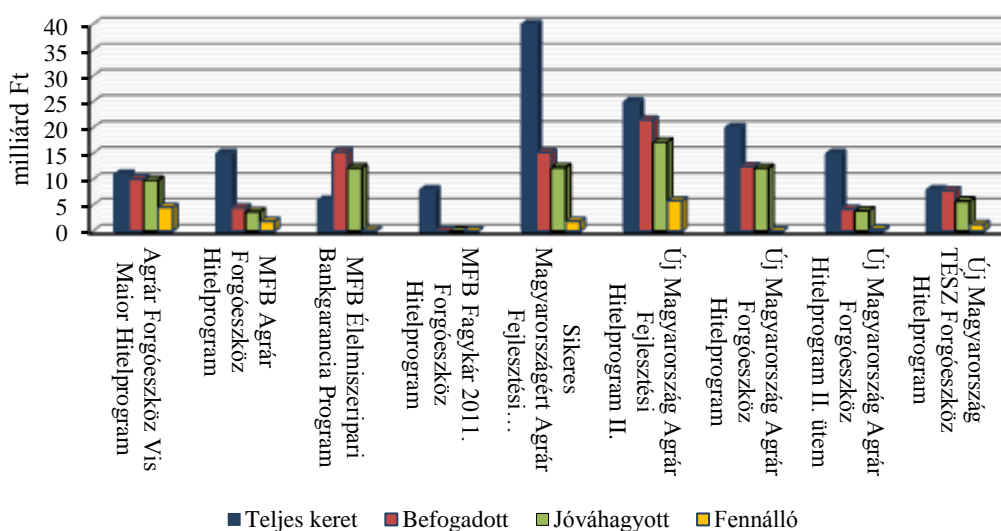
Az **MFB Élelmiszeripari Forgóeszköz Hitelprogram** 2013 decemberében került meghirdetésre 6 milliárd forintos keretösszeggel, amely az élelmiszeripari ágazat versenyképességének javítása érdekében kedvezményes forgóeszköz finanszírozást nyújt 50 százalékos, de maximum 4 százalékpontos költségvetési kamattámogatás mellett.

Új Magyarország Agrár Forgóeszköz Hitelprogram célja, hogy kedvező kamatozású forgóeszközhitelt biztosítson a mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások számára a mezőgazdasági termelés, elsősorban az állattenyésztés versenyképességének javításához, a jó minőségű termékek előállításához. A Hitelprogram keretében nyújtott hiteleknek nincs állami támogatás tartalma, azonban a felszámítható kamat szintje maximálásra került, amely a három havi BUBOR változását követi.

Már lezárult, de korábban nagy jelentőséggel bíró programok

A 30 milliárd forintos kerettel meghirdetett **MFB Élelmiszeripari Bankgarancia Program** alapvető célja volt, hogy bankgarancia vállalással elősegítse az alapvető élelmiszer-feldolgozó ágazatokban termelő tevékenységet folytató vállalkozások forráshoz jutását.

33. ábra: A hiteligényléssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

A 2011. évben fagykárt szenvedett mezőgazdasági vállalkozásokat segítette az **MFB Fagykár 2011 Forgóeszköz Hitelprogram** 8 milliárd forintos kerettel, amelynek keretén belül a vállalkozások az ügyleti kamat és a hitelfelvételhez kapcsolódó költségek kiegyenlítéséhez 100 százalékos mértékű állami támogatásban részesülhettek.

12. táblázat: A hiteligényléssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások körében, milliárd forintban (2013.12.31.)

Hitelprogram	Teljes keret	Befogadott kérelmek	Jövőhagyott kérelmek	Fennálló állomány
Agrár Forgóeszköz Vis Maior Hitelprogram	11	10,10	9,81	4,61
MFB Agrár Forgóeszköz Hitelprogram	15	4,51	3,01	1,23
MFB Élelmiszeripari Bankgarancia Program	6	15,36	12,24	0,15
MFB Fagykár 2011. Forgóeszköz Hitelprogram	8	2,37	1,76	1,41
Sikereres Magyarországért Agrár Fejlesztési Hitelprogram	40	15,20	12,33	1,90
Új Magyarország Agrár Fejlesztési Hitelprogram II.	25	21,53	17,24	5,88
Új Magyarország Agrár Forgóeszköz Hitelprogram	20	12,48	12,22	0,00
Új Magyarország Agrár Forgóeszköz Hitelprogram II. ütem	15	4,26	3,96	0,40
Új Magyarország TÉSZ Forgóeszköz Hitelprogram	8	7,85	5,83	1,34

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

A felsorolt konstrukciók igen népszerűek, 2013. december 31-ig a 12. ábrán szereplő programokra összesen 91,3 milliárd forint értékű kérelem érkezett be az agráriumban működő vállalkozások

részeről. A mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások a fenti összegen belül 64,4 milliárd forint értékű hitelkérelmet nyújtottak be, amelynek 88,2 százalékát hagyták jóvá.

A mezőgazdasági ágazat vállalkozásai részére jóváhagyott 56,8 milliárd forint értékű – kedvezményes, MFB Zrt. által nyújtott – hitelek 98,8 százaléka a társas vállalkozások fejlesztését segítette, míg az egyéni vállalkozások alig több mint 0,3 milliárd forint értékű állománnyal rendelkeztek. A társas vállalkozásokon belül a teljes hitelállomány 30,9 százalékát a mikro-, 32,9 százalékát a kis- és 36,2 százalékát a közép- és nagyvállalkozások használták fel (12. tábla).

Szakágazati bontásban –a mezőgazdaságon belül – a szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozó vállalkozások vették igénybe a hitelek több mint felét, mintegy 28,9 milliárd forintot, 17,8 milliárd forint került az állattenyésztési ágazathoz. A kertészeti tevékenységet folytató vállalkozások a teljes jóváhagyott állomány értékének csupán 4,1 százalékát kapták meg (13. tábla).

13. táblázat: A jóváhagyott kedvezményes MFB hitelek a mezőgazdasági szakágazatokban (milliárd forint, 2013.12.31.)

Megnevezés	Szántóföldi	Kertészet	Állattenyésztés	Egyéb	Összesen
Egyéni	0,28	0,00	0,04	0,00	0,32
Társas összesen, ebből	28,41	2,32	17,63	7,81	56,16
- mikro	11,71	0,70	2,53	2,39	17,33
- kis	9,66	0,43	6,11	2,26	18,46
- közép	7,04	1,19	8,96	3,15	20,34
- nagy	0,00	0,00	0,03	0,00	0,03
Nem besorolható összesen	0,23	0,01	0,09	0,01	0,33
- nem besorolható	0,04	0,00	0,00	0,00	0,04
- nem ismert	0,18	0,00	0,09	0,01	0,27
- nonprofit	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
Összesen	28,92	2,33	17,75	7,81	56,82

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

Az élelmiszeripari vállalkozások esetében a 20,6 milliárd forint értékű kedvezményes hitelállomány többségét – 34,9 százalékát – a kisvállalkozások, a közép- és nagyvállalkozások 31,2, a mikro- és nagyvállalkozások pedig a hitelállomány 18,9 százalékát használták fel.

Költségvetési kamat- és kezesi díjtámogatással működő egyéb agrárfinanszírozási programok

Az MFB-s kedvezményes hitelprogramok mellett rendelkezésre állnak további költségvetési kamat- és kezesi díjtámogatással működő agrárfinanszírozási programok, amelyek keretében a költségvetés 2013-ban a NAV adatai szerint 1,391 milliárd forint támogatást biztosított (*agrárfinanszírozás támogatása, 394. sor*), amelyen belül a beruházási és lízing kamattámogatási³² programhoz kapcsolódóan 2013-ban 2230 darab szerződés alapján, 475 788 000 forint kamattámogatás kifizetésére került sor. A kamattámogatás összege a kamatmegállapítás időpontjában érvényes háromhavi BUBOR-ral számított kamat 50 százaléka, amennyiben a hitelhez legfeljebb a kamatmegállapítás időpontjában érvényes háromhavi BUBOR +2,0 százalékpontnak megfelelő kamat kapcsolódik.

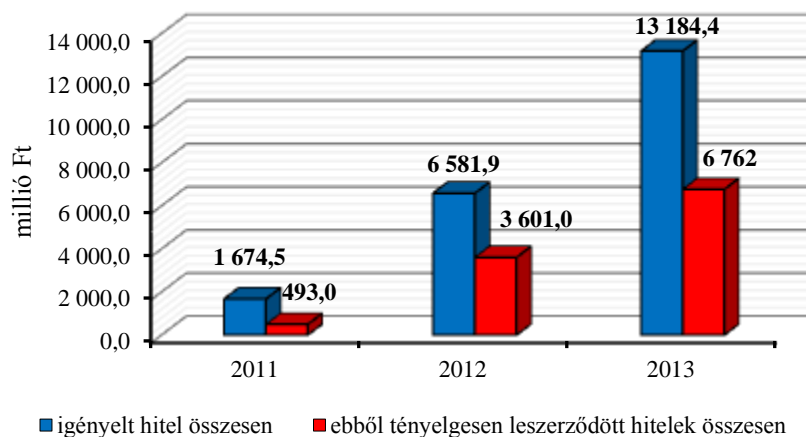
A Széchenyi Kártya Program 2002-ben indult el, amelynek lényege, hogy javítsa a hazai mikro-, kis- és közép- és nagyvállalkozások finanszírozási hátterét, amivel stabil hitelforrást jelent a kkv-k részére. Az agráriumban működő vállalkozások számára a program 2011-ben vált elérhetővé, Agrár Széchenyi Kártya néven, amely a mezőgazdasági termék előállításával, feldolgozásával és forgalmazásával, valamint erdő-, vad- és halgazdálkodással kapcsolatos tevékenységet végző egyéni vállalkozóknak, mezőgazdasági östermelőknek, családi gazdálkodóknak, erdőbirtokossági társulatoknak, gazdasági társaságoknak, egyéni cégeknek, illetve szövetkezeteknek biztosít kedvezményes feltételekkel, állami kamat- és kezesi díjtámogatás mellett 1, 2 vagy 3 éves lejáratú folyószámlahitelt. A Vidékfejlesztési Minisztérium a Program keretében a megkötött folyószámlahitel-szerződésekhez 2013 júliusától évi 4 százalékpont kamattámogatást és 50 százalékos garanciadíj támogatást nyújtott. A

³²114/2008(IX.5.) FVM rendelet alapján

program egyre népszerűbb, hiszen az igényelt hitelek jelentősen meghaladják a leszerződött hitelállomány nagyságát.

Az agrárszektor vállalkozásai által benyújtott hiteligény 2013 utolsó negyedévéig meghaladta a 13 milliárd forintot, amelyből 6,8 milliárd forintos keretre kötöttek szerződést (kumulált adatok). Ez a ténylegesen leszerződött összeg összesen 1097 szerződést takar, azaz átlagosan 6,2 millió forint folyószámla-hitelkeretre szerződtek le az igénylők (31. tábla).

34. ábra: Az Agrár Széchenyi Kártya Program keretén belül igényelt és ténylegesen leszerződött hitelkeretösszeg* alakulása (millió forint)

*kumulált értékek
Forrás: KAVOSZ Zrt.

A mezőgazdasági szektor a teljes – agrárszektorba kihelyezett – folyószámlahitel-állomány 94,4 százalékával, azaz 6,4 milliárd forinttal rendelkezett, amelyből 4,6 milliárd forintot az egyéni gazdaságokhoz, 1,8 milliárd forintot pedig a társas vállalkozásokhoz helyeztek ki a hitelintézetek. Az egyéni gazdaságokon belül a családi gazdaságokhoz a ténylegesen leszerződött hitelkeret összegének (kumulált) 58,8 százalékát, az egyéni vállalkozókhöz a 31,5 százalékát, az őstermelőkhöz pedig a 9,7 százalékát helyezték ki. A társas vállalkozásokon belül a mikrovállalkozások a hitelkeret összegének 83,8 százalékát, a kisvállalkozások pedig a 16,2 százalékát mondhatták magukénak.

A mezőgazdasági ágazatban mind az egyéni gazdaságoknál, mind a társas vállalkozásoknál 2013 év végén a kertészeti ágazatban volt a legalacsonyabb a folyószámlahitel értéke, összesen 0,2 milliárd forint. A szántóföldi növénytermesztés ágazatba 4,13 milliárd, az állattenyésztés ágazatba pedig 1 milliárd forint értékű hitel kihelyezésére került sor.

A mezőgazdasággal ellentétben, az élelmiszeripari vállalkozásokhoz kihelyezett 0,4 milliárd forint értékű folyószámlahitel-állomány 72,9 százalékát a társas vállalkozások használták fel, ami az ágazat sajátos szerkezetéből következik (14. tábla).

14. táblázat: Az Agrár Széchenyi Kártya Program keretén belül igényelt és ténylegesen leszerződött hitelkeretösszeg (ágazatonkénti bontásban, milliárd forint, 2013.12.31.)

Ágazat	Egyéni			Összesen	Társas		Összesen
	Őstermelő	Egyéni vállalkozó	Családi gazdaság		mikro	kis	
Mezőgazdaság, ebből	0,45	1,46	2,72	4,63	1,47	0,28	1,75
- szántóföldi	0,28	0,86	2,05	3,19	0,80	0,14	0,94
- kertészet	0,02	0,05	0,09	0,16	0,04	0,00	0,04
- állattenyésztés	0,14	0,26	0,29	0,68	0,31	0,04	0,35
- egyéb	0,01	0,29	0,30	0,59	0,32	0,11	0,43
Élelmiszeripar	0,01	0,09	0,01	0,10	0,19	0,09	0,28
Összesen	0,45	1,54	2,73	4,73	1,66	0,37	2,03

Forrás: KAVOSZ Zrt.

Az MFB Zrt. által és az Agrár Széchenyi Kártya keretében működtetett kedvezményes agrárfinanszírozási programok indulása óta közel 60 milliárd forint hitelkihelyezés történt, amely

összevetve a mezőgazdaság évi 400 milliárd forintos hitelállományával, illetve az 1000 milliárd forintos teljes kötelezettségállományával, további jelentős igényeket jelez. A hitelprogramok keretében nyújtott állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályok szabnak gátat a jelentősen nagyobb keretösszegű és nagyobb támogatástartalmú hitelprogramok indításának.

Növekedési Hitelprogram (NHP)

A Magyar Nemzeti Bank 2013. június 1-jén indította el az NHP első szakaszát három pillérrel és 750 milliárd forintos keretösszeggel. Az I. pillér alapvető célja, hogy új hitelek nyújtásával javuljon a vállalkozások finanszírozási helyzete. A II. pillér a régi hitelek kiváltására vonatkozik, azaz a vállalkozások a korábban felvett deviza, illetve deviza alapú kölcsönének vagy pénzügyi lízingjének forint alapú hitellel történő kiváltására szolgál. A III. pillér a devizacsere ügyleteket tartalmazza a hitelintézetek részére, azzal a céllal, hogy devizakitettséjük csökkenjen.

Az I. ütem során a keretösszezből 701 milliárd forint került kifizetésre, amelynek 17-18 százaléka az agrárszektor vállalatainak működését segítette, illetve segíti (15. tábla).

15. táblázat: Az NHP I. ütemének állománya az agrárszektorban (milliárd forint)

Ágazat	I. pillér			II. pillér összesen	I.+II. pillér összesen
	új hitelek	kiváltott hitelek	összesen		
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, ebből	48,0	36,9	84,9	14,7	99,6
- mezőgazdaság	47,3	36,6	83,9	14,6	98,5
- erdőgazdálkodás	0,6	0,0	0,6	0,0	0,6
- halászat	0,1	0,3	0,4	0,1	0,5
Élelmiszeripar, ebből	22,6	22,7	45,3	12,8	58,1
- élelmiszer	16,3	17,2	33,5	8,8	42,3
- ital	6,3	5,5	11,7	4,1	15,8
- dohány	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nemzetgazdaság összesen	290,0	182,0	472,0	229,0	701,0

Forrás: MNB adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

Az NHP a piacon jelenleg elérhető kedvezményes források közül is a legalacsonyabb kamatozással bír, kamata a jegybanki alapkamatlábtól is elmarad.

Az MNB 2013. szeptember 11-én hirdette meg az NHP II. ütemét, amelynek 1000 milliárd forint a rendelkezésre álló keretösszege, és amelyet a Monetáris Tanács legfeljebb 2000 milliárd forintig emelhet meg igény esetén. A II. ütem esetén 2013. december 31-ig a rendelkezésre álló keret kihasználtsága egyelőre alacsonyabb volt, mint az I. pillér esetében. Ehhez hozzájárulhat, hogy a II. ütem kifutása lényegesen hosszabb, és az állomány növekedése jellemzően az időszak végén válik intenzívebbé. A kisebb érdeklődés másik fő oka, hogy a jobb adóminősítéssel rendelkező vállalkozások az I. ütem keretein belül már kielégítették hiteligényüket. Jelentős változás viszont az I. ütemhez képest, hogy 2014. január elsejével az östermelők és családi gazdálkodók számára is elérhetővé vált a konstrukció. Az MNB legfrissebb tájékoztatója szerint a hitelkeret rendelkezésre állása 2013. október 1-je és 2014. december 31. között biztosított, az alábbi kitételekkel:

- új beruházási hitelek és beruházáshoz kapcsolódó európai uniós támogatás előfinanszírozása céljából nyújtott hitelek, valamint pénzügyi lízing esetén 2015. június 30-ig;
- évente igényelhető európai uniós támogatások előfinanszírozása céljából nyújtott hitelek esetén 2015. június 30-ig (ezt követően a már visszafizetett hitelek újbóli lehívása vonatkozásában 2017. december 29-ig);
- faktoring esetén 2017. december 5-ig;

Az NHP keretein belül 2013 harmadik negyedében az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (a továbbiakban: AVHGA) és a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. (a továbbiakban: Garantiqa) által garantált hitelállomány értéke közel 5 milliárd forint volt a mezőgazdaságban, amely év végére másfélszeresére nőtt. Ezzel szemben az élelmiszeriparban a két szervezet együttesen csupán 1,9 milliárd forint értékű hitelt garantált, de a növekedés 1,8-szoros volt. A két ágazatban a garantált

hitelállománya 7–9 százalékos arányt mutatott. A garantált hitelállomány kezdeti alacsony mértékének háttérében az áll, hogy a megfelelő hitelképességgel rendelkező ügyfeleknek nem volt szükségük a garanciára (16. táblázat).

16. táblázat: Az NHP garantált hitelállománya a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban (2013.12.31-én fennálló, kumulált érték, milliárd forint)

Időszak	Mezőgazdaság				Élelmiszeripar			
	I. pillér			II. pillér összesen	I. pillér			II. pillér összesen
	új hitel	kiváltott hitel	összesen		új hitel	kiváltott hitel	összesen	
2013. III. negyedév	2,8	2,0	4,8	0,1	1,0	0,9	1,9	0,4
2013. IV. negyedév, ebből	4,5	3,0	7,4	1,0	1,5	1,9	3,3	0,6
- II. ütem	1,7	0,9	2,6	0,9	0,5	0,9	1,4	0,2

Forrás: AVHGA és Garantiqa adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

A mezőgazdaságban a II. pillér keretein belül garantált hitelállomány a kezdeti érdeklődéshiány után jelentősen nőtt és 2013 végére több mint 7-szeresére bővült, az élelmiszeriparban pedig 50 százalékos emelkedéssel 634,5 millió forintot tett ki az állomány. Ez a tendencia tovább folytatódhat a következő időszakban, hiszen a II. ütem egy hosszabb időszakot fog át, illetve megjelennek majd azon egyéni gazdálkodók és társas vállalkozások, akiknek hitelképesség szempontjából szükségük van a garanciavállalásra a két szervezet részéről.

Korábbi kedvezményes programok

A döntően Magyarország uniós csatlakozása előtt bevezetett, kamattámogatás és esetenként állami kezességvállalás mellett működő, jelenleg már kifizetés alatt álló hitelprogramok kint lévő állománya mindössze 16,38 milliárd forint volt 2013 év végén.

A legjelentősebb hitelállományok a birtokfejlesztési hiteleknél³³, a családi gazdálkodók kedvezményes hiteleinél³⁴, valamint az Európa terv Agrár-hiteleknél³⁵ mutatkoznak. A hitelállományhoz kapcsolódó kezességvállalás 2013 végén 694 millió forintot tett ki (17. tábla).

17. táblázat: Kifizetett kamattámogatott hitelek és kölcsönök állományának alakulása 2010-2013 között (milliárd forint)

Agrárhitelek, kölcsönök típusa	Fennálló hitelállomány			
	2010. december 31.	2011. december 31.	2012. december 31.	2013. december 31.
„Gazdahitel” a 30/2000. (III.10.) Korm r. alapján támogatás	0,27	0,18	0,13	0,07
57/2001. (IX.21.) FVM rend. alapján felvett éven túli hitel	..	0,03	0,03	0,03
Családi gazdálkodók hitelei 317/2001.(XII.29.)Korm.r.	10,9	8,17	5,89	4,30
Kedvezőtlen besorolású térségek hitel 46/2003.(IV.3.)Korm.r. alapján	..	0,03	0,03	0,02
Magángazdálkodók birtokfejlesztési hitele 3/2003.(I.24.)FVM rend.271.§	0,42	0,31	0,21	0,11
Birtokfejlesztési hitel 25/2004. (III.3.)FVM r. 269-/A-G.§	13,62	12,52	10,63	8,60
„Aszály hitel” 84/2003 (VII. 22) FVM r. alapján	0	4,67	2,31	0,26
„Európa hitel” 6/2004. (I. 22.) FVM rendelet alapján felvett hitelek	5,1	3,78	2,44	1,29
„Fagykár hitel” 66/2007. (VII. 26.) FVM r. alapján felvett	1,7	1,27	0,82	0,47
135/2007. (XI. 14.) FVM rend. alapján felvett aszályhitel	0,44	0,35	0,2	0,12
Összesen	32,45	31,31	22,69	15,27

Forrás: VM

³³25/2004. (III.3.) FVM rendelet

³⁴317/2001. (XII.29.) Korm. rendelet

³⁵6/2004. (I.22.) FVM rendelet

3.3.4. Intézményi kezességvállalás

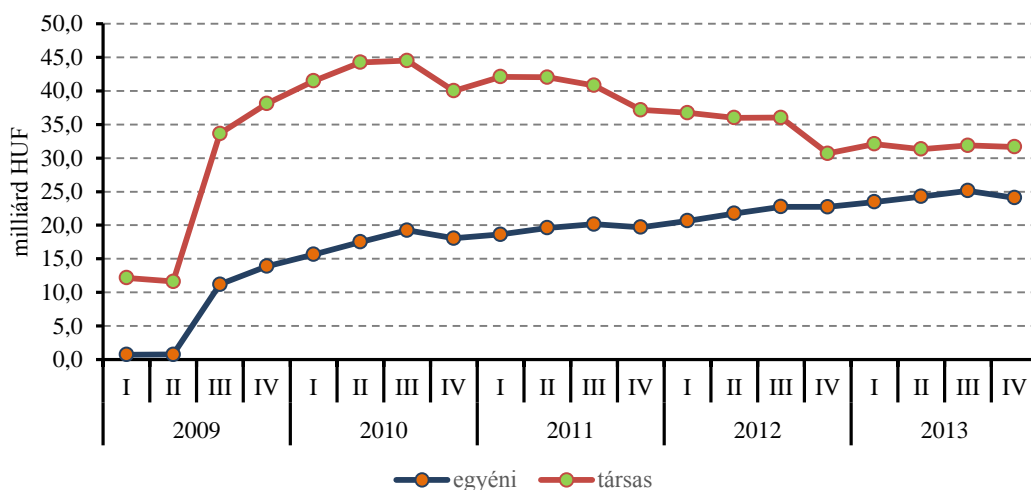
Az állami kezességvállalásnak kulcsszerepe van az agrárszektor hitelezésében. Egyrészt a hazai gazdasági szereplők egy része túlságosan eladósodott ahhoz, hogy újabb hitelt vegyen fel (nincs elég szabad fedezete), másrészt sok olyan kis cég van, amely jogi kötelezettség híján nem vezet olyan közhiteles nyilvántartást, amely alapján a bankok becsülni tudnák a hitel kockázatát. Tovább növeli a kockázatot, hogy a mezőgazdasági üzemek zöme a kis-, és középvállalkozói szektorba tartozik, valamint jelentős részük egyéni gazdálkodó, így tőkéje nehezen mobilizálható, miután a termőföld csak korlátozott forgalomképességgel bír, illetve bizonyos ingatlanok a piacon nem hoznák vissza a tényleges értéküket (pl. állattartó telepek).

A mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban tevékenykedő vállalkozások finanszírozási forrásokhoz történő hozzáférést két garanciaszervezet, az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA) és a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. (Garantiqa) is segíti. Mindkét szervezet feladata készfizető kezesség nyújtása mikro-, kis- és középvállalkozásoknak. Ezen belül az AVHGA tevékenysége azokra a vállalkozásokra fókuszál, amelyek mezőgazdasági területen működnek, vagy tevékenységük a vidéki térséghez kapcsolódik. A Garantiqa szélesebb vállalkozói kört céloz meg, kezességvállalása valamennyi mikro-, kis- és középvállalkozás számára igénybe vehető. Az AVHGA és a Garantiqa tevékenységéről megjelenő adatok azonban csak a mezőgazdasági területen működő vállalkozások finanszírozási forrásaihoz vállalt kezességeket tartalmazzák. A kezesség kapcsolódhat kölcsön, bankgarancia, lízing vagy faktoring ügyletekhez is.

A kis-, és középvállalkozói szektor hitelezésének elősegítése érdekében 2013 második félévétől³⁶ az FM kezességvállalási díjtámogatást nyújt a vállalkozásoknak szabad, csekély összegű (de minimis) támogatási keretük terhére. 2013. év végéig 33,9 millió forint kezesi díjtámogatás került kifizetésre, amely több mint 27 milliárd forint összegű hitel felvételét segítette elő.

A mezőgazdasági szektorban a garantált hitelállomány 2009 év végén 52 milliárd forint volt, majd egy folyamatos bővülést követően 55–60 milliárd forintos sávban ingadozott az elmúlt években. Az állomány értéke 2013 év végén 55,8 milliárd forint volt, amely az előző év végéhez képest 4,5 százalékkal nőtt. A teljes garantált hitelállomány 56,8 százaléka a társas vállalkozásokhoz, míg 43,2 százaléka az egyéni vállalkozásokhoz került kihelyezésre (35. ábra).

35. ábra: Garantált hitelek állománya a mezőgazdaságban*

*A feltüntetett adatok a teljes hitelállományt szemléltetik, nemcsak a garantált részt. A garanciavállalás mértéke 63,8%,- 66,0% volt 2013 negyedik negyedévének végén.

Forrás: AVHGA és Garantiqa adatok, AKI Pénzügypolitikai Osztály

³⁶94/2013. (X. 10.) VM rendelet

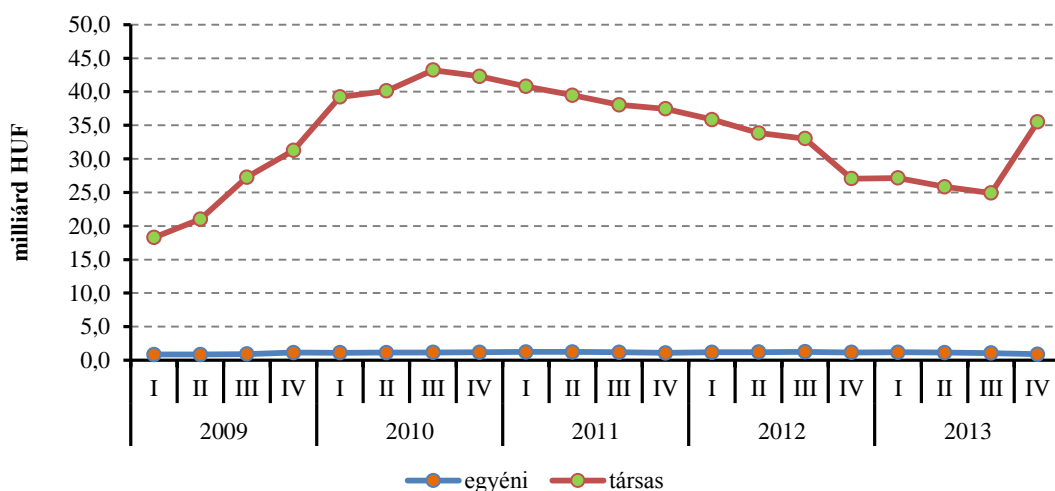
A garantált hitelállományon belül a forintban kihelyezett hitelek dominanciája 2009-től fokozatosan erősödött a deviza hitelekkel szemben, és 2013 negyedik negyedévében a garantált hitelek állományának már 96,7 százaléka forint alapú volt.

A már korábban bemutatott MNB társas hitelállomány tartalmazza a garantált hiteleket is. A mezőgazdaságban 2013 év végén a kezességvállalásban részesülő hitelállomány nagysága az ágazat – egyéni és társas vállalkozások – összes hitelének 15,9 százalékát tette ki.

Az élelmiszeriparban a garantált hitelek állománya 2010 negyedik negyedétől fokozatosan csökkent, egészen 2013 elejéig. Az év végére 36,4 milliárd forintra nőtt a garantált hitelek állománya, amely 29,1 százalékkal haladta meg az előző év végi értéket. A mezőgazdasággal szemben az hitelállomány döntő többségét – 97,5 százalékát – a társas vállalkozások vették igénybe (36. ábra)

A mezőgazdasághoz hasonlóan, az elmúlt két évben a forintban kihelyezett hitelek aránya fokozatosan emelkedett és 2013 év végére meghaladta a 90 százalékot is.

36. ábra: Garantált hitelek állománya az élelmiszeriparban

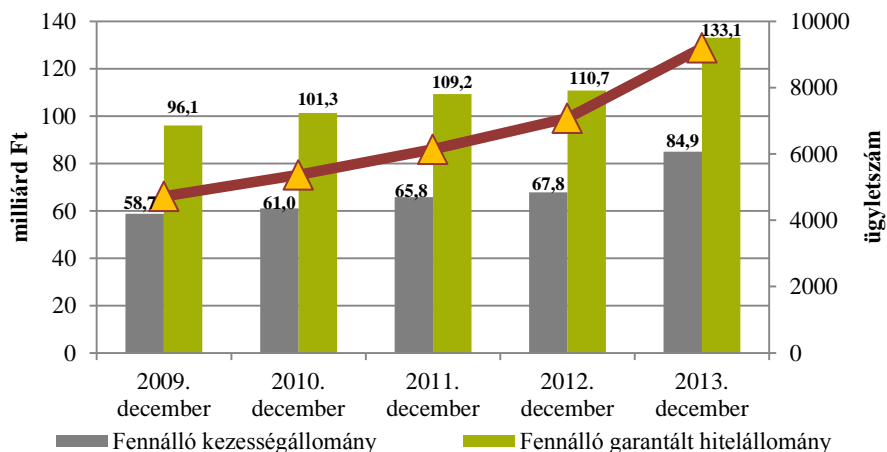

Forrás: AVHGA és Garantiqa adatok, AKI Pénzügypolitikai Osztály

Az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány tevékenysége

Az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány immár 23 éve segíti készfizető kezességével a mezőgazdaságban és a kapcsolódó ágazatokban működő kis- és középvállalkozások hitelhez jutását. Az alapítvány célja, hogy a kevésbé hitelképes ügyfelek számára biztosított intézményi kezességvállalás révén növelje a hitelintézetek agrár- és vidéki vállalkozások hitelezésére irányuló hajlandóságát.

37. ábra: Az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány fennálló állományának változása

Forrás: AVHGA

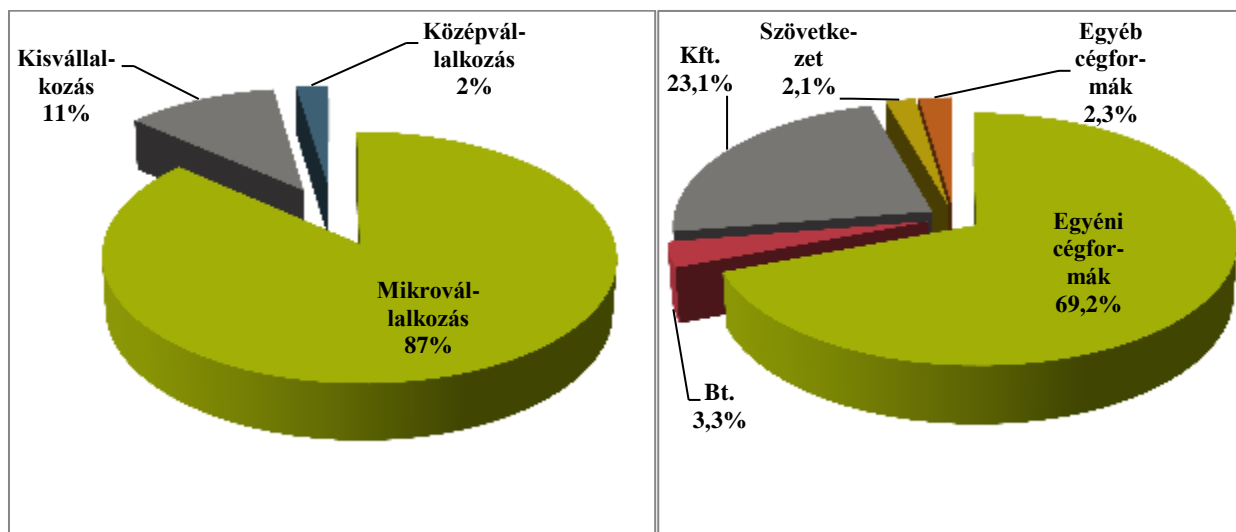
Az alapítvány által vállalt kezességek 2013-ban összesen 103,5 milliárd forint forráshoz segítettek hozzá a vállalkozásokat, ami 45 százalékos emelkedést jelent az előző évihez képest. Összesen 5108 hitel, bankgarancia és faktoring ügyletet biztosított az alapítvány, melyből 4688 volt új ügylet, 420 pedig 90 napot meghaladó prolongáció.

A növekedéséhez hozzájárult a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramjában való kiemelkedő szerepvállalás is. 2013 során a hitelprogram első és második szakaszában összesen 669 hitelügyletkehez kapcsolódóan 26,9 milliárd forint hitelösszeghez vállalt kezességet az alapítvány. Jelentős mértékben az alapítványnak köszönhető, hogy az NHP első szakaszában a mezőgazdasági vállalkozások közel 100 milliárd forint hitelhez jutva, mintegy 15 százalékos arányban részesedtek. Ezáltal az agrárium jutott valamennyi ágazat közül a legtöbb hitelhez.

A mezőgazdasági hitelállomány 2013-ban a – kis- és középvállalkozói hitelállomány stagnálása közepette – 13százalékkal bővült. Az alapítvány portfóliója ezt meghaladó mértékben, folyamatosan gyarapodott, négy év alatt körülbelül 40 százalékos növekedést ért el. Az év végén fennálló kezességállomány 84,9 milliárd forintra, a kezességgel biztosított hitelek összege pedig 133,1 milliárd forintra nőtt, miközben a fennálló ügyletek száma 9199-re emelkedett. Ez idő alatt az átlagos kezesség mérték 61,1 százalékról 63,8 százalékra nőtt.

A hitelhez jutó vállalkozások jogi formáját tekintve rendkívül magas az alapítvány ügyfélkörében az egyéni cégformákban működők részesedése: östermelők, családi gazdálkodók, egyéni vállalkozók és egyéni cégek számára került folyósításra a garantált agrárhitelek 69,2 százaléka, így ez a kör első helyen szerepel a társas formák előtt. Vállalkozásméret szerinti besorolás szempontjából elmondható, hogy az alapítvány által segített agrárvállalkozások 87 százaléka mikrovállalkozás, 11 százaléka kisvállalkozás és 2 százaléka középvállalkozás.

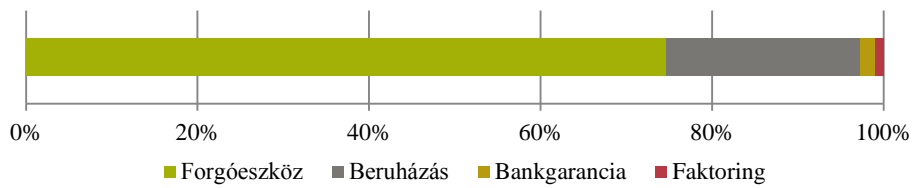
38. ábra: Az AVHGA agrár ügyleteinek megoszlása vállalatméret és gazdálkodási forma szerint 2013-ban

Forrás: AVHGA

A garantált ügyletek felhasználási célja szerint a korábbi évekhez hasonlóan 2013-ban is a beruházási és forgóeszközhitelk alkotják az ügyletek meghatározó részét. Továbbra is a legnagyobb igény a forgóeszközhitelk iránt mutatkozott, de emellett megkezdődött a beruházási hitelek arányának érdemi növekedése. Összege szerint az előző évhez képest két és félszeresére emelkedett a kezességgel biztosított beruházási hitelek összege. A forgóeszközhitelk összege harmadával nőtt, részesedésük azonban a 2012. évi 82 százalékról 75 százalékra mérséklődött, szemben a beruházási hitelek 14 százalékról 23 százalékra való növekedésével.

39. ábra: Az AVHGA 2013-ban kiadott kezességeinek hitelcél szerinti megoszlása

Forrás: AVHGA

Tekintettel arra, hogy az alapítvány készfizető kezességvállalása mögött a magyar költségvetés 85 százalékos mértékű viszontgaranciája áll, illetve hogy a vállalkozások számára kezességi díjtámogatást biztosít a Földművelésügyi Minisztérium, a kezességvállalás az európai uniós szabályok szerint állami támogatásnak minősül. A garantált összeg 89,4 százaléka esetében tudta az alapítvány kedvezményes díj mellett biztosítani a kezességet mezőgazdasági, általános vagy halászati csekély összegű (de minimis), illetve mezőgazdasági csoportmentességi támogatási jogcímen. A hitelek 10,6 százalékánál azonban a vállalkozás támogatási keretének kihasználtsága vagy a finanszírozott projekthez kapcsolódó más támogatások mértéke miatt nem volt lehetőség kedvezményes díj alkalmazására. Ebben az esetben az alapítvány az Európai Bizottság által 2009-ben jóváhagyott, a mezőgazdasági vállalkozásokat pozitívan megkülönböztető N 705/2009 számú módszertan szerint számított piaci díj mellett nyújtott kezességet.

A mezőgazdasági vállalkozások uniós állami támogatási szabályai különösen szigorúak. Annak érdekében, hogy állami támogatási lehetőségek hiányában is kedvező díjon tudja segíteni a vállalkozások forráshoz jutását, az alapítvány 2013-ban kidolgozta az úgynevezett alapítványi támogatás feltételrendszerét. Alapítványi támogatás nyújtásakor az alapítvány az állami viszontgaranciáról és díjtámogatásról lemondva, kizárólag saját vagyona terhére vállalja az ügylet kockázatát. Így az alapítvány egyedülálló módon, alapítványi jogi formájának köszönhetően az állami támogatásra nem jogosult vállalkozások számára is megfizethető áron tudja biztosítani, hogy a külső finanszírozást vegyenek igénybe.

4. A mezőgazdasági termelés

4.1. Szántóföldi növénytermesztés

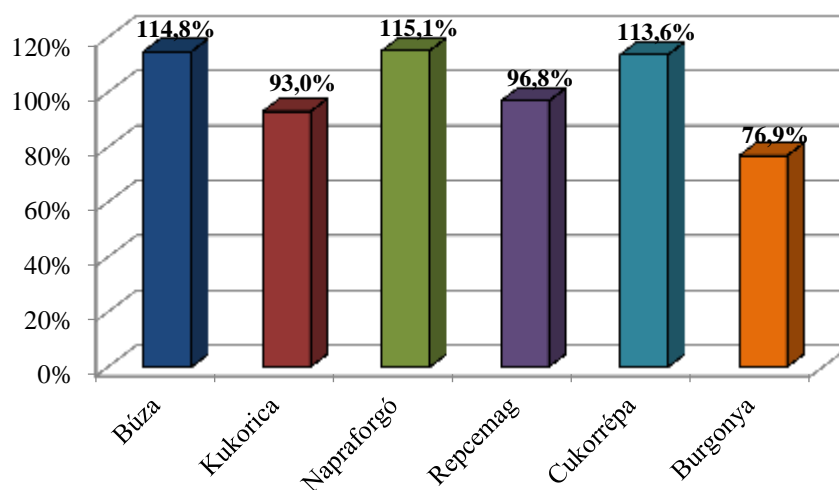
A gabonafélék 2013. évi terméseredménye az elmúlt öt év átlagának megfelelően alakult, mivel az enyhe tél miatt jól teleltek az őszi vetésű növényállományok, és a kora tavaszi belvizek sem okoztak nagyobb pusztulást. Ez utóbbi miatt azonban a kukorica egyes megyékben az optimális időnél később került elvetésre. Az időjárás ideális feltételeket biztosított az őszi búza betakarításához, míg a július második felétől augusztus végéig tartó aszályos meleg a tavaszi vetésű növények közül leginkább a kukoricát viselte meg, számottevő termés kiesést okozva.

Gabonából 2,816 millió hektárról összesen 13,6 millió tonna terményt takarítottak be 2013-ban. A betakarított terület 2 százalékkal, a termésmennyiség 31 százalékkal volt nagyobb, mint a rendkívül gyenge évnél számító 2012-ben, ugyanakkor a 2008–2012 közötti időszak átlagához képest jelentős elmozdulás nem történt.

Búzát 1,090 millió hektáron, az előző évinél 2 százalékkal nagyobb területen termeltek 2013-ban. Az aratás a hűvös június végi időjárás miatt július elejére tolódott. A magtárakba kerülő búza mennyisége **5,1 millió tonnát tett ki, amely az egy évvel korábbinál 26 százalékkal több.** A 2012. évi aszály okozta globális termés kiesést és árrobbanást követően a világ búza- és kukoricatermelése rekordszintet ért el 2013-ban, ezért az új termés megjelenésével a terményárak 15-25 százalékkal gyengültek az árutőzsdéken az év második felében. A magyarországi fizikai piacokon a búza termelői ára átlagosan 22 százalékkal maradt el az előző évitől. A bő termés hatására a felvásárlás is élénkült: **34 százalékkal több búza cserélt gazdát 2013. második félévében az előző év azonos időszakához viszonyítva.**

A szemeskukorica termés kilátásait az előző évihez hasonlóan 2013-ban is a rendkívül forró és csapadéktelen nyári időjárás rontotta. **A kukorica termőterülete 1,242 millió hektár volt, 4 százalékkal nagyobb, mint 2012-ben.** A hozam hektáronként **5,44 tonna körül alakult,** ez 34 százalékkal jobb, mint az egy évvel korábbi, de 15 százalékkal elmarad a 2008–2012. évek átlagától. Ezért a 6,8 millió tonna termés – bár 42 százalékkal meghaladja a 2012-ben betakarított mennyiséget – 7 százalékkal kevesebb, mint a megfigyelt öt év átlaga.

40. ábra: Néhány szántóföldi növény termésének alakulása
(2008–2012 évek átlaga = 100,0%)

Forrás: KSH

Magyarországon az **olajos növények** termesztése szempontjából kedvezőbb volt az időjárás 2013-ban, ami a terméseredményekben is megmutatkozott. A **főbb olajos magvakat (napraforgómag, káposzta-, és réparepcemag) 795 ezer hektárról,** az előző évinél 2 százalékkal nagyobb területről takarították be 2013-ban. Az termelők összesen 17 százalékkal nagyobb mennyiséget arattak le a táblákról a 2012. évihez képest.

A **napraforgó** vetése a szokatlanul csapadékos tavaszi időjárás és az árvizek miatt lassabban haladt a megszokottnál. Viszont a nyár eleji dunai áradások elhanyagolható nagyságú mezőgazdasági területet érintettek, és a nyári szárazság sem okozott akkora károkat, mint a kukoricánál. Noha a napraforgó betakarított területe 3 százalékkal elmaradt a 2012. évitől, minden idők legnagyobb termése került a tárolókba. A hektáronkénti 2,49 tonnás átlaghozam 16 százalékkal múlta felül a 2012. évit és 8 százalékkal az elmúlt öt év átlagát. **Összesen 1,48 millió tonna termett, a 2012. évinél közel 13 százalékkal több.**

A répa- és káposztarepce vetésterülete mintegy 20 százalékkal nőtt (197,7 ezer hektár), a termés közel 30 százalékkal emelkedett az előző évhez képest, összesen 532,5 ezer tonnát tett ki.

A káposztarepce területe közel 17 százalékkal csökkent a 2012. évihez képest, 2013-ban 163,7 ezer hektár volt, míg a termés 412,5 ezer tonna lett, közel 22 százalékkal kevesebb, mint az előző évben.

Bár az 2012. évinél több napraforgó termett Magyarországon, a termelők az alacsony piaci árak miatt kívártak az eladással, így 22 százalékkal kevesebb, 585 ezer tonna terményt értékesítettek a hazai feldolgozóknak és kereskedőknek 2013-ban. A repce felvásárolt mennyisége 248 ezer tonna volt 2013-ban, szemben az egy évvel korábbi 131 ezer tonnával, ami a 2012. évinél nagyobb kínálattal magyarázható.

Cukorrépából 2013-ban **18,8 ezer hektáron 991 ezer tonnát termeltek**, több mint 12 százalékkal többet mint az előző évben. A termésátlag hektáronként meghaladta az 52 tonnát, szemben a 2012. évi hektáronkénti 47 tonnával. A cukorrépa-vetésterület 64 százaléka a Dunántúlon található, mivel Kaposváron működik az ország egyetlen cukorgyára.

A szélsőséges időjárás miatt **burgonyából 2013-ban 487 ezer tonna**, az előző évinél 11 százalékkal kevesebb termett. Az Európai Unió tagállamaiban is kevesebb burgonyát takarítottak be, ami a kereslet és az árak emelkedéséhez vezetett, minek következtében a termelők a betárolt készletek magasabb áron történő értékesítésére törekedtek.

A fontosabb szántóföldi növények esetében a csökkenő értékesítési árakat és a növekvő költségeket a magasabb hozamok nem tudták kompenzálni 2013-ban, így az előző évihez képest csökkent a főbb növények jövedelmezősége. Kivételt e körben a burgonya jelentett, ahol az emelkedő értékesítési ár ellensúlyozni tudta a termés kiesést, így a 2012-es háromszorosára nőtt az ágazati eredmény.

18. táblázat: Fontosabb szántóföldi növények költség és jövedelem mutatói (meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga) 2013*

Növényfajta	Termelési költség (forint/hektár)	Önköltség (forint/tonna)	Értékesítési ár (forint/tonna)	Ágazati eredmény**	
				2013 (forint/hektár)	2012 (forint/hektár)
Búza	209 584	43 228	47 711	98 279	124 425
Kukorica	252 672	43 136	46 312	93 676	112 045
Napraforgó	227 655	88 813	97 550	96 120	156 194
Repce	240 175	91 292	109 119	127 218	209 607
Cukorrépa	518 003	10 333	12 213	217 059	453 847
Burgonya	863 869	35 249	79 105	1 165 649	383 984

* Előzetes adat

**Támogatásokat is tartalmazza

Forrás: Tesztüzemi ágazati adatok alapján az AKI Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások

4.2. Vetőmag-termesztés

Hazánk ökológiai adottságai, vetőmag-termelési és feldolgozási hagyományai és tapasztalatai, valamint logisztikai előnyei a hazai mezőgazdaság egyik legsikeresebb ágazatává tették a vetőmag-előállítást.

A vetőmagkivitelben hazánk a világ 5. legnagyobb exportőre volt 2013-ban, a szaporítóanyag termőterületét tekintve pedig az európai ranglista 7. helyét foglaljuk el. Közel 120 ezer hektáron folyt előállítás, az előállított vetőmag mennyisége megközelíti a 370 ezer tonnát 2013-ban a szaporítóanyag-

előállítás területe a 2012. évihez képest és az elmúlt 5 év átlagához viszonyítva is emelkedést mutat, azonban elmarad a 2009. évi közel 145 ezer hektáros nagyságtól.

Kivitelünk az elmúlt három évben 8–19 százalékos részarányt képviselt a világ vetőmag kereskedelmében.

Az előző évekhez hasonlóan a 2013. év során búza és kukorica esetében folyt a legnagyobb területen előállítás. Búza esetében a vetőmag előállító területek nagysága meghaladta a 30.000, kukorica esetében a 39.000 hektárt. Jelentősnek minősülnek még az 7400 hektáron szemlézett napraforgófajták, valamint a szója és a káposztarepce fajták közel 3300, valamint 1900 hektár körüli területtel.

Több mint 100 különböző fajból, közel 1600 fajta növény vetőmagja került szaporításra és minősítésre. A legtöbb – 436 fajta – a kukorica fajon belül szemlézett, jelentős a szemlézett fajtaszám a búza esetében is, összesen 183 darab. Kiemelhető a szemlézett fajok közül még a 69 db árpafajta, az 55 db szójafajta, valamint az 52 db napraforgó-fajta szemléje.

A zöldség vetőmagoknál elsősorban standard vetőmagot forgalmaztak. 2013-ban kevéssel 4400 hektárt meghaladó területen folyt standard vetőmag előállítás, azaz ahol a hatóság általi átruházás révén – de felügyelettel – a szaporítóanyag előállítója minősíti az elsősorban árutermelésre szánt vetőmagot A legjelentősebb faj a zöldborsó (bejelentett terület közel 4170 ha), további jelentős fajok: csemegekukorica, bab, spenót, paprika, vöröshagyma, paradicsom, petrezselyem, uborka.

A zöldségnövények piacán alapvetően két piaci szegmens, a hobbikertészek és az árutermelők felé történt értékesítés. A hobbi kategóriába alapvetően a kiskerti vetőmag tartozik, amit a piacon a színes tasakos vetőmag forgalmazók értékesítettek.

4.3. Kertészet (zöldség-, és gyümölcsstermesztés)

Magyarország a kedvező természeti feltételeknek köszönhetően a zöldség- és gyümölcsstermesztésben nagy hagyományokkal rendelkezik. Az íz- és zamatanyagokban rendkívül gazdag magyar termékek keresettek az európai piacon. Emellett az ágazat rendkívül munkaigényes, így jelentős szerepe van a mezőgazdasági foglalkoztatásban is.

A friss zöldség, és gyümölcs kibocsátásának értéke 2013-ban az MSZR előzetes adatai szerint 245,2 milliárd forint volt, a mezőgazdaság teljes kibocsátásának 10,8 százaléka. Az ágazat részesedése a mezőgazdaság kibocsátásából az elmúlt években 9, és 12 százalék között ingadozott, 2011 óta növekvő tendenciát mutat.

4.3.1. Zöldségstermesztés

A zöldségek termésmennyisége 2013-ban a kedvezőtlen időjárás ellenére meghaladta az előző évit, és megközelítette az előző öt év átlagát (-2,8%), a fontosabb zöldségfélék többségének termelése nőtt 2012-höz viszonyítva. A zöldségfélék 2013. évi kínálatát kedvezőtlenül befolyásolta a kora tavaszi rendkívüli időjárás (márciusi hó, fagy, fényszegény idő), ezért 2,5–3 hetet csúszott a vetés. A tenyészidőszakban a nagyfokú hőingadozások, míg a nyári hónapokban az aszály nehezítette a növények fejlődését. **2013-ban az előző évinél 1,6 százalékkal kisebb területről (75,6 ezer ha) 5,7 százalékkal több termést takarítottak be (1,4 millió tonna).**

Magyarország a csemegekukorica termelésben évek óta őrzi vezető szerepét az Európai Unióban. A 2013. évi termelést nehezítette a forró nyári időjárás, a csemegekukorica ugyanis nagy vízigényű és csak folyamatos öntözéssel lehet megóvni a növényt a károsodástól. Ennek ellenére 2013-ban a **csemegekukorica betakarított területe (+4,8 százalékkal), és hozama (+9,4 százalékkal)** is emelkedett a 2012. évihez képest. Ezáltal a 497,4 ezer tonnás termés 14,7 százalékkal múlta felül az előző évit.

A második legnagyobb területen termelt zöldségféle a zöldborsó termésmennyisége 2013-ban mintegy negyedével csökkent, 12,9 ezer hektáron 67,6 ezer tonna (-26,8 százalékkal) termett. A 2013-as alacsony zöldborsótermés oka a termőterület és a hozamok csökkenése.

19. táblázat: A fontosabb zöldségfélék terméseredményei

	2009	2010	2011	2012	2013
Összes terület (ezer hektár)	83	68	76	77	76
Összes termésmennyiség (ezer tonna), <i>ebből</i>	1614	1144	1475	1363	1441
- csemegekukorica	422	303	427	434	497
- paradicsom	193	134	163	109	136
- zöldpaprika	149	110	118	79	77
- fűszerpaprika	20	15	21	22	14
- görögdinnye	220	141	203	183	190
- sárgadinnye	12	9	9	12	22
- vöröshagyma	61	41	58	57	60
- uborka	52	38	36	34	30
- fokhagyma	4	4	7	6	7
- fejes saláta	8	8	8	8	14
- fejes káposzta	76	57	81	65	67

Forrás: KSH

A görögdinnye betakarítása két hét késéssel, július közepén kezdődött meg. A *görögdinnye betakarított területe országosan 5,8 ezer hektár volt, az előző évinél 4,5 százalékkal kevesebb*, a 190,4 ezer tonnás termés azonban 4,2 százalékkal meghaladta 2012. évit. A fogyasztás ösztönzése érdekében a dinnyemarketing támogatást kapott, júliustól augusztus végéig az üzletláncokban és a médiában is népszerűsítették a terméket.

A paradicsom termésmennyisége közel negyedével 135,8 ezer tonnára nőtt (+24,8 százalék), elsősorban a betakarított terület 35,9 százalékos növekedése következtében. Zöldpaprikából 3,6 százalékkal nagyobb területen (2,1 ezer hektáron) 3,3 százalékkal kevesebb termést 76,5 ezer tonnát takarítottak be 2013-ban az előző évihez viszonyítva. A *vöröshagyma termése 59,9 ezer tonna volt 2013-ban, 4,7 százalékkal meghaladva az egy évvel korábbit*, ugyanakkor a betakarított terület 4,1 százalékkal csökkent.

A fejes káposzta termőterülete meghaladta a 2,5 ezer hektárt 2013-ban. *A kedvezőtlen időjárás a káposzta termesztését is befolyásolta*, az üvegházakban és a fűtött fóliákban a fényszegénység nehezítette a virágok termékenyülését. A korai káposztafélék termés kiesése átlagosan 10–15 százalékra tehető. A szabadföldi káposztafélék vetése körülbelül 3,5 hetet késett. Ennek ellenére a 66,8 ezer tonnás termés 2,3 százalékkal meghaladja az előző évit.

A termesztett gomba (beleértve a szarvasgombát is) termése 2013-ban 18,7 ezer tonna volt, 3,1 százalékkal kevesebb, mint egy évvel ezelőtt. Szakértők szerint a belföldi fogyasztás, valamint az export bővítése esetén a gomba termelése növekedhet a következő években. Jelenleg az éves hazai fogyasztás fejenként 1,5 kg körül alakul, ami az európai átlag fele. 2013 októberében az egyik legismertebb nemzetközi fogyasztásösztönző kezdeményezéshez („Go pink!/Gomba Pink!”) magyarországi cégek, illetve üzletláncok is csatlakoztak. Ennek keretében a gombát rózsaszín tálcán kínálták az áruházakban. A „pink” tálcás gomba értékesítéséből befolyó bevétel egy részét rákellenes szervezeteknek ajánlották fel.

A fontosabb zöldségfélék ágazati eredménye továbbra is pozitív volt, de jellemzően csökkent 2013-ban az előző évihez viszonyítva, kivételt a vöröshagyma és a paradicsom jelentett. A gyengébb eredmény elsősorban a megnövekedett termelési költségekkel és egyes növények kisebb hozamával magyarázható (20. ábra).

20. táblázat: A fontosabb kertészeti ágazatok költség és jövedelem mutatói (meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga) 2013*

Növényfajta	Termelési költség (forint/hektár)	Önköltség (forint/tonna)	Értékesítési ár (forint/tonna)	Ágazati eredmény**	
				2013 (forint/hektár)	2012 (forint/hektár)
Görögdinnye	1 088 506	31 287	45 735	576 114	647 253
Paradicsom	915 005	19 966	28 428	455 807	431 219
Zöldpaprika	2 337 404	130 458	157 305	578 960	1 218 185
Vöröshagyma	1 021 589	21 874	63 157	1 996 207	600 379
Fejes káposzta	1 280 747	34 535	56 039	864 212	1 148 123
Zöldborsó	384 476	91 373	81 542	41 691	183 009
Csemegekukorica	453 636	30 776	42 631	248 194	266 330

* Előzetes adat

**Támogatásokat is tartalmazza

Forrás: Tesztüzemi ágazati adatok alapján az AKI

4.3.2. Gyümölcsstermesztés

A kedvezőtlen időjárás ellenére a gyümölcsök termésmennyisége az előző évhez viszonyítva összességében növekedett 2013-ban. Az alma termés kiesését ellensúlyozta a többi gyümölcsféle, elsősorban az őszibarack, a meggy, a szilva, és a körte.

A kora tavaszi fagy, a gyors virágzás, a nyár eleji viharok és jégverések, illetve az aszály az alma esetében minőségi és méretbeli problémákhoz vezetett 2013-ban. A Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei almaültetvényekben fagy okozott károkat, a Duna–Tisza közén, valamint Zala és Somogy megyékben ugyanakkor jó volt a termés, az étkezési alma nagy része e két megyéből származott. 2013-ban 591,9 ezer tonna almát takarítottak be, 9,1 százalékkal kevesebbet a 2012. évi rekordtermésnél. Az alma népszerűsítésére ősszel kampány indult a Vidékfejlesztési Minisztérium közreműködésével. A nagyobb üzletláncokban kóstoltatások keretében ösztönözték a fogyasztókat a Magyarországon termelt gyümölcs vásárlására.

21. táblázat: A fontosabb gyümölcsfélék terméseredményei

	2009	2010	2011	2012	2013
Összes terület (ezer hektár)	96	93	91	91	92
Összes termőterület (ezer hektár)	84	83	82	81	82
Összes termésmennyiség (ezer tonna), ebből	884	766	513	822	850
- alma	575	497	293	651	592
- körte	32	24	17	15	28
- meggy	79	52	62	53	70
- szilva	52	71	37	43	48
- kajszai	34	27	25	11	21
- őszibarack	61	53	42	16	44

Forrás: KSH

A meggy a második legnagyobb termőterülettel rendelkező gyümölcsfaj Magyarországon. 2013-ban a kelet–magyarországi fagykárok jelentős termés kieséshez vezettek, ezt azonban ellensúlyozta, hogy a teljes termőterület 45–50 százalékát kitevő Érdi bőtermő fajta jó termést adott. Ennek hatására 2013-ban 14,0 ezer hektárról 70,4 ezer tonna meggyet szedtek le (+32,9 százalék).

Bár a kedvezőtlen időjárás a körtét is számos termőtájon sújtotta, a 2013. évi 27,7 ezer tonnás termés az előző évnek közel kétszerese (+84,6 százalék) lett. Az őszibarack termelése mintegy háromszorosára nőtt, az 5,4 ezer hektár termőterületről 43,9 ezer tonna *őszibarackot takarítottak be 2013-ban*. A kajszai termőterülete 4,4 ezer hektár volt 2013-ban, és a 21,5 ezer tonnás termés a 2012. évi majdnem kétszerese.

A szilva termése 2013-ban elérte a 48,0 ezer tonnát, 11,6 százalékkal többet, mint az előző évben, a szilvatermés ugyanakkor hosszabb távon csökkenő tendenciát mutat. Középtávon a szilva termésének növeléséhez, illetve a versenyképesség javításához elengedhetetlen az ültetvények

megújítása, ezzel együtt a fajtaváltás, az öntözött terület arányának növelése, valamint a tárolási kapacitás fejlesztése.

A fontosabb gyümölcsfélék termelése 2013-ban is nyereséges volt. Az alma és a meggy esetében az előző évihez képest nőtt a jövedelem 2013-ban, ami az almánál a magasabb piaci árnak, a meggyenél a hozamok javulásának köszönhető. Az őszibaracknál és a szilvánál a korábbi évek színvonalától elmaradó árak csökkentették a jövedelmezőséget, amit a bővebb termés sem tudott ellensúlyozni.

22. táblázat: Fontosabb gyümölcságazatok költség és jövedelem mutatói (meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga) 2013*

Növényfajta	Termelési költség (forint/hektár)	Önköltség (forint/tonna)	Értékesítési ár (forint/tonna)	Ágazati eredmény**	
				2013 (forint/hektár)	2012 (forint/hektár)
Alma	885 522	39 365	52 502	537 297	459 204
Őszibarack	643 838	103 703	115 424	213 571	735 453
Meggy	659 945	113 039	206 435	740 333	680 596
Szilva	594 593	66 547	67 335	223 140	265 964

* Előzetes adat

**Támogatásokat is tartalmazza

Forrás: Tesztüzemi ágazati adatok alapján az AKI Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások

4.3.3. Szőlőtermesztés

A szőlő összes területe 2013-ban 80 ezer hektár volt, ami 2,4 százalékkal kevesebb a 2012-es értéknél. A legnagyobb területcsökkenés Csongrád (-16,7%), Somogy (-11,1%) és Heves (-10,1%) megyében történt, míg Fejér (+6,8%) és Komárom-Esztergom (+6,9) megyében növekedett az ültetvényterület nagysága.³⁷

A szőlő termőterülete 2013-ban 69 ezer hektár volt. Ez 4,2 százalékkal kevesebb a 2012-ben megfigyelt értéknél. Ennek két fő oka volt. A termelők egy része kivágta ültetvényeit, s befejezte a szőlőtermesztést, így ezzel csökkentette a termőterületet. A termelők másik része újratelepítette a régi ültetvényét, de amíg az nem fordul termőre (4–5 év), addig nem minősül termőterületnek. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsának (HNT) adatai szerint 2013-ban az újonnan telepített, de még nem termő ültetvények aránya **9663 hektárt** tett ki. Az új telepítésekben a *bianca* (27,2%), a *cserszegi fűszeres* (13,2%), az *aletta* (8,8%) és a *kékfrankos* (6,1%) dominál.

A betakarított mennyiség meghaladta 451 ezer tonnát, ami 26,7 százalékos emelkedést jelent a 2012. évi adatokhoz képest. A nagymértékű termésmnövekedés oka az volt, hogy míg 2012-es évben az alföldi (Kunsági, Csongrádi és Hajós-bajai borvidék) bortermelőket igen jelentős fagykár, majd aszály sújtotta, addig a termelőket hasonlóan negatív időjárási körülmények 2013-ban nem érték. Ennek következtében Bács-Kiskun megyében több mint a háromszorosára nőtt a termésmennyiség 2013-ban az előző évhez képest, így ebben a megyében szüretelték le az országos szőlőtermelés közel egyharmadát (31%).

23. táblázat: A szőlő terméseredményei

	2009	2010	2011	2012	2013
Összes terület (ezer ha)	82	80	81	82	80
Termőterület (ezer ha)	76	74	76	72	69
Termésmennyiség (ezer tonna), ebből	550	295	450	356	451
- étkezési szőlő	22	12	15	13	15
Termésátlag (kg/ha)	7 240	3 990	5 960	4 930	6510
Egyszer fejtett bor (millió liter)	334	176	282	224	294

Forrás: KSH

A termésmennyiség növekedésével együtt a termésátlag is emelkedett, így **az egy hektárra eső termésmennyiség 2013-ban meghaladta a 6,5 tonnát.** A legmagasabb termésátlagot a termelők Heves (7,5 t/ha) és Bács-Kiskun (7,1 t/ha) megyében érték el.

³⁷ A KSH adatgyűjtése nem borvidékenként, hanem megyei szinten történik.

A leszüretelt szőlőből a borászok 2013-ban közel 3 millió hl bort készítettek, ami 31,3 százalékkal magasabb a 2012. évi mennyiségnél.

A HNT adatai szerint 2013-ban az értékesített borok **42,1 százaléka** volt oltalom alatt álló eredet megjelölésű (*OEM*) bor, **16,9 százaléka** oltalom alatt álló földrajzi jelölésű (*OFJ*) bor, **31,0 százaléka** földrajzi jelzés nélküli (*FN*) bor, míg 10,0 százaléka egyéb bor.

4.4. Dísz- és gyógynövénytermesztés, –felvásárlás

4.4.1. Dísznövénytermesztés

A dísznövénytermesztésre használt terület összesen 1274 hektár, a termesztés nettó árbevétele 6,45 milliárd forint volt az AKI adatgyűjtése alapján 2013-ban. A termesztésre használt terület összességében mintegy 10 százalékkal csökkent az előző években regisztrált 1400 hektár körüli értékekhez képest. Az árbevétel 15–19 százalékkal maradt el a 2010–2012-es 7 milliárd forint feletti szinthez viszonyítva. A foglalkoztatottak száma közel 1800 fő volt 2013-ban, ebből mintegy 1200 főt (68 százalék) teljes munkaidőben, 560 főt (32 százalék) pedig részmunkaidőben alkalmaztak. Az összes foglalkoztatott száma lassan csökken, 2013-ban 10 százalékkal volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. A faiskolákban dolgozók létszáma egy hektár területre vetítve átlagosan 1 fő alatt volt, az intenzívebb növénykultúráknál meghaladta a 6 főt hektáronként.

A faiskolai dísznövények termőterülete 2013-ban kissé csökkent az előző évhez képest. A szabadföldi, fedett fűtetlen és fűthető terület a faiskolai csoportnál összességében 1102 hektár volt. Az értékesítés volumene a területváltozás mértékénél erőteljesebben, mintegy 30 százalékkal, míg a nettó árbevétel 25 százalékkal csökkent, és így 2,9 milliárd forint volt 2013-ban. A növénycsoporton belül *az örökzöld díszfák, a fenyőág és a rózsátó termőterülete növekedett*, a lombhullató díszfáknál és cserjéknél csökkent, a karácsonyfa esetén gyakorlatilag nem változott a terület. A kategória meghatározó képviselői a fenyőfélék és a lombhullató díszfák, 1,1 illetve 0,8 milliárd forintos árbevétellel.

A belföldi értékesítés mellett *a díszfák* és más faiskolai termékek *fontos felvevője az exportpiac* is. A fa és cserjefélék valamint más gyökeres növények kivitele 1,3 milliárd forintos értéket képviselt 2013-ban, ami 18 százalékkal kevesebb a 2012-es 1,6 milliárd forinthez képest.

Vágott virágot és cserepes dísznövényt 86, illetve 36 hektáron termesztettek 2013-ban, és a termőterület jelentős része (cserepes-, kiültetésre szánt és balkonnövények esetén mintegy 70 százalék) fedett volt.

A vágott virág és a cserepes dísznövény értékesítése mind mennyiségben, mind értékben csökkent az előző évhez képest 2013-ban. A két szegmens együttes nettó árbevétele meghaladta a 3 milliárd forintot.

A *friss vágott virág* importja meghaladta a 3,5 milliárd forintot 2013-ban, miközben a hazai termelés mindössze 1,1 milliárd forintot tett ki, azaz e termékcsoporthoz *esetében az import uralja a piacot, ami világszerte jellemző az olcsó közép-amerikai és afrikai eredetű termékek megjelenése óta*. A termékcsoporthoz az import bővülése meghaladta a 20 százalékot 2013-ban.

A cserepes dísznövényeken belül a szobanövények importja fél milliárd forint körül alakul évről-évre, miközben *a hazai cserepes, kiültetésre szánt és balkonnövények termelési értéke csaknem 2 milliárd forint volt* 2013-ban. Továbbra is tapasztalható a cserepes tömegtermékek beáramlása a hazai piacra, főleg a barkácsáruház- és élelmiszer-kiskereskedelmi láncok közvetítésével.

4.4.2. Gyógynövénytermesztés, –felvásárlás

A *gyógynövény* ágazat – az agrár-szektor részeként – hagyományosan magába foglalja a gyűjtést, termesztést, felvásárlást és feldolgozást. A gyógynövény felvásárlók alapanyag átvétele felosztható termesztett és vadon termő gyógynövények beszerzésére.

A **vadon termő gyógynövények** aránya az átvételben évről-évre meghaladja a termesztett mennyiséget. A hazai eredetű beszerzésből a **termesztett gyógynövények** 40 százalékkal részesedettek 2013-ban.

A virág-hasznosítású gyógynövények közül a bodza és a kamilla, a leveles gyógynövények közül a csalánlevél, a fűvek közül az aranyvesszőfű és a lósóka volt a legnagyobb mennyiségben felvásárolt alapanyag 2013-ban.

A **nyers és a drog** formában átvett hazai gyógynövények mennyisége összességében meghaladta a 2700, illetve az 1800 tonnát 2013-ban. A nyers kategórián belül a hazai eredetű beszerzés a virág-hasznosítású alapanyag esetén elérte a 680 tonnát, ami 38 százalékkal meghaladta az előző év mennyiségét. Fontos képviselője a csoportnak a bodza, 350 tonnás és a kamilla, 300 tonnás átvett mennyiséggel.

A levél és a gyökér gyógynövényeknél 17, illetve 4 százalékkal csökkent a hazai friss beszerzés. A nyers állapotú fű-félékből 775 tonnát vásároltak fel, ami 15 százalékos emelkedést jelent a 2012. évi átvételhez képest.

A friss és szárított gyógynövényeket is magában foglaló termékcsoport exportértéke kis mértékben növekedett az előző évhez képest és meghaladta a 2,5 milliárd forintot 2013-ban. Gyógynövény exportunk döntő része jellemzően az unió országaiba kerül, legfontosabb export partnereink Németország, Spanyolország és Csehország voltak 2013-ban.

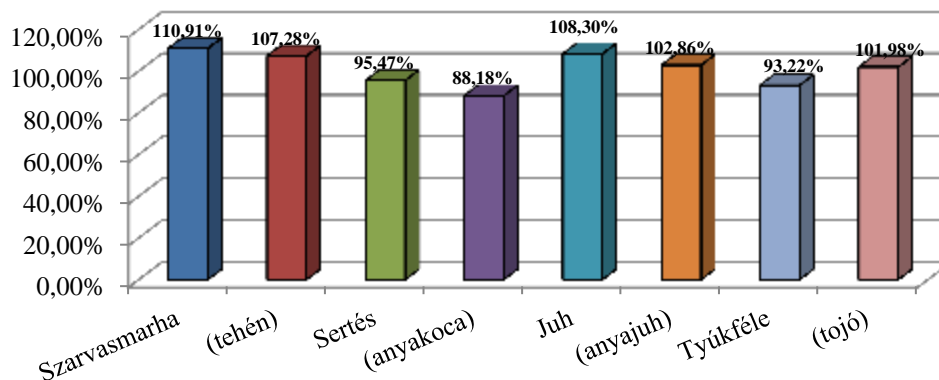
4.5. Állattenyésztés

A szarvasmarha állomány 2011-ben kezdődött növekedése tavaly folytatódott, a KSH 2013. december 1-jei adatai alapján **Magyarországon a szarvasmarha-állomány 783 ezer egyed volt, vagyis 3 százalékkal nőtt** az egy évvel korábbihoz, és 15 százalékkal a 2010 végi szinthez képest.

A szarvasmarha-állomány **62,5 százalékát a gazdasági szervezetek, 37,5 százalékát az egyéni gazdaságok tartották**, ez az arány nem változott lényegesen a 2012. évi adatokhoz viszonyítva. A tehének száma összességében az előző évi szinten maradt, ugyanakkor hasznosítási irány szerint eltérő tendenciák figyelhetők meg. A tehénállomány 2013 végén 345 ezer egyed volt (+0,2 százalék), ezen belül a **húshasznú tehénállomány 12,5 százalékkal** 94 ezer egyedre, a tejhasznú állomány pedig 4,2 százalékkal 207 ezerre **nőtt**, míg a kettős hasznosítású 21,7 százalékkal 45 ezerre csökkent.

A sertésállomány növekedésnek indult, 2013 decemberében 3,013 millió egyedre tett ki, amely 0,8 százalékkal felülmúlja az előző évet. Az anyakocák száma 4,4 százalékkal csökkent. Az egyéni gazdaságokban a 2012. decemberi létszámhoz képest 2,2 százalékkal kevesebb, 812 ezer sertést számláltak. Ezzel szemben a gazdasági szervezetek sertésállománya 2,0 százalékkal 2201 ezerre nőtt.

41. ábra: Az állatállomány alakulása a 2013. december 1-jei adatok alapján (2008–2012 évek átlaga = 100%)

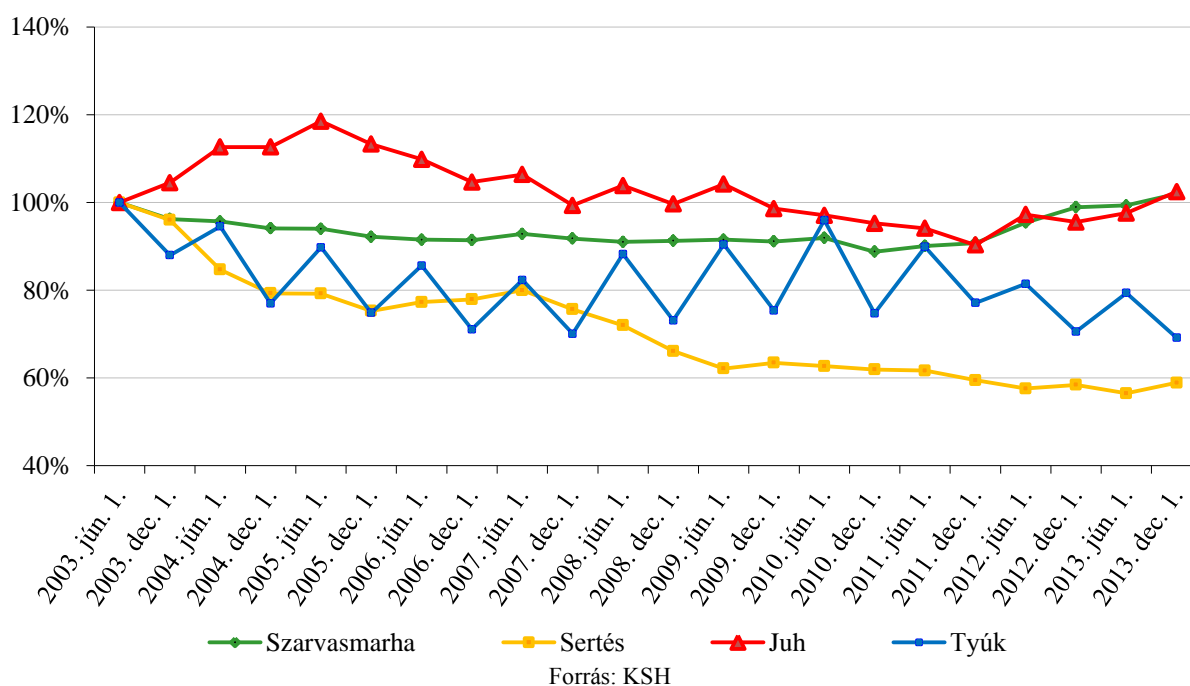

Forrás: KSH alapján

Az AKI vágási statisztikája szerint a szarvasmarha vágása élősúlyban kifejezve 2013-ban 8 százalékkal maradt el az egy évvel korábitól. Az összes vágás 71 százalékat adó tehén vágása 17 százalékkal, míg az üsző 20 százalékkal esett, ugyanakkor a fiatal bikáé 19 százalékkal emelkedett.

Az élő szarvasmarha és marhahús külkereskedelmi egyenlege pozitív volt 2013-ban, bár a 2012. évihez képest az élőmarha-export 19 százalékkal, a marhahúsexport 1,5 százalékkal mérséklődött.

42. ábra: Az állatállomány alakulása, 2003–2013 (2003. június 1. = 100%)

A vágómarha termelői ára a 2012. évinél 4,6 százalékkal volt alacsonyabb 2013-ban. A termékpálya további fázisaiban az árak nem követték a termelői árak mérséklődését. A csontos marhahús, frissen, félben, és a csontos marhahús, frissen, negyedben és hátulja termék ára nem változott számottevően, míg a csontos marhahús, frissen, negyedben, eleje termék ára csaknem 3 százalékkal emelkedett. A KSH adatai szerint a marha rostélyos fogyasztói ára 3 százalékkal volt magasabb 2013-ban, mint egy esztendővel korábban.

A KSH adatai alapján az élősértés-behozatal 7,2 százalékkal, a sertéshúsimport 4,6 százalékkal mérséklődött 2013-ban az egy évvel korábbihoz képest. Részben ennek köszönhetően a vágóhidak az AKI vágási statisztikája szerint élősúlyban kifejezve 2 százalékkal kevesebb sertést vágta a vizsgált időszakban. Magyarország az előző évekhez hasonlóan élősértésből, sertéshúsból egyaránt nettó exportőr volt 2013-ban, mindkét esetben javult külkereskedelmi egyenleg az előző évihez viszonyítva. Az élő sertés kivitel jelentősen nőtt, míg a behozatal mérséklődött. Ezzel szemben a sertéshús mindkét irányú forgalmában csökkenés következett be, ugyanakkor ennek mértéke az importoldalón nagyobb volt.

A baromfiállomány 1,2 százalékkal, 38,1 millió darabra csökkent 2013 decemberében az előző év ugyanezen időszakához képest. A 2012-es évi takarmányár-robbanás még 2013 első félévében is éreztette a hatását.

A hivatalos statisztikák alapján **a baromfiállomány** adatai a 2013. december 1-jei állás szerint a következőképpen alakult: az állomány 77 százalékat kitevő tyúkfélék száma 2012-höz képest 2 százalékkal 29,5 millióra csökkent, a tojóállomány viszont a 12,9 millió egyeddel 7,0 százalékos növekedést mutatott. A pulykaállomány 10 százalékkal, 2,5 millió egyedre esett vissza, míg a

lúdállomány 28 százalékkal 1,6 millióra nőtt, a kacsállóomány pedig 1,5 százalékkal 4,4 millióra mérséklődött.

A húscsirkét illetően az első félévben veszteséges volt a termelés, ami miatt a kisvágóhidak visszafogták előállításukat. Év végére azonban a termelők csirkenevelése nőtt, és a vágás is emelkedett.

Bár a hizottliba-állomány és felvásárlás egyaránt nőtt, a hizott máj ára visszaesett, a húsliba árát a hizott liba ára határozta meg. Némi bizonytalanságot okozott a piacon a hizott libamáj és -hús izraeli betiltásának felmerülése, amivel kapcsolatban még nem született döntés. A kacs felvásárlása 7 százalékkal, belföldi forgalma 15 százalékkal nőtt 2013-ban. A külkereskedelemben a japán piacon Magyarország versenytársaként megjelent Tajvan, ahol feloldották az országban korábban megjelenő madárinfluenza miatti exportzárlatot.

A tojástermelés szempontjából 2013 kedvezőtlen évnek bizonyult, ugyanis az egész Európára jellemző túltermelés miatt a termelői ár mélyen az önköltségi ár alá süllyedt.

A baromfi összes fajára vonatkozik, hogy az állományok egy adott hónapra meghatározott nagyságának a számszerűsítése, összehasonlítása nem mutatja az éves termelés alakulását. Ha a tárgyév decemberében az előző év azonos időszakához képest csökkent az állomány, az adott évre vonatkozóan még lehetett magasabb az éves vágóállat-termelés. Ilyen volt a kacsatermelés 2013-ban, bár a 2013. decemberi állomány 1,5 százalékkal kisebb volt, mint egy évvel korábban, a belföldi forgalom és a felvásárlás is nőtt. Ezeknek az állatoknak a hizlalása, a nagytestű haszonállatoktól eltérően, többszörös rotációban történik, ezért a piaci igényekhez viszonylag gyorsan alkalmazkodik a termelés és ennek megfelelően, akár évközben is többször változik.

A baromfiágazat termelési tendenciáit jól mutatják „Az állattenyésztés fajlagos mutatói” c. táblázat számai, amelyből kiderül, hogy a ciklikusság ellenére a vágóbaromfi mennyisége az elmúlt 5 év alatt fokozatosan növekedett.

A juhállomány növekedése folytatódott, a KSH adatai szerint **Magyarországon 1,271 millió egyed volt 2013. december elsején**, 7,2 százalékkal több, mint 2012-ben. Az anyajuhok létszáma 5,4 százalékkal 912 ezer egyedre emelkedett. A juhot tartó egyéni gazdaságok száma 23,4 ezerre csökkent, a gazdasági szervezeteké 1,2 százalékkal, 415-re nőtt 2013. december elsején. Az egyéni gazdaságokban átlagosan 47 (36,2 százalékkal több), a gazdasági szervezeteknél, 382 (+1%) juhot tartottak. A juhállomány 71,3 százaléka az Észak- és Dél-Alföldi régióban található, a többi régió részesedése ennél alacsonyabb.

A juhállomány növekedésével a juhok felvásárlása csaknem 4 százalékkal nőtt 2013-ban az előző évihez képest. Az AKI vágási statisztikája szerint a juh vágása élősúlyban 11 százalékkal, ezen belül a bányányé 28 százalékkal haladta meg a 2012. évit, de a belföldi fogyasztás az elmúlt éveknek megfelelően továbbra is alacsony szinten maradt. A juhhúshoz hasonlóan a tejtermékek és a gyapjú zöme is exportpiacokon talált gazdát.

A KSH adatai szerint **Magyarország kecskeállománya 2013. december 1-jén 86 ezer egyed volt**, az előző évi létszámhoz képest 3,4 százalékkal csökkent. **A lóállomány 66 ezer**; ezen belül a kancaállomány 34 ezer volt. A 1035 ezres **házinyúlállomány** 61 ezerrel volt kevesebb az egy évvel korábbinál. A **vágógalambok** száma 156 ezer, a **méhcsaládoké** 745 ezer volt a vizsgált időszakban.

4.6. Ökológiai gazdálkodás³⁸

Az ökológiai gazdálkodásba vont területek jellemzői és az ökológiai gazdálkodással foglalkozó szervezetek száma hazai és EU-s viszonylatban.

Hazánkban jelenleg két ellenőrző szervezet jogosult az ökológiai gazdálkodók ellenőrzésére, a Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. (HÖG). E két szervezet évente

³⁸A fejezet teljes egészében az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet részanyagának felhasználásával készült.

szolgáltatókat a velük szerződésben álló partnerek ökológiai (átállt és átállás alatti) területeinek nagyságáról, az ellenőrzött üzemek számáról, az állatállományról, illetve a termelés szerkezetéről.

Magyarországon 2013-ban 136 951 hektáron³⁹ folyt ellenőrzött ökológiai gazdálkodás, amelyből 118 ezer hektár már átállt, 18 ezer hektár átállás alatt álló terület. Az ellenőrző szervezetek által tanúsított vállalkozások száma összesen 2073, amelyek közül 1679 mezőgazdasági termelő (beleértve a méhészeket, a vadon termő növények gyűjtőit és a halgazdaságokat), 374 feldolgozó, 15 importőr és további 345 nagy- és kiskereskedelmi egység, raktár, illetve étterem.

24. táblázat: Ellenőrzött ökológiai területek mérete Magyarországon 2012-2013-ban

Területi adatok (ha)	2012	2013
Összes ellenőrzött terület	136 479	136 951
ebből:		
- átállt területek	112 127	118 198
- átállás alatti	24 352	18 752

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján szerkesztette az ÖMKi

25. táblázat: Ellenőrzött ökológiai vállalkozások száma Magyarországon 2012-2013-ban

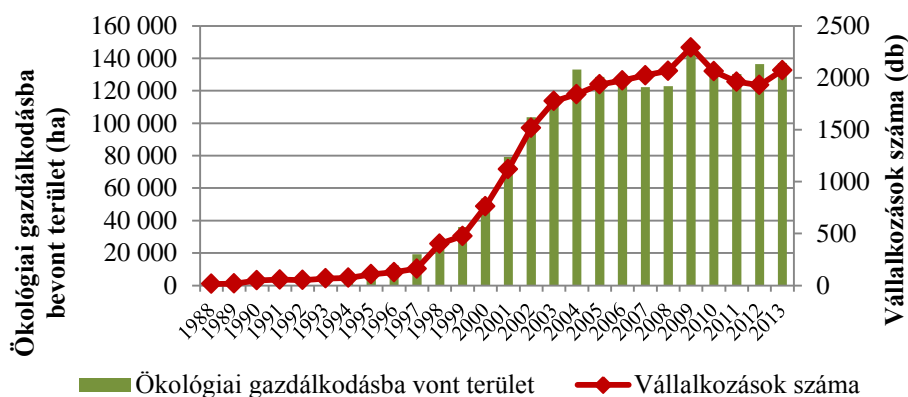
Ellenőrzött partnerek száma (db)	2012	2013
Összes partner*	1 930	2 073
Termelő, ebből:		
- mezőgazdasági termelő	1125	1207
- méhész	151	156
- vadon termő növények gyűjtője	32	32
- termelő + feldolgozó	118	117
Termelő összesen	1 555	1 679
Feldolgozó (kizárólagosan)	119	222
Feldolgozó összesen	341	349
Importőr	14	15
Kereskedő kizárólagosan	118	129
Kereskedő összesen	155	247
Alvállalkozó	20	15

*A számbeli eltérés abból adódik, hogy az egyszerre több tevékenységgel foglalkozó vállalkozások az összes őket érintő kategóriában fel vannak tüntetve, míg az összesítésben csak egyszer szerepelnek

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján szerkesztette az ÖMKi.

Hazánkban, a kelet-közép-európai térségben elsőként, már a 80-as években megjelent az ökológiai gazdálkodás, 1988-ban 15 ellenőrzött termelőt tartottak nyilván. Számuk 1995-re 108-ra, 2000-re pedig 471-re emelkedett. **A gazdaságok száma 2009-ben érte el a csúcst**, amikor **közel 2200 egység állt ökológiai ellenőrzés alatt**, amelyből több mint 1600 volt termelő. Ehhez hasonlóan alakult az ökológiailag művelt területek bővülése is.

43. ábra: Az ökológiai gazdálkodásba bevont ellenőrzött területek és vállalkozások (1988-2013)

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. adatai, valamint Solti G. (2013): Az ökológiai gazdálkodás helyzete Magyarországon c. kézirat alapján szerkesztette az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi).

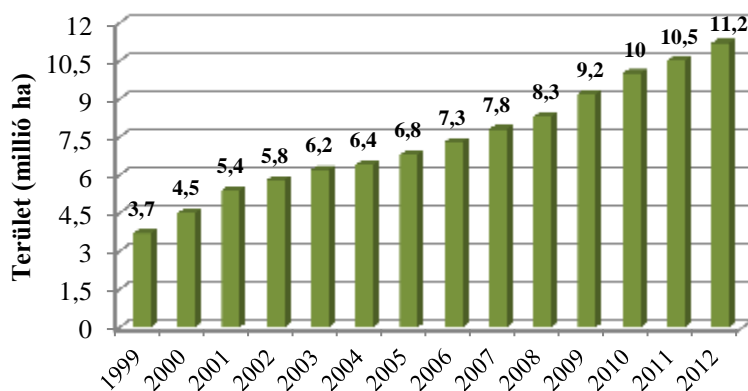
³⁹ Halastavi területekkel (5890 hektár) együtt.

Az 1988-as 1000 hektáros méret 2004-re 133 009 hektárra növekedett, 2009-ben pedig elérte a 145 942⁴⁰ hektárt. 2010–2011-ben sajnos mind a termelők száma, mind a teljes ellenőrzött terület mérete csökkent, és napjainkra – a 2012-es enyhe területi, valamint a 2013-as résztvevői növekedés ellenére – sem haladja meg a 2004-es illetve 2008-as szinteket. Az ökológiai területek nagysága, valamint az ökológiai gazdálkodással, termékekkel foglalkozó ellenőrzött szervezetek száma európai uniós csatlakozásunk óta stagnál. A terület a 120 000 és 140 000 hektáros sávban, a vállalkozások száma pedig 1900–2200 között mozog.

Az ágazat helyzete Európában

Az elérhető legfrissebb nemzetközi adatok alapján (2012) világszerte 37,5 millió hektár mezőgazdasági terület áll ellenőrzött ökológiai művelés alatt. Ennek közel harmada, 11,2 millió hektár Európában található.

44. ábra: Ellenőrzött ökológiai gazdálkodásba vont területek fejlődése Európában (1999-2012)

Forrás: FiBL és IFOAM 2014 alapján szerkesztette az ÖMKi

Az eltelt 10 év alatt tapasztalható folyamatos növekedésnek köszönhetően 2003 óta (6,3 milliárd hektár) közel megduplázódott a minősített területek nagysága. 2012-ben az előző évhez képest az ellenőrzött terület 0,6 millió hektárral (+6%) növekedett és a kontinens teljes mezőgazdasági területének kb. 2,3 százalékát (EU: 5,6%) teszi ki. Európában 2012-ben az ellenőrzött ökológiai gazdaságok száma 321 ezer volt (EU: 250 ezer), ami 10 százalék növekedést jelent az előző évhez képest.

45. ábra: Az ökológiai területek aránya a teljes mezőgazdasági területhez képest a kelet-közép-európai országokban (2012)

Forrás: FiBL és IFOAM 2014. adatai alapján szerkesztette az ÖMKi

⁴⁰ Halastavi területekkel együtt.

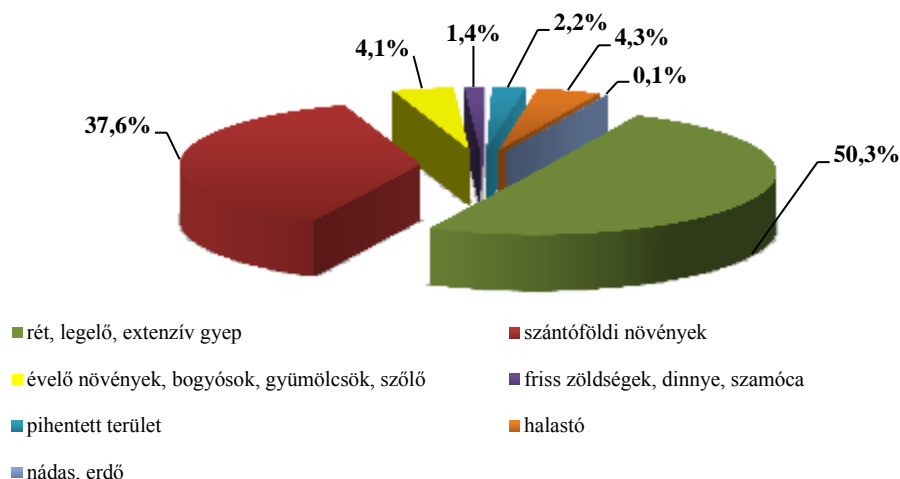
Az ökológiailag ellenőrzött terület **négy országban** haladja meg az **egymillió** hektárt: **Spanyolország** (1,6 millió ha), **Olaszország** (1,2 millió ha), **Németország** és **Franciaország** (1–1 millió ha). Az ellenőrzött terület és a teljes mezőgazdasági terület aránya tekintetében a következő a sorrend: Liechtenstein (29,2%), Ausztria (19,7%), Svédország (15,6%), Észtország (15,3%), Svájc (12%). **Figyelemre méltó érték a kelet-közép-európai régióba tartozó Csehország (488 ezer ha, 11,5%) és Szlovákia (168 ezer ha, 8,8%) magas bioterület aránya.**

A hazai ökológiai gazdálkodás termelési szerkezete

Növénytermesztés

Magyarországon az ellenőrzött **ökológiai területek fele (50,3%) rét és legelő**⁴¹. Ezt követik a szántóterületek 37,6 százalékkal, a gyümölcsösök és más többéves kultúrák 4,1 százalékkal, valamint a zöldségfélék 1,4 százalékos aránnyal. Utóbbiak részesedésének növelésében jelentős gazdasági potenciál rejlik. A szántóföldi termelésen belül a gabonafélék a meghatározóak (2013-ban a szántó 52 százalékán termelték ezeket), de magas a tömegtakarmányok (27%) és az ipari növények (16%) aránya is.

46. ábra: A minősített ökológiai gazdálkodásba bevont területek hasznosítása Magyarországon 2013-ban.

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján szerkesztette az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKI).

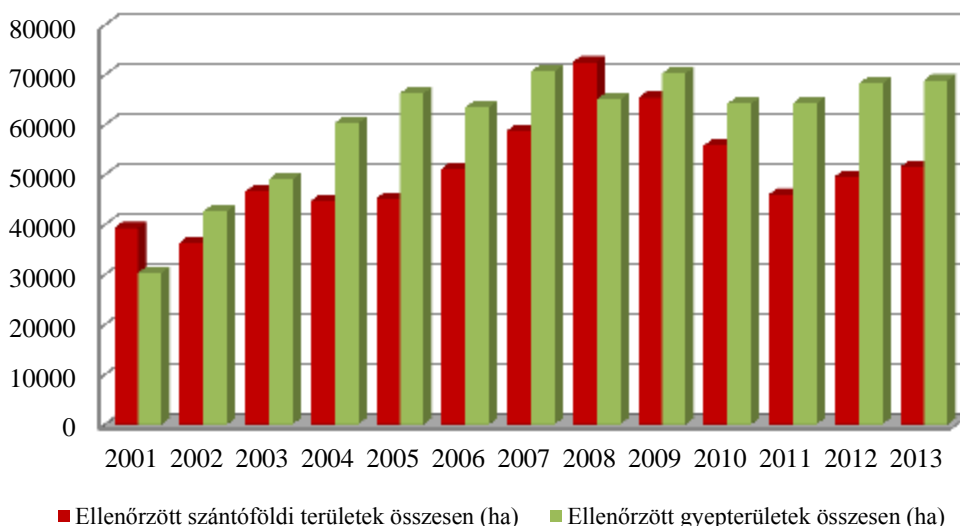
A szántóterületek gazdasági jelentősége lényegesen nagyobb, mint a jelentős kiterjedésű gyepterületeké.⁴² **A szántó dominálta termelési szerkezet egyenesen következik az ágazat exportorientáltságából, és abból, hogy ökológiai minőségben a természetstechnológiát figyelembe véve a kertészeti ágazatokkal való összehasonlításban a szántóföldi növények egyszerűbben állíthatók elő nagy mennyiségben.** A gabonafélék, olajnövények, szemes takarmánynövények egyszerűen tárolhatók és szállíthatók, sok integrátor szervezet foglalkozik termeltetésükkel és nagykereskedelmükkel. A zöldség- és gyümölcsstermesztéstől az összetettebb ökológiai természetstechnológia és növényvédelem, az ezzel járó nagyobb kockázat, a magas élők munkája igény, valamint az értékesítési nehézségek is visszatartják a hazai termelőket. A friss zöldség- és gyümölcsstermekhez szükséges raktározási és logisztikai eszközök országos szinten fejlesztésre szorulnak, szűk a feldolgozó kapacitás, ezért – néhány kivételtől eltekintve – az ökológiai zöldség- és gyümölcsstermesztők hazai piacra termelnek, melynek felvevőképessége egyelőre korlátozott.

⁴¹Az adatokat a halastavak figyelembe vételével adjuk meg. Az Eurostat és a FiBL-IFOAM területi statisztikák a halastavak nélkül számolnak.

⁴²További kifejtésért lásd Állattenyésztés részt.

A szántó és gyepterületek méretének az elmúlt évtizedekben bekövetkező hullámszerűen ingadozó változásaiból kitűnik, hogy a 2004-ben induló NVT AKG⁴³ és a 2009-ben induló EMVA AKG⁴⁴ programok területnövelő hatása csak a programok első évében mutatkozott meg, melynek oka a programhoz való csatlakozás lehetőségének korlátozotttsága (egyszer lehetett, azt is rövid ideig). Továbbá látható 2008–2013 között a szántó és gyepterületek egymáshoz viszonyított arányának megcserélődése is, az utóbbiak javára.

47. ábra: Az ökológiai szántóföldi és gyepterületek változása 2001-2013 között

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és a Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján szerkesztette az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi).

A szántóterületek nagyságának a gyepekhez viszonyított nagyobb csökkenése részben azzal magyarázható, hogy az AKG által ökológiai gazdálkodásra motivált szántóföldi termelők számára egyelőre még nehezebben hozzáférhető a megfelelő szakmai mentorálás, szaktanácsadás. Így az átállás során nem tudtak megfelelni a sikeres ökológiai szántóföldi gazdálkodás magas szakmai követelményeinek és ellenőrzési rendszerének, illetve alacsony termésátlagokat értek el. Az ellenőrzésekkel (esetenként bírságokkal) és AKG adminisztrációval járó plusz költségek nem térültek meg számukra. Ehhez hozzájárult az öko AKG támogatások nemzetközi viszonylatban is alacsony hazai mértéke, valamint a piaci szervezettség és transzparencia hiánya. Sokszor a termelők – megfelelő kereskedelmi kapcsolatok nélkül – nem tudták realizálni a biotermékek magasabb piaci értékét.

Tekintettel arra, hogy az ökológiai gyepterületek legnagyobb részén nem történik minősített állati-termék előállítás, kezelésük és ellenőrzésük viszonylag egyszerű, nem jelentett szaktudásbeli és piaci nehézségeket a termelők számára. Ugyanakkor a magasabb támogatás (ökológiai élelmiszertermelési kötelezettség nélkül) növelte a gazdálkodás jövedelmezőségét. Az ökológiai gyepterület nagysága az öt éves EMVA AKG program 2009-es meghirdetése óta ezért csak minimális mértékben esett vissza.

Az ültetvények területe az elmúlt 8 évben duplájára nőtt (2006: 2562 ha, 2013: 5647 ha). A területnövekedésben jelentős szerepet játszott a 2004-ben és különösképpen a 2009-ben indult AKG ökológiai gyümölcsstermesztési célprogramban igényelhető támogatás. A bekövetkezett növekedés magyarázható továbbá a nyugat-európai országok részéről mutatkozó folyamatos biogyümölcs-kereslettel illetve az ökológiai gyümölcsstermesztők számára elérhető növényvédelmi eszköztár, forgalomban levő növényvédő- és kondicionáló szerek és az ezekhez kapcsolódó szakmai tanácsadás kínálat-bővülésével.

⁴³NVT AKG: Nemzeti Vidékfejlesztési Terv – Agrár-környezetgazdálkodási program

⁴⁴EMVA AKG: Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap – Agrár-környezetgazdálkodási program

Össességében megállapítható, hogy a gyepgazdálkodás és a szántóföldi növénytermesztés teszi ki a teljes hazai ökológiai terület több mint 90 százalékát. A potenciálisan magasabb hozzáadott értékkel rendelkező gyümölcs- és zöldségsejtemens részaránya és gazdasági jelentősége az ültetvényterület méretének növekedése ellenére is alacsony.

Állattenyésztés

Az ökológiai állatállomány túlnyomó többsége 2013-ban baromfiféle (96 442 db) és szarvasmarha (20 123 db) volt, ezt követi a sertés- és juhállomány. 2009 óta minden minősített haszonállatfaj egyedszáma csökkent, kivéve a baromfit, amelynek állománya 2009 és 2011 között két és félszeresére nőtt, majd 2013-ra jelentős mértékben csökkent, azonban még így is 75 százalékkal magasabb, mint öt évvel ezelőtt. A baromfiállomány fluktuálása feltehetően a gyorsan változó nemzetközi piaci viszonyokra vezethető vissza.

26. táblázat: A hazai ökológiai állatállomány változása (2009–2013)

Állatállomány (db)	2009	2010	2011	2012	2013	Változás (%) (2009=100%)
szarvasmarha						
félék	25 089	32 445	24 650	20 858	20 123	-20
sertés	6 447	9 462	6 787	4 498	4 793	-26
juh	11 123	5 377	3 609	6 972	7 839	-30
kecske	2 066	1 686	1 083	996	917	-56
baromfi	55 019	111 467	139 406	113 975	96 442	75
lőfélék	197	189	186	178	193	-2
egyéb	102	35	68	462	201	97

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft., Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján szerkesztette az ÖMKi

Az ökológiai állattenyésztés aránya a növénytermesztéshez képest csekély. 2013-ban kevesebb, mint 100 biogazdaság rendelkezett ellenőrzött ökológiai állatállománnyal, ami azt jelenti, hogy minősített állattenyésztéssel a biotermelők alig 6 százaléka foglalkozik. Az ökológiai gyepterületekre számolt állatsűrűség a kívánatosnál kevesebb, országos átlagban hektáronként kb. 0,37 számosállat jut⁴⁵. **Ez annak is betudható, hogy sok esetben az ellenőrzött ökológiai gyepterületeken konvencionális, azaz nem bio-minősített állattenyésztés folyik, mivel a jelenlegi szabályozás szerint a minősített ökológiai gyepterületeken nem kötelező az ökológiai állattartás.** Míg az ökológiai és konvencionális gyepgazdálkodás hazai gyakorlata között alig van különbség, addig az ökológiai állattartás állattartási (pl. kifutók mérete, istálló kialakítása) és takarmányozási követelményei (pl. bio szemestakarmány), továbbá az állatgyógyászatban mutatkozó kihívásai (prevenció, gyógyszerkezelés esetén hosszabb várakozási idők) nagyobb felkészültséget és anyagi befektetést kíván a termelőktől. Az ökológiai minősítéssel járó többletköltségek miatt feláras állati termékek iránt jelenleg csekély a belföldi kereslet. A piaci szereplők alacsony horizontális és vertikális integrációja miatt pedig az exportlehetőségek is korlátozottak. A hazai állattenyésztés nyugat-európai megítélése továbbá – akár a higiéniai viszonyokat, akár az állattartást tekintve – kedvezőtlen.

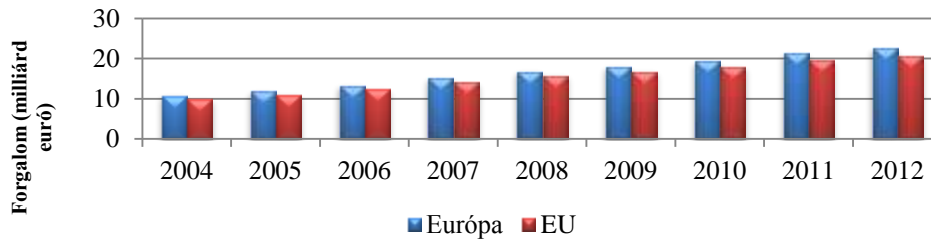
Össességében elmondható, hogy az agrár–környezetgazdálkodási (AKG) program (2004-2009, 2009-2013) keretében jelentős, az ökológiai mezőgazdaság támogatására fordított összegek kerültek leírásra a gyepterületekre, anélkül, hogy valójában biotermék-előállítás történne.

Az ökológiai termékek piacának alakulása, import-export adatok

Európában az ökológiai termékek forgalma 2012-ben 22,8 milliárd eurót tett ki, amelyből a legnagyobb biotermék-fogyasztó Németország piaci részesedése közel 30 százalék volt. **Az ökológiai termékek európai piacának bővülése továbbra is folyamatos, az elmúlt 10 évben minden évben mintegy 10 százalékos növekedés volt tapasztalható.**

⁴⁵Beszámítva a jellemzően a nem gyepterületeken tartott baromfiállományt is.

48. ábra: Az ökológiai élelmiszerek piacának alakulása Európában és az EU-ban (2004-2012)

Forrás: FiBL-IFOAM 2014 alapján szerkesztette az ÖMKi

Az észak- és nyugat-európai országok (pl. Németország, Skandináv államok, Egyesült Királyság) jellemzően biotermék-importőrök, a belső fogyasztás jelentősen meghaladja a termelést, míg a dél-európai országok – mint például Spanyolország, Portugália és Görögország – jellemzően exportőrök, a belső fogyasztás lényegesen kisebb, mint az előállított biotermék-mennyiség.

Hazai piaci szerkezet

Magyarországon az ökológiai termékek élelmiszer-piaci részesedése csekély. **A hazai becslésen alapuló adatok szerint összesen kb. 25 millió euró értékben előállított biotermék mintegy 85 százaléka export piacokra, elsősorban az EU 15 tagországába (főleg Németországba, Ausztriába és Hollandiába), valamint Svájcba kerül.** A biotermékek döntő többsége kis hozzáadott értékű vagy nyerstermékként hagyja el az országot. Ugyanakkor a hazai élelmiszer-kereskedelemben megtalálható szerény ökológiai termékválaszték java feldolgozott import áru. Becslések szerint **az import termékek aránya a hazai fogyasztásban eléri a 80–90 százalékot.** Fontos megemlíteni, hogy **megfelelő adatgyűjtés hiányában egzakt adatok nem állnak rendelkezésre a piaci folyamatok pontos leírására.**

Hazánk ökológiai termékfeldolgozó-kapacitása alacsony, jelentős hiány tapasztalható feldolgozással és csomagolással foglalkozó, versenyképes terméket előállító vállalkozásokból. Az ország központi földrajzi elhelyezkedése, a nyugati szomszéd és második szomszéd államok biotermék-kereslete, valamint a növekvő belső fogyasztás hazai termékekből történő kielégítése számottevő piaci lehetőséget nyújt az ökológiai feldolgozó kapacitás fejlesztéséhez, és a helyben hozzáadott értékkel rendelkező biotermékek előállításához. A termelők technológiai szintje és szervezettsége fejlesztésével az előállítási költségek csökkenthetők lennének, a mennyiségek pedig növelhetők, ami hozzájárulna a belső piac élénküléséhez és az értékesítési árak szintjét közelítené szélesebb társadalmi rétegek fizetőképességéhez.

Európa-hoz hasonlóan Magyarországon is folyamatosan nő az áruházláncok szerepe az ökológiai termékek kiskereskedelmi értékesítésében. Ugyanakkor ma még szűkös az a hazai beszállítói és termelői kör, aki képes eleget tenni az áruházláncok által megkövetelt szigorú termékmennyiségi és (állandó és egységes) termékminőségi követelményeknek, az elvárt árszintnek és szállítási rendszerességnek.

5. Ágazati erőforrások

5.1. A termőföld

Az új birtokszerkezet és az új földforgalmi törvény legfontosabb szempontjai és célja

A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény, valamint az e törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti rendelkezésekről szóló 2013. évi CCXII. törvény alapjaiban rendezte át a hazai földügyi szabályozást.

A szabályozás időszerűségét az Európai Unióhoz történt csatlakozáskor igényelt „földszerzési moratórium” 2014. május 1-ei lejárta jelentette.

Az új szabályozás alapvető célkitűzése, hogy a közösségi és a hazai jog összeegyeztetésével olyan szabályozás lépjen hatályba, amely amellet, hogy maradéktalanul megfelel a közösségi jognak, figyelembe veszi a föld korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrás jellegét, és a földforgalom szabályozásán keresztül a föld közfunkcióit erősíti. Mint ilyen kizárja a tőkebefektetés jellegű földforgalmat (földspekulációt), biztosítja a földhasználat élelmezés–biztonságot nyújtó, élelmiszertermelő rendeltetését, megteremti a saját munkára támaszkodó családi gazdálkodás létalapját, amivel elősegíti a közérdekű földhasználatához fűződő népesedési- és szociálpolitikát is.

Míndez egyútt erősíti a vidék népessémgeltartó, foglalkoztatási és jövedelemtermelő képességét, javítja a vidék, valamint az egész társadalom életminőségét.

A szabályozás során alapvető cél volt, hogy azoké legyen a föld – és annak haszna –, akik azt ténylegesen megművelik, azaz fő- vagy mellékfoglalkozásként ebből kívánnak megélni. Az újraszabályozás kiterjed mind az anyagi- és eljárásjogi, mind a magán- és közjogi előírásokra, ezért további 29 törvény és azok végrehajtási rendeletének módosítását követelte meg.

A szabályozás közvetett, távlati célja, hogy a nagybirtokok fokozatos visszaszorításával a magyar termőföld 80 százaléka kis- és közepes méretű, elsősorban helybeli családi árutermelő gazdaságok művelésében legyen, a közérdekű földhasználat elvének megfelelően, elősegítve az ésszerű és fenntartható földhasználat erősödését, s a gazdálkodók önszerveződését.

Az új szabályozás leglényegesebb elemei

Az élelmiszertermelés biztosítását szolgálja a földműves, a mezőgazdasági termelőszervezet, valamint a mezőgazdasági üzemközpont fogalmának megalkotása, továbbá a földműves-nyilvántartás felállítása. E nyilvántartásban való szereplés egyrészt a földszerzés alapvető feltétele, és ezzel párhuzamosan a földszerzés lehetőségét rendeltetésszerű termelési kötelezettséggel és a meglévő termőföld eddiginél szigorúbb védelmével köti össze.

A törvény alapvető birtokpolitikai célkitűzése, hogy a magyar föld megszerzése elsősorban a helyben lakó gazdálkodók lehetősége legyen. Ennek fő garanciális jögeleme az elővásárlási és előhaszonbérleti sorrend újraszabályozása, az elővásárlási és előhaszonbérleti joggal rendelkező földvásárlók kötelező, a törvényben foglaltak szerinti rangsorolása. Ugyanezt a célt szolgálja a haszonélvezeti jog alapításának szigorítása (csak közeli hozzátartozók javára lehet haszonélvezeti jogot alapítani).

A kormány birtokpolitikai céljai megvalósításának alapvető eszköze a földszerzésre irányuló szerződés hatósági jóváhagyása, mellyel szigorú hatósági ellenőrzés alá került a szerzési jogosultság és a birtokmaximum. A földműves a már tulajdonában lévő föld területnagyságának a beszámításával egyútt is legfeljebb 300 hektár tulajdonjogát szerezheti meg (földszerzési maximum), valamint a földműves és mezőgazdasági termelőszervezet a föld birtokát, a már birtokában lévő föld területnagyságának beszámításával, legfeljebb 1200 hektárig szerezheti meg (birtokszerzési maximum), amely birtokméret alól csak az állattartó telepek, illetve a szántóföldi és kertészeti növényfajok vetőmagjának előállítója kivétel. Ezek esetében az engedélyezett, kedvezményezett birtokhatár 1800 hektár.

A hatósági ellenőrzés támogatása érdekében a földhasználati nyilvántartás teljesebbé vált, elkészült az országos személyi adatbázis, valamint megjelent a földhasználati összesítő szolgáltatás lehetősége.

A földszpekuláció és a „zsebszerződések” elleni harc eredményességét biztosítja, hogy a termőföld adás-vételeket csak az állam által előállított biztonsági jellel rendelkező okmányon lehet megkötni, valamint a zsebszerződéssel jogellenesen történő termőföldhöz jutást, és annak kísérletét is szankcionálja az új Büntető Törvénykönyv, valamint újraszabályozásra kerültek a földhasználati nyilvántartás szabályai.

További garanciális elem a rögzített állami elővásárlási jog, valamint – a természetvédelmi területek esetében – a kisajátítás lehetőségének biztosítása.

5.1.1. Földhasználat, birtokszerkezet, földvédelem

Földhasználat

A mezőgazdasági terület 2012-ben kezdődött növekedése 2013-ban is folytatódott, nagysága 2013-ban **5340** ezer hektár volt, **2 ezer** hektárral több, mint az előző évben. A növekedés alapvetően a szántóterület, a gyepek, és a szőlőültetvények bővülésének köszönhető. A szántóterületek nagysága évek óta enyhén nő, míg a szőlő és a gyepek 2013-ban kezdett gyarapodni. Ezzel szemben a gyümölcsös és konyhakert területe csökkent.

Érdeemes megjegyezni, hogy a 2009 és 2010 közötti időszakban a legtöbb művelési ágban megfigyelhető kiugró csökkenésnek módszertani okai vannak. 2010-től ugyanis a korábbi gyakorlattal ellentétben, a KSH az EUROSTAT módszertanának megfelelően, a parlagon hagyott, azaz a ténylegesen nem művelt területeket nem az adott művelési ágaknál, hanem a művelés alól kivett területeknél tartja számon.

27. táblázat: A mezőgazdasági földhasználat művelési ágak szerinti nagysága (ezer hektár)

	2009	2010	2011	2012	2013
Szántó	4 501,6	4 322,1	4 322,3	4 323,6	4 325,7
Konyhakert	96,1	81,5	81,5	81,3	80,9
Gyümölcsös	98,7	93,7	92,4	92,6	92,2
Szőlő	82,8	82,8	82,1	81,6	82,0
Gyep	1 004,2	762,6	758,9	758,9	759,1
Összes:	5 783,3	5 342,7	5 337,2	5 338,0	5 340,0

Forrás: KSH alapján

Az egyéni gazdaságok által használt mezőgazdasági terület nagysága jelentősen, a gazdasági szervezeteké mérsékelten nőtt, míg csökkent a gazdaságra nem azonosítható terület nagysága. Az egyéni gazdaságok esetében a növekedés elsősorban a szántó és a gyepterület bővülésének volt köszönhető, de enyhén nőtt a szőlőterület nagysága is.

28. táblázat: A használt földterület nagysága 2013-ban művelési ágak és gazdálkodási formák szerint (ezer hektár)

	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok	Gazdaságra nem azonosítható terület
Mezőgazdasági terület, ebből	2 121,8	2 600,2	618,0
- szántó	1 812,4	2 125,5	387,8
- konyhakert	0,0	33,1	47,8
- gyümölcsös	21,0	62,9	8,4
- szőlő	13,9	52,7	15,5
- gyepek	274,6	325,9	158,5

Forrás: KSH alapján

A gazdasági szervezeteknél megfigyelhető enyhe növekedés nagyrészt a szántóterületek gyarapodásának tudható be, de nőtt még a gyümölcsös és a szőlő területe is. Ugyanakkor mérséklődött a gazdasági szervezetek által használt gyepterületek nagysága.

Ennek eredményeképpen 2013-ban a mezőgazdasági terület közel felét (48,7 százalékát) egyéni gazdaságok, 39,7 százalékát gazdasági szervezetek művelték, míg 11,6 százalék a gazdaságra nem azonosítható terület. Az egyéni gazdaságok részesedése az összes területről a szőlő és a gyümölcsös esetében mintegy kétharmad, de a szántóterületek közel felét is ők használják. A gazdasági szervezetek részesedése a szántó és a gyepek esetében a legmagasabb.

A földhasználati nyilvántartás a földjog újraszabályozásának eredményeként kiterjesztésre került az 1 hektár térmérték alatti területhasználatra is, így az ország 5,9 millió hektárnyi – erdő művelési ág nélküli – termőterületéből 5,6 millió hektárra vonatkozóan tartalmaz adatokat, mely az előző évihez képest 3 százalékos növekedéssel, közel 95 százalékos lefedettséget jelent.

Az újraszabályozás eredményeként a földhasználati nyilvántartási eljárás illeték- és díjmentes eljárássá vált, elősegítve a földhasználat bejelentési kötelezettségének teljesítését. Bővült a földhasználati adatok térítésmentes szolgáltatásának köre, valamint megjelent a földhasználati összesítő szolgáltatás lehetősége a hatósági eljárások támogatása céljából. A földhasználati összesítő a földhasználók földhasználati nyilvántartásba bejegyzett földhasználatának országosan összesített kimutatására szolgál.

2013. évben tovább folytatódott a földhasználati nyilvántartás szolgáltató szerepének és informatikai hátterének erősítése és a megváltozott jogszabályi feltételekhez igazított továbbfejlesztése.

Az új földügyi szabályozás eredményeként a 2013. évben 775 087 földhasználati bejelentés érkezett a földhivatalokhoz, mely 3,8 szorososa az előző évi bejelentések számának. Az ilyen arányban megnövekedett számú bejelentés a területi mértéktől független bejelentési kötelezettségnek, valamint a jogszabályok hatálybalépését megelőzően jelentősen megélenkült földpiacnak tudható be.

29. táblázat: A földhasználat megoszlása a különböző szektorok között

Bejegyzett földhasználók	A bejegyzett földhasználattal érintett földrészek								átlagos gazdasági méret földhasználó típusok szerint (ha)	
	száma (fő)		területnagysága (ha)		száma (db)		átlagos mérete (ha)			
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Magánszemély	356 259	488 918	3 397 043	3 471 336	1 582 569	1 902 689	2,14	1,82	9,5	7,1
Magánszemélyen kívüli egyéb jogalanyok, ebből:										
- gazdálkodó szervezetek (pld. gazdasági társaságok és szövetkezetek)	10 424	10 718	3 089 487	2 683 569	410 946	419 309	7,52	6,40	296	250
- egyebek (pld. önkormányzat, nemzeti park igazgatóságok)	2 968	3 931	324 512	227 885	75 186	92 558	4,32	2,5	109	58
Összesen:	369 567	503 567	6 811 042	6 382 790	2 068 701	2 414 556	..	..	..	..

Forrás: Földhasználati nyilvántartás adatai, VM, 2014. március 11.

A birtokstruktúrában az előző, 2010 év eleji adatokhoz képest, az alábbi említésre érdemes változások tapasztalhatók.

30. táblázat: A földhasználat jogcíme és földhasználók típusa szerinti megoszlása (hektár)

	magánszemély		szövetkezetek		gazdasági társaságok		egyéb		Összesen:	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
saját tulajdon	1 622 659	1 641 950	6 080	4 298	205 206	124 014	71 280	71 679	1 905 225	1 841 941
szívességi használat	275 005	360 709	3 189	1 682	54 822	35 244	3 768	2 841	336 784	400 476
haszonbérlet	844 573	828 955	317 647	220 479	1 665 309	1 637 255	50 194	27 622	2 877 723	2 714 311
haszonkölcsön	-	104 552	-	1 767	-	62 133	-	2 421	-	170 873
egyéb	654 825	535 170	24 847	16 042	812 387	580 655	199 271	123 189	1 691 330	1 255 189
Összesen:	3 397 062	3 471 336	351 763	244 268	2 737 724	2 439 301	324 513	227 885	6 811 062	6 382 790

Forrás: Földhasználati nyilvántartás adatai, VM, 2014. március 11.

Általánosságban elmondható, hogy minden földhasználói kör tagjainak száma növekedett, a természetes személyek esetében 37 százalékos növekedés tapasztalható, melyet főképpen a bejelentési kötelezettség területi küszöbének megszüntetése okozott. E következtetést alátámasztja az a tény, hogy egyúttal az általuk bejelentett földhasználat mindössze 2 százalékkal emelkedett a vizsgált időszakban. A bejegyzett földrésztletek száma 17 százalékos növekedést mutat.

Fentiekkel összefüggésben a bejelentett földrésztletek átlagos mérete jelentősen csökkent, különösen az önkormányzatok és egyéb nem gazdálkodó szervezetek esetében. Emellett a földhasználói kategória esetében a használt birtok mérete csaknem a felére csökkent. Ez részben magyarázható azzal, hogy az önkormányzatok az új szabályozás alapján nem szerezhetnek gazdálkodás céljára földet, csak szociális földprogram céljára, így földhasználatuk zsugorodott.

A természetes személyek átlagos birtokméretének csökkenése szintén az 1 hektár alatti területek bejelentésére vezethető vissza. A vizsgált időszakban a gazdálkodó szervezetek birtokmérete 26 százalékkal csökkent, összes területhasználatának mértéke pedig mintegy 13 százalékkal.

Említésre érdemes, hogy a természetes személyek saját jogú és szíveségi jogcímen történő földhasználata emelkedett (+5,5%), míg az egyéb jogcímen történő földhasználatuk csökkent. A gazdálkodó szervezetek minden jogcímen történő földhasználata csökkenést mutat.

2009. évben a földhasználati nyilvántartásba bejegyzett terület 45 százalékát gazdálkodó szervezetek, 50 százalékát természetes személyek használták. 2013-ban a természetes személyek már a nyilvántartott területek 54 százalékát, míg a gazdálkodó szervezetek 42 százalékát használták, mely szintén a kormányzati törekvés eredményességére utal. (A földhasználók egyéb körét önkormányzatok, állami szervek, alapítványok, egyházak stb. tették ki, melyek földhasználatának mértéke érdemben nem változott.)

Részarány-földtulajdon kiadása

A részarány tulajdonok kiadása hat megyében és a fővárosban már befejeződtek, 11 megyében néhány szövetkezet megszüntetésével kapcsolatos jogviták miatt nem zárult le a nevesítés.

A részarány-földkiadás eredményeként a földkiadásért felelős hatóság 2013. év során 4134 részarány-tulajdonos tulajdonát nevesítette, ami 2319 hektár területű termőföldet érintett, valamint 544 hektár művelés alól kivett terület tulajdoni rendezésére került sor. További 22 800 hektár termőföld és 8540 hektár egyéb terület jogállásának rendezése maradt hátra.

Az elmúlt évek statisztikai adatainak elemzése alapján némi előrehaladás tapasztalható a részarány tulajdonok nevesítése során. A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló törvény⁴⁶ 2012. évi módosításával, valamint a részarány földkiadás során keletkezett osztatlan közös tulajdon megszüntetésének részletes szabályairól szóló Kormányrendelet⁴⁷ megalkotásával a Kormány egyik határozott célja volt, hogy felgyorsítsa a részarány tulajdonok kiadását, és mielőbb lezárulhasson ez az eljárás. Emellett a részarány-tulajdon – lehetőség szerint – önálló földrésztletként kerüljön kiadásra, a további osztatlan közös tulajdon keletkezésének megelőzése érdekében.

Az osztatlan közös tulajdonok megszüntetése

A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló törvény módosításának, valamint a földkiadást érintő új Kormányrendelet célja az volt, hogy felgyorsítsa a tulajdoni hányadok önálló ingatlaná történő alakítását.

2013-ban Vas megyében három járási földhivatal (Celldömölk, Szombathely és Vasvár) területén, négy járást érintően (Celldömölk, Szombathely, Kőszeg és Vasvár) indult meg a megosztási munka egy pilot projekt keretében.

Vas megye 3408 db kérelemmel érintett földrésztletéből összesen 1894 db kérelemmel érintett földrésztlet vonatkozásában került kiírásra a közbeszerzési eljárás, melynek nyertesei 2013. július

---

⁴⁶1993. évi II. törvény

⁴⁷405/2012. (XII. 28.) Korm. rendelet

hónapban kezdték meg a feladat végrehajtását. A megosztási kérelmek a három járási földhivatal 178 108 hektárnyi területének 14 százalékát, 25 004 hektárt érintettek. A pilot projekt megosztási munkáinak tervezett befejezési ideje 2014 novemberre.

Földvédelmi adatok

2013. évben megállt az a többéves tendencia, miszerint csökken a termőföld más célú hasznosítása iránti igény. 2013-ban jelentős igénynövekedés volt tapasztalható (előző évhez képest +70%, ami felülmúlja az elmúlt négy év átlagát). Az igénynövekedés a beruházások élénkülésével függ össze.

31. táblázat: Az elmúlt négy évben igénybevett területek adatai (hektár)

Igénybevétel célja	2009	2010	2011	2012	2013
bányászati beruházások	350	234	332	166	234
ipari beruházások	280	400	312	241	419
kereskedelmi és szolgáltatási célú beruházások	532	259	241	285	171
mezőgazdasági célú beruházások	189	410	233	175	189
lakóház és kapcsolódó beruházások	101	150	163	71	61
infrastrukturális létesítmények	131	467	153	75	143
anyag-nyerőhely	320	211	133	54	323
talaj-, természet, táj- és vízvédelmi létesítmények	332	53	96	140	254
szociális intézmény, egészségügyi és sportlétesítmény	25	40	33	41	12
hulladékgazdálkodási létesítmények	11	78	28	22	3
belterületbe vonás	373	0	1	13	4
egyéb	807	20	13	17	1
Összesen	3451	2322	1738	1300	2220

Forrás: Földhivatalok

Határszemle (földhasznosítás)

A termőföld-hasznosítási kötelezettséget a termőföld védelméről szóló törvény minden földhasználó számára előírja. A hasznosítatlan terület ugyanis veszélyezteti a föld termőképességének fenntartását, továbbá gyomforrásként, fertőzési gócként a környező területek művelését nehezíti, azok használói számára többletkiadásokat eredményez.

2013. évben az erdő nélküli termőföldterületek 10 százalékára vonatkozóan rendelték el határszemlét, melyet költségtakarékos módon, a parlagfű elleni hatósági védekezés helyszíni ellenőrzési munkáival párhuzamosan kellett lefolytatni.

2013-ban a hasznosítási kötelezettség ellenőrzésén felül kiemelt feladata volt a komplex határszemléknek a rendeletben⁴⁸ meghatározott beruházási területek, illetve a beruházási célterületeken belül található mellékhasznosítás és az ideiglenes hasznosítási kötelezettség teljesítésének az ellenőrzése is, továbbá a mezőgazdasági területeken elhelyezkedő strukturális elemek, mint a földek megközelítését biztosító dűlőutak, illetőleg a belvíz megelőzését szolgáló vízelvezető árok, csatornák állapotának a felmérése is.

A határszemle-ellenőrzések számszaki adatai az alábbiak:

- 2013. évi határszemlén ellenőrzött terület nagysága: 735 847 hektár (12,5%)
- hasznosítatlanul talált terület: 4232 hektár
- művelési ág eltérés: 6967 hektár
- termőföld engedély nélküli más célú hasznosítása: 60 hektár

⁴⁸az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény végrehajtásáról szóló 109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet

- megszüntetett mintatér: 233 db; pótoló mintatér: 206 db

A tárgyévben a jelentés megküldéséig kirótt földvédelmi bírság összege 17 225 ezer forint volt.

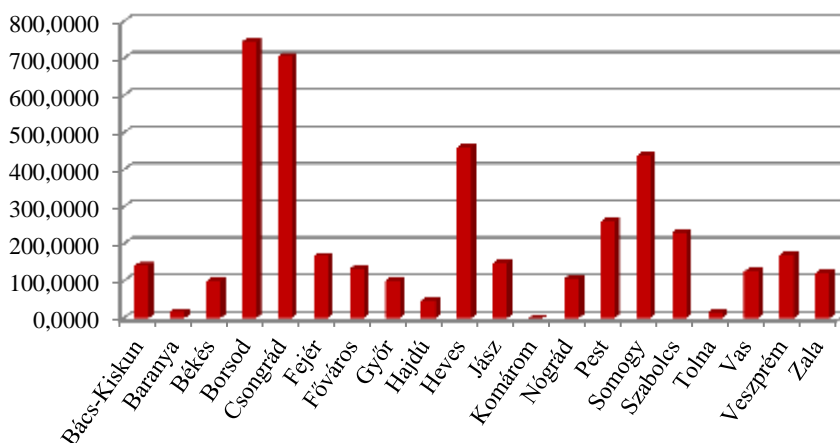
Hasznosítatlan terület

A 2013. évi határszemle ellenőrzések során a földhivatalok összesen 4232 hektáron állapították meg a hasznosítási kötelezettség elmulasztását, mely terület 3167 földrészletet érintett.

A hasznosítatlan területekkel kapcsolatos tapasztalatok az ország különböző területein igen eltérőek. Általánosságban elmondható, hogy a hasznosítási kötelezettség elmulasztását gyakran észlelték osztatlan közös tulajdonban lévő földrészletek esetében, illetőleg a szerény termőhelyi adottságú területeken és a kiöregedett ültetvényeken.

A rendszeres ellenőrzések, hatósági jelenlét, illetőleg a megfelelő tájékoztatás eredményeként a jogkövető magatartás folyamatosan javuló tendenciát mutat. A művelési ágak megfelelő termelés ugyan a legtöbbször nem indul meg az adott területen, de a földhivatal felszólítására a földhasználók, vagy tulajdonosok legalább a gyomnövények megtelepedésének és terjedésének megakadályozására irányuló munkálatokat elvégezték.

49. ábra: A hasznosítatlan területek nagysága megyei bontásban

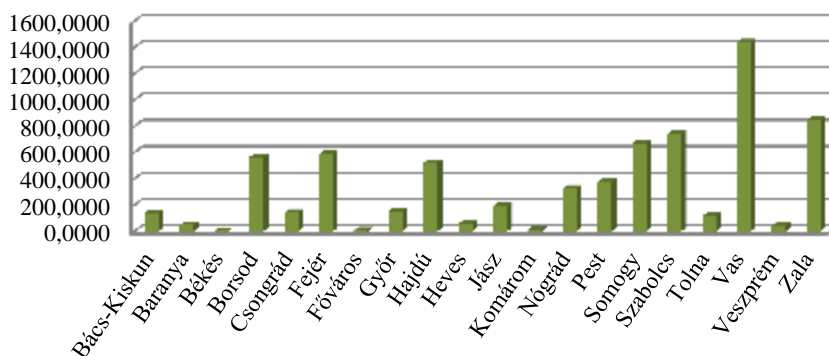
Forrás: határszemle jelentés, 2013

A kedvezőtlen időjárás és a nehezedő gazdasági környezet hatására a felszólítások nyomán a földhasználók gyakran arról tájékoztatták a földhivatalt, miszerint a kérdéses földrészleteket jelenleg pihentetik, ugaroltatják.

Művelési ág eltérés

A 2013. évi határszemle ellenőrzések során a földhivatalok összesen 6967 hektáron találtak az ingatlan-nyilvántartásban szereplő művelési ágtól eltérően folytatott gazdálkodást, mely terület 3151 db földrészletet érintett.

50. ábra: A be nem jelentett művelési ág változások nagysága

Forrás: határszemle jelentés, 2013

A művelési ág változások leggyakrabban a hasznosítási kötelezettség elmulasztásával érintett területek önerdősülésével, vagy elgyepesedésével, valamint a strukturális elemek (utak, árkok, vízvezető csatornák) beszántásával valósultak meg. A folyamat részben a mezőgazdasági támogatásokkal is kapcsolatba hozható.

Engedély nélküli más célú hasznosítás

A 2013. évi határszemle során a földhivatalok összesen 148 esetben tapasztalták a termőföld engedély nélküli más célú hasznosítását; ezek az esetek 60 hektáron valósultak meg.

A feltárt engedély nélküli más célú hasznosítások között a termőföldek igénybevétele sok esetben már 10 évnél régebben megvalósult. Ezekben az esetekben a földhivatalok a termőföld védelméről szóló törvény⁴⁹ alapján az eljárás lefolytatását mellőzték. Azokban az esetekben, melyekben a más célú hasznosítás 10 éven belül valósult meg, kivétel nélkül megindították a földvédelmi eljárást, melyek nagy része már be is fejeződött. Az esetek többségében a földhivatal⁵⁰ az igénybevevő kérelmére, a megvalósult más célú hasznosítás folytatásához hozzájárult.

A vizsgálat alá vont területeken a beruházók (igénybevevők) a mellékhasznosítási, ideiglenes hasznosítási kötelezettségeiknek eleget tettek.

A parlagfű elleni hatósági védekezés helyszíni ellenőrzési munkáinak tapasztalatai

A földhasználó köteles⁵¹ adott év június 30. napjáig az ingatlanon a parlagfű virágbimbójának kialakulását megakadályozni, és azt követően ezt az állapotot a vegetációs időszak végéig folyamatosan fenntartani. Parlagfű elleni közérdekű védekezést kell elrendelni, ha a földhasználó a fenti kötelezettségének a hatóság felszólítására sem tesz eleget.

32. táblázat: A földhivatalok parlagfű ellenőrzéseire vonatkozó összesített adatok (2013)

Az ország mezőgazdasági területe (ha)	Ellenőrzött területek nagysága (ha)	a mezőgazdasági területből leellenőrzött nagyság (%)	Helyszíni ellenőrzési jegyzőkönyvek (ha)	Helyszíni ellenőrzési jegyzőkönyvek (db)	Helyszíni ellenőrzése fordított napok száma (db)	Helyszíni ellenőrzésen részt vett személyek száma (fő)	Helyszíni ellenőrzés megtett út (km)
5 898 760	3 780 015	64	5 699	2 842	1 912	202	174 149

Forrás: Földhivatalok

33. táblázat: A földhivatalok által felvett jegyzőkönyvek 2005-2013. között

	2009	2010	2011	2012	2013
jegyzőkönyv (db)	7 340	6 250	6 327	2 929	2 843
érintett terület (ha)	11 570	9 734	7 972	4 973	5 699

Forrás: Földhivatalok

A parlagfű helyszíni ellenőrzések jegyzőkönyveinek a rögzítése, illetve az adatok átadása a földhivatalok és a növényvédelmi hatóság között a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) által üzemeltetett Parlagfű Információs Rendszeren (PIR) keresztül történik.

A Kormány Magyarország Parlagfű Elleni Védekezési Stratégiájának megvalósítására 2012-ben elfogadott, s 2018-ig terjedő időszakra vonatkozó Nemzeti Cselekvési Terv alapján légi felderítés történt 6 megye vonatkozásában (Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Fejér, Pest, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), melynek eredményeként 193 esetben 1296 hektárt érintően vettek fel jegyzőkönyvet.

A hatósági eljárásban közreműködő szervezetek és a lakosság információáramlásának gyorsítása és pontosítása érdekében a 2013. évi parlagfű szezon kezdetére kifejlesztésre került a Parlagfű Bejelentő Rendszer (PBR). A fejlesztés célja az volt, hogy a megtett bejelentések közvetlenül az

⁴⁹2007. évi CXXIX. törvény (a továbbiakban: Tfv.) 16. § (5) bekezdésében foglaltak alapján

⁵⁰a Tfv. 16. § (1) bekezdésében biztosított lehetőség alapján

⁵¹az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény (a továbbiakban: Éltv.) 17. § (4) bekezdése értelmében

ellenőrzésre jogosult illetékes hatóságokhoz jussanak el, így a hatósági intézkedések a lehető leggyorsabban megtörténjenek.

Az országos tapasztalatok szerint 2013-ban az időjárás miatt a parlagfű virágzása a korábbi évek átlagához képest később kezdődött és korábban fejeződött be, és a pollenszóródás kisebb mértékű volt az előző évek azonos időszakához képest.

5.1.2. Földpiac, haszonbérlet

Földpiac - Földárak és bérleti díjak

A különböző művelési ágba tartozó termőföldek árában továbbra is jelentős különbség figyelhető meg. A legdrágább a szőlő és a gyümölcsös, míg a legolcsóbb a gyepterület. Ez elsősorban a szőlő és a gyümölcsfák magas telepítési költségével és a területen elérhető viszonylag magas termelési értékkel magyarázható.

34. táblázat: A földárak főbb művelési áganként (forint/ha)

	Szántó	Gyep	Szőlő	Gyümölcsös
2009	491 200	242 000	977 300	663 700
2010	519 300	251 600	913 300	721 200
2011	583 700	283 800	1 035 400	729 100
2012	688 400	320 600	1 184 100	858 700
2013*	782 800	364 600	1 195 600	945 000

Forrás: KSH, * előzetes NAV adatok alapján

A termőföld ára az elmúlt évek folyamatos növekedését követően, 2013-ban is jelentősen emelkedett az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben a szántó (+13,7 százalék) és a gyep (+13,7 százalék) ára nőtt, de kétszámjegyű volt a gyümölcsösök drágulása is (+10,1 százalék). Ezzel szemben a szőlőterületek árának előző évekre jellemző dinamikus emelkedése megtorpant (+1,0 százalék).

A legjelentősebb művelési ág a szántó, mely a mezőgazdasági terület mintegy négyötödét teszi ki. A szántó ára országosan 782,8 ezer forintra nőtt 2013-ban, mely az előző évhez viszonyítva 13,7 százalékos, 2009-hez viszonyítva pedig 59,4 százalékos növekedés jelent.

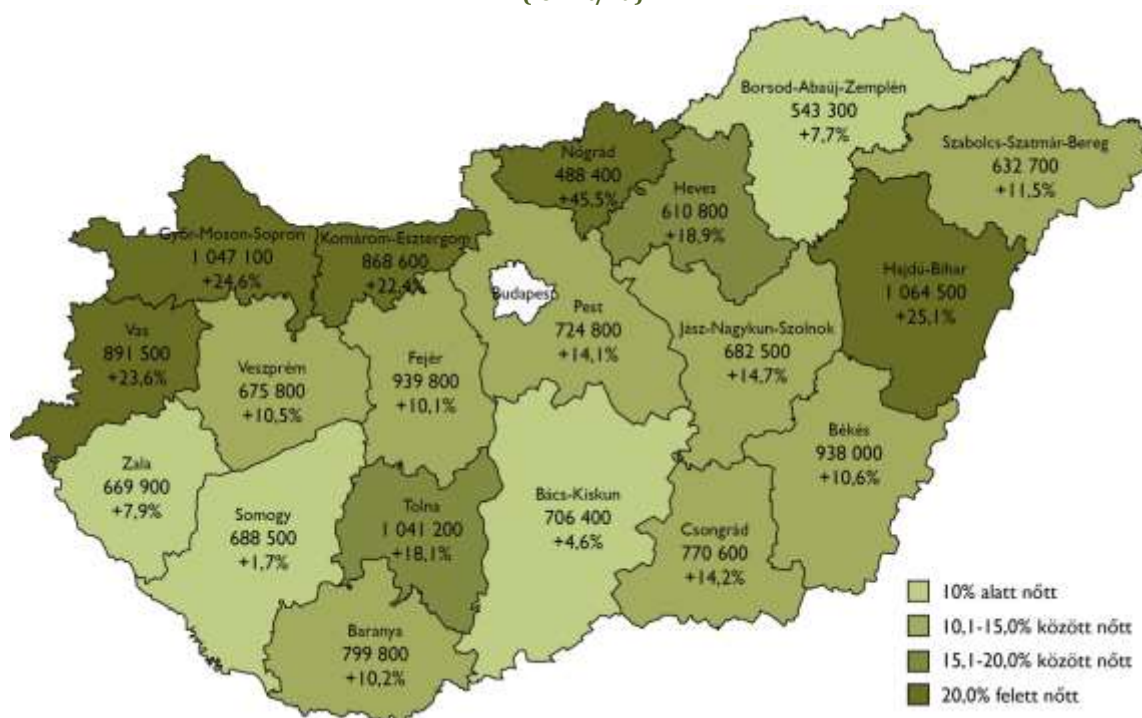
Az árak változásában erőteljes megyei különbségek figyelhetőek meg. Az évek óta legolcsóbb árakkal rendelkező Nógrád megyében közel másfélszeresére drágult a szántóföld, de mintegy negyedével nőtt Hajdú–Bihar, Győr–Moson–Sopron, Vas, és Komárom–Esztergom megyében is a szántóföld ára. Ezzel szemben Somogy, Bács–Kiskun, Borsod–Abaúj–Zemplén, és Zala megyében 10 százalék alatti áremelkedés volt megfigyelhető. Érdeemes megjegyezni, hogy az árak alakulását az adott évben egyáltalán forgalomba kerülő földek minősége és mérete is befolyásolja. Ez is magyarázza az árnövekedés különbségét.

A földárak utóbbi években megfigyelt jelentős növekedésének a főbb okai az alábbiak:

- a föld értékálló és alacsony kockázatú befektetésnek számított, mindez növelte a pénzügyi befektetői keresletet a gazdasági válság idején;
- a külföldiek termőföld vásárlási moratóriumának 2014-es lejártát követően a piac nagymértékű földáremelkedésre számított, ami felhajtotta az árakat az elmúlt években;
- az új földforgalmi törvény a földvásárlás szigorítását tartalmazza, ezért egyes piaci szereplők még annak hatályba lépése előtt igyekeztek földet venni. Ez 2012-ben és 2013-ban növelte a földárakat;
- az elmúlt években egyre többen ismerték fel a mezőgazdaság hosszú távú, stratégiai jelentőségét, mely növelte a keresletet a termőföld iránt;
- az agrár-vidékfejlesztési támogatások emelkedése is a termőföld drágulásának irányába hatott;

A szántóföld árában a területi különbségek is jelentősek (51.ábra). A legdrágább szántóföldek Hajdú–Bihar, Győr–Moson–Sopron, és Tolna megyében találhatóak, ahol egy hektár szántó ára meghaladja az egy millió forintot. A legolcsóbban Nógrád, Borsod–Abaúj–Zemplén, és Heves megyében lehet szántóföldet venni. A legdrágább és a legolcsóbb megyék árai között több mint kétszeres a különbség.

51. ábra: A szántóföld ára és árváltozása megyénként, 2013*
(forint/ha)

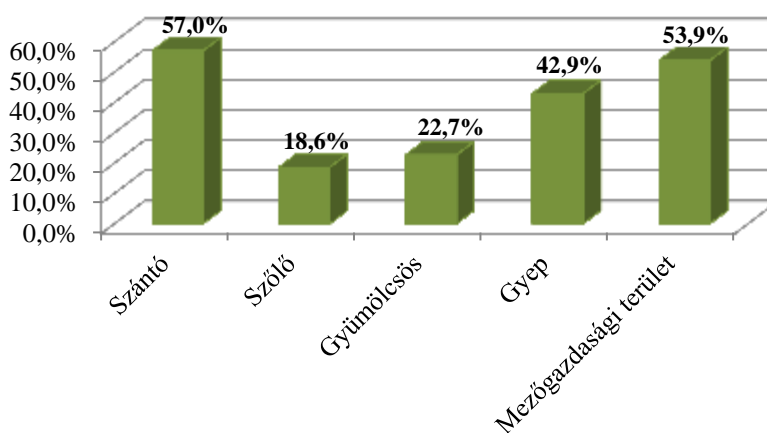

Forrás: KSH, * előzetes NAV adatok alapján

Az egyes megyék árai közötti különbségek fő oka a szántóföldek eltérő minősége. A legjobb minőségű földdel rendelkező megyék árai egyben a legmagasabbak is. Ugyanakkor az adatok mutatják, hogy a megyék közötti minőség és az ár szerinti sorrend nem azonos (II. kötet táblázat). A földminőség mellett a föld értékét számos, további tényező is befolyásolja; ilyen elsősorban a földrajzi elhelyezkedés, a forgalomba kerülő földek mérete, valamint a gazdálkodási környezet infrastruktúrával való ellátottsága.

Hazánkban a bérelt területek nagysága jelentős, hiszen a teljes mezőgazdasági terület mintegy felét teszik ki. A 2013. évi Gazdaság szerkezeti Összesítés alapján a bérelt mezőgazdasági terület aránya 53,6 százalék volt. A legmagasabb arány a szántó és a gyepterületek esetében figyelhető meg, míg a szőlő és a gyümölcsös esetében a gazdálkodás jellemzően saját földterületen történik.

52. ábra: A bérelt terület aránya művelési ágak szerint

Forrás: KSH

A mezőgazdasági területek bérleti díjára vonatkozó adatokkal 2012-ig rendelkezünk. **2012-ben országosan mintegy 88 milliárd forintot fizettek ki bérleti díjra a gazdálkodók.** A legmagasabb hektárra vetített díjak a szőlő és gyümölcsös művelési ágban, míg a legkisebbek a gyepek esetében figyelhetők meg. A bérleti díjak előző évekre jellemző dinamikus növekedése 2013-ban is folytatódott. A szőlőterületek bérleti díja több mint negyedével nőtt (27,6 százalék), míg a szántó és a gyepek használatáért közel azonos mértékben, 17,7 százalékkal, illetve 16,6 százalékkal kellett többet fizetni. A gyümölcsös területek bérleti díja 9,5 százalékkal drágult.

35. táblázat: A földbérleti díjak főbb művelési áganként (ezer forint)

	Szántó	Gyep	Szőlő	Gyümölcsös
2009	25 900	12 000	42 700	32 000
2010	28 900	14 200	42 000	34 500
2011	32 800	16 300	46 400	37 800
2012	38 600	19 000	59 200	41 400

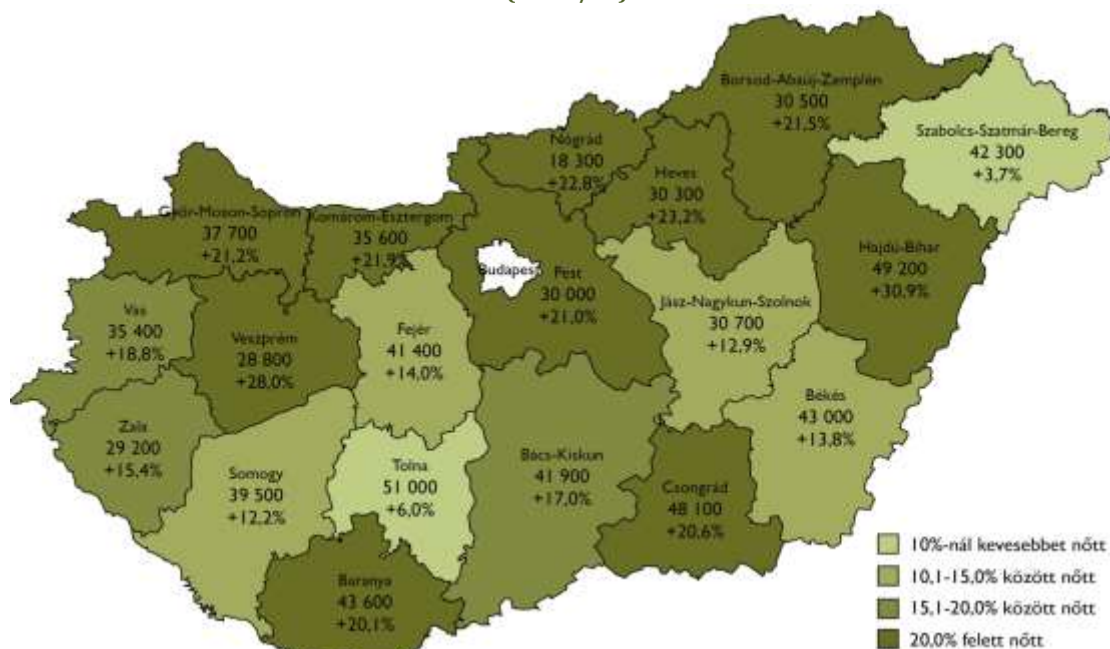
Forrás: KSH alapján

A szántóföldek bérleti díja az árhoz hasonlóan jelentős mértékben emelkedett az utóbbi években. Országosan egy hektár szántóföld bérleti díja 38 600 forint volt 2012-ben, mely az előző évhez viszonyítva 17,7 százalékos, 2009-hez viszonyítva pedig közel másfélszeres (49,0 százalékos) növekedést jelent.

Az emelkedés mértékében jelentős különbségek figyelhetők meg az egyes megyék között. A legnagyobb emelkedés Hajdú-Bihar, Veszprém és Heves megyében történt, de 20 százalék feletti volt a növekedés 7 további megyében. A legkevesbé Szabolcs-Szatmár-Bereg és Tolna megyében nőtt a szántóföld bérleti díja.

Az egyes megyék sorrendje a bérleti díj alapján csak kis mértékben változott, 2012-ben a legtöbbet egy hektár szántóföld használatáért Tolna, Hajdú-Bihar, és Csongrád, míg a legkevesebbet Nógrád, Veszprém, és Zala megyében kellett fizetni. A legrágább és a legolcsóbb megye között közel háromszoros volt a különbség.

53. ábra: A szántóföld bérleti díja és díjváltozása megyénként, 2012 (forint/ha)

Forrás: KSH előzetes NAV adatok alapján

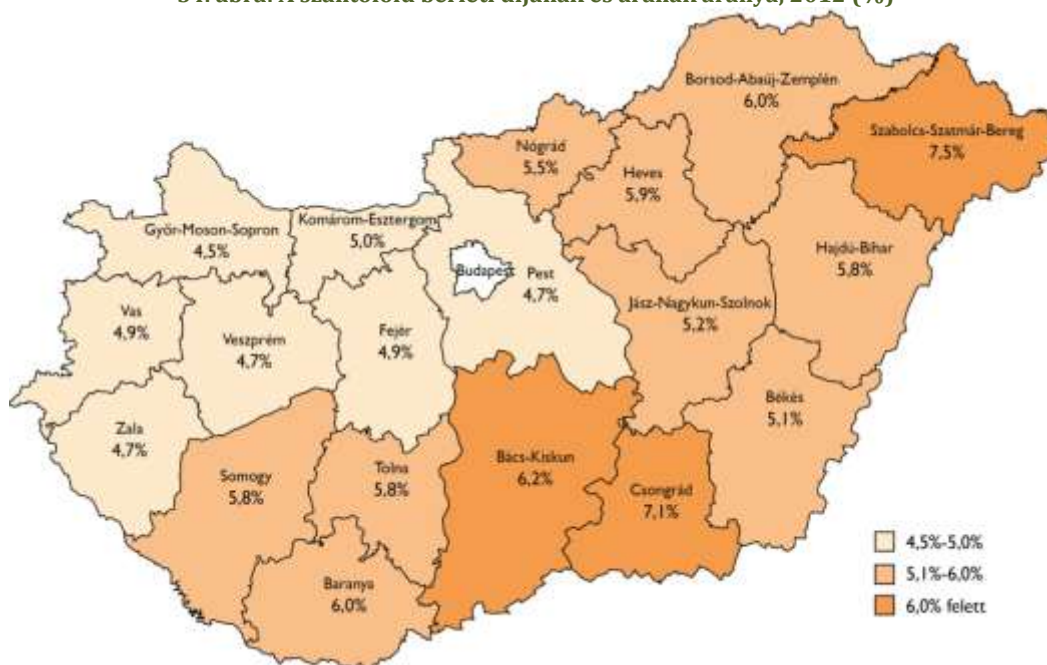
A föld, mint befektetés jövedelmezőségéről a bérleti díj/ár arány nyújt információt. A földbérleti díjak a termőföldek árának 4,8–5,8 százalékát tették ki országosan 2012-ben. A szántóterületek esetében ez az érték 5,6 százalék volt, ugyanakkor az egyes megyékben 4,5–7,5 között változott. A

legmagasabb arány Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád, és Bács-Kiskun megyében figyelhető meg. Ez azt mutatja, hogy ezekben a megyékben a legkifizetődőbb a szántóterületekbe való befektetés.

Ezzel szemben a legkisebb bérleti díj/ár arány Győr-Moson-Sopron, Zala és Veszprém megyében alakult ki 2012-ben. Ez részben magyarázható a termőterület más gazdasági ágazatok által történő nagyarányú hasznosításával, illetve a forgalomba kerülő, illetve a bérbe adott területek közötti értékbeli különbséggel.

54. ábra: A szántóföld bérleti díjának és árának aránya, 2012 (%)

Forrás: KSH

A forgalomba kerülő földek típusa, nagysága, és a tranzakciók száma

A forgalomba kerülő termőföldek művelési ágak közötti megoszlásában nagy különbségek voltak az egyes megyék között. Minden megyében a szántóföldek értékesítése volt a legjelentősebb, azonban míg Nógrád megyében ez az arány nem érte el a kétharmadot, Békés megyében szinte kizárólag szántóföld cserélt gazdát.

A gyepterületek értékesítésének aránya szintén széles skálán változott, míg Nógrád és Zala megyében mintegy egyharmad, Veszprém és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében egynegyed részt képviselt, Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megyében aránya 5 százalék alatt maradt.

A szőlőterületek értékesítésének aránya minden megyében 10 százalék alatt maradt, a legjelentősebb Heves, Tolna, és Bács–Kiskun megyében volt.

A gyümölcsös művelési ágban a legnagyobb arányt az ország gyümölcsös területének egyharmadát adó Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ért el, a többi megyében a gyümölcsös területek értékesítése nagyságrendileg kisebb volt.

A földpiac működését jól szemléltetik a tranzakciók darabszámára, és az érintett területek nagyságára vonatkozó adatok. Ezek az összesített adatok csak a termőföldre vonatkozóan állnak rendelkezésre, az egyes művelési ágak szerint nem lehet elkülöníteni őket.

36. táblázat: Az értékesített területek megoszlása művelési ágak szerint, 2013* (%)

	Szántó	Szőlő	Gyümölcsös	Gyep
Bács-Kiskun	74,3	4,1	2,5	19,0
Baranya	80,9	0,3	0,1	18,7
Békés	95,0	0,0	0,4	4,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	71,4	2,4	2,0	24,2
Csongrád	88,7	1,0	1,5	8,8

Fejér	91,6	0,1	1,1	7,2
Győr-Moson-Sopron	92,3	1,5	0,4	5,7
Hajdú-Bihar	89,5	0,2	1,3	9,1
Heves	73,8	8,1	2,5	15,6
Jász-Nagykun-Szolnok	94,2	0,6	0,2	4,9
Komárom-Esztergom	92,4	0,8	0,1	6,6
Nógrád	63,1	0,8	1,8	34,3
Pest	81,2	1,1	2,3	15,3
Somogy	82,7	1,3	2,5	13,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	72,7	0,1	11,4	15,8
Tolna	86,7	4,9	0,9	7,4
Vas	82,1	1,2	1,3	15,4
Veszprém	72,5	1,6	0,9	25,0
Zala	69,0	0,0	0,7	30,3

*előzetes NAV adatok alapján
Forrás: KSH

Az országos adatok azt mutatják, hogy 2013-ban a tranzakciók száma és a forgalomba került terület nagysága az előző évek tendenciáját követve tovább nőtt (36. tábla). Ugyanakkor jelentősek a különbségek az egyes megyék között az értékesített terület nagyságában, és a növekedés mértékében (II. kötet táblázat).

Az értékesített terület nagysága szerint, a földpiac Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Békés megyében volt a legélénkebb. A legkisebb földpiaci aktivitás ezzel szemben Komárom–Esztergom, Zala és Heves megyében figyelhető meg. Az értékesített termőterület nagysága több mint kétszeresére nőtt Szabolcs-Szatmár-Bereg és Veszprém megyében, de jelentős volt még a növekedés Borsod-Abaúj–Zemplén, Hajdú-Bihar, Fejér és Vas megyében. Ezzel szemben az értékesített terület nagysága a legnagyobb mértékben Csongrád és Nógrád megyében csökkent.

37. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek száma és területe*(db)

	Átvezetett kérelmek száma (db)	Az átvezetett kérelmekkel érintett termőföldek	
		száma (db)	területe (ha)
2009	54 411	68 733	86 093
2010	55 749	71 528	86 577
2011	57 184	75 735	86 618
2012	62 569	83 786	102 362
2013	71 530	95 663	115 921

*A fővárosi adatok nélkül

Forrás: a Megyei Földhivatalok adatszolgáltatása alapján FM

2013-ban az átlagméret tranzakciónként országosan 1,2 hektár volt, amely nem változott számottevően az utóbbi öt évben. Azonban e tekintetben is jelentős területi különbségek vannak. Míg Szabolcs–Szatmár-Bereg megyében közel három hektár, Zala megyében fél hektár volt az értékesített termőterületek átlagmérete.

38. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek átlagterülete (ha)

	2009	2010	2011	2012	2013
Bács-Kiskun	1,5	1,4	1,7	1,6	1,1
Baranya	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9
Békés	1,4	1,7	1,8	1,6	1,7
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9
Csongrád	1,3	1,2	1,2	3,1	1,1
Fejér	1,2	1,2	1,1	1,2	1,7
Győr-Moson-Sopron	1,1	0,9	0,9	1,0	0,7
Hajdú-Bihar	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9
Heves	1,4	1,5	1,1	1,2	1,0
Jász-Nagykun-Szolnok	1,1	1,2	1,2	1,3	1,1

Komárom-Esztergom	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Nógrád	1,7	1,1	1,5	2,5	2,1
Pest	1,1	1,1	0,9	1,0	0,8
Somogy	1,2	1,3	1,0	1,2	1,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,4	1,3	1,5	1,2	2,9
Tolna	1,4	1,0	0,9	1,1	1,1
Vas	2,8	2,8	1,5	1,1	1,1
Veszprém	1,7	1,6	1,0	1,0	1,6
Zala	1,0	0,8	0,6	0,7	0,5
Összesen	1,3	1,2	1,1	1,2	1,2

Forrás: a Megyei Földhivatalok adatszolgáltatás alapján FM

Az élénkülő földpiacnak köszönhetően a termőterület nagyobb hányada került forgalomba. 2013-ban az ország termőföld területének 1,6 százaléka került a földpiacra, amely 2012-höz viszonyítva 0,2 százalékpontos, 2009-hez viszonyítva pedig 0,5 százalékpontos növekedés. A legnagyobb arány Szabolcs-Szatmár-Bereg (4,3 százalék), Hajdú-Bihar (2,8 százalék) és Veszprém (2,8 százalék) megyében figyelhető meg, míg a legkisebb arány Pest (0,6 százalék), Győr-Moson-Sopron (0,7 százalék) és Zala (0,7 százalék) megyét jellemezte.

5.1.3. Ingatlan nyilvántartás

A közigazgatási reform keretében megvalósult területi államigazgatás átalakítását követően 2012-től a fővárosi és megyei kormányhivatalok szakigazgatási szerveként működnek a földhivatalok, kettős (funkcionális és szakmai) irányítás alatt.

2013. évben létrejött a fővárosi és megyei kormányhivatali struktúrába tagozódó járási rendszer, amelynek következtében a földhivatalok illetékességi területei is megváltoztak. Valamennyi megyei kormányhivatalt érintően jelentkezett az a probléma, hogy a járási rendszerbe integrált járási földhivatalok illetékességi területe nem esett teljesen egybe a területükön kialakított járási hivatalok illetékességi területével, ezért ezeket össze kellett hangolni.

Az egyes járási földhivatalok közötti adatbázis szintű átcsatolásokban összesen 167 település, illetve 86 földhivatal (a hivatalok 2/3-a) volt érintett.

Az átcsatolásokkal kapcsolatos technikai-műszaki feladatokat a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) az érintett fővárosi és megyei kormányhivatalok földhivatalai, valamint a Vidékfejlesztési Minisztérium közreműködésével a 2013. évben előre megtervezett ütemterv alapján, szakaszosan hajtotta végre.

A földügyi szakigazgatásban jelenleg 117 földhivatal és 2 földhivatali kirendeltség működik, egy járási földhivatalhoz több járási települései is tartozhatnak.

A járási földhivatalokhoz 2013-ban közel **1,9 millió** ingatlan-nyilvántartási beadvány érkezett, ami valamivel kevesebb az előző években benyújtott kérelmek számához képest. A földhivatali döntésekkel szemben indult közigazgatási perek során született bírósági döntések jól mutatják a szakmai munka magas színvonalát.

Évek óta folyamatosan nő az elektronikus földhivatali szolgáltatásokat igénybe vevő ügyfelek, illetve a TakarNeten és a kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül lekérdezett tulajdoni lapok száma. A TakarNet hozzáférési jogosultsággal rendelkező felhasználók száma folyamatosan bővült, így 2013. év végére az összes TakarNet felhasználó száma meghaladta a **13 000-et**. A kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül belépve a Földhivatal Online szolgáltatást igénybevevő magánszemélyek száma jelentősen, mintegy háromszorosára nőtt az előző évhez képest, amely hozzávetőlegesen **150 000 magánszemélyt** jelent. A felhasználók a TakarNet rendszeren keresztül közel **4,5 millió darab**, a kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül **327 000 darab** – e-hiteles és nem hiteles – tulajdoni lap másolatot kértek le. Az ingatlan változásfigyelő szolgáltatással érintett ingatlanok száma szintén emelkedett az előző évhez képest, 2013 év végén közel **78 000 darab** ingatlan volt regisztrálva. Ezzel párhuzamosan évről évre folyamatos csökkenés figyelhető meg a földhivatalok által kiállított papír alapú hiteles tulajdoni lapok számában. **A hiteles tulajdoni lapok száma 2012-ben (411 000 db), 11 százalékos, 2013-ban (275 000 db) további 33 százalékos csökkenést mutatott az előző évihez képest.**

A folyamatosan módosuló jogszabályi környezetre tekintettel, valamint az ügyfelek igényeinek hatékonyabb kiszolgálása érdekében a 2013. évben az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inyvtv.) több alkalommal módosításra került.

5.1.4. Nemzeti Földalapba tartozó földterületek hasznosítása, haszonbérleti pályázatok

A 2013. évben a haszonbérleti pályázati eljárás során preferált földbirtok-politikai irányelveket a pályázati felhívások rögzítették. A Nemzeti Földalapról szóló 2010. évi LXXXVII. törvény (a továbbiakban: Nfatv.) 15. § (2) és (3) bekezdésében foglalt birtokpolitikai irányelvek közül a

- a) földhasználók helyzetének stabilizálása, fejlődésük elősegítése;
- b) családi gazdaságok kialakítása és megerősítése,
- f) racionális földtulajdonosi és bérleti rendszer kialakulásának elősegítése;
- h) az állattenyésztő telepek működéséhez szükséges termőföld biztosítása;
- i) a gazdálkodása jellegének megfelelő, versenyképes birtokméret kialakításának elősegítése;
- j) továbbá az állattenyésztési tevékenység ösztönzése, az állattenyésztés termőföldigényének biztosítása

kapott hangsúlyt.

A 2013. évben **3980 db haszonbérleti pályázati** felhívás került meghirdetésre **111 987 hektár nagyságú területre**. Ebből az eredménytelenül zárult pályázati felhívások száma 404 db volt a tárgyévben.

39. táblázat: Birtoktestre és hektárra vetített haszonbérleti adatok (2013)

Meghirdetett pályázati eljárás		Megkötött haszonbérleti szerződés		Eredménytelen
Birtoktest (db)	Terület (ha)	Birtoktest (db)	Terület (ha)	Birtoktest (db)
3 980	111 987	1 293	27 234	404

Forrás: Nemzeti Földalapkezelő Szervezet

A haszonbérleti pályázati felhívások eredménytelenségének oka a legtöbb esetben az volt, hogy a meghirdetett birtoktestre nem volt pályázó. Ugyanakkor jelentős azon esetek száma is, amikor a bontás vagy az értékelés szakaszában derült ki, hogy a benyújtott pályázat(ok) alaki és tartalmi hiba miatt volt érvénytelen, míg néhány esetben a pályázat kiírója vonta vissza a pályázati felhívást.

40. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések száma és szektorális összetétele, az érintett területek hektárban kifejezett nagysága (2013)

Természetes személy (fiatal gazda, családi gazdálkodó, őstermelő, egyéni mezőgazdasági vállalkozó)				Jogi személy			
darabszám	megoszlás (%)	területnagyság (ha)	megoszlás (%)	darabszám	megoszlás (%)	területnagyság (ha)	megoszlás (%)
1 089	83,26	20 318	74,61	219	16,74	6 916	25,39

Forrás: Nemzeti Földalapkezelő Szervezet

A **Nemzeti Földalapkezelő Szervezet 300 hektár felett nem hirdetett meg pályázatot**. A legnagyobb meghirdetett és szerződéssel megkötött birtoktest méret **290,4 hektár volt 2013. évben**.

41. táblázat: Megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása pályázók státusza szerint

Pályázók státusza	Pályázatok számának százalékos megoszlása (%)	Átlagos területnagyság (ha)
Fiatal gazda	0,76	11,13
Családi gazdálkodó	40,52	17,96
Őstermelő	27,60	18,51
Egyéni mezőgazdasági vállalkozó	14,37	21,30
Jogi személy, szervezet	16,74	31,58
Összesen	100,00	20,82

Forrás: Nemzeti Földalapkezelő Szervezet

A kötelező önkormányzati feladatok ellátásának elősegítése érdekében Nemzeti Földalapkezelő Szervezet közfoglalkoztatási program céljára **2013. évben 67 önkormányzat részére ingyenesen 315 hektár nagyságú területet adott át vagyonekezelésre**. A 2013. évben szociális földprogram keretében vagyonekezelésbe adás nem történt.

42. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása az elnyert földterület nagysága alapján

Méretkategória	szerződés szám (db)	területnagyság (ha)	megoszlás (%)	átlagos nagyság (ha/db)
< 10 ha	646	3 576	49,39	5,54
10-50 ha	519	13 168	39,68	25,37
50-100 ha	129	8 737	9,86	67,73
>100 ha	14	1 752	1,07	125,16
Összesen:	1 308	27 233	100,00	20,82

Forrás: Nemzeti Földalapkezelő Szervezet

5.2. Területi vízgazdálkodás

Az elmúlt évtizedek eseményei – a visszatérő aszálykárak és árvizek – előtérbe helyezték az öntözéses gazdálkodás jelentőségét, melynek eredményeként az elmúlt években emelkedett mind az öntözött területek nagysága, mind a kiöntözött víz mennyisége. A megnövekedett igények, a környezetvédelmi tudatosság valamint, a közfoglalkoztatásban rejlő új munkaerőforrás, egyszerre hívták fel a figyelmet a víztározói kapacitások kiépítésére úgy a dombvidéki, mint a síkvidéki területeken.

Magyarország síkvidéki területét 85 belvízrendszer fedi le, melyek kiépítettsége 10–78 l/s/km² között változik, súlyozott területi átlaga 27,2 l/s/km². Ez az érték az átlagosan 10 évenként előforduló belvizek 15 nap alatti levezetésére ad lehetőséget. A vízelvezetést és az öntözést 46 739 kilométer csatorna biztosítja.

Az ország területének 55 százaléka (47,7 ezer km²) dombvidék. A 107 dombvidéki vízgyűjtőt 52 000 km csatorna hálózza be.

43. táblázat: Vízfolyások tulajdoni és kezelői megoszlása 2013-ban

Vízfolyások tulajdoni és kezelői megoszlása	Síkvidéki (km)	Dombvidéki (km)
Állami tulajdonú, VIZIG kezelésű	8 460	4 114
- az állam kizárólagos tulajdonában	8 253	3 987
- egyéb állami tulajdonban	207	121
Állami tulajdonú, társulati kezelésű	20 337	15 527
Önkormányzati tulajdonú	5 165	3 866
Magán (volt üzemi) tulajdonú	12 777	28 200

Forrás: Országos Vízügyi Főigazgatóság

2013 végéig a mezőgazdasági vízellátás összetett, több tulajdonost, illetve vagyonekezelőt érintő csatornákon keresztül történt. A 46,7 ezer km hosszú belvízcsatorna hálózatból 8,4 ezer km-t a vízügyi igazgatóságok, 20,3 ezer km-t a vízgazdálkodási társulatok kezeltek, továbbá az 5,1 ezer km önkormányzati és körülbelül 12,7 ezer km (mezőgazdasági/magán) üzemi csatorna képezte a belvízelvezető hálózat alapelemeit. A használt vizek elvezetésében szinte a teljes, az öntözővíz szállításban csaknem 3,0 ezer km csatorna vett részt.

Az 1980-as évek végén még több mint 500 millió m³ víz tározására volt lehetőség. A folyamatosan csökkenő tározókapacitás 2013-ban alig 400 millió m³-t tett ki. A térfogatcsökkenés főként a tározók feliszapolódására, a rekonstrukció hiányára, a tulajdonviszonyok rendezetlenségére, a tározóterület igénybevételenek nehézkességére, az elöntés miatt fizetendő kártérítés megtérülésének bizonytalanságára és a vízszintingadozással kapcsolatos szigorú természetvédelmi előírásokra vezethető vissza.

A síkvidéki területeken összesen 236 tározó található mintegy 272 millió m³ kapacitással. A vízkészletekkel való gazdálkodást mintegy 95 millió m³ földművi és 22 millió m³ egyéb (önkormányzati, társulati, magán) állandó tározókapacitás segíti elő. Az ideiglenes belvíztározók

kapacitása 155 millió m³. A belvizek levezetésének gyorsítására a főcsatornákon 278 db, összesen 744 m³/s kapacitású szivattyútelep épült, melyekből 35 db esésnövelő, a többi torkolati szivattyútelep. A dombvidéki tározók jelentős kapacitásuk ellenére viszonylag kismértékben vesznek részt a kisvizes időszakok vízpótlásában. Ennek az az oka, hogy a javarészüben halászati és horgászati hasznosítású tározókat a kisvizes időszakokban sem engedik le.

2013-ban romlott a társulati művek karbantartottsága, ami csak azért nem jelentett nagyobb gondot, mert a mezőgazdasági időnyben nem alakult ki jelentős belvíz. A társulati művek nem csak csatornákat, hanem kisvízfolyásokat is jelentenek. Az egyre szélsőségesebbé váló időjárási körülmények hatására megszorodtak a vízkár-események – a dombvidéki medrek elhanyagolása esetén nőtt a villámárvizek károkozásának veszélye.

2013 során a vízrendezési művek üzemeltetése szempontjából szükségessé vált, hogy 2014-től az állam a vízügyi igazgatóságokon keresztül átvegye a többnyire leromlott állapotú társulati művek kezelését.

2013-ban az őszi felülvizsgálatokon az igazgatóságok kezelésében álló csatornák általános állapota kielégítőnek mutatkozott. A csatornák kaszálását az igazgatóságok a közfoglalkoztatás keretében el tudták végeztetni, amelynek eredményeképpen javulás tapasztalható a csatornák állapotában. A felülvizsgálat tapasztalatai alapján a csatornákkal kapcsolatban megállapítható, hogy fokozott a feliszapolódás és erőteljes a vízi–növényzettel való benőtttség. Ennek következtében a medrek vízszállító képessége a vízjogilag engedélyezett állapothoz viszonyítva 30–70 százalékos a csatornák közel felénél.

Országosan 1276 db műtárgy értékelése során a vízkormányzó és szabályozó műtárgyak 77 százalékanak állapota megfelelő. A műtárgyak üzemképesek, de többségük javítást illetve karbantartást igényel (zárószerkezetek korrózió védelme, burkolatjavítások). Jelentős kárt okoz a több helyen tapasztalható rongálásból, illetve lopásból eredő károkozás. Továbbra is gondot jelent az átereszek és hidak helyzete, amelyek az út tartozékai, de az út kezelői és tulajdonosai ezt nem ismerik el.

2013. év első felében nagymértékű csapadéktevékenység volt jellemző a síkvidéki területeken, belvízből és árhullámokból egyaránt lehetőség volt a tározók üzemi vízszint fölé történő feltöltésére. A védekezési időszakot követően a vízügyi igazgatóságok arra törekedtek, hogy a közeledő nyárra gondolva jelentős mennyiségű vízkészletet tározzanak be, ennek köszönhetően nem merültek fel vízszolgáltatási problémák az aszályos időszakban. A felülvizsgálat tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a tározók többnyire üzemképesek, belvíz befogadására alkalmasak, de medrük sok helyen feltöltődött, az eredeti tározótérfogat már nem biztosítható.

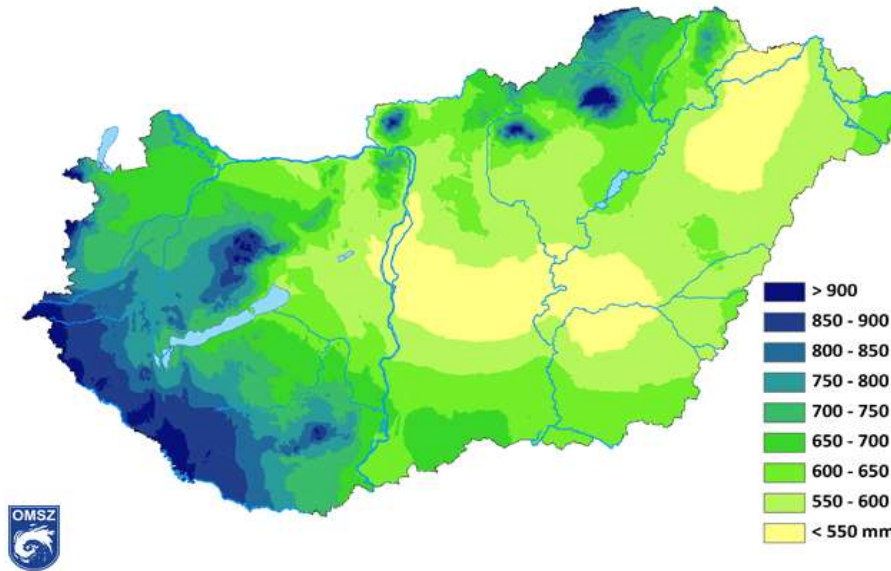
2013. év csapadékmennyiségének bemutatása

A havi csapadékösszegek homogenizált, interpolált adatainak összegzéseként kijelenthetjük, hogy a 2013-as év a csapadékszélsőségek éve volt hazánkban, ezzel ismét egy, az időjárás szempontjából mozgalmas évet tudhatunk magunk mögött. Az elmúlt évek szélsőségei után (2010. a legcsapadékosabb, majd rögtön 2011 a legszárazabb, 2012 pedig a 10. legszárazabb év volt hazánkban 1901 óta) 2013-ban egy éven belül tapasztalhattuk meg mind a jelentős csapadéktöbbletet, mind a súlyos csapadékhányt.

Az év első három hónapját a normálnál jóval magasabb országos átlagos csapadékösszegek jellemezték. Januárban a megszokott mennyiség több mint duplája, februárban a két és félszerese hullott, de a március volt a legkiemelkedőbb: ekkor az 1971–2000-es átlag több mint három és félszeresét regisztrálták országos átlagban. Az eredmények az elmúlt 113 év megfelelő hónapjai között is számottevőek: 2013 januárja a hatodik, februárja a negyedik, márciusa pedig a második legcsapadékosabb január, február, illetve március volt hazánkban. A megszokottnál szárazabb áprilist ismét egy csapadékosabb hónap követte – 2013 májusa a 19. legcsapadékosabb május 1901 óta. A fentiekből következően évszakos bontásban is a sorok elején helyezkedik el a 2013-as év: a harmadik legcsapadékosabb telet és a második legcsapadékosabb tavaszt is 2013-hoz köthetjük.

A nyár beköszöntével azonban már a szárazság dominált: mindhárom nyári hónapban jóval kevesebb csapadék hullott a megszokottnál, az emberi szervezet és az élővilág számára a legmegterhelőbbnek azonban a július bizonyult: a 12. legmelegebb július egyben a hatodik legszárazabb július is volt 1901 óta. Az igen csapadékos évkezdést követően 2013 nyara összességében a kilencedik legszárazabb nyárnak bizonyult az elmúlt 113 év viszonylatában.

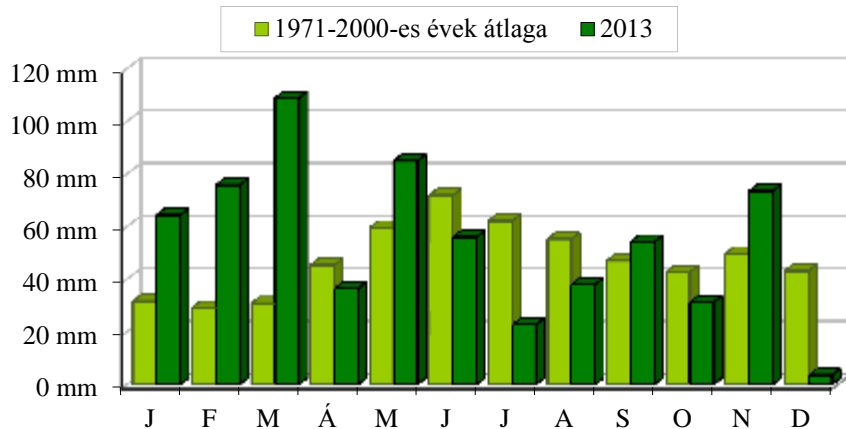
55. ábra: A 2013. évi csapadékösszeg

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ)

Szeptemberben és novemberben a megszokottnál több csapadék hullott, azonban az év utolsó hónapja szinte csapadék nélkül telt el. A normál csapadékmennyiség mindössze 8 százalékaival 2013 decembere a második legszárazabb december 1901 óta.

56. ábra: Havi csapadékösszegek 2013-ban és az 1971–2000-es átlagértékek (mm)

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ)

Az év elején tapasztalt jelentős többlet, majd a folyamatosan visszatérő csapadékhiány átlagosan, egy, a megszokottnál valamelyest magasabb éves csapadékösszeget eredményezett. 2013-ban az országos átlagos csapadékösszeg a homogenizált, interpolált adatok alapján 649,6 mm, mely a megszokott mennyiség 114 százalékának felel meg.

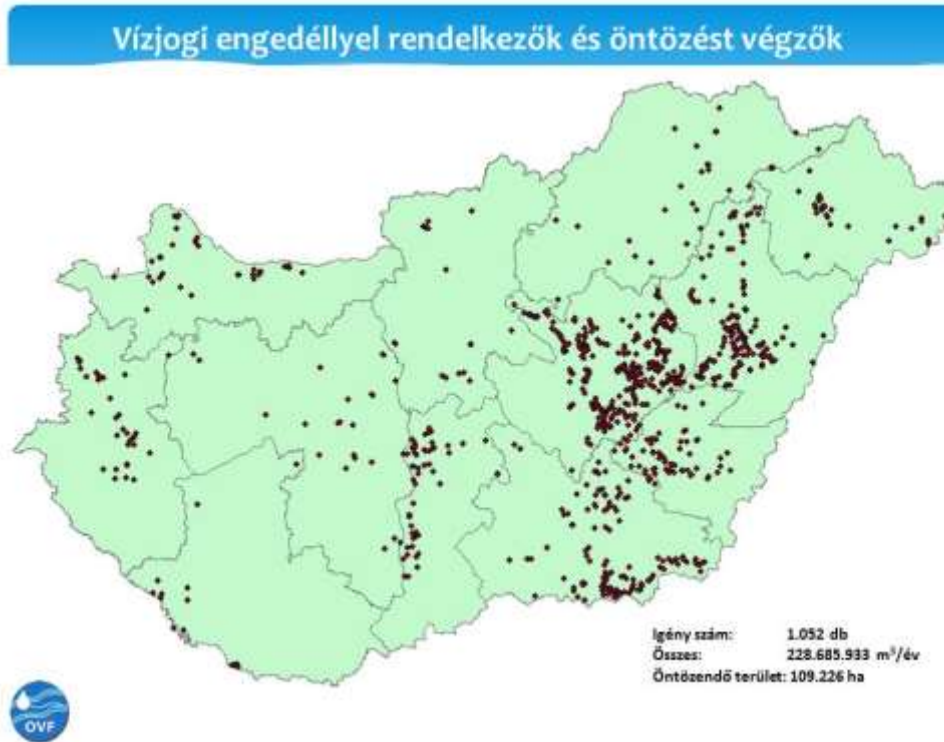
A legcsapadékosabb területek 2013-ban a nyugati – délnyugati határszélen és az Északi-középhegységben jelentkeztek (55. ábra), 800 mm-t meghaladó mennyiségekkel. Az ország középső területein és északkeleten látható a legalacsonyabb átlagos összeg (550 mm alatt), de általánosságban elmondható, hogy DNy-ÉK irányú csökkenés figyelhető meg.

Öntözéses gazdálkodás

A hazai éves csapadékeloszlás rendkívül szeszélyes, a növénytermesztésben emiatt is egyre fontosabbá válik az öntözés.

Bár 2013-ban az átlagnál több csapadék esett, a nyári aszály miatt ismét szükségessé vált az öntözés. A nyári hónapok során lehullott csapadék mennyisége szinte mindenhol a megszokott értékek alatt maradt.

57. ábra: Vízigyi engedéllyel rendelkezők és öntözést végzők

Forrás: Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF)

A termesztett növénykultúrák számára a legmegterhelőbb időszakot a július és augusztus jelentette. A talaj nedvességtartalma ekkora már jelentősen lecsökkent. Az ország túlnyomó részén csak öntözéssel lehetett volna csökkenteni a vízhiányt. Ez azonban csupán kis területen történt meg, mivel **hazánk mezőgazdasági területének 98,6 százalékán csapadékgazdálkodás folyik, így 2013-ban csak 1,4 százalékán történt vízpótló öntözés.** 2013-ban a mezőgazdasági célú vízfelhasználás, különösen az öntözéses gazdálkodás technikai és technológiai színvonala elfogadható volt, annak területi kiterjedése viszont a potenciális lehetőségekhez és szükségletekhez képest alacsony.

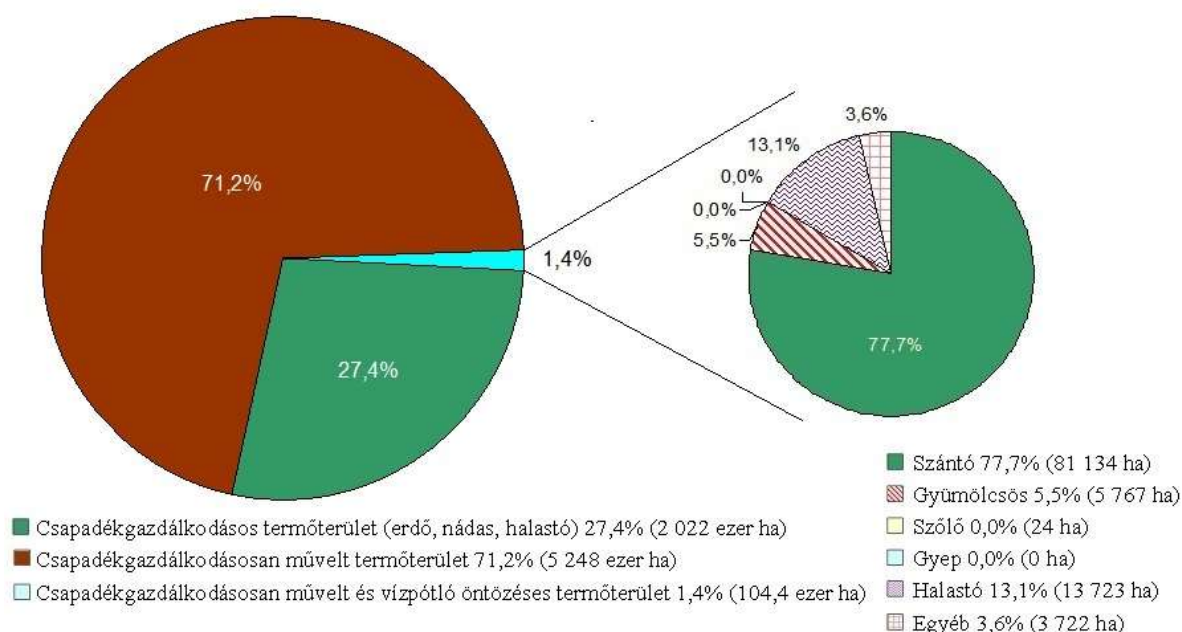
Magyarország a feltételes öntözés zónájába tartozik, ahol a legtöbb növényfaj öntözés nélkül is termesztendő. A tervszerű öntözéses gazdálkodás ugyanakkor ezeken a területeken is csökkenti a hozamok ingadozását, növeli annak mennyiségét, értékét és legtöbb esetben javítja a termék minőségét, kiszámíthatóvá teszi a növénytermesztés biztonságát, függetleníti azt a szélsőséges időjárási hatásoktól. Magyarországon **104,4 ezer hektárt öntöztek 2013-ban,** ami az előző év 99,7 ezer hektárjához viszonyítva 4,7 százalékos emelkedés. A 2013-as területi növekedés egy 3 éve tartó folyamat része.

58. ábra: 2013. évi öntözött termőterület aránya

2013. évi termőterület 7 375 ezer ha

2013. évi öntözött és vizszolgáltatást igénylő terület 104,4 ezer ha

Forrás: AKI Statisztikai Osztály, KSH

A vízkészletekkel való ésszerűen tervszerű gazdálkodás a jelenleginél sokkal hatékonyabb területhasználatot tesz lehetővé, elsősorban a mezőgazdasági vízhasznosítás, a vidékfejlesztés területén. Az öntözésre fordított vízmennyiség a felszíni vizek tekintetében messze elmarad a lehetőségektől, a felszín alatti vizek öntözési célú felhasználására viszont növekszik az igény.

44. táblázat: Vízzel engedélyezett öntözhető terület, valamint a ténylegesen megöntözött terület nagyságának alakulása (2009–2013)

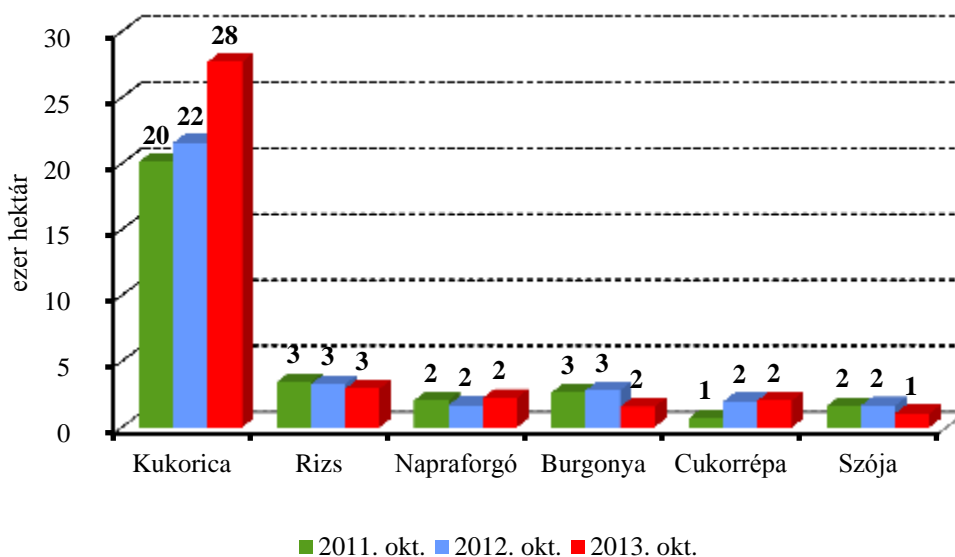
Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Vízzel engedélyezett öntözhető terület (ezer hektár)	178,6	169,0	201,4	194,0	195,1
Ebből megöntözött terület (ezer hektár)	91,7	36,7	79,4	99,7	104,4
Ebből megöntözött terület (%)	51,4	21,7	39,4	51,4	53,5
Termőterületből öntözhető terület (%)	2,3	2,2	2,7	2,7	2,6
Termőterületből megöntözött terület (%)	1,2	0,5	1,1	1,4	1,4
Egy hektárra jutó vízmennyiség (ezer m ³ /ha)	2,0	2,3	2,1	2,9	3,1

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

Az adatszolgáltatásra kötelezett gazdaságok körében 2013-ban végzett megfigyelés alapján, a vízzel engedélyezett öntözhető terület 195 ezer hektár, amely a tavalyi évhez képest közel 1 százalékkal emelkedett.

Az öntözhető szántóterület nagysága 2013-ban 151 ezer hektár volt, amely megegyezik az azt megelőző évvel. Ezen belül a kukorica öntözhető területe 14 százalékkal emelkedett, míg a napraforgó területére kapott öntözési engedélyek 28 százalékkal csökkentek. Legnagyobb mértékű emelkedés a dohánynál, a legnagyobb visszaesés pedig a szója vízzel engedélyezett öntözhető területénél volt kimutatható.

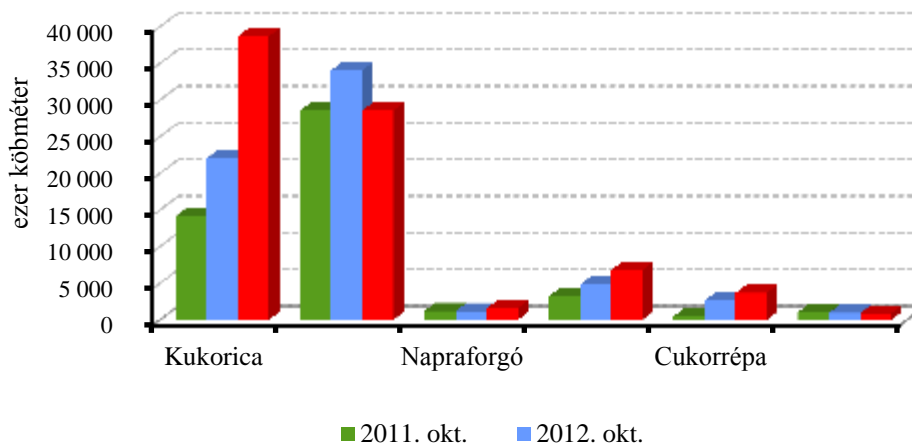
59. ábra: Szántóföldi növények megöntözött területének alakulása

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

A zöldségféléken belül a csemegekukorica területére kapott öntözési engedélyek 2012-höz képest 18 százalékkal emelkedtek, míg az uborka esetében 60 százalékkal csökkentek. Az elmúlt két évben a gyümölcsösök engedélyhez kötött öntözhető területe csökkenő tendenciát mutat. 2013-ban 10 százalékos visszaesés volt tapasztalható a tavalyi évhez képest, azaz közel 1100 hektárral kevesebb gyümölcsösre adtak ki vízjogi engedélyt. Míg a ribizlinél kiemelkedően, két és félszeresére megugrott az öntözhető terület nagysága, addig a szedernél 66 százalékkal esett vissza. A gazdák szinte ugyanakkora szőlő területre kértek öntözési engedélyt 2013-ban, mint a múlt évben. Az öntözhető gyepterület nagysága 2013-ban az elmúlt évhez hasonlóan tovább csökkent 28 százalékkal.

60. ábra: Szántóföldi növényekre kiöntözött vízmennyiség alakulása

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

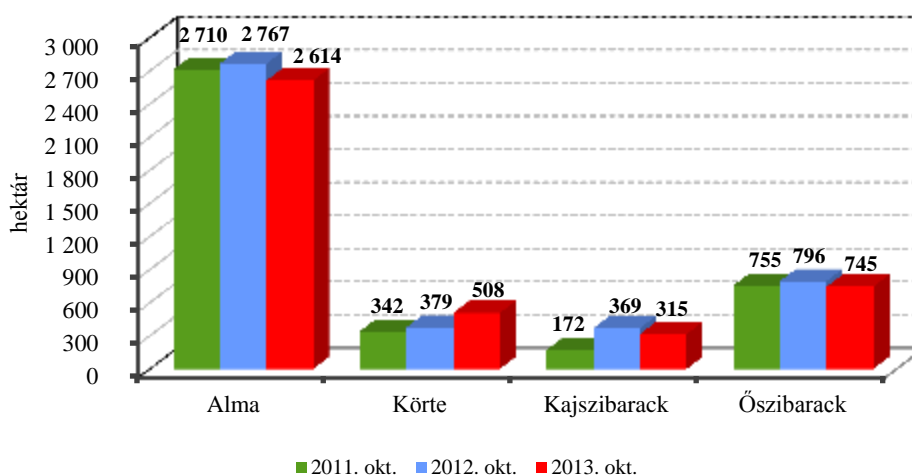
A halastavak feltöltésére 2013-ban 4 százalékkal nagyobb területre kértek engedélyt a haltermelők, mint az azt megelőző évben. Az öntözhető egyéb terület (erdő, fásítás) 16 százalékkal emelkedett.

A növények termelése során, minden idők legnagyobb vízmennyiségével pótolták a gazdák a csapadékhiányt. A szárazság enyhítésére kiöntözött vízmennyiség 2013-ban 232 millió m³ volt, amely 7 százalékkal meghaladja a múlt évi kiöntözött vízmennyiséget. A szántóterület öntözésére 138 millió m³-t, ezen belül kukorica öntözésére 39 millió m³ vizet használtak fel. A zöldségfélék közül

legnagyobb vízmennyiséget a csemegekukoricára, zöldborsóra, káposztára, paprikára öntözték ki 2013-ban.

Országosan a vízjogilag engedélyezett öntözhető terület mindössze 54 százalékát öntözték. Az öntözésre engedélyezett szántó 54, zöldségfélék területének 59, a gyümölcsösök 54, a szőlő területének 6 százaléka volt a ténylegesen megöntözött terület, a gyepek esetében viszont – költséghatékonyság miatt – nem végeztek vízpótlást. A halastavak feltöltésére az összes felhasznált vízmennyiség 34 százalékát fordították.

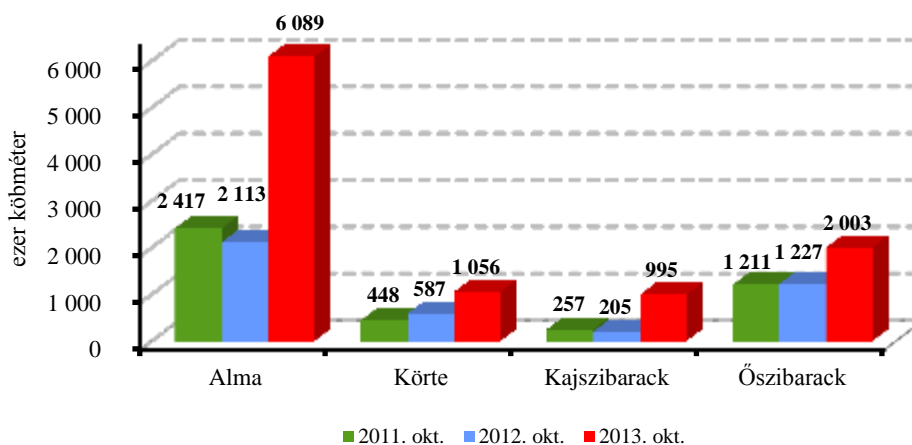
61. ábra: Gyümölcsösök megöntözött területének alakulása

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

A gazdálkodó szervezetek, termelők számottevően, mintegy 91 ezer hektáron, felszíni vízzel öntöztek, ami a megöntözött területek 87 százalékát tette ki. Felszín alatti vízzel 8 ezer hektáron öntöztek, leginkább Szabolcs–Szatmár–Bereg és Csongrád megyében, parti szűrésű vízzel pedig mintegy 5 ezer hektáron, Hajdú–Bihar megyében töltötték fel a tavakat a nagyfokú párolgás miatt. Az alma, körte, szilva, cseresznye, meggy, őszibarack öntözésénél a felszín alatti víz használata volt meghatározó.

62. ábra: Gyümölcsösökre kiöntözött vízmennyiség alakulása

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

Az öntözővíz árának bemutatása

A mezőgazdasági vízszolgáltatás a rendszerváltozás óta szabad áras tevékenység. A különböző természeti és infrastrukturális körülmények közt működő szolgáltatók igen eltérő szintű és árszínvonalú szolgáltatást nyújtanak. **A vízszolgáltató szervezetek kevésbé érdekeltek a szolgáltatáshoz kapcsolódó működési költségeik minimalizálásában.** Az időközben kialakult rendkívül magas árak a termékek árában nem minden esetben érvényesíthetők.

A geográfiai és hidrológiai eltérésekből, a vízszolgáltatók egyedi árképzéséből és a szolgáltatott vízmennyiség nagyságából adódóan az öntözővíz ára jelentős különbségeket mutat. Nagy felhasználóhoz, nagy vízmennyiség eljuttatása, rövid csatornaszakaszon keresztül jelentősebb átemelések nélkül, viszonylag alacsony költséggel jár, míg a több átemeléssel, nagyobb távolságra eljuttatott víz szolgáltatási ára lényegesen nagyobb költséget eredményezhet a végfelhasználónál. Évente 80–120 mm/ha átlagos vízmennyiség kijuttatását feltételezve a hektáronkénti **öntözővíz szolgáltatási költsége 2013-ban** hektáronként 1.500,- Ft és 30.000,- Ft között változott.

A szolgáltatás díja alapvetően a területre juttatás módjától (az átemelések számától, a terület vízkivételi műtől való távolságától, lejtésétől) függött, emellett azonban még számos egyéb tényező is befolyásolta, mint pl. a szolgáltató szervezet általános költségei, melyeket szintén ráterheltek a fogyasztókra. Ezek miatt jelentős területi különbségek mutatkoznak, így hazánkban az öntözővíz szolgáltatási ára 2013-ban 2–25 Ft/m³ között mozgott, amihez még az üzemben belül felmerülő öntözési költségek is hozzáadódtak. A mezőgazdasági vízszolgáltatás költségeit alapvetően befolyásolta még a vízellétesítmények műszaki állapota is. A rossz állapotú vagy nem korszerű létesítmények jelentős többlet energiaigénnyel tudnak csak működni, ezért magas lehet például a szivattyúzás költsége, illetve jelentős lehet a szivárgási veszteség, ami tovább drágítja a szolgáltatást.

5.3. Agrárfoglalkoztatás és kereseti viszonyok

A mezőgazdaság munkaerő-felhasználásának alakulásáról három különböző statisztika nyújt információt. Ezek közül kettő, a **lakossági munkaerő felmérés**, és az **intézményi munkaügyi statisztika** a nemzetgazdaság egészére kiterjed, ezáltal lehetővé válik az egyes nemzetgazdasági ágazatok közötti összehasonlítás. A harmadik statisztika, a Mezőgazdasági Számlarendszer **mezőgazdasági munkaerő-felhasználás mutatója**, az előző kettővel ellentétben figyelembe veszi az ágazat sajátosságait is, vagyis azt, hogy a mezőgazdaságban jelentős a **részmunkaidős**⁵² és az **időszakos munkár**⁵³ végzők aránya. Ugyanakkor ez a statisztika csak a mezőgazdaságra készül el.

A **lakossági munkaerő-felmérés** a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív mintavételes adatgyűjtés, ami a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról gyűjt információt. Azokkal – a gazdasági szervezetekben munkát vállalókkal és egyéni gazdaságokban munkát végzőkkel – számol el, akik **fő jövedelemszerző tevékenysége** az adott ágazathoz kapcsolódik, ezért az adatgyűjtésből kimaradnak a kiegészítő tevékenységekre vonatkozó információk.

A **lakossági munkaerő felmérés** adatai szerint a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak számának 2011-ben kezdődött növekedése 2013-ban tovább folytatódott. A foglalkoztatottak száma 3938,4 ezer főre emelkedett (+60,6 ezer fő, +1,6 százalék). A növekedés az ágazatok széles körében megfigyelhető volt.

A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak⁵⁴ száma 2013-ban 192,7 ezer fő volt. Az ágazat foglalkoztatása 2012-höz viszonyítva 7,6 ezer fővel, 3,8 százalékkal csökkent.

⁵²részmunkaidős: nem teljes, azaz napi nyolc órás munkaidőben foglalkoztatott személy

⁵³időszakos munkavégző: az a személy, aki szezonális munkát (betakarítás, metszés stb.) végez egy gazdaságban, pld. *mezőgazdasági idénymunkás*

⁵⁴foglalkoztatott: az a személy, aki az év nagyobbik részében (a munkaerőfelmérés fogalma szerint: a megfigyelt héten) legalább heti egy órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, illetve rendelkezett olyan munkahellyel, ahonnan átmenetileg (betegség, szabadság – ideértve szülési szabadságot is – miatt) nem dolgozott. A gyermekgondozási díjban (gyed), gyermekgondozási segélyben (gyes) részesülők, illetve a nyugdíjasok nem tekintendők foglalkoztatottnak.

Ugyanakkor ez a csökkenés két éven át tartó erőteljes növekedés után következett be, ezért 2010-hez viszonyítva így is 20,9 ezer fővel többen dolgoznak a mezőgazdaságban.

45. táblázat: A foglalkoztatottak száma 2009–2013 (ezer fő)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Ágazatok összesen	3 781,9	3 781,2	3 811,9	3 877,9	3 938,4
Mezőgazdaság	175,8	171,8	185,1	200,3	192,7
Élelmiszeripar*	308,1	124,9	123,9	126,3	133,1
Együtt	290,4	296,7	309,0	326,6	325,8
Részeseledési (%)					
Ágazatok összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	4,6	4,5	4,9	5,2	4,9
Élelmiszeripar*	3,5	3,3	3,3	3,3	3,4
Együtt	8,1	7,8	8,1	8,5	8,3

*Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Lakossági munkaerő-felmérés

A csökkenés inkább a 2012-ben tapasztalt nagymértékű növekedés utáni természetes korrekció, mintsem egy negatív folyamat kezdete. A 2013-ban beindult általános gazdasági növekedés (a mezőgazdaságnak is egészséges konkurenciát teremtve) a legtöbb nemzetgazdasági ágazatban a munkaerő-keresletet növeli. Ez lehet az oka annak, hogy a mezőgazdaságból élők egy része, akik csak ideiglenesen vállaltak munkát, de hosszú távon nem az ágazatban képzelték el a jövőjüket, átáramlottak egyéb gazdasági ágazatba (példa lehet az építőipar, amelynek szintén magas az élők munkája igénye).

Az *intézményi munkaügyi statisztika* a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások, a teljes körű költségvetési és társadalombiztosítási szervezetek, valamint a kijelölt nonprofit szervezetek adatait tartalmazza. Az adatfelvétel a mező-, vad-, erdőgazdálkodás és halászat ágba sorolt gazdasági szervezetekben foglalkoztatottakra terjed ki, és az 5 és 49 fő közötti szervezetek esetében mintavételes, a legalább 50 fős szervezeteknél pedig teljes körű. Az adatgyűjtés az egyéni gazdaságokban végzett munkatevékenységet figyelmen kívül hagyja.

Az *intézményi munkaügyi statisztika* adatai szerint az **alkalmazásban** állók⁵⁵ számának évtizedes csökkenése folytatódott. A legalább 5 fős mezőgazdasági szervezetek 2013-ban 75,3 ezer főt foglalkoztattak, 2,5 ezer fővel, 3,2 százalékkal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

46. táblázat: Alkalmazottak száma 2009–2013 (ezer fő)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Ágazatok összesen	2 660,7	2 701,9	2 691,5	2 674,1	2 698,6
Mezőgazdaság	82,8	76,7	74,7	77,8	75,3
Élelmiszeripar*	96,4	97,4	95,7	94,2	94,0
Agrárgazdaság összesen	179,2	174,1	170,4	172,0	169,4

Forrás: KSH, Intézményi munkaügyi statisztika

A mezőgazdaságban jelentős az idény⁵⁶-, illetve a főtevékenység mellett kiegészítő jelleggel végzett munka. A mezőgazdasági munkák szezonális jellege miatt különösen márciustól szeptember végéig tartó időszakban nő meg az alkalmi munkavállalói könyvvel⁵⁷ dolgozók száma. Emellett számításba kell venni az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett, nem fizetett munkavégzést is. Ezért az **összes munkaerő-ráfordítás értékét a Mezőgazdasági Számlarendszer az**

⁵⁵ alkalmazásban álló: az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll (2003-ig főállásban), s munkaszerződése, megállapodása alapján munkadíj ellenében munkavégzésre kötelezett. Az alkalmazásban állók statisztikai állományi létszáma magában foglalja a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló személyeket, a munkából meghatározott okok miatt (szülési szabadság, gyes, gyed, sorkatonai szolgálat, betegség vagy fizetés nélküli szabadság miatt egy hónapot – 1998-ig három hónapot – meghaladó távollét) távollévők és a munkaszerződés szerint 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak kivételével.

⁵⁶ mezőgazdasági idénymunka: az év adott időszakához vagy időpontjához kötődő olyan munkavégzés, amely az előállított növény vagy állat biológiai sajátossága miatt végezhető el kizárólag abban az időszakban vagy időpontban.

⁵⁷ alkalmi munkavállaló a mezőgazdaságban: u.a.mint előző

*éves munkaerőegységgel (ÉME)*⁵⁸ fejezi ki, amelynek segítségével a néhány órás, illetve időszakos munkavégzés teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) számítható át.

47. táblázat: Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2009–2013
(ÉME-éves munkaerőegység)

	2009	2010	2011	2012	2013*
Nem fizetett	336 482	334 981	328 889	321 163	317 309
Fizetett	105 793	104 974	102 869	105 131	106 182
Összesen	442 275	439 955	431 758	426 294	423 492

*előzetes adat

Forrás: KSH, Mezőgazdasági Számlarendszer

A gazdaságok 2013-ban 423,5 ezer éves munkaerőegységet használtak fel, 0,7 százalékkal kevesebbet, mint egy évvel ezelőtt. Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdasági tevékenység végzése 2013-ban annyi időt kötött le a nem fizetett és az időszakos munkavégzést is figyelembe véve, mintha 423 ezren egész évben teljes munkaidőben dolgoztak volna. A mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás belső szerkezetében nem történt érdemi elmozdulás, az összes munkaerő-ráfordítás háromnegyede évek óta az egyéni gazdaságokra jellemző, nem fizetett munkaerő-felhasználás⁵⁹. Ugyanakkor eltérő tendencia figyelhető meg a fizetett, és a nem fizetett munkaerő-felhasználás esetében. *Míg a nem fizetett munkaerőből egyre kevesebbet használnak fel a gazdaságok, a fizetett munkaerő-felhasználás 2011 óta növekszik.*

Az élelmiszeriparban foglalkoztatottak számának 2012-ben kezdődött növekedése a lakossági munkaügyi statisztika szerint 2013-ban folytatódott. Ennek eredményeként 133,1 ezer fő talált megélhetést az ágazatban, 6,8 ezer fővel, 5,4 százalékkal több, mint 2012-ben. A foglalkoztatás bővülése háttérben elsősorban az 5 fő alatti cégek, egyéni vállalkozások állhatnak. Az intézményi munkaügyi statisztika szerint a legalább 5 fős szervezetek 94,0 ezer főt alkalmaztak 2013-ban, 200 fővel, 0,2 százalékkal kevesebbet, mint 2012-ben. Ugyanakkor a legalább 5 fős cégek foglalkoztatásának több éve tartó csökkenése nagymértékben lassult 2013-ban.

A mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban dolgozók keresetéről az intézményi munkaügyi statisztikából rendelkezünk információval. A bruttó keresetek a nemzetgazdaság egészében 3,4 százalékkal (230,7 ezer forint) a nettó keresetek 4,9 százalékkal (151,1 ezer forint) nőttek. A mezőgazdaságban a legalább 5 fős gazdasági szervezeteknél teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete 2013-ban 4,7 százalékkal (171,9 ezer forint), a nettó keresetek pedig 5,3 százalékkal (112,6 ezer forint) voltak magasabbak, mint egy évvel ezelőtt. Az élelmiszeripar bruttó átlagkeresetei 4,3 százalékkal (195,8 ezer forint), a nettó keresetek pedig 5,5 százalékkal (128,3 ezer forint) emelkedtek. Az alacsony inflációnak köszönhetően a reálkeresetek a nemzetgazdaság egészében pedig 3,1 százalékkal, a mezőgazdaságban 3,6 százalékkal, az élelmiszeriparban 3,7 százalékkal nőttek. Dacára annak, hogy mind a mezőgazdaságban, mind az élelmiszeriparban a nemzetgazdaság egészét meghaladó mértékben emelkedtek az átlagkeresetek, a két ágazat még mindig jelentős mértékben elmarad a nemzetgazdaság legtöbb ágazatától.

A fenti adatokkal kapcsolatban fontos hangsúlyozni, hogy azok csak a legalább 5 fős szervezetekre vonatkoznak. A mezőgazdaságban viszont a kibocsátás és a foglalkoztatás többségét az egyéni gazdaságok és 5 fő alatti gazdasági szervezetek adják. Ezért az intézményi munkaügyi statisztika az ágazat egészének kereseti viszonyairól nem ad pontos képet.

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás

A mezőgazdaság munkaerő-felhasználásáról a 2013. évi Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ) a fentieknél részletesebb információkat nyújt. A GSZÖ mezőgazdasági munkaerő-felhasználás adata módszertani okokból eredően különbözik a Mezőgazdasági Számlarendszer hasonló adatától (többek

⁵⁸Éves Munkaerő Egység (ÉME): *egységnyi munkaerő*, amely egy teljes munkaidős mezőgazdasági munkaerő éves munkavégzése - 1 ÉME = 1800 munkaóra, azaz 225 nyolc órás munkanap

⁵⁹Ez a legtöbb esetben ún. *családi munkaerő*. A statisztikai fogalomtár a *családi munkaerő* alatt azokat a gazdaságot alkotó 14 éves és idősebb személyeket érti, akik a gazdaságban *nem alkalmazottként végeznek munkát*.

között különbözik a lefedett időszak: GSZÖ: 2012. 06. 01. – 2013. 05. 31., MSZR: 2013. 01. 01.– 2013. 12. 31.).

A gazdasági szervezetekben ledolgozott munkamennyiség érdemi növekedést mutatott az elmúlt három évben. A szervezetek összes munkaerő-felhasználása 93,3 ezer éves munkaerőegység volt 2013-ban, 16,4 százalékkal több, mint 2010-ben. Ezalatt az egyéni gazdaságok munkaerő-felhasználása gyakorlatilag a három évvel korábbi szinten maradt (358,7 ezer ÉME, -0,9 százalék).

Az egyéni gazdaságok munkaerő-ráfordítása kettős szerkezetű. A mezőgazdasági tevékenység jelentős részét ugyanis nem fizetett személyek (elsősorban családtagok) végzik, emellett viszont a családi gazdaságok is foglalkoztatnak állandó, illetve időszakos alkalmazottakat (fizetett munkaerő).

2012. június 1. és 2013. május 31. között 982,6 ezer családtag végzett több–kevesebb mezőgazdasági tevékenységet. Ez az érték 2010-hez viszonyítva 8,7 százalékkal csökkent, ami a gazdaságok számának 15 százalékos visszaesésével magyarázható. A végzett munkamennyiség éves munkaerőegységben (ÉME) kifejezve azonban nem esett vissza ilyen mértékben. 2013-ban 317,3 ezer fő teljes munkaidős dolgozó munkájának felelt meg a családtagok által végzett nem fizetett tevékenység, ez 2010-ben mindössze 2,8 százalékkal volt nagyobb (326,5 ezer ÉME).

A családi munkaerőn belül ellentétes folyamatok voltak megfigyelhetőek, a legfeljebb 56 napot dolgozók száma 15,5 százalékkal visszaesett, ugyanakkor a legalább 225 napot dolgozó családtagok száma 7,2 százalékkal gyarapodott. Az egy főre jutó átlagos munkamennyiség (0,32 ÉME/fő) 6,5 százalékkal meghaladja a 3 évvel korábbi szintet.

Az egyéni gazdaságok alkalmazottainak a száma jelentős mértékben nőtt 2010 és 2013 között. Az állandó alkalmazottak száma (12,0 ezer fő) 31,2 százalékkal haladta meg a három évvel korábbi szintet, a növekedés nagy részét a legalább 225 napot dolgozók adták. Ennél is nagyobb növekedés jellemezte az időszakos alkalmazottakat, számuk 85,5 ezer fő volt 2013-ban, 53,0 százalékkal több, mint 2010-ben.

A gazdasági szervezetekre a gazdálkodási forma jellegénél fogva kizárólag a fizetett munkaerő a jellemző. A szervezetek 2013-ban összesen 85,3 ezer fő állandó foglalkoztatottal rendelkeztek, 7,6 százalékkal többel, mint három évvel korábban. Szintén látványosan, több mint másfélszeresére, nőtt a gazdasági szervezetek időszakos alkalmazottainak a száma (42,7 ezer fő, +53,3 százalék).

A mezőgazdaság 2012. június 1. és 2013. május 31 közötti munkaerő-felhasználásának mintegy négyötöde (79,3 százaléka) kötődött az egyéni gazdaságokhoz, egyötöde pedig gazdasági szervezetekhez. A két gazdálkodási formánál eltérő méret szerinti megoszlás volt megfigyelhető. Míg az egyéni gazdaságok munkaerő-felhasználásának nagy része a kisebb gazdaságokhoz kapcsolódik, a gazdasági szervezeteknél a nagyobbak a meghatározóak. Az egyéni gazdaságok munkaerő-felhasználásának 61,1 százaléka a 4000 euró STÉ-nél kisebb gazdaságokhoz köthető, a 100 000 STÉ-nél nagyobb gazdaságok részesedése mindössze 3,5 százalék. Ezzel szemben a 4000 euró STÉ-nél kisebb szervezetek részesedése 8,5 százalék, míg a 100 000 euró STÉ-nél nagyobb gazdasági szervezetek részesedése 70,4 százalék.

Az egyéni gazdálkodók korösszetétele továbbra is kedvezőtlen, 2010 és 2013 között nem volt jelentős elmozdulás. A gazdálkodók száma minden korcsoportban mérséklődött, ennek mértéke a középkorú és idős gazdálkodók körében volt a legnagyobb. A 45 év feletti gazdálkodók adták az apadás háromnegyedét, az 55 év feletti pedig a 44,6 százalékát. Az 55 év feletti gazdálkodók száma jelentősen meghaladja a fiatalabb korosztályokét, összességében nőtt az arányuk.

48. táblázat: A gazdálkodók száma korcsoportok szerint

Területi egység	Életkor, korcsoport, év						
	14-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-	összesen
2010 (fő)	3 828	35 868	81 918	118 864	158 083	168 885	567 446
2013 (fő)	3 088	26 192	71 060	93 115	140 910	148 151	482 517
2013-2010 (fő)	-740	-9 676	-10 858	-25 749	-17 173	-20 734	-84 929
2013-2010 (%)	-19,3	-27,0	-13,3	-21,7	-10,9	-12,3	-15,0
Arány 2010	0,7	6,3	14,4	20,9	27,9	29,8	100,0
Arány 2013	0,6	5,4	14,7	19,3	29,2	30,7	100,0

Forrás: KSH, Gazdaságszerkezeti Összeírás, 2013

A gazdálkodók 31 százaléka 65 év feletti volt 2013-ban. A 35 év alattiak aránya 1 százalékponttal csökkent (6,0 százalék), az 55 év felettieké viszont több mint 2 százalékponttal emelkedett (59,9 százalék). Emellett kevesebb lett a középkorú gazdálkodók aránya is.

A segítő családtagok korösszetétele valamelyest kiegyensúlyozottabb, valamint nőtt a fiatal gazdálkodók száma és aránya. Az 55 év felettiek aránya 2010-ben és 2013-ban is 37 százalék volt, a 35 év alattiak aránya azonban a korábbi 23,7 százalékról 27,9 százalékra emelkedett.

49. táblázat: Az egyéni gazdaságokban (nem gazdálkodóként) dolgozó, nem fizetett munkaerő száma korcsoportonként, 2013

Területi egység	Életkor, korcsoport, év						
	14-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-	összesen
2010 (fő)	50 861	69 635	91 450	106 995	111 794	78 437	509 172
2013 (fő)	68 378	71 117	86 197	88 811	107 340	78 216	500 059
2013-2010 (fő)	17 517	1 482	-5 253	-18 184	-4 454	-221	-9 113
2013-2010 (%)	34,4	2,1	-5,7	-17,0	-4,0	-0,3	-1,8
Arány 2010	10,0	13,7	18,0	21,0	22,0	15,4	100,0
Arány 2013	13,7	14,2	17,2	17,8	21,5	15,6	100,0

Forrás: KSH, Gazdaság szerkezeti Összeírás, 2013

2010 óta javult a gazdálkodók mezőgazdasági végzettsége. 2013-ban a gazdálkodók közel 3 százaléka felsőfokú, több mint 7 százaléka középfokú végzettséggel rendelkezett, azonban a döntő többség továbbra is csak gyakorlati tapasztalatára támaszkodik.

50. táblázat: A gazdálkodók száma az egyéni gazdaságokban területi egységek szerint, a legmagasabb mezőgazdasági végzettségüként, 2013

Területi egység	Legmagasabb mezőgazdasági végzettség					
	nincs	gyakorlati tapasztalat	alapfok	középfok	felsőfok	összesen
2010 (fő)	44 632	445 340	28 356	34 087	15 031	567 446
2013 (fő)	19 218	382 478	32 311	35 512	12 998	482 517
2013-2010 (ezer fő)	-25 414	-62 862	3 955	1 425	-2 033	-84 929
2013-2010 (%)	-56,9	-14,1	13,9	4,2	-13,5	-15,0
Arány 2010	7,9	78,5	5,0	6,0	2,6	100,0
Arány 2013	4,0	79,3	6,7	7,4	2,7	100,0

Forrás: KSH, Gazdaság szerkezeti Összeírás, 2013

2010 és 2013 között azoknak a gazdaságoknak a száma fogyott a legnagyobb mértékben, amelyekben a gazdálkodó még gyakorlattal sem rendelkezett, az alapfokú és középfokú végzettséggel rendelkezők száma viszont nőtt. A felsőfokú végzettségűek száma a gazdaságszámmal azonos arányban csökkent.

A segítő családtagok mezőgazdasági iskolázottsága is javult. A gazdálkodókhöz hasonlóan közülük is elsősorban azok hagytak fel a termeléssel, akik semmilyen mezőgazdasági ismerettel nem rendelkeztek. Jelentősen nőtt az alapfokú, illetve a középfokú végzettségűek száma és aránya, de a felsőfokú tanulmánnyal rendelkezők száma is enyhén emelkedett.

51. táblázat: Az egyéni gazdaságokban (nem gazdálkodóként) dolgozó, nem fizetett munkaerő száma területi egységek szerint, a legmagasabb mezőgazdasági végzettségüként, 2013

Területi egység	Legmagasabb mezőgazdasági végzettség					
	nincs	gyakorlati tapasztalat	alapfok	középfok	felsőfok	összesen
2010	104 139	372 606	10 708	14 689	7 030	509 172
2013	67 993	393 689	14 635	16 696	7 046	500 059
2013-2010 (ezer fő)	-36 146	21 083	3 927	2 007	16	-9 113
2013-2010 (%)	-34,7	5,7	36,7	13,7	0,2	-1,8
Arány 2010	20,5	73,2	2,1	2,9	1,4	100,0
Arány 2013	13,6	78,7	2,9	3,3	1,4	100,0

Forrás: KSH, Gazdaság szerkezeti Összeírás, 2013

5.4. Termelőeszköz-felhasználás

A mezőgazdasági termelőeszközök kereskedelme 2013-ban, folyó áron 7 százalékkal bővült az előző évihez képest. Az új mezőgazdasági gépek és a műtrágyák vásárlására fordított összeg 11 százalékkal, míg a növényvédő szerek forgalma 4 százalékkal nőtt 2012-höz képest.

52. táblázat: Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése* (millió Ft)

	Mezőgazdasági gép (használt nélkül)	Alkatrész	Műszaki áru	Műtrágya	Növényvédő szer (alapanyag nélkül)	Összes termék
2009	136 307	26 798	1 244	83 431	79 287	327 067
2010	42 862	29 400	950	75 530	74 064	222 806
2011	78 593	34 851	952	105 912	79 770	300 078
2012	93 872	37 548	1 208	123 140	86 938	342 706
2013	104 767	35 169	1 221	136 173	90 732	368 062
2013/2012(%)	111,6	93,7	101,1	110,6	104,4	107,4

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.

Forrás: AKI

Az elmúlt években jelentős gépberuházások történtek a magyar mezőgazdaságban. A hazai mezőgazdasági gépforgalmazás teljesítményét vizsgálva jelentős kilengések tapasztalhatók, amelynek oka a támogatások egyenetlen hozzáférhetősége. A mezőgazdasági gépberuházások értéke a 2000. évtől kezdődően látványos növekedésnek indult, évtizedes rekordokat döntöttek a mezőgazdaság gép- és technológiai beruházásai, mely többnyire az ÚMVP-DIT keretében meghirdetett gépberuházási támogatásnak köszönhető. Az elmúlt években tapasztalt gép- és technológia beruházás növekedés a 2013-as évben is folytatódott. A gépberuházásokat többféle forrás, elsősorban a növekedési hitelprogram és az Új Magyarország Agrárfejlesztési Hitelprogram segítette. Ezekon kívül az ágazatért felelős tárca a kertészeti gépek és technológiai berendezések beszerzésére 24 milliárd forint, az állattartás technológiai fejlesztésére 35 milliárd forint, az élelmiszeripari technológiai fejlesztésekre 25 milliárd forint támogatást irányzott elő, amely intézkedéseket a borászati gépbeszerzés támogatása egészítette ki 1,16 milliárd forint értékben.

53. táblázat: Egyes mezőgazdasági gépek értékesítése* (darab)

Munkagépek	2009	2010	2011	2012	2013
Kerekes traktorok, ebből:	3 045	990	1 917	1 995	1 967
44 kW (60 LE) alatt	185	169	140	228	170
45-66 kW (61-90 LE)	832	291	669	526	575
67-103 kW (91-140 LE)	1 278	312	560	720	709
104-140 kW (141-190 LE)	323	87	275	259	245
141-191 kW (191-260 LE)	209	73	133	132	124
192-235 kW-ig (261-320 LE)	163	37	102	62	51
235 kW (320 LE) felett	55	21	38	68	93
Gabonakombájnok, ebből:	503	69	176	239	272
198 kW (270 LE) alatt	179	38	46	51	62
199-220 kW (271-300 LE)	96	8	41	53	40
220 kW (300 LE) felett	228	23	89	135	170
Betakarítógép adapterek, ebből:	773	185	316	427	435
Kukorica-csótörő adapterek	285	76	159	225	195
Napraforgó betakarító adapterek	185	46	121	163	181
Vető- és ültetőgépek, ebből:	1 028	354	664	867	1 007
Gabonavetőgépek	281	56	179	218	260
Szemenkénti vetőgépek, kukorica vetőgépek	484	192	297	468	533
Növényvédő és-ápoló gépek, ebből:	1 529	815	1 077	1 087	1 565
Szántóföldi permetezőgépek	854	337	398	449	511
Pótkocsik	557	215	273	395	433

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.

Használtgép értékesítés, viszonteladás és külföldi - EU-s és EU-n kívüli - eladás nélkül.

Forrás: AKI Statisztikai Osztály

Az új mezőgazdasági gépek vásárlására fordított összeg 2013. évben 104,8 milliárd forint volt, amely 12 százalékkal haladta meg az előző évi értéket. Az erőgép beruházások értékének 60

százalékát a traktorok adták, ami 1967 darab traktor beszerzését jelentette, egy évvel korábban közel ugyanennyit vásároltak. Az erőgépeknél a nagyobb teljesítményű gépek egyre keresettebbek. Jelentősen nőtt a 235 kW feletti traktorok értékesítése, ezen traktorkategória aránya 2012-ben 3 százalék, 2013-ban 5 százalék volt. A legnagyobb számban vásárolt traktorok teljesítménye 67–103 kW közé esett. A gabonakombájnokból 14 százalékkal nőtt az eladás, 2013-ban 272 gabonakombájnt adtak el a hazai kereskedők. A gabonakombájnoknál is a nagyobb teljesítményű gépek irányába mozdult a piac, a 220 kW feletti kombájnok aránya 2013-ban 63 százalékot tett ki, 2012-ben 56 százalékot. A 198 kW alatti gabonakombájnok részaránya ugyanakkor csökkent 2013-ban 23 százalék volt.

A KSH 2013. évi gazdaságszerkezeti összeírása (GSZÖ) szerint a legtöbb géptípus száma csökkent a 2005. évi felméréshez képest, azonban az átlagos és teljes kapacitásuk számottevően magasabb, mint 2005-ben.

A mezőgazdaság **traktorállománya** 128 ezer darabról 120 ezer darabra mérséklődött 2005 és 2013 között, ugyanakkor a motorteljesítmény kapacitásuk 6,7 millió kW-ról 7,4 millió kW-ra nőtt. A traktorok közül elsősorban a kisebb teljesítményűek használata szorult vissza, a gazdaságok nagyobb vonóerejű gépekre cserélték a kisebbeket. A jelenlegi traktorállomány 82 százaléka az egyéni gazdaságok rendelkeznek, és mindössze 18 százalék található a gazdasági szervezeteknél.

Hasonló tendenciák figyelhetők meg a **gabonakombájnok** esetében is. A darabszámuk a 2005. évi 12,1 ezer darabról 2013-ra 10,8 ezer darabra csökkent annak ellenére, hogy ezen időszakban mintegy 2500 darab új kombájnt állt munkába. A kisebb állományt a közel ötödével magasabb átlagos teljesítmény kompenzálta. A gabonakombájnok motorteljesítmény kapacitása 2013-ban 1,7 millió kW volt, 5 százalékkal magasabb a 2005. évinél. A változások feltételezhetően azzal magyarázhatók, hogy több kisebb teljesítményű gabonakombájnt selejtezték le, és kevesebb, de nagyobb teljesítményű új kombájnt vásároltak ezen idő alatt a gazdaságok. A gabonakombájnt-állomány közel 70 százaléka az egyéni gazdaságok, fennmaradó része a gazdasági szervezetek tulajdonában van.

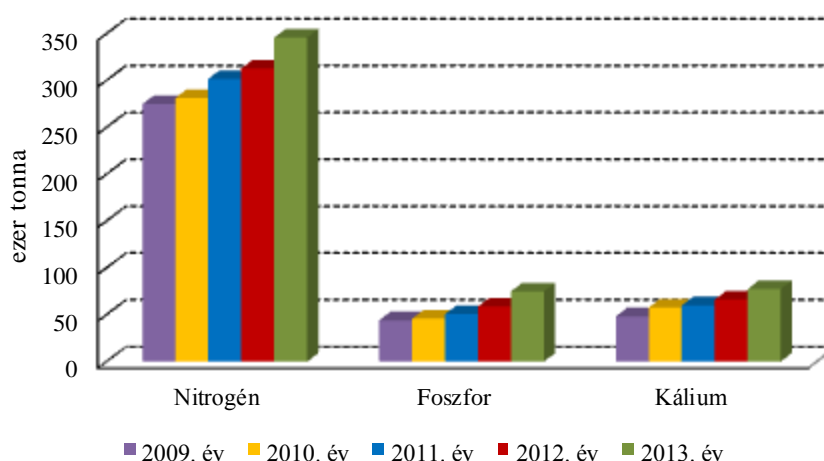
Az **alkatrészek** értékesítése az új gépekkel ellentétben nagyfokú stabilitást mutat, hiszen pótalkatrészeket, műszaki árukat és egyéb anyagokat az elhasználódás függvényében nagyjából azonos szinten vásárolnak a gazdálkodók. Az alkatrészek értékesítése 2013-ban 35,2 milliárd forint volt, amely 6 százalékos csökkenést jelent a 2012. évi értékhez képest. Az elmúlt évek alkatrészforgalmának alakulását vizsgálva látható, hogy a második és harmadik negyedévben élénkül a kereslet, az éves forgalom mintegy 60 százaléka erre az időszakra esik.

A hazai gép- és alkatrészpiacra jellemző a nagyfokú koncentráció. A közvetlen mezőgazdasági végfelhasználóknak történő géptértékesítés több mint felét a három legnagyobb agrárgép kereskedő bonyolította. A hazai, kiterjedt országos hálózattal rendelkező forgalmazók az alkatrészek esetében a mezőgazdasági gépekhez képest még nagyobb arányban biztosítják a piaci igényeket. Az alkatrészek esetében a 2013-as évben a három legnagyobb piaci szereplő részesedése 80 százalék volt.

Magyarországon a műtrágya felhasználás növekvő trendje az óriási áremelkedés miatt 2008-ban megtört, de 2009-től ismét elindult felfelé. A **műtrágya** felhasználás nitrogén, foszfor, kálium (NPK) hatóanyagban számolva az elmúlt öt év során 36 százalékkal emelkedett. Az egyes hatóanyagok felhasználása eltérő mértékben bővült. Az nitrogén, foszfor, kálium megoszlása a vizsgált időszak végére kedvezőbbé vált, valamelyest csökkent a nitrogén túlsúlya, 2013-ban 69:15:16 volt. 2013-ban a közvetlenül mezőgazdasági termelők részére értékesített műtrágya mennyisége 1454 ezer tonna, értéke 134 milliárd forint volt. Az értékesített mennyiség 15 százalékkal, az érték 10 százalékkal haladta meg a 2012. évi szintet, az árak 4 százalékkal mérséklődtek 2012-höz képest.

A mezőgazdasági termelők által 2013-ban vásárolt műtrágya nitrogén, foszfor, kálium (NPK) hatóanyag tartalma összesen 498 ezer tonna volt, 14 százalékkal több, mint egy évvel korábban. A nitrogén hatóanyag tartalom 11, a foszfor 27 százalékkal, a kálium hatóanyag tartalom 17 százalékkal haladta meg a 2012. évi szintet.

63. ábra: A mezőgazdasági termelők által megvásárolt műtrágya hatóanyag-súly

Forrás: AKI

Az egy hektár mezőgazdasági területre kijuttatott műtrágya NPK hatóanyag-tartalma 2013-ban hektáronként 93 kg volt, 13 százalékkal több, mint 2012-ben. Az egy hektár mezőgazdasági területre kijuttatott műtrágya hatóanyag-mennyisége az elmúlt öt év során csaknem másfélszeresére növekedett. Az egyes hatóanyagokat vizsgálva, öt év alatt a nitrogén esetében 36 százalékos, a foszfor és a kálium esetében erősebb, 84, illetve 74 százalékos növekedést láthatunk. Ennek ellenére a talaj nitrogén és foszfor tápanyag mérlege azt mutatja, hogy nagyobb mértékű visszapótlásra volna szükség. Különösen igaz ez a foszforra, mert a növények által felvett foszfor pótlása sem történik meg.

54. táblázat: Egy hektár mezőgazdasági területre jutó műtrágya, (kg)

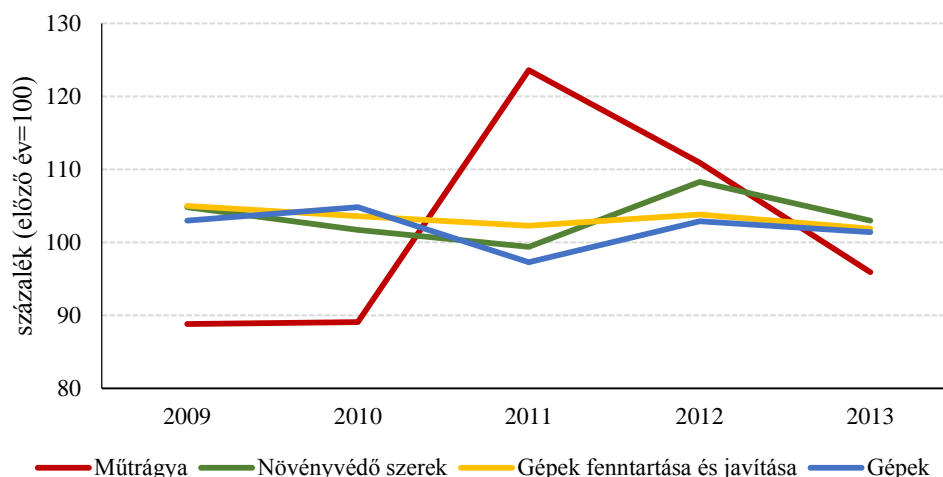
Hatóanyagok	2009	2009	2009	2009	2013
nitrogén	48	53	57	59	65
foszfor	8	9	9	11	14
kálium	8	11	11	12	15
Összesen:	64	72	77	82	93

Forrás: KSH

Természetes súlyban vizsgálva, a közvetlenül mezőgazdasági termelőknek értékesített 1454 ezer tonna műtrágya több mint 72 százaléka egykomponensű nitrogén műtrágya, 24 százaléka pedig összetett műtrágya volt. Egyszerű kálium műtrágyából 42 ezer tonna, egykomponensű foszfor műtrágyából pedig mindössze 3,3 ezer tonna fogyott ebben az időszakban. Az egyszerű nitrogén műtrágya mennyisége 16, az egykomponensű káliumé 26 százalékkal, az összetett műtrágya értékesítés 11 százalékkal nőtt 2013-ban. Az egykomponensű foszfor műtrágya mennyisége 2013-ban csak kétharmada az egy évvel korábbinak. Az egykomponensű, illetve az összetett műtrágyák aránya 76–24 volt, azonos az egy évvel korábbival.

A műtrágya árak az elmúlt öt év során 17 százalékkal emelkedtek. Az áremelkedés mértéke jelentősen elmarad a mezőgazdasági termelők árak 48 százalékos, illetve a gabona árak ugyanezen időszak alatt bekövetkezett 65 százalékos emelkedésétől. A műtrágya árak 2008-as drasztikus, 61 százalékos növekedése után két egymást követő évben is 10 százalékos meghaladó csökkenés történt. 2011 és 2012 árnövekedést hozott (24 és 11%), de 2013-ban ismét mérséklődtek az árak az előző évhez viszonyítva. A műtrágya ára 2013-ban 4 százalékkal alacsonyabb volt, mint 2012-ben. Az egyszerű műtrágyák ára kevésbé (-3%), az összetett műtrágya ára erősebben (-6%) mérséklődött.

64. ábra: A fontosabb inputok árváltozása (előző év =100)

Forrás: KSH

Magyarországon rendkívül erős verseny alakult ki az alapvetően kínálati piacon a mezőgazdasági termelőeszköz forgalmazók között. A termelők jellemzően eleve tájékozottak, de külön tájékozódnak vásárlás előtt, és a számukra legkedvezőbb ajánlatot választják. A forgalmazók számában az utóbbi két évben mérsékelt csökkenés körvonalazódik – 2013-ban összesen 136 cég értékesített műtrágyát közvetlenül mezőgazdasági termelőknek és/vagy ÁFÉSZ-eknek, illetve gazdaboltoknak –, de 85 százalékuk részesedése nem érte el a 0,5 százalékot a műtrágya értékesítés teljes árbevételéből. A forgalmazók mindössze 11 százaléka rendelkezett 1 százalék fölötti részesedéssel. Tehát a piacon sokan értékesítenek műtrágyát, de a forgalom döntő hányadát kevés vállalkozás bonyolítja.

A növényvédelmi ráfordításokat leginkább a pénzügyi helyzet és a szakmai irányelvek mérlegelése határozza meg. A növényvédelmi eljárások kihagyása vagy túlzottan alacsony szintre tervezése jelentős terméskiesést, minőségromlást okozhat. A növényvédő szerek költsége jelentős a termelési folyamatban, a négy legnagyobb mennyiségben termesztett szántóföldi növényünk esetében a teljes termelési költség mintegy 10–15 százalékát teszi ki.

55. táblázat: Növényvédőszer-értékesítés (tonna)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Értékesített növényvédő szer *	22 288	20 599	22 798	22 994	23 392
ebből:					
Gombaölő szer	4 961	4 571	4 445	4 475	4 717
Rovarölő szer	4 380	3 930	4 312	4 621	4 832
Gyomirtó szer	9 055	8 958	10 115	9 670	9 115
Egyéb szer	3 892	3 140	3 926	4 228	4 728

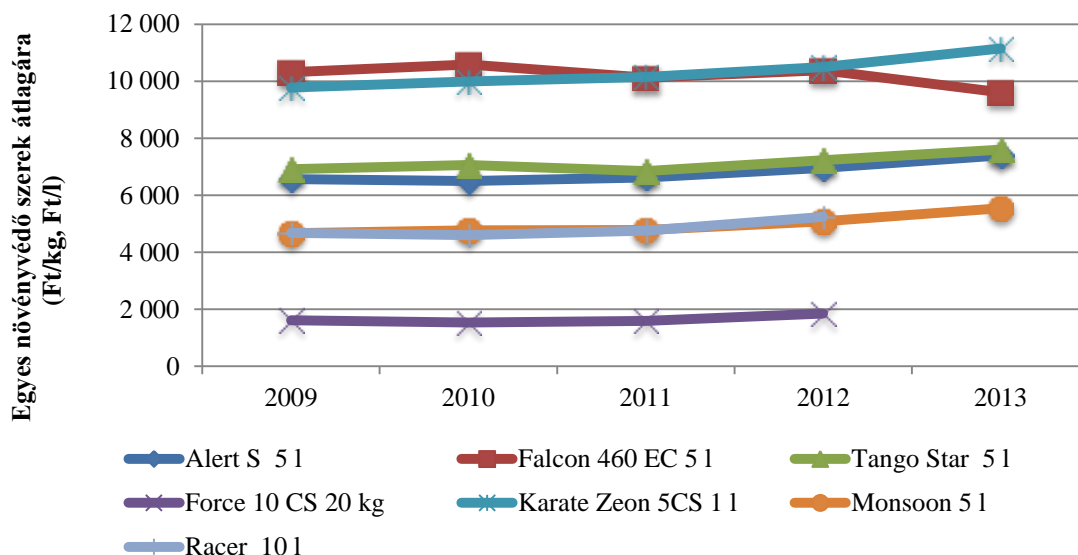
*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.

Forrás: AKI

Az értékesített **növényvédő szerek** mennyisége 2008-ig szinte folyamatosan növekedett, majd csökkenő tendencia után 2011-ben ismét felfelé ívelt. Az elmúlt három évben egy mérsékeltbb ütemű emelkedés indult, jelenleg évente átlagosan 23 ezer tonna készítményt juttatnak ki a magyar növénytermesztők. A hazai forgalmazók 2013-ban 90,7 milliárd forint értékben, 23 ezer tonna növényvédő szert értékesítettek mezőgazdasági termelőknek. A gombaölő szerek, rovarölő szerek és az egyéb készítmények iránti kereslet élénkült, a gyomirtó szerek értékesítésében 6 százalékos csökkenés történt. A legnagyobb mennyiségben értékesített gyomirtó szerek a teljes növényvédő szer forgalom mennyiségének 39 százalékát, értékének pedig 49 százalékát adták. Gombaölő szerekből 4717 tonnát, rovarölő szerekből pedig 4832 tonnát értékesítettek, amely az összes forgalom 20–20 százalékát jelenti.

A növényvédő szer árak átlagos emelkedése az elmúlt években kiegyenlített volt. A növényvédő szerek ára 2013-ban 3,0 százalékkal emelkedett az előző évi szinthez mérten. Ezen belül a gombaölő szerek ára 1,5 százalékkal, a rovarölő szerek ára 2,1, a gyomirtó szerek ára 3,1, az egyéb szerek ára pedig 9,9 százalékkal volt magasabb, mint 2012-ben.

65. ábra: Egyes növényvédő szerek átlagárai

Forrás: KSH

A közvetlen végfelhasználóknak (is) értékesítő növényvédő szer forgalmazók száma az elmúlt években 150 körül alakult. Megtalálhatók közöttük az országos értékesítőhálózattal bíró integrátorok, az egy-egy régiót átfogó viszonteladók, a szűkebb termékskálára szakosodott kisebb vállalkozások. A közvetlen végfelhasználóknak történő növényvédő szer értékesítést tekintve a forgalom 86 százalékát 20 cég adta 2013-ban. A két legnagyobb forgalmazó országos telephelyhálózattal rendelkező szervezet, akik piaci helyzetükből adódóan széles választékkal, versenyképes árakon tudnak megjelenni.

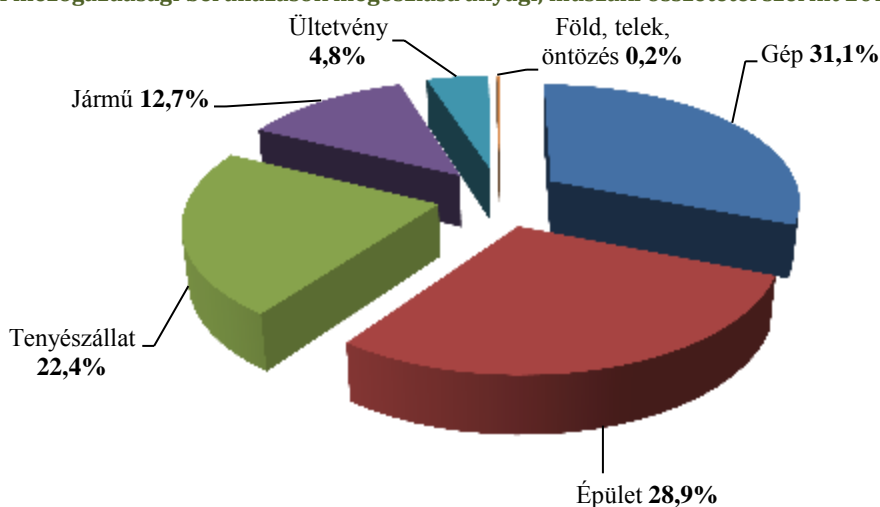
5.5. Beruházások a mezőgazdaságban

A **nemzetgazdaság beruházásainak** több éve tartó csökkenése 2013-ban megfordult, és jelentős növekedés volt megfigyelhető. A beruházások értéke 2013-ban folyó áron **4522,7 milliárd forint** volt, **volumene** (a beruházások értékének változása **változatlan áron**) **7,2 százalékkal nőtt**. A beruházások bővülése a gazdaságban általánosan megfigyelhető folyamat volt, a 19 nemzetgazdasági ág közül 13-ban volt növekedés. Az épület, valamint a gép és jármű beruházások egyaránt növekedtek (5,9%-kal, illetve 8,5%-kal). A beruházások több mint felét, 51,5 százalékát, az építési, míg 46,9 százalékát a gép és jármű beruházások tették ki.

A **mezőgazdaság beruházásai** 2013-ban **259 milliárd forintra nőttek**, volumenük a nemzetgazdaságét meghaladó mértékben, **9,1 százalékkal bővült**, ami főként a nagyobb súlyú **épület, gép, és tenyészállat** beruházásoknak köszönhető. A beruházások közel egyharmadát kitevő **gépberuházások** volumene **7,2 százalékkal**, a 29 százalékot adó **épület** beruházásoké **13,1 százalékkal növekedett**. A hazai gépgyártás számára kedvező, hogy a belföldi gépberuházások volumennövekedése (+13,5%) érdemben meghaladta az importból beszerzett gépeket (+2,0%). Szintén jelentősen élénkültek a **tenyészállat** beruházások (+18,2%).

Ezzel szemben mérséklődött a kisebb súlyú **jármű** (-1,4%), **ültetvény** (-1,2%), és **föld, telek, öntözés** (-56,8%) beruházások volumene. A járműberuházások volumene az előző két évben erőteljes növekedést mutatott, ezért a tavalyi enyhe csökkenés a magas bázisnak is betudható. A járműberuházásokon belül ellentétes tendencia érvényesült, míg a belföldi járművek volumene 6,4 százalékkal nőtt, az importjárművéké 5,3 százalékkal mérséklődött.

66. ábra: A mezőgazdasági beruházások megoszlása anyagi, műszaki összetétel szerint 2013-ban (%)

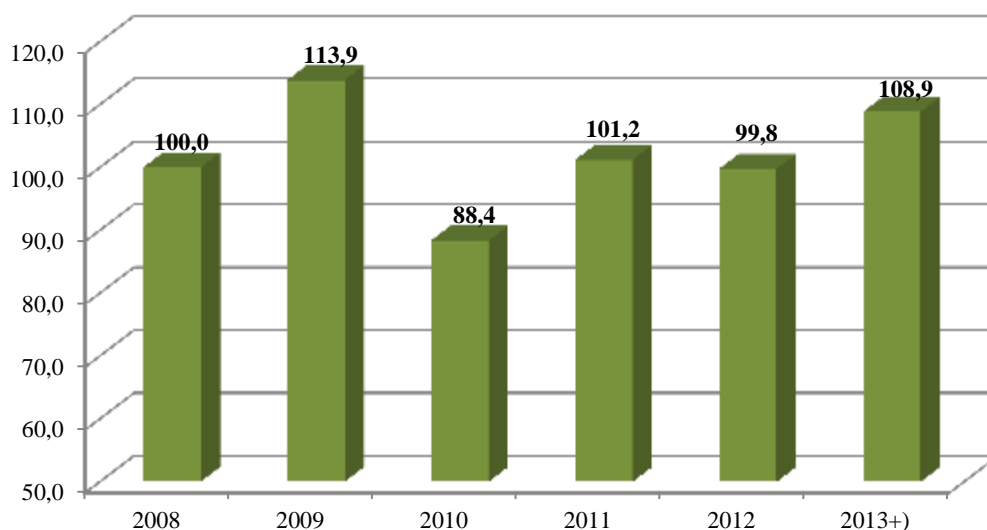

Forrás: KSH

A beruházások növekedésének köszönhetően összességében javult az ágazat műszaki, technológiai színvonala, és nőtt a hatékonysága, amely a termelés hosszú távú növekedésének az alapját képezi. A beruházások alakulására kedvezően hatott az agrár-vidékfejlesztési támogatások növekedése, a jegybanki alapkamat csökkenésének hatására mérséklődő vállalati hitelkamatok, valamint a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramja és a Magyar Fejlesztési Bank által működtetett kedvezményes hitelprogramok is.

Több éves távlatban megállapítható, hogy a mezőgazdasági beruházásokra jellemző a támogatások nagyságával, a terméseredményekkel, és a hitelfeltételek alakulásával összefüggő ingadozás. Ugyanakkor egyértelműen pozitív tendencia figyelhető meg, *az elmúlt öt évben a mezőgazdasági beruházások volumene összességében 8,9 százalékkal nőtt.*

67. ábra: A mezőgazdasági beruházások volumenváltozása (2008=100)

Forrás: KSH alapján

6. Erdő- és vadgazdálkodás, halászat

6.1. Erdőgazdálkodás

Magyarországon az erdőterület évről évre nő, ezáltal az összes favagyon is folyamatosan gyarapszik. A hazai erdők élőfa készletének anyagi értéke óvatos becsléssel is meghaladja az 1000 milliárd forintot. A hazai megújuló energiatermelésben évek óta tartóan meghatározó szerepet játszik a fa alapú biomassza. A zöldáram-termelésnek több mint felét, a fűtésszektorban felhasznált bioenergia több mint 60 százalékát a magyar erdőkből kikerült faanyag adja. Ezzel együtt a magyar erdők a Kiotói Jegyzőkönyv számára 2008 óta készített üvegházgáz-leltárak szerint minden évben összességében mintegy 3000 gigagramm (3 millió tonna) széndioxidot (CO₂) kötnek meg.

Magyarországon az erdők és az erdőgazdálkodás ügyével kapcsolatban egységes szakpolitika érvényesül, amelynek alapja⁶⁰ a 2006–2015 közötti időszakra vonatkozó *Nemzeti Erdőprogram*.

Az ország erdőgazdálkodással érintett teljes területe **2059 ezer hektár**. Ebből ténylegesen erdő (faállománnyal borított terület) a terület 94 százaléka. Az utóbbi területet alapul véve **az ország erdősültsége 20,8 százalékos**, így hazánkban a szántó után az erdő a második legnagyobb területtel bíró művelési ág.

Az összes erdőterület 62,4 százaléka gazdasági, 36,5 százaléka védelmi, 1,1 százaléka pedig közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, oktatási) elsődleges rendeltetésű erdő. A védelmi erdők aránya a gazdasági erdőkhez képest a korábbi évekhez hasonlóan 2013-ban is nőtt.

A hazai erdők **89 százalékban lombos fafajokból állnak, jellemzően elegyes erdőtársulásokat alkotva**. A fenyves erdők területe évről évre csökken. **Az őshonos főfafajú erdőállományok részaránya 63,1 százalék**. Emellett nagyobb arányban akácok (24,2%) és a nemes nyarasok (6,3%) fordulnak elő.

Az erdőtervezett területek **56,2 százaléka állami, 1,0 százaléka közösségi, 42,8 százaléka magán tulajdonban van**. Az erdők **több mint 90 százaléka az erdészeti hatóság által bejegyzett erdőgazdálkodó** használatában áll. **A gazdálkodó nélküli erdők 89 százaléka magántulajdonú erdő (összesen 168 ezer hektár)**.

Az állami erdőgazdálkodás jó szakmai színvonalon folyik. A 22 állami erdőgazdasági társaság már több évtizede biztosítja a kezelésükben lévő erdők védelmi, közjóléti funkcióinak együttes érvényesülését.

A magán- és közösségi tulajdonú erdőkben folyó gazdálkodás színvonala változó. A mintegy 39 ezer erdőgazdálkodó jellemzően kisüzemi területeken gazdálkodik (kb. 20 hektáros az átlagos üzemméret). **A gazdálkodók közül számos magas, míg a többség közepes szakmai színvonalon gazdálkodik**.

Az ágazat legfontosabb bevételi forrása 2013-ban is a fakitermelés volt. Az erdőgazdálkodók közel **185 ezer hektár** erdőterületen végeztek fahasználati tevékenységet, amelyről csaknem **7,9 millió köbméter fatömeget termeltek ki**. Ez a mennyiség az erdők fatermőképességének mindössze 60–70 százalékát teszi ki, ezért az elmúlt évben is megfelelt a tartamos gazdálkodás követelményeinek.

Az erdőgazdálkodók a jogszabályokban előírt erdőfelújítási kötelezettségüknek megfelelő színvonalon tettek eleget. A tárgyévben befejezett erdőfelújítások területe 15,3 ezer hektár, a keletkezett új erdőfelújítási kötelezettség területe 22,9 ezer hektár volt.

Az új erdőtelepítések mennyisége 2007 óta folyamatosan csökken. A 2012. évi 4,5 ezer hektár új erdő telepítésével szemben **2013-ben mindössze 2,5 ezer hektár első kivitelű erdőtelepítésre került sor**. Az erdőtelepítések nagyobb részt őshonos fafajokkal (59,7%), továbbá akáccal (32,4%) és nemes nyár fajtákkal (7,7%) valósultak meg. Fenyőállományok telepítése az utóbbi években gyakorlatilag megszűnt.

⁶⁰1110/2004. (X. 24.) számú Korm. határozat

Az erdészeti hatóság 2013-ban **35,2 ezer köbméter** mennyiségű **falopást** regisztrált. Ennek 86 százaléka magántulajdonban lévő, nagyobb arányban gazdálkodó nélküli erdőkben valósult meg. Az **összes illegális fakitermelés mértéke** az előbbi mennyiségnél nagyobb, hiszen abba egyrészt az erdőtulajdonosok illetve erdőgazdálkodók által végzett jogszerűtlen fakitermelések, illetve az erdészeti hatóság tudomására nem jutott falopások is beletartoznak. Ennek mennyisége kb. **300–500 ezer köbméterre becsülhető**.

A **magyar erdők egészségi állapota** az Európában elfogadott felvételi rendszer minősítése alapján összességében **jó, a vizsgált fák közel 80 százaléka kedvező állapotú**. A 2012. évi száraz és meleg nyár, majd a 2013-as aszályos időszak hatására **a fák átlagos levélvesztésének mértéke 2013-ban 18,7 százalék** volt, ami az előző évihez képest **0,8 százalékos emelkedést** mutat.

Az **Országos Erdőkár Nyilvántartási Rendszer** részére az erdészeti szakirányítóktól érkezett bejelentések alapján 2013-ban **78.800 hektáron lépett fel erdőkár**. A károsodott terület 10 százalékán erősebb, 20 százalékán közepes, míg a fennmaradó területen gyengébb erélyű kár jeleztek.

Az abiotikus károk közül az **aszálykár** volt a legjelentősebb (16.500 hektár), míg a biotikus károk közül a **gyapjaslepke**–rágás (közel 13.000 hektár), illetve petecsomóval való fertőzöttség (10.000 hektár) volt kiemelkedő. Az egyre kisebb területre szoruló **fenyvesekben** további, több mint 2300 hektáron észleltek **a faállomány részleges vagy teljes pusztulásával járó kárt**. A klímaváltozással összefüggésben egyre nagyobb gyakorisággal előforduló **tűzkár** 2013-ban **407 hektár** erdőt érintett. Ez az érték a csapadékos tavasznak köszönhetően az átlagosnál alacsonyabb.

6.2. Vadgazdálkodás

Nagyvadállományunk becsült létszáma stagnált illetve kissé növekedett. A hasznosított nagyvad mennyisége enyhén csökkent, 300 ezer darab alatt maradt. A teríték csökkenése elsősorban a vaddisznó elejtés országos szintű, a 2012. évihez képesti 30 ezres mértékű csökkenéséből adódik. Ezt a szakemberek a 2013-as év kedvezőtlen tavaszi időjárásának tulajdonítják, miszerint az emlékezetes március közepi hófúvásokban jelentős szaporulat kiesést tapasztaltak. A szarvas és az őz terítékében enyhe növekedés mutatkozik. A nőivarú egyedek célzott apasztása továbbra is szakmai kívánalom, melyet a 2014/2015-ös vadgazdálkodási tervekben a vadászati hatóság érvényesíteni kíván.

Az **apróvad állomány** helyzete jórészt változatlan, kedvezőtlen státusza állandósulni látszik. A mezőgazdasági környezet nyújtotta élőhelyi feltételek továbbra is kifejezetten kedvezőtlenek az apróvad számára. A hasznos apróvadállományt tizedelő nagyszámú szárnyas és szörmés ragadozófajok egyedei okozta veszteség szintén előnytelenül hat az állomány alakulására. A vadászatra jogosultak beavatkozásai – a kiegészítő takarmányozás és a legális ragadozókontroll területén – is sok kívánnivalót hagynak maguk után.

A **vadhús árak** továbbra is kedvezően alakulnak, az elmúlt évihez képest a szarvas és a vaddisznó hús ára kissé csökkent, ami összeadódik a mintegy 20 ezer darabbal alacsonyabb teríték hatásával.

Annak ellenére, hogy a vadhúsból származó bevétel 1 milliárd forinttal kevesebb lett 2013-ban, az ágazati bevételeknek továbbra is meghatározó részét adja a vadhús. A 4,3 milliárd forint lőtt vad értékesítésből származó bevétel a 4,8 milliárd forintot kitevő külföldi bérvadászatból származó jövedelem mellett a legfontosabb ágazati tényező.

A **kifizetett mezőgazdasági vadkár összege 300 millió forinttal mérséklődött**, ami a vaddisznó állomány és teríték enyhe csökkenésével magyarázható. A két ellentétes hatás eredőjeként az ágazati eredmény a 2012. évi 1,4 milliárdról 600 millió forintra mérséklődött.

6.3. Halgazdálkodás

Magyarországon az étkezési hal mennyisége 2013-ban 21,1 ezer tonna volt, ami 2 százalékos csökkenést jelent az előző évihez képest. Tógazdaságaink és intenzív üzemeink együttes árukibocsátása közel azonos a 2012. évi eredményekkel, köszönhetően az intenzív termelés emelkedésének. Az egy főre jutó halfogyasztás 2013-ban fejenként 3,6 kg volt.

Halastó művelési ágban 2013-ban 37 ezer hektár tóterület szerepelt a nyilvántartásban. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) által gyűjtött és feldolgozott adatok szerint **24,6 ezer hektár üzemelő tóterületen** folytattak tógazdasági haltermelést. A 2013. év folyamán **10 hektár új halastó** létesült és **467 hektár** tóterületet rekonstruáltak. Évek óta ugyanaz a három régió adja hazánk tógazdasági haltermelésének közel 80 százalékát (Észak-Alföld, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld). A legtöbb halat Hajdú-Bihar, Somogy, valamint Fejér megyében halászták le.

A tógazdaságok és intenzív haltermelő üzemek 2013-ban 22 ezer tonna halat termeltek. Ebből **az étkezési hal mennyisége 14,9 ezer tonna**, mely az előző évhez képest 1 százalékos, csekély csökkenést jelent. Az étkezési ponty termelésében csökkenés tapasztalható.

Az 1 hektárra jutó összes szaporulat 497 kg, az 1 hektárra jutó pontyszaporulat mintegy 375 kg. A megtermelt ragadozó halak mennyisége 7 százalékkal kevesebb az előző évihez képest. A csuka lehalászása nem változott, a fogassüllő 11 százalékkal, a harcsa pedig 9 százalékkal esett vissza.

Tógazdaságainkban változatlanul a **ponty** a meghatározó halfaj, amely **az étkezési haltermelés 66 százalékát adja.**

A haltermelők a hazai piacokon általában élő pontyot, afrikai harcsát, busát, amurt és ragadozó fajokat (fogassüllő, csuka, harcsa) értékesítenek. **Hallexportunk és -importunk mennyiségben és értékben is emelkedett 2013-ban, azonban a külkereskedelmi egyenlege 15 százalékkal romlott, ez azt jelenti, hogy a haltermékek behozatala nagyobb mértékben növekedett a kivételnél.** Intenzív rendszert 2013-ban 16 haltermelő üzem 17 telephellyel működtetett különböző halfajok tartására. Az étkezési haltermelés 2197 tonna volt, amely a megelőző évhez képest 12 százalékos emelkedést jelent. Az itt termelt fajok közül egyértelműen az afrikai harcsa tekinthető a fő halnak, amely az intenzív haltenyésztés 88 százalékát teszi ki, de termelnek még tokféléket, pisztrángot és egyéb halfajokat is.

A **természetes vizeken** a rekreációs célú – horgászati és halászati – hasznosítás játssza a meghatározó szerepet, amely mellett a kereskedelmi halászat csak kiegészítő, állományszabályozó szerepet tölt be. A természetes vizekről és víztározókról jelentett **halfogásból 4371 tonnát** (68%) tett ki a **horgászok zsákmánya.**

2011-től a tógazdasági haltermelők az agrár-környezetgazdálkodás programhoz hasonló támogatási konstrukció, a Halastavi Környezetgazdálkodási Program (HKP) keretében igényelhetek támogatást a környezeti értékek megóvásához, élőhelyek védelméhez és megőrzéséhez, így ösztönözve az extenzív halgazdaságokat környezettudatos gazdálkodásra. A támogatási kérelmeket első körben 2011-ben, második körben 2012-ben lehetett benyújtani. A kifizetések 2012. év során megtörténtek, az utolsó részlet 2013-ban került kifizetésre. A támogatás, amely a számos természetvédelmi korlátozással és jelentős madárkárral sújtott szektor jövedelmezőségét javította, olyan sikeresnek bizonyult, hogy a Magyarországon üzemelő mintegy 24 ezer hektár halastóterületből kb. 17 ezer hektár üzemeltetői csatlakoztak a programhoz.

Az Országos Halgazdálkodási Adattár (OHA) nyilvántartásában 2013-ban **141 545 hektár nyilvántartott halgazdálkodási vízterület** szerepelt. A nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek száma 1752 db. Ezek hasznosítása a következőképpen oszlott meg: **horgászszervezetek hasznosításában** a nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek csupán **23 százaléka** van, ami mintegy 33 ezer hektár kiterjedésű vízterületet jelent. Az egyéb szervezetek (halászati és mezőgazdasági szövetkezetek, kft.-k, bt.-k, magánszemélyek, önkormányzatok, kistermelők) által hasznosított halászati vízterületek 108 ezer hektárt (77%) tesznek ki.

A halgazdálkodási vízterületek összes területnagysága számottevően nem változott 2013-ban az előző évhez képest. A megyei halgazdálkodási hatóságok jelentése szerint **állami horgászjegyet 298 599 felnőtt és 48 211 gyermek horgász váltott.** A **külföldi vendéghorgászok száma 10 673 fő**, az állami horgászvizsgát tett személyek száma 11 211 fő, a természetes vízi halászok száma 1812 fő volt 2013-ban. Magyarországon a vizsgázott és az esküt tett halászati örök száma 2013-ban lényegesen nem változott, azonban a rendészeti vizsga letétele után mindösszesen 800 fő hivatásos halászati őrft foglalkoztatnak a halgazdálkodásra jogosultak.

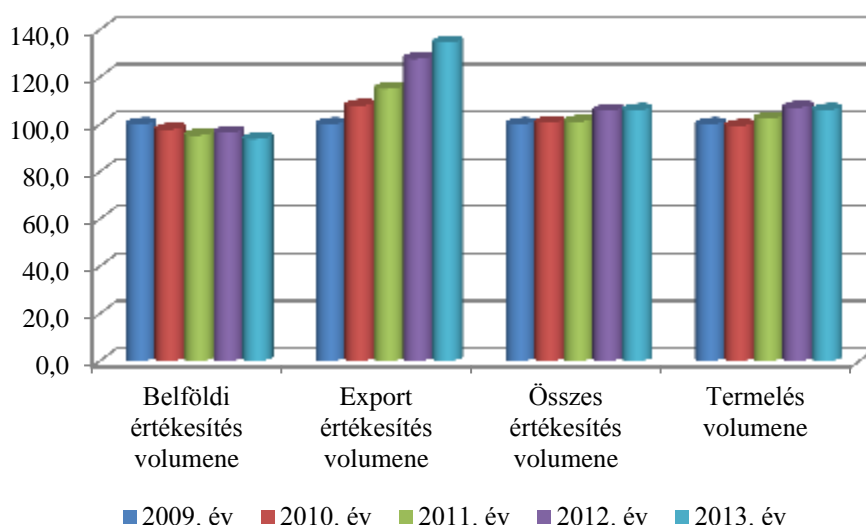

7. Az élelmiszeripar helyzete

7.1. Termelés és értékesítés

Az élelmiszeripar⁶¹ teljesítménye⁶² két év rendkívül dinamikus növekedést követően 2013-ban az megtartotta előző évi szintjét. A közvetlen export⁶³ továbbra is erős támaszt nyújtott az ágazat értékesítésének, míg a belföldi értékesítés lassult. Az élelmiszeripari termelés volumene⁶⁴ 2013-ban enyhén, 0,3 százalékkal mérséklődött, ezzel szemben az értékesítése 0,9 százalékkal bővült, amely különbség mögött elsősorban a készletről való értékesítés rejlik. Ugyanakkor a dinamikusan növekvő exportnak köszönhetően az élelmiszeripar termelése és értékesítése ötéves távlatban is érdemi növekedést mutat (68. ábra)

68. ábra: Az élelmiszeripar termelésének és értékesítésének volumenváltozása (2009 = 100)

Forrás KSH alapján

A 2013. évi, a korábbi szintet megőrző teljesítmény legfőbb oka, hogy az év első felében az előző évi kedvezőtlen mezőgazdasági terméseredmények miatt drága volt az alapanyag. Kedvezőtlenül hatott továbbá az ágazat belföldi teljesítményére, hogy a fogyasztói kereslet a növekvő reálberek és munkaerő piaci lehetőségek hatását jelentős időbeli eltolódással követve indult csak növekedésnek (56. tábla).

56. táblázat: Az élelmiszeripar termelése és értékesítése (milliárd forint, változás az előző évhez viszonyítva,%)

	2009	2010	2011	2012	2013
Termelési érték (folyó áron)	2070,4	2031,6	2285,0	2527,3	2633,3
Termelési érték volumenváltozása	-2,0	-0,7	3,1	4,6	-0,3
Belföldi értékesítés (folyó áron)	1463,1	1415,3	1493,7	1592,2	1627,0
Belföldi értékesítés volumenváltozása	-4,6	-2,2	-2,5	1,2	-1,9
Exportértékesítés (folyó áron)	614,5	649,9	769,8	913,0	1015,6
Exportértékesítés volumenváltozása	4,8	7,8	6,7	11,0	5,7
Összes értékesítés (folyó áron)	2077,6	2065,3	2263,5	2505,2	2642,6
Összes értékesítés volumenváltozása	-2,0	0,7	0,4	4,6	0,9

Forrás: KSH alapján

A fenti folyamatoknak köszönhetően tovább nőtt az exportértékesítés részesedése az összes értékesítésből. Ugyanakkor az élelmiszeripar nagyrészt továbbra is a belső kereslet kielégítésére termel, az összes értékesítés közel kétharmada hazánkban kerül piacra (69. ábra).

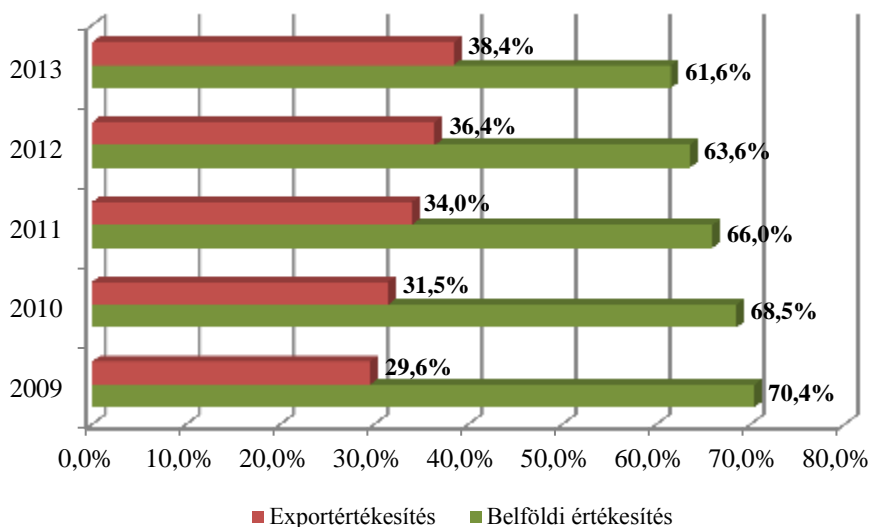
⁶¹Élelmiszeripar alatt az élelmiszer, ital, dohánytermékek gyártása ágazatot értjük

⁶²A fejezetben közölt termelési és értékesítési adatok a 4 főnél többet foglalkoztató vállalatokra vonatkoznak

⁶³Az itt közölt export adatok csak az élelmiszeripari vállalatok közvetlen kivitelét tartalmazzák, a közvetítőkön történő exportot nem.

⁶⁴A termelési érték változása az árváltozás kiszűrésével

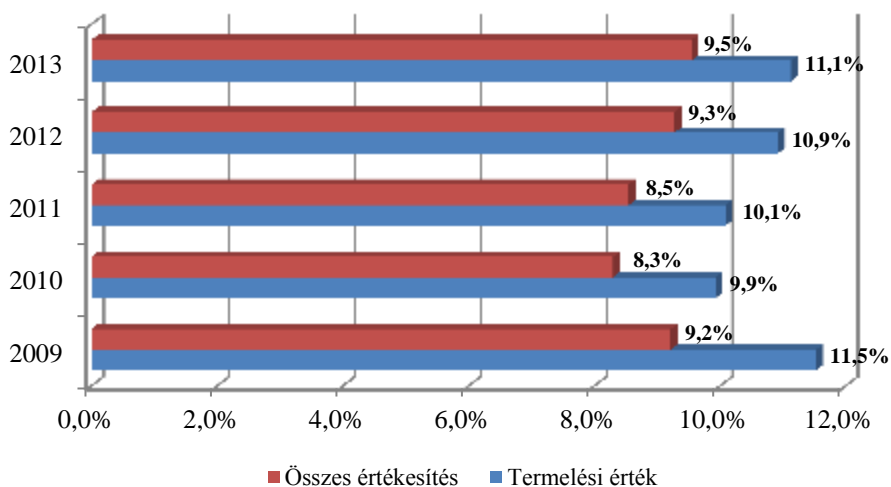
69. ábra: A belföldi és az exportértékesítés aránya az élelmiszeripar összes értékesítéséből (%)

Forrás KSH alapján

Az élelmiszeripar termelése és értékesítése folyó áron gyorsabban nőtt, mint az ipar egészéé, ezért nőtt az ágazat részesedése. Ennek köszönhetően az élelmiszeripar teljesítménye meghaladta az ipari termelés 11 százalékát 2013-ban (70. ábra).

70. ábra: Az élelmiszeripar részesedése az ipar termelési értékéből, és értékesítéséből

Forrás KSH alapján

Az élelmiszeriparon belül az élelmiszergyártás a meghatározó. Az élelmiszergyártás a teljes termelési érték 85,1 százalékát, az italgyártás 13,8 százalékát, a dohánytermékek gyártása pedig 1,1 százalékát adta 2013-ban. Az élelmiszergyártás termelési volumene 2013-ban 0,8 százalékkal csökkent, az italgyártásé és a dohánytermékek gyártásáé azonban 2,5, illetve 3,5 százalékkal bővült.

Az élelmiszeripar teljesítményének évek óta az export a hajtómotorja. A közvetlen exportértékesítés 2013-ban folyó áron 11,2 százalékkal, változatlan áron 5,7 százalékkal haladta meg az előző évi értéket. Ötéves távlatban, 2009 és 2013 között az exportértékesítés folyó áron közel kétharmaddal (+65,3 százalékkal), volumenben pedig 35,0 százalékkal bővült. A belföldi értékesítés alakulása szerényebb képet mutat. A belföldi értékesítés folyó áron 2009 és 2013 között 11,2 százalékkal nőtt, míg volumenben 5,3 százalékkal csökkent. Ebben jelentős szerepe volt a gazdasági

válság miatti gyenge belső keresletnek, az ágazat versenyképességi kihívásainak, valamint az importnak.

Az élelmiszeripar termelői árainak növekedése 2013-ban lelassult, az exportárak azonban továbbra is nagyobb mértékben növekedtek, mint a belföldi értékesítési árak. Az élelmiszeripari termelői árak 2013-ban 4,4 százalékkal, ezen belül a közvetlen kivitelének árai 5,3, míg a belföldi értékesítési árai 3,9 százalékkal növekedtek (57. tábla).

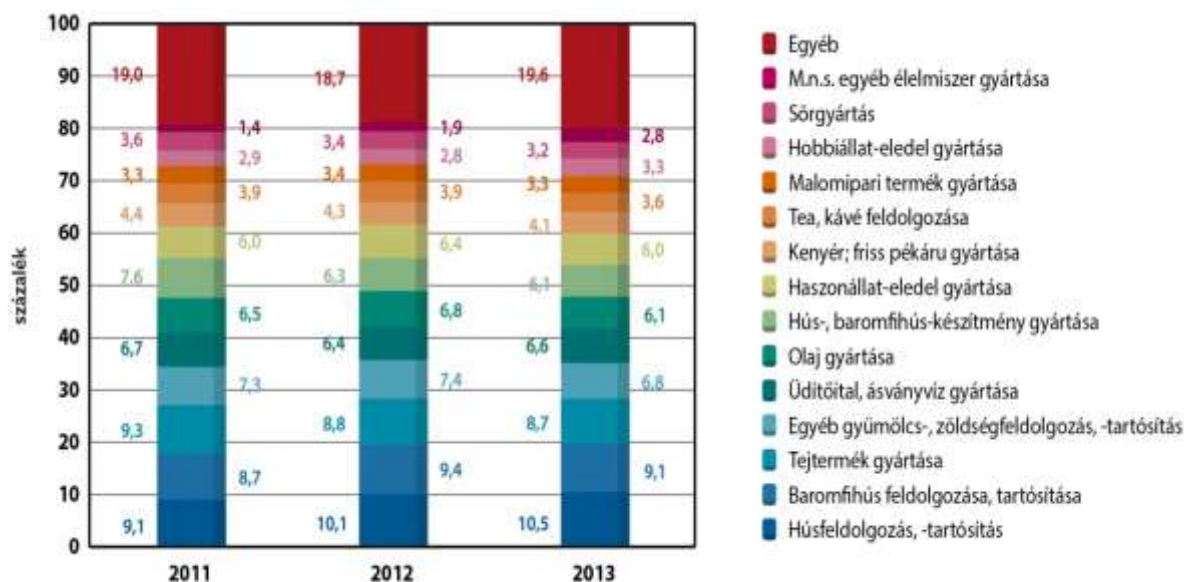
57. táblázat: Az élelmiszeripar termelői árainak változása

	2009	2010	2011	2012	2013
Összesen	101,6	98,7	108,9	106,0	104,4
Belföldi értékesítés	100,5	98,9	108,0	105,2	103,9
Exportértékesítés	104,8	98,2	110,8	107,7	105,3

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari termelés továbbra is erősen koncentrált, az öt legnagyobb szakágazat részesedése a teljes termelési értékből⁶⁵ több mint negyven százalék (71. ábra). A három húsipari szakágazat⁶⁶ pedig a termelési érték több mint egynegyedét adja (25,7 százalék). Az utóbbi években nőtt a húsfeldolgozás-, tartósítás, a baromfi-hús feldolgozása, tartósítása szakágazatok részesedése, míg érdemi csökkenés a hús-, baromfi-hús készítmény gyártása, és a tejtermékek gyártása szakágazatok esetében figyelhető meg.

71. ábra: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékből

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari szakágazatok közel kétharmadában mérséklődött, míg egyharmadában nőtt a termelés volumene. Jelentősebb volumencsökkenés az egyéb zöldség-, gyümölcsfeldolgozás, tartósítás, az olaj gyártása, a tea, kávé feldolgozása, a haszonállat-eledelek gyártása, a sörgyártás, és a desztillált szeszes ital gyártása szakágazatokban történt. Ezzel szemben kiemelkedő mértékű, kétszámjegyű volt a növekedés mértéke a homogenizált, diétás étel gyártása, a burgonya feldolgozás, tartósítás, a készétel gyártása, az édesség gyártása, a szőlőbor termelése, és a hobbiállat-eledelek gyártása szakágazatokban.

Fontos kiemelni, hogy a jelentős súlyú húsfeldolgozás, tartósítás szakágazat termelésének volumene ötödik éve bővül. Emellett a készétel gyártása és a máshova nem sorolható egyéb élelmiszerek termelése⁶⁷ szakágazatok termelési volumene harmadik éve két számjeggyel nő. A

⁶⁵ Az élelmiszeripar összesen 33 szakágazatból áll TEÁOR 4 szinten

⁶⁶ Húsfeldolgozás, -tartósítás, Baromfi-hús feldolgozása, tartósítása, Hús-, baromfi-hús-készítmény gyártása

⁶⁷ Máshova nem sorolható egyéb élelmiszerek, többek között levesek, mártások, sajtfondú

hobbyállat eledel gyártása, és az üdítőital gyártása szakágazatok is növekvő tendenciát mutatnak, az utóbbi öt évben csak egyszer mérséklődött a volumenük. Ezzel szemben a hús-, baromfi-hús készítmény gyártása, és a desztillált szeszes ital gyártása szakágazatok termelésének volumene az utóbbi négy év mindegyikében visszaesett. A többi szakágazat teljesítménye hullámzóan alakult (71. ábra és 58. tábla).

58. táblázat: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékből (százalék)

	2009	2010	2011	2012	2013
Húsfeldolgozás, – tartósítás	9,4	9,3	9,1	10,1	10,5
Baromfi-hús feldolgozása, tartósítása	8,1	7,9	8,7	9,4	9,1
Tejtermék gyártása	9,9	10,2	9,3	8,8	8,7
Egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, – tartósítás	6,9	6,0	7,3	7,4	6,8
Üdítőital, ásványvíz gyártása	7,3	6,9	6,7	6,4	6,6
Olaj gyártása	4,4	5,5	6,5	6,8	6,1
Hús-, baromfi-hús-készítmény gyártása	8,7	8,4	7,6	6,3	6,1
Haszonállat-eledel gyártása	5,5	6,0	6,0	6,4	6,0
Kenyér, friss pékáru gyártása	4,8	4,9	4,4	4,3	4,1
Tea, kávé feldolgozása	3,8	3,9	3,9	3,9	3,6
Malomipari termék gyártása	3,4	3,4	3,3	3,4	3,3
Hobbyállat-eledel gyártása	3,1	3,3	2,9	2,8	3,3
Sörgyártás	3,8	4,0	3,6	3,4	3,2
M.n.s*. egyéb élelmiszer gyártása	1,4	1,2	1,4	1,9	2,8
Egyéb	19,5	19,1	19,0	18,7	19,6

*M.n.s.: máshová nem sorolható

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari szakágazatok többségében a belföldi értékesítés a meghatározó, az exportértékesítés ezzel párhuzamosan 8 szakágazatban az értékesítés több mint felét adja. Ezek a homogenizált diétás étel gyártása, a hobbyállat-eledel gyártása, a tea, kávé feldolgozása, az olaj gyártása, a gyümölcs-, és zöldséglé gyártása, a dohánytermék gyártása, az egyéb élelmiszer gyártása, az egyéb gyümölcs-, és zöldségfeldolgozás, -tartósítás szakágazatok. Ezzel szemben a malomipari termékek gyártása, a tejtermék gyártása, a burgonya feldolgozás, és -tartósítás, a tésztafélék gyártása, a desztillált szeszes ital gyártása, a kenyér, friss pékáru gyártása, és a sörgyártás értékesítésének több mint negyötöde belföldre irányul (részletes adatok a szakágazatok termelési volumenéről és értékéről a II. kötetben találhatóak).

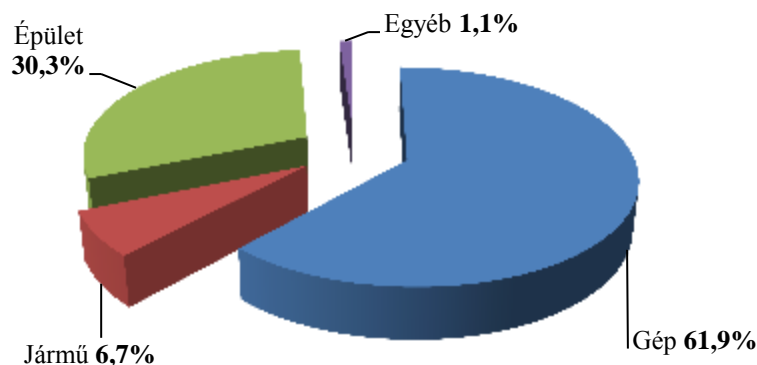
7.2. Beruházások

Az élelmiszeripari beruházások értéke és volumene háromévi jelentős mértékű növekedést követően 2013-ban szerényebb mértékben emelkedett. Az ágazat beruházásainak teljesítményértéke 2013-ban az előzetes adatok szerint 108,6 milliárd forintra nőtt (+1,4%), volumene az előző évi szinten alakult (+0,6%). Mivel tavaly a nemzetgazdaság beruházásainak értéke kiugró mértékben növekedett (+8,5%), az élelmiszeripar részesedése 2,8 százalékról 2,4 százalékra mérséklődött a nemzetgazdaság beruházásaiból.

Az élelmiszeripari beruházások 2010-ben kezdtek ismét növekedni, 2009 és 2013 között volumenük 27,6 százalékkal nőtt. Kedvező tény, hogy ebben az időszakban a gép, a jármű, és az épület beruházások volumene egyaránt bővült.

Az élelmiszeripari beruházásokon belül 2013-ban anyagi, műszaki összetétel szerint eltérő tendenciák figyelhetők meg, a gépberuházások mérséklődtek, míg az épület és jármű beruházások volumene bővült. Három év növekedést követően 3,3 százalékkal csökkent a közel kétharmad részt képviselő gépberuházások volumene. A belföldi gépek beszerzésének volumennövekedése (+17,5%), nem tudta ellensúlyozni az importgépek vásárlásának 17,3 százalékos visszaesését. Az élelmiszeripari vállalatok 2012-ben több év után először vásároltak nagyobb értékben importgépet, mint belföldit, azonban tavaly a belföldi gépek forgalma ismét felzárkózott az importgépekéhez.

72. ábra: Az élelmiszeripari beruházások anyagi, műszaki összetétel szerinti megoszlása 2013-ban

Forrás: KSH

A mintegy egyharmad súlyú épület beruházások és a 6,7 százalékos súlyú járműberuházások volumene 2,9 illetve 28,1 százalékkal bővült (72. ábra). Az épület beruházások a 2010. és 2011. évi nagymértékű emelkedést követően 2013-ban is növekedtek.

Az élelmiszeripari vállalatok beruházásaira kedvezőtlenül hat az ágazat még mindig alacsony jövedelmezősége, és a bankok visszafogott hitelezési hajlandósága. Ezzel szemben növeli a beruházási kedvet a kedvező gazdasági kilátás, és a kedvezményes hitelprogramok.

7.3. Foglalkoztatás és keresetek

Az élelmiszeripari foglalkoztatás 2012-ben megindult növekedése 2013-ban tovább folytatódott. Ennek köszönhetően 2013-ban több mint 133 ezer embernek nyújtott megélhetést az ágazat, 5,4 százalékkal, 6,8 ezerrel többnek, mint egy évvel korábban.

Az élelmiszeripari foglalkoztatás erősen koncentrált, a legnagyobb szakágazat, a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása az ágazat foglalkoztatásának több mint negyedét, a pékáru, tésztafélék gyártása, és az egyéb élelmiszer gyártása szakágazattal együtt a foglalkoztatottak több mint kétharmadát adja (59. tábla).

59. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok* részesedése az ágazat foglalkoztatásából⁶⁸ (százalék)

	2009	2010	2011	2012	2013
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	26,3	26,8	26,4	26,9	26,8
Halfeldolgozás, tartósítás	0,4	0,1	0,1	0,2	0,2
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	6,6	5,7	7,8	8,0	6,8
Növényi, állati olaj gyártása	0,9	1,1	0,5	1,0	2,5
Tejfeldolgozás	6,8	7,1	6,6	5,6	4,7
Malomipari termékek, keményítő gyártása	2,9	3,0	1,8	1,6	1,4
Pékáru, tésztafélék gyártása	22,7	24,4	24,6	23,8	21,5
Egyéb élelmiszer gyártása	16,1	14,0	15,3	15,8	18,7
Takarmány gyártása	6,2	4,0	3,9	4,6	4,6
Italgyártás	10,3	13,1	11,9	11,5	12,2
Dohánytermékek gyártása	0,7	0,8	1,1	1,1	0,6
Élelmiszeripar összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*A kisebb súlyú szakágazatok adatainak értékelésénél figyelembe veendő, hogy a statisztikai minta kis elemszáma miatt torzulhat az adat információtartalma, vagyis a változások nagysága félrevezető lehet (pld. a halfeldolgozás, a növényi, állati olaj gyártása, a dohánytermék gyártása esetén).

Forrás: KSH

⁶⁸Az adatokat a kis létszám miatt csak 3 számjegyű TEÁOR bontásban, az italgyártás esetében 2 számjegyű TEÁOR bontásban lehet megjelölni

A foglalkoztatási szempontból legfontosabb szakágazatok közül a húsparban, az egyéb élelmiszer gyártása, és az italgyártás szakágazatokban jelentős mértékű növekedés volt megfigyelhető. Ugyanakkor csökkent a pékáru, tésztafélék szakágazat foglalkoztatása (60. tábla).

60. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok foglalkoztatásának alakulása az előző évhez viszonyítva (%)

	2009	2010	2011	2012	2013
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	10,1	-3,6	-2,4	3,9	4,9
Halfeldolgozás, tartósítás	77,0	-77,4	-13,5	108,3	15,5
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	-2,8	-17,9	35,1	4,3	-10,9
Növényi, állati olaj gyártása	-22,9	5,3	-48,7	79,1	177,2
Tejfeldolgozás	5,6	-2,2	-7,9	-13,6	-11,4
Malomipari termékek, keményítő gyártása	-5,2	-3,5	-39,0	-9,0	-8,7
Pékáru, tésztafélék gyártása	1,9	1,6	0,2	-1,5	-4,8
Egyéb élelmiszer gyártása	-4,8	-18,1	8,2	5,4	24,8
Takarmány gyártása	15,4	-39,3	-2,4	19,2	6,1
Italgyártás	-1,2	19,3	-9,8	-1,5	12,3
Dohánytermékek gyártása	29,8	1,8	40,1	7,8	-39,9
Élelmiszeripar összesen	2,9	-5,6	-0,8	1,9	5,4

Forrás: KSH

Az egyes szakágazatok részesedése az ágazat foglalkoztatásából nagyon eltérő, ezért az adott szakágazatban foglalkoztatottak létszámának százalékos változása is máshogy hat az ágazat egészére. Ennek szemléltetésére az egyes szakágazatok súlyát és a változás mértékét megszorozva számítottuk ki a szakágazatok hozzájárulását az élelmiszeripar foglalkoztatásának egészéhez.

Ezek szerint az egyéb élelmiszer gyártása, a növényi, állati olaj gyártása, az italgyártás, és a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása szakágazatok járultak hozzá a legnagyobb mértékben az ágazat foglalkoztatásának növekedéséhez (61. tábla). Ezzel szemben a csökkenés irányába a legerőteljesebben a tejfeldolgozás, a gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás, a takarmány gyártása, és a dohánytermékek gyártása szakágazatok hatottak.

61. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok hozzájárulása az élelmiszeripar foglalkoztatásának növekedéséhez (százalékpont)

	2009	2010	2011	2012	2013
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	2,5	-0,9	-0,7	1,0	1,3
Halfeldolgozás, tartósítás	0,2	-0,3	0,0	0,1	0,0
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	-0,2	-1,2	2,0	0,3	-0,9
Növényi, állati olaj gyártása	-0,3	0,0	-0,5	0,4	1,7
Tejfeldolgozás	0,4	-0,1	-0,6	-0,9	-0,6
Malomipari termékek, keményítő gyártása	-0,2	-0,1	-1,2	-0,2	-0,1
Pékáru, tésztafélék gyártása	0,4	0,4	0,0	-0,4	-1,1
Egyéb élelmiszer gyártása	-0,8	-2,9	1,1	0,8	3,9
Takarmány gyártása	0,9	-2,4	-0,1	0,8	0,3
Italgyártás	-0,1	2,0	-1,3	-0,2	1,4
Dohánytermékek gyártása	0,2	0,0	0,3	0,1	-0,5
Élelmiszeripar összesen	2,9	-5,6	-0,8	1,9	5,4

Forrás: KSH

Az élelmiszeriparban teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó és nettó átlagkeresete 2013-ban is a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben nőtt. A bruttó keresetek a dohánytermék gyártása, a pékáru, tésztafélék gyártása, és a szőlőbor termelése szakágazatokban, míg a nettó keresetek a dohánytermék gyártása, s pékáru, tésztafélék gyártása és a takarmánygyártás szakágazatokban nőttek a legnagyobb mértékben. A nettó átlagkeresetek növekedése nagyobb mértékű volt, mint a bruttó átlagkereseteké.

Az élelmiszeripari keresetek nagysága a jelentős növekedés ellenére még mindig elmarad a nemzetgazdaság egészétől. Ugyanakkor az egyes szakágazatok között jelentősek a különbségek. A bruttó és nettó keresetek egyaránt a növényi és állati olaj gyártása, a sörgyártás és a dohánytermékek gyártása szakágazatokban a legmagasabbak. Ezek az ágazat átlagkeresetének mintegy a kétszeresét

teszi ki. Ezekre a szakágazatokra jellemző a szellemi foglalkozásuk magas aránya, amely két-háromszorosan haladja meg az ágazat egészére jellemző értéket.

A legkisebb bruttó és nettó keresetek a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, tartósítás a pékáru, tésztafélék gyártása, és a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmény gyártása szakágazatokat jellemzik. Ezekben a szakágazatokban foglalkoztatottak mintegy 10–30 százalékkal keresnek kevesebbet az átlagánál, közös jellemzőjük a fizikai foglalkoztatottak jelentős túlsúlya. Mindez azért figyelemre méltó, mert utóbbi két szakágazat a legjelentősebb foglalkoztató az élelmiszergyártásban, részesedésük az ágazat foglalkoztatásából közel 50 százalékos. **A fentiek alapján megállapítható, hogy az élelmiszeriparra jellemző alacsony keresetek hátterében nem az ágazat egésze, hanem csak néhány nagy szakágazat áll** (62. tábla).

62. táblázat: A keresetek alakulása az élelmiszeriparban 2013-ban

	Bruttó átlagkereset (Ft/fő/hó)	Bruttó átlagkereset indexe (%)	Nettó átlagkereset (Ft/fő/hó)	Nettó átlagkereset indexe (%)
Nemzetgazdaság összesen	230 714	103,4	151 118	104,9
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	196 392	104,6	128 635	105,8
Élelmiszergyártás	182 751	105,2	119 701	106,2
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmény gyártása	157 218	104,8	102 978	105,4
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, tartósítás	179 274	102,9	117 424	103,8
Növényi, állati olaj gyártása	408 419	102,5	267 514	104,8
Tejfeldolgozás	218 244	103,1	142 950	104,5
Malomipari termék, keményítő gyártása	254 860	103,6	166 899	105,4
Pékáru, tésztafélék gyártása	147 575	106,4	96 660	106,8
Egyéb élelmiszer gyártása	234 067	100,2	153 314	102,0
Takarmány gyártása	245 647	104,7	160 899	106,6
Italgyártás	279 722	101,0	183 218	103,5
Desztillált szeszes ital gyártása	249 011	101,6	163 101	103,5
Szőlőbor termelése	181 120	104,9	118 634	105,9
Sörgyártás	349 850	100,1	229 152	103,0
Üdítőital, ásványvíz gyártása	328 846	101,3	215 394	104,1
Dohánytermék gyártása	341 446	107,1	223 647	108,8

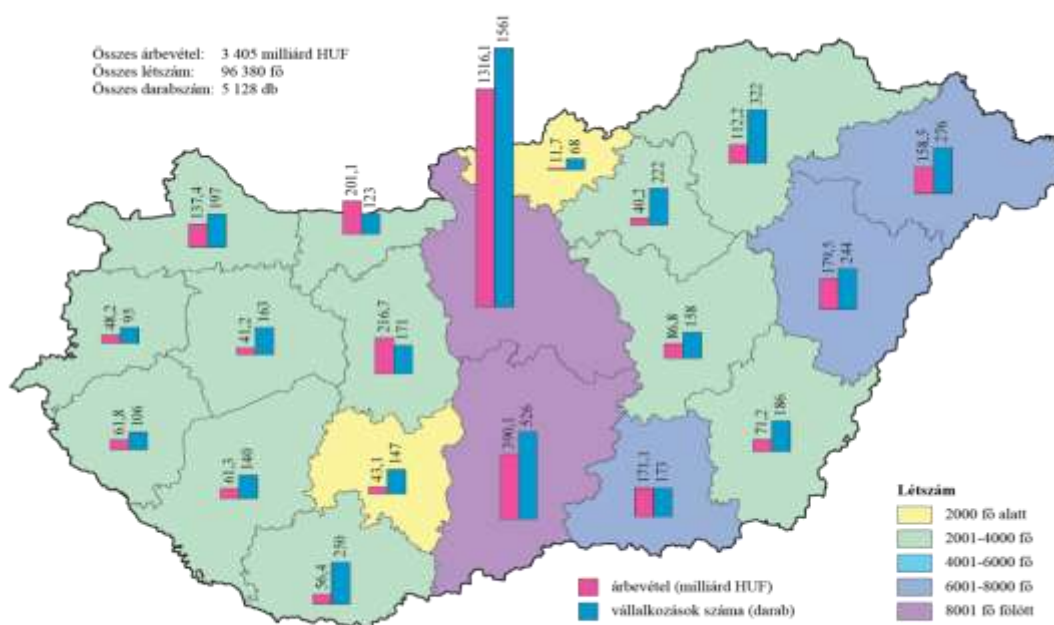
Forrás: KSH intézményi munkaügy-statisztika

7.4. Az élelmiszeripar területi elhelyezkedése

Az élelmiszeripar a vállalkozások száma, árbevétele és alkalmazotti létszáma szempontjából erőteljes területi koncentrációt mutat. A legjelentősebb részesedése mindhárom mutató esetében Budapestnek és Pest megyének van, ide összpontosul az ágazat árbevételének több mint egyharmada (38,7 százaléka), a vállalkozások számának, és az alkalmazotti létszámnak 30,4 százaléka, illetve 30,1 százaléka. Jelentős a súlya még Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád, és Hajdú-Bihar megyének.

Budapesten és Pest megyében árbevétel szempontjából a legjelentősebb szakágazat az üdítőital, ásványvíz gyártása, a dohánytermék gyártása, az olaj gyártása, és az édesség gyártása. Bács-Kiskun megyében pedig a húsfeldolgozás, tartósítás, a baromfihús feldolgozása, tartósítása, az egyéb gyümölcs-, és zöldségfeldolgozás, tartósítása, és a szőlőbor termelése a legfontosabb élelmiszeripari szakágazat, és az árbevétel mintegy kétharmadáért felelős.

73. ábra: Az élelmiszeripar területi elhelyezkedése a vállalati székhely alapján

Forrás: NAV adatbázis 2012. évi adatai, AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztály

7.5. Az élelmiszeripar jövedelmi és vagyoni helyzete

7.5.1. Az élelmiszeripar eredményessége

Az élelmiszeripar pénzügyi helyzete jelentősen javult 2013-ban, minden fontosabb mutató kedvezően alakult, így többek között nőtt az alaptevékenység jövedelmezősége, mérsékelt maradt a pénzügyi veszteség, és érdemben nőtt az adózás előtti eredmény.

Az élelmiszeripar alaptevékenységének eredményét legjobban az üzemi tevékenység jellemzi. Az elmúlt öt év viszonylatában az ingadozás jelentős, de a 2012-es 76 milliárd forinthez képest 2013-ra több mint 20 százalékkal növekedett az értéke (63. tábla). Ennek oka, hogy míg az üzemi bevételek 1,9 százalékkal, addig az üzemi költségek csak 1,2 százalékkal növekedtek. A jól működő vállalkozások több mint 137 milliárd forint üzemi nyereséget termeltek, míg ágazat egészében 44,7 milliárd forint az üzemi veszteség.

A pénzügyi eredmények – a korábbi évekhez hasonlóan – veszteséget mutatnak, de ez 2013-ban sem haladta meg a 30 milliárd forintot. A 45,2 milliárd forint pénzügyi bevételhez 75,1 milliárd forint pénzügyi ráfordítás tartozik, ennek jelentős tétele a közel 30 milliárd forintnyi kamat és kamat jellegű ráfordítás.

63. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása 2009–2013 között (millió Ft)

	2009	2010	2011	2012	2013
Üzemi tevékenység eredménye	95 433	87 903	94 173	76 028	92 404
Pénzügyi műveletek eredménye	-40 967	-28 823	-58 985	-25 893	-29 868
Szokásos vállalkozási eredmény	54 466	59 080	35 188	50 135	62 536
Rendkívüli eredmény	-1 436	2 336	2 882	4 153	8 854
Adózás előtti eredmény	53 036	61 424	38 073	54 288	71 390
Adózott eredmény	42 883	51 087	30 328	45 915	62 727
Mérleg szerinti eredmény	457	1 267	-19 736	-2 000	18 027

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés

A 14,5 milliárd forint rendkívüli bevételnek és a csak 5,7 milliárd rendkívüli ráfordításnak köszönhetően az ágazat nyereségessége (adózás előtti eredmény) több mint 30 százalékkal javult az előző évhez képest a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján. A 71,4 milliárd forintnyi ágazati

nyereség 124,3 milliárd üzemi szintű nyereség és 52,9 milliárd forintnyi üzemi szintű veszteség eredménye.

2010-ről 2011-re 40 százalékkal esett vissza az adózás előtti nyereség (a pénzügyi veszteségek miatt), de ezt követően jelentős növekedés tapasztalható, a 2013-as érték pedig meghaladja a vizsgált időszak minden évének nyereségét. Az élelmiszeripari adózás előtti eredmény növekedése a feldolgozóipar egészéhez mérten is kedvező. Az adózott eredményt a jóváhagyott osztalékkal, részesedéssel és az osztalékra és részesedésre igénybevett eredménytartalékkal korrigálva kapott mérleg szerinti eredmény 2010 óta először pozitív.

7.5.2. Szerkezet, hatékonyság, jövedelmezőség

Az élelmiszeripar *vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének elemzéséhez szerkezeti, hatékonysági, jövedelmezőségi és likviditási mutatókat érdemes használni*⁶⁹. Az alapadatok folyóárasak. Az iránymutató értékek mellett leginkább a tendenciák vizsgálata fontos, különösen a jövedelmezőségi mutatók esetében.

Az élelmiszeriparban (64. táblázat) a befektetett eszközök aránya minimális mértékben ingadozik a vizsgált időszakban. A mutató értéke eléri a megkívánt szintet, de a termelő tevékenységnél magasabb érték lenne indokolt. A változás iránya kedvező, ami a tárgyi eszközök állománynövekedésének köszönhető. A befektetett eszközök 92,2 százaléka tárgyi eszköz. Az 50 százalék alatti befektetett eszköz arány értékének oka a magas forgóeszköz állomány (elsősorban készlet és követelésállomány), ez a kettő adja a forgóeszközök 88,5 százalékát. A követeléseken belül magas a követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők) értéke, a teljes követelésállománynak 60, a teljes forgóeszköz állománynak pedig 30,7 százalékát ez adja. A magas „vevők” értékre hívja fel a figyelmet a vevők/szállítók mutató is. Itt azonban az érték változása 2012-ben kedvező irányú volt, 2013-ban az érték megtartotta szintjét.

A tőkeerősség minden évben meghaladja az elvárt 30 százalékos minimum értéket, de a kötelezettségek 60 százalék körüli értéke magas eladósodottságra, a saját tőke épp csak megfelelő arányú meglétére hívja fel a figyelmet. Kedvező, hogy 2013-ban 60 százalék alá, vagyis érdemben süllyedt az eladósodottság foka. Az eladósodottság mértéke nemzetgazdasági szinten magasabb ennél, de a feldolgozóiparban – melynek része az élelmiszeripar – kiemelkedőnek számít az ágazat értéke.

64. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása
2009–2013 között

	2009	2010	2011	2012	2013
Befektetett eszközök aránya (%)	46,7	47,0	45,5	46,1	47,0
Befektetett eszközök fedezettsége (%)	124,5	124,1	130,6	127,8	82,2
Tőkeerősség (%)	37,5	37,9	34,8	36,1	38,6
Eladósodottság foka (%)	58,1	58,5	61,5	60,4	57,3
Vevők/szállítók aránya (%)	129,5	133,5	110,2	105,3	105,3
Létszám arányos árbevétel (mFt/fő)	28,7	29,1	33,2	35,3	35,1
Árbevétel arányos üzemi eredmény (Ft/100 Ft)	3,46	3,18	2,99	2,23	2,87
Árbevétel arányos adózott eredmény ROS (Ft/100 Ft)	1,56	1,85	0,96	1,35	1,95
Eszközarányos nyereség ROA (Ft/100 Ft)	2,23	2,64	1,41	2,03	2,97
Saját tőke arányos nyereség ROE (Ft/100 Ft)	5,94	6,96	4,05	5,64	7,66
Likviditási ráta (együttható)	1,18	1,39	1,11	1,15	1,21

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés

Az élelmiszeripar helyzetének érdemi javulását jelzik a hatékonysági, jövedelmezőségi mutatók. Mind a létszám arányos árbevétel, mind az eszköz- és tőke arányos nyereség értéke javult az elmúlt években. A létszám arányos árbevétel 2012-ig folyamatos emelkedést mutatott, 2013-ra enyhe korrekció tapasztalható. Az elmúlt 5 évben még így is több mint 20 százalékos növekedés könyvelhet el a folyó áras értékekben. Ennek oka az árbevétel — emelkedése mellett a vetítési alap folyamatos csökkenése is. Az eredményre vetített mutatók értékeinél mindenképpen kedvező, hogy az értékek

⁶⁹Szerkezeti, hatékonysági és jövedelmezőségi, valamint a likviditási mutatók számítási módszereit lásd a Táblázatos kötet Mellékletek c. részében.

pozitívak mind az öt vizsgált évben. A 100 forint árbevételre jutó üzemi eredmény 2009 óta folyamatosan csökkent, de 2013-ban ismét növekedést mutatott, ez a megnövekedett üzemi eredménynek, a hatékonyabb alaptervekenységnek köszönhető. A magasabb üzemi eredmény, a – kis mértékben – romló pénzügyi eredmény és a kedvező, rendkívüli eredmény hatására az árbevétel arányos adózott eredménymutató értékei is növekedést mutatnak az utolsó két vizsgált évben. A 2013-as érték a legkedvezőbb az öt éves intervallumban. Az eszközarányos nyereség növekedése kedvező, főleg úgy, hogy a vállalkozások vagyona is nőtt, nem csak a nyeresége. A vizsgált időszakon belül 2013-ban a legmagasabb érték az eszközarányos és a tőke arányos nyereség volt. Az előbbi változása eddig leginkább az adózott eredmény változásától függött, mert a saját tőke értékében bekövetkezett változások (2–7 százalékos vizsgált évtől függően) nem befolyásolták jelentősen a mutató értékét, 2013-ban azonban a saját tőke is közel 10 százalékkal nőtt, köszönhetően a tőketartalék és a mérleg szerinti eredmény növekedésének. A likviditási helyzet ágazati szinten továbbra is kedvező.

7.5.3. Az élelmiszeripari vállalkozások méret szerinti elemzése

A vállalkozások méret szerinti kategorizálásának feltételeit törvény írja elő⁷⁰. Magyarország élelmiszeriparának szerkezete duális, társas vállalkozásai jellemzően mikro és kisvállalkozások, ugyanakkor a kibocsátás nagy részét a viszonylag kis számú közepes és nagyvállalat adja. A mikro vállalkozások jelentősége csak darabszám szerint meghatározó – 2013-ban meghaladta a 70,3 százalékot a mikro vállalkozások száma az élelmiszeriparon belül –, részesedésük az ágazat árbevételéből alig 3–4 százalék (65. tábla). A foglalkoztatásból számukhoz viszonyítva csekély mértékben veszik ki a részüket, de szerepük növekvő, részesedésük 2009-ben még csak 7,2 százalék volt, 2013-ban pedig már meghaladta a 8,4 százalékot (11,2 százalékos növekedés).

65. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak vállalati méret szerinti alakulása 2009–2013 között

Megnevezés	Mikro		Kis		Közép		Nagy	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
Árbevétel (millió forint)	97 813	123 338	367 602	424 736	802 472	913 625	1 487 128	1 761 508
Export árbevétel aránya (%)	8,58	11,53	12,90	14,10	21,97	32,02	30,23	39,2
Adózás előtti eredmény (millió forint)	-3 343	620	6 736	15 723	8 438	25 175	41 205	29 872
Adózott eredmény (millió forint)	-3 996	17	5 322	14 251	5 704	22 794	35 853	25 665
Létszám (fő)	6 963	7 746	21 633	20 788	31 236	28 076	36 240	35 318
Darabszám (db)	3 426	3 709	1 004	986	291	274	66	102
Jegyzett tőke (millió forint)	43 270	26 118	40 097	41 763	69 055	52 064	139 530	128 068
- állami, önkormányzati (millió forint)	7	13	152	152	2 429	28	109	8 064
- külföldi (millió forint)	4 811	6 328	14 976	12 115	26 726	22 259	104 815	82 268
- belföldi társas (millió forint)	12 358	11 719	13 338	13 480	14 754	14 083	4 614	4 467
- belföldi magán személy (millió forint)	25 919	8 046	11 212	15 769	24 632	14 791	20 682	33 272
Mérlegfőösszeg (millió forint)	145 127	196 373	301 445	324 845	611 202	648 654	865 361	940 092
Létszám arányos árbevétel (millió forint/fő)	14,05	15,92	16,99	20,43	25,69	32,54	41,04	49,88
Árbevétel arányos adózott eredmény (Ft/ 100 forint)	-4,09	0,01	1,45	3,35	0,71	2,49	2,41	1,46
Eszközarányos nyereség (Ft/ 100 forint)	-2,75	0,01	1,77	4,39	0,93	3,51	4,14	2,73
Saját tőke arányos nyereség (Ft/ 100 forint)	-8,69	0,02	4,50	9,65	2,55	9,82	10,76	7,03
Eladósodottság (%)	64,51	58,87	57,17	50,20	60,10	60,51	55,99	57,30
Likviditási ráta (együttható)	1,00	1,17	1,23	1,39	1,07	1,26	1,28	1,14

Forrás: 2009–2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés

⁷⁰ 2004. évi XXXIV. törvény a kis és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról

Az adózás előtti eredmény csak 2011 óta pozitív, 2013-ban pedig az időszak legkedvezőbb értéke jelentkezett. A mikro vállalatok jegyzett tőkéje 2009 és 2010 között majdnem a felére csökkent a belföldi társas vállalkozásokhoz kapcsolódó érték esése miatt, de ezt követően megállt a csökkenés és 2012 óta enyhe növekedés tapasztalható. Ebben a vállalkozási méretben a hazai tőke a meghatározó. Mutatóik értékét tekintve kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint az élelmiszeripar egésze, de önmagához képest fejlődés tapasztalható: javult a létszám arányos árbevétel, az eladósodottság és a likviditás is.

A kisvállalkozások részesedése az árbevételből 12–13 százalék körüli. Az árbevétel értéke 2009–2012 között folyamatosan nőtt, 2013-ban azonban egy minimális – egy százalék körüli – visszaesés mutatható ki az előzetes adatok alapján. Ugyanakkor 2013-ban az árbevétel a megtorpanás ellenére is 15,5 százalékkal haladta meg a 4 évvel korábbi értéket. A 2013. évi árbevétel csökkenés az exportot is érintette, 2011-ben még 16 százalék volt az export részesedése a teljes árbevételből ebben a méretkategóriában, 2013-ra azonban visszaesett 14,1 százalékra. A kisvállalkozások száma és az általuk foglalkoztatottak létszáma egyaránt csökkent.

Annak ellenére, hogy a kisvállalkozások esetében a darabszám és a létszám is csökkent, a hatékonysága, jövedelmezősége érdemben javult, és nőtt a jegyzett tőke értéke is. Az adózási előtti eredmény pozitív, és a vizsgált öt év legmagasabb értéke. A kisvállalkozások jegyzett tőkéjéből a külföldi tőke fokozatosan kivonult, átadva a helyét a belföldinek, ezen belül főként a társaságok növelték részesedésüket. Az állami, önkormányzati tulajdon 2012-ben 2,1 millió forintos érték látszólag nem változott. Mutatók tekintetében a 2011. év értékei kritikusak, ettől eltekintve a mutatók kedvező irányba változtak, például az eladósodottság fokozatosan csökkent 2012-ig és 2013-ban is csak minimálisan – 2 százalékponttal – nőtt, az eszköz-, és tőke arányos nyereség egyaránt jelentősen emelkedett, és a likviditás is a kedvező tartományba esik, alig ingadozva.

A közepes méretű vállalkozások száma az elmúlt években csökkent, ugyanakkor nagymértékben javult a hatékonyságuk, finanszírozási helyzetük, ennél fogva pedig a jövedelmezőségük. A közepes vállalkozások száma 2009 és 2012 között egy keskeny sávban ingadozott, 2013-ra azonban közel 8 százalékkal esett vissza. Ezzel párhuzamosan a foglalkoztatottak száma folyamatosan csökkent, 5 év alatt 31,2 ezer főről 28,1 ezer főre mérséklődött. A kevesebb vállalat eredményesebbnek bizonyult, az árbevétel – annak ellenére, hogy 2012-ről 2013-ra csökkent – az öt év viszonylatában 14 százalékkal nőtt folyó áron. A növekedés elsősorban az exportnak köszönhető, ezért az export árbevétel aránya (és értéke) folyamatosan nőtt, 2013-ra meghaladta a teljes árbevétel 30 százalékát ennél a vállalati méretnél. A létszám arányos árbevétel növekedése – az emelkedő árbevételnek és a csökkenő vetítési alapnak köszönhetően – töretlen. Az eladósodottság azonban még mindig magasabb, mint ami az élelmiszeripar egészét jelzi, a likviditás viszont a korábbi alacsony értékekhez képest 2013-ra kedvező lett. A középvállalkozásokra jellemző kedvező eredményességet csak a pénzügyi veszteségek rontják, de ennek értéke 2012-ben és 2013-ban már nem haladta meg a 10 milliárd forintot. A vizsgált intervallumban a számított hatékonysági, jövedelmezőségi mutatók (ROS, ROE, ROA) értékei jelentősen javultak. Ennél a vállalkozási méretnél is kevés az állami jegyzett tőke és még az is csökkenőben, a külföldi és a belföldi társaságoktól származóknak van meghatározó szerepe. A teljes jegyzett tőke állományuk csökkent, ennek leginkább a külföldi tőke, valamint a belföldi társas tőkeesése volt az oka.

A nagyvállalkozások sajátossága, hogy kevesen vannak, de meghatározó az árbevételből, és a foglalkoztatásból való részesedésük. Az élelmiszeripar teljes árbevételének 54,7 százalékát, alkalmazotti létszámának pedig 38,5 százalékát adták 2013-ban. Az összesített értékeik alapján eredményesek, mind az üzemi, mind az adózás előtti eredményük pozitív minden vizsgált évben, de – mint minden csoportnál – a pénzügyi műveletek eredménye veszteséges és esetükben a rendkívüli eredménynél is fordul elő veszteség. Eladósodottságuk az élelmiszeripar viszonylatában kedvező és folyamatosan csökkenő 2011 óta, de a feldolgozóipari nagyvállalkozásokhoz képest még mindig magas. A likviditási mutató értéke még éppen megfelelő, de a vizsgált időszakban – 2012 kivételével – folyamatos csökkenést mutat. Ha ez a tendencia nem változik, rövidesen fizetőképességi problémák merülhetnek fel. Figyelembe kell azonban venni, hogy mivel ebbe a csoportba kevés vállalat tartozik, az értékeik viszont fajsúlyosak, így akár egyetlen vállalat kiemelkedően jó vagy akár nagyon rossz értéke is befolyásolhatja az egész csoport megítélését. A külföldi tőke jelenléte a meghatározó, 2013-

ban 64,2 százalékban biztosította a nagyvállalatok jegyzett tőkéjét külföldi forrás. Mivel ennek összege csökkent, így a teljes jegyzett tőke állomány is mérséklődött.

7.5.4. Az élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi forma szerinti elemzése

A kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások jegyzett tőkéjének forrása sokrétű lehet. A legjellemzőbb az élelmiszeripari vállalkozásoknál a külföldi tulajdon, a belföldi magánszemély által adott és a belföldi társas vállalkozás által biztosított jegyzett tőke. Ezen kívül beszélhetünk állami, önkormányzati, hitelintézeti, MRP⁷¹, szövetkezeti, tartós állami és egyéb tulajdonról is.

66. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak tulajdoni forma szerinti alakulása 2009-ban és 2013-ban⁷²

Megnevezés	100% belföldi		100% külföldi		50-99% külföldi		Összesen	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
Árbevétel (millió forint)	1 164 260	1 683 582	1 007 282	1 109 210	227 925	132 369	2 572 214	3 223 208
Üzemi eredmény (millió forint)	42 807	54 503	34 868	15 245	- 499	-158	89 884	92 404
Adózás előtti eredmény (millió forint)	18 607	42 355	34 868	-371	-3 179	6 494	51 519	71 390
Létszám (fő)	64 150	64 379	17 969	17 886	6 885	2 591	93 136	91 928
Darabszám (db)	4 297	4 584	297	363	83	63	4 744	5 071
Jegyzett tőke (millió forint)	118 435	102 077	98 821	104 501	25 549	15 146	261 493	248 013
Adókötelezettség (millió forint)	3 859	3 815	4 743	3 520	175	199	9 171	8 663
Általános bérköltség (millió forint/fő)	1,42	1,76	3,08	3,67	2,15	2,67	1,82	2,19
Eladósodottság (%)	58,03	56,16	58,58	61,63	n.a.	49,11	58,06	57,34

Forrás: NAV Gyorsjelentés, AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztály

Az élelmiszeripari foglalkoztatásban, árbevételben, és az ágazat által fizetett adókban számuknál és gazdasági teljesítményüknél fogva a teljesen belföldi tulajdonú vállalatok a meghatározóak, és az elmúlt években jelentős mértékben javult a helyzetük. Ugyanakkor a viszonylag kisszámú, külföldi tulajdonú vállalat is jelentős súllyal bír.

A tisztán belföldi tulajdonban lévő vállalkozások (66. tábla) foglalkoztatják az élelmiszeriparban dolgozók átlagosan kétharmadát. A vállalatípus részesedése nőtt a vizsgált időszakban – 2012-re már megközelítette a 70 százalékot, 2013-ban pedig meghaladta azt. A tisztán külföldi tulajdonú vállalkozások foglalkoztatotti értéke minimálisan csökkent, a vegyes tulajdonúnál azonban jelentős visszaesés tapasztalható, a létszám a vizsgált időtartam elején regisztrált értékhez képest alig a 40 százalékára esett vissza. Az itt nyilvántartott vállalatok száma is csökkent, de nem ilyen mértékben.

A teljes élelmiszeripar árbevételéhez 2013-ban 52,2 százalékkal járult hozzá a 100 százalékban belföldi tulajdonú vállalati kör, ez az arány a korábbi években 40–45 százalék között mozgott. A vizsgált 5 év folyamán – folyó áras kimutatást vizsgálva 44,6 százalékkal nőtt ennek a vállalatcsoportnak az árbevétele. A teljesen külföldi tulajdonúak is egyre több bevételt realizáltak, a növekedés mértéke azonban itt sokkal alacsonyabb (+10,1 százalék). A külföldi tulajdonú vállalatok jellemzően közepes, és nagyvállalatok, átlagos árbevételük nyolcszor, létszámuk pedig három és félszer haladja meg a belföldi tulajdonú cégeket. A külföldi tőke szakágazatokat tekintve koncentrált, az üdítőital, ásványvíz gyártása, a sörgyártás, az édesség gyártása, a szőlőbor termelése, és az olaj gyártása szakágazatban van jelen a külföldi jegyzett tőke több mint fele. A teljes mértékben külföldi tulajdonú cégek az üzemi nyereség ellenére adózás előtti veszteséget realizáltak – a pénzügyi műveletek eredményének okán. *A többségében külföldi tulajdonú cégeknél 158 millió forint üzemi veszteség volt kimutatható 2013-ban a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján, de a több mint 7 milliárd forint rendkívüli nyereség miatt az adózás előtti eredmény pozitívumot mutat.*

⁷¹MRP=Munkavállalói Résztulajdonosi Program

⁷²Átlagos bérköltség=bérköltség/létszám

Eladósodottság=Összes kötelezettség/mérlegfőösszeg*100

Az általános bérköltség minden típusnál közel azonos mértékben növekedett, az adatok alapján a külföldi tulajdonú vállalkozások bérköltségei magasabbak a hazainál, a tisztán belföldi és tisztán külföldi között több mint 100 százalék az eltérés. A kötelezettségek vagyonhoz viszonyított aránya 2009-ben a külföldi és a belföldi tulajdonnál közel azonos volt, de míg a belföldi tulajdon esetében 2 százalékpontot csökkent az érték, a külföldinél ugyanennyit nőtt.

Az élelmiszeriparban nem jellemző a meghatározó állami jelenlét a jegyzett tőkén keresztül. Az 50 százaléknál több állami vagy önkormányzati tulajdonú vállalati kört vizsgálva 2013-ban 23 ilyen cég találtunk 1 714 fővel, 49,6 milliárd forint árbevétellel és 3,6 milliárd forint adózás előtti veszteséggel. Az eladósodottságuk meghaladja a 60 százalékot.

7.5.5. Export árbevétel alakulása tulajdonosi forma szerint

Az élelmiszeripar elsősorban a hazai piacra termel, ugyanakkor az export árbevétel aránya az egyre meghatározóbb, a vizsgált időszakban 8 százalékpont növekedés mutatható ki. Ennek oka többek között az élelmiszerek iránti nemzetközi kereslet jelentős élénkülése. Az élelmiszeripar teljes árbevételéből az export értékesítés bevételeinek aránya a vizsgált időszak elején épp, hogy elérte a 24 százalékot, de folyamatos emelkedést mutatott, így 2013-ban már megközelítette a 33 százalékot. (67. tábla).

67. táblázat: Az élelmiszeripar export árbevételének tulajdoni forma és méret szerinti alakulása 2009-2013 között (millió Ft)

Export árbevétel alakulása meghatározó tulajdonosi formák szerint					
	2009	2010	2011	2012	2013
100% belföldi	165 310	194 289	239 379	261 984	424 628
100% külföldi	372 178	403 338	492 744	613 782	487 602
50-99% külföldi	86 985	91 687	123 449	32 458	38 680
Egyéb	57 117	54 831	68 062	102 359	105 531
Exportárbevétel alakulása vállalati méret szerint					
	2009	2010	2011	2012	2013
Mikro	8 393	8 567	11 981	14 001	14 217
Kis	47 429	50 460	67 387	64 939	59 869
Közép	176 274	200 709	255 272	285 106	292 532
Nagy	449 494	484 409	588 994	703 230	689 823
Összesen	8 393	8 567	11 981	14 001	14 217
Az export aránya az összes bevételhez					
Összes export	681 590	744 145	923 634	1 067 276	1 056 441
Összes bevétel	2 755 016	2 761 227	3 147 250	3 404 667	3 223 208
Export aránya (%)	24,74	26,95	29,35	31,35	32,78

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés

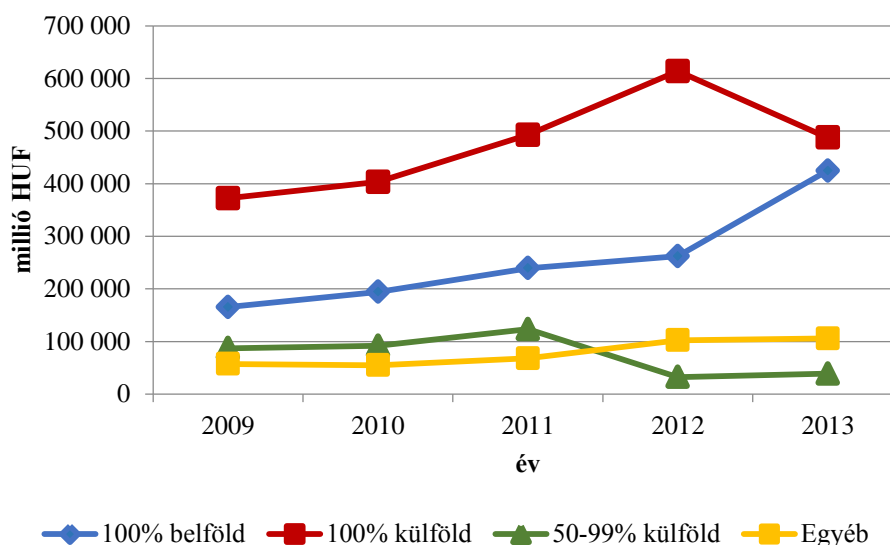
Ez az érték a teljes nemzetgazdaságban működő társas vállalkozások értékével (31,33%) szinte teljesen megegyezik, míg a feldolgozóiparra – amelynek az élelmiszeripar a részét képezi – sokkal magasabb, 60 százalékot meghaladó érték jellemző, az előző időszakhoz hasonlóan. Ennek oka, hogy a feldolgozó iparon belül egyes ágazatok, így a villamos gép, műszer gyártása és a járműgyártás exportorientált, esetükben az export árbevétel aránya 90 százalék körüli.

Tulajdonosi szerkezetet vizsgálva az élelmiszeripar export árbevételéhez eddig legnagyobb arányban a 100 százaléknál külföldi tulajdonú vállalatok járulnak hozzá (74. ábra). Figyelemre méltó tendencia azonban, hogy a többségében, de nem kizárólagosan külföldi tulajdonban lévő vállalatok részesedése csökkent, ezzel párhuzamosan pedig a teljesen belföldi tulajdonban lévő vállalkozások export hozzájárulása dinamikusan nőtt, 2013-ban megközelítette a külföldi cégeket. Esetükben a vizsgált öt év alatt 16 százalékpontot emelkedett a részesedés mértéke, a 100 százaléknál külföldi tulajdon esetében pedig 2012-ről 2013-ra közel 15 százalékpontnyi visszaesés tapasztalható⁷³. A

⁷³Ha az adatbázis kiegészül az eltérő üzleti éves vállalkozások adataival – amikre a külföldi tulajdon és a nagy vállalati méret a jellemző – akkor várhatóan ez változni fog.

külföldi vállalatok a leginkább exportorientáltak, 2013-ban árbevételük közel felét (44,0 százalék) tette ki a közvetlen külpiazi értékesítés, míg a belföldi cégeknél az export az összes árbevétel negyedét adja (25,2 százalék).

74. ábra: Élelmiszeripari vállalkozások export árbevételének alakulása tulajdonosi szerkezet alapján

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés, AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztály

Az export árbevételben a nagyvállalatok a meghatározóak, de jelentős még a közepes vállalatok súlya is. Az export árbevétel összegéből a nagyvállalatok részesedése 65 százalék körüli, a közepes méretűeké 26–28 százalék – vizsgált évtől függően, míg a kicsik és a mikrok együtt sem érik el a 10 százalékot. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a külpiazi értékesítéshez jelentős árualap, modern technológia, és finanszírozás szükséges.

A teljes árbevételhez viszonyítva a legtöbb export árbevétel a nagyvállalatoktól származik, de a külföldi tőke is jellemzően a nagyvállalatoknál van jelen. (A mikro és kisvállalkozásokra elsősorban a belföldi magánszemélyek által biztosított jegyzett tőke jellemző, míg a közepes vállalkozásoknál a belföldi társas vállalkozásoktól származó.) A mikro és kisvállalkozások döntő mértékben a hazai piacra termelnek.

68. táblázat: Az élelmiszeriparhoz kapcsolódó export árbevétel aránya a teljes árbevételből vállalkozási méret szerint

Év	Mikro vállalkozások	Kis-vállalkozások	Közép-vállalkozások	Nagy-vállalkozások	Összes
2009	8,58	12,90	21,97	30,23	8,58
2010	8,77	13,77	24,30	32,93	8,77
2011	9,95	15,95	28,38	34,55	9,95
2012	10,86	15,23	29,39	37,42	10,86
2013	11,53	14,10	32,02	39,16	11,53

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés, AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztály

Az export árbevétel arányát vizsgálva elmondható, hogy sávosan változik: a nagyvállalatoknál 30–40, a közepeseknél 20–30, a kisvállalkozásoknál 10–20, a mikro vállalkozásoknál pedig 0–10 százalék között alakul jellemzően (68. tábla). 2010 után minden vállalkozási méretnél növekedés látható, 2011 és 2012 között azonban csak a nagyvállalkozásoknál volt 1 százalékpont feletti a növekedés mértéke, ez azonban elég volt a teljes élelmiszeripar export arányának emelkedéséhez. 2013-ban a közepes és a nagyvállalatoknál is egyaránt nőtt az árbevételből az export aránya.

7.5.6. Az élelmiszeripari vállalkozások gazdálkodási forma szerint

Az élelmiszeriparban tevékenykedő kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások száma a vizsgált időszakban 2011-ben volt a legmagasabb, azóta csökkenést mutat, de az intervallumot vizsgálva még így is 5,9 százalékos növekedés mutatható ki a jelenlegi adatok mellett⁷⁴ (69. tábla). 2009 és 2013 viszonylatában a korlátolt felelősségű társaságok és a szövetkezetek száma nőtt jelentősen, míg az részvénytársaságok és betéti társaságok esetében visszaesés tapasztalható.

69. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető élelmiszeripari vállalkozások számának alakulása (db)

Megnevezés	2009			2010			2011			2012			2013		
	Darab	Árbevétel	Létszám	Darab	Árbevétel	Létszám	Darab	Árbevétel	Létszám	Darab	Árbevétel	Létszám	Darab	Árbevétel	Létszám
Összesen	4 787	2 755 016	96 072	4 922	2 761 227	94 752	5 142	3 147 250	94 842	5 128	3 404 667	96 380	5 071	3 223 208	91 928
- Kft.	3 559	1 727 114	66 446	3 744	1 792 621	67 160	4 045	2 071 977	66 918	4 116	2 317 577	69 805	4 069	2 300 597	68 236
- Rt.	141	961 313	24 598	141	917 747	22 886	139	1 024 465	21 358	134	1 036 711	20 446	124	876 822	18 020
- Bt.	940	35 574	3 717	886	28 367	3 489	808	29 841	3 140	746	29 048	2 897	674	27 981	2 672
- szövetkezet*	79	24 258	614	77	15 231	544	74	10 099	589	56	9 816	423	136	6 438	331
- egyéb**	68	6 757	697	74	7 261	673	76	10 868	2 837	76	11 515	2 809	68	11 370	2 669

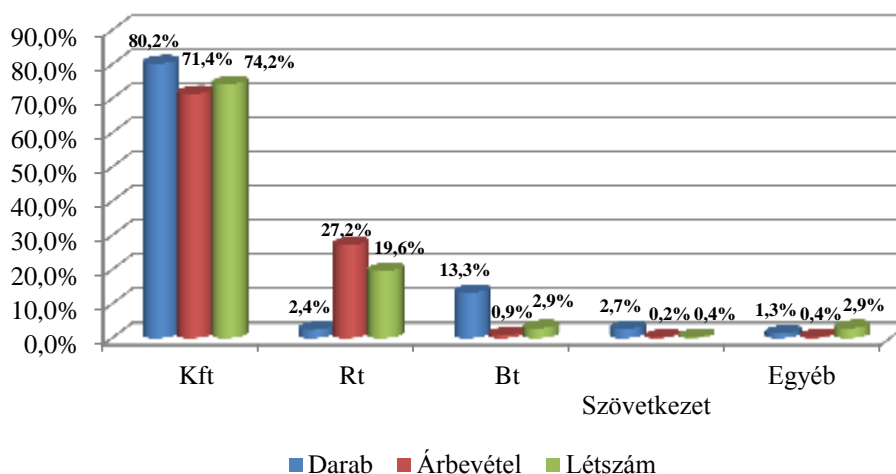
*szövetkezet=mezőgazdasági és egyéb szövetkezet együtt

**egyéb=közös vállalat, közkereseti társaság, külföldi székhelyű vállalkozás, közhasznú társaság, MRP

Forrás: 2009-2012 NAV adatbázis, 2013 NAV Gyorsjelentés

A vállalkozási formák tekintetében (75. ábra) a Kft-k száma és az ebben a vállalkozási formában bekövetkezett változások befolyásolják leginkább az élelmiszeripart. A Kft-k a vizsgált időszak elején 74,4 százalékban voltak jelen az élelmiszeriparban, a másik fontosabb kategória vállalkozásai, a Bt-k pedig 19,6 százalékban (a többi vállalkozási forma aránya alig pár százalék). A kettő kategória együttes értéke minden vizsgált évben 94 százalék körüli, a változás iránya azonban pont ellentétes, a Bt-k részaránya a vizsgált öt évben 19,6 százalékról 13,3 százalékra csökkent, míg a Kft-k aránya 74,4 százalékról 80,2 százalékra nőtt. 2013-ban azonban megtorpant a Kft-k térnyerése, míg 2009 és 2012 között minden évben 2 százalékpontos növekedést ért el, a vizsgált időszak végén aránya nem változott az előző év értékéhez képest. Ennek oka lehetett, hogy a 2013-ban életbe lépett új Polgári Törvénykönyv ismét 3 millió forint tőkét ír elő a korlátolt felelősségű társaság alapításához.

75. ábra: Az élelmiszeripari vállalatok számának, árbevételének és alkalmazotti létszámának megoszlása gazdálkodási formák szerint 2013-ban (százalék)

Forrás: 2013 NAV Gyorsjelentés

Ugyanakkor az egyes gazdálkodási formák gazdasági súlya eltérő képet mutat. A darabszámhoz hasonlóan a Kft-k részesedése az árbevételből, és az alkalmazotti létszámból meghatározó és növekvő mértékű. 2013-ban az élelmiszeripar árbevételének 71,4 százalékát, létszámának 74,2 százalékát adta ez a gazdálkodási forma. A részvénytársaságok darabszáma csekély, ugyanakkor gazdasági teljesítményük jelentős. Az Rt-k az élelmiszeripari vállalkozások 2–3 százalékát adták az elmúlt öt

⁷⁴Nem 100 százalékos feldolgozottság mellett.

évben, részesedésük az árbevételből és a létszámból az időszak elején egyharmad illetve egynegyed, majd egynegyed, illetve egyötöd volt (2013-ban 27,2 százalék, és 19,6 százalék). Ezzel szemben a Bt-k viszonylag magas darabszámuk ellenére szerény, és csökkenő gazdasági teljesítményt mutatnak. 2013-ban részesedésük az árbevételből, és létszámból 0,9 százalék, illetve 2,9 százalék volt.

7.6. Az élelmiszerláncon belüli jövedelem eloszlás

A mezőgazdaság által előállított termékek meghatározó része nem közvetlenül, hanem a legkülönbözőbb feldolgozottsági szinteken jut el a végső fogyasztókhoz. Az agrárgazdaság fontos kérdése tehát, hogy az élelmiszerláncon belül a szorosan egymásra épülő, de szervezetenként elkülönülő vállalkozások között milyen a jövedelem-megoszlás. A vertikumok fenntarthatóságának, működésének optimális feltétele ugyanis, hogy az élelmiszer termékek előállítása és a fogyasztókhoz való eljuttatása során felmerült költségekhez viszonyítva az elért jövedelmek minél arányosabbak legyenek. Lényeges szempont, hogy a rész és az egész, vagyis az egymással összefüggő tevékenységek egymás fejlődési esélyeit ne korlátozzák.

A különböző vertikumok szereplőinek egészére – a végtermékre vonatkozó – egységes adatnyilvántartás, illetve adatbázis nem létezik. Ennek hiányában az élelmiszerláncon belüli költség-, jövedelem megoszlás bemutatására a meglévő különböző adatforrások (alapanyag termelésre és feldolgozásra vonatkozó reprezentatív költségadatok, valamint a termékpálya fázisainak árinformációi) összehangolásával és a hiányzó adatok becslésével elkészített vertikális modelleket alkalmaztunk. A modellek átlagos adatokból épülnek fel, továbbá, a számítások eredményei nem az élelmiszerlánc egészére, hanem csak a konkrét termékekre értelmezhetőek.

A rendelkezésre álló adatbázisokra alapozva **a gabona, a tej, a sertés és a baromfi hús termékpályák vezértermékeinek modellezésére van lehetőség 2009 és 2013 közötti évekre.** A KSH fogyasztói kosarában ez az alapvető élelmiszerkör mintegy egyharmaddal részesül a teljes élelmiszerfogyasztásból.

A számítások eredményei alapján elmondható, hogy **a jövedelmet meghatározó tényezők közül a költségek, adott élelmiszervertikum fázisai közötti megoszlása termék-specifikusak,** évek közötti markáns változások nem figyelhetők meg, ezért **viszonylag állandónak** tekinthetők. Ez alapvetően az adott élelmiszer sajátosságaiból, tulajdonságaiból adódik. Az alapanyag termelés költségarányát a felhasznált anyagok mennyiségén, valamint azok árán túl nagymértékben meghatározzák a környezeti tényezők, ezen belül is az időjárás. Ez közvetlenül érinti az átlaghozamokat és közvetetten – a takarmányokon keresztül – az állati termék-előállítás önköltségét. A feldolgozási, és forgalmazási fázisban az energiára és a munkaerőre fordított kiadások változásai befolyásolják leginkább az évek közötti esetleges arányeltolódásokat.

A vertikumok szakaszainak nettó fogyasztói árhoz való hozzájárulását, illetve részesedésének mértékét a költségekhez hasonlóan bizonyos **állandóság jellemzi.** Az arányokban azonban meghatározóbb különbségek tapasztalhatók, mivel az output árak évek közötti mozgása általában nagyobb, mint a költségeké. Ez alapvetően összefügg az adott piaci helyzettel, de szerepet játszik benne a termékpályák szereplőinek eltérő érdekérvényesítő képessége is.

A gabona vertikum vezértermékei közül a négyfázisú **fehér kenyérenél** a vizsgált időszak egészében a legnagyobb költség- (55–56%) és árárány (44–56%) a sütőiparban merül fel. A **finomlisztnél** (amely már csak háromfázisú) a költségek közel felét (43–47%) a mezőgazdasági alapanyag termelés adja. A 2009. és 2013. év kivételével az árak tekintetében ugyancsak az alapanyag termelésnél található a legnagyobb arány. Említést érdemel, hogy 2013-ban a feldolgozási fázis áráránya 44 százalékot ért el (70. tábla).

70. táblázat: A kenyér és a liszt költség- és ármegoszlása

Költségmegoszlás	Fehér kenyér, 1 kg					Finomliszt				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	16	17	17	19	18	44	47	43	47	43
Feldolgozás (malom)	12	12	12	12	13	35	32	35	32	37
Feldolgozás (sütő)	55	55	55	56	56	-	-	-	-	-
Forgalmazás	17	16	16	13	13	21	21	22	21	20
Ármegoszlás	Fehér kenyér, 1 kg					Finomliszt				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	12	16	17	20	16	33	46	40	50	40
Feldolgozás (malom)	11	7	13	8	18	40	31	30	24	44
Feldolgozás (sütő)	48	56	51	51	44	-	-	-	-	-
Forgalmazás	29	21	19	21	22	27	23	30	26	16

*Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A tejvertikum legfontosabb termékénél, a 2,8-as zsírszázalékú **tejnél** úgy a költségekből (48–50%), mint az árból (39–49%) a feldolgozóipar részesedett a legnagyobb mértékben, ugyanakkor az árból való részesedése minden vizsgált évben elmaradt a költségekből való részesedésétől. Ez a tendencia 2013-ban is folytatódott, de már csak a költségeknél, míg az áraknál a mezőgazdasági tejtermelők vették át a vezető szerepet. A tejtermelők és a forgalmazók helyzete az elmúlt öt évben kedvező volt. A **trappista sajtnál**, az egységnyi termék előállításához szükséges magas nyerstej szükséglettel összefüggésben a költségek meghatározó hányada a mezőgazdasági fázisban (66–70%) merül fel, és a végtermék árában is ez a vertikumrész képezi a legnagyobb (63–75%) hányadot (71. tábla).

71. táblázat: A tej és a sajt költség- és ármegoszlása

Költségmegoszlás	Tej, 2,8%					Trappista sajt				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	31	33	33	33	34	66	66	67	70	70
Feldolgozás	50	50	49	49	48	18	18	18	18	18
Forgalmazás	19	17	18	18	18	16	16	15	12	12
Ármegoszlás	Tej, 2,8%					Trappista sajt				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	29	33	36	37	40	63	64	72	73	75
Feldolgozás	49	49	46	44	39	18	14	14	11	9
Forgalmazás	22	18	18	19	21	19	22	14	16	16

*Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A költség- és ármegoszlás tekintetében a vizsgált két húsfélét szintén a mezőgazdasági termelés meghatározó szerepe jellemzi. A **sertéskaraj** teljes költségének mintegy háromnegyedét (70–75%) az alapanyag előállításra fordított kiadás adja. E termékénél a vertikumon belül szintén a sertéshízlalási szakasz nettó árból való részesedése a legnagyobb (74–90%). E mellett meg kell jegyezni, hogy ennél az alapvető élelmiszernél az elmúlt három évben sajátos helyzet alakult ki. A feldolgozási fázis 2009 óta folyamatosan veszteséges volt, sőt 2011 és 2013 között a feldolgozó értékesítési árak már az előző fázisban kialakult árat sem érte el. A **bontott csirke** teljes költségének 56–61 százaléka, árból való részesedésének pedig 49–61 százaléka az alapanyag előállításból adódik (72. tábla).

72. táblázat: A karaj és a csirke költség- és ármegoszlása

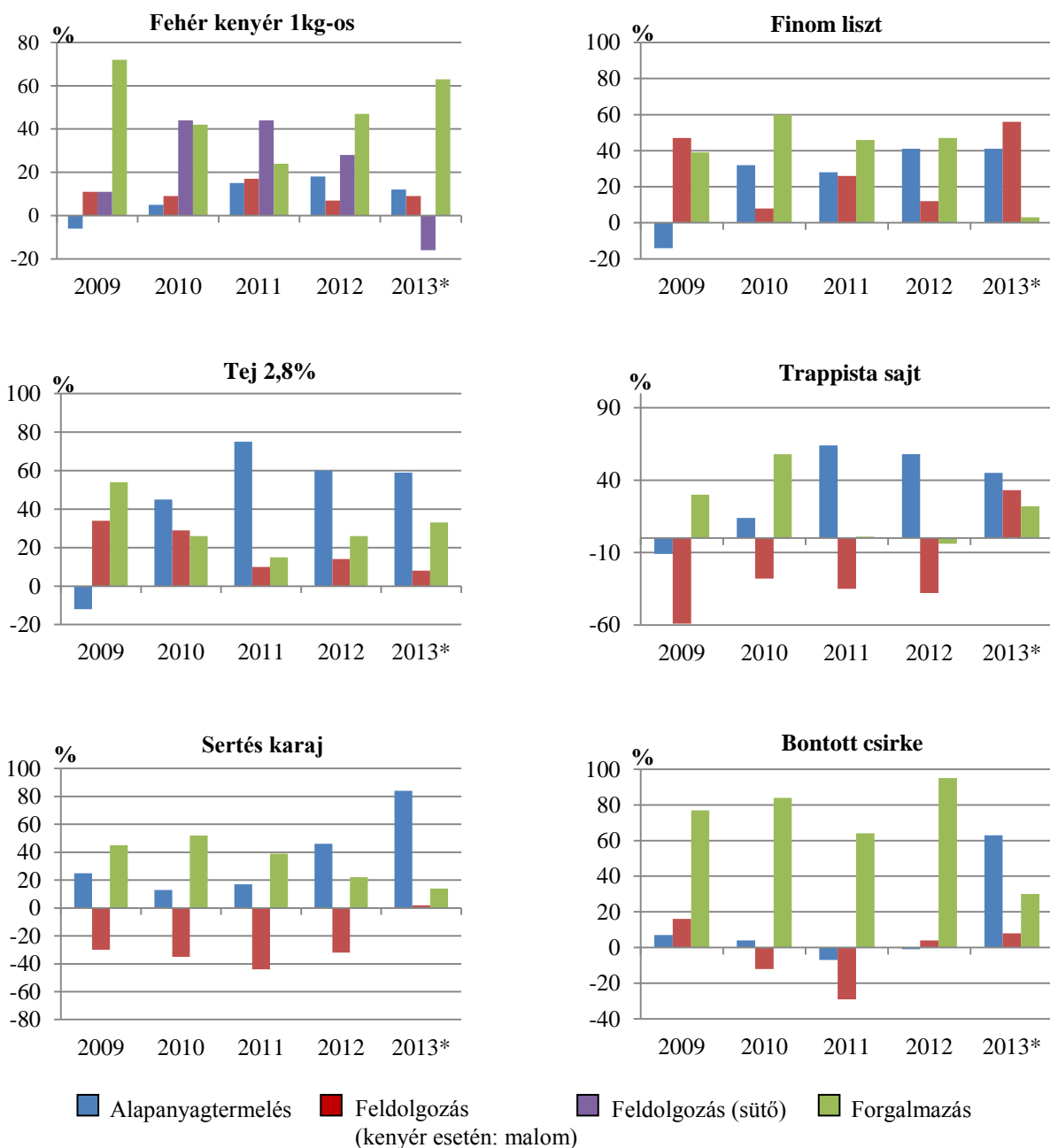
Költségmegoszlás	Sertéskaraj					Bontott csirke				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	70	71	73	74	75	56	58	59	60	61
Feldolgozás	21	19	18	16	16	34	32	31	30	30
Forgalmazás	9	10	9	10	9	10	10	10	10	9
Ármegoszlás	Sertéskaraj					Bontott csirke				
	2009	2010	2011	2012	2013*	2009	2010	2011	2012	2013*
Alapanyag	74	76	84	90	89	49	56	54	58	61
Feldolgozás	8	6	-3	-5	-1	29	22	22	29	28
Forgalmazás	18	18	19	15	12	22	22	24	13	11

*Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A költségek és árak együttes alakulása a jövedelmekben jut érvényre. Ezek eltérő mértékű, illetve ellentétes irányú változása markáns átrendeződést okozhat az évek és a vertikum szakaszai között. A bemutatott termékek többségénél tetten is érhetők ezek a hullámzások. Fontos megjegyezni, hogy a vertikumok egészében általában képződött jövedelem (kivétel 2009-ben a trappista sajt), ennek ellenére azok egy részénél egyes fázisok, esetenként tartósan veszteségesek voltak. Így 2009-ben a gabona- és a tejvertikumban, 2011-ben és 2012-ben a baromfivertikumban az alapanyag termelés, 2009 és 2012 között – folyamatosan – a trappista sajtnál és a karajnál a feldolgozói fázis, valamint két évben (2010-ben és 2011-ben) a bontott csirke feldolgozási költsége is magasabb volt, mint az e fázisban elérhető ár. A fehér kenyéرنél pedig 2013-ban a második (sütőipar) feldolgozási szakaszban képződött veszteség. Ezekkel a tendenciákkal is összefügg, hogy bár a vertikumokon belül általában a forgalmazásban merül fel a legkisebb költséghányad, az árból e szakasz gyakran a költségeknél jelentősebb arányban részesedik (76. ábra).

76. ábra: A legfontosabb élelmiszerpályák jövedelem megoszlása

* Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI, Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

Ki kell emelni, hogy 2013-ban a fehér kenyér jövedelem szerkezete markánsan átrendeződött. Az alapanyag termelés és a sütőipari szakaszé romlott, sőt ez utóbbié drasztikusan, míg a másik két fázisé javult. Ez egyértelműen összefügg azzal, hogy az étkezési búza értékesítési ára nagyobb mértékben csökkent, mint a kenyér fogyasztói ára. A másik gabona alapú termékénél, a lisztnél is jelentős a változás, de a jövedelem megoszlásban csak a feldolgozás és a forgalmazás között történt elmozdulás, a malomipari fázis javára. Ez az elmozdulás hosszú idő után először tapasztalható.

A tejszertikum mindkét termékénél – már 2010-től kezdődően – kedvező a mezőgazdaság, vagyis az alapanyag előállítók jövedelemhelyzete. A 2,8%-os tejnél a másik két fázisban is folyamatosan képződött jövedelem, míg a trappista sajtnál a számítások alapján elmondható, hogy a feldolgozási fázis 2012-ig veszteséges volt, sőt 2012-ben már a forgalmazók sem tudták költségeik egészét a nettó fogyasztói árban érvényesíteni. Ezekkel az évekkel szemben 2013-ban valamennyi szakaszban képződött jövedelem (ennél a termékénél érdemes megjegyezni, hogy alapvető élelmiszerként, alacsony árképzésével gyakran vevőcsalogatónak használják a kiskereskedelmi láncok, ezért az itt elért kisebb jövedelmet, esetleg veszteséget, más termékek kompenzálhatják).

A húsfélék közül a sertés karajnál számottevően javult az alapanyagfázis jövedelem aránya, és a 2012-ig folyamatosan veszteséges feldolgozó szakaszban 2013-ban már képződött jövedelem. Sokszor ez a termék is a vásárlók megnyerésének eszköze, ezért itt sem feltétlenül a jövedelem maximalizálása az elsődleges cél. A kisebb jövedelmet, veszteséget, más termékek ellensúlyozhatják.

A húscsirke termékpálya jövedelem-megoszlásában – amely 2012-ig a legkedvezőtlenebb volt – 2013-ban javulás történt. A termelést folytatók adatai azt jelzik, hogy 2013-ban a termékpálya mindhárom fázisa nyereséges volt és az összjövedelem közel kétharmada az alapanyag termelő fázisban jelent meg. Emellett a feldolgozók helyzete 2012-höz hasonlóan tavaly is kedvezően alakult.

Több év tendenciáit vizsgálva összességében elmondható, hogy a különböző termékpályákon általában nincs harmonikus jövedelem-osztozkodás, amely arányokat a gyakorlatban az állami támogatások is módosítanak. A megfigyelt termékek egy részénél 2013-ban történtek kedvező változások, de továbbra is elmondhatjuk, hogy az élelmiszerlánc szereplői közül továbbra is a feldolgozók helyzete a legkevésbé könnyű.

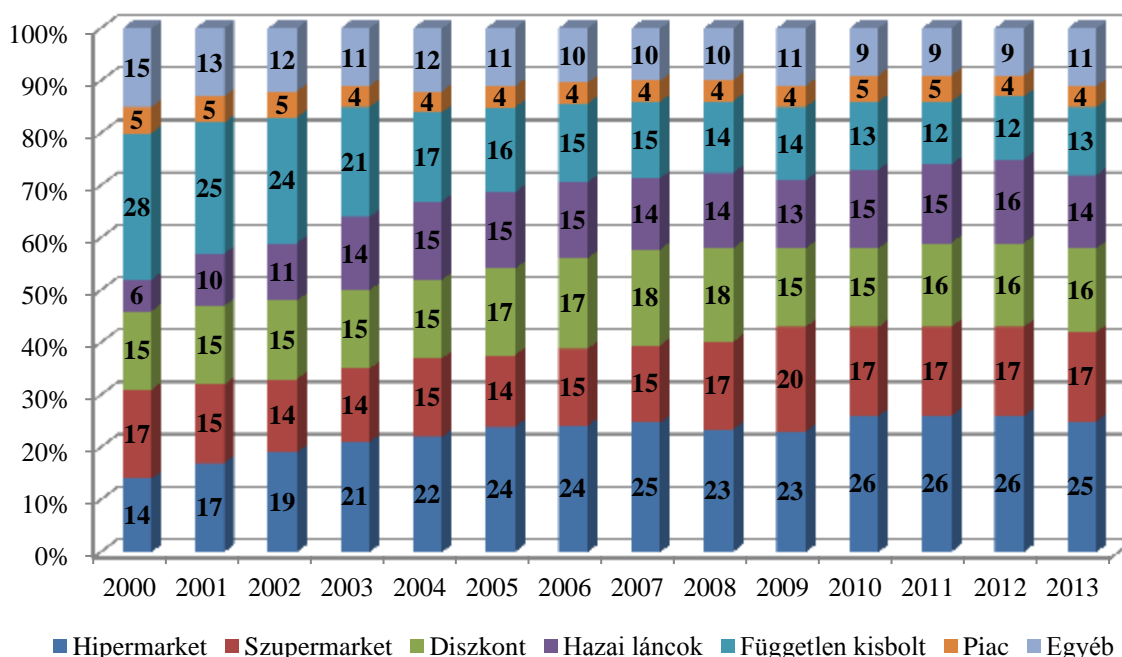
8. Az agrárkereskedelem alakulása

8.1. A hazai élelmiszerfogyasztás és kereskedelem

A háztartások az előző évekhez hasonlóan 2013-ban is a hipermarketeket részesítették előnyben bevásárláskor. A szupermarketek szerepe minimálisan növekedett 2012-hez képest, a diszkontoké hasonló mértékben csökkent. Utóbbi csatorna a megszűnő láncok ellenére is meg tudta tartani piaci részesedését, mert a kivonulók vásárlói bázisának zömét fel tudta szívni. A két üzlettípus piaci súlya az elmúlt évekhez hasonlóan ezúttal is közel azonos.

A hazai láncok részesedése, közel 2 százalékkal mérséklődött. Ezzel szemben a kisboltok részesedése, megtörve az elmúlt évek negatív tendenciáit, közel másfél százalékkal nőtt. Főként ennek a másfél százalékos növekedésnek tudható be, hogy a modern csatornák (leginkább a szupermarketek) súlyának csökkenése mellett bővült a hagyományos csatornák részesedése.

77. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek forgalmazott értékéből (2000–2013)

Forrás: GfK Hungária (2013)

A háztartások vásárlási gyakorisága némileg csökkent, de kisebb mértékben, mint az előző évben. Ugyanakkor a vásárlások értéke enyhén emelkedett, és a kártyás fizetés aránya meghaladta az egynegyedét. Új elemként meg kell említeni az egyéb kategóriában az online csatornát, amelynek részesedése nagyon alacsony, nem éri el a fél százalékot sem. Leggyakrabban tartós élelmiszerek kerülnek az online kosarakba. (Forrás: GfK Háztartáspanel)

73. táblázat: A háztartások napi fogyasztási cikk vásárlásait jellemző, főbb ismérvek alakulása

	2012	2013
Vásárlási gyakoriság/év	285	282
Kosárérték (forint)	2 469 Ft	2 498 Ft
Kártyás fizetés aránya (%)	25%	27%

Forrás: GfK Hungária

A kiskereskedelmi forgalom volumenének – a 2011. évi stagnálást leszámítva (+0,2) – 2007. óta tartó csökkenő tendenciája megtört 2013-ban és érdemi növekedésnek indult. Míg 2007. és 2012. között évente átlagosan 2,1 százalékkal csökkent, 2013-ban 1,8 százalékkal nőtt az előző évhez képest. Ez elsősorban az infláció jelentős lassulásának, a növekvő reálbéreknek, és a növekvő foglalkoztatottnak volt köszönhető. Az élelmiszer és élelmiszer jellegű vegyes üzletek forgalmának

volumene 2,5 százalékkal bővült. Ezen belül az élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek eladásának volumene 2,7 százalékkal volt alacsonyabb, miközben az élelmiszer-, ital és dohányáru szakboltoké több mint másfélszeresére növekedett.

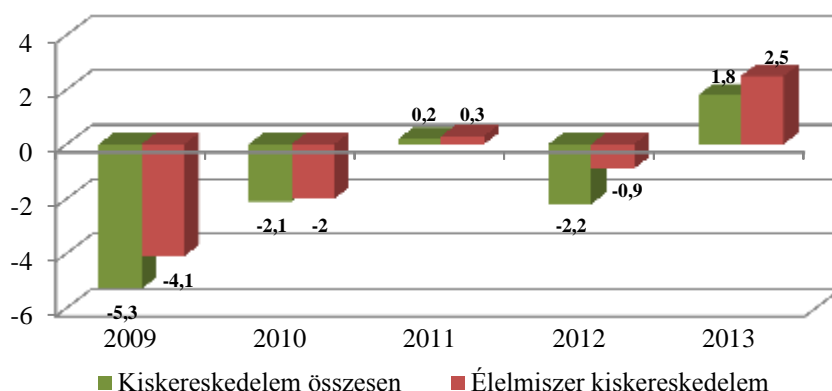
74. táblázat: A kiskereskedelmi forgalom kigazítatlan volumenindexei (2009–2013) [előző év=100,0]

Év	Élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem			Nem élelmiszer termék	Kiskereskedelem (üzemanyag-forgalom nélkül)	Kiskereskedelem összesen
	élelmiszer jellegű vegyes	élelmiszer-, ital-, dohányáru-	Összesen			
2009	95,7	98,3	95,9	91,1	93,6	94,7
2010	97,5	102,8	98,0	99,2	98,6	97,9
2011	100,2	101,0	100,3	101,3	100,8	100,2
2012	98,8	102,1	99,1	96,5	97,9	97,8
2013	97,3	150,9	102,5	100,7	101,7	101,8

Forrás: KSH

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az év második felében jelentős változások mentek végbe a dohánykereskedelemben és a kiskereskedelmi statisztikai módszertanban is. 2013. július 1-től csak a Nemzeti Dohányboltok árulhatnak dohányárut, ezért a statisztikában korábban több helyen (az élelmiszer vegyes jellegű üzletek, a dohány szakboltok, és az üzemanyag töltőállomások forgalmában) megjelenő dohány átkerült az élelmiszer, ital, dohányáru szakboltok kategóriába. Arról nem áll rendelkezésre adat, hogy előzőleg az egyes csatornákon belül mekkora volt a dohány aránya. Ezért a 2013. és a 2012. bázisév adatai tartalmukban eltérnek egymástól, 2013-ban a dohány csak az első félévben van jelen az élelmiszerjellegű vegyes üzletek adataiban, míg 2012-ben egész évben szerepel. Ezért a volumenindexek nem fejezik ki megbízhatóan a valós folyamatokat.

78. ábra: A kiskereskedelmi forgalom és az élelmiszerkereskedelem volumenindexének változása (előző év = 100%)

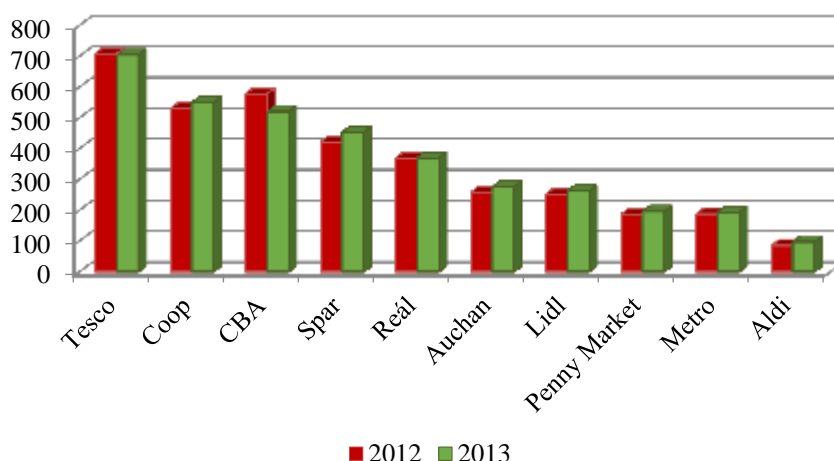
Forrás: KSH

A kiskereskedelmi forgalom közel felét (46,45%) 2013-ban is az élelmiszer és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem adta. Az elmúlt öt évben az élelmiszer kiskereskedelem aránya most lépte túl először a 46 százalékot, 2009 és 2012 között 44–45 százalék körül mozgott. Ahogy 2002 óta minden évben, 2013-ban is nőtt az élelmiszer kiskereskedelem forgalma folyó áron. A kiskereskedelmi forgalom 2013-ban **8514 milliárd forint** volt, 265 milliárddal több, mint 2012-ben, ami folyó áron **3,2 százalékos növekedést** jelent. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem ebből 3957 milliárd forinttal vette ki a részét. 2012-höz képest ez **216 milliárd forintos növekedést (+5,8%) jelent.**

A kiskereskedelmi cégek közül továbbra is a *Tesco* a legnagyobb forgalmú kereskedelmi lánc Magyarországon, bruttó 704,7 milliárd forintos forgalommal, öt követi a *Coop*, miután 20 milliárd forintos pluszt tudott felmutatni a 2012-es forgalmához képest, és ezzel megelőzte a *CBA*-t (79. ábra).

79. ábra: A 2012. és 2013. évi kiskereskedelmi top-lista a forgalom alapján, milliárd forint*

*A Tesco forgalma 2012. március-2013. februárra vonatkozik.

Forrás: AC Nielsen összeállítás a vállalatok saját közlése alapján. A Nielsen becsülte az Aldi, Lidl, Match, Penny Market és Profi forgalmi adatát.

Az infláció jelentős mértékben mérséklődött 2013-ban. *A fogyasztói árak a 2012. évi 5,7 százalékos után 2013-ban átlagosan mindössze 1,7 százalékkal emelkedtek az előző évhez viszonyítva.* 2012-höz hasonlóan, a legnagyobb mértékben a szeszesitalok és a dohányárak drágultak, áruk átlagosan 10,9 százalékkal (2012-ben +12,7%) emelkedett. Ennél kisebb mértékben, de nőtt a szolgáltatások (+3,6%), az élelmiszerek (+2,8%, 2012-ben +5,9%), valamint az egyéb cikkek, üzemanyagok ára is (+0,5%). Csökkent ezzel szemben a háztartási energia (-9,5%), a tartós fogyasztási cikkek (-1,9%), valamint a ruházatközlési cikkek (-0,4%) ára.

75. táblázat: Fogyasztói árindexek az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP) alapján, százalékban (2009-2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Kenyér és cereáliák	101,2	99,6	112,2	102,3	101,1
Hús	106,9	99,9	103,3	109,0	104,6
Hal és tengeri állat	110,1	106,8	103,3	105,7	105,5
Tej, sajt és tojás	96,0	101,3	108,3	105,4	100,4
Olaj és zsíradékok	102,5	100,1	113,9	108,3	103,1
Gyümölcs	94,7	105,4	109,8	105,3	104
Zöldségfélék	108,1	119,7	98,4	101,0	112,9
Cukor, lekvár, méz, csokoládé és cukorka	107,4	100,9	121,3	105,7	96,5
Egyéb máshova nem sorolt élelmiszerek	110,3	106,8	104,7	110,4	102,3
Kávé, tea, kakaó	110,4	105,2	111,0	114,3	96,5
Ásványvíz, üdítőitalok, ivólék	106,6	99,8	103,0	107,6	102,2
Élelmiszerek és alkoholmentes italok összesen	103,9	102,8	107,3	106,0	102,7
Égetett szeszes italok	106,7	109,4	102,5	110,4	102,1
Bor	104,1	101,7	102,6	107,9	110,8
Sör	108,7	108,7	101,9	103,7	102,9

Forrás: KSH STADAT

Az infláció 2013. évi csökkenésében fontos szerepe volt az élelmiszerárak visszafogott növekedésének, amely az előző évi mérték kevesebb, mint a fele, 2,8 százalékos volt. Az élelmiszerárak emelkedésének üteme az év folyamán folyamatosan mérséklődött, 2013 januárjában volt a legnagyobb, 5,8 százalékos, ettől kezdve, a május–júniusi időszakot leszámítva folyamatosan csökkent, decemberben már csak 0,1 százalékosot tett ki.

A 2012-es rossz terméseredmények árnövelő hatása a hússokra is átgyűrűzött. A 2013-as terméseredményekkel kapcsolatos pozitív várakozásoknak hatásának köszönhetően azonban megindult az élelmiszerárak csökkenése. A várakozásoknak megfelelően a 2013-as év az előzőnél jobb terméseredményeket hozott, szinte minden növény esetében, melynek következtében az árak csökkentek, amely folyamatot az előző évi alacsony bázis csak erősített.

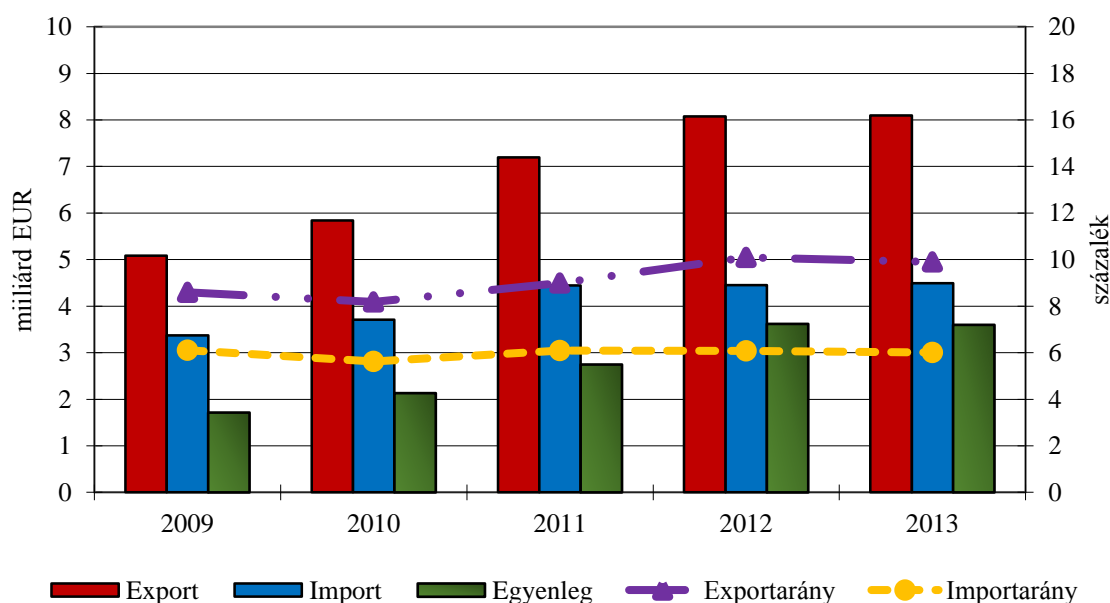
Az élelmiszerek körében a cukrot, lekvárt, mézet, csokoládét és cukorkát, valamint a kávé, teát és kakaót leszámítva minden fogyasztási csoportnak nőtt az ára 2013-ban. Több mint 10 százalékot drágultak a zöldségfélék (+12,9%), valamint a bor (+10,8%) is. Öt éve folyamatosan növekszik a hal és tengeri állat, az olaj és zsiradékok, valamint az alkoholtartalmú italok fogyasztói ára.

Az alapvető élelmiszerek közül a tej 1,8 százalékkal, a sertéshús 5,3 százalékkal, a baromfi 3,5 százalékkal, az étolaj 0,8 százalékkal, a liszt 3,3 százalékkal volt drágább, mint 2012-ben, míg a kenyér fogyasztói ára 0,5 százalékkal lett alacsonyabb, mint az azt megelőző évben.

8.2. Az agrár–külkereskedelem helyzete

A mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi forgalma és nemzetgazdasági részesedése 2013-ban az előző évi szinten alakult (80. ábra). Az agrár-export az elmúlt években folyamatosan emelkedett, 2012-ben és 2013-ban is rekordszintet ért el, az import emelkedésének mértéke több éves távlatban ettől elmaradt, ezért jelentős mértékben nőtt a külkereskedelmi többlet. Az agrár–külkereskedelem makrogazdasági jelentősége tehát meghatározó. A mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékek kivitele 8093 millió eurót, behozatala 4494 millió eurót tett ki 2013-ban, a külkereskedelmi forgalom 3600 millió euró többletet eredményezett.

80. ábra: Az agrár–külkereskedelem alakulása és részesedése a nemzetgazdaság teljes exportjából és importjából 2009–2013 között

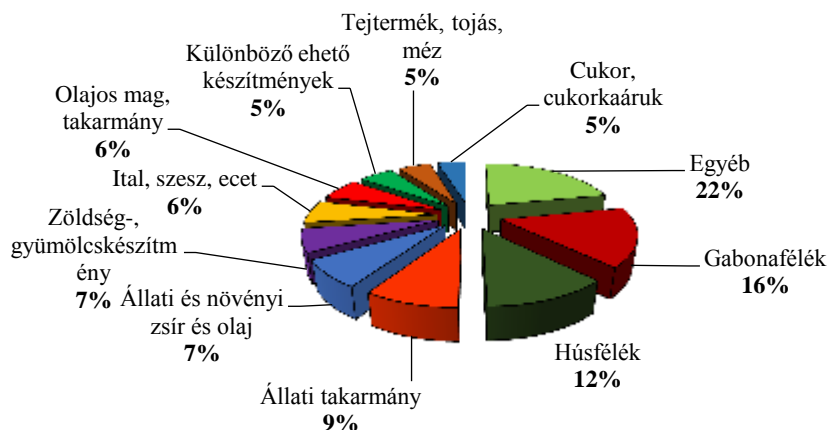
Forrás: KSH

A kivitel értéke 0,2 százalékkal, a behozatalé 0,9 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit, az egyenleg pedig 0,6 százalékkal maradt el a 2012. évitől. A forintban mért adatok az euró/forint árfolyamváltozás miatt nagyobb növekedést mutatnak, az agrár–külkereskedelem exportbevétele 2,9 százalékkal, importértéke 3,6 százalékkal, egyenlege pedig 2,1 százalékkal emelkedett a 2012. évi szinthez mérten.

Az agrár–külkereskedelem exportbevétele 2402 milliárd forint, importértéke 1334 milliárd forint, egyenlege 1068 milliárd forint volt. Ötéves távlatban, 2009 és 2013 között az agrárkivitel 3,0 milliárd euróval, a behozatal 1,1 milliárd euróval emelkedett, ennek eredményeként az egyenleg pedig 1,9 milliárd euróval nőtt.

Az utóbbi években az agrár-export aránya mérsékelten emelkedett, az import aránya 6 százalék körül stagnált. A mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékek részesedése a teljes nemzetgazdasági exportból 2013-ban 9,9 százalék (2012-ben 10,1%), az importból pedig 6,0 százalék (2012-ben 6,0%) volt. Az agrár-export 2012-ben és 2013-ban igen magas arányt ért el, utoljára 1998-ban haladta meg a 10 százalékot, azóta 6-8 százalék között ingadozott.

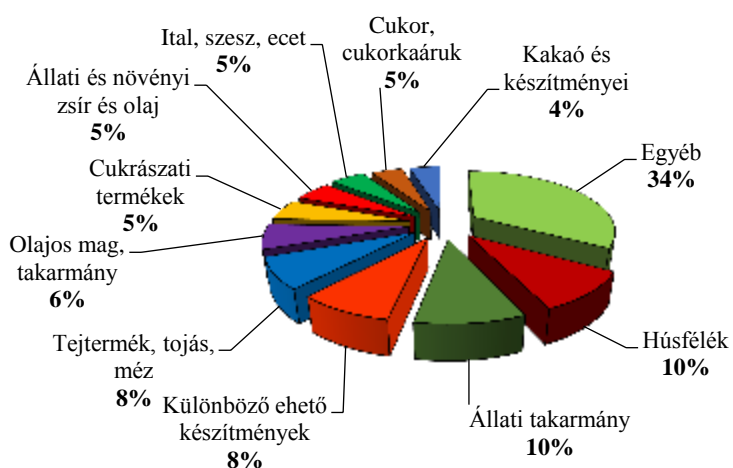
81. ábra: A legfontosabb exportcikkek részesedése az agrárexportból 2013-ban

Forrás: KSH

Az exporttermékek többségének forgalma élénkült, a 24 mezőgazdasági és élelmiszeripari árucsoport közül 14 exportértéke emelkedett 2013-ban az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb emelkedés az állati takarmányok árucsoport (KN23) esetében történt (+130 millió euró) főként a hobbiállat eledel export bővülése révén. Az italok, szesz, ecet (KN22) exportértéke 111 millió euróval nőtt, elsősorban az etilalkohol kivitelének köszönhetően. Az állati és növényi zsírok, olajok (KN15) exportértékének 76 millió eurós növekedését a napraforgómag olaj és a repceolaj nagyobb volumenű exportja eredményezte (a repceolaj kivitele közel háromszorosára nőtt). A tejtermékek, tojás, méz (KN04) árucsoport esetében 70 millióval volt nagyobb az exportérték, mivel a nyerstej, a sajt és a méz exportbevétele jelentősen emelkedett. A legnagyobb visszaesés az olajos magvak árucsoport (KN12) esetében történt, melynek exportértéke 212 millió euróval csökkent, miután a két fő termék, a repce és a napraforgómag exportvolumene jelentősen elmaradt a 2012. évitől. A gabonafélék (KN10) exportértéke 13 százalékkal (-196 millió euró) esett vissza, mert a kukoricaexport (az aszály által okozott 2012. évi termés kiesés következtében) az előző évi mennyiség felére zuhant. A cukor, cukorárú (KN17) export 68 millió euróval lett kevesebb, mellyel párhuzamosan az import is 93 millió euróval csökkent.

82. ábra: A legfontosabb importcikkek részesedése az agrárimportból 2013-ban

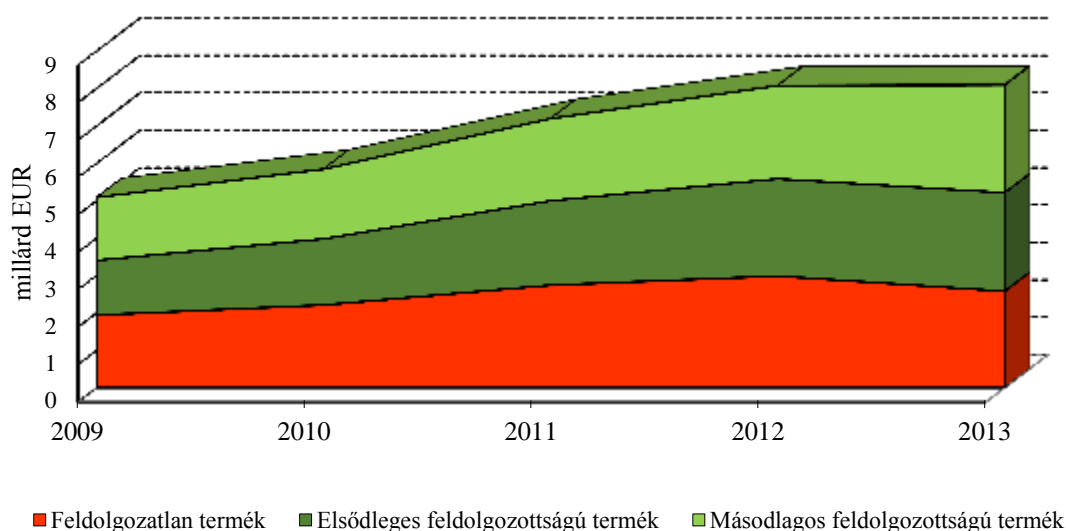
Forrás: KSH

Importoldalán (82. ábra) a napraforgómag, a szójabab és a repce behozatal bővülése nyomán, az olajos magvak (KN12) importértéke nőtt legjobban (+82 millió euró). A tejtermékek, tojás, méz

(KN04) importértéke 39 millió euróval, a zöldségféléké (KN07) 25 millió euróval emelkedett. Legnagyobb mértékben a cukor, cukoráru (KN17) és a kávé, tea, fűszer (KN09) importértéke csökkent.

Exportunk erősen, importunk valamivel kevésbé koncentrált. Az agrár exportértékének négyötödét, az importértékének kétharmadát 10–10 árucsoport adta 2013-ban (81. és 82. ábra). Az öt legnagyobb értékű árucsoport – a gabonafélék, a húsfélék, az állati takarmányok, az állati és növényi zsírok és olajok, valamint a zöldség- gyümölcskészítmények – részesedése a teljes agrár-exportból 51 százalék volt. Az öt legnagyobb importértékű árucsoport – a húsfélék, az állati takarmányok, a különböző ehető készítmények, a tejtermékek, tojás, méz, valamint az olajos magvak – aránya a teljes agrárimportból 42 százalékot ért el.

83. ábra: A mezőgazdasági alapanyagok, elsődleges, illetve másodlagos feldolgozottságú termékek exportértékének alakulása

Forrás: KSH

Az agrárexport feldolgozottság szerinti szerkezete kedvezően alakult az előző évekhez képest, mivel a nyersanyagok kivitelének csökkenésével párhuzamosan bővült a feldolgozott termékek forgalma. A nyersanyagok 2009–2012 között az agrárexport árbevételének 37–38 százalékát biztosították, 2013-ban ez az arány 32 százalékra esett. Az elsődleges feldolgozottságú termékek aránya a 2009. évi 29 százalékról – évente 1 százalékkal emelkedve – 2013-ra 33 százalékra nőtt. A magas feldolgozottságú termékek részesedése, amely az elmúlt években 31–32 százalékot tett ki, 2013-ban 36 százalékra bővült (80. ábra).

A feldolgozatlan termékek exportértéke a 2012. évi 3,0 milliárd euróról 2013-ban 2,6 milliárd euróra csökkent. Legnagyobb mértékben – árualap hiány miatt – a kukorica-kivitel esett vissza (-431 millió euró), de a napraforgómag (-105 millió euró) és a repce (-103 millió euró) exportja is erősen elmaradt az előző évitől. Az élő marha exportértéke 41 millió euróval csökkent, mert 2013 júliusától leállt a török kivitel. A mezőgazdasági alapanyagok körében igazán jelentős kivitelbővülés a búza esetében történt (+211 millió euró).

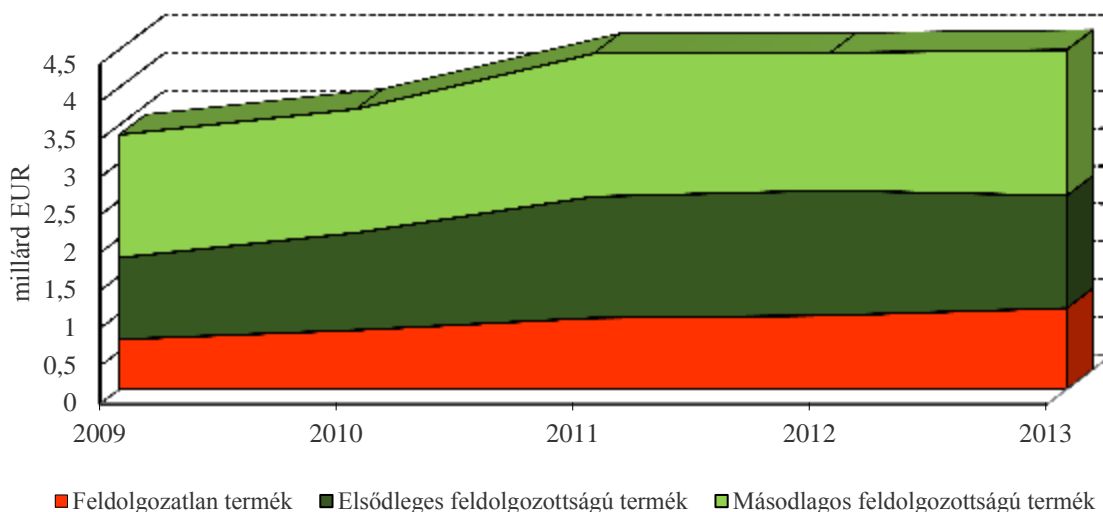
Az elsődlegesen feldolgozott termékek 2,6 milliárd eurós értéke 36 millió euróval (+1,4 százalék) volt magasabb 2013-ban, mint az előző évben. Az elsődlegesen feldolgozott termékek körében kisebb változások eredője a növekedés. Emelkedő bevételt eredményező fontosabb termékek: a repcemag-olaj (+41 millió euró), a napraforgómag-olaj (+37 millió euró), a nyerstej (+33 millió euró), a méz (+18 millió euró). Markáns esést láthatunk a cukor (-89 millió euró) és a kávé (-38 millió euró) esetében.

A másodlagosan feldolgozott termékek exportértéke a 2012. évi 2,5-ről, 2,9 milliárd euróra (+16%) nőtt 2013-ban. Jellemzően emelkedett az ide sorolt termékek exportértéke, az összesen

mintegy 40 termékkör 75 százalékának értéke magasabb volt 2013-ban, mint egy évvel korábban. A legnagyobb növekedés az állateledel (+81 millió euró), etilalkohol (+65 millió euró) és a csokoládé (+45 millió euró) exportjában történt, de további 5 termékkör – szivar és cigaretta, ásványvíz, zöldségkonzerv, maláta, cukorka – exportértéke is több mint 20 millió euróval bővült.

Az importszerkezetben alig néhány százalékos elmozdulás történt 2013-ban. A feldolgozatlan termékek aránya 22-ről 24 százalékra, a magas feldolgozottságú termékek aránya 41-ről 43 százalékra emelkedett, míg az elsődleges feldolgozottságú termékek részesedése 33 százalékra csökkent 2013-ban, az előző évi 37 százalékról (84. ábra).

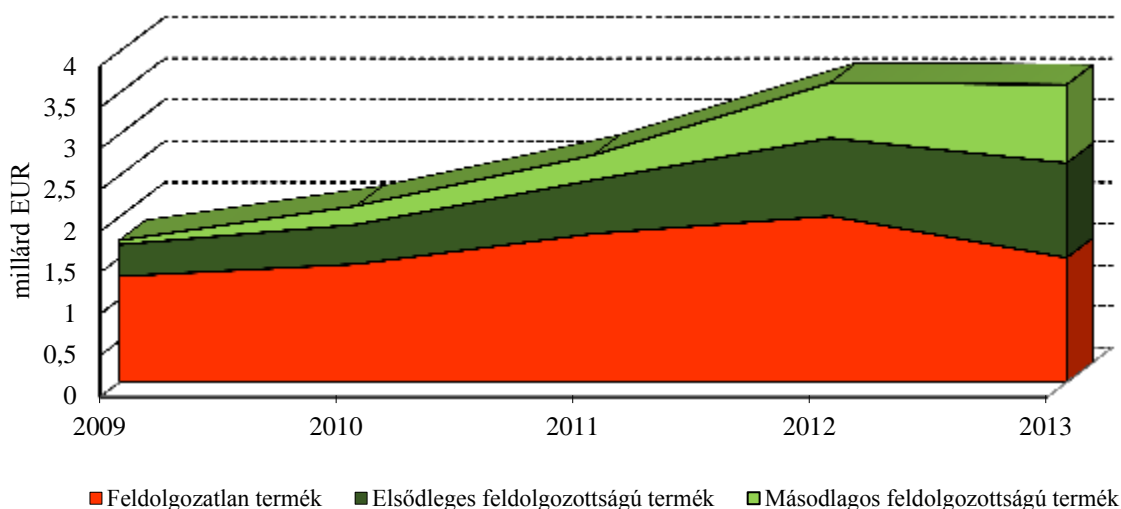
84. ábra: A mezőgazdasági alapanyagok, elsődleges, illetve másodlagos feldolgozottságú termékek importértékének alakulása

Forrás: KSH

A fentiek eredményeként nőtt a feldolgozott termékek aránya a külkereskedelmi többletből. 2013-ban az agrár-külkereskedelem aktívumának 42 százalékát biztosították az alapanyagok, 32 százalékát az elsődlegesen feldolgozott termékek, 26 százalékát pedig a késztermékek (85. ábra).

85. ábra: Az agrár-külkereskedelem egyenlegének termék feldolgozottság szerinti megoszlása

Forrás: KSH

Az előző években az aktívum több mint felét (egyes években a 65-70 százalékát) a feldolgozatlan nyersanyagok adták, a másodlagosan feldolgozott termékek részesedése 2009-ben alig 3, 2012-ben 16 százalék volt.

A magyar agrárexport döntő többsége továbbra is az Európai Unióba irányul. A – Horvátország csatlakozásával – 28 tagúvá bővült Európai Unió részesedése az exportértékből 86 százalék, az importértékből 94 százalék volt. Horvátország 2013. július 1. előtt az egyik legfontosabb EU-n kívüli partnerünk volt, csatlakozása mintegy 1,5–2 százalékkal emelte az EU részesedését az agrár-külkereskedelmi forgalomban. Az EU országaiba irányuló kivitel értéke az előző évi szinten alakult, az import valamelyest meghaladta (+1,2%) a 2012. évi értéket. Az egyenleg 2759 millió eurós értéke 30 millió euróval (-1%) alacsonyabb, mint egy évvel korábban.

Az EU régi tagországaiba irányuló agrártermékek kivitele 4,8 százalékkal emelkedett, az új tagországokba irányuló agrárexportunk 5,8 százalékkal csökkent 2013-ban. A 15 régi tagországból érkező behozatal 1,9 százalékkal nőtt, az új tagországból érkező importunk értéke azonos a 2012. évi értékkel.

Az EU-n kívüli országokba irányuló exportunk értéke 2012-höz képest nem változott, az innen érkező import értéke 3 százalékkal csökkent, az egyenleg 840 millió eurós értéke 1 százalékkal volt több, mint 2012-ben.

Legfontosabb kereskedelmi partnereink köre nem változott 2012-höz képest. Németország, Románia, Szlovákia, Ausztria, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Csehország, Franciaország és Nagy Britannia részesedése a magyar agrár-külkereskedelmi forgalomból 75 százalék volt.

8.3. A helyi értékesítés és piac szerepe a hazai élelmiszerkereskedelemben

Magyarországon jelenleg a *fogyasztói* és *termelői* piacok a rövid ellátási láncok (REL⁷⁵) legjelentősebb hagyományos formái. A közvetlen, vagy az egy közvetítő REL értékesítési formákat négy főtípusba (közvetítőn keresztül, házhoz szállítással, nyitott gazdaságban és értékesítési ponton), valamint azokon belül két altípusba (hagyományos és újszerű) sorolhatjuk, mely fogalmak tartalmát a 76. táblázat tárgyalja.

76. táblázat: A REL értékesítési formáinak kategóriái

<p>1. REL típus: Közvetítőknek a. hagyományos: közvetlenül értékesítő feldolgozó b. újszerű: vendéglátás, intézményi étkeztetés, kiskereskedelem</p>	<p>2. REL típus: Házhoz a. hagyományos: házaló értékesítés, mozgó bolt b. újszerű: doboz rendszer, internetes házhozszállítás</p>
<p>3. REL típus: Nyitott gazdaság a. hagyományos: bolt a gazdaudvaron, Szedd magad!, falusi vendégasztal b. újszerű: közösség támogatta mezőgazdaság</p>	<p>4. REL típus: Értékesítési pontok a. hagyományos: piac, vásár, ideiglenes kitelepülés b. újszerű: termelői piac, fesztivál, gazdabolt településen, automata</p>

Forrás: Nihous (2008), JRC (2013) és Juhász et al., (2012) alapján saját szerkesztés

Piacok

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) adatai szerint *a hagyományos és a helyi állandó piacok* száma összesen **531 db** volt a 2013. novemberi összeírás szerint, amelyen belül *a helyi termelői piacok aránya 32 százalék* volt, ez 17 százalékos növekedés az előző évhez képest, ami zömmel a helyi termelői piacok számának gyarapodását jelenti (77. táblázat).

⁷⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU Rendeletének 2 cikk m) szerinti fogalom meghatározása alapján a „rövid ellátási lánc”: az együttműködés, a helyi gazdasági fejlesztés, valamint a termelők, feldolgozók és a fogyasztók közötti szoros földrajzi és társadalmi kapcsolatok iránt elkötelezett, korlátozott számú gazdasági szereplő által alkotott ellátási lánc. Azaz a termelők és termelők csoportosulása a fogyasztóknak, vagy fogyasztók csoportosulásának közvetlenül, vagy egy közvetítőn keresztül értékesítik élelmiszer-terméküket.

77. táblázat: A piacok száma és típusai (2012-2013)

Kategóriák	2012		2013		Változás (%)
	Piacok száma (db)	Megoszlás (%)	Piacok száma (db)	Megoszlás (%)	
Hagyományos piac	335	74,0	360	67,8	7,5
Helyi termelői piac	118	26,0	171	32,2	44,9
Összesen	453	100,0	531	100,0	17,2

Forrás: NÉBIH (2012, 2013)

A NÉBIH adatbázisában szereplő *piacok negyede Közép–Magyarországon* található. Emellett az *Észak–alföldi (18,6%)*, illetve *Dél–alföldi (17%)* térségben működik még sok piac, e három területen érhető el *a piacok 61 százaléka (323 db)*. Az *észak–magyarországi*, a *közép–dunántúli*, a *nyugat–dunántúli*, valamint a *dél–dunántúli* régiók közel azonos számú piacot tartanak fenn, számuk *50 és 55*, arányuk *9,4 és 10,4* százalék között mozog.

A piacok típusát figyelembe véve *a helyi termelői piacok aránya* a régió összes piacán belül a *közép–dunántúli (51%)* és a *nyugat–dunántúli (47%)* régióban volt a legmagasabb, ám *számszerűen Közép–Magyarországon működik a legtöbb helyi termelői piac, összesen 44 db*. A legkisebb arányban az Észak–Alföldön található ez a piactípus, mindössze 6 százalékát tette ki a térség piacainak, ami egyben a legkevesebb helyi termelői piacot is jelentette a régiók közül (6 db) (78. táblázat).

78. táblázat: A piacok megoszlása Magyarország régiói szerint (2013)

Régiók	Hagyományos piac (db)	Helyi termelői piac (db)	Összes (db)	A helyi termelői piac aránya régió piacain belül (%)	A régió piacainak aránya az összes piacon belül (%)
Észak-Magyarország	33	19	52	36,5	9,8
Észak-Alföld	93	6	99	6,1	18,6
Dél-Alföld	55	34	89	38,2	16,8
Közép-Magyarország	91	44	135	32,6	25,4
Közép-Dunántúl	27	28	55	50,9	10,4
Nyugat-Dunántúl	27	24	51	47,1	9,6
Dél-Dunántúl	34	16	50	32,0	9,4
Összesen	360	171	531	32,2	100,0

Forrás: NÉBIH (2013)

Fesztiválok

A termelői termékek iránti igény növekedése leglátványosabban az egyre nagyobb számban megrendezett fesztiválokon érhető tetten. Ezen belül a helyi termék fesztiválok, a népi hagyományokon alapuló rendezvények, vagy kifejezetten valamilyen termékköre összpontosító tematikus fesztiválok azok, ahol a helyi és/vagy hagyományos élelmiszerek hangsúlyosan jelennek meg.

A *Magyar Fesztivál Minősítési és Regisztrációs Program (MFMRP)* honlapján a 2008 és 2011 között regisztrált 319 fesztivál statisztikai álltak rendelkezésre. Emellett az ELTE TáTK és a NÉBIH adatgyűjtést végzett a termelői termékértékesítést is biztosító, 2013-ban megrendezett fesztiválok körében, amely során összesen 327 rendezvény került az adatbázisba. Az MFMRP adatai alapján a fesztiválok látogatóinak száma összesen több mint 7 millió fő volt. A legtöbb rendezvény (91 db) 1–5 ezer látogatót fogadott. A második leggyakoribb fesztiváltípus az 5 és 10 ezer fős rendezvények voltak, összesen 63 db, emellett 15 olyan rendezvény kapott minősítést, amely 100 ezernél több látogatót is tudott fogadni.

Közösség által támogatott mezőgazdaság és egyéb újszerű formák

A *közösség által támogatott mezőgazdaság* (Community Supported Agriculture = CSA) keretében a termelők és fogyasztók mindkét résztvevő számára előnyökkel járó elköteleződést vállalnak egymás felé. A *közösségi mezőgazdaság egy gazdából vagy gazdacsoportból és egy vásárlói körből áll, akik kölcsönösen elkötelezik magukat az együttműködés mellett*. A vásárlók vállalják, hogy a gazdaság termékeit sokszor előre meghatározott áron és az egész szezonban, vagy az egész évben megveszik. A gazda pedig vállalja, hogy ebben az időszakban a közösség számára a legjobb tudása szerint termel, így a termelés kockázatát a termelő és a fogyasztó megosztva viseli⁷⁶⁻⁷⁷.

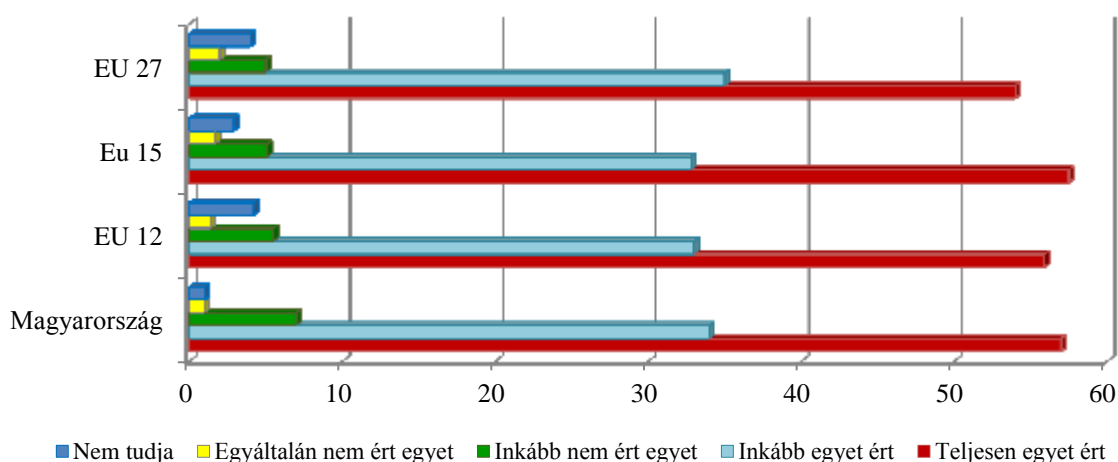
Magyarországon, a piacokon túlmenően a többi csatornatípus közül egyedül a közösség által támogatott mezőgazdaságot vizsgálták szisztematikusan. Becslések szerint a dobozrendszerek, az előfizetéses rendszerek és a közösség által vezetett gazdaságok száma jelenleg 14 körül mozog, emellett ha a bevásárló közösségeket is ebbe a körbe soroljuk, ez a szám 24 lesz⁷⁸.

Elhelyezkedésüket tekintve elsősorban nagyvárosok körül találhatóak, az átvételi pontoktól átlagosan 40 (legfeljebb 100) km távolságra. A gazdaságok egy kivételével ellenőrzött biogazdálkodást folytatnak, területük 1–10 hektár közé esik. A termesztett fajok és fajták száma magas, akár 100 fölötti is lehet. A jelenleg működő – többnyire még mindig kísérletezési fázisban lévő – CSA-k tanulsága, hogy önmagában a rendszer egyik gazdának sem tud megélhetést biztosítani, bár a termelők várakozásai szerint (ha a gazdaságvezetőnek vannak korábbi termelési tapasztalatai) 1–3 év alatt rentábilissá válhat⁷⁹.

A rövid ellátási láncok fogyasztói támogatottsága

Az Eurobarometer⁸⁰ Közös Agrárpolitikával foglalkozó felmérése alapján elmondható, hogy az EU 27 országában a válaszadók több mint 92 százaléka úgy gondolja, hogy az Európai Uniónak támogatni kellene a helyi piacok értékesítési csatornák megerősödését, annak érdekében, hogy az élelmiszerek könnyebben elérhetővé váljanak. Hasonló arány (93%) látszik magyar fogyasztók válaszaiból is. Mind a magyar, mind pedig a többi tagállam válaszadói közel 90 százaléka egyetértett abban is, hogy a fogyasztók számára előnyös, ha lakóhelyükhöz közel eső termelőtől származó termékeket vásárolnak (86. ábra).

86. ábra: A fogyasztóknak előnyük származik abból, ha olyan mezőgazdasági termékeket és élelmiszereket vásárolnak, amelyek közvetlenül lakóhelyükhöz közeli termelőktől származnak

Forrás: Eurobarometer (2011) adatai alapján saját szerkesztés

⁷⁶Réthy és Dezsény, 2013 http://www.biokutatas.hu/images/stories/kiadvanyok/kozosseg_által_tamogatott_mezogazdasag.pdf

⁷⁷Tudatos Vásárlók Egyesülete, 2013 <http://tudatosvasarlo.hu/cikk/mukodo-kozossegi-mezogazdasagi-csoportok-bevasarlokozossegek>

⁷⁸Dezsény, 2013

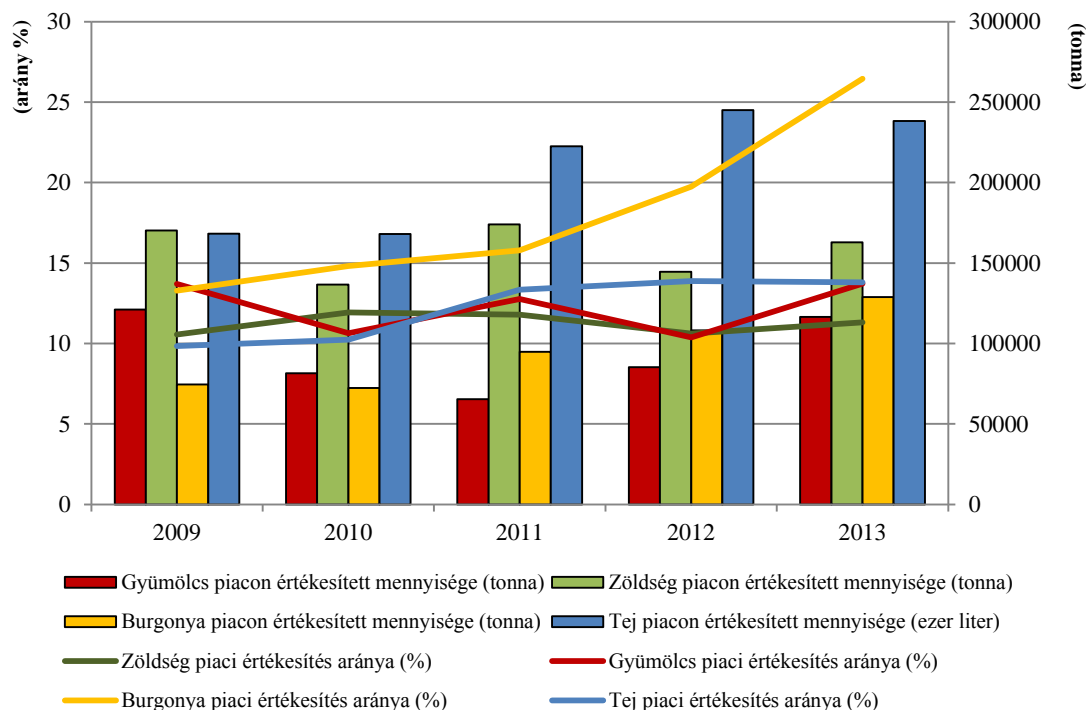
⁷⁹Benedek et al., 2013 <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1352/1/videkkutatas2013.pdf>

⁸⁰Eurobarometer (2011) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_368_en.pdf

A KSH Termékmérleg adatbázisa alapján a burgonya és a tehéntej, fogyasztásra, illetve piacon történő értékesítésének mennyisége 2009 óta folyamatosan növekedett. A gyümölcsök és a zöldségfélék piacon történő értékesítésének mennyisége viszont meglehetősen ciklikusan mozgott, viszont az elmúlt öt év átlagát tekintve egyenletes teljesítményt mutatott. (87. ábra).

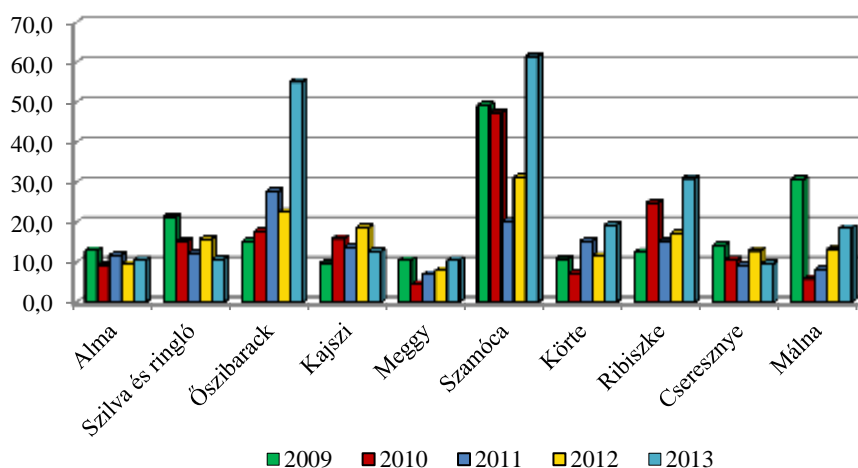
87. ábra: A piaci értékesítés mennyisége és aránya az összes mennyiséghez viszonyítva a zöldség, gyümölcs, tej, és burgonya esetében

Forrás: A KSH Termékmérleg adatbázisa alapján

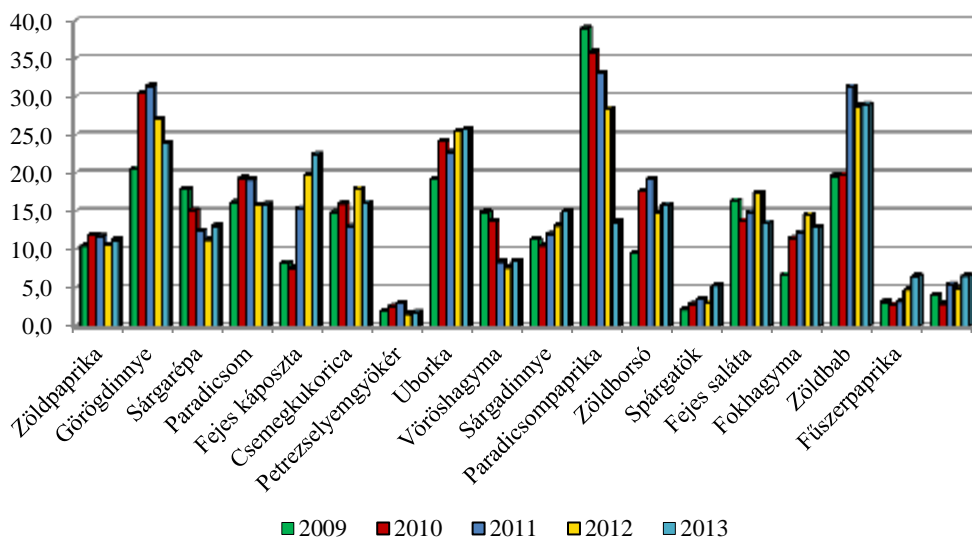
A vizsgált termékek fogyasztásra, illetve piacon történő értékesítésének aránya ugyan termékcsoporthoz függő, de a vizsgált időszakokra vonatkozó felmérések alapján mindegyik vizsgált termék esetében elmondható, hogy a fogyasztói kereslet stabil, és az időszakos csökkenést általában növekvő tendencia követte. A burgonya és a tej folyamatosan növekvő értékesítése mellett a tojás, a zöldség- és gyümölcsfélék esetében a hagyományos piaci értékesítés aránya továbbra is magas maradt. Különösen igaz ez a szamócára, őszibarackra, málnára, körtére, ribizskére (88. ábra).

88. ábra: A fontosabb gyümölcsfélék piaci értékesítése (2009-2013)

Forrás: A KSH Termékmérleg adatbázisa alapján

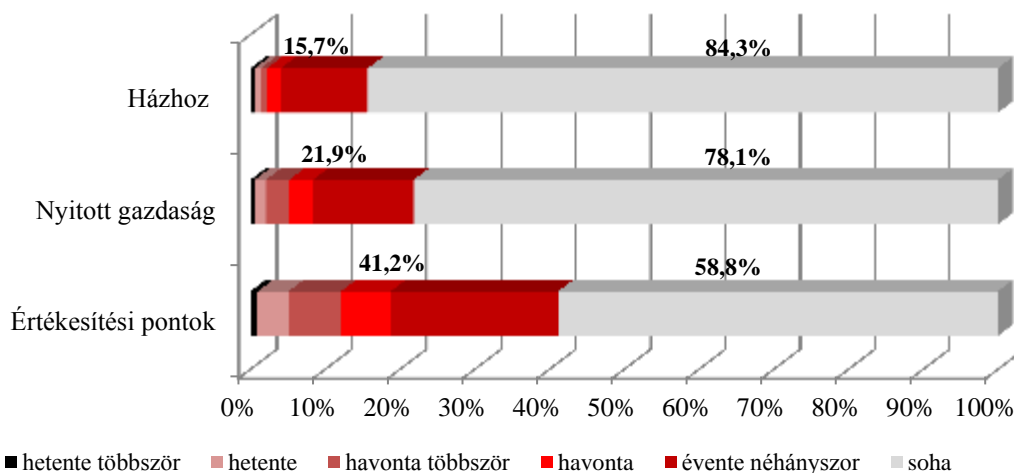
89. ábra: A fontosabb zöldségfélék piaci értékesítése

Forrás: A KSH Termékmérleg adatbázisa alapján

2011-ben végzett hazai fogyasztói felméréseinek eredményei szerint⁸¹ a válaszadók 84 százaléka nyilatkozott úgy, hogy évente legalább néhány alkalommal vásárol közvetlenül termelőktől. A REL típusok közül a hagyományos értékesítési pont csoportba tartozó piacok látogatottsága volt a legnagyobb arányú, összesen 71 százalék. Ezért nem véletlen, hogy a közvetlen értékesítésből a vásárlások rendszeressége az értékesítési pontok esetében volt a leggyakoribb, mivel a vásárlók 41 százaléka élt ezekkel a lehetőségekkel legalább évente néhányszor. A nyitott gazdaságok esetében ez az arány 22 százalék, a házhozzállítást illetően pedig mindössze 16 százalék volt (90. ábra).

90. ábra: A vásárlás gyakorisága az egyes közvetlen értékesítési típusok keretében

Forrás: Csikné Mácsai (2013) adatai alapján saját szerkesztés

A Vidékfejlesztési Minisztérium (2013) termelői piacokról készített reprezentatív fogyasztói felmérése alapján a fogyasztók 51 százaléka rendszeresen vásárol termelői piacon és emellett jelentős volt azoknak az aránya is (40%), akik legalább alkalmanként élnek a vásárlás e formájával. Csupán a válaszadók 9 százaléka nyilatkozott úgy, hogy soha nem vásárol piacon, azaz a piacok a fogyasztók nagy részének hétköznapi vásárlásai során keresett közvetlen, vagy rövid ellátási formái.

⁸¹Csikné Mácsai (2013) https://szie.hu/file/tti/archivum/Csikne_Macsai_Eva_ertekezes.pdf

Jellemző, hogy a rövid ellátási láncban elsősorban a kisebb gazdaságok termelői vesznek részt. A felmérések szerint⁸² a közvetlen értékesítés elsősorban a legkisebb gazdaságok sajátja, e gazdaságok legfontosabb közvetlen értékesítési csatornája pedig a termelői piacok. Legfőbb nehézségük a kapacitás-korlát, illetve az elosztó rendszer hiánya, melynek következtében nem tudtak a vezető piacok felé elmozdulni.

Azok a termelők, akik piacon (is) értékesítették a termékeiket, zömmel teljes munkaidőben foglalkoztak gazdálkodással. Emellett a legtöbbjük éves nettó árbevétele nem haladta meg a 7 millió forintot és a 7–50 millió forint éves nettó árbevétel jelentő kategóriánál egy termelő sem jelölt meg magasabb osztályt a piacozók közül. A piacon értékesítő termelők átlagosan 44 hektár nagyságú földterületen gazdálkodtak, ahol a legkisebb 1, a legnagyobb területtel rendelkező gazda 400 hektárnyi földdel rendelkezett. A hazai *közösség által támogatott mezőgazdaságban* résztvevő gazdaságok átlagosan művelt területnagysága 1 és 10 hektár közé esik.⁸³

8.4. Közösségi agrármarketing

8.4.1. Márkaépítés, márkafenntartás, márkavédelem

A Hungarikum-rendszer

A rendszerváltást követően egyre többen érezték indíttatást arra, hogy közvetlen környezetükben valamilyen formában megkezdjék a korábbi generációktól fennmaradt értékek felkutatását, gyűjtését. A kétezres évek első évtizedének közepe táján az addig főként egymástól elszigetelt módon munkálkodó csoportok egyre gyakrabban vetették fel egy egységes, a politika és a kormányzat által is támogatott, *örökség védő és megtartó* rendszer kiépítésének szükségességét. A folyamatot jelentősen felgyorsította, hogy 2008-ban, egy magát állatvédőnek nevező külföldi civil szervezet igen hatékony aknamunkát folytatott Németországban és Európa több államában a libák magyarországi tömeges hízlalása és az ebből készített élelmiszerek fogyasztása ellen.

Következő fontos lépésként 2012-ben az Országgyűlés törvényben⁸⁴ kinyilvánította, hogy a hungarikumok megőrzendő, egyedülálló nemzeti értéket képviselnek. A cél egy olyan szabályozás megalkotása volt, amely figyelembe veszi a civil kezdeményezésű hungarikum mozgalom elért eredményeit, valamint kialakít egy olyan egységes szabályrendszert, ami ösztönzi és erősíti a nemzeti összetartozás érzését és az értékek megőrzését. Az Országgyűlés ezzel törvényi kereteket adott annak a szabályozási rendszernek, amely az értékek felkutatása, dokumentálása, rendszerezése mellett gondoskodik arról is, hogy a megőrzésre érdemesnek tartott értékeket ápolja, és nem utolsó sorban megismertesse a jelen és a jövő nemzedékeivel is.

A magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013 (IV. 16.) Kormányrendeletet végül 2013 tavaszán fogadták el. Ebben háromszintű értékpíramis kialakítására került sor, melynek **alapját** a *települési/tájegységi/megyei*, az *ágazati*, illetve a *külhoni értéktár* képezi, **középső szintje** a **Magyar Értéktár**, **csúcsa** pedig a **Hungarikumok Gyűjteménye**. A szabályozás szerint az értékek összegyűjtése felfutó rendszerben 3 fő területről történik. Egyrészt a területi elv alapján a *települési/tájegységi/megyei értéktárakból*, másrészt az *egyes minisztériumok által megalakítandó ágazati*, harmadrészt pedig a *határon túl fellelhető értékek gyűjteményéből*. Az egyes értékek különböző szintű értéktárakba való felvételét bárki kezdeményezheti.

A Hungarikum Bizottság 2013. évi tevékenysége

2013. év elejére megalakult a Hungarikum Bizottság, amely döntött a szakbizottságok számának (6 *szakmai* és 1 *speciális* feladatú) és szakterületeinek kijelöléséről, valamint tudomásul vette a törvény ereje által a **Magyar Értéktárba (78 db)**, illetve a **Hungarikumok Gyűjteményébe** kerülő

⁸²Thilmany és Watson (2004 in: Juhász és Szabó, 2013)

⁸³Réthy és Dezsény, 2013 http://www.biokutatas.hu/images/stories/kiadvanyok/kozosseg_által_tamogatott_mezogazdasag.pdf

⁸⁴A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény.

tételeket (12 db hungarikum, ebből 8 világörökségi helyszín, 4 egyetemes szellemi kulturális örökség tétel).

A nemzeti értékek és hungarikumok népszerűsítéséhez, marketingjéhez, bemutatásához és védelméhez kapcsolódó pályázati kiírás kapcsán a lebonyolításhoz, valamint a nyertes pályázók támogatására 2013-ban **150 millió forint állt rendelkezésre**, amit a VM költségvetés egyéb előirányzatain megmaradt és a **hungarikum előirányzatra átcsoportosított 100 millió forint egészített ki**.

Hungarikum védjegy

A Hungarikumok Gyűjteményében szereplő termékek és szolgáltatások széles körben történő megismertetésének elősegítésére, színvonaluk és minőségük folyamatos fenntartására érdekében a szaktárca tulajdonában álló **Hungarikum védjegy létrehozására és lajstromba vételezésére került sor**.

A védjegyhasználati jog pályázat útján szerezhető meg. A védjegyhasználati jog elnyerése kiadványok, reklámok, ismertetőik esetén a dokumentum céljának a megjelenés helyének és módjának vizsgálatától, termékek és szolgáltatások esetén az elvárható magas színvonal folyamatos fenntartásának feltételétől, az országimázs építés szolgálatára való alkalmasságtól függ.

Nemzeti értékeink bel- és külföldön való bemutatása érdekében a Hungarikum Bizottság az alábbi **kiemelt rendezvényeket** tartotta meg 2013 során:

- a „**Hungarikumok a Parlamentben**” rendezvény keretében a szabályozás felépítésével és a hungarikumokkal ismerkedhettek meg az érdeklődők;
- a „**Nemzeti értékeink és Hungarikumok**” országos felkészítő konferenciasorozat keretében hét helyszínen kerültek ismertetésre és értelmezésre a nemzeti értékekre és hungarikumokra, valamint a települési és megyei értéktárakra vonatkozó szabályok;
- a **Sziget Fesztiválon a Hungarikum Bizottság** Titkársága részéről a hungarikumok és nemzeti értékek népszerűsítése érdekében, a **Pálinka Nemzeti Tanács** tagjainak közreműködésével a pálinka érzékszervi bírálatára, továbbá a mohácsi busók népviseletének bemutatására is sor került;
- Hungarikum témában **szakmai előadásokkal** színesítették a jelentősebb hazai rendezvényeket [**Csepel, Eger (könyvtárosok), Mezőtúr (Tiszántúli Kézműves Találkozó), Szentkirályszabadja (István király nevű települések), Lakitelek, Békéscsaba**];
- a meghívásoknak eleget téve részt vettek a **külhoni helyszíneken** rendezett konferenciákon (**Nagyszében, Tusnádfürdő, Bálványosi Nyári Szabadegyetem**);
- **Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásáron** (a továbbiakban: **OMÉK**) 200 m² –es Hungarikumok és Nemzeti Értékek közösségi standon mutatkoztak be a Hungarikumok és képviselőiket ellátó szervezetek, cégek és a Magyar Értéktárban megtalálható nemzeti értékeink egy része;
- az OMÉK keretében egy egész napos **konferenciát** szervezett a **szabályozás felépítéséről**;
- 2013. szeptember végén a lengyelországi Poznan városában került sor a **POLAGRA nemzetközi kiállítás és vásár** megrendezésére, ahol közös standon mutatta be termékeit a lengyel Mezőgazdasági Minisztérium, valamint a Vidékfejlesztési Minisztérium. A szürkemarha szalámi, a hagyományos és mangalica téliszalámi, a csabai kolbász, a mangalica kolbász, a Dunántúli kenyér, háromféle pálinka, valamint a Hegyközségek megújításáért felelős Miniszteri Biztos által javasolt ötféle borkiválóság kóstoltatása, népszerűsítése történt a VM Hungarikum Bizottság Titkársága, valamint a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya részéről;
- év végén megrendezte a **Magyar Értéktár és a Hungarikum Gyűjtemény Gála** című rendezvényt a Magyar Operettszínházban;

A Hungarikum Bizottság a hungarikumok népszerűsítése érdekében 2013. évben a következő **PR tevékenységeket** végezte:

- **média megjelenések:** Élelmiszer szakfolyóirat, Turizmus Trend és ezek online felületei, Közzszolgálat Magazin, a többi alkalmi jellegű megkeresésekre vagy konkrét kérdésekre adott válaszok;
- **tv és rádió reklámspotok, ismeretterjesztő filmek készítése:** 36 millió Ft keretösszeggel, melynek eredményeként 4 db 15-20 másodperc hosszúságú filmspot, valamint db 25 perces ismertterjesztő filmek, továbbá rádióreklámok készültek el;
- **nyomtatott színes tájékoztatók készítése:** leporelló - általános tájékoztató a hungarikumokról és nemzeti értékekről – 4 oldalas szórólap a Magyar Értéktár és a Hungarikumok Gyűjteményének megjelenítéséről – Magyar Értéktár és a Hungarikumok Gyűjteménye 2013 küllemében és tartalmában is prémium kategóriájú könyv;
- **a tárca közzétette a honlapján:** a hungarikumokkal kapcsolatos legfontosabb információkat (vonatkozó jogszabályok, Hungarikum Bizottság tagjai, a Magyar Értéktár és a Hungarikumok Gyűjteményének elemei, a Hungarikum Bizottság üléseiről szóló hírek stb.);
- **év végére elindult:** a www.hungarikum.hu domain névről elérhető önálló honlap is;

2013 végére a *Magyar Értéktár 90 nemzeti értéket* tartott nyilván a *Hungarikumok Gyűjteményében* szereplő értékek száma pedig **25-re emelkedett.**

8.4.2. Minőségbiztosítási rendszerek

Földrajzi árujelző-oltalom (OEM, OFJ)

Az EGK 1992-ben indította útjára a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi árujelzőket szabályozó rendszerét, melynek célja, hogy segítse az európai agrárgazdaság sokszínűségének fennmaradását, gazdálkodók számára lehetővé tegye termékeik piacon való megkülönböztetését és a fennmaradását.

A földrajzi árujelző kifejezés két kategóriát takar: az eredetmegjelölést és a földrajzi jelzést. Az eredetmegjelölés esetén (OEM - oltalom alatt álló eredetmegjelölés) a termék minősége vagy jellemzői az adott földrajzi környezetnek és az ahhoz kapcsolódó természeti és emberi tényezőknek köszönhetők és a termék előállításának minden lépése a meghatározott földrajzi területen történik.

79. táblázat: Az EU-ban bejegyzett oltalom alatt álló magyar földrajzi árujelzők száma

Termékcsoportok	EU-ban bejegyzett földrajzi árujelzők száma (db)
mezőgazdasági termékek és élelmiszerek	12
borok	36
szeszes italok, <i>ebből</i>	8
- külön földrajzi név szerinti + valamennyi pálinka és törkölypálinka	6
Összesen:	56

Forrás: VM

A földrajzi jelzés (OFJ - oltalom alatt álló földrajzi jelzés) olyan terméket jelöl, amely egy meghatározott helyről, régióból vagy országból származik, a termék valamely tulajdonsága, hírneve vagy más jellemzője alapvetően a földrajzi eredetnek tulajdonítható és a termék előállításának legalább egy lépése a meghatározott földrajzi területen történik.

A földrajzi árujelzők bejegyzése iránti kérelmeket a Magyar Eredetvédelmi Tanács véleményezi és bírálja el. Amennyiben a benyújtott dokumentumok alátámasztják a termék jogosultságát az oltalomra, a kérelmet a tárca az Európai Bizottsághoz továbbítja.

80. táblázat: Az EU-ban bejegyzett oltalom alatt álló hazai földrajzi árujelzők

Termék	Bejegyzés dátuma	Termék	Bejegyzés dátuma
Szegedi téliszalámi vagy Szegedi szalámi (OEM)	2007.12.15.	Szegedi fűszerpaprika őrlemény vagy Szegedi paprika (OEM)	2010.11.04.
Budapest téliszalámi (OFJ)	2009.04.21.	Gönci kajszibarack (OFJ)	2011.05.20.
Hajdúsági torma (OEM)	2009.10.22.	Magyar szürkemarhahús (OFJ)	2011.11.24.
Makói vöröshagyma vagy makói hagyma (OEM)	2009.11.06.	Alföldi kamillavirágzat (OEM)	2012.02.25.
Csabai kolbász vagy Csabai vastagkolbász (OFJ)	2010.06.19.	Kalocsai fűszerpaprika (OEM)	2012.07.05.
Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász (OFJ)	2010.06.19.	Szőregi rózsató (OFJ)	2012.07.25.

Forrás: VM

Magyar Termék rendelet

A változó fogyasztói elvárások és a tudatos vásárlók egyre bővülő köre igényli az élelmiszerekkel kapcsolatos minél teljesebb tájékoztatást. A fogyasztók számos olyan élelmiszerral találkozhattak a boltokban, amelyek csomagolásán valamilyen magyar eredetre utaló felirat, logó, védjegy szerepelt, azonban az élelmiszer-vállalkozók sok esetben igen eltérően, időnként félrevezető módon alkalmazták a magyar termék megjelöléseket.

A minisztérium annak érdekében, hogy megszüntesse a félrevezető jelöléseket és a fogyasztók hiteles információt kaphassanak a termékekről, 2012-ban rendeletben⁸⁵ határozta meg az ilyen jelölésekkel szemben támasztott követelményeket. Ezen szabályozás értelmében **három** kategória létezik: *magyar termék*, *hazai termék*, *hazai feldolgozású termék*. Ezen megjelölések alkalmazása egyszerre tájékoztatja a fogyasztót arról, hogy az élelmiszert Magyarországon állították elő, illetve, hogy a gyártáshoz felhasznált alapanyagok milyen aránya származnak Magyarországról.

Az eredethez hasonlóan a minőségre és a hagyományos készítési módra történő utalások esetén is egyre változatosabb jelölések kezdtek elterjedni, ezért a rendelet kitér *az átlagosnál magasabb minőségi fokozatra és a hagyományos készítési módra vonatkozó jelzésekre is*.

A rendeletben szabályozott jelölések feltüntetése nem kötelező, az élelmiszer-vállalkozó egyéni döntése, hogy alkalmazza-e ezeket a jelöléseket a termék csomagolásán vagy reklámozása során. A jogszabály nem teszi kötelezővé egy adott védjegy használatát. A legismertebb védjegy a Magyar Termék Nonprofit Kft. által kidolgozott eredetjelölés, amelyet mostanáig 120 vállalat közel 2600 terméke és szolgáltatása alkalmaz.

Hagyományok–Ízek–Régiók védjegy (HÍR)

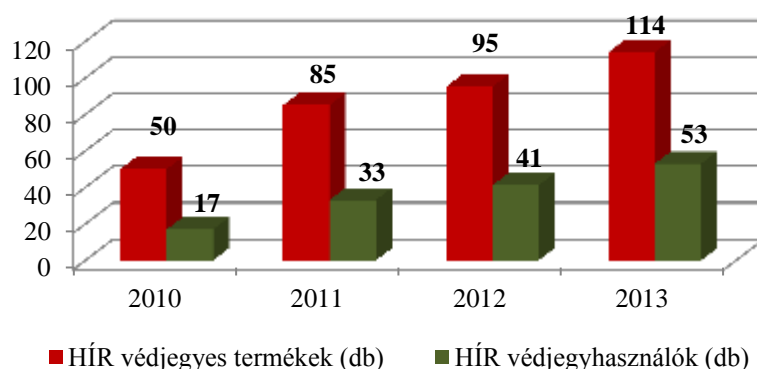
A Vidékfejlesztési Minisztérium 1998-ban indította el a **Hagyományok–Ízek–Régiók** (a továbbiakban: **HÍR**) programot azzal a kitűzéssel, hogy létrehozza Magyarország hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékeinek és élelmiszereinek gyűjteményét és elősegítse azok gazdasági hasznosítását.

A HÍR védjegy pályázat első kiírására 2009-ben került sor. A HÍR védjegy használati jogra azok pályázhatnak, amelyek legalább kétgenerációs (50 éves) dokumentált történelmi múlttal rendelkeznek, kötődnek Magyarországon egy vagy több tájegységéhez és időszakosan vagy rendszeresen forgalmazzák őket.

⁸⁵74/2012. (VII. 25.) VM rendelet egyes önkéntes megkülönböztető megjelölések élelmiszereken történő használatáról

91. ábra: HÍR védjegyes termékek és HÍR védjegy-használók száma 2010–2013

Forrás: VM

2013-as OMÉK-on hatodik alkalommal került megrendezésre a **HÍR-es Íznapok** nevű rendezvény. Az elmúlt évben a VM együttműködést kötött a Magyar Tájházak Szövetséggel és a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal annak érdekében, hogy a HÍR programnak szakmai háttérrel illetve a védjegy használóknak marketing-kommunikációs lehetőséget biztosítson.

A HÍR védjegyhasználók többsége egyéni termelő vagy vállalkozás, a termékcsoportok szerinti megoszlást tekintve pedig a sütőipari, cukrászati termékek képviselik a legnagyobb arányt. 2010-től folyamatos, egyenletes növekedés látható mind a HÍR védjegyes termékek, mind a HÍR védjegy használók számában.

Kiváló Magyar Élelmiszer védjegy

A Kiváló Magyar Élelmiszer (a továbbiakban: **KMÉ**) tanúsító védjegy 1998-ban került bevezetésre, a minisztérium 2012-ben vette át a védjegy működtetését. 2013-ban a védjegy jelentős megújuláson ment keresztül, aminek keretében új Működési Szabályzat került kidolgozásra és a Tanúsítási Követelmények is megváltoztak. *A védjegy használati jogot elnyert termékeknek egy komplexebb, a régebbi követelményeknél szigorúbb minősítési feltételeknek kell megfelelniük.*

A **KMÉ** védjeggyel ellátott élelmiszerek **lehetnek** magyar termékek, hazai termékek, vagy hazai feldolgozású termékek aszerint, hogy az összetevőik honnan származnak, illetve a feldolgozásuk hol történt meg.

A 2013-as OMÉK-on megrendezésre került a **KMÉ Gála**, ahol a védjegyhasználatra sikeresen pályázó vállalkozások vehették át a **KMÉ** oklevelet és díjat. **2013-ban 44 vállalat 244 terméke viselte a KMÉ védjegyet.**

Az OMÉK 2013 kiállításon a **KMÉ** és a **HÍR** védjegy használati joggal rendelkezők vállalatok külön standon jelenhettek meg, ahol lehetőségük nyílt piaci jelenlétük prezentálásra, a végfogyasztókkal történő közvetlen kommunikációra és új üzleti kapcsolatok kialakítására, meglévő kapcsolatok ápolására.

8.4.3. Termék promóciók, kiállítások – az AMC tevékenysége

2013-ban a közösségi agrármarketinget, így a termék promóciókat, kiállításokat is, a Magyar Turizmus Zrt. Agrármarketing Centrum Vezérigazgatósága (a továbbiakban: AMC Vezérigazgatóság) hajtotta végre.

A marketing programokra fordítható költségvetés 2013-ban **837.079 millió forint** volt, amely tartalmazta a 2014. évre vonatkozó determináció forrásigényét is. A teljes marketing program költségvetéséből a kiállításokon való megjelenés **43,6** százalékot tett ki: a forrás **3** százaléka belföldi, **34,6** százaléka külföldi kiállításokra, **6** százaléka pedig a 2014. évi külföldi megjelenésekhez szükséges determinációkra került felhasználásra.

A költségvetés egyik meghatározó részét, összesen **28,1** százalékot, a támogatások jelentették. Ide tartoztak az **agrár-és bormarketing** támogatások, amelynek keretien belül megtalálhatóak voltak az eladásösztönző programok, az agrárpiazi válsághelyzet hatásainak mérséklését célzó marketingaktivitás támogatása, az élelmiszerek – kiemelten a hungarikumok, kézművesek – bemutatása belföldi fesztiválokon, rendezvényeken, bel- és külföldi piacokon megvalósuló, a magyar borkultúrát, boraszatokat, borokat népszerűsítő marketing tevékenységek támogatása is.

A rendelkezésre álló keret **25,9** százalékát tette ki a **belföldi és külföldi marketingkommunikáció**. Az AMC Vezérigazgatóság közösségi marketing költségvetésének kis részét képezte a sajtókommunikáció (**0,4%**; sajtóesemények, sajtótájékoztatók, sajtófigyelés) és a máshová nem sorolható, egyéb marketing kommunikáció (**2%**; fotóvásárlás, film-dvd készítés, protokoll ajándék).

A 2013-as év kiemelt projektje volt a **76. OMÉK** megszervezése, amire központi költségvetési forrásból **2 milliárd forint** felhasználására nyílt lehetőség. Ebből **1910 millió forint** került felhasználásra a rendezvény programjaira, **90 millió forint** pedig a kapcsolódó agrár- és bormarketing támogatások finanszírozására, melyek pályázati úton valósultak meg.

A 2013. évi külpiaci szakmai tevékenység alapvetően kétirányú volt:

- szakmai kiállításokon való részvétel és
- eladásösztönzés, áruházi akciók szervezése.

Hangsúlyt kapott a "keleti nyitás" program stratégiájának továbbvitele. Kiemelten került kezelésre a délkelet-ázsiai térség országai közül **Kína (SIAL China, ProWine China kiállítások)**, valamint a közel-keleti térség országai közül **Szaúd-Arábia (riyadhi Agro Food kiállítás)**.

Fontos volt továbbá az egyes EU és FÁK országok meghatározó agrár-élelmiszeripari és mezőgazdasági kiállításain történő megjelenés biztosítása is, mint a

- moszkvai „**Prodexpo**” (**Продэкспо**);
- berlini **Internationale Grüne Woche** és **Fruit Logistica**;
- nürnbergi **Biofach (World Organic Trade Fair)**;
- düsseldorfi **ProWein (International Trade Fair for Wine, Spirits, Winemaker, Manufacture, Storage)**;
- Újvidéki **Nemzetközi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Vásár**;
- londoni **LIWF (London International Wine Fair)**;
- amszterdami **PLMA (Private Label Manufacturers Association)**;
- kölni **ANUGA**;
- kazahsztáni **Worldfood** kiállítások.

2013-ban is tovább folytatódtak a földrajzi határainkat közvetlenül övező területeken a fogyasztók számára szervezett, árukínálatot bemutató megjelenések – áruházi akciók keretein belül. 2013-ban ez Szerbiára koncentrálva valósult meg.

Kiemelt fontosságú feladat volt 2013-ban a magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek hazai fogyasztásának fokozása és a róluk kialakult kép javítása, a vásárlói preferencia alakításával **a magyar termékek fogyasztásának ösztönzése („magyar termék” branding kialakítás elősegítése)**. A kampányok azokra a magyar termékekre terjedtek ki, ahol a versenyképesség megőrzése vagy javítása és a fogyasztók orientálása – nem utolsó sorban a hasonló külföldi termékektől való fenyegetettség miatt – megkülönböztetetten fontos. **Ilyen volt a zöldség-gyümölcs, baromfi, hal, továbbá a bor és a pálinka.**

8.5. Feketegazdaság

A mezőgazdasági, élelmiszeripari termékek kereskedelme a tapasztalatok szerint adócsalással, adóelkerüléssel érintett ágazatnak minősül. A feketegazdaság mértékének meghatározása azonban csak becsléssel lehetséges, annak pontos mértéke nem kimutatható.

Az érdekképviselői szereplők becslései alapján a zöldség-gyümölcs ágazatban 40, a sertés-, a baromfi és tojás ágazatban 35, míg a tej és tejtermék ágazatban 10–15 százalékos a feketekereskedelem nagysága. A NÉBIH számításai szerint éves szinten százezres nagyságrendű a feketén vágott sertések száma, a Baromfi Termék Tanács becslése szerint pedig évente 500 millió darab tojás kerül ellenőrizetlenül a fogyasztókhoz. A NAV ellenőrzési szakterületének tapasztalatai azt mutatják, hogy leginkább az étolaj, a cukor, az édességek, a tej, az élőállat és a hús nagykereskedelme érintett csalással.

Az adóhatóság kockázatkezelési szakterületének elemzése alapján 2011–2012-ben a csalárd tevékenységet folytató adózók gyors kiszűrését biztosító központi kiválasztási listákon a „*Gabona, dohány, vetőmag, takarmány nagykereskedelme*” az első öt legkockázatosabb főtevékenység között szerepelt. A 2013. évi lista alapján már nem a mezőgazdasági szektorban, illetve a mezőgazdasági, élelmiszeripari termékek kereskedelmében volt valószínűsíthető a legnagyobb mértékű adócsalás. A fentiekkel kapcsolatban azonban fontos kiemelni, hogy az adózóknak sok esetben nem az adóhatóság által nyilvántartott fő tevékenysége a fő bevételi forrása, így a szakágazati kimutatások erre is figyelemmel kezelendők.

A külföldről érkező élelmiszerek tekintetében jellemzően az étolaj, a cukor, a tej, a különböző húsok (sertés, csirke), a tojás és a nagybani piacra tartó zöldség-gyümölcs szállítmányok minősültek kockázatosnak.

8.5.1. A feketegazdaság elleni küzdelem keretében megvalósult intézkedések

Bevezették „*A belföldi általános forgalmi adó összesítő jelentést*”. A belőle kinyerhető adatokat az adóhatóság elsősorban a kockázatkezelési tevékenysége körében, az adózók kiutalás előtti és utólagos ellenőrzésre történő, kiválasztása során hasznosítja. A rendszert támogatja egy hálózatzvizualizáló alkalmazás is, amely nemcsak a cégek tulajdonosi, vezetői kapcsolatrendszerét rajzolja ki, hanem lehetővé teszi az adózók közösségi és belföldi forgalmának, valamint ezek eltéréseinek interaktív elemzését is.

2013. július 1-jétől lehetővé vált, hogy a *Pénzmosás Elleni Információs Iroda (PEII) pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerülése esetén központi államigazgatási szerv hatáskörébe tartozó eljárást kezdeményezzen az eljárás megindításához, lefolytatásához szükséges és az eljárást lefolytató szerv által kezelhető adatok megküldésével, amely szorosabb együttműködést tesz lehetővé a PEII és az adóhatóság között.*

„Fehérítő” jellegű korlátozást jelent, hogy a pénzforgalmi számla nyitására kötelezett adózók adóköteles tevékenységük keretében szerződésenként egy naptári hónapban *legfeljebb 1,5 millió forint összegben teljesíthetnek készpénzszolgáltatást.* A bankon keresztül bonyolódó pénzforgalom az ellenőrzések során az adózó gazdasági kapcsolatainak feltárását segíti.

2013. január 1-jétől a nyugtaadási kötelezettség gépi kiállítással történő megvalósítása esetén a *géppel kiállított nyugták, számlák, valamint a pénztárgép adatairól az adóalany rendszeresen adatot szolgáltat az adóhatóság részére.* A nyugta-kibocsátási kötelezettség kötelező gépi kiállítással történő megvalósítására szolgáló *pénztárgép működését az állami adóhatóság hírközlő eszköz és rendszer útján felügyeli,* mely esetben az adatszolgáltatás az adóhatóság általi közvetlen adatlekérdezéssel is megvalósítható.

Intézkedések történtek az új céget alapító vagy működő cégekben felbukkanó, korábbi tevékenységük alapján kockázatot hordozó személyek feltárása, csalárd tevékenység folytatásának megakadályozása érdekében, a 2012. január 1-jei hatállyal bevezetésre került *adóregisztráció, illetőleg a fokozott adóhatósági felügyelet* keretében.

A NAV a kiválasztási, kockázatelemzési rendszereit és ellenőrzési módszereit folyamatosan fejleszti. 2013-ban jelentős, ellenőrzésben hasznosítható informatikai eszközberuházások történtek.

Az adócsalás, adóelkerülés elleni küzdelem jegyében a NAV három szakterülete (adószakmai, vámszakmai, büntügyi) szorosan együttműködik, a szervezeti integrációból fakadó előnyöket az ellenőrzések hatékonyságának fokozása érdekében maximálisan kihasználja.

A csalás elleni küzdelem keretében az adóhatóság szoros együttműködést folytat az Európai Unió tagállamaival és a hazai társhatóságokkal, mely a kölcsönös adat- és információcserében, és a közös akciókban nyilvánul meg.

A 2006/112/EK tanácsi irányelv 2013. évi módosítása lehetőséget adott arra, hogy a gabona és az olajos magvak tekintetében a korábban 2012. július 1. – 2014. június 30. közötti időszakra engedélyezett fordított adózási rendszert 2018. december 31-ig alkalmazzuk, amely ugyan azonnali, de csak átmeneti megoldást jelent az áfa csalások megakadályozására.

A sertés ágazatban, valamint a kapcsolódó takarmány alapanyagok tekintetében 2012-ben már benyújtásra került a Bizottság felé egy, a fordított adózás bevezetésére irányuló derogációs kérelem, azonban az éppen formálódó új szabályokra, illetve a feketegazdaság átterelődésének veszélyére hivatkozva a Bizottság végül a kérelem elutasítását javasolta.

A zöldség-gyümölcs ágazat vonatkozásában ugyan megszületett a fordított adózás bevezetésére irányuló derogációs kérelem kezdeményezésére vonatkozó döntés a Vidékfejlesztési Minisztériumban, azonban a sertés ágazatra vonatkozó negatív döntésre figyelemmel nem került kidolgozásra.

A NAV a 2013. július 1-jétől rögzített *e-útdíj* adatokat felhasználja a tehergépjárművek közlekedésének ellenőrzésére, melynek során a bizonylatokat, a valós fuvarozás nélkül megváltott szakaszjegyeket a rendszerben található kamera képekkel hasonlítja össze.

Több hatóság együttes fellépésével, több hétig tartó országos akciók keretében a Magyarországra érkező tehergépjármű-forgalom mélységi ellenőrzésére került sor 2013-ban két alkalommal is. Emellett említést érdemel a külföldről érkező virág- és dísznövényszállítmányok ellenőrzéssorozata, valamint a tematikus ellenőrzési akciósorozatok a zöldség-gyümölcs kereskedelem, piacok, időszakos állatvásárok, tollkereskedelem- és feldolgozás területén.

2013-ban fogadták el az „Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013–2022” című kiadványt, amelyben a tervezett középtávú intézkedések a következők:

- új nyomon-követési megoldások alkalmazása (árak áramlását, a hálózatot egyben átlátó, nyomon-követő hatóság; masszív ellenőrzési módszerfejlesztés);
- pontos minőségi előírások meghatározása – eredethamisítások visszaszorítása és minőségrontás megelőzése (eredettérképek létrehozása; referencia-adatbázis; mérhető termékparaméterek);
- stratégiai együttműködés erősítése, partnerség kialakítása az adó- és más társhatóságokkal (jogi, adóügyi, nyomozati eszközök és nemzetközi együttműködés);
- online kereskedelem ellenőrzése;
- tisztességtelen piaci magatartás visszaszorítása (termékpálya szabályozók együttműködése).

Az intézkedések megvalósítását a NÉBIH koordinálja az élelmiszerlánc szereplőinek bevonásával.

A szabálytalanságok hatékony és gyors kivizsgálását, s ezzel együtt az élelmiszer-biztonsági kockázatok csökkentését segíti elő a NÉBIH ingyenes telefonos szolgáltatása, a *Zöld szám*. A Zöld számon a fogyasztó bejelentést tehet minden olyan esetben, amikor élelmiszerrel kapcsolatos biztonsági problémát (pl. lejárt fogyaszthatósági vagy minőség-megőrzési idő, jelöletlen élelmiszer, visszafagyasztott termék, higiéniai problémák) tapasztal.

A NÉBIH elnöke közvetlen alárendeltségében 2013. év elején létrejött a *Kiemelt Ügyek Igazgatósága*, amely különböző szakterületről érkező szakemberek egy szervezeti egységbe integrálásával, előzetes, alapos operatív adatgyűjtéssel, egy időben több helyszínen való ellenőrzéssel, a teljes lánc lekövetésével, a társhatóságokkal való napi szintű adat- és információ átadással, hivatali időtől eltérő időpontú rajtaütésekkel hatékonyan látja el feladatát.

2013-ban jelent meg a Bizottság 1337/2013/EU végrehajtási rendelete az 1169/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazási szabályainak a friss, hűtött vagy fagyasztott sertés-, juh-, kecske- és baromfihús származási országa vagy eredete helyének feltüntetése tekintetében történő megállapításáról, amely a termékek nyomon követését, a hamisított és nem engedélyezett előállító helyen készült termékek forgalmának visszaszorítását segíti elő. A rendelet előírásait 2015. április 1-jétől kötelező alkalmazni valamennyi tagállamban, így hazánkban is.

2013-ban az élelmiszerláncot érintő marhahús hamisítási botrányhoz kapcsolódó nagyszabású intézkedéssorozat eredményeként létrejött a közösségi élelmiszer-hamisítás elleni fellépést segítő gyors vészjelző rendszer, a *Food Fraud Network*, amelynek működtetésében a NÉBIH útján hazánk is részt vesz.

8.5.2. Az ágazatra vonatkozó ellenőrzési tapasztalatok bemutatása

Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV)

A 2013. évben a NAV ellenőrzési irányairól szóló tájékoztatóban az *ellenőrizendő főbb tevékenységi körök* között szerepelt a cukor, édesség nagykereskedelme, az élőállat és a hús, húskészítmény nagykereskedelme, a dísznövény, vetőmag, műtrágya kiskereskedelem, a hús-, baromfihús-készítmény gyártása.

Az egy adóellenőrzés során *átlagosan feltárt adókülönbözöt* a cukor, édesség nagykereskedőként, a gabona, dohány, vetőmag, takarmány nagykereskedőként és a mezőgazdasági termékek ügynöki nagykereskedőjeként regisztrált adózók körében volt a legmagasabb, de a hús, húskészítmény nagykereskedők körében is kiemelkedő.

Az adóhatóság ellenőrzési tapasztalatai hosszú évek óta azt mutatják, hogy az adóelkerülés, adócsalás jelensége az áfa adónemet érinti a legnagyobb mértékben.

A *fordított adózás* egyes mezőgazdasági termékekre történő *bevezetése óta* az ellenőrzési tapasztalatok azt mutatják, hogy *a gabona szektorban visszaszorult az áfa csalás*, az ellenőrzési szakterület fiktív számla kibocsátásával, illetve elszámolásával a gabonaszektorban szinte kizárólag a fordított adózás bevezetését megelőző időszakok vizsgálata során találkozunk. A fordított adózás bevezetését követő adómegállapítási időszakok vonatkozásában megállapítás jegyzőkönyvezésére csupán néhány esetben, főként adminisztratív hibák, illetve téves jogértelmezések kapcsán kerül sor.

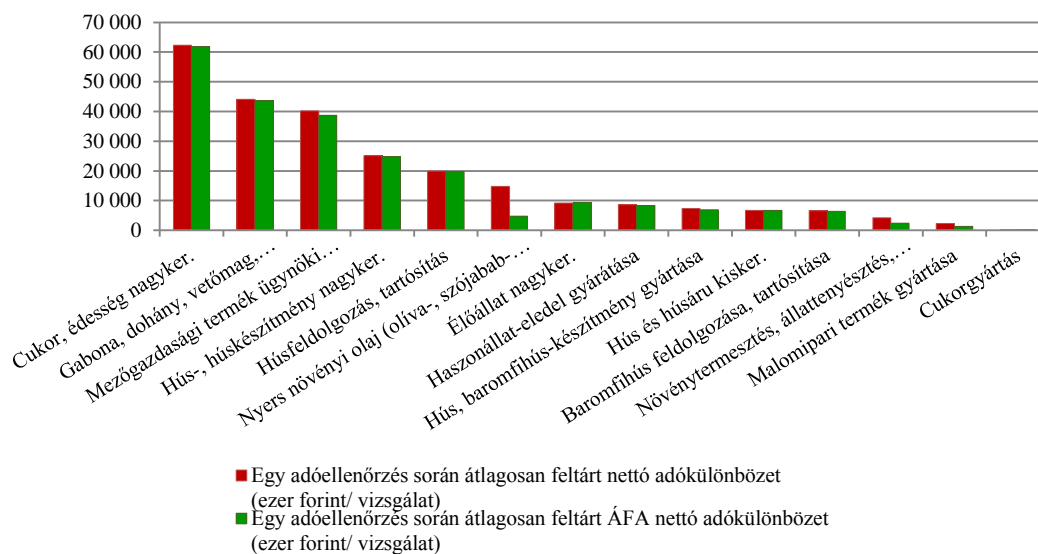
Az adóhatóság kockázatkezelési szakterülete által végzett elemzés szerint a fordított áfa bevezetésével a korábbi vevőkör kisebb mértékű szűkülése volt megfigyelhető, amiből az a következtetés is levonható, hogy 2012-ről *2013-ra a visszaélésre specializálódott vállalkozások jelenléte csökkent a gabonaszektorban*. A mélységi ellenőrzések tapasztalatai jellemzően jogkövető adózói magatartásról, az ágazat kifelhéredéséről tanúskodnak, továbbá a gazdasági szektort érintően az egy adóellenőrzésre jutó megállapítás összege is átlag alatti kockázatra utaló szintre mérséklődött.

A csalárd adózók tevékenységének, piacának megváltozására vonatkozóan nem állnak rendelkezésre közvetlen adatok, ugyanakkor a vámhatóság által végzett mélységi ellenőrzések során megfigyelhető, hogy más termékek (pl. tűzifa, sóder, fa- és fémáru, élelmiszer) fuvarozása megélnékült és a szállítások iránya is megváltozott. A központi kiválasztási listák alapján azonban nem mutatható ki, hogy valamely más kitüntetett tevékenység a gabona nagykereskedelem helyébe lépett volna.

A NAV bünyügyi szakterületének tapasztalatai alapján a költségvetési csalás elkövetői egyrészt „áttértek” a fordított adózás alá nem tartozó termékek kereskedelmére (szója, szójabab, granulátumok, repceolaj), másrészt a fordított adózás alá tartozó gabonatermékeket a gazdasági esemény során úgy tüntetik fel, mintha azok már különböző megmunkáláson (hántolt, szárított stb.) mentek volna keresztül, és ezáltal már nem tartoznának a fordított adózás alá.

Bizonyos szárazárú (dióbél, lencse, bab) kereskedelmében is megjelentek a visszaélések, azonban ezek nagyságrendje nem éri el a gabonaágazatban tapasztalt mértéket. Az agrárgazdaságot érintően a támogatásokkal, juttatásokkal történő visszaélések a szarvasmarha-exporthoz, a gép- és alkatrész beszerzésekhez, területalapú támogatásokhoz, beruházásokhoz kapcsolódnak.

92. ábra: A mezőgazdasági ágazatra vonatkozó, 2013. évben lezárt ellenőrzések alakulása

Forrás: NAV

A mezőgazdasági ágazatra és az élelmiszeri ágazat egyes, csalással fokozottan érintett, fenti ábrán jelölt szegmenseire (ideértve a csalással fokozottan érintett egyes mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kereskedelmét is) vonatkozóan 2013-ban összesen 25.718 db ellenőrzést zárt le az adóhatóság. Az adónemvizsgálatok során megállapított nettó adókülönbözet 64,6 milliárd forint volt, amelyből 57,7 milliárd forint áfa. Az adóbírság összege 39,3 milliárd forint, a késedelmi pótlék 11 milliárd forint volt, továbbá az adónem ellenőrzések és az adatok gyűjtésére, egyes adókötelezettségek teljesítésére irányuló és egyéb nem adóellenőrzések során összesen 829 millió forint mulasztási bírság került kiszabásra. Az ellenőrzések részletes adatait az Agrárjelentés táblázatos kötete (II. kötet, 47. tábla) tartalmazza. A táblázat összesen sora tartalmazza a fenti bekezdés adatait.

Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH)

1. Élelmiszer- és Takarmánybiztonsági Igazgatóság

Az ellenőrzések illegális (vágóhídi és házi) állatvágásokra és a húsipart érintő csalásokra derítettek fényt. A hús mellett a nehezen nyomon követhető és ellenőrizhető tojás illegális forgalmazása fordult elő.

Az élelmiszer-ellenőrzési bírság maximális összege 2013-ban már ötmilliárd forint volt, az élelmiszerlánc-felügyeleti bírság pedig 2014 februárjában emelkedett tizenötmillióról százötvenmillió forintra. A 2013-ban kiszabott legmagasabb élelmiszer-ellenőrzési bírság összege meghaladta a 332 millió forintot. A bírságot a Pest Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága szabta ki egy vállalkozásra, lejárt élelmiszerek minőség megőrzési idejének jogellenes meghosszabbítása miatt. A termékeket az interneten kínálták értékesítésre.

2. Kiemelt Ügyek Igazgatósága

2013. évben az igazgatóság 385 db ellenőrzést végzett az élelmiszer, zöldség-gyümölcs, borászat, növényvédőszer-előállítás és –forgalmazás, élőállattartás, állatvédelem területén. Ennek során 16 létesítmény működését felfüggesztette, termékek 913 tételét zárta, továbbá 1 699 tétel ártalmatlanításáról intézkedett, melynek tömege 473 tonna volt. 144,6 millió forint élelmiszerlánc felügyeleti, élelmiszerellenőrzési, növényvédelmi bírságot szabott ki az 1 123 tonna termékkel kapcsolatos intézkedés során.

Zöldség-gyümölcs ágazatban a NAV-val közös mélységi ellenőrzések, és a nagykereskedelmi elosztók, csomagoló központok kerültek célkeresztbe, illetve új taktikai elemként az éjszakai nagybani piac ellenőrzést követően, rögtön hajnalban ellenőrzés alá kerültek a gyanúsak tűnő vállalkozások egy időben több helyszínen is. Az új ellenőrzési módszer hatékonyságát igazolja a 123 tétellel kapcsolatos intézkedés, melyből 110 tonna került kobzásra, nyomon követés hiánya miatt.

Teljesen új ellenőrzési területként jelentek meg a **növényvédő szer** forgalmazók. 32 db ellenőrzés során 141 tonnányi termékkel kapcsolatban történt intézkedés. Felderítésre került az egyik legnagyobb hazai forgalmazó jogellenes tevékenysége, aki az elmúlt két évben kb. 500 millió forint értékben forgalmazott lejárt készítményeket, aminek egy része vényköteles is volt.

Állatvédelmi, élőállat ellenőrzések száma 33 db volt, melynek során kiemelt figyelmet kapott az Olaszországba irányuló kereskedelmi célú kutya kivitel.

Az élelmiszer ágazatban az – előző évhez hasonlóan – elsődleges célterület a húszágazat volt. Engedélyezett üzemekben, vágóhidakon, hűtőházakban, kistermelőknél, felderített illegális létesítményekben voltak ellenőrzések. Jól látható, hogy a hús szektor illegális tevékenységének nagy része kistermelői álca alatt folyik; ezt nagyon jól igazolja a NÉBIH alrendszeriben lévő adatok összevetésével végzett kimutatás is. A kistermelők egy része nem rendelkezik saját állománnyal, illetve akinek van, ott sem jelentős az állatmozgás. Fokozott figyelmet fordítottak az élelmiszerhamisításra is, így került felderítésre a közvélemény előtt is ismertté vált gesztenyemassza hamisítás.

A NÉBIH az eljárások során **42 millió forint eljárási díjat szabott ki** és – a NAV számítása szerint – az év során **közel 4 milliárd forint adó elkerülést akadályozott meg**.

Az ellenőrzések közül társhatósági együttműködés keretében a NAV-val közösen 63, a budapesti és megyei rendőr főkapitányságokkal 11, a katasztrófavédelemmel 4, a környezetvédelmi hatósággal 5, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálattal 2, a Nemzeti Nyomozó Irodával 1, a munkaügyi hatósággal 1, a polgárőrséggel 1, a NÉBIH társigazgatóságaival 6, a kormányhivatalok megyei és járási szerveivel 26 ellenőrzést folytatott le a Kiemelt Ügyek Igazgatósága. Ezek közül 25 több társhatóság együttes részvételével zajlott.

9. Takarmányipar és kereskedelem

A felügyeleti tevékenység kapcsán elmondható, hogy 2013 végére (5 348 db létesítmény) a 2012. évi adatokhoz képest (5 725 db létesítmény) a **takarmányt előállító és forgalmazó létesítmények száma csökkent**, a gyógyszeres, illetve kokcidiosztatikumot tartalmazó takarmányokat előállító üzemek száma nem változott.

A kisebb létesítményszám ellenére az előállított takarmányok összmenyisége jelentősen nem változott, amely elsősorban a forgalmazás céljából gyártók megnövekedett előállításának köszönhető. Az előző évhez hasonlóan **tovább növekedett a nyilvántartásba vett, fő tevékenységként nem takarmányokkal foglalkozó, de termelésük egy részét a takarmányláncba juttató létesítmények száma**, illetve takarmány előállítása is. Ugyanakkor csökkent a kis létszámú takarmány-felhasználók száma, míg a nagy létszámú állományok egyedszáma lényegében változatlan.

Az előállított takarmányok típusában jelentős változás nem észlelhető, továbbra is fenn áll azon gyakorlat, mely szerint a saját részre előállító, nyilvántartásba vett állattartó telep a teljes értékű takarmányok előállításához zömében kiegészítő takarmányokat, kisebb hányadban előkeverékeket használ.

Csökkenő tendenciát mutat a halliszt felhasználás, egyrészt annak magas ára miatt, valamint azért, mert az állatjóléti támogatást állati eredetű fehérje nélküli előállításához kötik.

Az import takarmányok vonatkozásában elmondható, hogy az állati eredetű összetevőt tartalmazó, harmadik országból származó takarmányok teljes mennyisége konzervált vagy száraz kisállateledel körébe tartozott.

Az állati eredetű összetevőt nem tartalmazó – közúton, vagy vasúton érkező – szállítmányok mindegyike takarmány alapanyag volt: különféle magvak és azok darái, ásványi anyagok, illetve néhány ipari melléktermék. A beérkezett takarmány alapanyag mennyisége az előző évhez képest emelkedő tendenciát mutat.

A közúton érkező szállítmányok döntő többsége orosz-magyar irányultságú volt. A korábbi időszakhoz képest a 2013. évben kiemelkedő mértékben nőtt az Oroszországból Magyarországra érkező monokálcium–foszfát (MCP) beszállítás, mely az ezen az úton beérkezett szállítmányok közel háromnegyedét adta.

A vasúton belépő takarmány szállítmányok majd mindegyike Magyarországra érkezett. Jelentős változás, hogy a szója beszállítás – amely 2011-ben megszűnt – 2012-ben ismét megindult és 2013-ban a vasúti szállítmányok négyötödét ez az alapanyag adta. Mellette kevés repcemag-, és napraforgó dara, cukorrépa melasz és minimális kukorica érkezett hazánkba.

A 2012. év őszen learatott kukoricatermésben – az adott év extrém időjárása miatt – megjelent az aflatoxin szennyezettség, amely egyes esetekben a megengedett határértéket is túllépte. A jelentős részben gabonát felhasználó sertés és baromfi ágazat esetében a kisebb súlygyarapodásból, reprodukciós zavarokból, esetleg elhullásból, míg a tejelő tehenészetekben a tej aflatoxin M1-el való szennyezettségéből, a határérték feletti szennyezettségű tej- és takarmány tételek megsemmisítéséből eredő gazdasági kár igen jelentős mértékű volt.

Éppen ezért a NÉBIH 2013-ban is kiemelt feladatként kezelte a kukorica toxinszennyezettségének monitorozását, a takarmány és a tej aflatoxin szennyezések felderítését, azok takarmány forrásának beazonosítását és a szennyezett takarmány tételek esetében a megfelelő intézkedések megtételét.

Az ipari takarmánykeverékek termelése az állatállomány visszaesése miatt 2013-ban alig haladta meg a 3,6 millió tonnát, 3 százalékkal esett a kibocsátás a 2012. évihez képest. A korábbi évek tendenciájával ellentétben csökkent a baromfi takarmánykeverék előállítás, részaránya 42,2 százalékot képviselt a teljes termelésen belül. Kevesebb volt az előállított sertés takarmánykeverék mennyisége is, ezzel szemben növekedés figyelhető meg a marha takarmánykeverék gyártásnál, részesedésük a takarmánykeverékeken belül 37,5, illetve 15,8 százalékra emelkedett. Az egyéb takarmánykeverékek aránya enyhe csökkenés mellett 4,4 százalékot tett ki.

A takarmánykeverékek ára 2009–2013 között folyamatosan emelkedett. A változás átlagos mértéke a brojler és a hízósertés takarmánykeverék esetében egyaránt meghaladta a 46 százalékot. A brojler takarmánykeverék éves értékesítési ára a 8 százalékos emelkedést követően 104 ezer forint volt tonnánként, míg a hízósertés takarmánykeveréké 3 százalékkal, tonnánként 85 ezer forintra nőtt. Az éven belüli jelentős áringadozás miatt a brojler takarmánykeverék ára a 112 ezer forintot is elérte, míg a hízósertés takarmánykeverék legmagasabb ára tonnánként 99 ezer forint volt.

81. táblázat: Takarmány-külkereskedelem alakulása Magyarországon

Termékkör	Export				Import			
	érték, ezer euro		mennyiség, tonna		érték, ezer euro		mennyiség, tonna	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Szójadara és egyéb melléktermék	5 895	16 278	13 837	35 160	242 393	214 781	616 209	504 759
Állatok etetésére szolgáló készítmény	470 957	551 950	597 333	673 087	139 816	132 615	167 374	147 197
- ebből: hobbiállat- eledel	330 758	395 837	351 888	417 878	51 335	53 428	43 578	44 924
Állati takarmányok, élelmiszeripari termékek és melléktermékei	599 631	729 776	1 260 883	1 430 640	453 433	431 539	1 147 875	935 071

Forrás: KSH

A takarmánykészítmények (KN 2309) kivitele a folyamatos növekedést követően meghaladta a 673 ezer tonnát 2013-ban, ez 13 százalékos növekedést jelent a 2012. évi eredményhez képest.

A termékcsoport exportárjából származó árbevétel a 17 százalékos növekedésnek köszönhetően 552 millió eurót tett ki. Legfontosabb felvevőpiacaink Románia és Németország voltak, az ide kiszállított áruk értéke országonként meghaladta a 85 millió eurót, amely a teljes takarmányforgalom 16–16 százalékát adta.

A külpiazi eladások értékéből Lengyelország 7 százalékkal, az Egyesült Királyság, Franciaország és Oroszország 6–6 százalékkal részesedett. Kiemelkedően magas a hobbiállat-eledelek (KN 230910) exportja, amely mennyiség tekintetében 62 százalékot, érték vonatkozásában pedig 72 százalékot képviselt a takarmánykészítmények kiviteléből.

10. Bioenergia-termelés (biodízel, biogáz, biomassza)

A környezeti fenntarthatóság, a korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrásokkal történő felelősségteljes gazdálkodás megjelenik a 2011-ben elfogadott új Alaptörvényben. Ugyancsak 2011-ben fogadta el az Országgyűlés a Nemzeti Energiastratégiát. **Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve (NCsT)** 2020-ra a megújuló energiaforrásoknak – a teljes bruttó energiafogyasztáshoz viszonyítva – 14,65 százalékos részarány elérését célozza meg. A NCsT részarány egybeesik a Kormány a Nemzeti Reform Program keretében, az Európa 2020 Stratégiában vállalt a megújuló energiaforrások részarányára vonatkozó aránnyal. **Az NCsT-ben foglalt célkitűzések időarányosan teljesültek, sőt a 2011. évi végleges statisztikai tényadatok túlmutatnak a vállalt célkitűzéseken.**

Magyarországnak jó adottságai vannak a **bioetanol**, a **biodízel**, a **biogáz** és a **tűzelhető biomassza** (fás és lágyszárú energiaültetvények) alapanyagainak előállításához. Fontos célkitűzés, hogy javuljon a mezőgazdasági melléktermékek és hulladékok energetikai célú felhasználása.

Biodízel előállítás: Hazánkban a biodízel előállítás jelenleg elsődleges alapanyaga a repce, de emellett jellemző még a napraforgó, valamint a használt sütőolaj is. Az NCST szerint Magyarország 2020-ban 205 ezer tonna növényi olaj alapú és 25 ezer tonna hulladékból előállított, második generációs biodízel felhasználásával tudja teljesíteni az Európai Unió elvárásait⁸⁶. Bár 2013-ban enyhe növekedés figyelhető meg a biodízeltermelésben, utóbbi években összességében stagnált a hazai termelés (82. táblázat).

82. táblázat: A bio-hajtóanyagok termelésének alakulása Magyarországon

Év	Bio-hajtóanyag			
	Bioetanol (ezer tonna)	Biodízel (ezer tonna)	Bioetanol (millió liter)	Biodízel (millió liter)
2009	119	125	150	142
2010	147	141	186	160
2011	137	142	173	161
2012	213	144	270	164
2013*	221	162	280	184

Forrás: Tagállami jelentések („Progress Report”), Hancsók J. , Pannon Egyetem (MOL Ásványolaj- és Széntechnológiai Intézeti Tanszék), 2014

Magyarországon már körvonalazódik egy jelentős és költséghatékony megoldási lehetőség, a hulladék zsiradékokból (mint például fehérje feldolgozó üzemek, vágóhidak, baromfifeldolgozók, stb. zsiradékaiból) történő bio-gázolaj előállítása⁸⁷. Biodízelnél a rendelkezésre álló gyártó kapacitás évenkénti mintegy 240.000 tonna⁸⁸.

Bioetanol előállítás: A biodízelnél képest időben dinamikusabb fejlődés mutatható ki, melynek oka alapvetően az alapanyag, a kukorica jó hazai termelési adottságai. Az NCST szerint 2020-ban 475 ezer tonna gabona alapú etanol termelést kellene elérni (jelenleg 221 ezer tonna az előállított mennyiség). Az alapanyag rendelkezésre áll, így ebből a szempontból teljesíthető ez az elvárás, hisz a gyárak jelenlegi kapacitása évenként 340.000 tonnát tesz ki.

A bio-hajtóanyag gyártás melléktermékeként jelentős mennyiségű, magas tápértékű anyag keletkezik. A nedves őrléses etanol termelésnél **kukoricaglutén takarmány és liszt (CGF⁸⁹, CGM⁹⁰)**, míg a szárazőrléses technológia esetén **gabonatörköly (DDGS⁹¹)**, a növényi olaj kivonásánál pedig **présogácsa és olajdara keletkezik.**

⁸⁶(28/2009 EK Irányelv)

⁸⁷NAIK Mezőgazdasági Gépesítési Intézet adatbázis (2013)

⁸⁸Becsült adat.

⁸⁹CGF: Corn Gluten Feed (kukoricaglutén)

⁹⁰CGM: Corn Gluten Meal (kukoricaliszt)

⁹¹DDGS: Dried Distillers Grains with Solubles (szárított gabonatörköly)

Biogáz előállítás: A legjellemzőbb mezőgazdasági eredetű biogáz alapanyagok a *trágya*, a *silókukorica* és a *répaszelet* (83. táblázat). Az eddig megépült **biogáz termelő** kapacitás 45 MW⁹², melyet az NCST szerint 2020-ig 55 MW értékre szükséges növelni.

83. táblázat: Becslés a mezőgazdasági eredetű biomassza biogáz célú felhasználásáról (ezer tonna)

Alapanyag	2009	2010	2011	2012	2013
Trágya – 10%	169	277	488	711	867
Silókukorica – 35 %	32	53	93	135	165
Répaszelet – 20 %	100	100	150	200	200
Összesen	301	430	731	1 046	1 232

Forrás: AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztály

A szennyvíztisztítókra és a kommunális szemétkerakókra épült biogáz üzemek teljesítménye 24 MW. Magyarországon 2013 második félévében 47 darab mezőgazdasági telephelyre, 11 darab szennyvíztisztítóra és 16 darab kommunális szemétkerakóra alapozott biogáz előállító üzemet regisztráltak. Az üzemek számának növekedését hátráltatják a „zöld energia” átvételi rendszer problémái, úgy mint az alacsony átvételi ár, a méret és a felhasznált alapanyagok köre, valamint a bonyolult, hosszadalmas és nem egységesített a beruházások engedélyeztetése.

Fejlesztéssel a biogáz/biometán közlekedési célú felhasználása növelhető, ennek köszönhetően a sűrített földgáz üzemű (CNG) nyilvános töltőállomások számának növekedése is (2013 végén 3 kút volt).

Biomassza hasznosítás: Az erre a célra használt biomassza mennyiségében a faanyag részesedése a legnagyobb, 80 százalék körüli. Évente mintegy 3,5 millió tonna faanyag biztosítható energetikai célra, melynek jelentős része fa, ill. vágástéri maradék, vagy egyéb erdőgazdálkodási melléktermék. A mezőgazdasági termelés melléktermékei (pl. szalma, gabonaszár, nyesedékek) is jelentős mennyiséget képviselnek, évenként mintegy 10 millió tonnát. A melléktermékek nagy részét megfelelő aprítás után a növénytermesztés hasznosítja a talajok szén utánpótlására (mulcsozás, talajba forgatás). Így reálisan mintegy 1,5–2 millió tonna kukoricaszár hasznosítható energetikai célra, a megfelelő műszaki technológia fejlesztésével.

Rövid vágásidejű energiaerdőt 2340 hektárnyi területen telepítettek⁹³, hasonló ültetvényméret becsülhető a lágyszárú energianövények területén.

⁹²MW: Megawatt

⁹³NAIK Mezőgazdasági Gépesítési Intézet adatbázis (2013)

11. Magyarország környezeti állapota

Levegőminőség és zajállapot

Hazánk levegőszennyezettsége nemzetközi összehasonlításban közepesnek mondható.

A légszennyező anyagok tekintetében Magyarország levegőminősége **kén-dioxid és szén-monoxid szempontjából kiváló**, benzol szempontjából jó, a nitrogén-dioxid és kisméretű szállópor (PM₁₀, részecske) szennyezettség szintje azonban egyes mérőállomásokon meghaladja az EU levegőminőségi határértékeit, így ez utóbbiak szempontjából kifogásolhatónak minősíthető.

Kibocsátási oldalról sikeresen teljesítjük kötelezettségeinket. A főleg mezőgazdasági eredetű **ammónia kibocsátása folyamatosan csökkent az elmúlt években**, a 2010. évi nemzeti kibocsátási küszöb⁹⁴ alatt maradt. A 2020. évre vállalt küszöb⁹⁵ teljesítése azonban további erőfeszítéseket kíván majd.

A légszennyezés mellett a zajterhelés az egyik leggyakrabban panaszt kapott környezeti ártalom. A **legjelentősebb zajforrás a közlekedési zaj** (ezek közül is domináns a közúti és a légi közlekedés), amelyet a szórakozóhelyek, majd pedig az ipari tevékenységek zaja követ. A jelentős zajkibocsátást okozó **szolgáltató létesítmények közül a vendéglátóhelyek állnak az első helyen**, ezt követik a feldolgozóipari üzemek majd pedig a mezőgazdasági és az energetikai nemzetgazdasági ágba tartozó üzemek.

84. táblázat: Magyarország összes és mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátása

	Összes kibocsátás	Mezőgazdaságból származó kibocsátás (kt/év)	nemzeti kibocsátás küszöb (kt/év)
2020			71 (10%-os csökkentés a 2005. évi kibocsátáshoz képest)
2010	66,97	64,77	90
2009	66,53	64,06	..
2008	69,84	67,31	..
2007	77,58	74,59	..
2006	78,03	74,81	..
2005	78,39	75,23	..

Forrás: VM (CLRTAP nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettség kapcsán újraszámolt hivatalos hazai kibocsátási adatsorok 2014)

Talajszennyezettség

Mivel a talajképződés rendkívül lassú folyamat, a talaj alapvetően nem megújuló, vagy feltételesen megújuló természeti erőforrásnak tekintendő.

A talajromlás komoly probléma Magyarországon, Európában, sőt valamennyi kontinensen. A talajromlás egyik oka vagy súlyosbító tényezője az emberi tevékenység, mint például az **ipari tevékenység, a bányászat, a városi és ipari terjeszkedés, a beépítettség, a helytelen mezőgazdasági és erdőgazdálkodási módszerek alkalmazása, a turizmus stb.**

Ezeknek a tevékenységeknek a következménye a talaj termékenységének, széntartalmának és biológiai sokféleségének a csökkenése, a kisebb vízmegtartó kapacitás, a gáz- és tápanyagkörforgás dinamikájának változása, a szennyező anyagok feldúsulása, a tompító (puffer) hatásának csökkenése.

Az Ipari kibocsátásokról szóló 2010/75/EU irányelv átültetésével a fent említett 314/2005. Korm. rendelet számos pontban módosult. A talaj és a felszín alatti vizek védelme érdekében az egységes környezethasználati engedély megszerzésekor, meglévő létesítmény esetében a soron következő felülvizsgálat alkalmával egy úgynevezett „alapállapot jelentést” is el kell készíteni, és az engedélykérelemhez csatolni.

⁹⁴7/2003. (V.16.) KvVM-GKM együttes rendelet

⁹⁵a 2012-ben módosított Göteborgi Jegyzőkönyv

Kárelhárítás

A Nemzeti Környezetvédelmi Program (a továbbiakban: NKP) részeként a Kormány 1996-ban kezdte meg az *Országos Környezeti Kármentesítési Programot* (OKKP), melynek *célja a felszín alatti víz, és a földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, valamint a szennyezettség kockázatának csökkentése, és a szennyezettség csökkentésének vagy megszüntetésének elősegítése, továbbá a felszíni vizekben, illetve a természetben okozott károk kármentesítési feladatainak ellátása.*

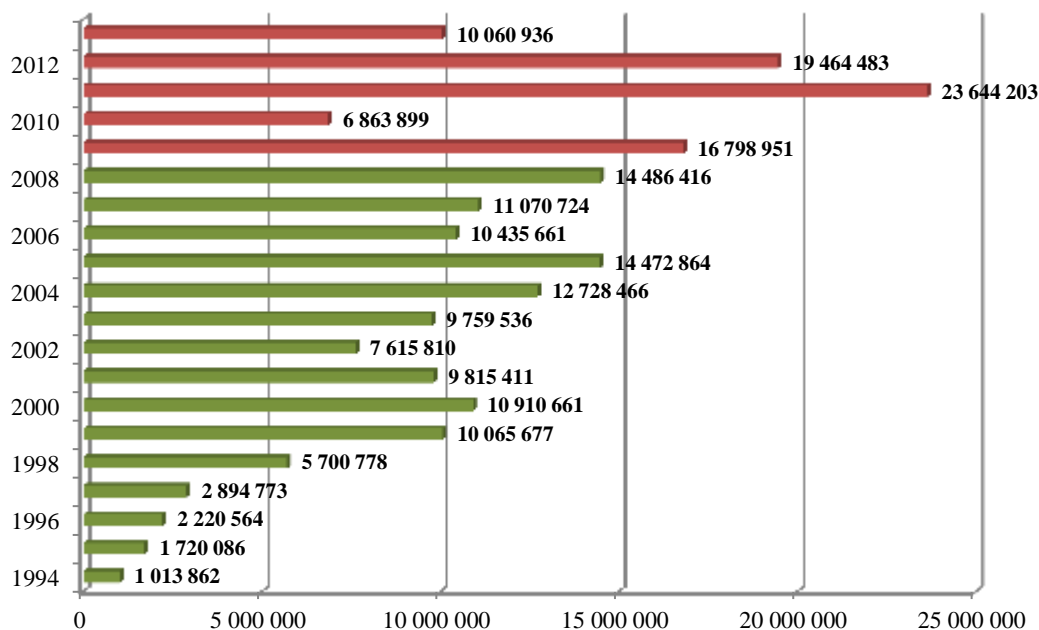
Az OKKP indításakor rövid- (1996–1997), közép- (1998–2002) és hosszú távú (2003–2030) szakaszok kerültek meghatározásra. Míg a rövid és középtávú szakaszok feladatai kormányhatározatokban kerültek rögzítésre, a hosszú távú feladatok, célkitűzések az NKP hat éves tervezésében jelentek meg.

Az OKKP feladatok három fő feladatcsoportba sorolhatók:

- általános feladatok a **program irányítása**, tervezése és koordinációja, a kapcsolódó jogszabályok aktualizálása, felülvizsgálata, műszaki szabályozás (szabványok, irányelvek, útmutatók, kézikönyvek stb.), kutatás-fejlesztés, innovatív technológiák terjesztése, módszertani fejlesztések támogatása, információs- és segédanyagok kidolgozása, oktatás, szakmai továbbképzés, nemzetközi kapcsolatok, együttműködések, más programokkal való koordináció;
- országos feladat a **környezetet veszélyeztető szennyező források és tartós környezetkárosodások teljes körű számbavétele, adatgyűjtése** (FAVI ENG, FAVI KÁRINFO és FAVI MIR), az adatszolgáltatás, a szennyezett területek prioritásának számítása, az alprogramok koordinációja, hazai és nemzetközi források felhasználásának előkészítése;
- egyedi **kármentesítési feladatok, amelyek** ún. tényfeltárási, beavatkozási és utó-monitoring szakaszokból állnak.

A 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet alapján az országos és általános feladatok ellátásáért a környezetvédelemért felelős tárca a felelős, míg az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítési feladatokat a társtárcaknak alprogramjaik keretében kell végrehajtaniuk, a kormányzati munkamegosztásnak megfelelően. A jogszabály értelmében az érintett miniszterek költségvetési tervezési kötelezettsége évente, a tárcájuk felelősségi körébe tartozó OKKP-Alprogramok végrehajtásához szükséges pénzeszközök tervezése, amit az alábbi ábra szemléltet.

93. ábra: Az állami felelősségi körben kármentesítési feladatokra felhasznált költségvetési források összege 1994–2013 (ezer forint)

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

12. Természetvédelem

12.1. Védett természeti értékek és területek, természetvédelmi helyzetkép

Magyarország természetföldrajzi adottságai a vizsgált időszakban alapvetően nem változtak. A sokszínű táj és gazdag természetes élővilág okán elmondhatjuk: a Kárpát-medencében európai szinten is elismert egyedi ökológiai egységgel rendelkezünk (Pannon biogeográfiai régió).

Az ország területének 9,1 százaléka országos jelentőségű védett természeti terület.

Magyarországon az *egyedi jogszabállyal létesített országos jelentőségű védett természeti területeken (848.149 ha)* 2013-ban 1 új országos jelentőségű védett természeti terület (Fővárosi Állat- és Növénykert természetvédelmi terület) létesítésére került sor.

Az ex lege (törvény erejével) védett lápok és szikes tavak nyilvántartásának felülvizsgálata 2012. januárjában lezárult. 2012. december 31-i állapot szerint *1229 ex lege védett láp és 415 ex lege védett szikes tó* szerepel a nyilvántartásunkban. A természet különösen jelentős élettelen képződményei közül a barlangok 1961 óta a törvény erejénél fogva kiemelt oltalom alatt állnak. *Magyarország ismert barlangjainak száma jelenleg 41309, azok járatainak együttes hossza pedig 2774 km.*

A folyamatosan végzett terepi adatfelvételek eredményeként az ex lege *védett források* és *víznyelők* nyilvántartott száma jelenleg 2732, illetve 795, a *kunhalmok* száma 1863, a *földváraké* 372 darab.

Az ex lege kunhalmok közül a 2012-es pótlólagos felmérés eredményeként 2013. áprilisától immár több mint 1100 egyben a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot rendszerében megőrzendő tájképi érték. Ennek megfelelően e halmok esetében, amennyiben a gazdálkodó igénybe vesz egységes területalapú támogatást, tilos a halmok szántással és fakitermelés esetén tuskózással történő károsítása. Az előírások betartását az MVH rendszeresen ellenőrzi.

A vidék táji és természeti értékeinek megőrzésében a helyi közösségeknek, települési önkormányzatoknak is fontos szerep jut akár helyi jelentőségű védett természeti területek létesítésével és fenntartásával, akár a települések egyedi tájérték katasztereinek elkészítésében és megőrzésében való közreműködéssel.

Az országos jelentőségű védett természeti területek teljes kiterjedése 2012-hez képest 10,76 hektárral növekedett, így *2013. december 31-i állapot szerint összesen 850.742,5 hektár országos jelentőségű védett természeti területet szerepelt a Természetvédelmi Információs Rendszer nyilvántartásában.*

85. táblázat: Védett természeti területek megoszlása védelmi kategóriánként

	Száma	Területe (ezer hektár)	Fokozottan védett (ezer hektár)
Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek			
Nemzeti parkok	10	480,7	90,2
Tájvédelmi körzetek	39	336,9	35,0
Természetvédelmi területek	169	30,6	2,0
Természeti emlékek	1	–	–
Összesen	219	848,2	127,2
Helyi jelentőségű védett természeti területek			
Természetvédelmi területek és természeti emlékek	2053	46,4	–
Mindösszesen	2 272	896,8	127,2

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium (2013. december 31-i állapot szerint)

Hazánk területét tíz nemzeti park-igazgatóság működési területe fedi le. A nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi vagyongazdálkodásában, állami tulajdonban lévő *védett és védelemre tervezett természeti területek nagysága a 2013. december 31-ei állapot szerint mindösszesen 294 212,7 hektár*, amelyből 155 979,4 hektár a haszonbérbe adott területek nagysága. A haszonbérbe adott

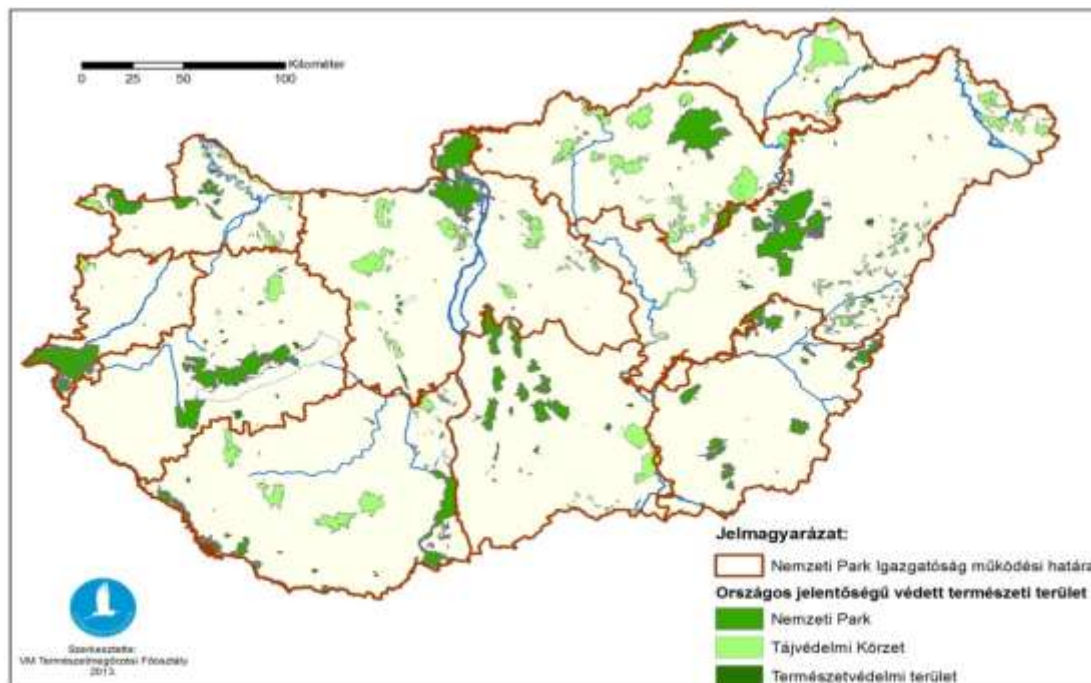
területekre vonatkozóan elenyésző mértékű, mintegy 0,04 százalékos csökkenés mutatkozik az előző évi adatokhoz képest.

Magyarországon 733 védett növényfaj közül 87 fokozottan védett. Emellett jelenleg 58 gombafaj is védelem alatt áll. **A védett állatfajok száma 1168, közülük 186 fokozott védelem alatt áll.** Továbbá védett 17 zuzmófaj és 6 fészeképítő hangyafaj. Számos faj fennmaradását nagymértékben befolyásolja a mezőgazdasági területek hasznosításának módja. A védett természeti területek és értékek megóvásának eredményessége szempontjából meghatározó a természetvédelmi oltalom alatt álló területek tulajdonviszonyainak, vagyonkezelésének, használatának alakulása. **Az országos jelentőségű védett természeti területek 72 százaléka van állami tulajdonban, 28 százaléka pedig magántulajdonban.**

A nemzeti park igazgatóságok jelentős szerepet vállalnak az őshonos és régen honosult haszonállat fajok és fajták megőrzésében, *magyar szürke marha, bivaly, cikta juh, hucul*, valamint *muraközi ló* állományaik országos viszonylatban is meghatározóak. A génmegőrzés célja és a természetvédelmi kezelés feladata együttesen teljesül őshonos állatfajtáink állományainak fenntartásával, növelésével. A tájfajták megőrzése, az agrobiodiverzitás *in situ* módszerekkel, azaz *eredeti élőhelyén*, természetes állapotban történő fenntartása a nemzeti park- igazgatóságoknak kiemelt feladata. **A nemzeti park igazgatóságok vagyonkezelésében lévő állatállományok létszáma a 2012. év végi állapothoz viszonyítva 9 százalékos mértékű növekedést mutatott, 2013. december 31-én összesen 11 878 db szerepelt a vagyonkezelési nyilvántartásban.** Állománynövekedés figyelhető meg 2012-hez képest szinte az összes vagyonkezelésben lévő állatállomány esetében, kivételt képez ez alól a *heck marha* és *cikta juh* állomány.

Különleges gazdálkodási feladatot jelent a nemzeti park-igazgatóságok számára az igazgatóságok vagyonkezelésében lévő állami erdőterületek kezelése, fenntartása. A tervidőszak alatt a nemzeti park-igazgatóságok által vagyonkezelte erdőművelési ágban lévő területek nagysága mintegy 33.000 hektárról több mint 40.000 hektárra változott.

94. ábra: Országos jelentőségű védett természeti területek és a nemzeti park-igazgatóságok működési területe

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

A természetvédelmi oltalom alatt álló területeken működő helyi vállalkozások, gazdálkodók, gazdálkodó szervezetek támogatása, eladásra szánt termékeik megbecsülésének növelése, piaci lehetőségeinek bővítése érdekében a nemzeti park igazgatóságok, mint védjegyjogosultak tartják fenn

a **Nemzeti Parki Termék védjegyrendszer**t. A védjegyhasználat feltételrendszerének kidolgozását követően 2013. év látványos előrelépéseket hozott a védjegyrendszer kiteljesítésében. **2013-ban 97 pályázó több mint 220 terméke kapta meg az elismerő címet.** A védjegyes termékkör folyamatosan bővült, megtalálhatóak köztük lekvárok, szalámik, mézek, sajtok és kézműves termékek is. Elkészült a nemzeti parki termék védjegyes honlap (www.nemzetiparkitermek.hu), ahol megjelennek mindazon információk, amelyek a fogyasztókat, érdeklődőket közelebb vihetik védjegyesekhez.

Az elmúlt 10 év természetvédelmi fejlesztései nyomán közel 400 000 hektárnyi terület került jobb természetvédelmi helyzetbe. A hazai természetvédelmi fejlesztések döntő részének finanszírozását biztosító **Környezet és Energia Operatív Program** keretében a **2007–2013 időszakban összesen mintegy 184 természetvédelmi projekt megvalósítása indulhatott el, 130 853 hektárnyi védett, illetve Natura 2000 területet érintve, összesen 38,9 milliárd Ft értékben.** A projektek jelentős része már megvalósult, a még folyamatban lévő fejlesztéseket 2015 júniusáig kell lezárni. A fejlesztések révén több mint 78 000 hektáron állítjuk helyre a leromlott állapotú élőhelyeket, több mint 51 000 hektáron biztosítjuk a megfelelő természetvédelmi kezeléshez szükséges infrastrukturális feltételeket, helyreállítunk 17 védett történeti kertet és 14 botanikus kertet, illetve felújítunk/bővítünk 35 minősített erdei iskolát.

A természetvédelmi fejlesztések közvetlen és közvetett módon is hozzájárulnak új munkahelyek létrehozásához, ezáltal a vidék lakosságmegtartó képességéhez. **A 2013-ban védett természeti területeink és Natura 2000 területeink a nemzeti park igazgatóságok révén több mint 11 000 embernek nyújtanak munkát és megélhetést.** A foglalkoztatottak döntő tömegét (több mint 9000 fő) a fejlesztések kapcsán alkalmazott tervező és kivitelező vállalatok érintett alkalmazottai, a nemzeti park igazgatóságokkal szerződéses jogviszonyban álló turisztikai szolgáltatók, mezőgazdasági és erdészeti vállalkozások, illetve gazdálkodók képezik. Az adat **nem tartalmazza** a nemzeti park igazgatóságok állami költségvetésből finanszírozott törzsállományát, illetve azon munkavállalókat, munkáltatókat sem, akik közvetett módon részesülnek az érintett területek közelségének előnyeiből (pl. olyan turisztikai szolgáltatók, akik nincsenek a nemzeti park igazgatóságokkal szerződéses kapcsolatban, de szolgáltatásaik a területek turisztikai hasznosításához kötődik.)

Az **országos közfoglalkoztatási program** keretében minden eddiginél nagyobb volumenű program valósult meg 2013-ban. A tavaszi-nyári 6 hónapos program keretében a nemzeti park igazgatóságoknál 840 fő (átlagléttség) közfoglalkoztatott alkalmazása történt meg 600 millió forint ráfordítással. 2013 novemberétől új, képzéssel összekötött program indult 633 fővel, de az átmeneti, szeptember-október hónapokra is biztosított volt mintegy 400 fő foglalkoztatása.

A közfoglalkoztatottak által elvégzett munkák jelentősen hozzájárulnak a védett természeti területek és értékek természetvédelmi kezeléséhez (megóvásához, fenntartásához, bemutatásához). Kiemelendő, hogy a program elsősorban kistelepüléseken élő, tartósan munkanélküli embereknek biztosít munka- és kereseti lehetőséget, akik számára sok esetben létfontosságú a közmunka által adott foglalkoztatás.

86. táblázat: A nemzeti park igazgatóságok által a közmunkaprogramban foglalkoztatottak átlagléttszáma

Közfoglalkoztató neve	2013. évi nyári közmunka programban résztvevők átlagléttszáma	2013-14. évi téli közmunka programban résztvevők átlagléttszáma
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság	105	100
Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság	85	55
Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	155	147
Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság	88	45
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság	53	60
Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság	20	20
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	82	31
Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság	86	52
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	116	89
Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság	50	34
Összesen	840	633

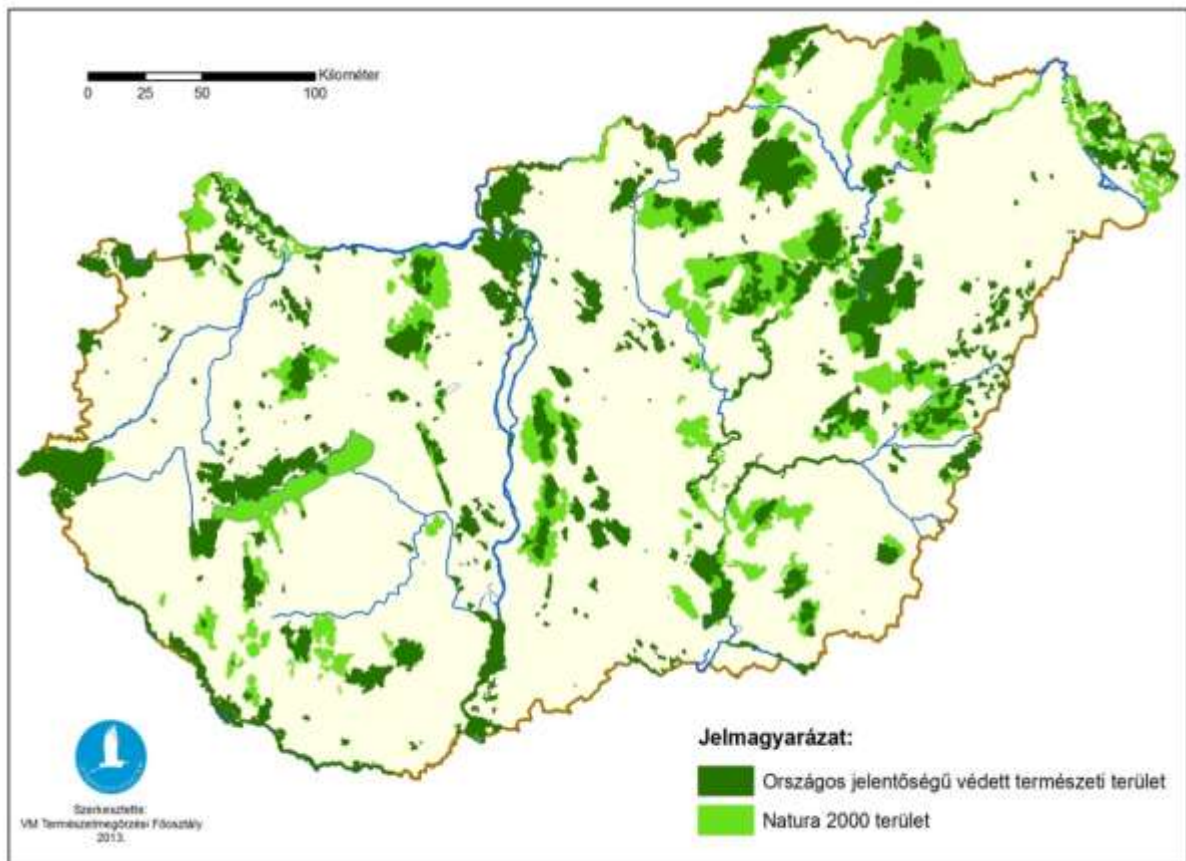
Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

12.2. Natura 2000

A vadon élő madarak védelméről szóló 79/409/EGK irányelv – mely a 2009/147/EK módosítása – (a továbbiakban: madárvédelmi irányelv) és a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelv (a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) végrehajtásaként kijelölendő különleges madárvédelmi területek és az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölendő különleges természet-megőrzési területek képezik a Natura 2000 hálózatot.

A Natura 2000 területek kijelölése hazánkban 101 madárfajra, 46 élőhely-típusra, 105 egyéb állatfajra és 36 egyéb növényfajra alapozottan történt meg. Az uniós megfelelés értelmében, hazánkban 479 különleges természet-megőrzési területet (1,4 millió ha) és 56 különleges madárvédelmi területet (1,37 millió ha) jelöltek ki. A két területtípus közötti közel 42 százalékos átfedés miatt a Natura 2000 hálózat összességében 1,9 millió hektár.

95. ábra: Natura 2000 és országos jelentőségű védett természeti területek Magyarországon

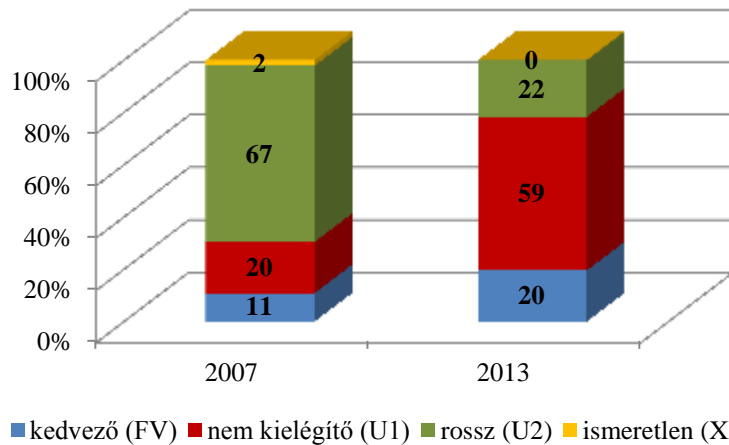

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

A kijelölés következtében az ország területének 21,4 százaléka került Natura 2000 hálózatba, amely az Európai Unió szempontjából jelentős, természetes élőhelytípusok, növény- és állatfajok megővésén keresztül kívánja elősegíteni a biológiai sokféleség megőrzését.

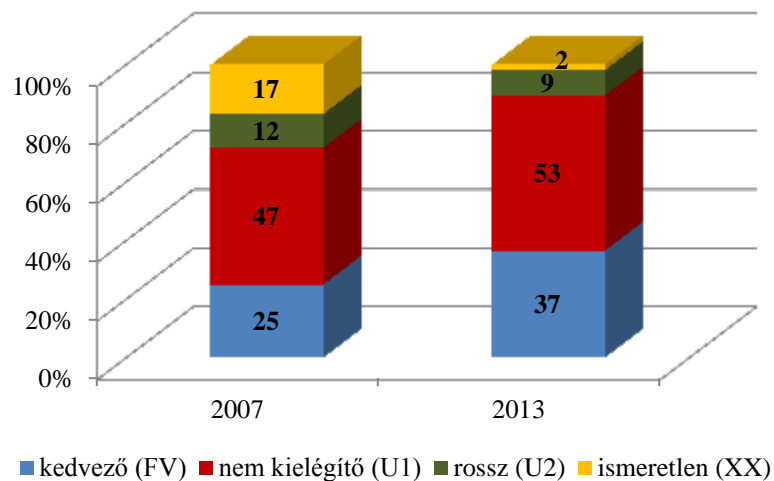
96. ábra: Közösségi jelentőségű élőhelyek természetvédelmi helyzetének átfogó értékelése százalékos arányban

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

Az Európai Bizottság által előre megadott szempontok (elterjedés, kiterjedés, szerkezeti jellemzők és jövőbeli megőrizhetőség) alapján kellett értékelni hazánk közösségi jelentőségű fajainak és élőhelytípusainak természetvédelmi állapotát. A 2007-ben leadott (2001–2006 időszakot értékelő) és a 2013-ban leadott újabb hatéves jelentés összehasonlítását az alábbi ábrák szemléltetik.

97. ábra: Közösségi jelentőségű fajok természetvédelmi helyzetének átfogó értékelése százalékos arányban

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium

13. Európai uniós és nemzetközi agrárdiplomáciai fejlemények

13.1. Áttekintés – a 2013. év eseményei – Közös Agrárpolitika, Közös Halászati Politika

13.1.1. Közös Agrárpolitika (KAP) reformja

A *Többéves Pénzügyi Keretről (MFF)*, valamint a Közös Agrárpolitika (KAP) reformjáról folyó tárgyalások 2013. első félévében elértek a végső szakaszba.

A KAP reform határidőn belül történő lezárására a következő *három feltételnek kellett teljesülnie*: megállapodás az *Európai Tanács* (EiT) 2013. február 7-8-ai ülésén a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó költségvetés végső keretszámaiban; a *Mezőgazdasági és Halászati Tanácson* az általános megközelítés elfogadása a négy alaprendelet-tervezetre vonatkozóan (közvetlen támogatások, egységes közös piacszerzés, vidékfejlesztés, horizontális rendelet); valamint az *Európai Parlament végső jogalkotási állásfoglalása* legkésőbb a 2013. márciusi plenáris ülésén. Ez a három feltétel teljesült, így megkezdődhetek a *háromoldalú intézményközi tárgyalások* (trilógus) a Bizottság, a Tanács és a Parlament között.

A reform tárgyalásának eredményességében nagy szerepet játszott az **ír** és a **litván elnökség**.

Ír elnökség alatt elért eredmények

Az ír elnökségi félév egyik kiemelt feladata volt a *politikai megállapodás elérése a KAP jövőjéről*. A megállapodás a Mezőgazdasági és Halászati Tanács 2013. júniusi ülésén folytatott *intenzív egyeztetéseket* követően jött létre **2013. június 26-án**. Sikerült a 27 tagországnak olyan szöveget létrehozni a KAP rendeletek kapcsán, amelyet az EP is el tudott fogadni.

A Bizottság 2011 októberében benyújtott javaslatain alapuló megállapodás a közös agrárpolitikával kapcsolatos négy alapvető európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozik:

- a közvetlen kifizetésekről szóló rendeletre;
- az egységes közös piacszerzésről (SCMO) szóló rendeletre;
- a vidékfejlesztésről szóló rendeletre és
- a KAP finanszírozásáról, irányításáról és nyomon követéséről szóló horizontális rendeletre;

A közvetlen támogatási rendelet kapcsán jelentős mozgásteret kaptunk az új támogatási rendszer bevezetéséhez. Ennek értelmében Magyarországnak lehetősége lesz akár 2020-ig is a jelenlegi, egyszerűsített területalapú kifizetési rendszert (SAPS) alkalmaznia. A SAPS továbbvitele esetén támogatást kaphat minden olyan gazdálkodó, aki az adott évben támogatási kérelmet nyújt be. Azonban az alaptámogatási rendszerben csak az kaphat támogatást, aki 2013-ban területalapú támogatásban, vagy top upban (nemzeti kiegészítő támogatásban) részesült. Sikerült elérni, hogy a top up utódjaként alkalmazott, érzékeny ágazatokat segítő átmeneti nemzeti támogatás 2020-ig továbbvihető legyen. Mértéke azonban 2015-ben a 2013-as engedélyezett támogatási szint 75 százalékáról indul 2015-ben és évente 5 százalékkal csökken majd.

Jelentős eredményként lehet elkönyvelni, hogy az érzékeny ágazatokat segítő termeléshez kötött támogatás szintje emelésre került, így hazánk közvetlen uniós támogatásai 13 százalékát fordíthatja a jövőben erre a célra, valamint további 2 százalékot a fehérjenövényekre. Ez a jelenlegi 3,5 százalékos lehetőséghez képest kiemelkedő mértékű. Itt meg kell jegyezni, hogy a hathatós diplomáciai erőfeszítések ellenére, a sertés, a baromfi és a dohány esetében nem alkalmazható a termeléshez kötött támogatások rendszere.

A magyar érdekeket sikerült tükröztetni az aktív gazdálkodó definíciója terén is, hiszen a támogatásból kizárható területek listájáról törölni kerültek a halászati, vadászati területek.

A mezőgazdaság korszerkezeti váltását elősegítő fiatal gazda támogatás kapcsán is kedvező eredményként értékelhető, hogy a támogatás bevezetése minden tagállam számára kötelező lesz 2015-

től. További hazai érdek teljesült azzal, hogy a számukra adható plusz támogatás felső területi korlátját 90 hektárra emelte a szabályozás. Ezzel az értékkel már elérhetővé válik egy életképes méretű gazdálkodás teljes támogathatósága is. Törekvésünket, mely szerint minden 40 év alatti fiatal gazdát részesíthessünk ebben a támogatásban, sajnos nem sikerült keresztülvinni, így továbbra is csak az újonnan gazdálkodásba kezdő fiatalok számíthatnak erre a szubvencióra.

A kisgazdaságok támogatási rendszere önkéntesen bevezethető elemként került meghatározásra, valamint a rendszer tovább egyszerűsödött. Jelentősen nőtt a mozgástér a kisgazdaságok támogatásának számítása terén, valamint a számukra adható átalányösszeg felső határa is 1250 euróra emelkedett a korábbi 1000 euróról.

A támogatások bizonyos értékhatár feletti csökkentése kötelező elemként került elfogadásra. 150 ezer eurót meghaladó alaptámogatás esetén legalább az e feletti alaptámogatás 5 százalékát kell elvonni. A zöldítés szabályrendszere határozottan egyszerűbb és életszerűbb lett, mint ahogy eredetileg a Bizottság javasolta. Fontos változás a korábbiakhoz képest, hogy 30 százalékos, a gazdálkodó jogosultságai értékének függvényében változó mértékű zöld komponens kerülhet majd bevezetésre a jogosultság alapú rendszerben. A zöldítést a SAPS továbbvitele esetén is kötelező lesz alkalmazni, ebben az esetben a zöldítés is átalánytámogatás lesz.

Számos mentesülő üzemtypust ismernek el, amelyek egy vagy több követelményt automatikusan teljesít (pl. biogazdaságok, döntően gyepgazdálkodással foglalkozók, egyes tanúsítási rendszerekben résztvevő gazdaságok), valamint az állandó gyepterületek és az ültetvények alapértelmezésben is ökológiai előnyöket nyújtanak, amit a rendszer elismer azzal, hogy mentesíti őket a terménydiverzifikáció és az ökológiai célterület követelményei alól. A terménydiverzifikáció úgy módosult az eredeti javaslatához képest, hogy 10 és 30 hektár szántó között minimum 2 növényt, 30 hektár felett pedig minimum 3 növényt kell termesztetni. Az állandó gyepterületek fenntartási kötelezettsége nyugvópontra került: nem csak gazdálkodói, regionális és szubregionális, hanem nemzeti szinten is lehetőség lesz a nyomon követésre. Ha az országos referencia-arányunk 5 százalékot meghaladó mértékben romlik, akkor kell gazdálkodói szinten intézkedni a visszaállításáról. **Ökológiai célterületet (EFA)** csak azoknak a gazdálkodóknak kell kijelölni, akiknek a szántóterülete meghaladja a 15 hektárt. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy kizárólag a szántóterületet kell figyelembe venni, az ültetvényt és a gyepterületet nem. Az első évben 5 százalék, majd bizottsági felülvizsgálat esetében 7 százalékra emelkedhet a kijelölendő EFA mértéke. Az EFA-ként elszámolható területek pozitív listája is kedvezően alakult hazai szempontból, hiszen tartalmaz több hazánkra jellemző tájelemet. Lehetőség lesz az EFA-kötelezettséget szomszédos gazdáknak kollektív módon, valamint regionális szinten kielégíteni, legfeljebb 50 százalékban. A zöldítési szankció a zöld komponens összegét meghaladó lesz a bevezetést követő harmadik évtől a követelmények teljes mellőzése esetén. E szankció bevezetése fokozatos lesz: 15–20–25 százalék, amely három év alatt valósul meg.

Magyarország a mezőgazdasági termékek közös piaci szabályozásáról szóló rendelettervezet tárgyalásában az alábbi eredményeket érte el:

- a szőlőtelepítési jogok új rendszerének az előzetes tanácsi kompromisszumhoz (2019) képest történő korábbi bevezetése (2016) miatt Magyarország kérte a telepítési jogokra és jogtartalékokra vonatkozó jogszabályi szövegrészek módosítását. A kérésünkre módosított szöveg, valamint a telepítési engedélyek évi 1 százalékos növekménye rugalmasságot fog számunkra biztosítani az új engedélyezési rendszer bevezetésénél, továbbá üdvözlendőnek tartjuk, hogy a telepítési jogok rendszere 2030-ig fennmarad;
- külön sikerként könyvelhetjük el, hogy kitartó munka eredményeképpen Magyarország izoglükóz-kvótájának a kért 30 000 tonnával történő megemelésére sor került, ami egyedüli kvótamódosításként beépült a kompromisszumos szövegbe. A cukor- és izoglükóz-kvóta szabályozás jelenlegi, termelési korlátokon alapuló rendszere 2017. szeptember 30-ig marad érvényben;
- a termelői szervezetek és a szakmaközi szervezetek számára a tej- és tejtermék ágazatban is megmarad a szabályok kiterjesztésének, amit a korábbi állásponthoz képest előrelépésnek tekinthetünk;

- a tárgyalások során sikerült megőrizni a tejcsoomag minden elemét, sőt ennek mintájára más ágazatok lehetőségei is kiegészültek (pl. sonka kínálatszabályozás, szerződéses kapcsolatok rendezésének lehetősége az állattenyésztési ágazatokban, közös ártárgyalás lehetősége a szarvasmarha ágazatban létrehozott termelői szervezetek esetében);
- az iskolagyümölcs program jövőbeni fejlődését nagyban elősegíti, hogy a lebonyolításra fordítható keret a korábbi 90 millió euróról 150 millió euróra növekedik;

A vidékfejlesztési rendeletben a tagországoknak már nem volt olyan igényük, amellyel kapcsolatban éles véleménykülönbségek lettek volna egymással vagy az EP-vel és a Bizottsággal. A vita ennek megfelelően viszonylag hamar le is zárult. Megállapodás született arról, hogy a fenntartható erdőgazdálkodás és az élelmiszeripar (élelmiszer-feldolgozás, mezőgazdasági termékek értéknövelése) bekerülhet a prioritások, illetve a fókuszterületek közé. Szintén megállapodtak a felek, hogy a környezethez köthető intézkedéseknek (ide értve a természeti hátránnyal sújtott területeken való gazdálkodás kompenzációját is) kötelezően 30százalékot kell kitenniük a tagországi vidékfejlesztési programok forrásain belül.

- nagy jelentősége van annak, hogy a zöldítés és az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) intézkedés között sikerült megteremteni az összhangot, így a kötelező zöldítés és a választott AKG kritériumok egymástól függetlenül teljesíthetők;
- erdősítés esetén bizonyos feltételekkel támogatható az elmaradt jövedelem, valamint szintén erdősítés esetén a terület kezelője a támogatott, nem a tulajdonos – ez az állami tulajdonban lévő erdők támogathatóságának szempontjából fontos előrehaladás a jelenlegi programozási időszakhoz képest;
- további egységesítés történt a strukturális alapokat szabályozó rendelet és a vidékfejlesztési rendelet között, így például a társfinanszírozási arányok (uniós/nemzeti társfinanszírozás aránya) minden fejlesztési program esetében egységesek lesznek;
- ezen túlmenően sikerült több rendelkezésnél a Bizottság eredeti elképzeléseihez képest kedvezőbb szabályozást kitárgyalni, melyek a tagállami költségvetését kímélik, így például a kamatfizetés törlése késedelmes kifizetések esetén, kifizetések felfüggesztése késedelmes benyújtás esetén, a jogtalanul kifizetett összegek visszafizettetésére vonatkozóan szabályok;

Összességében elmondható, hogy a legfőbb hazai érdekek érvényesítése mind a négy rendeletben széles körben megtörtént.

A KAP finanszírozására, irányítására és nyomon követésére vonatkozó horizontális szabályok vonatkozásában elért eredmények tekintetében kiemelendő, hogy a zöldítéshez kapcsolódó szankciók csak később, fokozatosan kerülnek bevezetésre. A KAP reform életbelépését követő két évben nincs zöldítési szankció, 2017-ben a szankció mértéke 20 százalék, ezt követően pedig 25 százalék.

Mivel a reform legfontosabb elemeit 2015-ben kell bevezetni, szükség volt 2014. évre vonatkozóan egy **átmeneti intézkedéseket tartalmazó jogszabályra**, melyet a Bizottság 2013. április 18-án hozott nyilvánosságra.

A 2014–2020 közötti időszak költségvetését illetően a 2013. februári EiT-en elért megállapodás eredményeképpen **Magyarország pénzügyi kerete 2014–2020 között folyó áron (2013) a Közös Agrárpolitikából 1,9 milliárd euróval lett több**, mint 2007–2013 között. Mindez azt jelenti a gazdálkodók számára, hogy a **közvetlen kifizetések szintjét Magyarországnak sikerült nagyságrendileg megőriznie**.

Litván elnökség alatt elért eredmények

A litván elnökség alatt, **2013. december 17-én megtörtént a Közös Agrárpolitika (KAP) négy rendeletének illetve a 2014. évi átmeneti intézkedésekről szóló rendeletnek a jóváhagyása.**

A döntés alapján lehetővé vált, hogy a Kormány a hazai tervezési és végrehajtási folyamatok első lépéseként, egyes főbb elemekben az év végén még döntésre jusson. Ennek keretében két fontos elem emelendő ki:

1. *A SAPS fenntartása 2020 végéig*

A döntés mellett szól, hogy:

- a termelők és az egyéb piaci szereplők számára már alapjaiban ismert a SAPS konstrukció, ez jól bejáratott és működőképes rendszer;
- a SAPS rendszer működésének elvéből fakadóan nincs referenciaév, adott évben a föld tényleges használója jelentkezhetsz támogatásért;
- a végrehajtás tekintetében jelentős könnyebbség az MVH-nak, hogy nem kell a jogosultságok és a nemzeti tartalék adminisztrációjával foglalkozni (Ez gördülékény és idejében megvalósuló kifizetések eredményez, ezzel együtt a szükséges informatikai fejlesztések igen jelentős költsége is mérséklődik.);
- a termeléshez kötött támogatási lehetőségekkel biztosítható az érzékeny ágazatok (pl. tej, rizs, kérődző ágazatok, zöldség, gyümölcs) támogatása (e támogatási konstrukcióban azok a termelők vehetnek részt, akik a tárgyévben az adott ágazatban termelési tevékenységet folytatnak);

2. *A kisgazdaságok egyszerűsített támogatási rendszerének működtetése*

A kisgazdaságok egyszerűsített támogatási rendszere vonatkozásában olyan rendszer kialakítását támogatta a Kormány, amely 500 euróig felkerékítést alkalmaz (aki az új támogatási rendszerben kevesebb, mint 500 euró támogatásra lenne jogosult és belép ebbe a konstrukcióban, egységesen 500 eurót kap), a fölött pedig 1250 euróig az új támogatási rendszer szerinti tényleges támogatási összegek kerülnek folyósításra.

Összességében megállapítható, hogy a tárgyalások során sikerült jól érvényesíteni a magyar érdekeket, egyértelműen a KAP-reform nyertesei vagyunk. Olyan jogszabályokat sikerült megalkotni, melyek lehetővé teszik a következő hét éves uniós költségvetés agrárfejezetéből Magyarországnak jutó 12,3 milliárd euró hatékony felhasználását.

Élelmiszerlánc javaslatcsomag

A Bizottság 2013 májusában hozta nyilvánosságra az élelmiszerláncra vonatkozó javaslatcsomagot. A csomag elemei az ***új állat-, illetve növény-egészségügyi keretjogszabály, hatósági ellenőrzések, vetőmagok és szaporítóanyagok termesztése és forgalmazása, valamint a pénzügyi keret*** kialakítása. Jelenleg több mint hetven különböző jogszabály fedi le az élelmiszerlánc egész vertikumát, az egyszerűsítés jegyében ezek száma ötre csökken.

A litván elnökség egy előrehaladási jelentésben foglalta össze az ezen a területen elért eredményeket, melyek közül kiemelendő, hogy a költségvetési javaslatról 2013 decemberében megszületett első olvasatos megállapodás az Európai Parlamenttel.

Mezőgazdasági termékek promóciója

A Bizottság 2013 novemberében hozta nyilvánosságra a ***mezőgazdasági termékekkel kapcsolatos információnyújtási és promóciós politika reformjának rendelettervezetét.*** A javaslat tárgyalása 2013-ban azonban még nem kezdődött el.

Új élelmiszerek, klónozott állatok és a belőlük származó élelmiszerek

A Bizottság 2013 decemberében hozta nyilvánosságra három, az ***új élelmiszerekről (novel food), a gazdálkodási célból tartott és tenyésztett állatok klónozásáról, valamint a klónozott állatokból származó élelmiszerek piacra helyezéséről*** szóló javaslatát. Csak a javaslat bemutatása történt meg.

A javaslatok háttérében az áll, hogy a magyar EU-elnökség alatt, 2011 márciusában nem sikerült a három uniós intézmény számára egyaránt elfogadható megállapodást elérni az új élelmiszerek

engedélyezési eljárásának és forgalomba hozatalának szabályairól szóló rendelettervezetről. Ennek oka, hogy az **Európai Parlament** továbbra is rögzíteni kívánta a jogszabályban nemcsak **a klónozott állatokra, hanem minden generációs utódjára kiterjedő tilalmat.**

Ezért a Bizottság azt a felkérést kapta, hogy az **új élelmiszerekről szóló rendelet keretein kívül,** hatásvizsgálat alapján készítsen jogalkotási javaslatot az élelmiszer-termelési célú klónozásról.

13.1.2. Közös Halászati Politika (KHP) reformja

Az Európai Parlament 2013. december 10-én jóváhagyta a **Közös Halászati Politika (KHP)** reformjáról szóló rendeletet. A rendelet meghatározza a tengerek biológiai erőforrásai megőrzésének, valamint a halászati tevékenységek és flották irányításának legfontosabb elveit. Rögzíti továbbá a KHP végrehajtását támogató piaci és pénzügyi intézkedések alapelveit, beleértve az édesvizek biológiai erőforrásait, az akvakultúrát, valamint a halászati és akvakultúrából származó termékek feldolgozását és értékesítését. A KHP-nak támogatnia kell az akvakultúra környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntartható fejlesztését is. A fejlesztési stratégiáknak nemzeti szinten kell megszületniük, így minden tagállam **Nemzeti Akvakultúra Stratégiai Tervet** készít (**NAS**).

Magyarország számára kiemelt fontosságú az akvakultúra, azaz a haltermelés fejlesztése; ehhez kapcsolódóan a halfeldolgozás és a marketing. Az unió akvakultúra tanácsadó testület létrehozásáról is döntött. A Közös Halászati Politika reformjának keretében egy új, a halászati és akvakultúra termékek piacának közös szervezéséről szóló rendelet is elkészült 2013 végére. A rendelet meghatározza a termelői szervezetek alapításának feltételeit, a termelési, ill. a marketing tervek és a fogyasztói tájékoztatás követelményeit, a piaci stabilitás támogatását, valamint a halakra vonatkozó közös forgalmazási előírásokat. Az akvakultúra támogatásával az Európai Unió importfüggősége csökkenhet, ami nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az elsősorban extenzív rendszerekben tenyésztett édesvízi halfajok, valamint az intenzív és fél-intenzív rendszerekből származó halak egyre keresettebbek legyenek az Unió polgárai által.

13.2. Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Szervezetek (FAO, WTO, OECD)

13.2.1. FAO – Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete

Együttműködés az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetével (FAO)

A VM kiváló munkakapcsolatot alakított ki és ápolt mind a FAO római központjának, mind a budapesti hivatalainak felső vezetőivel. **Dr. Fazekas Sándor** miniszter úr és **José Graziano da Silva** FAO főigazgató között 2013-ban több ízben is sor került kétoldalú megbeszélésekre, amelyek a FAO–magyar kapcsolatok erősítését szolgálták. A FAO és a VM vezetője megállapodtak abban, hogy 2014-ben, az **ENSZ Családi Gazdálkodások Nemzetközi Éve** alkalmából Budapest lesz a házigazdája a témában megrendezendő **világfórumnak és kiállításnak.**

A FAO és a Magyar Kormány között 2007-ben született Megállapodás (203/2007. (VII.31) Korm. rendelet), melynek értelmében Budapesten működik a FAO Európai és Közép-Ázsiai Regionális Hivatala, valamint Közös Szolgáltató Központja, melyekben már 213 magyar alkalmazott dolgozik. Tekintettel arra, hogy a jövőben további bővülés várható, a VM 2013-ban megkezdte a hivatalok bővítésének előkészítését. A budapesti székhelyű FAO irodák sikeres működésének elismeréseként értékelhető, hogy a FAO kezdeményezésére 2013. február 12-én Budapesten rendezték meg az **ENSZ szervezetek HR világkonferenciáját, amelynek a VM adott helyszínt.** 2013. október 8-án, a FAO **Közös Szolgáltató Központ fennállásának 5. évfordulója** alkalmából rendezett nagyszabású ünnepségen pedig **Dr. Fazekas Sándor** miniszter úr méltatta a kiváló FAO-magyar együttműködést.

Hazánk a 203/2007. (VII.31.) Korm.rendelet alapján fejlődő országból (Kelet-Európa, Ázsia, Afrika) származó hallgatók magyarországi agráregyetemen történő mesterképzésének finanszírozását is vállalta. A **VM-FAO ösztöndíjas programban** 2013-ban 16 hallgató szerezte meg a diplomáját, és további 15 hallgatót iskoláztunk be.

A FAO 2013. május 23–24. között tartotta az európai és közép-ázsiai régió 59 országa számára szervezett **Regionális Informális Konzultációt**. Az eseményen, melynek házigazdája és társfinanszírozója a Vidékfejlesztési Minisztérium volt, 33 ország képviselője vett részt.

13.2.2. WTO – Kereskedelmi Világszervezet

A WTO tárgyalások célja az ágazat kereskedelmének reformja és a szabályozás piacorientáltságának fokozása. A mezőgazdasági és ipari termékek kereskedelmének liberalizálásáról folytatott tárgyalásokon a kötelezettség-vállalások módszereit, irányát és paramétereit rögzítő tárgyalási módozatok megvitatása zajlik. A mezőgazdasági tárgyalások kapcsán Magyarország érdeke, hogy a tárgyalások eredményei a közös mezőgazdasági politika már elhatározott keretei között maradjanak. A magyar mezőgazdaság nem érdekelt abban, hogy az Európai Unió további engedményeket tegyen a mezőgazdasági tárgyalások során.

A Kereskedelmi Világszervezet 9. Miniszteri Értekezletét 2013. december 3–6. között az indonéziai Balin tartották. A Miniszteri Értekezlet hosszú tárgyalásokat követően nyilatkozatot és ahhoz kapcsolt döntési csomagot (ún. Bali-csomag) fogadott el.

Az elfogadott miniszteri nyilatkozat fontosabb elemei a kereskedelemkönnyítési megállapodásra, a mezőgazdasági kereskedelmet érintően az élelmiszerbiztonsági célú készletezésre, a vámkvóták adminisztrációjára vonatkoznak, valamint politikai nyilatkozat került elfogadásra az exportverseny területén alkalmazott eszközök párhuzamos leépítéséről. A döntési csomagot a legkevésbé fejlett országok érdekében hozott fejlesztési elemek egészítik ki a vám- és kvótamentes piacnyitással, a preferenciális származási szabályokkal és a WTO rugalmassági rendelkezéseinek monitoringjával kapcsolatban.

Magyarország elkötelezett a multilaterális kereskedelmi rendszer mellett. A Miniszteri Értekezleten elhangzott magyar álláspont szerint a WTO keretében folytatott tárgyalások sikeres lezárásának és a nemzetközi szabályrendszer aktualizálásának előfeltétele, hogy a szervezet szembenézzen az elmúlt két évtized alapvető világgazdasági változásaival, és **a feltörekvő tagok megnövekedett világgazdasági versenyképességüket tükröző mértékben vegyék ki részüket a kötelezettségvállalásokból.**

A miniszteri nyilatkozat intenzív egy éves munkát irányoz elő a WTO Bali utáni programjáról, ezért a miniszterek utasították a genfi WTO képviselőiket, hogy tizenkét hónap alatt dolgozzák ki a Bali utáni tárgyalási programot, és megerősítették eltökéltségüket a 2001-ben megkezdett Doha-forduló lezárására.

Az Uniót és Magyarországot a megállapodás nem kényszeríti jogszabály módosításra.

A megállapodás tényleges világgazdasági és kereskedelmi hozadékának realizálhatósága ugyanakkor elsősorban a fejlődő országok általi végrehajtás minőségétől és ütemezésétől függ, amiről egyelőre nem rendelkezünk megbízható jelzésekkel. A megállapodás hatásainak előrejelzését ezért nagyfokú óvatossággal szükséges kezelni.

13.2.3. OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

Az OECD célja, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében. Fő törekvése a tagállamok gazdasági, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységének összehangolása.

Az OECD a 2013. évi Miniszteri Értekezletének döntése értelmében csatlakozási tárgyalásokat kezdett Kolumbiával és Lettországgal. A tárgyalási folyamat jelenlegi állásáról szóló jelentést minden tagállam támogatta. Oroszország csatlakozásának kérdésével kapcsolatban döntés született a csatlakozási tárgyalások elnapolásáról az Ukrajna és Oroszország között időközben kialakult politikai helyzetre tekintettel.

Az OECD kiemelt partnerei: Brazília, Kína, India, Indonézia és Dél-Afrika. A tagállamok fontosnak ítélik az említett országokhoz kötődő munkák továbbvitelét és kiszélesítését a stratégiai prioritások megjelenítésén és megvalósításán keresztül.

Az OECD Kereskedelmi és Mezőgazdasági Igazgatósága számos tanulmányt állít össze évente. Két jelentős, rendszeresen megjelenő kiadványa a „Mezőgazdasági Kilátások” és a „Mezőgazdasági Politika az OECD országokban”.

2013-ban a Mezőgazdasági Kilátások 19. kiadása jelent meg, amely egyben a 9. olyan kiadás, amelyet az OECD a FAO-val (ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete) közösen készített.

A kiadvány egyesíti magában a két szervezet termékekre, politikai irányelvekre és országokra vonatkozó szakismeretét, valamint a közreműködő tagországok által szolgáltatott adatokat. A jelentés világszerte népszerűt vázol fel a bioüzemanyagok, gabonafélék, olajos magvak, cukor, hús-, hal- és tejtermékek vonatkozásában a 2013–2022. közötti időszakra nézve, továbbá értékelést ad a közelmúltbeli fejleményekről, illetve bemutatja az adott árupiacokon jelentkező legfontosabb problémákat és bizonytalanságokat.

A szintén évente megjelenő „Mezőgazdasági politika az OECD-országokban” c. kiadvány 2013. évi száma naprakész értékelést tartalmaz az OECD-térségben alkalmazott mezőgazdasági támogatásokról, valamint elemzi az egyes országok agrárpolitikáját. A beszámoló vizsgálja az agrárpolitika néhány közelmúltbeli jelentős fejleményét is. A Mezőgazdasági Politikák és Piacok üléseken jelentős hangsúlyt kapott továbbá az élelmezésbiztonság a fejlődő országokban, a mezőgazdasági termelékenység javítása a kereslet megkészszerződésének kielégítése céljából, a zöld növekedés és az OECD információs rendszerének, az OLIS rendszer fejlesztésének bemutatása is.

13.2.4. Ikerintézmény-fejlesztési (Twinning és TAIEX) projektek

Hazánk mezőgazdasági és vidékfejlesztési közigazgatási szerveinél – a háttér- és kutatóintézeteket is beleértve – rendelkezésre áll az a szakmai és uniós joganyag ismeret, ami kívánatos partnerré teszi a magyar szakértőket a különböző ikerintézmény-fejlesztési konzorciumokban.

A VM és háttérintézményei 2013-ban összesen 5 Twinning és 8 TAIEX projekt megvalósításában vettek, illetve vesznek részt az uniós tagjelölt és kedvezményezett partnerállamaiban, **ezzel a magyar közigazgatás legsikeresebb tárcája ezen a területen.** Négy **Twinning** projekt zárult le sikeresen **Horvátországban, Koszovóban, Montenegróban és Szerbiában,** egy projekt jelenleg is zajlik Szerbiában, és további egy megvalósítási jogát nyertük el, szintén Szerbiában, az agrár- és vidékfejlesztés, az élelmiszerbiztonság, az állat- és növényegészségügy, valamint a környezetvédelem területein. 2013-ban a VM háttérintézményeivel együtt az Európai Unió technikai segítségnyújtási (TAIEX) projektjeiben is aktívan részt vett. Az elmúlt évben **8 projektet** kivitelezünk sikeresen, melynek kedvezményezettjei **Szerbia, Macedónia, Horvátország, Törökország és Izrael** voltak.

A VM, illetve 2014 júniusától az FM folyamatosan figyelemmel kíséri, mely fejlődő országban kapcsolódhat be hasonló fejlesztési projektekre, amelyek a résztvevő **intézmények és magyar szakértők szakmai fejlődésén túl hazánk szakmai és diplomáciai elismertségét is növelik.**

14. Agrár– és vidékfejlesztési támogatások

Az agrár– és vidékfejlesztési támogatások bemutatása a zárszámadási törvényben szereplő szempontok és adatok alapján történik. A **2013. évről szóló zárszámadás során a nemzeti támogatások közül kikerültek az árfolyamkockázat, valamint az egyéb EU által nem térített kiadások előirányzat teljesítési adatai** (mintegy 10,9 milliárd forint összegben), így a 2007–2013-as programidőszak teljesüléséről szóló táblázat is ezt az elvet követi. Megjegyezzük, hogy 2013-at kivéve az előző években ezen kifizetési adatok még megjelentek az adott évi agrár– és vidékfejlesztési támogatások tábláiban, ezért ezekre az évekre korrekció nem történt.

14.1. A 2007–2013-as programidőszak értékelése

A 2007–2013-as programidőszak **hét évében agrár- és vidékfejlesztési támogatásokra összesen 3812,9 milliárd forint** kifizetés történt.

Az agrártámogatások mértéke 2007 óta jelentős növekedést mutatott, az agrár-vidékfejlesztési támogatásokra fordított forrás 2013-ban meghaladta a 2007. évi összeg másfélszeresét. A támogatások szerkezetében is változás mutatható ki. A tisztán nemzeti támogatások esetében a trend egyértelműen csökkenő, 2013-ban a kifizetés kevesebb, mint fele volt a 2007. évének. Ezzel szemben **a közvetlen uniós forrásból megvalósuló támogatások összege az elmúlt hét év során 2,4-szeresére nőtt és a társfinanszírozású támogatásoké is csaknem megduplázódott.**

87. táblázat: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások teljesülése (millió forint), 2007–2013*

Jogcím	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
I. SAPS, valamint elkülönített és különleges támogatások	119 992,1	156 173,0	228 712,1	247 412,0	173 098,4	321 261,0	360 318,4
II. Vidékfejlesztési támogatások	114 830,5	107 715,6	186 991,7	171 424,0	203 048,4	220 996,0	220 494,4
Darányi Ignác Vidékfejlesztési Program (korábban Új Magyarország Vidékfejlesztési Program)	18 704,2	84 803,0	184 496,6	167 019,1	201 254,3	217 353,8	216 506,8
- I. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	15 377,1	34 970,0	121 084,2	95 005,6	71 042,6	79 967,7	93 093,3
- II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése	1 029,0	37 923,0	38 830,1	46 246,9	98 324,3	92 651,9	79 354,5
- III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése	258,1	1 500,0	3 268,1	16 929,6	22 849,8	33 457,6	24 854,5
- IV. tengely: Leader intézkedések	-	-	9 703,1	1 090,8	4 371,8	6 809,4	13 593,0
- Technikai segítségnyújtás	2 040,0	10 410,0	11 611,1	7 746,2	4 665,8	4 467,2	5 611,5
Halászati Operatív Program	-	-	52,7	1 467,0	1 490,7	3 303,4	1 762,6
Egyéb vidékfejlesztési támogatás (NVT, SAPARD, AVOP)	96 126,3	22 912,6	2 442,4	2 937,9	303,4	338,8	2 225,0
III. Piaci és egyéb támogatások	49 158,7	49 587,3	95 447,2	53 566,6	27 435,7	35 534,7	32 699,1
EU piaci támogatásokat kiegészítő nemzeti támogatások	1 184,4	1 963,6	4 026,2	3 778,9	6 176,1	9 835,3	10 171,6
Agrárpiaci támogatások	47 974,3	47 623,7	91 421,0	49 787,7	21 259,6	25 699,4	22 527,5
- Belpiaci intézkedések,ebből:		21 600,1	73 995,9	18 049,6	20 477,7	22 242,1	18 407,0
• borászati ágazat támogatása				10 883,8	10 777,8	8 407,9	8 439,5
- Külpiaci intézkedések		3 608,8	1 552,4	480,9	402,4	375,2	153,0
Egyéb piaci támogatások		11 462,4	13 523,7	26 913,9			
Intervenciós költségek		10 952,4	2 349,0	4 343,3	379,5	3 082,1	3 967,5
IV. Nemzeti támogatások	151 697,8	112 777,2	120 280,4	61 113,1	64 611,0	71 074,9	55 478,4
Agrártámogatások mindösszesen	435 679,1	426 253,1	631 431,4	533 515,7	468 193,5	648 866,6	668 990,3
A mezőgazdaságban felhasznált gázolaj utáni jövedékiadó-visszatérítés (VM fejezetén kívül eső támogatás)							28 714

*2008-2010 közötti időszakban az elkülönített cukor támogatás az egyéb piaci támogatások között szerepelt, 2010-ben a különleges tej támogatás is. 2013. évben a nemzeti támogatások között nem szerepel az uniós programok árfolyamkülönbözete, valamint az egyéb Európai Unió által nem térített kiadások előirányzatán teljesített összegek 10,9 milliárd forint összegben. Ez az összeg az előző évektől eltérően csökkenti az agrár- és vidékfejlesztési támogatások teljesítésének végösszegét. A 2012. évi kifizetések nem tartalmazzák a Tanyafejlesztési Program keretében kifizetett összegeket

A közvetlen támogatások közé tartozó egységes területalapú támogatás (SAPS), valamint az elkülönített és különleges támogatások összege a 7 év során folyamatosan emelkedett, **2013-ban is 56,5 milliárd forinttal meghaladta az előző évit**. Ebben a tendenciában csupán 2011-ben, a területalapú támogatások időbeli átütemezéséből adódóan mutatkozott törés. A piaci támogatások mértéke ingadozó volt, 2009-ben a 61,2 milliárd forint egyszeri cukoripari szerkezetátalakítási támogatás eredményezett kiugróan magas értéket.

14.2. 2013. évi agrár- és vidékfejlesztési támogatások

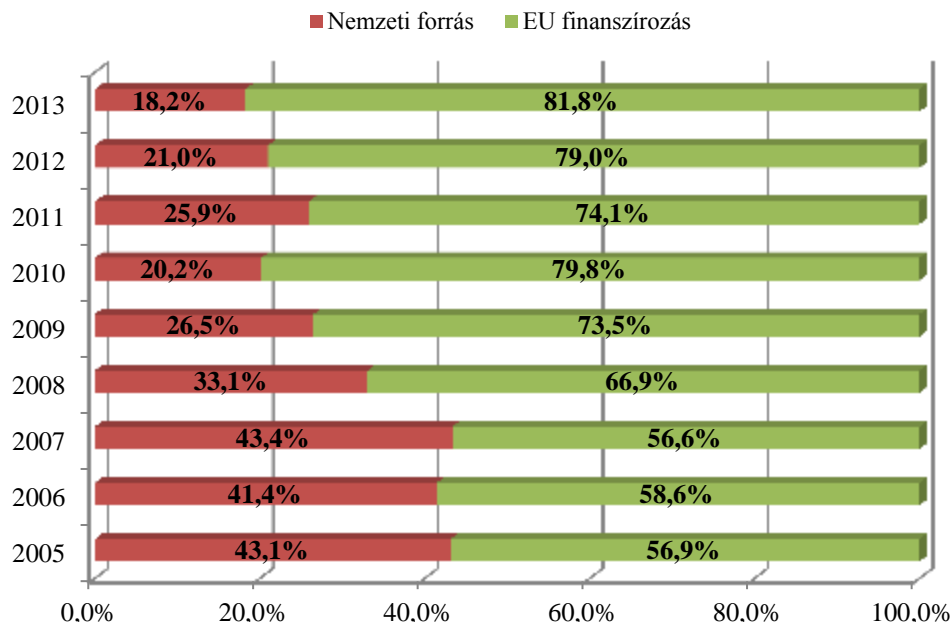
Az agrár- és a vidékfejlesztési támogatásokra **2013. évben összességében mintegy 669 milliárd forint került felhasználásra**.

88. táblázat: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásai (millió forint), 2013

Forrás	2013. évi kifizetés		
	Összesen	EU	Nemzeti
Közvetlen támogatások	360 318,4	360 318,4	0
Piaci támogatások*	12 560,0	12 560,0	0
EU társfinanszírozású támogatások	220 494,4	164 100,5	56 393,9
Nemzeti kiegészítéssel magvalósuló uniós piaci támogatások	20 139,1	9 967,5	10 171,6
Nemzeti forrásból finanszírozott támogatások	55 478,4	0	55 478,4
Összesen	668 990,3	546 946,4	122 043,9

*A piaci támogatások között a belpiaci támogatások közül a *borágazat támogatásai*, a *külpiaci intézkedések* és az *intervenciós kiadások* szerepelnek. A *Méhészeti Nemzeti Program*, *Igyál tejet Program*, *Iskolagyümölcs Program*, *TÉSZ támogatások*, *Egyes állatbetegségek megelőzésének támogatása* a *Nemzeti kiegészítéssel magvalósuló uniós piaci támogatások* Európai Unió lábánál szerepel. Ezen megosztás azt a célt szolgálja, hogy a társfinanszírozással működő piaci támogatások esetében megmutassa mind az uniós, mind a nemzeti hozzájárulás mértékét.

98. ábra: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásösszetétele

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

Az *Európai Unió alapjaiból* (Európai Mezőgazdasági Garancia Alap – *EMGA*, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap – *EMVA*, Európai Halászati Alap – *EHA*) *finanszírozott összeg 546,9 milliárd forint*, amely a kifizetett *támogatások mintegy 82 százalékát jelenti*, míg a *nemzeti költségvetésből* biztosított összeg *122,0 milliárd forint*, mely *18 százalékos részarányt* képvisel.

14.2.1. Közvetlen támogatások

Az Európai Unió által folyósított **360,3 milliárd forint közvetlen támogatásból** az egységes területalapú támogatás (SAPS) **309,6 milliárd forintot** tett ki. A SAPS esetében meg kell jegyezni, hogy az adott naptári év kifizetése mindig két gazdasági évet érint (EMGA gazdasági év októbertől júniusig tart). Tekintettel arra, hogy Magyarország él az 50 százalékos előleg tárgyév október 16. utáni kifizetésének lehetőségével, a SAPS keret ezen része még adott tárgyévben kifizetésre kerül. Így a 2013. év első részében történő kifizetések a 2012. évi SAPS keret második részletét (végkifizetését) jelentik, míg a IV. negyedévben megvalósult 157,3 milliárd forintos kifizetés már a 2013. évi jogcím alapján történt.

A 73/2009/EK rendelet 68. cikke alapján Magyarország jogosult arra, hogy a közvetlen támogatások tekintetében a rendelkezésére álló felső értékhatár legfeljebb 10 százalékanak erejéig különleges támogatásokat nyújtson. A SAPS-hoz kapcsolódóan *2013-ban különleges tejtámogatás, különleges rizstámogatás, zöldség, gyümölcs és dohány szerkezetátalakítás, kérődző szerkezetátalakítás*, valamint *mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás* jogcímenen történt ilyen típusú kifizetés.

Emellett a *területalapú támogatáshoz kapcsolódóan* került kifizetésre az *elkülönített cukortámogatás, elkülönített zöldség-gyümölcs támogatás*, és a *bogyós-gyümölcs támogatás*. A különleges és az elkülönített támogatások kifizetése a tárgyévet követő évben valósul meg, így a 2013. évi kifizetések a 2012. évi kérelmek alapján történtek. Kivételt képez a különleges tejtámogatás, ahol a SAPS-hoz hasonlóan a tárgyévben előleg kifizetésére van lehetőség.

89. táblázat: 2012. évi közvetlen és kiegészítő nemzeti támogatások 2013. évi teljesülése*(millió forint)

Jogcím	Összeg
Közvetlen támogatások	360 318,4
- Egységes területalapú támogatás (SAPS)	309 630,4
- Elkülönített cukor	11 536,7
- Elkülönített bogyós gyümölcs	109,7
- Elkülönített zöldség-gyümölcs	1 296,8
- Különleges tejtámogatás	13 873,4
- Különleges rizstámogatás	354,1
- Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás	658,4
- Kérődző szerkezetátalakítás	13 444,2
- Zöldség, gyümölcs és dohány szerkezetátalakítás	9 414,7
Kiegészítő nemzeti támogatások (top up)	17 741,8
- Anyajuh támogatás - termeléshez kötött	280,4
- Anyajuhtartás kiegészítő támogatás – termeléstől elválasztott	235,3
- Anyatehén támogatás - termeléshez kötött	3 699,1
- Húsmarhatartás támogatás – termeléstől elválasztott	1 918,9
- Szarvasmarha tartás extenzifikációs támogatása - elválasztott	548,5
- Tejtámogatás - termeléstől elválasztott*	8 278,9
- Virginia dohány - termeléstől elválasztott	978,5
- Burley dohány- termeléstől elválasztott	143,6
- Héjas gyümölcs - termeléshez kötött	99,0
- Anyajuh de minimis támogatás	1 302,8
- Anyakecske de minimis támogatás	47,3
- Egyéb, előző gazdasági évekre meghirdetett jogcímenekre kifizetett összeg	209,5
Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás nemzeti része	222,4
Összesen	378.282,6

*A 2012. évi top up támogatás esetében 2 700 millió forint a tej jogcímen előlegként 2012-ben kifizetésre került. Ez az összeg a fenti táblázatban szereplő tejtámogatás jogcímet még növeli.

14.2.2. Vidékfejlesztési és halászati programok

Az uniós társfinanszírozással megvalósuló vidékfejlesztési és halászati programok keretében 2013-ban **220,5 milliárd forint** került felhasználásra (90. tábla). Az összeg jelentős része, mintegy **98,2 százaléka a Darányi Ignác Terv (DIT) – Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) intézkedéseire nyújtott fedezetet.**

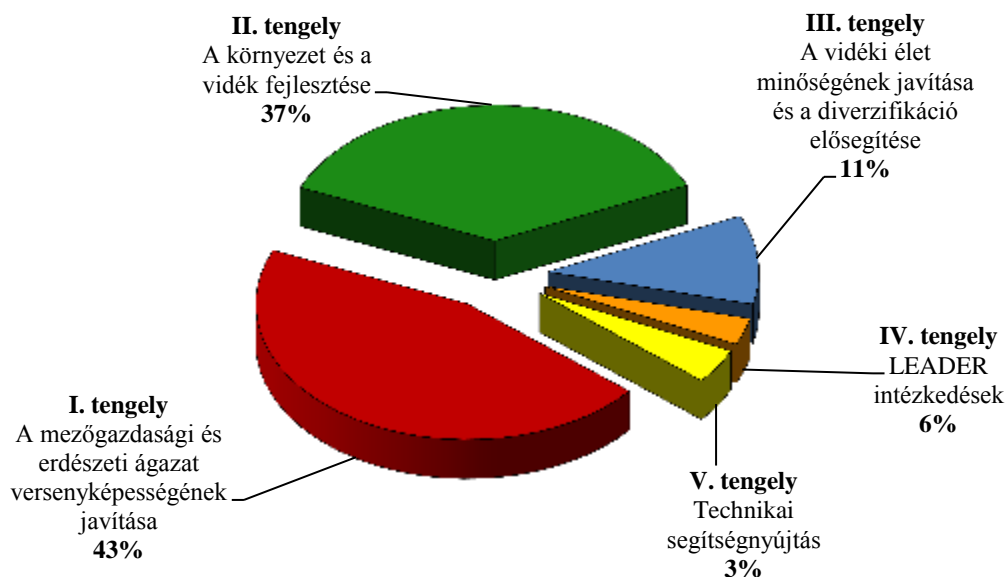
14.2.2.1. Darányi Ignác Terv (DIT) – Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP)

A Darányi Ignác Terv a Nemzeti Vidékstratégia végrehajtási programjaként indult 2012-ben. A DIT a nemzeti költségvetésből megvalósuló programokon túl magában foglalja az uniós vidékfejlesztési forrásokhoz kapcsolódó intézkedéseket is, forrásainak jelentős részét az ÚMVP szolgáltatja.

Az ÚMVP a 2007–2013-as időszakra vonatkozó Nemzeti Vidékfejlesztési Program, amely az EMVA-ból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló *1698/2005/EK tanácsi rendelet 15. cikkének (1) bekezdése alapján* készült. A programozási időszak alatt az agrárium versenyképességét javító, illetve a természeti és a vidéki épített környezet értékeinek megőrzését célzó beruházásokra lehetett főként forrásokat lehívni.

Ezen **források felhasználását az EMVA intézkedései szolgálják a program 4 stratégiai tengelye köré csoportosulva**, amelyek közül az **I. és II. tengely súlya volt meghatározó**. Az **I. tengelyen** belül elsősorban beruházási támogatások működnek, melyek közül legjelentősebb jogcím **a versenyképesség-javító intézkedések mintegy 50 százalékát kitevő Állattartó telepek korszerűsítése volt**. A **II. tengely** nyújt keretet a környezet és vidék fejlesztése céljából hosszabb időszakot átfogó területalapú támogatásokra, melyek **62,7 százaléka az Agrár-környezetgazdálkodás jogcímhez kapcsolódott**. A **III. tengelyből** finanszírozhatók az egyéb vidékfejlesztési intézkedések, mint például a turisztikai tevékenységek ösztönzése, falumegújítás és fejlesztés, vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése, valamint a mikro vállalkozások létrehozására és fejlesztése.

99. ábra: A DIT-ÚMVP 2013. évi kifizetései százalékos arányban, tengelyek szerint

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

2013-ban **207,8 milliárd forint kifizetése valósult meg**, amely összeget **növelte** a 1974/2006/ EK rendelet és a 118/2012. (XI. 22.) VM rendelet alapján kifizetett **8,7 milliárd forintos előleg**. Ezen két jogszabály ugyanis előlegfizetés biztosítását tette lehetővé az EMVA-ból egyes beruházási jogcímek esetén.

A fentiek alapján összesen **216,5 milliárd forint teljesítés történt**, amelyből a **nemzeti forrás 53,7 milliárd forint, uniós forrás pedig 162,8 milliárd forint** volt.

90. táblázat: Vidékfejlesztési és halászati támogatások teljesülése (millió forint), 2007–2013

Jogcím	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Darányi Ignác Vidékfejlesztési Program (korábban Új Magyarország Vidékfejlesztési Program)	18 704	84 803	184 497	167 019	201 254	217 354	216 506
- I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	15 377	34 970	121 084	95 006	71 043	79 968	93 093
- II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése	1 029	37 923	38 830	46 247	98 324	92 652	79 355
- III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése	258	1 500	3 268	16 930	22 850	33 458	24 854
- IV. tengely: Leader intézkedések	-	-	9 703	1 091	4 372	6 809	13 593
- Technikai segítségnyújtás	2 040	10 410	11 612	7 745	4 665	4 467	5 611
Halászati Operatív Program	-	-	53	1 467	1 491	3 303	1 763
Egyéb vidékfejlesztési támogatás (NVT, SAPARD, AVOP)	96 126	22 9123	2 442	2 938	1 069	103	2 225
EU társfinanszírozással működő vidékfejlesztési és halászati programok összesen	114 830	107 716	186 992	171 424	203 814	220 760	220 494

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása

Az I. tengely intézkedései hozzájárulnak a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti ágazat versenyképességének javításához, a fenntartható fejlődés megvalósításához. Az I. tengelyen belül néhány kivételtől eltekintve az összes meghatározó támogatási konstrukció elindult (állattenyésztés, kertészet, növénytermesztés, gépbeszerzés, öntözés, élelmiszeripar, fiatal gazda, szaktanácsadás, szakképzés, mezőgazdasági út, megújuló energiaforrások, gyümölcsültetvény).

Az I. tengelyen belül 2013. évben különböző intézkedésekre lehetett támogatási kérelmet benyújtani (szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele, termelői csoportok létrehozása, juh, kecske elektronikus jelölése, mezőgazdasághoz és erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó képzések, állattartó telepek korszerűsítése, mezőgazdasági termékek értéknövelése, kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzése, bemutató-üzemi programok támogatása).

A támogatás mértéke intézkedésenként változik, az uniós hozzájárulás konvergencia és nem konvergencia régiók függvényében eltérő, de **a közösségi hozzájárulás átlagos mértéke az I. tengely esetében 71,11 százalékban került meghatározásra.**

Az év végi teljesítés **93,1 milliárd forint** volt, amelyből **67,2 milliárd forint származott EMVA, 25,9 milliárd forint pedig nemzeti forrásból** (ez az összeg 8,3 milliárd forint előleget tartalmaz, 5,9 milliárd forint közösségi és 2,4 milliárd forint nemzeti forrással).

Az ÚMVP támogatási rendszere megkülönböztetett figyelmet fordított és a jövőben is fordítani kíván az állattenyésztés, kertészet, élelmiszeripar, növénytermesztés fejlesztésére, a környezetvédelem, állatjólét és higiénia területén az uniós előírásoknak való megfelelés biztosítására.

II. tengely: A környezet és a vidéki térségek fejlesztése

A II. tengely fejlesztési iránya hozzájárul a természeti erőforrások, köztük a biodiverzitás, a környezetbarát termelési eljárások, és a megújuló energiaforrások megőrzéséhez, valamint a környezet jellegéhez igazodó földhasználat elterjesztéséhez.

Az II. tengelyen belül 2013. évben különböző intézkedésekre volt lehetőség támogatási kérelmet benyújtani (a mezőgazdasági földterület fenntartható hasznosítását célzó intézkedések, az erdészeti területek fenntartható használatát célzó intézkedések).

A 2013. évben egy új jogcím került meghirdetésre. A „Nem termelő beruházások erdőterületeken” jogcím „Erdei közjóléti létesítmények kialakítása” c. alintézkedése az EMVA-ból az

erdei közjóléti létesítmények megvalósításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 66/2013. (VII. 29.) VM rendelet keretében jelent meg.

A II. tengely intézkedéseire **79,3 milliárd forint (62,3 milliárd forint közösségi és 17,0 milliárd forint hazai forrás)** kifizetés történt.

III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése

Az intézkedéscsoport az életminőség javítását a vidéki területeken, a diverzifikáció ösztönzését célozza elsősorban. A III. tengely körébe tartozó fejlesztési elképzelések kivitelezése során alapvető fontossággal bír a LEADER-megközelítés, ami a települési önkormányzatok, vállalkozások és civil szervezetek együttműködését, a részvételükkel megalakult helyi közösségek által stratégiába foglalt, alulról jövő kezdeményezések megvalósítását jelenti.

A III. tengelyen **18,4 milliárd forint közösségi és 6,4 milliárd forint nemzeti kifizetés történt, összesen 24,8 milliárd forint összegben.**

IV. tengely: LEADER intézkedések

A legsikeresebb uniós vidékfejlesztési kezdeményezés célja a térségi belső erőforrások fenntartható és innovatív felhasználása, az aktív vidéki szereplők közötti együttműködés megalapozása, a fenntartható helyi fejlesztési stratégiák előkészítése és megvalósítása.

A LEADER Helyi Akciócsoportok (HACS) támogatásának célja a helyi magán-, civil- és közszféra szereplőinek partnerségén alapuló LEADER HACS-ok hatékony működésének segítése. A támogatás igénybevételére az Irányító Hatóság által kiadott elismerő határozattal és jogi személyiséggel rendelkező LEADER HACS jogosult. Jelenleg összesen **95 LEADER HACS rendelkezik támogatási határozattal.**

A létrejött helyi közösségeknek hivatalosan bejegyzett jogi személyiséggé kellett válniuk, mivel a program végrehajtásához számos feladat elvégzését az Irányító Hatóság a helyi közösségekre bízta. A helyi közösségek három jogi személyiségi forma közül választhatták ki a számukra legmegfelelőbbet (nonprofit zrt, nonprofit kft, egyesület).

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (HVS) LEADER fejezetének végrehajtásához nyújtandó támogatások részletes feltételei pályázati felhívás keretében kerültek megfogalmazásra. A pályázati felhívás jogcímeekre vonatkozó részletes szabályai mellett az egyes célterületekre vonatkozó kritériumokat a célterület adatlap tartalmazta.

Az újabb pályázati időszak 2013 júniusában indult el. A HVS LEADER fejezetének végrehajtásához 2013-ban meghirdetett támogatásokra 2013. június 17-től 2013. szeptember 30-ig lehetett pályázatot benyújtani, amelyek feldolgozása még tárgyévben el is kezdődött.

A IV. tengelyen **10,6 milliárd forint közösségi és 3,0 milliárd forint nemzeti kifizetés történt, összesen 13,6 milliárd forint összegben.**

A támogatás uniós hozzájárulásának mértéke konvergencia és nem konvergencia régiók függvényében itt is eltérő. **A közösségi hozzájárulás átlagos mértéke a IV. tengely esetében a Programban 76,62 százalékában került meghatározásra.**

V. tengely: Technikai segítségnyújtás

A Technikai Segítségnyújtás (TS) céljaira az év végi teljesítés **5,6 milliárd forint volt.**

Az EMVA TS előirányzata az eredményes végrehajtást segíti a programok előkészítésével, végrehajtásával, monitoringjával, értékelésével, kommunikálásával kapcsolatos feladatok támogatása, finanszírozása révén.

14.2.2.2. Halászati Operatív Program

A 2008. szeptember 9-én jóváhagyott, az Európai Bizottság által elfogadott Halászati Operatív Program (HOP) keretében komoly fejlesztések megvalósítására nyílt lehetőség a 2007–2013-as időszakban. A program keretében kifizetett támogatások uniós és hazai forrásból származnak.

Az Európai Halászati Alap intézkedéséhez kapcsolódó támogatások forrása **a konvergencia régiókban 75 százalék uniós, 25 százalék hazai költségvetési támogatás**. A beruházások kisebb része a nem konvergencia régióban valósul meg, itt a támogatási intenzitás 40 százalék, a társfinanszírozási arány 50–50 százalék.

Az Európai Bizottság a *C(2013) 3986. számú határozatával* 2013. június 26-án hagyta jóvá a HOP módosítását. A módosítás fő célja az volt, hogy pénzügyi átcsoportosítás révén lehetővé tegye a II. prioritási tengelyen további, összesen **3,7 millió euró értékű beruházás** (Akvakultúra, Halfeldolgozás, Természetesvízi halászat) támogatását a konvergencia régió, biztosítva ezzel az intézkedések folyamatosságát a teljes programozási időszak alatt. A tengelyen belüli intézkedések az akvakultúrához, a vízi környezetvédelemhez, valamint a halfeldolgozáshoz és a marketinghez kapcsolódnak.

A III. tengelyen két program található a *Közösségi Halmarketing* és a *Közösségi Halászati Tudástranszfer*. A programok megvalósítása közbeszerzési eljárással és pályázati úton valósul meg.

14.2.3. Piaci és intervenciók intézkedések

Ebben a fejezetben kerülnek bemutatásra a tisztán uniós forrásból finanszírozott kül- és belpiaci intézkedések, valamint azon belpiaci intézkedések, amelyek a társfinanszírozás elvén, nemzeti kiegészítéssel valósulnak meg.

Belpiaci intézkedések

Ezen intézkedéscsoporton belül **a borpiaci ágazat támogatása az egyetlen olyan intézkedés**, amely tisztán uniós forrásból valósul meg.

Az Európai Unió a borágazat számára a támogatásokat 5 évre tervezett nemzeti támogatási programokon keresztül biztosítja, amely az adott tagállam támogatási terveit tartalmazza, de a támogatás teljes összege az uniótól érkezik. Az első, a *2008–2013 közötti időszakra 122 millió euró állt rendelkezésre*, amely összeg túlnyomó többsége (**84 százalék**), **a termelés szerkezetének megújítását szolgálta a szőlő szerkezetátalakítás és átállítás intézkedésen keresztül**. További **8 százalék a beruházások támogatására**, 5 százalék a melléktermékek ellenőrzött kivonását, a lepárlást támogatta. A keret fennmaradó része (3 százalék) a borok alkoholtartalom-növelésének, valamint a szeszesital-piac ellátását szolgáló lepárlás támogatására került felhasználásra. Magyarország a számára előirányzott keretet csaknem teljes egészében felhasználta. A nemzeti támogatási program támogatásai elősegítették a magyar szőlő-bor szektor versenyképességének javítását, a minőségi alapanyagot adó, és gazdaságosabban művelhető ültetvények számának növelését

A borászati ágazat 2013-ban 8,4 milliárd forint támogatásban részesült.

A nemzeti kiegészítő támogatással működő programokra 2013-ban 20,1 milliárd forint kifizetés történt, amely **10,2 milliárd forint nemzeti, és 9,9 milliárd forint uniós** forrásból valósult meg.

A 2012/2013. tanévi **Iskolagyümölcs Program** célja a gyermekek zöldség- és gyümölcsfogyasztásának hosszútávon történő növelése és az egészséges étkezési szokások kialakítása a túlsúlyosság és az elhízás csökkentése érdekében. A program az általános iskolák 1–4. évfolyamán tanuló gyermekek számára biztosított friss gyümölcsöt és zöldséget, valamint 100%-os gyümölcslevet a 2012. szeptember 10. és 2013. június 2. közötti időszakban. A program keretében végre kellett hajtani úgynevezett kísérő intézkedéseket is, amelyek az egészséges étkezési szokásokkal, valamint a zöldség-gyümölcs ágazattal kapcsolatos ismeretek bővítését szolgálták. 2012/2013. tanévben 1 880 általános iskolában (az alsó tagozattal rendelkező általános iskolák 85,1 százalékában) 341 274 fő tanuló, azaz **az alsó tagozatos gyermekek 88,7 százaléka kapott gyümölcsöt és zöldséget, illetve gyümölcslevet**. A 2013/2014. tanévben már 2 032 iskola 538 832 tanulója vett részt a programban.

A támogatás kedvezményezettjei a 2012/2013. tanévben a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 20. § (1) bekezdés *b*) pontja és (2) bekezdése szerinti általános iskolák 1–4. évfolyamán tanuló gyermekek, a 2013/2014. tanévben az 1-6. osztályos gyermekek, a támogatás jogosultjai a közoktatási intézmények, illetve az intézmények fenntartói, míg a támogatási összeg igénylői ***a program beszállítói, azaz a zöldség-gyümölcs termelői csoportok és termelői szervezetek, termelői szervezetek társulásai, valamint a termelők.***

A résztvevő iskolákban heti kettő-négy adag termék kiosztására került sor. A kiosztott friss termékek (alma, körte, szilva, paradicsom, sárgarépa és paprika) összes mennyisége 20,8 millió adag (mintegy 2 076,3 tonna), míg a feldolgozott termékeké (100%-os gyümölcsle) 5,5 millió adag (11 075 hektoliter) volt. A termékek 93 százaléka integrált termesztésből származott. A program keretében adott termékek származási helye Magyarország volt. Az Iskolagyümölcs Program uniós társfinanszírozással megvalósított program. A közösségi forrás aránya 48,31 százalék, a nemzeti forrás aránya 51,69 százalék.

Az **Igyál tejet program** célja az óvodás gyermekek, általános iskolás, valamint középiskolás korosztályú tanulók tejjel (ízesített és natúr), illetve tejtermékkel (kefir, natúr és ízesített joghurt, ömlesztett sajt) történő ellátása, táplálkozási szokásainak pozitív irányba történő elmozdítása. 2013-ban nagyságrendileg 250–300 ezer gyermek (óvodás, iskolás és középiskolás) vett részt a programban.

A vonatkozó hazai szabályozás értelmében a közösségi támogatás mindegyik (óvodás, általános iskolás, középiskolás) ellátott korosztály esetében, míg nemzeti kiegészítő támogatás az óvodások és az általános iskolások esetén igényelhető. Egy adag (2,5 dl) tej esetében a közösségi támogatás mértéke nagyságrendileg 9–10 forint körül alakul, a nemzeti támogatás mértéke 11–51 forint.

2013. évben a harmadik **Magyar Méhészeti Nemzeti Program** intézkedéseiben belül a legnagyobb súllyal bíró feladatok: varroa atka elleni védekezés, szaktanácsadói hálózat működtetése, méhcsaládok számának szinten tartása, rendezvények, képzés, vándoroltatáshoz szükséges eszközök beszerzése, kaptárak felszerelése és azonosítása, bemutató méhészetek látogatása, a méz fizikai-kémiai tulajdonságainak elemzése, szakmai ismeretek bővítése, méhegészségügyi és környezetterhelési monitoring vizsgálat. A Méhészeti Nemzeti Program 50 százalékban európai uniós, 50 százalékban hazai forrásból került finanszírozásra.

Egyes speciális szövetkezések (TÉSZ) támogatása a zöldség-gyümölcs termelői csoportok létrejöttét, illetve működőképességének fenntartását segíti elő. E szervezetek létrehozásának alapvető célja, hogy megteremtse a tagok integrációját és olyan termelő infrastrukturális kapacitásokat hozzon létre, amelyek egyedileg nem gazdaságosak. A zöldség-gyümölcs termelői szervezetként való elismerést célzó zöldség-gyümölcs termelői csoportok közösségi szabályokon alapuló támogatása elsősorban a szükséges infrastruktúra kialakítását ösztönzi beruházási támogatással.

A zöldség-gyümölcs termelői csoportok **működési támogatásának forrásösszetétele: uniós rész 75 százalék, nemzeti rész 25 százalék.** A zöldség-gyümölcs termelői csoportok **beruházási támogatásának forrásösszetétele: a termelői csoport saját hozzájárulása (önerő) 25 százalék, az uniós rész 0–50 százalék, nemzeti rész 75–25 százalék.**

A 2013. évben a rendelkezésre álló források **8 százalékát a termelői csoportok működési támogatására, 12 százalékát a termelői szervezetek működési alapjának kiegészítésére, 80 százalékát pedig a termelői csoportok beruházásainak támogatására használták fel a támogatásra jogosultak.**

Az **egyed-állatbetegségek megelőzésének és felszámolásának támogatása** uniós társfinanszírozás aránya betegségenként eltérő: a fertőző szivacsos agyvelőbántalmak megelőzése esetén a vizsgálatok költségét 100 százalékban az uniós téríti meg, a veszettség elleni védekezés költségeihez az uniós 75 százalékban járul hozzá, míg egyes állatbetegségek esetén a finanszírozás 50 százalékban hazai, 50 százalékban uniós forrásból történik.

2013-ban az alábbi célterületeken lehetett pénzügyi hozzájárulást igénybe venni:

- a kékenyelv betegség az endemikus vagy nagy fertőzési kockázatot jelentő területeken;
- a Gallus gallus tenyésztés-, tojó- és brojlercsirke-állományokban, valamint a pulykaállományokban előforduló szalmonellózis (zoonózist okozó szalmonella);

- a klasszikus sertéspestis;
- a baromfiban és a vadon élő madarakban előforduló madárinfluenza;
- a fertőző szivacsos agyvelőbántalmak (TSE), szarvasmarhák szivacsos agyvelőbántalma (BSE) és sűrűlőkór;
- a veszteség felszámolására, az ellenük való védekezésre és figyelemmel kísérésükre irányuló éves és többéves nemzeti programokhoz kapcsolódóan;
- innen került finanszírozásra továbbá a méhesládok pusztulásával kapcsolatos felügyeleti program is;

91. táblázat: Piaci és intervenciók intézkedések (millió forint), 2013

Jogcímek	Összeg
Piaci támogatások, ebből	18 560,0
a) Belpiaci intézkedések	18 407,0
▪ Kiegészítő nemzeti támogatással működő programok uniós része	9 967,5
<i>Magyar Méhészeti Nemzeti Program</i>	540,3
<i>Iskolatej program</i>	464,3
<i>Iskolagyümölcs program</i>	1 217,7
<i>Egyes speciális szövetkezők támogatása</i>	7 077,7
<i>Egyes állatbetegségek ellenőrzése, felszámolása</i>	667,5
▪ Borászati ágazat támogatása, ebből	8 439,5
<i>Szőlőültetvények szerkezet-átalakításának és átállításának támogatása</i>	6 312,1
<i>Borászati gépek, technológiai berendezések beszerzésének támogatása</i>	1 906,7
<i>A szőlőfeldolgozás és a borkészítés során keletkező melléktermékek támogatással történő lepárlásának támogatása</i>	216,7
<i>Szőlőültetvények kivágásának támogatása</i>	4,0
b) Külpiaci intézkedések	153,0
▪ Baromfi és baromfihús exporttámogatás	139,9
▪ Élő marha és marhahús exporttámogatás	12,3
▪ Tojás export	0,8
Intervenciók költségei	3 967,5
Kiegészítő nemzeti támogatással működő programok nemzeti része	10 171,6
▪ Magyar Méhészeti Nemzeti Program	540,3
▪ Iskolatej program	1 902,0
▪ Iskolagyümölcs program	547,1
▪ Egyes speciális szövetkezők támogatása	3 449,6
▪ Egyes állatbetegségek ellenőrzése, felszámolása	262,4
▪ Uniós programok ÁFA fedezete	3 470,2
Összesen	32 699,1

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

14.2.4. Nemzeti támogatások

Nemzeti támogatások címén 2013-ban 55,5 milliárd forint, gázolaj utáni jövedéki adó visszatérítés címén pedig 28,7 milliárd forint került kifizetésre.

A VM költségvetésén belül *meghatározó jelentőségű a Folyó kiadások és jövedelemtámogatások előirányzatának nagyságrendje, a hazai kifizetések 66,3 százaléka, mintegy 44 milliárd forint ezen a jogcímen teljesült.* Az előirányzat célja a különböző támogatási konstrukciók működtetésével a mezőgazdasági termelők költségeinek csökkentése és jövedelmi helyzetének javítása.

Innen kerül finanszírozásra az *átmeneti nemzeti támogatás* (a top-up jogcím utódja), amelynek összege 2013-ban az *anyakecsketartás*, valamint az *anyajuhtartás de minimis támogatásokkal* együtt elérte a *17,7 milliárd forintot*.

Több, különböző állattenyésztési ágazatot segítő támogatás forrása is ez az előirányzat. *Legjelentősebbek az állattóléti támogatások, amelynek célja a baromfi és sertés ágazatban az uniós előírásokon túlmutató állattóléti kötelezettségvállalás ellentételezése.* Ezen a jogcímen 2013-ban összesen *12,6 milliárd forint kifizetés történt*, amelyből *5,8 milliárd forint a baromfi, 6,8 milliárd*

forint a sertés ágazat részére teljesült. Ugyancsak meghatározó volt az állatbetegségek megelőzésének és az állati hulla elszállításának támogatása is.

A vonatkozó uniós jogszabályok alapján a **cukor** szerkezetátalakítást követően azok a vállalkozások, melyek a gyárbezárások ellenére tovább folytatják a cukorrépa termelést, öt évi nemzeti támogatást kaphatnak. A 2012. gazdasági évet (a gazdasági év október 1-től a következő év szeptember 30-ig tart) érintően a **termelés támogatására 2013-ban 1,9 milliárd forint került kifizetésre.**

Az előirányzat terhére valósulhat meg az agrárszektorban meghirdetésre került **hitelprogramok kamattámogatása**, továbbá innen került kifizetésre a **Hajdú-Bét** és a **Pápai Hús élőállat beszállítóinak támogatása** is.

A fentiekén kívül az előirányzaton rendelkezésre álló forrás teszi lehetővé, hogy a mezőgazdasági termelők **a szőlő- és gyümölcsös ültetvények művelése során történő gázolaj-felhasználáshoz de minimis támogatást vegyenek igénybe.** A támogatáshoz kapcsolódik a VM fejezetében nem szereplő **gázolaj jövedéki adó visszatérítés** is. A vonatkozó kormányrendelet alapján a mezőgazdasági termelő évi 97 l/ha gázolaj mennyiség után az üzemanyag adójának 82 százalékát igényelheti vissza a NAV-tól. **Az adókedvezmény összege 2013-ban 28,7 milliárd forint volt.**

A nemzeti agrár-kárenyhítési előirányzat forrásait egyrészt a gazdálkodók befizetései, másrészt a gazdákéval legalább azonos mértékű állami hozzájárulás adja. **A 2013. évben a 2012. évi károk kompenzálására mintegy 7,6 milliárd forint került kifizetésre.** A legsúlyosabb károkat 2012-ben az **aszály** okozta, a kárenyhítő juttatás elérte a **4,7 milliárd forintot.** Emellett a **tavaszi fagykár** kifizetése meghaladta az **1,1 milliárd forintot**, a **téli fagykár** pedig az **1,5 milliárd forintot.**

A nemzeti támogatások közül kiemelendő a **Tanyafejlesztési Program**, mely bár az agrár-célelőirányzatok között szerepel, az egyik legjelentősebb támogatási jogcím.

A tanyai gazdálkodás sajátos értékeinek megmentését, megújítását, valamint a tanyasi életmód, a tanyán működő családi gazdaságok hátrányainak csökkentését célul kitűző nemzeti támogatás alapvetően kétféle program keretében vehető igénybe: az önkormányzati típusú, helyi közösségek, számára, valamint az egyéni típusú, tanyagazdák számára megalkotott program keretében.

Az első alkalommal 2011-ben meghirdetett Tanyafejlesztési Program keretében **929,9 millió forint** összeg értékben **201 db pályázat** nyert el támogatást. A második alkalommal, megemelt keretösszeggel elindult programban **233 db pályázat** nyert el összesen **1 454,8 millió forint** támogatást. A Program keretében a következő támogatási célokra lehetett pályázni:

TP-1 – önkormányzati típusú támogatási célok:

- *Tanyai termékek piacra jutásának elősegítése;*
- *Tanyás térségek külterületi földútjainak karbantartását, rendszeres felújítását biztosító vontatott munkagépek, eszközök beszerzése;*
- *Villany nélküli tanyák energiaellátását biztosító önkormányzati fejlesztések;*
- *Tanyákon élők egészséges ivóvízzel történő ellátása érdekében szükséges vízminőség vizsgálatok elvégzése (csak 2011-ben);*
- *Tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése;*
- *Térségi tanyafejlesztési programok kidolgozása;*

TP-2 – egyéni típusú támogatási cél:

- *Tanyagazdaságok fejlesztése.*

A 2011. évi Program nyertes pályázói közül – főleg az engedélyköteles építési beruházások, valamint az önkormányzati tanyavillamosítási projektek esetén – többen csak 2013-ra tudták elszámolásukat benyújtani. A 2012. évi Program pedig teljes egészében 2013-tól kezdve került kifizetésre.

A fentiek alapján a 2013-ban során kifizetett összeg mintegy **1,7 milliárd forint** volt.

92. táblázat: Nemzeti támogatások teljesülése (millió forint), 2013*

Jogcím	Összeg
Folyó kiadások és jövedelemtámogatások, ebből:	43 999,9
▪ Átmeneti nemzeti támogatások	17 741,8
▪ Állatjóléti támogatások	12 619,1
▪ Egyes állatbetegségek megelőzése, leküzdése	5 774,6
▪ Állati hulla elszállítási és ártalmatlanítási támogatása	1 835,3
▪ Cukorrépa termelők nemzeti kiegészítő támogatása	1 956,0
▪ Gázolaj jövedéki adójának de minimis támogatása (szőlő- és gyümölcsös ültetvények)	254,6
▪ Biztosítási díjtámogatás a mg-ban	222,4
▪ Hajdú-Bét élőállat-beszállítóinak de minimis támogatása	235,2
▪ Pápai Hús 1913 Kft. Élőállat beszállítóinak általános de minimis támogatása	448,2
▪ Pápai Hús 1913 Kft. Élőállat beszállítóinak támogatása engedményezési szerződések alapján	233,4
▪ Agrárfinanszírozás kamattámogatás, KKV kezési díjtámogatás, ÁSZK, MFB Agrárforgó, MFB Fagykár	1 644,0
▪ Mezei őrszolgálat	385,9
▪ Szárított takarmány de minimis támogatása	177,8
▪ Rendezett piaci kapcsolatok kialakítása	72,7
▪ Minőségi pontytenyésztés támogatása	59,9
▪ Növény-egészségügyi vizsgálatok támogatása	53,5
▪ Jégeső elhárítás támogatása	50,0
▪ Tejágazat támogatása aflatoxin szennyezettség miatt	36,3
▪ Egyéb kifizetések (adatszolgáltatási díjak, NAV költségek, RKI visszafizetés)	199,2
Nemzeti agrárkarenyhítés	7 592,0
Tanyafejlesztés	1 665,7
Állattenyésztési feladatok	815,7
Egyéb nemzeti támogatások (sertésstratégia, erdészet, állat és növénykártaalanítás, fejlesztési típusú támogatások)	1 405,1
Összesen	55 478,4
A mezőgazdaságban felhasznált gázolaj utáni jövedéki adó-visszatérítés (VM fejezetén kívül szereplő támogatás)	28 714

*A nemzeti támogatások között 2013-ban nem szerepelnek az Unió programok árfolyam-különbözete, valamint az Egyéb EU által nem térített kiadások előirányzatán teljesült összegek.

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

14.3. Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások kiemelt területei

A fejezet célja bemutatni, hogy az egyes ágazatok milyen arányban részesedtek 2013-ban az agrár- és vidékfejlesztési támogatásokból. Mindenképpen fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy az állattenyésztésen belül a jogcímek alágazatonkénti felosztása nem minden esetben volt megvalósítható, ezért pontos arányokról nem beszélhetünk. Több ágazatot érint a SAPS támogatás is, amelyből részesülhetnek szántóterületek, állandó gyepterületek, állandó kultúrák, konyhakertek, tehát a szántóföldi növénytermesztők mellett a legeltető állattartók és a kertészeti ágazatok is.

14.3.1. Állattenyésztési támogatások

Az agrár- és vidékfejlesztési támogatásokból **az állattenyésztés ágazat 129,8 milliárd forinttal részesült, amely az összes támogatás 19,4 százaléka.** A kifizetések meghatározó része a **szarvasmarha**, ezen belül a **tej ágazatot** érintette, a jogcímek közül az alábbiak a legjelentősebbek:

Az EMVA-ból finanszírozott tej állatjóléti támogatásra 2011. április 1. és április 30. között lehetett támogatási kérelmet benyújtani. *A támogatás ötéves, amelynek célja a tejágazatban tartott szarvasmarha-állomány jólétének javítása, ezen keresztül jobb minőségű tej előállítás, a tartásból származó pontszerű környezeti terhelés (főleg ammónia és nitrát) mértékének csökkentése, valamint a biztonságos és egészséges ételmiszerrel való ellátás biztosítása és az ehhez fűződő fogyasztói bizalom fokozása.*

A jogcím keretében **1 080 ügyfél** kapott támogatást, **2013-ban összesen 6,5 milliárd forint** összegben.

A kormány 2010-ben bevezette a termeléshez kötött különleges tejtámogatást. A támogatás fajlagos, rendeletileg meghirdetett összege **2013-ban 9,27 Ft/kg** volt, amelyből mintegy **2 700**

tejtermelő részesedett összesen mintegy **13,9 milliárd forint** értékben. A támogatás 50 százaléka októberben, a fennmaradó rész pedig december végéig kifizetésre került.

A tej ágazat részesedett a kiegészítő nemzeti támogatás (top-up) rendszeréből is, amelynek forrása a nemzeti költségvetés. Ezen a jogcímen **8,3 milliárd forint** kifizetése valósult meg.

A **húsmarha** tenyésztők **6,2 milliárd forint átmeneti nemzeti támogatást** kaptak, amihez három jogcímen juthattak hozzá: *húsmarha támogatás (hízott bika)*, *anyatehén támogatás* és *extenzifikációs támogatás* (bizonyos állatsűrűséghez kapcsolódva az EU szabályozásnak megfelelően). A közvetlen uniós támogatások között szereplő, *kérődző szerkezetátalakítás jogcímből*, **10,6 milliárd forintban** részesültek.

A **sertés-tenyésztők** támogatása **teljes egészében nemzeti forrásból valósult meg**. Mivel az Európai Unió Közös Agrárpolitikája a sertéshúst az úgynevezett laza piacsabályozású termékek között tartja számon, *az ágazatban nincs lehetőség erőteljes piaci beavatkozásokra, így a nemzeti támogatások kiemelt szerepet kapnak*.

Az állatjóléti támogatások jelentőségét az adja, hogy az állatjóléti többlet kötelezettségvállalás ellentételezéseként, közvetlenül és hatékonyan segíti az ágazatot. Ezen a jogcímen 2013-ban **a sertéstartók 6,8 milliárd forint** forráshoz jutottak.

A Kormány által elfogadott sertésstratégia célja 2020-ig a sertésállomány jelentős növelése, új munkahelyek létrehozása, exportpiacok keresése. A több éves program keretein belül kutatási feladatok, minőségbiztosítási eredetigazolási programok, marketing programok, sertéságazati információs rendszer, valamint azonosítási, nyilvántartási, nyomon követési rendszer fejlesztése is szerepel.

A sertésstratégia keretén belül 2013-ban *két termeléshez köthető támogatás* került kihirdetésre: *a sertésfeldolgozást végző élelmiszer-feldolgozók részére nyújtott de minimis támogatás*, valamint a *hazai genetikai alapok fejlesztésére, a törzskönyvezés, a teljesítményvizsgálatok és a mesterséges termékenyítés technikai hátterének fejlesztésére nyújtott de minimis támogatás*. Ezen sertéságazat helyzetét javító stratégiai intézkedésekre (ami nem termelői támogatás) a szerződések a 2013-ban rendelkezésre álló **1,6 milliárd forintos** keret teljes egészére megkötésre kerültek.

A **baromfi ágazat** támogatásában meghatározó jelentőséggel bír a nemzeti forrásból finanszírozott *állatjóléti támogatás*, amelynek keretében 2013-ban **5,8 milliárd forint** kifizetés történt.

A **juhágazat 1,8 milliárd forint** átmeneti nemzeti támogatásban és **2,8 milliárd forint** közvetlen uniós támogatásban (*kérődző szerkezetátalakítás jogcímen*) részesült.

Az állatbetegségek elleni védekezés támogatása két jogcímen keresztül valósul meg. Az *Egyes állatbetegségek megelőzése, leküzdése* támogatást a *hazai költségvetés* biztosítja, célja az állatállományokat veszélyeztető egyes állatbetegségek megelőzése, felszámolása, figyelemmel kísérése. E jogcímen 2013-ban *5,8 milliárd forint* kifizetés történt. A **baromfitartók 1,4 milliárd**, az **egyéb állattartók 4,3 milliárd forint** értékben vettek igénybe támogatott állategészségügyi szolgáltatásokat.

Az *Egyes állatbetegségek megelőzésének és felszámolásának támogatása* jogcím a rendeletben meghatározott állatbetegségek és zoonózisok elleni, az uniós tagországok számára kötelezően előírt védekezéshez nyújt támogatást, ami EU-s pénzügyi hozzájárulást is magában foglal. Az intézkedés **keretében 929,9 millió forintot** folyósítottak.

93. táblázat: Az állattartóknak folyósított támogatások (millió forint), 2013

Jogcím	Összeg
Szarvasmarha, ebből	47 891,7
a) Tejágazat	31 089,9
▪ EMVA - Tejágazat állatjólét	6 535,0
▪ Nemzeti tej támogatás	8 278,8
▪ Tejágazat támogatása az aflatoxin szennyezettség miatt	36,3
▪ Iskolatej program	2 366,4
▪ Különleges tej támogatás	13 873,4

b) Húsmarha-tartás	16 801,8
▪ <i>Kérődző szerkezetátalakítás</i>	10 623,0
▪ <i>Anyatehén-termeléshez kötött</i>	3 699,1
▪ <i>Húsmarha-termeléstől elválasztott</i>	1 918,9
▪ <i>Szarvasmarha tartás extenzifikációs támogatása</i>	548,5
▪ <i>Szarvasmarha export</i>	12,3
Sertés	6 853,5
▪ <i>Állatjóléti támogatás</i>	6 770,9
▪ <i>A sertéságazat helyzetét javító stratégiai intézkedések támogatása</i>	82,6
Baromfi	6 699,0
▪ <i>Állatjóléti támogatás</i>	5 848,2
▪ <i>EMVA baromfi telepek korszerűsítése</i>	710,1
▪ <i>Baromfi, baromfi hús export</i>	139,9
▪ <i>Tojás export</i>	0,8
Juhok, kecskék	4 786,9
▪ <i>Kérődző szerkezetátalakítás</i>	2 821,3
▪ <i>Anyajuh támogatás</i>	280,4
▪ <i>Anyajuhtartás kiegészítő támogatás – termeléstől elválasztott</i>	235,3
▪ <i>Anyajuh de minimis támogatás</i>	1 302,8
▪ <i>Anyakecske de minimis támogatás</i>	47,3
▪ <i>EMVA - juhok és kecskék elektronikus jelölése</i>	99,8
Egyéb jogcímek	63 553,8
▪ <i>Állattenyésztési feladatok</i>	815,7
▪ <i>Egyes állatbetegségek megelőzése, leküzdése, ebből:</i>	5 774,6
♦ <i>Baromfi</i>	1 426,2
♦ <i>Egyéb</i>	4 348,4
▪ <i>Állati hulla elszállítási és ártalmatlanítási támogatás</i>	1 835,3
▪ <i>Állat- és növénykártalanítás (felülről nyitott előirányzat)</i>	963,8
▪ <i>EMVA állattartó telepek korszerűsítése ÁTK</i>	46 840,1
▪ <i>Őshonos mezőgazdasági állatfajták tenyésztésben történő támogatása</i>	619,8
▪ <i>Egyes állatbetegségek megelőzése, felszámolása</i>	929,9
Összesen	129 784,9

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály

14.3.2. Szántóföldi növénytermesztők támogatása

A szántóföldi növénytermesztők által igényelhető támogatások meghatározó részét *a közvetlen uniós támogatások* jelentették, amelyen belül *a területalapú támogatás (SAPS) kiemelkedő* jelentőségű.

A **cukorrépa termelők** kétféle támogatást vehettek igénybe. A tisztán uniós forrásból finanszírozott *elkülönített cukor támogatás* célja a cukorrépa termelők – cukorárak csökkenése miatti – árbevétel-kiesésének kompenzálása. Emellett, a vonatkozó uniós jogszabályok alapján a cukor szerkezetátalakítást követően azok a vállalkozások, melyek a gyárbezárások ellenére tovább folytatták a termelést, öt évig nemzeti támogatást kaphattak.

94. táblázat: A szántóföldi növénytermesztőknek folyósított támogatások (millió forint), 2013

Jogcím	Összeg
SAPS*	309 630,4
Elkülönített cukor	11 536,7
Különleges rizstámogatás	354,1
Növény-egészségügyi vizsgálatok támogatása	53,5
Szárított takarmány de minimis támogatása	177,8
Virginia dohány - termeléstől elválasztott	978,5
Burley dohány- termeléstől elválasztott	143,6
Dohány szerkezetátalakítás**	6 788,0
Cukorrépa termelők nemzeti kiegészítő támogatása	1 956,0
EMVA - szárítók támogatása	1 153,4
Összesen	332 772,0

*A SAPS kifizetésekből a szántóföldi növénytermesztők mellett a legeltető állattartók és a kertészeti ágazatok is részesültek, az alágazatok közötti megosztás nem állt módunkban.

**A zöldség-gyümölcs és dohány szerkezetátalakítás kifizetéseinek a dohány ágazatra vonatkozó részét tartalmazza.

A 2012. gazdasági évet (a gazdasági év október 1-től a következő év szeptember 30-ig tart) érintően a **termelés támogatására „cukorrépa termelők nemzeti kiegészítő támogatása” jogcímen 2013-ban 1,9 milliárd forint került kifizetésre**

A dohánytermesztés támogatása szintén két forrásból valósult meg. A *dohány szerkezetátalakítás* címén mintegy **6,8 milliárd közösségi**, a *nemzeti kiegészítő támogatás dohány jogcímén 1,1 milliárd forint nemzeti* támogatás került kifizetésre.

14.3.3. Kertészeti ágazat támogatása

A kertészeti ágazat 2013-ban kapott támogatásának mintegy 60 százaléka társfinanszírozásban valósult meg. A zöldség-gyümölcs TÉSZ-ek **10,5 milliárd forint** támogatáshoz jutottak. Beruházásokra 5,2 milliárd forint támogatást vettek igénybe a gazdák. Az unió által közvetlenül folyósított összeg a *SAPS*, a *közvetlen támogatásokhoz kapcsolódó elkülönített zöldség-gyümölcs és bogyógyümölcs támogatás*, valamint a *zöldség-gyümölcs szerkezetátalakítás* jogcímekhez kapcsolódott.

95. táblázat: A kertészet ágazat részére folyósított támogatások (millió forint), 2013*

Jogcím	Összeg
Egyes speciális szövetkezesek támogatása	10 527,3
Iskolagyümölcs program	1 764,8
EMVA - Kertészet korszerűsítése	3 138,0
EMVA - Kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez nyújtandó támogatás	164,7
EMVA - Kertészeti ültetvények korszerűsítése, létesítése	1 530,0
EMVA - Gyümölcs- és kertészeti ültetvények korszerűsítése, létesítése	285,5
EMVA - Ültetvények korszerűsítése, telepítése	48,2
Területalapú támogatáshoz kapcsolódó elkülönített zöldség-gyümölcs	1 296,8
Területalapú támogatáshoz kapcsolódó elkülönített bogyós gyümölcs támogatás	109,7
Zöldség-gyümölcs szerkezetátalakítás	2 626,7
Összesen	21 491,7

*Az EMVA esetében tartalmazza a 2013-ban kifizetett előlegek összegét is. A zöldség-gyümölcs és dohány szerkezetátalakítás kifizetéseinak az ágazatra vonatkozó részét tartalmazza.

15. Agrárpénzügyek

15.1. Adó- és járulékrendszer

Az adórendszerben bekövetkező változások túlnyomó részt pozitívan befolyásolták a mezőgazdasági ágazat szereplőit. Számos egyszerűsítő lépett életbe, csökkent az adminisztrációs teher, új adózási módok kerültek bevezetésre és folytatódott a feketegazdaság elleni küzdelem. A 2013-ban életbe lépő lényegesebb változások az alábbiakban foglalhatók össze:

Személyi jövedelemadóval összefüggő szabályok (SZJA)

- új előírás, hogy *őstermelői tevékenységnek* minősül a saját gazdaságban termelt gyümölcs felhasználásával bérfőzés keretében történő párlatkészítés is;
- a mezőgazdasági igazgatási szerv ellenőrzi az *őstermelői igazolvány* használatának jogszerűségét és az abban foglalt adatok valóságát, a jogszerűtlen használatot pedig jelzi az adóhatóságnak;
- az őstermelő és az egyéni vállalkozó költségként számolhatja el a vagyon-, felelősség-, kockázati élet- és balesetbiztosításon kívül, a *kockázati betegségbiztosítás díját* is;
- a mezőgazdasági őstermelőket érintő, kedvező adózási szabályok változatlan formában érvényesek;

Társasági adóval összefüggő szabályok (TAO)

- bővült a *fejlesztési adókedvezmény* igénybevételének lehetősége a szabad vállalkozási zóna területén üzembe helyezett és üzemeltetett jelenértéken legalább 100 millió forint értékű beruházás, valamint a jelenértéken legalább 100 millió forint értékű energiahatékonyságot szolgáló beruházás üzembe helyezésével és a 206/2006.Korm.rendeletben foglaltak szerinti üzemeltetésével;
- a fejlesztési adókedvezmény érvényesítésének feltétele, hogy az adózó a beruházás megkezdésén kívül, annak befejezését is bejelentsse, és ne kapjon jogerős határozatban megállapított környezetvédelmi bírságot;
- változott a *jövedelem-(nyereség-) minimum meghatározása*: az összes bevételt növeli a taggal szembeni kötelezettség állománynövekményének 50 százaléka;

Általános forgalmi adóval összefüggő szabályok (ÁFA)

- a gabonák, olajos magvak és a fehérje növények értékesítése során *fordított adózási rendszer* működik 2012. július 1-től, amely 2018. december 31-ig meghosszabbításra került. Az esetlegesen fellépő likviditási problémák kezelésére *gyakorított ÁFA-bevallásra* van lehetőség;
- az *alanyi adómentesség* választására jogosító felső értékhatár 5 millió forintról 6 millió forintra emelkedett;
- *pénzforgalmi elszámolást* alkalmazhat az a kis- és középvállalkozás, amely gazdasági célú letelepedési helye/lakóhelye/szokásos tartózkodási helye belföld, nem áll csőd- vagy felszámolási eljárás alatt, nem választott alanyi adómentességet és bevétele áfa nélkül legfeljebb 125 millió forint. Az ilyen elszámolás választása esetén az adóalanynak a fizetendő adóját akkor kell megállapítania, ha a vevő az ellenértéket részére megtérítette, a beszerzései tekintetében levonási jogát akkor gyakorolhatja, ha a vételárat az eladó részére megfizeti;
- az adóalanyoknak rendszeres adatszolgáltatást kell teljesítenie az állami adóhatóság részére a géppel kiállított nyugták, számlák, valamint a pénztárgép adatairól (*pénztárgépi adatszolgáltatás*);

Új adózási módok bevezetése (KATA, KIVA)

- a *kisadózó vállalkozások tételes adóját (KATA)* az az egyéni vállalkozó, az egyéni cég, a kizárólag magánszemély taggal rendelkező betéti társaság és közkereseti társaság választhatja, akinek biztosítási, pénzügyi ügynöki tevékenységből, vagy ingatlan–bérbeadásból nem származik bevétele és adószámát az adóhatóság a bejelentkezést megelőző két éven belül nem törölte, vagy jogerősen nem függesztette fel;
- a *KATA-t* választó vállalkozásnak legalább egy, a vállalkozás tevékenységében részt vevő kisadózót be kell jelentenie. A bejelentésben nyilatkozni kell arról, hogy a kisadózó főállásúnak tekinthető-e.
- a kisadózó vállalkozás a főállású kisadózó után havi 50 ezer forint, a főállásúnak nem minősülő kisadózó után havi 25 ezer forint tételes adót fizet, minden kisadózóként bejelentett személy után külön–külön;
- ha a vállalkozás naptári évben elért bevétele meghaladja a 6 millió forintot, akkor a bevétel 6 millió feletti része után 40 százalékos mértékű adót kell fizetni;
- a tételes adó megfizetésével kiváltott közterhek: vállalkozói személyi jövedelemadó, vállalkozó osztalékalap utáni adó, átalányadó, társasági adó, személyi jövedelemadó, egészségbiztosítási és nyugdíjjárulék, munkaerő–piaci járulék, egészségügyi hozzájárulás, szociális hozzájárulási adó, szakképzési hozzájárulás;
- nem mentesül a tételes adó megfizetésével a kisadózó vállalkozás a kisadózónak nem minősülő személyek utáni bejelentési kötelezettségek és a részükre juttatott jövedelmek utáni adókötelezettségek alól, valamint az ÁFA–val kapcsolatos kötelezettségek alól sem, de választhatja az alanyi adómentességet;
- a *kisvállalati adót (KIVA)* választhatja az egyéni cég, a közkereseti társaság, a betéti társaság, a korlátolt felelősségű társaság, a zártkörűen működő részvénytársaság, a szövetkezet és a lakásszövetkezet, az erdőbirtokossági társulat, a végrehajtó iroda, az ügyvédi és a közjegyzői iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, a külföldi vállalkozó, a belföldi üzletvezetési hellyel rendelkező külföldi személy, amennyiben a meghatározott feltételeknek megfelel. (A feltételek felső korlátja az adóévet megelőző adóévben: átlagos statisztikai állományi létszám 25 fő, bevétel 500 millió forint, a beszámoló mérlegfőösszege 500 millió, az üzleti év mérlegforduló napja december 31., az adóévet megelőző két naptári évben folyamatosan működött);
- az adó alapja a pénzforgalmi szemléletű eredmény a járulékalapot képező személyi jellegű kifizetéssel növelve és korrigálva a törvény szerinti módosító tételekkel, de minimum a járulékalapot képező személyi jellegű kifizetések összege;
- a 16 százalékos mértékű *KIVA* megfizetésével az adózó mentesül a társasági adó, a szociális hozzájárulási adó és a szakképzési hozzájárulás bevallása és megfizetése alól;

Jövedéki adóval összefüggő szabályok

- *tiszta növényiolaj-gyártó adóraktárban* saját gazdaságban termelt alapanyagból előállítható tiszta növényi olaj saját, mezőgazdasági célú felhasználásra. Az előállított termék adómértéke hektáronként 97 liter mértékig a gázolaj adómértékének 18 százaléka;
- a mezőgazdaságban felhasznált gázolaj jövedéki adójának papír alapon történő visszaigényléshez sem kell csatolni a számlákat. 2013-ban 28.714 millió forint *adó-visszatérítést* kapott az ágazat;
- a szőlő-gyümölcsös ültetvények műveléséhez nyújtott de minimis támogatást *ugyanazon a nyomtatványon* lehet igényelni, mint amin a mezőgazdaságban felhasznált gázolaj jövedéki adója igényelhető vissza;
- saját termesztésű szőlőborból *egyszerűsített adóraktárban* (borászat) is előállítható legfeljebb 10 ezer liter palackos erjesztésű pezsgő;
- a benzin, üzemanyag célú gázolaj, bor és dohánygyártmányok kivételével a jövedéki termékek adómértéke nőtt;

Helyi adókkal összefüggő szabályok

- a *helyi iparűzési adó alapjából* már csak korlátozottan, sávosan progresszív módon vonható le az eladott áruk beszerzési értékének és a közvetített szolgáltatások értékének együttes összege;

Illetékkel összefüggő szabályok

- a *termőföldszerzés illetékmentessége* a családi gazdálkodókra is kiterjedt. A vagyonszerzőknek azonban nem a vásárlástól, hanem a birtokbavételtől számított legalább öt éven át kell a termőföldet mezőgazdasági célra hasznosítaniuk;
- *termőföld új fogalma*: az a földrészlet, amelyet a település külterületén az ingatlan-nyilvántartásban szántó, szőlő, gyümölcsös, kert, rét, legelő (gyep), nádas, erdő, fásított terület művelési ágban, vagy halastóként tartanak nyilván és a felsorolt valamelyik célra hasznosítják, ide nem értve a földrészleten bármilyen célra létesített épületet;

Mezőgazdaságot érintő mentességek

- mentesülnek az *e-útdíj* fizetése alól, azon mezőgazdasági termelők, amelyek árbevételének legalább 50 százaléka gabonafélék-, hüvelyes növények-, olajos mag-, rizs-, illetve zöldségfélék termesztéséből származik, meghatározott termények (zöldségek, dinnye, gabonafélék, olajos magvak) szállítása során, székhely/lakóhely és a termőföld/telephely közötti útszakaszra, a meghatározott termény betakarításának időtartamáig, de legfeljebb 30 napig;
- megjelent a biztosítási adó, amelyet a biztosítónak biztosítási szolgáltatás nyújtása esetén, a biztosítási díjak után kell fizetni. A mezőgazdasági biztosítások azonban mentesülhetnek a *biztosítási adó* alól;

Foglalkoztatással összefüggő szabályok

- a biztosított által *fizetendő járulékok mértéke* változatlan (nyugdíjjárulék 10%, természetbeni egészségbiztosítási járulék 4%, pénzbeli egészségbiztosítási járulék 3% és munkaerő-piaci járulék 1,5%), megszűnt azonban a nyugdíjjárulék fizetésének felső határa. A kistermelőket érintő kedvezményes járulékfizetési és egészségügyi hozzájárulás fizetési lehetősége változatlanul érvényes;
- a foglalkoztató által fizetendő szociális hozzájárulási adó 27 százalékos mértéke és a fizetési kötelezettség alóli mentességek változatlanok;
- a biztosítottak nem minősülők által fizetendő *egészségügyi szolgáltatási járulék* havi összege 6390 forintról (napi összege 213 forint) 6810 forintra (napi összege 227 forint) nőtt;
- az *egyszerűsített foglalkoztatás* keretében foglalkoztatott munkavállaló után mezőgazdasági időnyomunka esetén 500 Ft/nap, alkalmi munka esetén 1000 Ft/nap közterhet fizet a munkáltató továbbra is;

15.2. Agrár–kockázatkezelési rendszer

A 2013-as évben kedvező tendenciák jellemezték az új, 2012-ben bevezetett, kétpilléres mezőgazdasági kockázatkezelés rendszer működését.

Az **I. pillérben (kárenyhítés)** tovább nőtt a termelők száma az önkéntes csatlakozásnak, valamint a nagyvállalatok belépésének köszönhetően. A termelők által befizetett kárenyhítési hozzájárulás összege **4 százalékkal**, 4,13 milliárdról **4,30 milliárd forintra növekedett**, melyhez ugyanilyen összegű költségvetési forrás kapcsolódott, így a **Kárenyhítési Alap összege meghaladta a 8,60 milliárd forintot**.

96. táblázat: A kockázatkezelési rendszer I. pillérének működése (millió forint)

	2012	2013
Az I. pillérben részt vevő termelők száma (fő)	74 071	77 628
Befizetett kárenyhítési hozzájárulás (millió Ft)	4 135	4 300
A Kárenyhítési Alap tárgyévi forrása (millió Ft)	8 285	8 600
Bejelentett káresemények száma (db)	31 591	6 443
Bejelentett károsodott terület (ha)	1 131 687	149 711
Kárenyhítő juttatásban részesülő termelők száma (db)	4 401	1 169
Jogosan igényelt összeg (millió Ft.)	7 411	2 468
A kárenyhítő juttatás alapját képező károsodott terület (ha)	93 922	28 375

Forrás: MVH, NÉBIH

2013-ban nem károsította a hazai mezőgazdasági területeket súlyos káresemény, a bejelentett káresemények száma mindössze 6443 db volt, ami alig ötöde az előző évnek. A 2012-es évhez hasonlóan tavaly is az aszálykár sújtotta leginkább a termelőket, de az aszálykárral érintett terület és az arra kifizetett kárenyhítő juttatás összege is jelentősen csökkent (több mint 70%-kal). A második legjelentősebb káresemény 2013-ban is a tavaszi fagy maradt, mely azonban jelentősen kisebb kárt okozott, mint az előző évben. Az árvíz, a belvíz és a jégeső által okozott kár meghaladta az előző évi mértéket, de csak kisszámú termelőt érintett. Téli fagykár gyakorlatilag nem volt.

Ennek megfelelően a jogosnak megítélt kárenyhítő juttatás iránti kérelmek száma közel a negyedére esett vissza és a 2012. kárenyhítési évi 7,41 milliárd forint után a **2013. kárenyhítési évre vonatkozóan mindössze 2,47 milliárd forint jogos termelői igényt állapítottak meg az I. pillér keretében**, ezért visszaosztásra ismét nem volt szükség.

97. táblázat: A kockázatkezelési rendszer I. pillérének működése káresemények szerint

Káresemény	Bejelentett káresemények száma (db)		Bejelentett károsodott terület (ha)		Az adott káreseményre megítélt kárenyhítő juttatás összege (forint)*	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
aszálykár	20 418	1 890	983 486	66 956	4 716 065 288	1 157 605 712
belvízkár	18	1 131	50	30 067	-	222 951 713
felhőszakadókár	6	25	50	380	-	242 311
jégesőkár	1 214	1 465	24 028	31 077	7 544 077	439 898 581
mezőgazdasági árvízkár	8	357	45	7 133	-	86 119 697
tavaszi fagykár	6 172	1 365	50 902	10 615	1 514 218 017	542 069 080
téli fagykár	3 643	44	71 146	513	1 169 523 194	7 084 242
viharkár	107	90	1 971	1 287	4 900 766	11 599 768
nem releváns káresemény	5	76	8	1 683	-	-
Összesen	31 591	6 443	1 131 687	149 711	7 411 251 341	2 467 571 104

*Az MVH által készített kifizetési tervek adatai alapján.

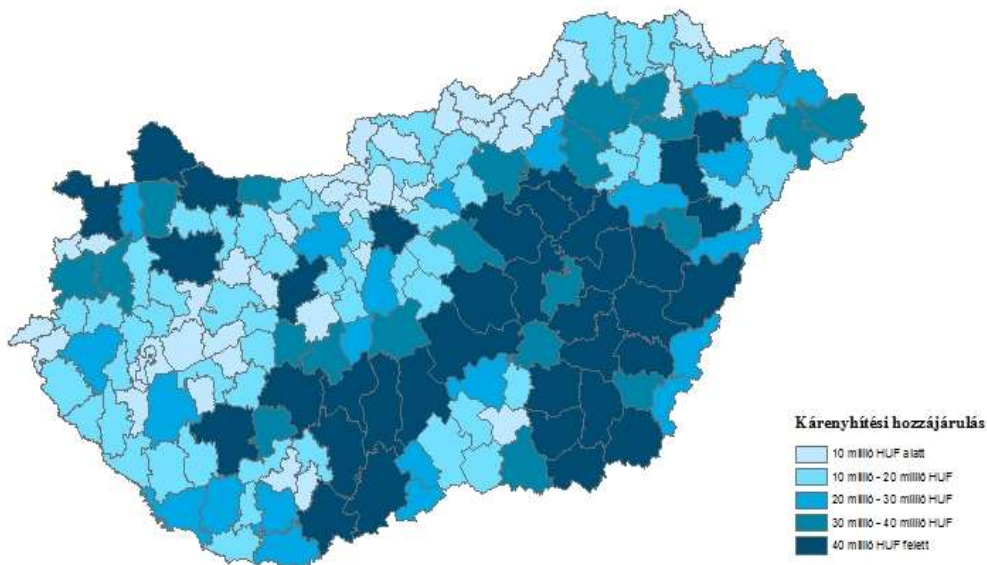
Forrás: MVH és NÉBIH, AKI Pénzügypolitikai Osztály

Az új kockázatkezelési rendszer működésének második évére tudatosult a termelőkben, hogy a rendszer a növénykultúra szinten legalább 30 százalékos mértékű károkat kezeli és 30 százalékot meghaladó mértékű üzemi szintű hozamérték-csökkenés esetén szerezhethetnek jogosultságot kárenyhítő juttatásra. Ugyanakkor a termelők jelentős részének a kockázatkezelési rendszer I. pillére továbbra is a biztosítás alternatíváját jelentette, nem pedig annak kiegészítőjét, így 2013-ban mintegy 87 százalékuk

nem rendelkezett megfelelő biztosítással, ennek következtében a neki járó kárenyhítő juttatás összegének csak a felét kaphatta meg (2012-ben ez a termelők közel 95 %-a esetén fordult elő).

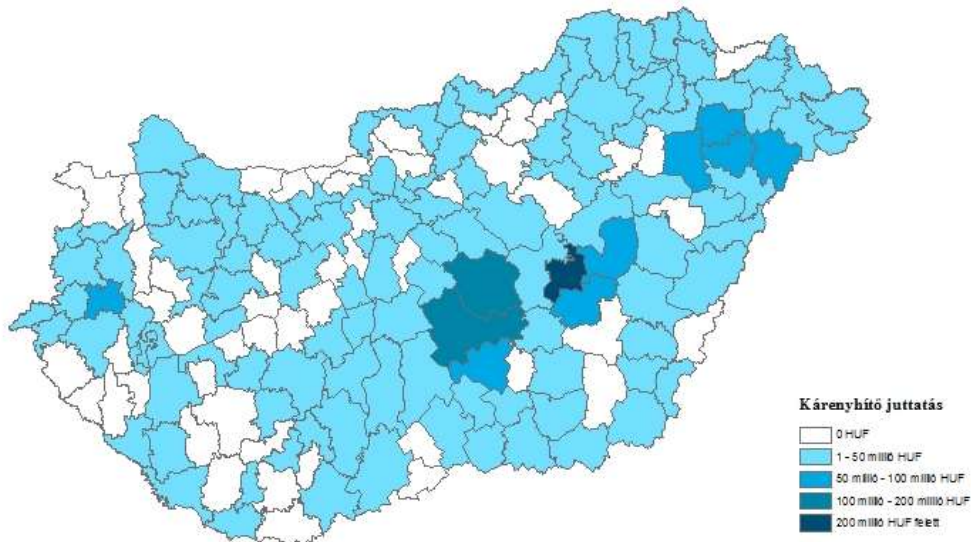
A kárenyhítési hozzájárulás⁹⁶ legnagyobb része továbbra is az Alföld, Mezőföld, Kisalföld, Délkelet-Dunántúl mezőgazdasági területeiről folyt be. A kárenyhítő juttatások kifizetése azonban a 2012. évihez képest jóval egyenletesebb eloszlást mutatott, csupán hét járásban került sor 50 és 100 millió forint közötti, háromban pedig 100 millió forint feletti kifizetésre.

100. ábra: A befizetett kárenyhítési hozzájárulások nagyságrendje járásonként (2013)

Forrás: MVH, AKI Pénzügypolitikai Osztály

101. ábra: A kifizetett kárenyhítő juttatások nagyságrendje járásonként (2013)

Forrás: MVH, AKI Pénzügypolitikai Osztály

A **II. pillérben** a 2013. év jelentős fejlődést eredményezett: a díjtámogatott biztosítások díjbevétele 2,5-szeresére növekedett, ezen belül a legtöbb hazai káresemény ellen védő „A típusú” biztosítások díjbevétele megduplázódott. A legnagyobb emelkedést (ami közel 10-szeres volt) a „B

⁹⁶Fontos megjegyezni, hogy a kárenyhítési hozzájárulás összege a termesztett növénykultúra és a mezőgazdasági terület függvényében kerül meghatározásra, ezért például a hegyvidéki és az erdővel borított területeken természetesen kisebb a hozzájárulás fizetési kötelezettség, mivel az erdő nem része a kockázatkezelési rendszernek.

típusú” biztosítások érték el. Ez azzal magyarázható, hogy 2012-höz képest olyan, nagy területen termesztett szántóföldi növények is bekerültek a „B típusú” biztosítással biztosítható növénykultúrák körébe, mint a kukorica, a búza és a napraforgó, amelyekre a korábbiakban ilyen biztosítást nem lehetett kötni.

A díjtámogatott biztosítások számának és díjállományának jelentős növekedése annak köszönhető, hogy mind a biztosítók, mind a termelők körében nőtt a díjtámogatott biztosítási termékek ismertsége és népszerűsége, valamint egyre több nonprofit egyesület is csatlakozott a rendszerhez.

98. táblázat: Növénybiztosítások 2012-ben és 2013-ban

	2012			2013		
	Díjbevétel (millió forint)	Kárfizetés (millió forint)	Kárhányad (%)	Díjbevétel (millió forint)	Kárfizetés (millió forint)	Kárhányad (%)
Díjtámogatott „A”	605	393	65	1 249	484	39
Díjtámogatott „B”	174	45	26	1 739	247	14
Díjtámogatott „C”	688	74	11	736	177	24
Díjtámogatott biztosítások összesen	1 467	512	35	3 724	908	24
Kiegészítő biztosítás a díjtámogatott biztosításokhoz	56	161	290	200	823	411
Díjtámogatott és kiegészítő biztosítások összesen	1 523	673	44	3 924	1 731	44
Egyéb nem támogatott növénybiztosítás	7 303	1 941	27	5 992	3 135	52
Mindösszesen:	8 826	2 614	30	9 916	4 866	49

Forrás: MVH, AKI adatgyűjtés

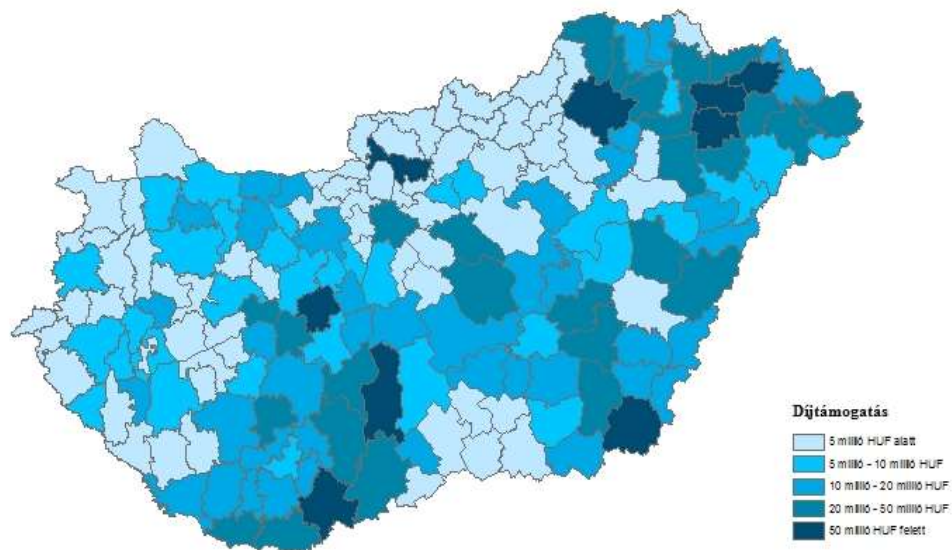
A díjtámogatott biztosítások kedvező hatást gyakoroltak a teljes magyarországi biztosítási piacra: a MABISZ adatai szerint a 2012. évi 8,8 milliárd forintos díjállomány **2013-ban 9,9 milliárd forintra** nőtt (ebben a díjtámogatott és a nem díjtámogatott biztosítások is szerepelnek), vagyis **a teljes mezőgazdasági biztosítási állomány 1,1 milliárd forinttal, éves szinten 12 százalékkal emelkedett**. A biztosítási díjtámogatási rendszer a hazai kockázatközösség növekedéséhez is hozzájárult– különösen az intenzív kultúrák, a zöldség- és gyümölcsstermesztésben. Az ágazat messze maga mögött hagyta a 2006–2010 között jellemző évi 5–6 milliárdos díjtömeget.

A biztosítók a díjtámogatott biztosítások mellé bevezették a kiegészítő biztosításokat azon termelők számára, akik a jég-tűz-vihar kárnemek esetén a 30 százalékos hozamcsökkenésnél kisebb kárait is fedezni akarják, amely biztosítások megjelenése szintén a biztosítási díjtámogatási rendszer bevezetésének köszönhető.

A 2013. év nemcsak az I. pillér kifizetéseiben, hanem a biztosító által kifizetett kártérítésekben is csökkenést eredményezett: bár a díjtámogatott biztosításokhoz kapcsolódóan kifizetett biztosítói kártérítés összege közel megduplázódott (512-ről 908 millió forintra növekedett), a kedvező időjárás miatt azonban arányaiban nem érte el a díjbevételek növekedését, így a kárhányad⁹⁷ 35 százalékról 24 százalékra esett. A kiegészítő biztosítások esetében a befizetett díjakhoz képest rendkívül nagy kárkifizetések kapcsolódtak. A két konstrukció együttes értékelése alapján megállapítható, hogy a kárhányadok érdemben nem változtak, és összességében tavaly is a 2012-ben tapasztalt, nagyon kedvező 44 százalékos szinten álltak. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a 2013-as évben a súlyos, a termés minimum 30 százalékát elpusztító károk száma jelentősen csökkent (ezt mutatják az I. pillér adatai is), viszont a kisebb, 30 százaléknál kisebb károkat okozó káresemények száma nőtt, így a két hatás kiegyenlítette egymást, ezért nem változott a 44 százalékos összesített kárhányad.

⁹⁷Kárhányad: a biztosítók által kifizetett kártérítési összeg és a biztosítási díjbevétel hányadosa.

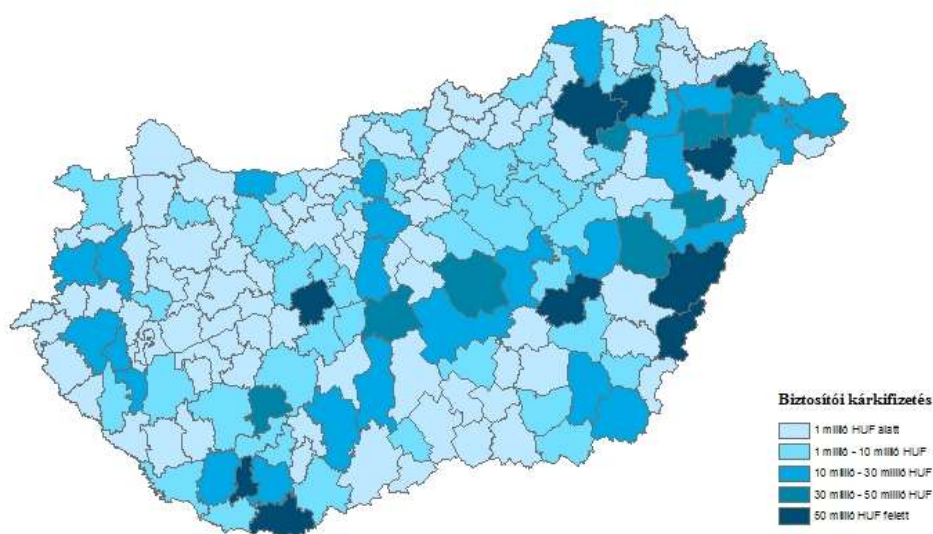
102. ábra: A biztosítási díjakhoz kapcsolódó díjtámogatások nagyságrendje járásonként (2013)

Forrás: MVH, AKI Pénzügypolitikai Osztály

2013-ban jelentősen változott a díjtámogatott biztosítással lefedett területek elhelyezkedése. Míg 2012-ben alapvetően a legfontosabb gyümölcstermő vidékek, Szabolcs, Borsod, valamint az aszálynak leginkább kitett Pest, Jász-Nagykun-Szolnok és Bács-Kiskun megyében, továbbá Tolna megye keleti felében terjedt el a díjtámogatott biztosítás, addig 2013-ban egyre több biztosítást kötöttek az egész Dunántúlon is. Különösen Fejér és Baranya megye esetében jelentős a növekedés. Így már csupán 10 olyan járás van az országban, ahol egyetlen díjtámogatott biztosítást sem kötöttek, szemben az előző évi 44 járással. A növekedés alapvetően kedvező struktúrában valósult meg: nemcsak a Dunántúlon, hanem – a 2012. évben a nagyobb biztosítási lefedettséggel rendelkező – Alföld közepén és Északkelet–Magyarországon is emelkedett a díjtömeg, ami azt jelenti, hogy a termelők megfelelőnek értékelték az ezen biztosítások által nyújtott védelmet. Visszaesés csupán elszórtan következett be, összefüggően pedig Nógrád, Észak–Heves és Nyugat–Borsod területén.

103. ábra: A biztosítók által kifizetett kártérítések nagyságrendje járásonként (2013)

Forrás: MVH, AKI Pénzügypolitikai Osztály

A díjtámogatott és kiegészítő biztosításokra kifizetett kártérítés területenként jelentős eltéréseket mutat. 2013-ban a károk inkább Kelet–Magyarországon jelentkeztek, ami egyrészt a tipikusan

magasabb kárhányaddal, gyakoribb károkkal jellemezhető zöldség-gyümölcsstermesztésnek, másrészt az ebben a régióban még mindig jobban elterjedt biztosításoknak köszönhető. A biztosítók a kártérítések 83,6 százalékát a jégkára, 7,1 százalékát viharkarra (jellemzően pontszerűen jelentkező káreseményekre) fizették ki.

Az I. és a II. pillér kifizetései lényegesen különböznek egymástól. A kárenyhítő juttatás mintegy 46 százaléka aszálykára, 9 százaléka belvízkára vonatkozott, vagyis az I. pillér olyan káresemények esetén is kompenzációt nyújtott, amelyekre a biztosítók nem vagy nem kellő mértékben fizetnek kártérítést. Így a két pillér támogatja és kiegészíti egymást.

Az új kétpilléres kockázatkezelési rendszer bevezetése óta eltelt két év tapasztalatai igen kedvezőek. A 2012-ben bevezetett intézkedések hatásainak köszönhetően mind az I., mind a II. pillérben nőtt a részt vevő termelők száma (utóbbinál igen erőteljesen), bővült a kockázatkezelési célra felhasználható forrás, és ez elegendőnek bizonyult a termelői igények teljesítéséhez. A díjtámogatott biztosítások kötése a termelők és a biztosítók körében is egyre népszerűbbé vált. Mindemelllett 2013-ban rendkívül kedvezően alakult az időjárás, melynek köszönhetően a termelők viszonylag kis része szenvedett kárt – és ezáltal tartalék képződött mind a Kárenyhítési Alapban, mind a biztosítók tartalékalapjaiban, ami egy esetleges kedvezőtlen év esetén a termelők rendelkezésére bocsátható.

Az elmúlt két év tapasztalatai alapján a rendszer továbbfejlesztése is megkezdődött és az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program keretében a kockázatkezelési rendszer ügyviteli rendszerének elektronizálására kerül sor. Az eddig jelentős adminisztratív terhet jelentő papíralapú kárbejelentés és kárenyhítő juttatás iránti kérelem benyújtása elektronikussá válik. Az elektronikus rendszerben pontosabb lesz a kárfelmérés, csökken az adminisztráció és gyorsabbá válnak a folyamatok. Emellett elindult az új állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályoknak való megfeleltetés és a rendszer további finomhangolása is. A fejlesztés kedvező hatásai várhatóan a 2015. kárenyhítési évtől válnak érzékelhetővé.

A kockázatkezelési rendszer további bővítése érdekében 2013-ban megkezdődött az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap 2014–2020 közötti kockázatmegelőző és kockázatkezelési intézkedéseinek tervezése is, melyek közül kiemelt szerepet kap a jövedelemstabilizáló eszköz. Ennek bevezetésével lehetőség nyílik új (nemcsak időjárási) kockázatok kezelésére és az állattenyésztés bevonására is.

16. Élelmiszerbiztonság, növény– és állategészségügy

16.1. Élelmiszerhigiéna, élelmiszerbiztonság

2013. év szeptemberében a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Élelmiszer– és Takarmánybiztonsági Igazgatósága (ÉTBI) a szakmai civil szervezetekkel együttműködve 10.000 példányban elkészítette és megjelentette a *Vendéglátás és Étkeztetés Jó Higiéniai Útmutatója* c. kiadványt, valamint részt vett az *Országos Közétkeztetési Szakácsverseny* megszervezésében, melynek célja a hazai közétkeztetés javítása, a friss, idényjellegű élelmiszerek felhasználásának népszerűsítése volt.

2013-ban **élelmiszereredetű megbetegedés** gyanúját 58 esetben (1572 megbetegedés) jelentették, az azonnali helyszíni- és laboratóriumi vizsgálatok alapján ebből **26 esemény bizonyult valóban élelmiszer eredetűnek**, az összes megbetegedettek száma 1023, közülük 64 beteg került kórházba. A tömeges méretű – azaz egyidejűleg 30 főt meghaladó – események száma (10) azonos volt a 2012. évhez viszonyítva. Legtöbb megbetegedés a közétkeztetésben történt (15 esetben 702 fő). **Élelmiszeripari illetve kistermelői terméktől élelmiszer eredetű megbetegedés nem történt.**

A 2013. évi élelmiszerlánc-felügyeleti ellenőrzések a NÉBIH kiemelt feladatai közé tartoznak.

Az előre tervezett ellenőrzések mellett jelentős számban került sor „**oron kívüli**” **ellenőrzésekre**, például valamilyen lakossági, közérdekű bejelentés kivizsgálása kapcsán.

Az EU tagállamok által működtetett élelmiszerek és takarmányok gyors riasztási rendszerén (**RASFF**) 2013-ban a Magyarországot érintő ügyek közül 65 élelmiszert, és 8 élelmiszerral rendeltetésszerűen érintkezésbe kerülő anyagot érintő bejelentés került kivizsgálásra. A magyar hatóság 6 esetben kezdeményezett RASFF bejelentést.

A megelőző évek gyakorlatához hasonlóan az ünnepi hagyományokhoz köthető, illetve a szezonálisan jellemző élelmiszerekre és tevékenységekre koncentrálnak, országosan összehangolt, a **teljes élelmiszerláncra kiterjedő ellenőrzésekre** is sor került. Az ellenőrzések kiemelt területei azok az élelmiszeripari, illetve élelmiszer-forgalmazó létesítmények voltak, ahol az adott időszakban a várhatóan nagyobb mértékű termelés vagy megnövekedett forgalom miatt indokolt volt a fokozott hatósági felügyelet.

A 2013. évi élelmiszerlánc-felügyeleti ellenőrzések tapasztalatai:

A szakterülethez tartozó nyilvántartott élelmiszeripari létesítmények száma 2013. évben 105.335 darab volt. Ebből 781 engedélyköteles élelmiszer-előállító létesítmény, 5366 bejelentés köteles élelmiszer-előállító létesítmény. A legnagyobb számot kitevő, **vendéglátó és közétkeztető létesítmények** száma országosan összesen – a kistermelő vendégasztallal együtt – **52.391, élelmiszer-forgalmazási tevékenységet** pedig – beleértve a kistermelőket is – **46.797 egységben végeztek.**

A hatóság által nyilvántartott kistermelők száma 2013. év végére meghaladta a **10.000 főt.**

Az élelmiszerlánc-felügyelet során elvégzett **élelmiszerbiztonsági és –minőségi ellenőrzések száma 66.983** volt, az elmúlt évhez képest (71.556) csökkenés tapasztalható.

A **vállalkozókat** 1623 esetben figyelmeztetésben részesítették, **3587 esetben került bírság kiszabásra, amelynek értéke összesen 902.603.828 forint volt.** Az élelmiszer előállítói, – forgalmazói tevékenység részleges vagy teljes korlátozására 341 esetben volt szükség.

A **2013. évi termékvizsgálatok kapcsán** – elemezve a jelentősebb hibák okait – a leggyakoribb hiba a lejárt fogyaszthatósági idővel, vagy lejárt minőség-megőrzési idővel történt forgalmazás volt, ezt követte a jelölési hiba, a harmadik helyen pedig a nyomon követési kifogások állnak. Az érzékszervi és minőségi követelményeknek való nem megfelelés miatt is több esetben szükség volt intézkedésekre, valamint előfordultak az élelmiszerbiztonsági hiba megsértésével (például mikrobiológiai, kémiai-biztonsági, reziduum–toxikológiai, stb. paraméterek) kapcsolatos nem megfelelések is, azonban ezeknek a kifogásoknak a száma jóval alacsonyabb volt.

Élelmiszerlánc-biztonsági Laboratóriumi feladatokhoz köthető tevékenységének keretében a NÉBIH ÉTBI 12 vizsgáló laboratóriuma 2013-ban 76.330 mintaszámból 305.957 vizsgálatot végzett. Az élelmiszerláncban működő gépek, berendezések higiéniai minősítése során 2013-ban az ÉTBI 10 egyszerű gép, 9 összetett berendezés, 2 komplett ipari technológia (édesipari, vágóhídi), valamint 4 összetett gépsor esetében végezte el a teljes körű szakértői tevékenységet, továbbá 9 esetben készített szakvéleményt, illetve állásfoglalást.

16.2. Növény- és talajvédelem, növényegészségügy, növényi termék ellenőrzés

A lefolytatott *talajvédelmi hatósági ügyek* száma 2013-ban megközelítette a **14 ezret, 50 millió forint talajvédelmi járulék és közel 56 millió forint bírság került kiszabásra.**

2013-ban több százezer liter hamis baktériumtrágya lefoglalására került sor. A **termésnövelő anyagok és EK-műtrágyák ellenőrzése** 2013-ban terv szerint, mintegy 4110 db tétel vizsgálatával zajlott le. A Talajvédelmi Laboratóriumok 2013-ban 6293 db mintából 109.698 paramétert vizsgáltak a nyilvános és közérdekű Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer (TIM) adatbázis keretein belül.

A **növényvédő szer forgalmazás és felhasználás ellenőrzésének** keretében összesen **1873** ellenőrzés történt **kis – és nagykereskedelmi egységeknél.** Ezek eredményeként a növényvédelmi felügyelők **84 esetben találtak valamilyen szabálytalanságot** a forgalmazásra vonatkozó előírások megsértése miatt. A termelői raktárakat és a növényvédő szerek felhasználását a termelőhelyen, illetve telephelyen összesen 3523 esetben ellenőriztük. A kiszerezőknél, a forgalmazóknál és a termelőknél feltárt szabálytalanságokért 2013-ban összesen **59,7 millió forint növényvédelmi bírság** került kiszabásra.

A **parlagfű-mentesítéssel kapcsolatos hatósági munka** eredményeképpen 2013-ban **külterületen 2995 esetben** (összesen 4028 ha) **rendeltek el közérdekű védekezést,** valamint **2223 alkalommal, 5123 hektárra, 129,5 millió forint** összegben szabtak ki **növényvédelmi bírságot.** Belterületen 197 parlagfűves foltot érintően került sor bírság kiszabására, **19,34 millió forint** összegben.

A **növényvédő szermaradvány vizsgálata** során a friss zöldség-, gyümölcs és gabona esetében az export, import, termőhelyi és piaci kultúrákra vonatkozó vizsgálati eredmények alapján 2187 mintából 12 (0,55%) tartalmazott határértéket meghaladó mennyiségű növényvédő szer hatóanyagot.

A **növényvédő szerek engedélyezésével** összefüggő feladatok ellátása során a 2013. évben kiadott növényvédő szer határozatok (új engedély, módosítás, visszavonás) száma 409 db, az előző évihez (365 db) képest tovább emelkedett. **Jelentős előrelépés történt a kiskultúrákban hosszabb ideje meglévő növényvédelmi problémák megoldása területén.** Ennek eredményeként **9 növényvédő szer forgalomba hozatali és felhasználási engedélye lett kiterjesztve** egyes kiskultúrákban, biztosítva a termelők számára a több károsító elleni hatékony védekezési technológiát. A **termésnövelő anyagok** esetében **158 készítményre adtunk ki engedélyt,** vagy engedélymódosítást. 2013-ban elindult a nyilvános és közhiteles **engedélyokirat kereső adatbázis (ENIR)** működtetése a NÉBIH honlapján.

2013-ban két jelentős nem honos károsító, a **szelídgesztenye gubacsdarázs** és a **szőlő aranyszínű sárgaság fitoplazma** hazai megjelenését mutattuk ki. A hazai szőlőültetvényeket kiemelten veszélyeztető szőlő **aranyszínű sárgaság fitoplazma** terjedésének megakadályozására kidolgoztuk a még nem fertőzött területek védelmére az országos készenléti tervet és koordináltuk az intézkedéseket a fertőzési eset felszámolására.

A **növény-egészségügyi szempontból vizsgálatköteles termékek** ellenőrzéseinek (export, import, szaporítóanyag termeléssel és forgalmazással kapcsolatos – belső – ellenőrzések) mind száma (**39.608 db**), mind nem-megfelelősége növekedett (**378 db**) 2012-höz képest (+33 %). **Zöldség-gyümölcs ellenőrzések** keretében 17 643 tételt vizsgáltak meg, amelyből az export 1206, az import 5305 tétel volt. A belföldi forgalmazók ellenőrzése során 9138 tétel vizsgálatára került sor. **Az ellenőrzések során több mint 122 millió Ft élelmiszer-ellenőrzési bírságot, valamint 26 millió Ft**

élelmiszerlánc-felügyeleti bírságot szabtak ki nem megfelelő minőségű vagy nem nyomon követhető áru forgalmazása miatt.

A **nem állati eredetű élelmiszerek** fokozott import ellenőrzéséhez kapcsolódó élelmiszer-biztonsági ellenőrzések és mintavételek keretében 2013-ban 65 tétel vizsgálatára került sor. Az elektronikus ügyfélkapun keresztül **12.656 db gazdálkodási naplót** nyújtottak be az **AKG programokban** részt vevő gazdálkodók. Az ügyfélkapun keresztül az un. **nitrát adatszolgáltatás elektronikus lehetőségével** a 2013. évi adatszolgáltatási időszakban 24.840 gazdálkodó élt. 2013-ban folytatódott az **AKG Minimumkövetelmények betartására vonatkozó ellenőrzések** is, melynek keretében 137 ellenőrzést hajtottunk végre.

16.3. Állategészségügy, állatvédelem

A járványos állatbetegségek elleni védekezés

Magyarország benyújtotta **gümőkór** mentességi kérelmét a Bizottság felé, amellyel kezdeményezte Magyarország **BSE** szempontjából elhanyagolható kockázati státuszba való átsorolását.

A néhány **surlókóros** juhállomány genotipizálásával elkerülhető volt azok teljes felszámolása. **Magyarország a kényelv betegségtől 2010 óta hivatalosan mentes. Szarvasmarha brucellosis, szarvasmarha leukosis, paratuberculosis, Schmallenberg vírus, BVD** vírus kimutatására irányuló vizsgálatok 2013-ban is folytak.

Hazánk a juhok és kecskék brucellózisától mentes státuszát megőriztük.

A **kiskérődzők pestisétől való mentességünk elismerésének kérelmét** történelmi mentesség alapján **beadtuk.**

2013 nyarán Pest megye korábban **klasszikus sertéspestissel** fertőzött területén is feloldásra kerültek a korlátozó intézkedések, ezzel **Magyarország vaddisznóállománya újra mentessé vált.**

A 2013. évi vizsgálati eredmények alapján az **Aujeszky-betegségnek** nincs sem klinikai, sem szerológiai, sem virológiai bizonyítéka a hazai sertésállományokban. **A mentességi kérelem benyújtásra került.** Magyarország 2011-ben a sertésállományok **PRRS**-től való mentesítési tervének kidolgozásába kezdett.

A baromfi **szalmonellózis** gyérítési programok végrehajtása során a G. gallus tenyészállományok kivételével az összes hasznosítási irány esetében elértük az EU által meghatározott célkitűzést. A szerológiai vizsgálatok alapján **a házi madarak mentesek a madárinfluenza vírusától.** Vadmadárból néhány esetben alacsony patogenitású (H5/H7 altípustól eltérő) vírus került kimutatásra. 2013 őszén felbukkant a **veszettség** Bács-Kiskun megye nem immunizált területén, ezért az őszi kampányban az immunizált terület gócvakcinázással egészült ki.

Az afrikai lópestistől való mentességünk elfogadásra került.

A méhcsalád-pusztulás felmérésére irányuló EU kísérleti program 2013-ban is folytatódott a pusztulások háttérében álló betegségek, (a **Varroa atka, Nosema spp., DWV és ABPV, CBPV, nyúlós és európai költésrothadás**) vizsgálatával.

A **pontyfélék tavaszi viraemiája** tekintetében **megőriztük mentességünket, pisztrángok vírusos vérfertőzése** sem fordult elő. A **koi herpesz-vírus** betegség és a **pisztrángfélék vérképzőszervi elhalása** szórványosan fordult elő. Az **antibiotikum-rezisztencia monitoringot** a 2013-as évben is MIC-alapú antibiotikumérzékenység-meghatározással végeztük. Folytattuk a **Trichinella-fajok** és az **Echinococcus multilocularis** hazai elterjedtségével kapcsolatos vizsgálatainkat.

Élőállat-kereskedelem felügyeleti és nyomon követési intézkedések

2013-ban több mint **61 új exportbizonyítvány került jóváhagyásra** a szükséges módosítások (2 db), az új pre-export bizonyítványok (3 db) és a folyamatban lévő 26 db exportbizonyítvány ügyintézése mellett. Kiemelt terület Bosznia-Hercegovina, Montenegró. Egyedi elbírálás több mint 180 esetben történt. Az **állati melléktermékek** területén a 45/2012. (V. 8.) VM rendelet alapján a

2013. évre vonatkozó kötelező bevallást elektronikus úton is lehetett teljesíteni (305 bevallás érkezett). Kiadásra került az egységes eljárás érdekében az állati melléktermékek eltérő takarmányozása engedélyezésének útmutatója és felülvizsgáltuk a települési állati melléktermékgyűjtőket is.

A török hatóságok a Schmallenberg vírus térnyerésének köszönhetően kiegészítő nyilatkozatok bevezetését tették kötelezővé. Összevonásra került a **belföldi marhalevél és az útlevél**, melyhez kapcsolódóan elvégeztük az informatikai és jogszabályi, tájékoztatási feladatokat. Az állatorvosi nyilvántartási rendszert frissítettük és megkezdtük a szállításokat kísérő állatorvosi igazolások elektronikus ellenőrzésére vonatkozó informatikai munkát.

Állatvédelmi intézkedések

2013. január 1-jétől minden olyan állattartónak, aki mezőgazdasági haszonszerzés céljából a 32/1999. (III.31.) FVM rendeletben meghatározott darabszámoknál több állatot tart, az állatok jólétéért felelős személyt – **állatjóléti felelőst** – **kell kijelölnie**. Az állatjóléti felelősök képzési sorozatát a NÉBIH folyamatosan, ingyenesen biztosítja az állattartók részére. A képzéseken eddig összesen 3500 állatjóléti felelős oktatása és sikeres vizsgáztatása történt meg. A 1099/2009/EK rendelet alapján bizonyos kapacitásnagyság felett a vágóhidakon állatjóléti tisztviselőt kell alkalmazni. Országszerte több mint ötven állatjóléti tisztviselő, illetve több mint 100 vágóhídon dolgozó személy képzésére került sor. 2013-ban kötelezővé vált az ebek egyedi azonosítása, a rendelet bevezetése óta mintegy másfél millió ebet láttak el transzponderrel.

17. Kutatás és oktatás

17.1. Kutatás-fejlesztés

2013-ban a teljes magyar agrárkutatás intézményi hátterének megerősítése érdekében a Vidékfejlesztési Minisztérium megkezdte az agrár-kutatóintézetek egységes irányítású rendszerbe történő integrálását, a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ létrehozásának előkészítését. Megtörtént a korábban Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.-nek, illetve egyes felsőoktatási intézménynek átadott kutatóintézetek visszavétele. Megkezdődött az agrár-felsőoktatás kutatás-fejlesztéssel összefüggő kapacitásainak és feladatainak is az áttekintése. A vidékfejlesztési miniszter által irányított integrált agrárkutató hálózat kialakításáról szóló 1467/2013. (VII. 24.) Korm. határozat alapján a minisztérium 2014. január 1-i hatállyal létrehozta a **Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központot (NAIK)**, gödöllői székhellyel, mely közel 300 kutatóval, mintegy 200 db projekttel kezdte meg működését. A NAIK szervezetében 9 db kutatóintézet, 3 db önálló kutatási osztály és 4 db társasági formában működő szervezet található meg.

Célkitűzés az eddigi intézményi finanszírozás helyett a projektek feladatalapú tervezése és finanszírozása, valamint folyamatos ellenőrzésük és minősítésük. A kutatások előrehaladásáról a kutatóktól folyamatos tájékoztatás, információ-kérés, Minisztérium felső vezetése részére jelentés készítése. Az új kutatóintézet-hálózat ésszerűbb és takarékosabb intézményi működési keretek között, kutatási potenciálját megőrizve, koncentráltabb kutatási stratégia mentén teljesítheti közfeladatait.

99. táblázat: Agrár- és élelmiszer-tudományi kutatás-fejlesztés adatai, 2013

Tudományági besorolás	K+F foglalkoztatottak száma (fő)	K+F tevékenység összes költsége (millió forint)	K+F tevékenység összes beruházása (millió forint)
Agrártudományok	4 038	21 394,6	3 599,7
Növénytermesztési, kertészeti, erdészeti és vadgazdálkodási tudományok	2 185	12 601,9	2 033,3
Állattenyésztési tudományok	619	4 286,8	500,2
Állatorvosi tudományok	300	348,5	74,2
Agrár biotechnológiai tudományok	327	1 773,1	360,4
Egyéb agrártudományok, ebből	607	2 384,2	631,6
- élelmiszer-tudományok	350	1 002,1	439,8

Forrás: KSH

A **Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH)** 2012-től új hatósági feladatként látja el a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos minősítést. A 2013-ban a beérkezett minősítési kérelmek jelentős része, mintegy **40 db** egyértelműen agrár-innovációs pályázatokhoz köthetők. Az érdeklődés elsősorban a „*Piacorientált K+F tevékenységek támogatása az agrár- és élelmiszeriparban*” c. pályázat kapcsán jelentkezett, mely kötelező elemként írta elő az SZTNH által kiállított minősítési határozatot.

Üdvözlendő, hogy a növénytermesztéssel, növényvédő szerekkel és állattenyésztéssel kapcsolatos bejelentések száma kismértékű növekedésnek indult. Az élelmiszeripari termékekre, eljárásokra vonatkozó szabadalmi bejelentések száma a korábbi visszaesést követően ismét elérte a korábbi években tapasztalható átlagos bejelentési számot.

Az ágazati összesítést a 100. táblázat tartalmazza, mely szerint:

- Az összes szabadalmi bejelentések száma: **116 db**
- Az összes megadások száma: **82 db**
- Az összes K+F minősítési kérelmek száma: **40 db**
- Az összes megadások és az összes szabadalmi bejelentések aránya: **74,1%**

Megállapítható, hogy az agráriummal kapcsolatosan összesen megadott szabadalmi és növényfajta-oltalmi hatékonyság aránya az összes benyújtott kérelemhez viszonyítva jónak mondható.

100. táblázat: Az agráriummal kapcsolatos szabadalmi és növényfajta-oltalmi bejelentések száma 2013-ban

	Szabadalmi bejelentések	Megadások	K+F minősítési kérelmek	Összesen
Növénytermesztés	29	10	11	50
Növényvédelem	21	1	-	22
Állattenyésztés	7	4	2	13
Élelmiszeripari termék és eljárás	25	28	16	69
Élelmiszeripari gép és csomagolás	6	11	2	19
Növényfajta-oltalom	28	28	9	65
Összesen	116	82	40	238

Forrás: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

A nemzeti úton tett **védjegybejelentések száma** – az előző években tapasztalt kimagasló számhoz képest – csökkent. Kedvező tendenciának mondható, hogy emelkedett a hazai bejelentések száma (101. tábla).

101. táblázat: A zöldenergiával kapcsolatos védjegybejelentések száma, 2013

Bejelentők	2013
Magyarországot megjelölő nemzetközi bejelentések száma	22
Nemzeti bejelentések száma	10
Nemzeti bejelentésekből magyarországi bejelentők száma	9

Forrás: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

A **Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományi Kutatóközpontja** 4 kiemelkedő agrárkutatói intézményt integrál, mely magában foglalja *az állatorvosi, a növénytermesztési- és nemesítési, biológiai és genetikai, a növényvédelmi, valamint az agrokémiai és talajtani tudományterületeket*. A kutatóközpont 2013-ban 453 fő munkatársat foglalkoztatott, melyből 236 fő volt kutatói állományban. *A tudományos minősítésű kutatók száma meghaladja a 60%-ot*. Jelentős a fiatal kutatók száma is, *a 35 év alatti kutatók létszáma 59 fő volt*.

17.2. Oktatás

Összhangban a Darányi Ignác Tervben is megfogalmazottakkal **2013. augusztus 1-jével** a már meglévő négy intézmény mellé – amely 17 feladat ellátási helyet jelent – további 42 mezőgazdasági szakiskola került a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól a korábbi Vidékfejlesztési Minisztérium fenntartásába, így **jelenleg összesen 59 feladat ellátási helyen folyik agrárszakképzés a Földművelésügyi Minisztérium fenntartásában működő közoktatási intézményekben**. A tárca céljaként fogalmazta meg egy professzionális, megfelelő tangazdaságokkal felszerelt, korszerű iskolai hálózat kiépítését. A 2014–2020-ra vonatkozó Nemzeti Vidékstratégiában rögzítésre kerültek azok a feladatok, amelyek megalapozták a 2013 augusztusában létrejött **Agrár–Szakképző Iskolák Hálózatának (ASzIH)** létrehozását.

A létrejött ASzIH-nak közel **25000 diákja** és **2800 alkalmazottja** volt a 2013/2014-es tanévben.

A minisztérium háttérintézményeként működő **Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet** (NAKVI) belül külön szervezeti egység jött létre – **Szakképző Iskolai Hálózatkoordinációs Igazgatóság** –, amely ellátta az ASzIH munkájához kapcsolódó koordinatív feladatokat, segítette az információáramlást a szaktárca és az iskolák között, valamint ellátta a FM fenntartása alatt álló nevelési–oktatási intézmények működésével kapcsolatos koordinációs feladatokat.

2013. november 25. és 29. között hagyományteremtő céllal, első ízben rendeztük meg az agrárszakképző iskolák lebonyolításában az ún. Nyílt Hetet. A rendezvény alapvető célja volt, hogy átfogó képet nyújtson – országosan azonos időben – az ASzIH mindennapi működéséről, illetve a hálózatot alkotó iskolák napi munkájáról, elősegítve ezáltal az egyes intézmények beiskolázási törekvéseit.

A Kormány a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény (a továbbiakban: Szktv.) 84. §-a alapján döntött a 2013. december 31-én megjelent 562/2013. (XII. 31.) számú rendeletében a 2014/2015-ös tanév beiskolázási időszakára vonatkozóan az állam által finanszírozandó iskolai

szakképzésre vonatkozó keretekről. Az ún. szakmaszerkezeti döntés előkészítése tekintetében – különös figyelemmel az agrárpolitikáért felelős miniszter felügyelete alá tartozó szakképesítésekre – a felelős főosztály illetékes osztálya a szakképzésért felelős Nemzetgazdasági Minisztérium iránymutatásai alapján és teljes koordinációja mellett vett részt, illetve teljesítette feladatát. A Vidékfejlesztési Minisztérium nemcsak mint az illetékességében tartozó szakmák tekintetében a keretszám elosztására javaslatot tevő szervként, hanem állami intézményfenntartóként is a folyamat résztvevője volt. Ez a speciális helyzet tette lehetővé a tárca számára, hogy a Nemzeti Vidékstratégiában és a Darányi Ignác Tervben megfogalmazott ágazati stratégiák megvalósításához szükséges humánerőforrás biztosítását az évről-évre egyre csökkenő tanulólétszám mellett országos szinten is összehangolja.

Az Szktv. 2013. szeptember 1-től hatályos állapota szerint a 43. § (2) bekezdés c) pontja értelmében tanulószereződés kötésére jogosult egyéb szerv az agrárpolitikáért felelős miniszter az általa fenntartott szakképző iskola tanulója tekintetében, amennyiben a tanuló a szakképző iskola termelői tevékenységet folytató saját tangazdaságában, tanüzemében meghatározott szakképesítésre történő felkészítés keretében vesz részt gyakorlati képzésen.

Ez alapján **2204 tanuló 718 834 417 forint** értékben jutott hozzá a tanulószereződés keretében igényelhető támogatási összeghez.

A minisztérium fenntartásában működő intézmények jelentős számban vettek részt a 2013 decemberétől – a TÁMOP 2.1.6-12/1-2012-0001 azonosítószámú „Újra tanulok!” megnevezésű kiemelt projekt – a téli közfoglalkoztatási programban, annak 2014. március hónapjában befejeződő képzési szakaszában. A program célja volt, hogy az alacsony iskolai végzettségű, illetve szakképzetlen felnőttek számára lehetőséget biztosítson arra, hogy képzésben vegyenek részt, így javuljon a munkaerő-piaci helyzetük. A program célja volt továbbá olyan felnőttek képzése, akiknek a szakképzettsége elavulttá vált vagy alapul szolgált olyan egyéb új képesség, végzettség megszerzésére, amely valós munkaerő-piaci igényekre épül. A program lehetőséget kínált arra, hogy felzárkózzanak és iskolai végzettségtől függetlenül pótolják hiányzó kompetenciáikat, valamint arra, hogy a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő, egy konkrét munkatevékenység végzéséhez szükséges szakmai ismereteket, szakképzettséget szerezzenek. Iskoláink a pályázat útján támogatásban részesült agrár-szakképesítések tekintetében sikeresen teljesítették vállalásaikat.

18. Génmegőrzés és GMO

18.1. Génmegőrzés

Az *ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezetének*⁹⁸ (FAO) becslése szerint világszinten a mezőgazdaságban használt növényfajták 75 százalékát az elmúlt száz évben elveszítettük és az állatgenetikai erőforrások jelentős része is veszélyeztetett. A mezőgazdasági és élelmezési célú genetikai erőforrások védelme az egész világon, így hazánkban is kiemelt állami feladat, amelyet konkrét kötelezettségeket tartalmazó nemzetközi egyezmények is rögzítenek. A genetikai erőforrásokkal kapcsolatos tevékenységek magukba foglalják a biodiverzitás fenntartására irányuló intézkedéseket, az agrártermelés céljainak hosszú távú megvalósítását, a termelés folyamatosságát biztosító biológiai alapok, fajok, fajták, szaporítóanyagok genetikai értékének megőrzését, fenntartását, fejlesztését egyaránt. Hazánkban a génmegőrzés nemzetközi jogi alapját a *Biológiai Sokféleség Egyezmény*⁹⁹ (Riói Egyezmény, CBD) adja, melyet a részes államok 1992. június 13-án írtak alá, Magyarországon az 1995. évi LXXXI. törvény hirdette ki.

2013. április 30-án a vidékfejlesztésért felelős miniszter jóváhagyta az élelmezési célú növényi genetikai erőforrások megőrzésének 2020-ig szóló stratégiáját, melynek jövőképe: „Nemzeti kincseink, a hazai élelmezési célú növényi és mikroorganizmus genetikai erőforrásaink meglévő formagazdagságának hosszú távú, genetikai károsodástól mentes megőrzése, lehetőség szerint tényleges gazdasági értékeik feltárása és a természetes környezetben való fenntartható használatuk elterjesztése, valamint a kutatásban, az oktatásban és a hazai nemesítésben való hasznosításuk elősegítése.” A Stratégia legfőbb célja, hogy a jövőkép alapján kijelölje a hazai élelmezési célú növényi genetikai erőforrásaink megőrzéséhez és fenntartható használatához szükséges legfőbb célkitűzéseket, valamint azok elérését biztosító intézkedéseket a 2020-ig terjedő időszakra. Olyan integrált génmegőrzési rendszer kialakítása, finanszírozása és működtetése a cél, melynek részét képezik komplex génmegőrző körzetek az egyes tájegységekben és agroökoszisztéma alapú mintagazdaságok, ahol a tájgazdálkodást kiegészítheti a mezőgazdasági turizmus.

Az állatgenetikai erőforrások védelmének és részletesebb szabályozásának alapját az állattenyésztésről szóló 1993. évi CXIV. törvény és végrehajtási rendeletei adják. Az állatgenetikai erőforrások megőrzése terén kiemelt jelentősége van az államnak és a tenyésztő szervezeteknek. Az állam a jogalkotáson és az egyes feladatok költségvetési támogatásán, a tenyésztő szervezetek pedig a kifejezett tenyésztésszakmai érdekek érvényre juttatásán keresztül hatnak az állatgenetikai erőforrások megőrzésére. A tenyésztő szervezetek feladata a magas színvonalú, haszonállat-génmegőrző és –tenyésztő tevékenység folytatása, a tradicionális állatfajták és géntartalékok tenyész- és haszonértékének, genetikai sokféleségének megőrzése. A tenyésztő szervezetek tevékenységének állami szintű felügyeletét a *Földművelésügyi Minisztérium*¹⁰⁰ (FM) jelölje, a Vidékfejlesztési Minisztérium, hatósági felügyeletét pedig a *Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal*¹⁰¹ (NÉBIH) Állattenyésztési Igazgatósága – mint tenyésztési hatóság – látja el.

Magyarországon 2013. év végén **104 elismert tenyésztőszervezet működött (ebtenyésztő szervezetek nélkül)**. A Magyarországon **elismert tenyésztőszervezetek által fenntartott állatfajták száma – az ebek kivételével – jelenleg 144**, az **ideiglenesen elismert tenyésztőszervezetek által fenntartott állatfajták száma 73**, azaz **összesen 217**. Ebből 95 hazai fajta, 8 világfajta, melynek a tenyésztése döntően Magyarországon történik, 30 külföldi fajta, melynek csak szaporítása, hasznosítása folyik nálunk és 11 honosított fajta.

Az állami méneseink egységes és hatékony irányításának kialakításáról szóló 1671/2013. (IX. 25.) Korm. határozatban foglaltak végrehajtásának keretében a 2013. évben megkezdődött a **Bábolna**

⁹⁸ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezete (FAO), http://www.fao.org/index_en.htm

⁹⁹Egyezmény a Biológiai Sokféleségről: Biológiai Sokféleség Egyezmény/Convention on Biological Diversity/CBD, bővebben: <http://www.cbd.int/> és <http://www.biodiv.hu/>

¹⁰⁰Földművelésügyi Minisztérium (FM), <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium>

¹⁰¹Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), <http://www.nebih.gov.hu/>

*Nemzeti Ménesbirtok Kft.*¹⁰² és a *Mezőhegyesi Állami Ménes Lótenyésztő és - értékesítő Kft.*¹⁰³ tulajdonosi joggyakorlásának a Magyar Fejlesztési Bank Zrt.-től a vidékfejlesztési miniszterhez történő átadásának előkészítése, melynek eredményeképp 2014. január 1-jével az átadás megtörtént. Az átszervezésben érintett két védett őshonos lófajta állami ménese, a *shagya arab*, és a *nóniusz* ménesek, továbbá egyéb lófajták is: *arab telivér*, *angol telivér*, *magyar sportló*, és *ügető*.

Génbankok

A mezőgazdaság sokszínűségének megőrzése érdekében a Földművelésügyi Minisztérium a Kormány programjával összhangban nagy hangsúlyt fektet a hazai génbank hálózat rendszerének helyreállítására. A *tápiószelei Növényi Diverzitás Központ*¹⁰⁴ (NÖDIK) és a *gödöllői Haszonállat-génmegőrzési Központ*¹⁰⁵ (HáGK) látja el a hazai növényi, illetve állati genetikai erőforrások védelmével kapcsolatos koordinációs, valamint egy új magyar génmegőrzési hálózat kialakításával kapcsolatos feladatokat.

Magyarország legnagyobb mezőgazdasági génbanki gyűjteménye található a NÖDIK-ben, melyet ötvenöt éve alapítottak. A nemzetközi szinten is elismert szakmai munkát végző intézmény mintegy **95 ezer tétel szántóföldi és zöldségnövény**, valamint **több száz vadon élő növény genetikai erőforrás megőrzését biztosítja és ezzel a világ tizenharmadik legjelentősebb génbankjaként tartják számon**.

A *HáGK*, melynek *jogelődjét 1897-ben alapította a mezőgazdasági tárca*, kutatási, tenyésztési, méhészeti és szakoktatási feladatai mellett a *régi magyar fajták megőrzésének központi intézménye* a mai napig. Ennek szerves részeként, az 1990-es évek elejétől, egy *nemzetközi szinten is egyedülálló, valamennyi őshonosként védett, magyar baromfifaj (5 faj) és fajta (14 fajta) fenntartását végző génbankot hozott létre*, 2010-től pedig megkezdte további, különösen veszélyeztetett régi magyar haszonállatfajták génmentési és *in vivo* génbanki munkáit (juh- és kecskefajták, magyar óriás nyúl, szarvasmarhafélék).

Állami génmegőrzési feladatok támogatása

Állami génmegőrzési feladatokat ellátó szervezetek támogatására 2013-ban nemzeti forrásból **80,8 millió forint állt rendelkezésre**. A támogatás fő célja a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés hazai növényi biológiai alapjainak, genetikai anyagainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, továbbá **az állatlétszám szerint kritikus, vagy súlyosan veszélyeztetett rég honosult haszonállatfajták, valamint védett őshonos mezőgazdasági állatfajták génmentésének és megőrzésének elősegítése**. A 2013. évi „*Állami Génmegőrzési Feladatok*” (ÁGF) pályázatra összesen **54 pályázó** nyújtotta be pályázati anyagát több, mint **180 millió forint támogatási összegre**, amely alátámasztja, hogy a hazai génmegőrzés sikeressége érdekében továbbra is nagy szükség van erre a támogatási formára.

18.2. GMO

Egyre erősödik az az évekkel ezelőtt elkezdődött tendencia, miszerint mind a magyar, mind az európai polgárok egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az egészséges életmód fenntartására, beleértve az egészséges és biztonságos élelmiszerek fogyasztását, miközben fokozott figyelmet fordítanak a környezetvédelmi szempontok érvényesítésére is. Ennek megfelelően az európai polgárok döntő többsége elutasítja a géntechnológiával módosított összetevőt tartalmazó élelmiszereket.

2013 decemberében Magyarország pert nyert az Európai Bizottság ellen az Amflora GM burgonya uniós engedélyezéséről szóló bizottsági határozatok megsemmisítése tárgyában. Az ítélet alapján az Amflora GM burgonya többé nem termesztethető és nem forgalmazható az Európai Unió területén. Az Európai Unió Törvényszékének ítélete jó példa arra, hogy az évek óta tartó küzdelemnek van eredménye. A 2013. évi CLXXI. törvénnyel kihirdetésre került a Biológiai Biztonságról szóló a Cartagena Jegyzőkönyvhöz tartozó új nemzetközi megállapodás, a **Nagojai-**

¹⁰²Bábolna Nemzeti Ménesbirtok Kft. <http://www.babolnamenes.hu/index.php/hu/>

¹⁰³Mezőhegyesi Állami Ménes Lótenyésztő és - értékesítő Kft. <http://mamkft.hu/site/hu/>

¹⁰⁴Növényi Diverzitás Központ, <http://www.rcat.hu/>

¹⁰⁵Haszonállat-génmegőrzési Központ, <http://genmegorzes.hu/>

Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyv, amely az élő, módosított szervezetek országhatárokon történő átviteléből származó károkért való felelősségről és jogorvoslatról szól.

Az Alaptörvényben és az 53/2006. (XI.29.) OGY határozatban foglaltakkal összhangban hazai szinten egyre hatékonyabb a GMO-kal kapcsolatos engedélyezési hatósági munka. **Megújult a Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság**, és mivel sajátos helyet foglal el a géntechnológiai engedélyezés rendszerében, szerepe más konzultatív és tanácsadó testületekkel nem állítható párhuzamba, így sikerült törvényi szintű szabályozásba visszaemelni a Bizottság működésére vonatkozó szabályokat.

Számos fontos jogszabály módosítás és jogszabályalkotás történt, mint például megjelentek, a 2012 nyarán elfogadott géntörvény módosítás értelmében, az Európai Unióban természetesen engedélyezett GMO-kra vonatkozó, Magyarország által bevezetett **védzáradékokról szóló miniszteri rendeletek**, azaz a MON810 GM kukorica és az Amflora GM burgonya hazai termesztési tilalmáról szóló jogszabályok. Továbbá bejelentésre került a MON810 GM kukorica hazai termesztési tilalmáról szóló védzáradék új, európai uniós szintű jogi alapra való helyezése. A **Büntető Törvénykönyv 2013.** július 1-től hatályos módosításában új tényállásként szerepel a géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos tevékenységek jogellenes végzése.

A nyilvánosság tájékoztatása érdekében 2013 novemberében és decemberében nyolc helyszínen (Nagykálló, Győr, Jászberény, Kaposvár, Hódmezővásárhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Budapest) ismét megrendezésre került a 2012 őszén már nagy sikert aratott ún. **Roadshow a GMO-mentes mezőgazdaságért**. Az **Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeri Kiállításon (OMÉK)** 2013 őszén először került sor a genetikailag módosított szervezetek **társadalmi és gazdasági hatásainak** megvitatására kerekasztal beszélgetés formájában, ahol a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, a vetőmag szektor, a takarmány- és élelmiszeripar, a méhészek, a tudomány és a civil szervezetek képviselőinek, valamint egy Erdélyből érkezett unitárius lelkész véleménye hangzott el. A Francia Intézetben a „**11. Környezetvédelmi Hónap**” keretében külön előadás- és vita est foglalkozott a **GMO és a méhek** kapcsolatával.

A szemléletformálás jegyében a Minisztérium **online, interaktív kiadványt** készített, amely valós eseteken, igaz történeteken keresztül mutatja be a mezőgazdasági géntechnológia hatásait. A www.gmoterkep.hu online felületen a látogató hosszabb-rövidebb történeten keresztül, rajzos animációk segítségével követheti végig a világ különböző pontjain megtörtént eseményeket, amely bepillantást nyújt a GMO-k igencsak szerteágazó, bonyolult világába, segítségével az érdeklődők képet kaphatnak a GMO-k gazdasági, társadalmi, egészségügyi és környezeti hatásairól.

19. Agrárjogalkotás

Tárcánk 2013-ban 17 törvényt, 51 kormányrendeletet és 136 miniszteri rendeletet készített elő agrár- és környezetvédelmi területen.

19.1. Törvények

---

1. A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény

A halászatról és a horgászatról szóló 1997. évi XLI. törvény 2013-ra számos alkalommal került módosításra, több szabálya elavulttá vált, így nem szolgálta megfelelően Magyarország természetes vízterületeinek környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági szempontból is fenntartható halgazdálkodását, ezért új törvény megalkotása vált szükségessé. Az új törvény megalkotásának fő célja, hogy a természetes vizek halállományához kapcsolódó eltérő társadalmi érdekeket figyelembe véve, olyan szabályozáshoz teremtsen alapot, amely különböző haszonvételek mellett biztosítja a halállományok természetes megújulását is. Az új szabályozás sarokpontjai:

1. *Halgazdálkodási vízterületek.* A törvény hatálya tágabb a korábbi halászati szabályozásnál: az valamennyi magyarországi természetes hal-élőhelyre kiterjed, ezeket tekinti a törvény halgazdálkodási vízterületnek.
2. *Halgazdálkodási jog.* A törvény a halgazdálkodási jogot a nem állami tulajdonú vizek esetében is – fő szabály szerint – **a Magyar Államhoz rendeli.** A halgazdálkodási jogot a korábbinál erősebben köti a tulajdonjoghoz, ugyanakkor nem szakít a halgazdálkodási jog átengedhetőségének a lehetőségével (ld. haszonbérbe adás).
3. *Hal és élőhelyének védelme.* A törvény nagyobb hangsúlyt helyez a hal védelmére, a hal-élőhelyek megőrzésére és a természetes halszaporulat megővésére.
4. *Turista állami horgászjegy.* A törvény több új szabályozási eszköz bevezetésével elősegíti a horgászsport és a horgászturizmus fejlődését.
5. *Halászat.* Az új törvény szigorúan szabályozza és korlátozza a természetes vizeken folyó halászatot, mindamelllett, hogy biztosítja a helyi piacok halellátását és a halászati hagyományok megőrzését is.
6. *Illegálisan kifogott halak kereskedelmének visszaszorítása.* A halászati őrzés fejlesztésével, valamint a természetes vizekből származó haltermékek forgalmazásának szabályozásával (fogási tanúsítvány bevezetése) valósul meg.
7. *Halászati bevételek visszaforgatása a halgazdálkodásba.* A halászattal összefüggő egyes bevételeket a halgazdálkodás fejlesztésébe kell visszaforgatni.
8. *Szemléletformálás.* A tervezet a jog eszközei mellett a szemléletformálás lehetőségével is él.

2. A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény

A törvény nem szabályozza a termőföldekre vonatkozó jogviszonyok teljességét, elsősorban és meghatározóan a termőföldek forgalmát, a földtulajdon, illetve a földhasználat jogok forgalmát szabályozza. A törvény az eddig jogalkotási gyakorlattal egyezően nem vonja hatálya alá az állami földek hasznosításának szabályozását.

A törvény a birtokrendezésről szóló külön törvény megalkotásáig és hatálybalépéséig is külön szabályozást ad a birtoktag képző földforgalom támogatására. A törvény alapvető szabályokat tart fenn a földhasználati nyilvántartásról.

A törvény szakít a földszerzési korlátozásoknak személyekre központosító szabályozási módjával, helyette a földforgalom szabályait a földet megművelni kész és képes mezőgazdasági gazdálkodók földellátását kívánja biztosítani és szabályozni. Ennek keretében a törvény főszabályként a mezőgazdasági termelést folytató személyek, földművesek tulajdon és használati jog szerzését teszi lehetővé és indokolt kivételektől eltekintve alapvetően kizárja a mezőgazdasági termelést nem folytató bármely személyek földtulajdoni, illetve földhasználati jog szerzését. A törvény a földszerzési lehetőségekben alkalmaz további különbségtételt is, amely azon az elvi megfontoláson alapul, hogy azokat kell hátrányosan megkülönböztetni a földszerzésben, illetve azokat kell kizárni a földtulajdonszerzésből, akik képesek a szerzési tilalmak és korlátozások kijátszására, illetve ahol a szerzési korlátozások és tilalmak betartása nem ellenőrizhető. Ebből a megfontolásból kiindulva – indokolt kivételektől eltekintve – kizárja a mezőgazdasági termelő gazdálkodó szervezetek, a jogi

személyek földtulajdonszerzését, és számukra a különböző földhasználati jogok szerzését teszi lehetővé.

A törvény ugyanakkor – nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségeinkkel összhangban – nemzeti elbánást nyújt a földszerzésben az EU, Európai Gazdasági Térség (EGT) tagállamai, külön nemzetközi szerződés szerinti államok földműveseinek. A törvény az egyenlő elbánást a belföldi és a tagállami illetőségű földművesek között érvényesíti azzal, hogy mindemellett a helyben lakó földműveseket előnyben részesíti a földszerzésen. A nemzeti elven való különbségtételt (szerzési tilalmat) ugyanakkor azokkal a külföldi tagállamokkal szemben érvényesíti, amelyek egyfelől a magyar állampolgárokkal és jogi személyekkel szemben nemzeti elvű megkülönböztetést alkalmaznak, illetve kívül esnek az EU, az EGT, és a nemzeti elbánás biztosítását előíró nemzetközi szerződésekben részes államok körén.

A földművesek közötti különbségtétel elsősorban gazdaságuk mérete és termelési képessége, továbbá tevékenységük birtokpolitikai megítélésére épül, összhangban van a közösségi jognak a letelepedés és a tőkeáramlás szabadságára vonatkozó rendelkezéseivel, nyilvános, áttekinthető, objektív feltételeken alapuló korlátozást valósít meg, és egyben szolgálja a nemzeti birtokpolitikai célokat.

A törvény a földforgalmat közérdekű célok elérése érdekében korlátozza a vidékfejlesztés közérdekű céljait szolgálja. Az általános vidékfejlesztési célok keretén belül kijelölt agrárpolitikai, birtokpolitikai célkitűzéseket szolgálják a földforgalmi korlátozások, megteremtve ezzel a korlátozások alkotmányjogi, illetve közösségi jogi összhangját. A törvény további célkitűzései a földforgalmi szabályozás oldaláról a falvak népességmegtartó, jövedelemtermelő és foglalkoztatási képességének megőrzése és újrateremtése, a mezőgazdaságban termelt jövedelemnek a jövedelemkeletkezés helyén való megkötése, hogy ezzel is szolgálja a vidékfejlesztési célokat.

A törvény a birtokpolitikai célok elérésének egyik kiemelten fontos, de nem egyedüli eszköze. A törvény elősegíti az őstermelők birtokszerzését, jövedelem elérését. Az őstermelők kisebb birtokainak a jövője biztosított, a kormányzat támogatja középbirtokká fejlesztésüket. A törvényben a családi birtokok képezik a szerzési preferenciák elsődleges tárgyát, mivel azok alkotják középbirtokok derékhadát, a magyar mezőgazdaság gerincét, amelyek a családtagok foglalkoztatásának biztosításán keresztül előmozdítják a vidéki térségek foglalkoztatási szintjének emelését is. A kormány a nagyobb birtokok számát, a gazdaságok közötti súlyát és arányát csökkenteni akarja, de anélkül, hogy felszámolásukra törekedne. A nagyobb birtokok is fontos szerepet kaphatnak nagytömegű és azonos minőségű, piacépes mezőgazdasági termék előállításában.

A törvény a földművesek föld szerzését egyfelől direkt módon szabályozza: mennyiségi birtokméreti korlátozásokkal, másfelől közvetetten: a kiemelt birtokpolitikai célokat szolgáló mezőgazdasági tevékenységet vállaló és megvalósító, továbbá a birtoktagot képező helyi földművesek támogatásával: elővásárlási jog, vásárlási jog biztosításával, állami földpiaci intervenciók jelenléttel és ellenőrzéssel.

A törvény a földforgalomban a spekulációs vagy tőkebefektetési célokat szolgáló földszerzést a megállapodások kötelező nyilvánosságra hozása, továbbá hatósági engedélyhez kötési kötelezettsége, a földszerzésnek a művelési kötelezettséghez kötése, annak elmulasztása esetére a bírságolás már alkalmazott eszköze mellett, a kényszerhasznosításba vétel, továbbá meghatározott időre a földszerzésből való kizárásának eszközeivel korlátozza.

A törvény szolgálja Magyarország Alaptörvényének a természeti erőforrásokra, különösen a termőföld védelmére és fenntartására vonatkozó előírásait.

3. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatási tevékenység minősítéséről szóló 2013. évi CXXV. törvény

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatók minősítésének intézményét a 2013. január 1-jén hatályba lépett, a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Ht.) vezette be. Az új intézmény bevezetésének célja olyan minősített hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer létrehozása, amely hosszú távon biztosítja a hazai hulladékgazdálkodási közszolgáltatás biztonságát, elősegítve egyúttal a közszolgáltatás folyamatos minőségi fejlesztését. A hulladékgazdálkodási

közszolgáltatók minősítése biztosítja, hogy a települési önkormányzatok a helyi igényekhez, sajátosságokhoz igazodó közszolgáltatás megvalósítására legalkalmasabb közszolgáltatót választhassák ki.

A törvény tartalmazza az egyes minősítési osztályokba, illetve azon belül az egyes kategóriákba és fokozatokba sorolás szempontrendszerét, az elérhető minősítési osztályok hierarchiáját, és az egyes osztályokba soroláshoz teljesítendő követelményeket. A törvény a gazdálkodó szervezetek horizontális differenciálását és a szolgáltatásbiztonsági funkciót az A-C kategóriákban fejezi ki. A gazdálkodó szervezetek vertikális, I-III. fokozatok szerinti megkülönböztetése a tevékenység szakmai színvonalát hivatott tükrözni.

A törvény részletesen szabályozza a minősítés eljárási rendjét, ezen belül a kérelem tartalmi követelményeit, a kérelem vizsgálatának szabályait és szempontjait, a minősítő döntéseit, az eljárásban gyakorolható jogokat és a döntéssel szembeni jogorvoslatra vonatkozó szabályokat, valamint meghatározza az ellenőrzés szabályait.

4. A Biológiai Biztonságról szóló Cartagena Jegyzőkönyv felelősségről és jogorvoslatról szóló Nagojai-Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2013. évi CLXXI. törvény

A Kiegészítő Jegyzőkönyv aláírására 2011. május 11-én, a magyar soros elnökség alatt került sor. Mivel az Európai Bizottság arra kérte a tagállamokat, hogy csak az uniós ratifikáció után kerüljön sor a tagállamok saját nemzeti ratifikációjára, ezért a folyamat elhúzódott. Az Európai Unió idén márciusban ratifikálta a Kiegészítő Jegyzőkönyvet, így lehetőség nyílt arra, hogy azt a tagállamok is ratifikálják.

Az új szabályok lehetővé teszik a csatlakozott országok illetékes hatóságai számára, hogy a GMO-k élővilágra gyakorolt káros hatása esetében az ilyen termékek forgalmazóit felelősségre vonják, és megköveteljék tőlük a károk helyreállítását. A környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről szóló 2004. április 21-ei 2004/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv teljes mértékben összhangban van a Kiegészítő Jegyzőkönyvvel. Az irányelv jogharmonizációja az EU tagállamai közül az elsők között valósult meg Magyarországon. A vonatkozó természetvédelmi és vízjogi szabályok az irányelvnek megfelelően módosultak. Így hazánkban adottak a Kiegészítő Jegyzőkönyv végrehajtásának feltételei.

5. A növényfajták állami elismeréséről, valamint szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 2003. évi LII. törvény módosításáról szóló 2013. évi CXCI. törvény

A törvénymódosítás a korábbi szabályokhoz képest részletesebben határozza meg a védőtávolságba eső termőföld használóval való szerződéssel történő megegyezés és a vetőmag szaporítási zárt körzet létesítésének szabályait, továbbá a vetőmag előállító és a védő távolságba eső földhasználó érdekeire figyelemmel szabályozza az előzetes egyeztetés módját és az ellentételezés arányos mértékét.

A törvény lényeges új rendelkezése a géntechnológiával módosított szervezetet tartalmazó, szennyezett vetőmag fogalmának meghatározása, melynek révén erősödik az Alaptörvény Magyarország GMO-mentes mezőgazdaságának fenntartásáról szóló célkitűzése. A törvény rendelkezik a géntechnológiával módosított szervezettel szennyezett szaporítóanyag felhasználása miatt károsult termelők kárenyhítésének feltételeiről is.

19.2. Kormányrendeletek

---

1. A lófélék egyedeinek azonosításáról szóló 110/2013. (IV. 9.) Korm. rendelet

A lófélék egyedeinek azonosításáról szóló 110/2013. (IV. 9.) Korm. rendelet célja, hogy meghatározza az e területet szabályozó 504/2008/EK bizottsági rendelet végrehajtásához szükséges rendelkezéseket. Ennek nyomán a rendelet egy olyan adatbázisra épülő rendszert teremt meg, amellyel a Magyarországon született vagy hazánkba behozott lófélék egyedi azonosítása, nyilvántartása és nyomonkövetése hatékonyabbá válik. A rendelet a törzskönyvezett lófélék egyedi azonosítását, az

azonosító okmányok (lóútlevel) kiadását a lótenyésztő szervezetek feladatkörébe utalja, amelyek az uniós jogszabályban előírt, az állat-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági szempontból releváns adatokat továbbítják az illetékes hatóság központi adatbázisába. A nem törzskönyvezett lófélék esetében ezt a tenyésztési hatóság vagy az általa kijelölt szervezet végzi. Az uniós rendelkezések alapján a nem törzskönyvezett lófélék esetében kötelezővé váló transzponderrel való megjelölés kiváltja az eddig alkalmazott, engedélyezett, de állatvédelmi szempontból aggályos sütést, bélyegzést is.

2. A magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet

A kormányrendelet részletes szabályokat állapít meg hazánk és a magyarság nemzeti, valamint egyetemes történelme során felhalmozott és megőrzött nemzeti értékeinek és hungarikumainak azonosítására, rendszerezésére, az értéktárakban nyilvántartott adatok megőrzésére és az értéktárak folyamatos bővítésére.

A 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet elfogadásával a hungarikum törvény azon szándéka teljesül, hogy a törvény szerinti, hazai és határon túli nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme egy közös, többszörösen összetett, alulról felfelé építkező rendszerben történjen.

A helyi szinten azonosított nemzeti értékek összegyűjtése révén, az önkormányzatok döntése alapján jönnek létre a települési, a megyei és a tájegységi értéktárak. Az adott település vagy megye területén fellelhető nemzeti érték felvételét a települési, tájegységi vagy megyei értéktárba bárki kezdeményezheti az adott érték fellelhetőségének helye szerint illetékes önkormányzat vezetőjéhez címzett javaslatában.

Az ágazati értéktárakat az egyes hatáskörrel rendelkező minisztériumok hozzák létre a feladatkörükbe tartozó, egyéb szabályozás szerint önállóan nyilvántartott nemzeti értékekből.

A külhoni magyarság értéktára a MÁÉRT határon túli tagszervezeteinek bevonásával készül el. A Magyarország határain túl fellelhető, magyar vonatkozású nemzeti értékek felvételét a külhoni magyarság értéktárba ugyancsak bárki kezdeményezheti a MÁÉRT Gazdaságfejlesztési és Önkormányzati Szakbizottság ügyrendjében foglaltak szerint.

A helyi, ágazati és külhoni értéktárak összesítése során állítja össze a Magyar Értéktárat a Hungarikum Bizottság.

A Magyar Értéktárban nyilvántartott egyes, megkülönböztetésre, kiemelésre méltó, a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítményének számító nemzeti értékeket a törvényben nevesített Hungarikum Bizottság hivatott, egyedi értékelés eredményeként, hungarikummá minősíteni.

3. A hulladékról szóló törvény 2012. évi CLXXXV. törvény végrehajtási rendeletei:

a) A hulladékgazdálkodási tervekre és a megelőzési programokra vonatkozó részletes szabályokról szóló 310/2013. (VIII. 16.) Korm. rendelet

A hulladékról szóló törvény alapján a hulladékgazdálkodás országos tervezése az Országos Hulladékgazdálkodási Terv (a továbbiakban: OHT) és az ennek részét képező Országos Megelőzési Program (a továbbiakban: OMP), a hulladékgazdálkodás területi tervezése a területi hulladékgazdálkodási tervek és a területi megelőzési programok keretein belül valósul meg. A Ht. szerint az OHT-t, OMP-t, valamint a területi hulladékgazdálkodási terveket és a megelőzési programokat az Országos Hulladékgazdálkodási Ügynökség készíti el. Annak érdekében, hogy a hulladékgazdálkodás stratégiai célkitűzései mind országos, mind területi szinten megvalósuljanak, szükséges volt a tervek és programok részletes szakmai követelményeinek meghatározása.

b) A közszolgáltató kiválasztásáról és a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási szerződésről szóló 317/2013. (VIII. 28.) Korm. rendelet

A hulladékról szóló törvény hatálybalépésével a hulladékgazdálkodási közszolgáltatásra vonatkozóan több előírás is bővült a korábbi szabályozáshoz képest. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatóvá válás egyik alapvető feltétele, hogy a gazdálkodó szervezetnek közszolgáltatási

szerződést kell kötnie a települési önkormányzattal. A rendelet így részletszabályokat tartalmaz a közszolgáltató kiválasztására és a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási szerződés elemeire vonatkozóan. A rendelet szabályai előírást tartalmaznak arra vonatkozólag, hogy ha az önkormányzat a közszolgáltatás feltételül előírja a saját tulajdonában álló hulladékgazdálkodási létesítmények igénybevitelét, akkor azt a közszolgáltatónak – nyertessége esetén – kötelező igénybe vennie.

c) *A hulladéklerakási járulék megfizetéséről és felhasználásának céljairól szóló 318/2013. (VIII. 28.) Korm. rendelet*

A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény alapján szükségessé vált a hulladéklerakási járulék megfizetéséről és felhasználásának céljairól szóló kormányrendelet megalkotása. A rendelet elfogadásával egy rendeleten belül kerültek meghatározásra a hulladéklerakási járulék megfizetésével kapcsolatos részletszabályok, valamint a hulladéklerakási járulékból befolyt összeg felhasználásának céljai is. A hulladéklerakási járulék bevezetésének egyik fő célja a hulladéklerakótól való eltérítése és így a hasznosítás ösztönzése. A járulékból finanszírozott feladatok között pedig kiemelt hangsúlyt kap az elsődleges cél eléréséhez szükséges projektek finanszírozása, a közszolgáltatás szakmai szempontból kívánatos átalakításának támogatása.

Külön megemlítendő az *Élelmiszeripari Forgóeszköz Hitelprogram bevezetéséről* szóló 1806/2013. Korm. határozat. Az Élelmiszeripari Forgóeszköz Hitelprogram elősegíti az élelmiszerfeldolgozó vállalkozások finanszírozási környezetének és működési feltételeinek javítását, a munkahelyek megőrzését. A 124 ezer főt foglalkoztató élelmiszeripar a hazai feldolgozóipar teljesítményének 10%-át állítja elő, a mezőgazdaság által megtermelt termékek kétharmadát vásárolja fel. A 6 milliárd forint keretösszegű hitelprogramban a felvehető hitel futamideje maximálisan 6 év, legfeljebb 3 év türelmi idővel, a felvehető hitelösszeg maximum 500 millió forint. A hitel kamatához a tárcsa 50%-os mértékű, legfeljebb 4 százalékpont/év kamattámogatást nyújt, így a hitelfelvevő által ténylegesen kifizetett kamat a jelenlegi piaci viszonyok mellett rendkívül kedvező 3,6%/év szinten alakul.

Az *MFB Magyar Fejlesztési Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság által meghirdetett, agrárvállalkozások számára elérhető hitelprogramok* 2013-ban meghosszabbításra kerültek tekintettel arra, hogy 2013. december 31-éig volt lehetőség a hitelt felvenni az Új Magyarország Agrárfejlesztési Hitelprogram, az Új Magyarország TÉSZ Forgóeszköz Hitelprogram, az MFB Agrár Forgóeszköz Vis Maior Hitelprogram és az MFB Agrár Forgóeszköz Hitelprogram (a továbbiakban együtt: Hitelprogramok) keretében. A meghosszabbítás révén 2014. december 31-ig lehet a Hitelprogramok keretében változatlan feltételek mellett hitelt felvenni, ezzel is hozzájárulva a Hitelprogramok kihasználtságához.

20. Az Európai Unió mezőgazdasága

20.1. Növényi termékek

Gabona ágazat

A világ és az EU-28 gabonatermése is rendkívül kedvezően alakult 2013-ban, a 301 millió tonnás uniós termés a 2012-es értékeket 10 százalékkal, az elmúlt öt év átlagát pedig mintegy 4,5 százalékkal haladta meg. A legjelentősebb gabonák közül a búza 143 millió tonnás eredményt ért el, ami a 2012-es mennyiségnél 8, az elmúlt öt év átlagánál pedig 3 százalékkal több. Az Európai Unió 2013-as árpa (59 millió tonna) és kukorica (65 millió tonna) termése is átlagon felül alakult.

A jó, 2013-as termés elsősorban az Ibériai-félsziget és Közép-Európa szokásosnál kedvezőbb eredményei miatt volt lehetséges, míg az unió többi tagállamában valamivel átlag feletti terméseredményeket láthattunk. Nagyobb termés kiesés egyedül Olaszországban volt, ahol a 2012-es eredményekhez képest 7 százalékkal csökkent a betakarított mennyiség.

Többek között a rendkívül jó terméseredménynek köszönhetően az unió a gabonapiacra erős nettó exportörként léphetett fel. A 2013-as termés beérkezésétől 2013 december végéig 21,2 millió tonnás export és 5,8 millió tonnás import mellett 15,4 millió tonnás nettó gabonaexportot bonyolított le, amely lényegesen meghaladja a 2012 azonos időszakában mért 5,8 millió, valamint a 2011 azonos időszakában mért 6,2 millió tonnás nettó exportot.

Az árak a világszerte megegyezően az év elejétől július-augusztusig bezárólag az Európai Unióban is folyamatosan csökkentek. Az árcsökkenés jelentős részben a jó terméseredményeknek és a bőséges kínálatnak tudható be. A csökkenés mértéke gabonánként különböző volt, de általánosságban 20–25 százalékot tett ki. 2013 szeptemberétől 2013 végéig viszont a gabonaárak folyamatosan emelkedtek, mely emelkedés mértéke 15 százalék körül alakult. Ennek köszönhetően a termelői bevételek a kedvező hektáronkénti hozamoknak köszönhetően a korábbi szintekhez képest mérsékeltebb árszintek ellenére is meghaladták a költségeket.

Cukor ágazat

A világszerte megegyezően, az Európai Unió cukorpiacára, a cukorárak folyamatos csökkenése volt jellemző 2013-ban. A fehér cukor januári tonnánkénti közösségi átlagára 738 euróról decemberre 624 euróra mérséklődött.

A 2012/2013 gazdasági évben összesen 1,49 millió hektáron folyt cukorrépa termesztés 11,3 tonnás hektáronkénti cukorhozam mellett. A vetésterület 30 ezer hektárral, míg az átlagos cukorhozam hektáronként 0,7 tonnával csökkent.

Az uniós kvóta szerinti cukor- és izoglükóz termelés (az átvitt mennyiségeket is beleértve) 13,9 millió tonnát, míg a kvótán felüli termelés 4,2 millió tonnát ért el. A 2012/2013 gazdasági évben kvótacukorból 1,2 millió tonna cukor, döntő részben feldolgozott termék, míg kvótán felüli cukorból 1,3 millió tonna került exportra.

Az import fehér és nyerscukor együttes mennyisége 4,1 millió tonnát ért el, melyből feldolgozott termék 0,52 millió tonna volt. A közösségi zárókészlet 2,49 millió tonnára nőtt az előző gazdasági évi 1,59 millió tonnáról.

Zöldségfélék

A **görögdinnye** termőterülete Európában átlagosan 5 százalékkal bővült 2013-ban az előző évihez képest. Kivételt jelent Görögország, ahol 46 százalékkal 11 ezer hektárra nőtt, illetve Olaszország és Románia ahol csökkent a termőterület. A spanyolországi görögdinnye kivitele volumenében 6 százalékkal 542 ezer tonnára, értékét tekintve 26 százalékkal 265 millió euróra emelkedett a vizsgált időszakban. Az elmúlt években élenkült a kereslet a magnélküli, a 2–3 kilogrammos dinnyék, valamint a régi-újdonyság, a sárgabélű görögdinnye iránt is.

A WPTC¹⁰⁶ 2013-as adatai szerint az **ipari paradicsom** globális termése 33,1 millió tonna volt 2013-ban, 0,7 százalékkal maradt el a 2012. évitől. Az Európai Unió legnagyobb ipari paradicsom-termelőjének számító Olaszországban a termést 4,03 millió tonnára becsülték 2013-ra, ami 10 százalékos csökkenést jelent az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

Az unió legnagyobb **friss paradicsom**-exportőrei Spanyolország és Hollandia. Spanyolország paradicsom-kivitele 10 százalékkal (1004 ezer tonnára), Hollandiáé 2 százalékkal (1002 ezer tonnára) emelkedett 2013-ban az egy évvel korábbihoz képest. Franciaországban a friss piaci értékesítésre szánt paradicsom termése 1 százalékkal 566 ezer tonnára nőtt 2013-ban a 2012. évihez viszonyítva¹⁰⁷. Az Eurostat adatai szerint Lengyelországban az előző évihez hasonlóan 760 ezer tonna körül alakult a termés 2013-ban. A friss paradicsom vezető beszállítója Marokkó, ahonnan 5 százalékkal több (365 ezer tonna) termék érkezett az Európai Unióba 2013-ban, mint egy évvel korábban.

Az Európai Unió legnagyobb **zöldpaprika**-termelő tagországai Spanyolország, Hollandia, Olaszország és Magyarország. Spanyolország zöldpaprika-kivitele 9 százalékkal (545 ezer tonnára) növekedett 2013-ban az előző évihez képest. A korszerű üvegházi termesztésnek köszönhetően március és november között Hollandia uralja a közösség piacát. Hollandia 338 ezer tonna paprikát exportált 2013-ban, szemben az egy évvel korábban külpiacokon értékesített 382 ezer tonnával.

Az év elején tapasztalható kedvezőtlen időjárás (hideg tavasz, száraz meleg nyár) miatt a **vöröshagyma** termése az unióban 6 százalékkal, 5,23 millió tonnára csökkent az egy évvel korábbihoz képest, ami azt jelenti, hogy két egymást követő évben volt jelentősebb termés kiesés¹⁰⁸. Lengyelországban 5 százalékkal (611 ezer tonnára), Németországban 11 százalékkal kevesebb vöröshagyma termett. Spanyolországban ugyanakkor 1 százalékkal 1,2 millió tonnára bővült a termés a 2012. évihez képest, ezzel az ország az unió legnagyobb termelője lett, megelőzve Hollandiát, ahol 1,04 millió tonna vöröshagymát takarítottak be¹⁰⁹.

Európában a **káposzta** termőterülete zsugorodott, a meleg, száraz nyár a 2012. évihez képest 15–20 százalékkal kisebb termésátlagot eredményezett. Az Európai Unió legnagyobb termelője, Lengyelország a fejes és vörös káposzta 80 százalékát a közösségi piacon értékesíti. A macedón termelők 2012 tavaszán nagy veszteségeket szenvedtek el, ezért a káposzta termőterülete csökkent 2013-ban, az üvegházakban kevesebbet termeltek és a fajtaválasztékot is szűkítették. Ez azért fontos, mert a magyarországi árakat nagyban befolyásolják a környező országokban kialakult dömpingárak, vagy az esetlegesen föllépő hiány.

Az Európai Unió tagországai közül a legnagyobb **sárgarépa- és petrezselyemgyökér**-termelők Lengyelország és Franciaország. Az Eurostat adatai szerint Lengyelországban a sárgarépa termése 12 százalékkal, 735 ezer tonnára csökkent, míg Hollandiában 8 százalékkal, 555 ezer tonnára emelkedett 2013-ban. Franciaországban a friss, fogyasztásra szánt sárgarépa termése – a kedvezőtlen időjárás miatti szezoncsúszás következtében – 3 százalékkal, 275 ezer tonnára mérséklődött 2013-ban az előző évihez viszonyítva¹¹⁰.

Gyümölcsfélék

Az Európai Unió **almatermése** 7 százalékkal, 10,8 millió tonnára nőtt 2013-ban az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A legnagyobb részarányt adó *Golden Delicious* fajtából 11 százalékkal (2,5 millió tonna), a *Galaból* 7 százalékkal (1,15 millió tonna), az *Idaredből* 8 százalékkal több (1,06 millió tonna) termett. Lengyelországban tovább bővült az alma kínálata, így ismét a közösség

¹⁰⁶WPTC: World Processing Tomato Council (*Paradicsomfeldolgozók Világszövetsége*) www.wptc.to WPTC World production estimate of tomatoes for processing (in 1000 metric tonnes)

<http://www.wptc.to/pdf/meetings/Minutes%20of%20the%20WPTC%20meeting%20in%20Paris%20on%2025%20October%202013.pdf>

¹⁰⁷Agreste: Ministère de l'alimentation, de l'agriculture et de la pêche (*Élelmiszeügyi, Mezőgazdasági és Halászati Minisztérium, Franciaország*) Recul contenu des surfaces et légère progression de la production

<http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfoleg201311toma.pdf>

¹⁰⁸AMI: Agrarmarkt Informations-Gesellschaft mbH Europaweit kleine Zwiebelerte <http://www.ami-informiert.de/ami-maerkte/ami-einzelmeldung/article/europaweit-kleine-zwiebelerte.html>

¹⁰⁹Fruchtportal (2014): Rückgang bei Zwiebelproduktion in Europa <http://www.fruchtportal.de/newsarchiv/2014-01-06/lesen/53113/Rueckgang-bei-Zwiebelproduktion-in-Europa>

¹¹⁰Agreste: Le déficit de production parvient, en partie, à se résorber <http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfoleg201312caro.pdf>

legnagyobb termelője lett, miután a 2012. évinél 10 százalékkal nagyobb mennyiséget (3,2 millió tonna) takarítottak be, öt követi Olaszország (az előző évinél 11 százalékkal több, 2,14 millió tonna), majd Franciaország (29 százalékkal több, 1,5 millió tonna) a sorban. Németország az unió legnagyobb almaimportőre, ahol az elmúlt tíz év leggyengébb termését takarították be 2013-ban, mivel a kibocsátás 17 százalékkal esett 2012-höz képest¹¹¹.

A WAPA¹¹² az Európai Unió **körtetermését** 2,23 millió tonnára becsülte 2013-ra, ami 18 százalékos növekedést jelent egy év alatt. A legnagyobb körtetermelő Olaszországban 14 százalékkal, 741 ezer tonnára bővült a termés. Az európai vezető *Conference* körtefajta termése 14 százalékkal, 794 ezer tonnára növekedett. A kínálat bővülése miatt az unió várhatóan kevesebb körtét importál a déli féltekéről a 2013/2014. gazdasági évben¹¹³.

Az Europêch¹¹⁴ szerint az unió **őszibarack** termése 3 százalékkal, 1,35 millió tonnára, a nektariné 4 százalékkal, 1,44 millió tonnára csökkent 2013-ban az egy esztendővel korábban betakarított mennyiséghez képest. Az ipari célra termelt őszibarack termésének csökkenése tovább folytatódott (-18%, 634 ezer tonna). Olaszország a legnagyobb őszibarack- és nektarintermelő a Közösségben, ahol az előző évinél 6 százalékkal kevesebb (1,4 millió tonna) őszibarack és nektarin termett, ezen belül 13 százalékkal, 81,5 ezer tonnára esett az ipari őszibarack mennyisége. Spanyolországban a katalóniai ültetvényeket sújtó jégkár ellenére az őszibarack termése 12 százalékkal, a nektariné 7 százalékkal emelkedett. Az elsősorban a belföldi piacon értékesített „*lapos barack*” fajtákból 17 százalékkal több, 131,6 ezer tonna termett 2013-ban. Görögországban jégeső okozott károkat, az őszibarack/nektarin termése 25 százalékkal (232 ezer tonnára), az ipari célúé 37 százalékkal zuhant az elmúlt évihez képest. Franciaországban az őszibarack (beleértve a nektarint és az ipari célú őszibarackot) termése 12 százalékkal, 242 ezer tonnára csökkent, ezen belül az őszibarack termése 125 ezer tonnát tett ki¹¹⁵.

Az Európai Unió négy vezető **kajszi** termelő tagországának termése 28 százalékkal, 437 ezer tonnára csökkent 2013-ban a kiugró terméseredményű 2012. évihez viszonyítva. Görögországban a kedvezőtlen időjárás (fagykár, délen túl sok csapadék és virágzaskor hideg) miatt 44 százalékkal, 40,5 ezer tonnára, Spanyolországban 14 százalékkal, 83 ezer tonnára esett a termés. A legnagyobb európai kajszi termelőnél, Olaszországban a betakarított mennyiség 92 ezer tonnával, 160 ezer tonnára csökkent¹¹⁶. Franciaországban a kajszi termőterülete 2 százalékkal, 13,5 ezer hektárra zsugorodott, termése 30 százalékkal, 132,4 ezer tonnára esett vissza az előző évhez viszonyítva¹¹⁷.

Lengyelországban 2012-höz képest 6,2 százalékkal több, azaz 230 ezer tonna **cseresznye** termett¹¹⁸. Franciaországban a cseresznye termése 32 százalékkal volt több (40,1 ezer tonna) az előző évi gyenge terméshez képest¹¹⁹. Spanyolország délnyugati részén, Extremadura tartományban az esőzések, az áradások és az alacsony hőmérséklet miatt 25 százalékkal kevesebb (21 ezer tonna) cseresznyét takarítottak be. Olaszországban a cseresznye termése az ország déli részén a korábbi évekhez hasonlóan alakult, ugyanakkor az észak-olaszországi Emilia-Romagna tartományban csökkent. Németországban 25 ezer tonna cseresznyét szüreteltek, szemben az egy évvel korábbi 23 ezer tonnával.

Az Európai Unió legnagyobb **meggy**termelői Lengyelország, Magyarország és Németország. Becslések szerint Lengyelországban a 2012. évinél ezer tonnával kevesebb, 150–160 ezer tonna meggy termett 2013-ban. A németországi meggytermés 16 ezer tonna körül alakult, ami elmarad a korábbi évek átlagától. Az unió legnagyobb beszállítói Szerbia és Törökország. Törökország

¹¹¹European Apple & Pear Crop Forecast August 2013 http://www.ovocnarska-unie.cz/pdf/european_apple_and_pear_crop_forecast_2013.pdf

¹¹²WAPA: World Apple and Pear Association (*Világ Alma és Körte Szövetsége*)

¹¹³lásd. 5. lábjegyzet

¹¹⁴Europêch: European forum on stone fruit forecasts (*Európai csonthéjas termésbecslési fórum*)Synthese de la récolte européenne 2012 – Actualisation prévisions de récolte 2013: Pêche – Nectarine – Pavie <http://www.agro-alimentarias.coop/ficheros/doc/03984.pdf>

¹¹⁵Agreste: Cours soutenus en lien avec une offre réduite <http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfofru201309pech.pdf>

¹¹⁶Europêch: Synthèse de la récolte européenne 2012 – Actualisation prévisions de récolte 2013: Abricot

<http://www.agro-alimentarias.coop/ficheros/doc/03985.pdf>

¹¹⁷Agreste: Cours élevés en raison d'une offre réduite <http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfofru201308abri.pdf>

¹¹⁸FreshFruitPortal.com: Growth expected for EU cherry leader in 2013 <http://www.freshfruitportal.com/2013/08/16/growth-expected-for-eu-cherry-leader-in-2013/?country=hungary>

¹¹⁹Agreste: Marché devenant difficile <http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfofru201307ceri.pdf>

meggytermése az ezredforduló óta 70–80 százalékkal, 185–195 ezer tonnára bővült. Szerbiában évente 66–105 ezer tonna meggyet termelnek.

A legnagyobb **szilvatermelő** tagországok Románia (480–520 ezer tonna), Franciaország (120–150 ezer tonna), Spanyolország (160–200 ezer tonna), Olaszország (150–190 ezer tonna) és Lengyelország (100–120 ezer tonna). Németországban 45–50 ezer tonna szilva termett 2013-ban, szemben a 2012. évi 35,6 ezer tonnával.

Az Európai Unió legnagyobb **szamóca**termelője Spanyolország, ahol évente átlagosan 300 ezer tonna szamócat takarítanak be, amelynek 90 százaléka Huelva tartományból származik. A kedvezőtlen időjárás miatt kevesebb szamóca termett 2013-ban, mint egy esztendővel korábban. Németország az elmúlt években a közösség harmadik legnagyobb szamóca-termelőjévé lépett elő. A termesztő-berendezés alatti szamóca területe 400 hektárra gyarapodott, míg a szabadföldi terület 14,6 ezer hektárra bővült 2013-ra. A termés 130 ezer tonnára csökkent 2013-ban, szemben a 2012. évi 140 ezer tonnával. Olaszországban a szamóca termőterülete 3,7 ezer hektár körül alakult, amelynek mindössze 17 százalékan folyt szabadföldi termesztés. Franciaországban a szamócaültvények területe 1 százalékkal, 3,2 ezer hektárra nőtt, a termés (55 ezer tonna) nem változott 2013-ban az egy évvel korábbihoz képest¹²⁰.

Lengyelország a világ legnagyobb **málna**termelőjévé lépett elő. Németországban a málna termőterülete 1 százalékkal zsugorodott, a fagykárak miatt kevesebb málnát takarítottak be 2013-ban, mint egy évvel korábban. Szerbiában az elmúlt öt évben 15 ezer hektáron termesztettek málnát, 2013-ban 81 ezer tonna málna termett, az átlagos hozam hektáronként 4 tonna körül alakult¹²¹.

Bor ágazat

A 2012/2013. borpiaci év teljes musttermelése 144,5 millió hektoliter körül alakult, ami 11,6 százalékkal marad el az előző borpiaci évi termésmennyiségtől. A termés 80 százalékát Olaszország, Franciaország és Spanyolország adta, míg Magyarország részesedése 1,9 millió hektoliter volt.

A termőterületek nagysága ezzel szemben alig változott: a művelés alatt álló 3,2 millió hektár fél százalékát sem éri a csökkenés.

Az előállított borok meghatározó hányada rendelkezett földrajzi árujelzővel: 61,6 millió hektoliter oltalom alatt álló eredetmegjelölésű (OEM), 29 millió hektoliter oltalom alatt álló földrajzi jelzésű (OFJ) bort termeltek meg az unióban.

2013-ban 1,2 milliárd eurót fordított az Európai Unió a nemzeti támogatási programokon keresztül a borágazat fejlesztésére. A 11 lehetséges intézkedés közül kiemelkedik a szőlőültvények szerkezetátalakítása, amely közel 600 millió euró támogatásban részesült. Emellett jelentős a részesedése a teljes uniós költségvetésen belül a borok harmadik országokban folytatott promóciójára (145 millió euró), illetve a borászati gépek beszerzésére (210 millió euró) fordított forrásoknak.

20.2. Állati termékek

Marha- és borjúhús ágazat

Az Európai Unió marhahús termelése 4,1 százalékkal 7,267 millió tonnára csökkent, Magyarországon 8,3 százalékkal esett vissza. A vágások száma szinte egész évben a 2012-es szint alatt volt. A szarvasmarha állomány 2013 decemberére 0,3 százalékkal nőtt, ezen belül a tejelő tehének száma 1,3 százalékkal lett magasabb. Ez utóbbi vélhetően összefüggésben volt a kedvező és folyamatosan javuló tejpiaci helyzettel.

A vágómarha, a fiatal bika, a tehén, az ökör, a fiatal borjú és az üsző átlagára is a 2012-es, igen magas árszint közelében vagy afölött alakult. Az unió átlagárai messze meghaladták a jelentős világpiacon szereplők árszintjét. A marhahús és élőállat exportja 10,8 százalékkal csökkent, amit főként

¹²⁰ Agreste: La production rattrape son déficit de début de campagne <http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/conjinfolog201307frai.pdf>

¹²¹ Voiceofserbia.org: Serbische Himbeeren von Spitzenqualität <http://voiceofserbia.org/de/content/serbische-himbeeren-von-spitzenqualit%C3%A4t>

az orosz és török szállítások elmaradása-mérséklődése okozott. Ezzel szemben, elsősorban a brazil és az ausztrál beszállítások emelkedése miatt, az import 8,8 százalékkal bővült. Ennek ellenére az unió nettó exportőr volt 2013-ban.

Tej és tejtermék ágazat

Az EU-27 (majd EU-28) tejszállítása 0,67 százalékkal emelkedett a 2013-as naptári évben, ami 140.569 millió tonnát tett ki. A vaj termelése 1 százalékkal, a teljes tejpör termelése 4,3 százalékkal, a sajt előállítás 1 százalékkal nőtt, míg a sovány tejpöré 2 százalékkal csökkent. A tej szállítása az év első felében még az előző évi szint alatt volt, azonban az év második felében, a kedvező áralakulás és időjárási viszonyok együttes eredményeként jelentősen emelkedett. Az év utolsó hónapjaiban 4 százalékos körüli növekedés volt tapasztalható.

A legnagyobb tejtermelő tagállamok közül Németország 2 százalékkal, Hollandia 4,6 százalékkal, Lengyelország és az Egyesült Királyság 0,8–0,8 százalékkal tudta növelni a szállításokat. Emellett az év végi növekedéssel Franciaország és Spanyolország leszállított tejmenyisége is csupán 0,3–0,3 százalékkal maradt el a 2012-es naptári évtől (Magyarország -3,4%). A kvótaév tekintetében mindössze 9 tagállamban – köztük Magyarországon is – csökkent a leszállított tej mennyisége, az EU-28 termelése pedig összességében 5,5 százalékkal növekedett (2013/2014-es kvótaév).

Az EU nyerstej ára egész évben folyamatosan felfelé küszört, 34,33 euró/100 kg-ról decemberre rekord magasságba, 40,37 euró/100 kg-ra emelkedett. A különböző tejtermékek (sovány tejpör, vaj, sajt) ára is egész évben a 2012-es árszint felett alakult, és folyamatosan növekedett. Ennek oka a kedvező világpiacon kereslet volt, amit legnagyobb részben az Európai Unió szempontjából fontos közel-keleti piacok és Kína támasztott. Az egyre kedvezőbb árviszonyok ösztönözte, valamint az időjárás által is támogatott – az Európai Unió mellett Új-Zélandon és az USA-ban is – emelkedő kibocsátás csak 2014 első hónapjaiban tette szükségessé, hogy a piacon némi árkorrekcióra kerüljön sor. Az utolsó kvótaévbe lépve az EU tagállamok túlnyomó többségében növekszik a kibocsátás, amit egyelőre sikerrel értékesítenek harmadik országok piacain.

Baromfi és tojás ágazat

Az Európai Unió nettó baromfi termelése az Európai Bizottság becslése szerint 12,85 millió tonna volt 2013-ban, ami 1,7 százalékos növekedést jelent éves összehasonlításban. Ebből a legnagyobb arányt a csirkehús termelése jelenti, ami 10,1 millió tonna fölötti kibocsátást ért el. A pulykahús termelése 1,8 millió tonna körül, míg a kacsahúsé 0,44 millió tonna körül alakult.

Az ágazat helyzetét alapvetően befolyásolta, hogy az év első felében rendkívül magas takarmányárak alakultak ki, amely árszint csak az év második felében kezdett csökkenni. Az említett folyamat szinte hónapról-hónapra nyomon követhető az Európai Bizottság által készített jövedelmezőségi adatokon.

A termelői árak egész évben jóval az elmúlt öt év átlaga felett alakultak, és a szezonálisnak megfelelően az év vége felé kezdtek csökkenni. Az adatok szerint a brojler csirke (65%-os) éves uniós átlagára elérte a 195,03 euró/100 kg-ot, 1,6 százalékkal emelkedett egy év alatt.

Az Európai Unió baromfi importja 6,6 százalékkal csökkent, elsősorban a brazil export 12 százalékos visszaesése miatt. A kivitel 0,3 százalékkal maradt el a 2012-es mennyiségtől, amit Ukrajna, Oroszország csökkenő igénye, és a Dél-Afrikai Köztársaság növekvő kereslete együttesen alakított. Az unió nettó exportőr volt 2013-ban, átlagárai messze meghaladták a jelentős világpiacon szereplők árszintjét.

A tojástermelés 2013-ban az Európai Bizottság adatai szerint 7246 tonna volt, 0,3 százalékkal mérséklődött egy év alatt (Magyarország esetében -1,6%). A tojás ágazatban nehéz éven vannak túl a termelők. A tojásárak egész évben az elmúlt öt év átlagát követték, ami azonban az előző évhez képest, és a magas takarmányárak mellett jelentősen visszavetette az ágazat jövedelmezőségét. Ezzel egy időben, a hagyományos ketrecek cseréje utáni második évben túltermelés alakult ki az európai piacon, ami szintén nem tette lehetővé, hogy magasabb árszínvonal alakuljon ki. Az Európai Bizottság álláspontja szerint a ketreccserét követő 2012-es év magas árszintje az aktuális tojáshiány miatt alakult ki, és csupán átmenetinek volt tekintendő. Véleményük szerint az árak újra visszatérnek a korábbi

mértékekhez, és nem várható, hogy ez a következő években változni fog. Ez azért jelent problémát, mert a technológiacsere miatt szükségessé váló beruházások terheit a 2012-es év alatt nem tudták teljes egészében kitermelni az ágazat szereplői, és a jelenlegi alacsony árakban nem tudják elismertetni a korábbihoz viszonyítva megemelkedett termelési költségeiket. A 2013-as év átlagára a 2012-es 162 euró/100 kg után mindössze 129 euró/100 kg-ot ért el.

Az unió tojásimportja 47,1 százalékkal csökkent, elsősorban a legnagyobb szállítónak számító Egyesült Államok 57 százalékos visszaesése miatt. A tojás exportja ezzel szemben 15,5 százalékkal növekedett, amit Oroszország és az Egyesült Arab Emírátsok növekvő kereslete eredményezett. Az unió nettó exportőr volt 2013-ban, átlagárai messze meghaladták a jelentős világpiaci szereplők árszintjét.

Sertés ágazat

Az EU sertéshús termelése 2013-ban 21,923 millió tonna volt. Az ágazat helyzetét alapvetően befolyásolta, hogy az év első felében rendkívül magas takarmányárak alakultak ki, amely árak csak az év második felében kezdtek visszaesni. Az említett folyamat hónapról-hónapra nyomon követhető az Európai Bizottság által készített jövedelmezőségi adatokon. A termelői árak egész évben az elmúlt öt év átlaga felett alakultak, az év második felében rekord magasan, 190 euró/100 kg fölött is jártak. Az év második felében a takarmányárak csökkenésével párhuzamosan emelkedni kezdtek a sertésárak is, és ezen tényezők együttes hatásaként jelentősen javult az ágazat jövedelmezősége.

Az unió sertéshús behozatala 8,8 százalékkal csökkent, elsősorban a legnagyobb szállítónak számító Svájc visszaesése miatt. A sertéshús kivitele ezzel szemben 0,9 százalékkal bővült, amit Kína és a Fülöp-szigetek növekvő kereslete eredményezett. Az unió nettó exportőr volt 2013-ban, átlagárai messze meghaladták a jelentős világpiaci szereplők árszintjét.

Juh- és kecskehús ágazat

Az Európai Unió juh- és kecskehús termelése 2013-ban az Európai Bizottság becslése szerint 760.291 tonna volt, 0,1 százalékkal több mint 2012-ben. Az év elején tapasztalt alacsony *nehéz bárány* árak emelkedni kezdtek, és az év hátralévő részében a korábbi évekhez hasonlóan alakultak. A *könnyű bárány* árak az év végén váltak el a korábbi évek megszokott áralakulásától. Az év első felében a rendkívül magas takarmányárak itt is problémát okoztak.

Az unió juh és kecske importja 5,35 százalékkal emelkedett, elsősorban a legnagyobb szállítónak számító Új-Zéland és Ausztrália szállításainak növekedése miatt. Az ágazat exportja 34,23 százalékkal bővült, amit Líbia és Hong-Kong növekvő kereslete eredményezett. Az unió nettó importőr volt 2013-ban, átlagárai messze meghaladták a jelentős világpiaci szereplők árszintjét.

21. Magyarország és az EU mezőgazdasága a Mezőgazdasági Számlarendszer alapján

21.1. Termelési és jövedelmi folyamatok

Magyarország és az EU-tagállamok mezőgazdasági mutatóinak összehasonlítására lehetőséget ad a Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR), melyet minden tagállamban azonos módszertan alapján számolnak. Az MSZR tevékenységi alapon, a tevékenységet végzők ágazati besorolásától függetlenül, teljes körűen veszi számításba a mezőgazdaság termelési, és jövedelmi folyamatait. Az egyes évek közötti változást az árfolyamhatás kiszűrése érdekében elsősorban nemzeti valutában kifejezett adatokkal mutatjuk be, de amikor az egyes országok értékeit (nem a változást) hasonlítjuk össze, euró alapon számolunk. A fejezetben a régi tagországok alatt a 2004 előtt csatlakozott 15 országot, új tagországok alatt pedig az ezután csatlakozott 13 országot értjük.

Az Európai Unió mezőgazdaságának termelése 2013-ban enyhe növekedést mutatott, ezzel szemben jövedelmezősége csökkent. Ugyanakkor a tagországok között jelentős különbségek vannak. Magyarország mind a termelés, mind a jövedelmi folyamatok esetében kiemelkedő eredményeket ért el.

Az Európai Unió teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért **mezőgazdasági kibocsátása** 2013-ban nemzeti valutában, folyó alapon összességében 1,1 százalékkal bővült. A régi tagországok kibocsátása 0,5 százalékkal, míg az új tagországoké 4,3 százalékkal nőtt. A 28 tagország közül 17-ben nőtt, míg 11-ben mérséklődött a mezőgazdaság kibocsátása. A magyar mezőgazdaság kibocsátásának növekedése (+4,2%) Románia, Luxemburg, Írország, Spanyolország, és az Egyesült Királyság után a hatodik legnagyobb volt az Unióban.

2005 és 2013 között az EU-28 mezőgazdasági kibocsátása mintegy negyedével bővült (+25,2%), ezen belül az új tagországok kibocsátása (+39,7%) nagyobb ütemben nőtt, mint a régi tagországoké (+22,7%). A magyar mezőgazdaság teljesítménye 2013-ban 49,3 százalékkal haladta meg a 2005. évi értéket.

A folyó termelő felhasználás nemzeti valutában mért értéke a 28 tagországban 2013-ban 1,8 százalékkal, Magyarországon 2,5 százalékkal bővült. Az EU-ban, 2013-ban a kibocsátás 60,9 százalékát tette ki a folyó termelő felhasználás, ugyanakkor az egyes országok között jelentős az eltérés. Olaszországban a kibocsátás 46,5 százaléka, míg Lettországon 79,7 százaléka volt a folyó termelő felhasználás. **Magyarországon ez az arány 64,4 százalék volt.**

102. táblázat: Az EU mezőgazdaságának néhány teljesítmény mutatója (2005=100, nemzeti valutából számolva)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kibocsátás - folyó								
EU-28	105,0	114,8	111,4	96,4	108,1	115,8	117,0	115,1
EU-13	108,7	118,9	140,6	113,9	127,1	155,1	145,5	148,6
EU-15	104,4	114,0	106,5	93,4	104,9	109,1	112,1	109,4
Magyarország	107,2	111,1	144,4	104,5	125,5	187,5	177,4	192,6
Bruttó hozzáadott érték								
EU-28	96,7	105,2	103,3	89,1	98,6	105,0	107,5	107,6
EU-13	106,5	113,3	127,7	98,3	108,3	131,7	122,4	129,6
EU-15	95,1	104,0	99,4	87,7	97,1	100,8	105,2	104,1
Magyarország	105,3	104,0	123,0	85,7	99,3	147,4	136,5	146,7
Termelési tényezők jövedelme								
EU-28	105,0	114,8	111,4	96,4	108,1	115,8	117,0	115,1
EU-13	108,7	118,9	140,6	113,9	127,1	155,1	145,5	148,6
EU-15	104,4	114,0	106,5	93,4	104,9	109,1	112,1	109,4
Magyarország	107,2	111,1	144,4	104,5	125,5	187,5	177,4	192,6

Forrás: EUROSTAT alapján

A **bruttó hozzáadott érték** hazánkban az EU egészénél nagyobb arányban nőtt. Közösségi szinten a bruttó hozzáadott érték (a kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbsége) a 2012. évi szinten alakult (+0,1%), míg Magyarországon 7,5 százalékkal nőtt. Az EU 28 tagországa közül 15-ben

nőtt, míg 13-ban csökkent a bruttó hozzáadott érték. A legnagyobb növekedés Romániában (+25,0%), Máltában (+17,2%), és Portugáliában (+9,8%), a legnagyobb visszaesés pedig Lettorszáiban (-22,1%), Észtországban (-14,4%), és Franciaországban (-12,1%) történt.

2005 és 2013 között a bruttó hozzáadott érték közösségi szinten 7,6 százalékkal nőtt, a növekedés mértékében nagy különbség figyelhető meg a régi (+4,1%) és az új tagországok között (+29,6%). Hazánk mezőgazdasága 46,3 százalékkal több bruttó hozzáadott értéket állított elő 2013-ban, mint 2005-ben.

A **nettó hozzáadott érték** (a bruttó hozzáadott érték és az amortizáció különbsége) megmutatja, hogy mennyi új értéket termel az ágazat, ha az összes termelőeszközt (az állóeszközöket is) figyelembe vesszük. A mutató 2013-ban az EU egészében 1,5 százalékkal csökkent, ezzel szemben Magyarországon 10,2 százalékkal nőtt.

A támogatásokat is figyelembe vevő jövedelmi mutatók is kedvezően alakultak hazánkban. A **termelési tényezők jövedelme** (a nettó hozzáadott érték korrigálva a termelési támogatások és adók különbségével) az EU-28-ban 1,6 százalékkal csökkent. A régi tagországokban 2,5 százalékkal visszaesett, az új tagországokban viszont 2,1 százalékkal nőtt a termelési tényezők jövedelme. Magyarországon viszont 8,6 százalékos volt a növekedés mértéke.

A termelési tényezők jövedelmének több éves alakulásában még nagyobb volt az új tagországok előnye, mint a termelési mutatók esetében, ez jelentős részben a támogatások fokozatos felzárkózásának köszönhető. 2005 és 2013 között az EU-28-ban a termelési tényezők jövedelme 15,1 százalékkal, ezen belül az EU-15-ben 9,4 százalékkal, az EU-13-ban 48,6 százalékkal nőtt.

A termelési tényezők árával (kamat, munkabér, bérleti díj) korrigált mutató, a **nettó vállalkozói jövedelem** az EU-ban 2,8 százalékkal csökkent 2013-ban, míg hazánkban 13,2 százalékkal meghaladta a 2012. évi szintet. Az EU-15-ben 3,9 százalékkal csökkent a mutató, míg az EU-13-ban 1,6 százalékkal nőttek a vállalkozói jövedelmek. A nettó vállalkozói jövedelem a legnagyobb mértékben Dániában (+39,1%), Hollandiában (+34,6%), és Romániában (+26,9%) haladta meg az előző évi értéket, míg a legnagyobb csökkenés Szlovákiában (-37,2%), Franciaországban (-27,3%), és Észtországban (-22,5%) történt.

Az Európai Unió mezőgazdaságának **munkaerő-felhasználása** 2013-ban tovább csökkent. A csökkenés mind a régi mind az új tagországokra jellemző volt. Az EU-28 mezőgazdasága 2013-ban összesen 10,1 millió éves munkaerőegységet (ÉME) használt fel, 1,2 százalékkal kevesebbet, mint az előző évben. Ezen belül a régi tagországok munkaerő-felhasználása, 4,9 millió ÉME (-1,8%) jobban csökkent, mint az új tagországoké 5,6 millió ÉME (-0,6%). Mindössze három tagországban, Észtországban (+1,2%), Cipruson (+1,2%), és Dániában (+0,6%) nőtt a munkaerő-felhasználás, ezzel szemben a legnagyobb csökkenés Lettorszáiban (-6,2%), Luxemburgban (-5,3%) és Szlovákiában (-5,3%) történt. Magyarországon 0,7 százalékkal mérséklődött a mezőgazdaság munkaerő-felhasználása.

Az Unió egészére jellemző a mezőgazdasági munkaerő-felhasználás folyamatos csökkenése, ez azonban az új tagországokban több éves távlatban nagyobb mértékű. Ez elsősorban a mezőgazdaság javuló műszaki, technológiai színvonalának, az intenzív versenynek, illetve a nagyrészt önellátásra termelő kisgazdaságok nagyszámú megszűnésének az eredménye. 2005 és 2013 között az EU-28 mezőgazdasági munkaerő-felhasználása 21,2 százalékkal, ezen belül a régi tagállamoké 16,1 százalékkal, az újaké 25,5 százalékkal csökkent. A magyar mezőgazdaság 18,1 százalékkal kevesebb éves munkaerő egységet használt fel 2013-ban, mint 8 évvel korábban. Mindössze két tagállamban, Írorszáiban, és Máltán regisztráltak növekedést, míg a legnagyobb csökkenés Lettorszáiban (-45,7%), Szlovákiában (-45,2%), és Romániában (-39,9%) történt.

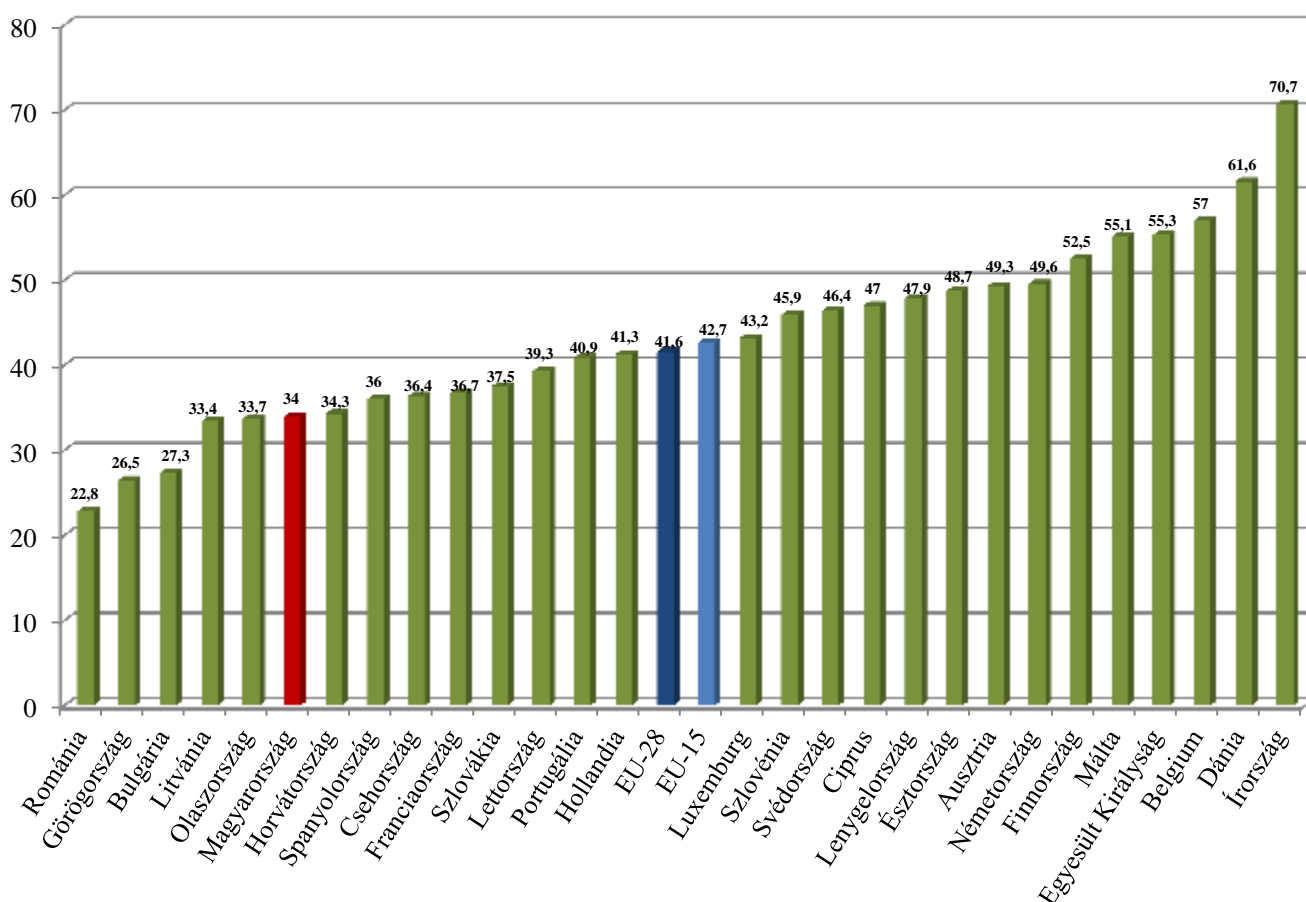
Az **„A” mutató**, amely a munkaerőegységre jutó reáljövedelem változását fejezi ki, 2013-ban az EU átlagában 1,3 százalékos csökkenést jelzett. Ezzel szemben a mutató értéke Magyarországon 6,1 százalékkal nőtt. A legnagyobb mértékben Hollandiában (+11,5%), Máltán (+10,3%), és Spanyolországban (+9,9%) nőtt az „A” mutató, míg a legnagyobb csökkenést Észtországban (-17,6%), Franciaországban (-15,7%), és Horvátországban (-12,6%) mérték.

Az „A” mutató értéke 2005 és 2013 között az EU-ban ingadozásokkal bár, de folyamatosan növekedett. A mutató a csúcserőértéket 2011-ben érte el (+30,6%), 2013-ban a 2005. évhez viszonyítva 28,7 százalékkal növekedett a munkaerőegységre jutó reáljövedelem. Az „A” mutató hazánkban is jelentősen emelkedett az elmúlt években, ez elsősorban a termelés és a támogatások növekedésének tudható be. A mutató 2013-ban 78,8 százalékkal haladta meg a 2005. évi bázist, a legkedvezőbb értéket az EU egészéhez hasonlóan 2011-ben érte el (+81,4%).

21.2. A mezőgazdasági termelés szerkezete

Az Európai Unió **mezőgazdasági kibocsátása** erősen koncentrált döntő többségét továbbra is a régi tagországok adják, részesedésük 2005 óta enyhén mérséklődött. Az új tagállamok együttes mezőgazdasági kibocsátása az elmúlt évtizedben az EU-átlagot meghaladó mértékben bővült, de még így is messze elmarad attól a szinttől, amely várható lenne a mezőgazdasági területből való részesedésük alapján. Az EU-15 mezőgazdasága, az Unió mezőgazdasági területének 72,5 százalékán, euró alapon számolva, a mezőgazdasági kibocsátás 83,2 százalékát termelte meg 2013-ban. Az utóbbi arány az utóbbi 10 évben 82 és 86 százalék között ingadozott. Az új tagországok részesedése az EU mezőgazdasági területéből 27,5 százalék, és 2013-ban a mezőgazdaság teljes kibocsátásának 16,8 százalékát adták, 2,7 százalékponttal többet, mint 2005-ben. Az öt legnagyobb termelő ország (Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország, és az Egyesült Királyság) részesedése az EU teljes kibocsátásából 2013-ban 61,1 százalék, 2005 és 2013 között pedig 60–63 százalék volt. A magyar mezőgazdaság kibocsátása euró alapon számolva 1,9 százaléka volt az EU–28 teljes kibocsátásának. Ez az arány az EU csatlakozás óta nem változott érdemben.

104. ábra: Az Európai Unió tagállamainak mezőgazdasági kibocsátása (2013)

Forrás: MSZR

Az EU teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért, alapáras kibocsátásából 2013-ban a növényi és kertészeti termékek 50,8 százalékot, az állatok és állati termékek pedig 41,6 százalékot tettek ki. Ugyanakkor ezek az arányok jelentős tagországok közötti különbségeket takarnak. Az állattenyésztés aránya Írországban (70,7%), Dániában (61,6%) és Belgiumban (57,0%) a legmagasabb, és Romániában (22,8%), Görögországban (26,5%), és Bulgáriában (27,3%) a legkisebb.

A régi tagállamokban kedvezőbb a mezőgazdaság szerkezete, mivel magasabb az állattenyésztés részaránya, mint az újakban. Az Unió 15 régi tagországának átlagában, 2013-ban a növényi és kertészeti termékek aránya a teljes kibocsátásból 49,4 százalék, az állatok és állati termékeké pedig 42,7% volt. Az új tagállamok átlagában ugyanezek az arányok a növényi termékek esetében 57,4 százalék, az állatok és állati termékek esetében 36,2 százalék. A magyar kibocsátásból 2013-ban a szolgáltatások 4,8%-kal, a másodlagos tevékenységek 2,2%-kal, a növényi és kertészeti termékek 58,9%-kal, az állati termékek pedig 34,0%-kal részesedtek. A csatlakozás óta eltelt időszakban

Az EU mezőgazdasága 2013-ban 10,1 millió éves munkaerő egységet használt fel. Ebből a régi tagállamok 48,8, az újak 51,2 százalékban részesedtek. A magyar mezőgazdaság munkaerő-felhasználása 423,5 ezer éves munkaerőegység volt 2013-ban, az EU28 mezőgazdasági munkaerő felhasználásának 4,2 százaléka. Ez az arány az utóbbi négy évben nem változott.

A termelés intenzitásában rejlő különbségeket jól mutatja az **egy hektár mezőgazdasági területre jutó alapáron számított kibocsátás**. A régi tagállamok 2013-ban egy hektáron átlagosan 2616 euró értékű terméket állítottak elő, a tizenhárom új tagállamban ez a mutató 1390 euró volt, Magyarországon valamivel magasabb, 1467 euró volt. Az állattenyésztés torzító hatását figyelembe kell venni, de attól függetlenül is megállapítható, hogy a régi és az új tagországok területi intenzitása közötti különbség közel kétszeres.

103. táblázat: Az EU néhány hatékonysági, jövedelmezőségi mutatója

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Egy hektárra jutó kibocsátás (ezer euró/ha)									
EU-28	1 794,7	1 809,1	1 979,6	2 121,8	1 928,4	1 979,5	2 183,4	2 240,4	2 278,5
EU-13	922,5	1 036,2	1 142,3	1 357,9	1 233,9	1 144,6	1 399,3	1 357,5	1 390,1
EU-15	2 125,9	2 102,5	2 297,4	2 411,8	2 192,0	2 296,4	2 481,0	2 575,5	2 615,7
Magyarország	1 129,3	1 199,8	1 191,6	1 470,3	1 219,3	1 127,0	1 473,0	1 457,4	1 466,8
Egy munkaerőegysége jutó kibocsátás (ezer euró/ÉME)									
EU-28	25 346	26 099	30 017	33 012	30 996	34 140	38 563	39 678	40 842
EU-13	6 615	7 645	9 056	11 030	10 239	10 769	13 480	12 984	13 380
EU-15	47 506	47 593	53 306	57 507	54 683	57 921	64 099	67 404	69 700
Magyarország	11 544	12 697	13 848	18 248	14 715	13 672	18 210	18 249	18 488
Egy munkaerőegységre jutó termelési tényező jövedelem (ezer euró/ÉME)									
EU-28	9,6	10,4	11,9	12,1	11,0	12,7	14,1	14,3	14,3
EU-13	2,4	2,9	3,3	4,1	3,9	4,2	5,5	5,2	5,2
EU-15	18,2	19,2	21,5	20,9	19,2	21,4	22,9	23,7	23,8
Magyarország	3,9	4,4	4,7	6,9	4,8	5,2	8,1	7,6	8,1

Forrás: EUROSTAT alapján

Az egységnyi munkaerőre vetített kibocsátást vizsgálva még nagyobb a régi tagországok előnye, mint a mezőgazdasági területre vetített kibocsátásnál. A régi tagállamok átlagában egy munkaerőegységre 2013-ban 69,7 ezer euró kibocsátás jutott, az új tagállamoknál pedig ennek mintegy ötöde, 13,4 ezer euró. Az uniós átlag 40,8 ezer euró volt, a tagországok közül Bulgáriában (9,6 ezer euró), és Lengyelországban (11,0 ezer euró) találjuk a legalacsonyabb értékeket Dánia (226,1 ezer euró), és Hollandia (162,6 ezer euró) pedig az egy munkaerőegységre jutó legmagasabb kibocsátást produkálta, amelyben nyilván szerepe van a gazdaságszerkezetnek, a gépesítetttségnek, illetve az állattenyésztés-növénytermesztés arányának. A magyar kibocsátás 18,5 ezer euró volt munkaerő egységenként, amely 38,2 százalékkal magasabb az EU-12 átlagánál, és negyede (26,5%-a) az EU-15-ök átlagának. A munkaerőegységre jutó kibocsátás 2005 és 2013 között az EU-28 átlagában és Magyarországon is 1,6 szorosára emelkedett.

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

B/ . számú

jelentés

az agrárgazdaság 2013. évi helyzetéről

I-II. kötet

II. kötet

**Előadó:
Dr. Fazekas Sándor
földművelésügyi miniszter**

Budapest, 2015. március

Tartalom

Táblázatok	236
1. Földterület használat szerint*2013. május 31.	237
2. A földterület művelési ágak szerint*2013. május 31.	238
3. A mezőgazdasági és szántóterületet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*	239
4. Az öntözhető terület, az öntözött terület és a kiöntözött vízmennyiség megoszlása régióként 2013-ban	240
5. Mútrágyafelhasználás*	241
6. A Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosítási struktúrája (2013. december 31.)	242
7. A Nemzeti Földalapba tartozó hasznosított földrészletek szektorális összetétele (2013. december 31.)	243
8. A szőlő- és gyümölcsös területet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*	244
9. Mezőgazdasági számla	245
10. Élelmiszeripari foglalkoztatás és jövedelem adatok 2013-ban	246
11. Az élelmiszeripar termelési értéke 2013-ban*	247
12. Az élelmiszeripar összes értékesítése szakágazati bontásban 2013-ban* ...	248
13. Az élelmiszeripar exportértékesítése szakágazati bontásban 2013-ban* ...	249
14. Az élelmiszeripar belföldi értékesítése szakágazati bontásban 2013-ban* ...	250
15. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában (2012. december 31.)	251
16. Fontosabb szántóföldi növények termelése	253
17. Szőlő-, gyümölcs-, és zöldségtermelés	254
18. Állatállomány	255
19. Állattartó gazdaságok átlagos mérete	256
20. Az állattenyésztés fajlagos mutatói	257
21. Egy főre jutó fogyasztás	258
22. Erdőterület, erdősültség	259
23. Erdősítés	260
24. Összes fakitermelés	261
25. Vadgazdálkodás	262
26. A természetes vizek és víztározók halzsákmánya 2013-ban	263
27. A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2013-ban	264
28. A halászat fontosabb termelési adatai	265
29. A mezőgazdasági beruházások teljesítményértéke és volumen változása ..	266
30. A mezőgazdasági beruházások ár- és értékindexe	267
31. Az élelmiszeripari beruházások teljesítményértéke és volumen változása ...	268
32. Az élelmiszeripari beruházások ár- és értékindexe	269
33. Az élelmiszeripar beruházásainak teljesítményértéke szakágazatok szerint* ...	270
34. A főbb termékek felvásárlási átlagára	271
35. A mezőgazdasági termékek termelői árindexe	272
36. A mezőgazdasági ráfordítások árindexe	273
37. Egyes termékek éves fogyasztói átlagára	274
38. A kivitel termékszerkezetének alakulása	275

<u>39. A behozatal termékszerkezetének alakulása</u>	276
<u>40. Kiviteli forgalom egyes országokkal és országcsoportokkal</u>	277
<u>41. Behozatali forgalom* egyes országokkal és országcsoportokkal</u>	278
<u>42. A külkereskedelmi forgalom egyenlege és megoszlása a termékek feldolgozottsági foka szerint</u>	279
<u>43. Az agrár- külkereskedelem indexei a nemzetgazdaság tükrében*</u>	280
<u>44. Egyes agrártermékek kivitelének alakulása*</u>	281
<u>45. Egyes agrártermékek behozatalának alakulása</u>	282
<u>46. Foglalkoztatás</u>	283
<u>47. A mezőgazdasági ágazatra vonatkozó, 2013. évben lezárt adóellenőrzések száma</u>	284
<u>Nemzetközi adatok</u>	285
<u>48. Becsült termelői támogatás (PSE - mutató) százalékos értéke</u>	287
<u>49. Az összes gabona termésmennyisége</u>	288
<u>50. A búza termésmennyisége</u>	289
<u>51. A kukorica termésmennyisége</u>	290
<u>52. A repce termésmennyisége</u>	291
<u>53. A napraforgó termésmennyisége</u>	292
<u>54. A cukorrépa termésmennyisége</u>	293
<u>55. A burgonya termésmennyisége</u>	294
<u>56. Az összes zöldségtermés*</u>	295
<u>57. Az összes gyümölcstermés*</u>	296
<u>58. A szőlő termésmennyisége</u>	297
<u>59. A szarvasmarha-állomány</u>	298
<u>60. A sertésállomány</u>	299
<u>61. A juhállomány</u>	300
<u>62. Marhahús-termelés</u>	301
<u>63. Sertéshús-termelés</u>	302
<u>64. Termelői árak változása*</u>	303
<u>65. Mezőgazdasági ráfordítások árainak változása*</u>	304
<u>66. Mezőgazdasági termékek értékesítési árindexe*</u>	305
<u>67. Mezőgazdasági folyó termelő felhasználás árindexe*</u>	306
<u>Grafikonok</u>	307
<u>68. A mezőgazdasági kibocsátás megoszlása 2013-ban (folyó alapáron)</u>	309
<u>69. A használt mezőgazdasági terület megoszlása gazdálkodási forma szerint (2013. május 31.)</u>	310
<u>70. A használt szántóterület megoszlása gazdálkodási forma szerint (2013. május 31.)</u>	311
<u>71. A gazdasági szervezetek száma a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint 2013-ban</u>	312
<u>72. A gazdasági szervezetek által használt mezőgazdasági terület nagyságkategóriák szerint 2013-ban</u>	313
<u>73. A gazdasági szervezetek száma a szántóterület nagyságkategóriái szerint 2013-ban</u>	314
<u>74. A gazdasági szervezetek által használt szántóterület nagyságkategóriák szerint 2013-ban</u>	315

<u>75. A fontosabb növények termésmennyisége</u>	316
<u>76. Állatállomány alakulása (2013. december 1.)</u>	317
<u>77. Vágóállat termelés 2013-ban (ezer tonna)</u>	318
<u>78. Mezőgazdasági termékek termelői árindexe 2013-ban (2000=100%)</u>	319
<u>79. Erdőtelepítés és fásítás alakulása 2013-ban</u>	320
<u>80. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában (2012. december 31.)</u>	321
<u>81. Becsült termelői támogatás (PSE mutató) százalékos értéke 2013-ban</u>	322
<u>82. Az agrár-külkereskedelem megoszlása 2013-ban euró alapon számolva</u>	323
<u>Mellékletek</u>	324

TÁBLÁZATOK

1. Földterület használat szerint*2013. május 31.

Megnevezés	Szántó		Konyha-kert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Mezőgazdasági terület		Erdő	Nádas	Halastó	Termőterület		Művelés alól kivett terület	Összes földterület	
	ezer ha	%					ezer ha					ezer ha	%		ezer ha	
Gazdasági szervezetek	1812	42	0	21	14	275	2122	40	1247	21	23	3413	46	251	3664	39
Egyéni gazdaságok	2126	49	33	63	53	326	2600	49	257	6	7	2870	39	222	3091	33
Gazdaságra nem azonosítható területek összesen	388	9	46	8	15	159	618	12	430	38	7	1093	15	1455	2548	27
- ebből: nem mezőgazdasági hasznosítású területek	-		13	0	0	68	82	2	-	29	0	111	2	1016	1127	12
Összesen	4326	100	81	92	82	759	5340	100	1934	65	37	7376	100	1927	9303	100

*Azon területek nagysága, melyek a megfigyelés időszakában a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaságok - a földtulajdoni nyilvántartástól függetlenül - tényleges használatában volt. Az új módszertan szerint a gazdálkodási formákon belül, az egyéni gazdálkodók csak a gazdaságra azonosítható területet tartalmazzák.

Forrás: KSH

2. A földterület művelési ágak szerint*2013. május 31.

(ezer hektár)

Művelési ág	2009	2010	2011	2012	2013
Szántó	4502	4322	4322	4324	4326
Kert	96	82	82	81	81
Gyümölcsös	99	94	92	93	92
Szőlő	83	83	82	82	82
Gyep	1004	763	759	759	759
Mezőgazdasági terület	5783	5343	5337	5338	5340
Erdő	1903	1913	1922	1928	1934
Nádas	61	65	66	65	65
Halastó	36	35	35	37	37
Termőterület	7783	7356	7360	7368	7376
Művelés alól kivett terület	1520	1947	1943	1935	1928
Földterület összesen	9303	9303	9303	9303	9303
<i>megoszlás (%)</i>					
Szántó	48,4	46,5	46,5	46,5	46,5
Kert	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
Gyümölcsös	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0
Szőlő	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Gyep	10,8	8,2	8,2	8,2	8,2
Mezőgazdasági terület	62,2	57,4	57,4	57,4	57,4
Erdő	20,5	20,6	20,7	20,7	20,7
Nádas	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Halastó	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Termőterület	83,7	79,1	79,1	79,2	79,2
Művelés alól kivett terület	16,3	20,9	20,9	20,8	20,7
Földterület összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*Azon területek nagysága, melyek a megfigyelés időszakában a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaságok - a földtulajdoni nyilvántartástól függetlenül - tényleges használatában voltak. Az új módszertan szerint a gazdálkodási formákon belül, az egyéni gazdálkodók csak a gazdaságra azonosítható területet tartalmazzák. A gyep 2010-től nem tartalmazza a nem hasznosított gyep területeket.

Forrás: KSH

3. A mezőgazdasági és szántóterületet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*

Méret (ha)	A szervezetek száma (db)					A terület nagysága, hektár (db)				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Mezőgazdasági terület</i>										
0,99 és alatta	246	277	207	194	200	82	97	72	72	82
1,00- 4,99	562	733	677	622	737	1 526	2 002	1 841	1 705	1 999
5,00-9,99	485	561	527	471	602	3 419	3 958	3 730	3 373	4 278
10,00-19,99	635	704	674	642	721	9 125	10 039	9 664	9 170	10 299
20,00-49,99	904	964	914	864	998	29 225	31 347	29 829	28 301	32 320
50,00-99,99	689	703	690	665	724	49 601	50 859	49 544	47 898	52 359
100,00-199,99	719	745	705	689	764	103 293	107 243	101 890	99 303	110 155
200,00-299,99	482	468	459	472	463	120 254	115 684	113 816	116 816	115 402
300,00-499,99	445	471	481	461	467	171 820	180 090	184 601	177 389	180 892
500,00-999,99	543	562	540	551	574	391 783	400 170	386 156	393 754	410 021
1 000-2 499,99	498	489	480	479	477	777 328	761 351	742 541	743 180	738 260
2 500-5 000	106	105	104	100	92	353 952	345 739	342 435	335 949	308 631
5 000-	26	24	23	21	20	196 974	183 036	176 480	102 461	157 120
Összesen	6 340	6 806	6 481	6 231	6 839	2 208 382	2 191 615	2 142 599	2 059 371	2 121 817
<i>ebből Szántóterület</i>										
0,99 és alatta	213	240	187	164	193	71	83	69	59	77
1,00- 4,99	443	556	538	473	608	1 167	1 487	1 457	1 280	1 621
5,00-9,99	351	382	392	360	469	2 478	2 704	2 796	2 592	3 304
10,00-19,99	475	495	478	457	563	6 843	7 079	6 878	6 574	8 112
20,00-49,99	701	715	672	657	761	23 040	23 258	22 183	21 716	24 970
50,00-99,99	543	546	537	522	599	39 109	39 325	38 586	37 952	43 415
100,00-199,99	598	628	617	614	662	85 914	90 326	88 696	88 607	95 407
200,00-299,99	443	438	426	435	427	110 353	108 952	105 678	108 146	106 932
300,00-499,99	396	414	427	410	416	152 700	159 038	164 672	157 574	160 533
500,00-999,99	511	514	504	511	537	363 073	362 945	359 461	362 720	382 871
1 000-2 499,99	466	461	447	449	439	715 062	707 659	686 625	690 470	677 869
2 500-5 000	77	76	73	69	62	251 241	248 500	237 103	228 219	206 830
5 000-	17	16	16	14	14	117 143	111 875	110 654	100 416	100 422
Összesen	5 234	5 481	5 314	5 135	5 750	1 868 194	1 863 231	1 824 858	1 806 325	1 812 363

*Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.

Forrás: KSH

4. Az öntözhető terület, az öntözött terület és a kiöntözött vízmennyiség megoszlása régióként 2013-ban

Régió	Vízjogilag engedélyezett öntözhető terület (ha)	Ebből megöntözött alapterület (ha)	Megöntözött terület aránya (%)	Kiöntözött vízmennyiség (ezer m ³)	1 hektárra kiöntözött vízmennyiség (m ³)
Közép-Magyarország	1 988	1 361	68	25 247	18 550
Közép-Dunántúl	16 764	4 010	24	2 824	704
Nyugat-Dunántúl	18 645	6 504	35	7 669	1 179
Dél-Dunántúl	6 051	3 536	58	4 249	1 202
Észak-Magyarország	5 756	2 995	52	1 341	448
Észak-Alföld	82 494	47 594	58	117 190	2 462
Dél-Alföld	63 374	38 370	61	73 703	1 921
Mindösszesen	195 071	104 370	54	232 223	2 225

Forrás: AKI

5. Műtrágyafelhasználás*

Év	Nitrogén-	Foszfor-	Kálium-	Összes
	műtrágya, hatóanyagban			
<i>Értékesített mennyiség, ezer tonna</i>				
2009	275	44	48	367
2010	281	46	58	385
2011	302	51	60	413
2012	313	59	66	438
2013	346	75	77	498
<i>Egy hektár mezőgazdasági területre, kg</i>				
2009	48	8	8	64
2010	53	9	11	72
2011	57	10	11	77
2012	59	11	12	82
2013	65	14	15	93

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás részére.

Forrás: KSH, AKI

6. A Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosítási struktúrája (2013. december 31.)

A Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosítási struktúrája	Terület (ha)	Szerződés (db)
Vagyonkezelésbe adott terület, ebből	1 328 802	318
Központi Költségvetési szervek	410 323	124
Egyéb vagyonkezelők (pl. Erdőgazdaságok)	917 026	33
Önkormányzat részére szociális földprogram keretében vagyonkezelésbe adott terület	135	6
Önkormányzat részére közfoglalkoztatási program keretében vagyonkezelésbe adott terület	1 318	155
Haszonbérletbe adott terület, ebből	305 744	6 456
2010. szeptember 01. napja előtt kötött haszonbérleti szerződések	255 617	3 188
2010. szeptember 01. napja után haszonbérleti pályázat útján kötött szerződések ebből:	50 126	2 724
- Természetes személyek	37 416	2 271
- Jogi személyek	12 711	453
Megbízási szerződéssel hasznosított terület, ebből	73 147	6 110
- Természetes személyek	34 833	4 520
- Jogi személyek	37 726	1 505
- Önkormányzatok	588	85
Összesen:	1 707 693	12 884
Nem hasznosított terület összesen, ebből	89 249	-
- MNV által átadásra váró, felülvizsgált terület	38 000	-
- Egyéb (közös tulajdonosi joggyakorlás, jogi rendezés, osztatlan közös területek, kivett területek, zártkert, stb.)	51 249	-
Mindösszesen:	1 796 942	-

Forrás: NFA

7. A Nemzeti Földalapba tartozó hasznosított földrészek szektorális összetétele (2013. december 31.)

A Nemzeti Földalapba tartozó hasznosított földrészek szektorális összetétele	Terület (ha)	Szerződés (db)
Központi Költségvetési szervek	410 323	124
Egyéb vagyonkezelők	917 026	33
Önkormányzatok	2 041	246
Jogi személyek	50 436	1 958
Természetes személyek	72 249	6 791
Haszonbérleti szerződések vonatkozásában (2010. szeptember 01. napja előtt kötött haszonbérleti szerződések szektorális összetételét a táblázat nem tartalmazza.)	255 617	3 188

Forrás: NFA

8. A szőlő- és gyümölcsös területet használó gazdasági szervezetek száma és területe nagyságkategóriánként*

Méret (ha)	A terület nagysága (hektár)					A szervezetek száma (db)				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Szőlő</i>										
0-0,99	27,3	36,2	31,8	32,1	30,1	60	88	80	71	72
1-2,99	180,2	212,5	208,6	204,8	227,4	107	123	119	110	123
3-4,99	284,0	324,4	344,6	297,2	317,3	103	122	119	114	82
5-9,99	817,7	937,5	807,6	820,9	887,7	67	56	53	49	126
10-19,99	1 444,9	1 673,1	1 606,8	1 515,8	1456,4	54	56	52	46	106
20-29,99	1 617,0	1 343,8	1 263,4	1 187,4	1363,4	72	85	89	76	56
30-49,99	2 058,2	2 149,4	1 968,9	1 713,8	2181,4	37	45	46	46	59
50-99,99	2 552,7	3 079,2	3 078,5	3 016,1	2779,4	115	133	115	115	42
100-199,99	2 663,2	2 277,9	2 232,0	2 323,6	2352,5	19	17	17	18	18
200-299,99	1 913,1	1 930,8	1 910,6	1 459,2	1722,5	8	8	8	6	7
300-	717,2	-	-	550,3	552,9	2	-	-	1	1
Összesen	14 275,4	13 964,7	13 452,9	13 121,2	13 871,0	644	733	698	652	692
<i>Gyümölcsös</i>										
0-0,99	31,6	42,3	33,9	36,9	39,6	79	100	85	82	92
1-2,99	195,7	214,7	222,9	204,8	202,9	167	155	163	149	114
3-4,99	270,0	292,0	298,5	302,1	311,1	106	117	124	114	80
5-9,99	1 084,5	1 131,8	980,7	941,8	985,0	86	86	82	81	137
10-19,99	2 347,9	2 187,1	2 284,9	2 094,4	2079,1	78	76	75	74	144
20-29,99	2 119,5	2 110,9	2 046,8	2 031,3	2145,6	69	74	76	77	86
30-49,99	3 021,4	2 956,5	2 932,5	2 880,9	2679,5	77	80	70	63	69
50-99,99	5 179,3	5 508,6	4 991,9	4 323,0	5030,1	150	158	138	132	72
100-199,99	5 101,2	4 468,0	4 457,8	4 448,0	4229,4	35	32	32	32	30
200-299,99	1 672,9	2 413,1	2 154,2	1 993,1	2247,6	7	10	9	8	9
300-	2 107,9	1 038,0	1 338,1	1 013,2	1013,4	6	3	4	3	3
Összesen	23 131,8	22 362,9	21 742,1	20 269,5	20 963,3	860	891	858	815	836

*Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.

Forrás: KSH

9. Mezőgazdasági számla

(millió forint)

Megnevezés	Folyó alapáron				
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Gabonafélék (vetőmaggal)	393 047	459 927	667 211	609 028	652 528
Ipari növények (hüvelyesekkel)	151 957	159 276	258 971	273 542	248 260
Takarmánynövények	42 423	40 992	46 802	40 938	35 357
Szőlő, gyümölcs	83 867	85 319	89 982	102 922	122 397
Kertészeti termékek (zöldség, ültetvény, virág)	166 753	155 029	167 464	163 540	191 634
Burgonya (vetőgumóval együtt)	23 687	29 754	31 391	26 364	33 480
Egyéb növényi termékek	35 876	27 213	44 582	38 750	49 594
Növénytermesztési és kertészeti termékek együtt	897 610	957 510	1 306 403	1 255 085	1 333 249
Állatok	415 642	407 989	483 840	523 684	524 326
Állati termékek	182 357	191 881	221 787	239 219	244 583
Élő állatok és állati termékek együtt	598 999	599 870	705 627	762 903	768 909
Mezőgazdasági termékek összesen	1 496 609	1 557 380	2 012 031	2 017 989	2 102 157
Mezőgazdasági szolgáltatások	99 816	93 866	105 901	101 213	108 420
Nem mezőgazdasági másodlagos tevékenység	40 542	35 175	48 141	54 184	54 184
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1 636 966	1 686 421	2 166 073	2 173 387	2 264 762
Folyó termelő felhasználás	1 166 332	1 141 131	1 356 244	1 423 440	1 458 880
Bruttó hozzáadott érték alapáron	470 634	545 290	809 829	749 946	805 881
Termelési tényezők jövedelme	535 973	643 941	961 517	910 191	988 059
Működési eredmény/vegyes jövedelem	328 369	442 220	750 646	668 407	743 169
Nettó vállalkozói jövedelem	247 082	361 580	665 568	571 489	646 824

⁺Előzetes adat

Megjegyzés: Az MSZR adatai tevékenységi alapon számítva.

Forrás: KSH, AKI

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2009–2013

(Éves Munkaerő Egység)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Összesen	442 275	439 955	431 758	426 294	423 292
Fizetett	336 482	334 981	328 889	321 163	317 309
Nem fizetett	105 793	104 974	102 869	105 131	106 182

⁺Előzetes adat

Forrás: KSH

Mezőgazdasági jövedelem indexek 2009–2013

(előző év= 100,0)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
'A' mutató	68,0	118,0	148,3	92,9	106,1
'C' mutató	51,4	142,9	179,4	83,2	109,9

⁺Előzetes adat

Forrás: KSH, AKI

10. Élelmiszeripari foglalkoztatás és jövedelem adatok 2013-ban

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	Alkalmazásban állók száma, (fő)	Havi bruttó átlagkereset (Ft/hó/fő)	Havi nettó átlagkereset (Ft/hó/fő)
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	91 973	196 476	128 691
Ezen belül:			
Élelmiszergyártás	80 979	182 796	119 730
ebből:			
Húsfeldolgozás, -tartósítás	24 429	157 219	102 978
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	8 030	156 793	102 699
Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	6 493	182 355	119 442
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás, és -tartósítás	7 209	179 274	117 424
Növényi, állati olaj gyártása	908	408 419	267 514
Tejfeldolgozás	6 407	218 244	142 950
Malomipari termék, keményítő gyártása	2 001	254 860	166 899
Pékáru, tésztafélék gyártása	25 498	147 575	96 660
Kenyér, friss pékáru gyártása	20 255	134 842	88 320
Tartósított lisztes áru gyártása	3 832	196 123	128 461
Tésztafélék gyártása	1 411	160 655	105 228
Cukorgyártás	..	..	..
Édesség gyártása	2 747	186 013	121 839
Takarmány gyártása	4 217	245 647	160 899
Italgyártás	9 739	279 881	183 322
ebből:			
Szőlőbor termelése	3 025	181 120	118 634
Sörgyártás	1 839	349 850	229 152
Üdítőital, ásványvíz gyártása	3 706	329 384	215 746
Dohánytermék gyártása	1 255	341 446	223 647

Forrás: KSH (5 fő és a fölötti vállalkozások adatai)

11. Az élelmiszeripar termelési értéke 2013-ban*

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	Termelési érték (milliárd forint)	Volumen-index 2013/2012 (%)	Értékindex 2013/2012 (%)	Árindex 2013/2012 (%)
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	2 615,3	99,0	103,5	104,4
Élelmiszergyártás	2 223,5	98,4	102,7	104,2
Húsfeldolgozás, -tartósítás	274,0	102,9	107,0	104,0
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	238,3	96,3	100,7	104,6
Hús-, baromfihús- készítmény gyártása	159,3	94,9	100,0	105,4
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás, és -tartósítás	202,5	91,0	96,8	105,2
Növényi, állati olaj gyártása	167,7	94,0	95,2	101,9
Tejfeldolgozás	230,6	97,0	101,6	104,8
Malomipari termék, keményítő gyártása	202,2	98,9	101,3	103,1
Pékáru, tésztafélék gyártása	205,2	95,8	98,4	102,7
Kenyér, friss pékáru gyártása	107,0	95,5	97,9	102,6
Tartósított lisztes áru gyártása	70,9	96,9	100,2	103,2
Tésztafélék gyártása	27,3	94,1	96,1	101,9
Cukorgyártás	...	...	...	...
Édesség gyártása	45,5	115,5	117,0	101,4
Takarmány gyártása	241,1	95,0	103,7	109,6
Italgyártás	363,6	102,3	108,0	105,3
ebből:				
Szőlőbor termelése	68,8	113,0	127,0	112,9
Sörgyártás	84,9	94,3	98,3	104,0
Üdítőital, ásványvíz gyártása	175,5	104,6	108,1	102,6
Dohánytermék gyártása	28,2	104,1	112,2	108,8

*4 fő feletti vállalkozások adatai.

Forrás: KSH

12. Az élelmiszeripar összes értékesítése szakágazati bontásban 2013-ban*

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	Összes értékesítés (milliárd forint)	Volumen-index 2013/2012 (%)	Értékindex 2013/2012 (%)	Árindex 2013/2012 (%)
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	2 625,0	100,2	104,8	104,4
Élelmiszergyártás	2 233,1	99,6	104,0	104,2
Húsfeldolgozás, -tartósítás	273,2	103,2	107,3	104,0
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	241,3	99,4	103,9	104,6
Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	159,6	94,4	99,5	105,4
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás, és -tartósítás	204,1	95,9	101,4	105,2
Növényi, állati olaj gyártása	173,1	98,8	100,5	101,9
Tejfeldolgozás	230,4	97,2	101,8	104,8
Malomipari termék, keményítő gyártása	203,1	100,0	102,5	103,1
Pékáru, tésztafélék gyártása	205,4	96,3	98,9	102,7
Kenyér, friss pékáru gyártása	107,0	95,5	97,9	102,6
Tartósított lisztes áru gyártása	71,0	97,5	100,8	103,2
Tésztafélék gyártása	27,4	96,2	98,3	101,9
Cukorgyártás	...	...	...	...
Édesség gyártása	45,8	116,0	117,6	101,4
Takarmány gyártása	241,4	95,3	104,1	109,6
Italgyártás	363,9	103,5	109,2	105,3
ebből:				
Szőlőbor termelése	67,4	115,9	130,3	112,9
Sörgyártás	84,8	94,5	98,5	104,0
Üdítőital, ásványvíz gyártása	177,2	106,3	109,7	102,6
Dohánytermék gyártása	28,0	105,5	114,5	108,8

*4 fő feletti vállalkozások adatai.

Forrás: KSH

13. Az élelmiszeripar exportértékesítése szakágazati bontásban 2013-ban*

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	Export- értékesítés (milliárd forint)	Volumen-index 2013/2012 (%)	Értékindex 2013/2012 (%)	Árindex 2013/2012 (%)
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	1 012,2	105,4	110,9	105,3
Élelmiszergyártás	925,5	105,9	111,0	104,8
Húsfeldolgozás, -tartósítás	111,7	113,7	117,2	103,1
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	98,2	100,7	104,4	103,8
Hús-, baromfihús- készítmény gyártása	44,3	94,6	100,0	105,6
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás, és -tartósítás	131,4	98,2	103,4	104,6
Növényi, állati olaj gyártása	117,7	114,2	114,4	100,7
Tejfeldolgozás	34,0	88,5	95,7	108,2
Malomipari termék, keményítő gyártása	85,4	107,3	110,0	102,2
Pékáru, tésztafélék gyártása	35,2	101,2	107,6	105,5
Kenyér, friss pékáru gyártása	7,8	105,6	107,2	101,4
Tartósított lisztes áru gyártása	24,0	102,4	109,1	106,2
Tésztafélék gyártása	3,4	86,2	98,4	114,1
Cukorgyártás	...	...	...	...
Édesség gyártása	20,9	115,2	120,0	104,0
Takarmány gyártása	95,8	103,0	115,0	111,9
Italgyártás	68,8	98,4	108,6	111,9
ebből:				
Szőlőbor termelése	14,6	87,3	102,3	117,1
Sörgyártás	4,8	132,5	136,5	102,7
Üdítőital, ásványvíz gyártása	41,3	105,5	116,1	109,9
Dohánytermék gyártása	18,0	107,1	112,8	105,5

*4 fő feletti vállalkozások adatai.

Forrás: KSH

14. Az élelmiszeripar belföldi értékesítése szakágazati bontásban 2013-ban*

Megnevezés (TEÁOR '08 szerint)	Belföldi értékesítés (milliárd forint)	Volumen-index 2013/2012 (%)	Értékindex 2013/2012 (%)	Árindex 2013/2012 (%)
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	1 612,8	97,2	101,3	103,9
Élelmiszergyártás	1 307,6	95,6	99,5	103,8
Húsfeldolgozás, -tartósítás	161,5	97,0	101,4	104,6
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	143,0	98,6	103,6	105,3
Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	115,3	94,4	99,3	105,4
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás, és -tartósítás	72,8	92,0	98,0	106,4
Növényi, állati olaj gyártása	55,5	76,9	79,8	103,1
Tejfeldolgozás	196,4	98,9	103,0	104,2
Malomipari termék, keményítő gyártása	117,7	95,3	97,7	103,7
Pékáru, tésztafélék gyártása	170,2	95,3	97,3	102,3
Kenyér, friss pékáru gyártása	99,2	94,8	97,2	102,7
Tartósított lisztes áru gyártása	47,0	95,1	97,0	102,1
Tésztafélék gyártása	24,0	97,8	98,3	101,0
Cukorgyártás	...	...	...	...
Édesség gyártása	25,0	116,7	115,6	99,2
Takarmány gyártása	145,6	90,8	97,9	108,3
Italgyártás	295,2	104,8	109,3	104,2
ebből:				
Szőlőbor termelése	52,8	127,5	140,9	110,9
Sörgyártás	80,0	92,9	96,8	104,0
Üdítőital, ásványvíz gyártása	135,9	106,5	107,9	101,3
Dohánytermék gyártása	10,0	102,8	117,5	114,4

*4 fő feletti vállalkozások adatai.

Forrás: KSH

15. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában (2012. december 31.)

TEÁOR '08 kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm. tulajdon	Külföldi tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magán-tulajdon	Egyéb	Összes jegyzett tőke= 100,0
1011	Húsfeldolgozás, tartósítás	0,00	0,37	24,02	45,43	30,18	0,00	100,00
1012	Baromfi-hús feldolgozása, tartósítása	0,00	0,02	31,26	48,84	12,80	0,00	100,00
1013	Hús-, baromfi-hús-készítmény gyártása	0,00	0,00	30,75	66,60	2,65	0,00	100,00
1020	Halfeldolgozás, tartósítás	0,00	0,00	20,35	21,18	58,47	0,00	100,00
1031	Burgonyafeldolgozás, tartósítás	0,00	0,00	96,40	0,02	3,59	0,00	100,00
1032	Gyümölcs-, zöldséglé gyártása	0,00	0,00	82,63	8,46	8,90	0,00	100,00
1039	Egyéb gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	0,75	0,35	33,68	36,71	28,06	0,00	100,00
1041	Olaj gyártása	0,00	0,00	93,95	4,41	1,64	0,00	100,00
1042	Margarin gyártása	0,00	0,00	0,00	98,96	1,04	0,00	100,00
1051	Tejtermék gyártása	0,00	0,00	41,34	49,76	8,90	0,00	100,00
1052	Jégkrém gyártása	0,00	0,00	96,43	1,88	1,69	0,00	100,00
1061	Malomipari termék gyártása	0,00	0,12	43,44	17,49	38,94	0,00	100,00
1062	Keményítő, keményítőtermék gyártása	0,00	0,00	47,75	51,24	1,01	0,00	100,00
1071	Kenyér, friss tésztaféle gyártása	0,02	0,43	24,75	29,07	45,30	0,00	100,00
1072	Tartósított lisztes áru gyártása	0,00	0,00	70,85	16,43	12,72	0,00	100,00
1073	Tésztafélék gyártása	0,00	0,00	12,23	36,01	51,50	0,00	100,00
1081	Cukorgyártás	0,00	1,11	88,04	9,94	0,91	0,00	100,00

Forrás: NAV, AKI

**Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai
a jegyzett tőke százalékában
2012. december 31. (15. táblázat folytatása)**

TEÁOR '08 kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm. tulajdon	Külföldi tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magán-tulajdon	Egyéb	Összes jegyzett tőke= 100,0
1082	Édesség gyártása	0,00	0,00	93,97	0,66	5,37	0,00	100,00
1083	Tea, kávé feldolgozása	0,00	0,00	27,48	0,93	71,58	0,00	100,00
1084	Fűszer, ételízesítő gyártása	0,09	0,00	0,00	76,74	23,17	0,00	100,00
1085	Készétel gyártása	0,00	0,00	8,13	5,84	86,03	0,00	100,00
1086	Homogenizált, diétás étel gyártása	0,00	0,00	69,34	0,00	30,66	0,00	100,00
1089	Máshová nem sorolt egyéb élelmiszer gyártása	0,00	0,00	46,94	23,41	29,64	0,00	100,00
1091	Haszonállat-eledelel gyártása	0,00	0,01	49,53	32,76	17,70	0,00	100,00
1092	Hobbiállat-eledelel gyártása	0,00	0,00	97,42	0,52	2,06	0,00	100,00
1101	Desztillált szeszes ital gyárt.	0,00	0,00	33,92	30,89	35,19	0,00	100,00
1102	Szőlőbor termelése	7,30	0,21	39,43	21,75	31,21	0,00	100,00
1103	Gyümölcsbor termelése	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
1104	Egyéb nem desztillált, erjesztett ital gyártása	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
1105	Sörgyártás	0,00	0,09	97,39	0,04	2,47	0,00	100,00
1106	Malátagyártás	0,00	0,00	98,91	1,00	0,08	0,00	100,00
1107	Üdítőital, ásványvíz gyártása	0,03	0,04	84,18	5,73	9,68	0,00	100,00
1200	Dohánytermék gyártása	0,00	1,46	55,84	42,70	0,00	0,00	100,00
	Összesen	0,93	0,19	55,48	26,43	16,52	0,00	100,00

16. Fontosabb szántóföldi növények termelése

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Betakarított terület, 1000 hektár</i>					
Búza	1 146	1 011	978	1 070	1 090
Rozs	40	37	33	35	35
Árpa	321	281	261	275	262
Zab	52	51	54	53	51
Kukorica	1 177	1 079	1 230	1 191	1 242
Cukorrépa	14	14	15	19	19
Napraforgó	535	502	580	615	597
Repce (káposzta- és réparepce együtt)	261	259	234	165	198
Lucerna	126	138	124	133	129
Burgonya	22	21	21	25	21
<i>Összes termés, 1000 tonna</i>					
Búza	4 419	3 710	4 107	4 011	5 058
Rozs	73	78	75	79	108
Árpa	1 064	944	988	996	1 062
Zab	111	118	129	137	132
Kukorica	7 470	6 985	7 992	4 763	6 756
Cukorrépa	737	819	856	882	991
Napraforgó	1 256	970	1 375	1 317	1 484
Repce (káposzta- és réparepce együtt)	579	531	527	415	533
Lucerna	613	587	556	465	571
Burgonya	561	488	600	548	487
<i>Termésátlag, kg/hektár</i>					
Búza	3 850	3 710	4 200	3 750	4 640
Rozs	1 810	2 110	2 300	2 240	3 070
Árpa	3 320	3 360	3 780	3 620	4 050
Zab	2 130	2 320	2 410	2 590	2 570
Kukorica	6 390	6 470	6 500	4 000	5 440
Cukorrépa	53 600	59 090	56 510	47 090	52 660
Napraforgó	2 350	1 930	2 370	2 140	2 490
Repce (káposzta- és réparepce együtt)	2 220	2 050	2 250	2 510	2 690
Lucerna	4 870	4 260	4 480	3 490	4 410
Burgonya	21 260	20 420	25 860	20 540	21 690

Forrás: KSH

17. Szőlő-, gyümölcs-, és zöldségtermelés

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Szőlőtermelés</i>					
Összes terület, ezer ha	82	80	81	82	80
Termőterület, ezer ha	76	74	76	72	69
Termésátlag (termőterületre), kg/ha	7 240	3 990	5 960	4 930	6 510
Termésmennyiség, ezer t	550	295	450	356	451
Ebből: étkezési célra felhasznált szőlő, ezer t	22	12	15	13	15
Egyszer fejtett bortermés, millió liter	334	176	282	224	294
<i>Gyümölcstermelés</i>					
Összes terület, ezer ha	96	93	91	91	92
Termőterület, ezer ha	84	83	82	81	83
Termésmennyiség, ezer t	884	766	513	822	850
Ebből: Alma	575	497	293	651	592
Körte	32	24	17	15	28
Meggy	79	52	62	53	70
Szilva	52	71	37	43	48
Kajszi	34	27	25	11	21
Őszibarack	61	53	42	16	44
<i>Zöldségtermesztés</i>					
Összes terület, ezer ha	83	68	76	77	76
Termésmennyiség, ezer t	1 614	1 144	1 475	1 363	1441
Ebből: Csemegekukorica	422	303	427	434	497
Paradicsom	193	134	163	109	136
Paprika	149	110	118	79	77
Fűszerpaprika	20	15	21	22	14
Görögdinnye	220	141	203	183	190
Sárgadinnye	12	9	9	12	22
Vöröshagyma	61	41	58	57	60
Uborka	52	38	36	34	30
Fokhagyma	4	4	7	6	7
Fejes saláta	8	8	8	8	14
Fejes káposzta	76	57	81	65	67

Forrás: KSH

18. Állatállomány

(ezer db)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
	december 1-jén				
Összes gazdaság					
Szarvasmarha összesen	700	682	697	760	783
ebből: tehén	312	309	329	339	345
Sertés összesen	3 247	3 169	3 044	2 989	3 013
ebből: anyakoca	226	219	211	200	191
Juh összesen	1 223	1 181	1 120	1 185	1 271
Tyúk összesen	32 128	31 848	32 860	30 075	29 474
Gazdasági szervezet					
Szarvasmarha összesen	465	449	450	474	489
ebből: tehén	213	203	209	213	218
Sertés összesen	2 263	2 323	2 158	2 159	2 201
ebből: anyakoca	160	160	152	146	143
Juh összesen	153	152	137	155	159
Tyúk összesen	18 187	19 622	21 530	19 030	17 130
Egyéni gazdálkodó					
Szarvasmarha összesen	235	233	248	286	294
ebből: tehén	100	106	120	126	128
Sertés összesen	984	846	886	830	812
ebből: anyakoca	66	59	59	54	49
Juh összesen	1 070	1 029	984	1030	1 112
Tyúk összesen	13 941	12 227	11 330	11 045	12 344

Forrás: KSH

19. Állattartó gazdaságok átlagos mérete
(a 2013. december 1-jei állatszámítás alapján)

(darab)

Időpont	Szarvasmarha		Tehén		Sertés		Anyakoca	
	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó
2009	538	13	276	7	4 473	4	430	2
2010	499	14	261	8	4 467	6	416	2
2011	468	12	255	8	4 524	5	422	2
2012	466	14	253	9	4 565	6	417	2
2013	460	18	254	11	4 429	7	415	3

Forrás: KSH adatok alapján számítás

20. Az állattenyésztés fajlagos mutatói

(kilogramm)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Vágómarha-termelés					
Egy tehénre	251	259	248	225	210
Egy lakosra	8,0	8,1	8,0	7,5	7,1
Vágósertés-termelés					
Egy kocára	2 511	2 458	2 495	2 573	2 649
Egy lakosra	56,8	55,2	54,5	53,2	51,6
Vágójuh-termelés					
Egy lakosra	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8
Vágóbaromfi-termelés					
Egy lakosra	65,8	64,9	66,5	70,5	68,1
Tejtermelés, liter					
Egy tehénre	6 661	6 696	6 670	6 922	6 904
Egy lakosra	170,7	163,9	166,9	177,2	171,9
Tojástermelés, darab					
Egy tojóra	215	218	214	217	213
Egy lakosra	273,3	272,8	246,1	242,1	251,8
Gyapjútermelés					
Egy juhra	4,0	3,6	3,6	3,9	3,8
Egy lakosra	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

⁺ Előzetes adat.

Forrás: KSH

21. Egy főre jutó fogyasztás

Megnevezés	2009	2010	2011	2012
	kilogramm/fő			
Élelmiszerfogyasztás				
Húsfélék összesen	61,7	56,7	55,8	56,4
ebből: sertéshús	27,0	25,3	24,8	24,5
marha- és borjúhús	2,6	2,5	2,7	2,4
belsőség	2,7	2,7	2,2	2,1
baromfihús	27,8	24,6	24,4	25,4
Hal	3,7	3,5	3,6	3,5
Tej	155,9	156,8	152,3	156,2
Tojás	14,4	13,7	12,6	12,5
Zsiradék összesen	36,6	34,6	34,4	33,6
ebből: sertészsiradék	12,2	11,8	11,6	10,9
Liszt	82,5	83,2	80,3	81,0
Rizs	5,9	5,1	4,6	4,0
Cukor	29,8	28,7	28,1	27,5
Burgonya	60,8	60,5	63,5	62,3
Zöldség-főzelékfélék ^{a)}	116,9	105,3	111,7	99,8
Gyümölcs összesen ^{a)}	92,4	84,7	66,2	74,3
Égetett szeszesitalok, ^{b)} liter	6,9	6,3	6,5	6,6
Bor, liter	23,6	23,4	26,0	23,7
Sör, liter	72,6	66,4	69,1	69,6
Dohány	1,6	1,4	1,5	1,5
Kávé	2,5	2,3	2,2	2,2
Tea, dkg	25,2	22,7	18,2	18,8
Napi energia és tápanyag bevitele				
Kilojoule	13 199	12 750	12 429,0	12 289
Fehérje, gramm	99,5	95,8	93,6	93,4
Ebből: állati fehérje, gramm	56,4	53,3	52,1	52,8
Zsír, gramm	143,0	136,1	133,7	131,2
Szénhidrát, gramm	370,7	363,2	351,9	349,4

^{a)}A feldolgozott termékek friss súlyban számolva.

^{b)}50 fokal szeszre átszámítva.

Forrás: KSH

22. Erdőterület, erdősültség

(ezer hektár)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Összes földterület	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303
Összes erdőgazdálkodás alá vont terület	2 039	2 046	2 051	2 054	2 059
ebből:					
- Faállománnyal borított terület	1 913	1 922	1 927	1 934	1 938
- Állami tulajdonú erdők	1 062	1 063	1 064	1 065	1 066
- Közösségi tulajdonú erdők	19	19	21	20	20
- Magántulajdonú erdők	832	834	843	849	852
Erdősültség, %	20,6	20,7	20,7	20,8	20,8

Forrás: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság

23. Erdősítés

(hektár)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Erdőfelújítás első kivétel^{a)}</i>					
Állami erdőgazdálkodók	10 010	6 543	6 197	6 793	7 999
Egyéb erdőgazdálkodók (magán és közösségi)	8 895	6 477	6 289	7 972	10 278
Összesen:	18 905	13 020	12 486	14 765	18 277
<i>Erdőtelepítés és fásítás, első kivétel</i>					
Állami erdőgazdálkodók	791	1 084	143	517	136
Egyéb erdőgazdálkodók (magán és közösségi)	4 377	4 012	2 660	4 020	2 394
Összesen:	5 168	5 096	2 803	4 537	2 530

^{a)} Az adatok az erdőfelújítást pótló telepítések nélkül értendők.

Forrás: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság

24. Összes fakitermelés

(ezer m³)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Föld feletti bruttó fatömeg	6 774	7 424	8 080	7 732	7 875
Föld feletti nettó fatömeg, <i>ebből</i>	5 890	6 406	6 950	6 611	6 731
- ipari fa	2 365	2 746	3 017	2 987	3 189
- tűzifa	3 525	3 660	3 933	3 624	3 542

Forrás: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság

25. Vadgazdálkodás

Megnevezés	<i>Becsült vadállomány (ezer db)</i>				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gímszarvas	87,1	92,6	94,1	96,5	102,1
Dámszarvas	26,7	30,0	30,4	33,2	35,1
Őz	349,6	366,6	355,6	365,6	370,6
Muflon	10,5	10,9	11,5	12,2	12,6
Vaddisznó	99,3	106,7	105,8	109,8	105,2
Mezei nyúl	523,8	538,7	454,5	497,1	445,6
Fácán	795,4	761,7	612,8	678,8	560,1
 					
Megnevezés	<i>Vadállomány hasznosítás, teríték (ezer db)</i>				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gímszarvas	39,3	41,1	48,2	48,8	53,0
Dámszarvas	10,5	10,8	11,7	12,0	12,8
Őz	89,8	88,6	94,3	95,9	100,4
Muflon	3,1	3,4	3,5	3,8	3,24
Vaddisznó	111,2	112,4	130,0	157,1	128,4
Mezei nyúl	107,0	79,0	134,0	112,0	104,8
Fácán	378,0	307,0	376,0	331,0	332,4
 					
<i>Pénzügyi adatok (millió forint)</i>					
Bevétel	15 869	16 370	18 666	20 002	19 768
Összes kiadás, ebből	15 707	15 972	17 197	18 638	19 168
- munkabér	3 971	3 820	4 005	4 319	4 646
- vadgazdálkodás	6 747	6 389	7 033	7 625	8 360
- mezőgazdasági vadkár	1 437	2 142	2 236	2 526	2 200
- erdei vadkár	118	141	157	143	131
- egyéb kiadások	3 434	3 480	3 765	4 027	3 832

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

26. A természetes vizek és víztározók halzsákánya 2013-ban

(tonna, %)

Szektor	Hektár	Zsákány (tonna)			
		Nemes hal	Fehérhal	Összesen	ebből: étkezési célra
Balaton, Kis-Balaton	62 842	207	142	349	337
Egyéb állami	3 884	475	25	500	445
Mezőgazdasági szövetkezetek	3 860	2	14	16	16
Önkormányzatok	1 859	1	0	1	1
Halászati szövetkezetek, Kft.-k	32 422	584	356	940	753
Horgász-szervezetek	33 068				
- üzemi halászat		48	52	100	87
- horgász-zsákány		3286	1085	4371	4371
Kistermelők	3 610	82	106	188	143
Összesen: (t)	141 545	4 685	1 781	6 466	6 153
2012. évi mutatók (t)	141 237	5 103	1 614	6 717	6 294
2013/2012-es arány (%)	100,22	91,80	110,35	96,26	97,76

Forrás: Országos Halászati Adattár

27. A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2013-ban

(hektár, tonna)

Megnevezés	Üzemelt tóterület (ha)	Lehalászás összesen*, (tonna)	- ebből: étkezési hal összesen (tonna)
Állami gazdálkodó szervezetek	3 968	2 818	2 102
Mezőgazdasági Szövetkezetek	1 108	242	221
Halászati szövetkezetek	366	104	29
Horgász szervezetek	928	561	385
Más társas vállalkozások	16 920	13 293	8 709
Egyéb	2 792	1 898	1.189
Összesen	26 083	18 916	12 635

*Intenzív termelés nélkül

Forrás: AKI

28. A halászat fontosabb termelési adatai

(hektár, tonna)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Tógazdaságok és intenzív üzemek					
Halastó-üzemelt terület (hektár)	23 967	23 639	24 364	26 083	24 609
Étkezési haltermelés (tonna)	14 825	14 244	16 348	15 123	14 917
Természetes vizek és víztározók					
Hasznosított terület (hektár)	140 647	140 402	140 989	141 237	141 545
Teljes zsákmány (tonna)	6 364	6 216	7 047	6 717	6 466
Ebből étkezési hal (tonna)	6 098	6 006	6 790	6 294	6 153
Összes étkezési hal (tonna)	20 923	20 250	22 654	21 417	21 070

Forrás: AKI és Országos Halászati Adattár

29. A mezőgazdasági beruházások teljesítményértéke és volumen változása

<i>Folyó áron, milliárd forint</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 [†]
Nemzetgazdaság összesen	4 659 670	4 505 735	4 390 857	4 264 066	4 522 665
ebből: mezőgazdasági	255 451	202 579	237 187	239 916	246 912
Gép és jármű összesen	129 249	83 321	108 031	107 179	108 009
Gép összesen	96 068	63 229	83 859	76 664	76 684
- ebből: belföldi gép	52 418	34 006	44 208	37 524	36 446
import gép	43 651	29 223	39 651	39 140	40 239
Jármű összesen	33 181	20 092	24 172	30 515	31 324
- ebből: belföldi jármű	13 684	10 668	9 855	11 091	11 379
import jármű	19 496	9 424	14 317	19 424	19 945
Épület	77 109	60 571	70 858	71 224	71 314
Ültetvény	11 398	17 053	14 593	11 341	11 734
Tenyészállat	36 561	40 243	42 731	49 071	55 339
Föld, telek, öntözés	1 134	1 392	974	1 101	516
<i>Volumenindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 [†]
Nemzetgazdaság összesen	91,9	95,0	95,4	95,0	107,2
ebből: mezőgazdasági	113,9	77,6	114,5	98,6	109,1
Gép és jármű összesen	113,2	63,6	124,6	97,2	104,6
Gép összesen	115,5	65,1	126,4	89,2	107,2
- ebből: belföldi gép	123,5	64,0	124,9	84,5	113,5
import gép	107,2	66,4	128,1	94,2	102,0
Jármű összesen	106,9	59,3	118,7	125,8	98,6
- ebből: belföldi jármű	123,2	76,1	92,4	112,8	106,4
import jármű	97,8	47,5	147,6	134,6	94,7
Épület	131,3	77,1	114,2	98,0	113,1
Ültetvény	100,0	147,6	85,2	75,5	98,8
Tenyészállat	97,1	104,1	107,1	110,7	118,2
Föld, telek, öntözés	49,0	119,4	68,6	109,6	43,2

[†]Előzetes adatok

Forrás: KSH

30. A mezőgazdasági beruházások ár- és értékindexe

<i>Árindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	102,6	101,7	102,1	102,2	101,2
ebből: mezőgazdasági	103,9	102,1	79,3	102,6	101,0
Gép és jármű összesen	101,9	101,4	64,5	102,0	99,8
Gép összesen	100,3	101,1	65,8	102,5	100,2
- ebből: belföldi gép	93,8	101,4	64,9	100,5	97,7
import gép	108,1	100,8	66,9	104,8	102,2
Jármű összesen	106,4	102,1	60,6	100,4	99,0
- ebből: belföldi jármű	91,6	102,4	78,0	99,8	96,6
import jármű	116,9	101,8	48,3	100,8	100,4
Épület	103,3	101,8	78,6	102,6	102,5
Ültetvény	101,6	101,4	149,6	102,9	100,9
Tenyészállat	112,4	105,7	110,1	103,7	101,5
Föld, telek, öntözés	105,2	102,8	122,8	103,2	107,7
<i>Értékindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	94,3	96,7	97,5	97,1	108,5
ebből: mezőgazdasági	118,4	79,3	117,1	101,2	110,2
Gép és jármű összesen	115,3	64,5	129,7	99,2	104,4
Gép összesen	115,9	65,8	132,6	91,4	107,4
- ebből: belföldi gép	115,9	64,9	130,0	84,9	110,9
import gép	115,8	66,9	135,7	98,7	104,2
Jármű összesen	113,7	60,6	120,3	126,2	97,6
- ebből: belföldi jármű	112,9	78,0	92,4	112,5	102,8
import jármű	114,3	48,3	151,9	135,7	95,1
Épület	135,7	78,6	117,0	100,5	115,9
Ültetvény	101,6	149,6	85,6	77,7	99,7
Tenyészállat	109,2	110,1	106,2	114,8	120,0
Föld, telek, öntözés	51,5	122,8	70,0	113,0	46,5

⁺Előzetes adatok

Forrás: KSH

31. Az élelmiszeripari beruházások teljesítményértéke és volumen változása

<i>Folyó áron, millió forint</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	4 659 670	4 505 735	4 390 857	4 264 066	4 522 665
ebből: élelmiszeripari	87 303	98 184	109 249	117 942	108 582
Gép és jármű összesen	63 175	69 421	72 185	81 434	74 476
Gép összesen	57 132	61 430	66 027	75 484	67 238
- ebből: belföldi gép	33 073	33 302	34 469	31 179	32 993
import gép	24 059	28 128	31 557	44 305	34 245
Jármű összesen	6 043	7 991	6 158	5 950	7 238
- ebből: belföldi jármű	3 213	5 308	3 832	3 330	3 754
import jármű	2 830	2 683	2 327	2 620	3 484
Épület	23 223	27 616	36 072	35 317	32 875
<i>Volumenindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	91,9	95,0	95,4	95,0	107,2
ebből: élelmiszeripari	88,5	111,0	108,7	105,1	100,6
Gép és jármű összesen	90,1	108,4	101,6	110,0	99,1
Gép összesen	91,8	106,0	104,6	110,9	96,7
- ebből: belföldi gép	90,4	98,7	102,1	90,5	117,5
import gép	93,9	116,2	107,3	131,8	82,7
Jármű összesen	76,2	131,3	77,7	100,6	128,1
- ebből: belföldi jármű	83,5	163,4	74,0	91,9	121,0
import jármű	69,3	94,6	84,7	114,5	136,9
Épület	83,1	117,4	127,6	95,0	102,9

⁺Előzetes adatok

Forrás: KSH

32. Az élelmiszeripari beruházások ár- és értékindexe

<i>Árindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	102,6	101,7	102,1	102,2	101,2
ebből: élelmiszeripari	101,9	101,3	102,3	102,7	100,8
Gép és jármű összesen	101,6	101,4	102,4	102,5	100,2
Gép összesen	103,5	101,4	102,8	103,1	100,2
- ebből: belföldi gép	100,0	102,0	101,4	100,0	96,1
import gép	109,0	100,6	104,5	106,6	103,1
Jármű összesen	88,5	100,7	99,1	96,0	100,0
- ebből: belföldi jármű	74,3	101,1	97,5	94,6	100,1
import jármű	108,0	100,2	102,4	98,3	100,0
Épület	102,8	101,3	102,4	103,0	102,4
<i>Értékindex, előző év=100</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Nemzetgazdaság összesen	94,3	96,7	97,5	97,1	108,5
ebből: élelmiszeripari	90,1	112,5	111,3	108,0	101,4
Gép és jármű összesen	91,5	109,9	104,0	112,8	99,3
Gép összesen	95,1	107,5	107,5	114,3	96,9
- ebből: belföldi gép	90,4	100,7	103,5	90,5	112,9
import gép	102,4	116,9	112,2	140,4	85,3
Jármű összesen	67,4	132,2	77,1	96,6	128,1
- ebből: belföldi jármű	62,0	165,2	72,2	86,9	121,1
import jármű	74,8	94,8	86,7	112,6	136,9
Épület	85,4	118,9	130,6	97,9	105,4

⁺Előzetes adatok

Forrás: KSH

33. Az élelmiszeripar beruházásainak teljesítményértéke szakágazatok szerint*

(folyó áron, millió forint)

Szakágazat	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Húsfeldolgozás,- tartósítás	3 631	5 986	6 527	7 137	4 635
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	3 956	4 824	6 778	6 018	4 379
Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	3 745	3 886	4 618	5 794	2 297
Halfeldolgozás, tartósítás	11	15	467	4	..
Gyümölcs-,zöldségfeldolgozás, tartósítás	9 275	8 225	7 618	8 119	6 491
Olaj gyártása	1 666	1 337	808	1 509	8 076
Tejtermék gyártása	6 422	7 368	6 446	4 121	7 663
Malomipari termék gyártása	3 178	6 358	2 481	2 096	1 972
Kenyér; friss pékáru gyártása	5 317	5 836	4 021	6 083	4 811
Tartósított lisztes áru gyártása	4 365	3 507	4 399	6 458	10 953
Tésztafélék gyártása	1 159	867	880	3 102	819
Takarmány gyártása	4 608	6 959	4 772	5 076	3761
Cukorgyártás	474	..	..	...	...
Édesség gyártása	1 704	2 958	1 590	3 271	4 916
Tea, kávé feldolgozása	3 306	6 351	8 716	11 180	5 304
Desztillált szeszes ital gyártása	1 841	1 208	1 881	2 022	2 079
Szőlőbor termelése	5 198	6 431	7 267	9 179	6 505
Sörgyártás	2 696	3 519	3 324	4 443	4 069
Üdítőital, ásványvíz gyártása	5 119	4 568	9 116	6 407	5 702
Dohánytermékek gyártása	1 585	4 924	1 296	3 555	6 925
Egyéb	7 911	4 468	22 760	17 576	13 250
Összesen	77 168	89 597	105 765	114 736	104 607

+Előzetes adatok

*4 fő feletti

Forrás: KSH

34. A főbb termékek felvásárlási átlagára

Termékek	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
Búza, Ft/t	29 872	39 241	51 168	60 425	47 752
Árpa, Ft/t	26 715	29 316	49 781	54 762	46 559
Kukorica, Ft/t	29 179	37 591	48 964	56 697	48 792
Napraforgómag, Ft/t	59 198	90 439	109 262	134 078	99 804
Repcemag, Ft/t	71 592	80 417	119 332	140 487	113 564
Burgonya, Ft/t	48 063	69 286	52 282	50 747	86 957
Fejeskáposzta, Ft/kg	50	76	47	61	80
Vöröshagyma, Ft/kg	57	76	61	52	78
Zöldbab, Ft/kg	59	61	66	70	78
Zöldborsó (szemes súlyban), Ft/kg	68	64	78	88	90
Paradicsom, Ft/kg	40	79	51	141	96
Zöldpaprika, Ft/kg	137	189	135	177	193
Borszőlő, Ft/kg	51	73	85	100	112
Alma, Ft/kg	13	33	38	33	34
Körte, Ft/kg	50	76	66	81	79
Sárgabarack, Ft/kg	74	139	146	213	118
Őszibarack, Ft/kg	50	56	52	58	61
Vágósertés ^{a)} , Ft/kg	315	296	330	388	400
Vágómarha ^{b)} , Ft/kg	327	356	507	520	431
Vágóbaromfi, Ft/kg	263	262	301	322	338
Tehéntej, Ft/liter	61	72	87	88	99
Tyúktojás, Ft/db	20	19	19	25	19

⁺Előzetes adat.

^{a)}Süldő és malac nélkül.

^{b)}Vágóborjú nélkül.

Forrás: KSH

35. A mezőgazdasági termékek termelői árindexe

(%)

Termék	2009	2010	2011	2012	2013 ⁺
<i>2005 = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	126,9	161,9	196,8	231,7	200,0
Gabonafélék	135,8	180,0	234,1	279,6	224,5
ebből: kukorica	131,7	177,2	225,9	271,1	217,4
ebből: búza	144,3	192,8	246,4	293,5	233,0
Ipari növények	113,6	126,2	168,1	193,2	155,3
ebből: repce	143,9	163,3	241,4	284,7	230,6
ebből: napraforgó	135,2	178,5	204,0	242,3	178,1
Zöldségfélék	122,6	149,4	131,7	159,4	173,7
Gyümölcsök	91,3	138,1	161,8	177,4	168,9
Élő állatok, állati termékek	115,9	118,0	136,1	151,1	156,2
Mezőgazdasági termékek összesen	122,1	142,6	170,1	196,3	181,0
<i>előző év = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	87,3	127,6	121,6	117,8	86,3
Gabonafélék	85,8	132,5	130,1	119,4	80,3
ebből: kukorica	96,1	134,5	127,5	120,0	80,2
ebből: búza	75,3	133,6	127,8	119,1	79,4
Ipari növények	85,9	111,1	133,2	114,9	80,4
ebből: repce	68,3	113,5	147,8	117,9	81,0
ebből: napraforgó	81,4	132,0	114,3	118,8	73,5
Zöldségfélék	93,1	121,9	88,2	121,0	109,0
Gyümölcsök	80,7	151,3	117,1	109,6	95,2
Élő állatok, állati termékek	95,4	101,8	115,3	111,0	103,4
Mezőgazdasági termékek összesen	90,5	116,8	119,3	115,4	92,2

⁺ Előzetes adat.

Forrás: KSH

36. A mezőgazdasági ráfordítások árindexe

(százalék)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Mezőgazdasági ráfordítások árindexei	129,3	135,0	152,4	162,8	166,2
<i>2005 = 100</i>					
Folyó termelő felhasználás	130,7	136,7	156,8	168,3	172,0
Vetőmagok	122,4	125,0	141,1	149,4	154,3
Energia	124,1	142,7	161,1	171,6	167,7
Mútrágya	184,6	164,4	203,2	225,4	216,2
Növényvédő szerek	116,7	118,7	118,0	127,8	131,6
Takarmány	132,3	141,7	180,8	197,5	208,0
Gépek fenntartása és javítása	115,3	119,5	122,2	126,9	129,3
Épületek fenntartása és javítása	125,9	128,6	130,5	133,0	135,0
Állatgyógyászati készítmények	132,5	138,5	141,5	148,1	155,4
Egyéb költségek	123,9	128,1	130,9	135,2	144,8
Mezőgazdasági beruházások	120,0	123,8	122,8	125,8	127,8
Gépek	120,1	125,9	122,5	126,0	127,8
Épületek	120,3	121,4	124,0	126,2	128,3
Agrárolló	94,4	105,6	111,6	120,6	108,9
Mezőgazdasági ráfordítások árindexei	94,2	104,4	112,9	106,8	102,1
<i>előző év = 100</i>					
Folyó termelő felhasználás	93,0	104,6	114,7	107,3	102,2
Vetőmagok	96,6	102,1	112,9	105,9	103,3
Energia	94,8	115,0	112,9	106,5	97,7
Mútrágya	88,8	89,1	123,6	110,9	95,9
Növényvédő szerek	104,8	101,7	99,4	108,3	103,0
Takarmány	82,3	107,1	127,6	109,2	105,3
Gépek fenntartása és javítása	105,0	103,6	102,3	103,8	101,9
Épületek fenntartása és javítása	104,2	102,1	101,5	101,9	101,5
Állatgyógyászati készítmények	109,3	104,5	102,2	104,7	104,9
Egyéb költségek	104,9	103,4	102,2	103,3	107,1
Mezőgazdasági beruházások	102,9	103,2	99,2	102,4	101,6
Gépek	103,0	104,8	97,3	102,9	101,4
Épületek	102,9	100,8	102,1	101,8	101,7
Agrárolló	96,1	111,9	105,7	108,1	90,3

Forrás: KSH

37. Egyes termékek éves fogyasztói átlagára

(forint)

Termék	2009	2010	2011	2012	2013
Sertéscomb, csont és csülök nélkül, kg	1 160	1 110	1 150	1 280	1350
Rostélyos, csontos, kg	1 390	1 440	1 540	1 740	1790
Bontott csirke, kg	735	729	742	781	805
Száraskolbász, kg	3 280	3 360	3 370	3 530	3160
Párizsi, kg	995	1 030	1 080	1 200	1260
Tojás, 10 db	314	318	310	420	379
Pasztőrözött tej, 2,8 %-os zsírtartalom, liter	201	201	226	231	234
Trappista tömbsajt, kg	1 270	1 400	1 540	1 570	1690
Tejföl, 20% zsírtartalom, 150-175g-os műanyag pohárban, db	119	124	132	128	126
Sertészsír, kg ¹	564	534	554	410	428
Csemege szalonna, füstölt, kg	1 150	1 170	1 190	1 330	1410
Napraforgó étolaj, 1 literes műanyag flakonban,	420	405	490	495	496
Finomliszt, kg	123	122	172	165	167
Hántolt rizs, fényezetlen, kg	333	301	293	301	295
Kenyér, házi jellegű, kg	293	295	321	326	313
Normál kristálycukor, kg	215	192	300	300	275
Pörkölt kávé, 250 g-os, csomag	549	574	671	753	668
Fehér asztali bor, 2 liter	457	451	467	546	690
Világos hazai sör, 0,5 l, palack	155	172	176	185	192
Gyümölcsaromával ízesített szeszesital, 0,2 l, palack	521	590	599	668	682
Sopiane cigaretta, multifilteres, rövid, 19 db, csomag	547	602	557	690	814

¹ 2012-től 500 gr

Forrás: KSH

38. A kivitel termékszerkezetének alakulása

(millió euró)

Árucsoport	2009	2010	2011	2012	2013
Élő állatok	232,0	278,9	367,1	359,2	337,4
Hús, vágási melléktermék és belsőség	667,5	829,2	980,4	984,4	964,0
Halak, édesvízi állatok	10,3	12,0	19,0	17,8	19,6
Tejtermékek és egyéb élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszer	211,1	250,8	323,0	340,8	393,4
Egyéb állati termék	35,6	50,9	63,7	78,9	95,3
Növényi termékek	30,8	31,4	46,3	51,0	40,1
Zöldségfélék	163,9	192,4	211,8	229,8	219,3
Gyümölcs, dió, citrusfélék	114,8	128,8	152,4	135,6	141,2
Kávé, tea, fűszer	64,0	65,6	95,6	120,1	86,1
Gabonafélék	931,5	1 097,5	1 364,1	1 507,2	1 305,5
Malomipari termékek	91,2	84,5	107,4	104,6	108,8
Olajos mag, takarmány	489,9	499,6	612,3	710,0	500,0
Növényi nedv és -kivonat	1,3	1,1	1,0	1,1	1,6
Egyéb növényi termékek	2,7	2,8	4,1	4,5	3,5
Állati, növényi zsír	188,1	228,0	365,6	521,7	592,0
Állati eredetű élelmiszerkészítmény	135,8	146,0	170,9	176,7	193,5
Cukor, cukorkaárúk	216,1	289,1	371,8	427,7	355,6
Kakaó, készítményei	56,5	76,8	77,2	92,8	133,8
Cukrászati termék	107,7	116,2	147,8	158,8	190,5
Zöldség, gyümölcskészítmény	384,7	397,4	433,3	505,2	508,8
Egyéb ehető készítmény	265,3	300,5	393,5	427,4	420,7
Ital, szesz, ecet	223,6	269,7	299,9	402,7	500,5
Állati takarmány, melléktermék	415,9	440,1	488,5	599,6	724,2
Dohány és termékei	45,6	53,8	96,5	117,1	165,4
Összesen	5 086,0	5 843,2	7 193,1	8 074,6	8 001,3

Forrás: KSH

39. A behozatal termékszerkezetének alakulása

(millió euró)

Árucsoport	2009	2010	2011	2012	2013
Élő állatok	139,6	194,4	201,9	205,9	165,3
Hús, vágási melléktermék és belsőség	298,9	323,6	432,0	471,4	431,8
Halak, édesvízi állatok	24,8	26,1	33,2	30,4	35,8
Tejtermékek és egyéb élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszer	258,9	329,7	363,5	311,3	341,8
Egyéb állati termék	23,3	21,7	34,7	45,2	56,8
Növényi termékek	61,6	63,0	81,3	83,9	79,5
Zöldségfélék	108,8	141,9	148,8	122,2	143,7
Gyümölcs, dió, citrusfélék	166,4	178,8	210,7	179,9	182,3
Kávé, tea, fűszer	94,1	98,2	118,0	122,6	110,7
Gabonafélék	78,9	83,0	128,3	132,2	143,2
Malomipari termékek	27,4	30,8	72,5	72,0	65,4
Olajos mag, takarmány	75,3	109,4	129,3	206,2	289,5
Növényi nedv és -kivonat	11,4	11,6	13,7	17,8	18,2
Egyéb növényi termékek	0,7	1,2	1,7	1,9	1,4
Állati, növényi zsír	164,9	233,1	286,5	222,2	239,3
Állati eredetű élelmiszer- készítmény	116,8	122,4	146,4	149,6	156,6
Cukor, cukorkaárúk	171,2	177,5	246,0	293,3	203,1
Kakaó, készítményei	160,2	171,4	185,9	186,6	196,3
Cukrászati termék	198,6	200,0	225,2	230,2	239,2
Zöldség, gyümölcskészítmény	138,7	145,1	170,6	154,9	173,2
Egyéb ehető készítmény	312,7	317,0	369,3	364,5	376,4
Ital, szesz, ecet	212,2	216,6	260,4	227,3	218,9
Állati takarmány, melléktermék	339,4	376,1	410,7	453,4	428,1
Dohány és termékei	185,8	137,6	175,0	169,8	167,5
Összesen	3 370,7	3 710,6	4 445,7	4 454,7	4 464,3

Forrás: KSH

40. Kiviteli forgalom egyes országokkal és országcsoportokkal

Megnevezés	2012	2013	2012	2013	2013/2012 (%)
	millió euró		% -os megoszlás az összesből		
Kivitel összesen	8 074,6	8 001,3	100,0	100,0	99,1
Európa	7 737,9	7 665,2	95,8	95,7	98,9
EU 27	6 785,5	6 667,8	84,0	83,3	98,3
EU 15	3 956,6	4 075,9	49,0	50,9	103,0
ebből: Ausztria	744,4	720,3	9,2	9,0	96,8
Belgium	131,2	160,6	1,6	2,0	122,5
Franciaország	181,8	223,5	2,3	2,8	122,9
Hollandia	611,0	548,3	7,6	6,9	89,7
Nagy-Britannia	193,2	203,4	2,4	2,5	105,3
Németország	1 119,3	1 193,8	13,9	14,9	106,7
Olaszország	679,2	687,9	8,4	8,6	101,3
Spanyolország	87,0	87,7	1,1	1,1	100,9
Svédország	47,6	52,4	0,6	0,7	110,1
Új EU tagok	2 828,9	2 591,9	35,0	32,4	91,6
ebből: Bulgária	114,3	105,4	1,4	1,3	92,2
Ciprus	38,7	34,4	0,5	0,4	88,8
Csehország	307,4	308,6	3,8	3,9	100,4
Lengyelország	356,1	343,4	4,4	4,3	96,4
Litvánia	31,9	35,3	0,4	0,4	110,6
Románia	948,2	887,9	11,7	11,1	93,6
Szlovákia	825,3	655,7	10,2	8,2	79,4
Szlovénia	176,6	193,3	2,2	2,4	109,5
EU-n kívüli európai országok	952,4	987,4	11,8	12,3	103,7
ebből: Bosznia-Hercegovina	104,0	95,1	1,3	1,2	91,4
Horvátország	135,8	181,3	1,7	2,3	133,5
Oroszország	214,3	266,9	2,7	3,3	124,5
Svájc	74,3	78,0	0,9	1,0	105,0
Szerbia	73,0	101,4	0,9	1,3	138,9
Törökország	116,2	31,8	1,4	0,4	27,4
Ukrajna	159,4	158,8	2,0	2,0	99,6
Ázsia	261,5	258,4	3,2	3,2	98,8
ebből: Izrael	12,0	16,8	0,1	0,2	139,7
Japán	87,5	70,2	1,1	0,9	80,2
Afrika	19,2	20,8	0,2	0,3	108,3
Amerika	49,0	56,7	0,6	0,7	115,7
ebből: USA	34,4	39,4	0,4	0,5	114,5
Ausztrália és Óceánia	6,9	10,0	0,1	0,1	144,2

Forrás: KSH

41. Behozatali forgalom* egyes országokkal és országcsoportokkal

Megnevezés	2012	2013	2012	2013	2013/2012 (%)
	millió euró		% -os megoszlás az összestől		
Behozatal összesen	4 454,7	4 464,3	100,0	100,0	100,2
Európa	4 293,5	4 300,0	96,4	96,3	100,2
EU 27	4 053,8	4 092,6	91,0	91,7	101,0
EU 15	2 459,1	2 491,2	55,2	55,8	101,3
ebből: Ausztria	367,0	370,8	8,2	8,3	101,0
Belgium	100,1	112,8	2,2	2,5	112,7
Dánia	42,5	48,8	1,0	1,1	114,6
Franciaország	192,7	193,5	4,3	4,3	100,4
Görögország	20,8	20,9	0,5	0,5	100,3
Hollandia	368,7	372,1	8,3	8,3	100,9
Nagy-Britannia	97,3	103,6	2,2	2,3	106,5
Németország	893,4	888,3	20,1	19,9	99,4
Olaszország	229,6	225,8	5,2	5,1	98,3
Spanyolország	88,2	107,4	2,0	2,4	121,7
Svédország	19,5	19,1	0,4	0,4	97,8
Új EU tagok	1 594,7	1 601,4	35,8	35,9	100,4
ebből: Csehország	207,7	208,9	4,7	4,7	100,6
Lengyelország	534,8	522,1	12,0	11,7	97,6
Románia	177,9	227,2	4,0	5,1	127,7
Szlovákia	526,6	485,9	11,8	10,9	92,3
Szlovénia	111,1	112,0	2,5	2,5	100,8
EU-n kívüli európai országok	239,7	207,3	5,4	4,6	86,5
ebből: Horvátország	77,9	58,2	1,7	1,3	74,7
Szerbia	79,5	91,1	1,8	2,0	114,6
Törökország	18,1	15,7	0,4	0,4	86,6
Ukrajna	49,4	28,2	1,1	0,6	57,1
Ázsia	59,9	57,3	1,3	1,3	95,7
ebből: Kína	14,6	15,5	0,3	0,4	105,7
Thaiföld	3,1	3,3	0,1	0,1	106,6
Afrika	22,8	17,6	0,5	0,4	77,2
Amerika	77,5	84,9	1,7	1,9	109,6
ebből: Argentína	4,9	7,1	0,1	0,2	145,2
Brazília	31,5	21,0	0,7	0,5	66,7
USA	30,6	38,3	0,7	0,9	125,2
Ausztrália és Óceánia	1,0	4,5	0,0	0,1	442,6

*feladó ország szerint összeállítva

Forrás: KSH

42. A külkereskedelmi forgalom egyenlege és megoszlása a termékek feldolgozottsági foka szerint

<i>A külkereskedelmi forgalom egyenlege a termékek feldolgozottsági foka szerint, (ezer euro)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Teljes forgalom	1 715 403	2 132 686	2 747 428	3 619 942	3 599 580
ebből: nyersanyag	1 280 319	1 428 823	1 796 749	2 008 746	1 505 292
félkész termék	382 570	477 395	649 138	943 677	1 145 134
feldolgozott termék	52515	226 468	301 541	673 571	949 153
<i>A külkereskedelmi forgalom egyenlegének megoszlása a termékek feldolgozottsági foka szerint,(%)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Teljes forgalom	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ebből: nyersanyag	74,6	67,0	65,4	55,5	41,8
félkész termék	22,3	22,4	23,6	26,1	31,8
feldolgozott termék	3,1	10,6	11,0	18,4	26,4
<i>A kivitel értéke a termékek feldolgozottsági foka szerint, (ezer euro)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Export összesen	5 086 000	5 843 247	7 193 142	8 074 619	8 093 425
ebből: nyersanyag	1 940 210	2 211 151	2 740 592	2 985 200	2 578 786
félkész termék	1 463 596	1 766 713	2 255 450	2 598 688	2 634 898
feldolgozott termék	1 682 194	1 865 383	2 197 100	2 490 731	2 879 741
<i>A kivitel megoszlása a termékek feldolgozottsági foka szerint,(%)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Export összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ebből: nyersanyag	38,1	37,8	38,1	37,0	31,9
félkész termék	28,8	30,2	31,4	32,2	32,6
feldolgozott termék	33,1	31,9	30,5	30,8	35,6
<i>A behozatal értéke a termékek feldolgozottsági foka szerint, (ezer euro)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Import összesen	3 370 597	3 710 560	4 445 714	4 454 676	4 493 845
ebből: nyersanyag	659 892	782 328	943 843	976 454	1 073 494
félkész termék	1 081 026	1 289 318	1 606 312	1 655 010	1 489 763
feldolgozott termék	1 629 679	1 638 915	1 895 559	1 823 212	1 930 588
<i>A behozatal megoszlása a termékek feldolgozottsági foka szerint,(%)</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Import összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ebből: nyersanyag	19,6	21,1	21,2	21,9	23,9
félkész termék	32,1	34,7	36,1	37,2	33,2
feldolgozott termék	48,3	44,2	42,6	40,9	43,0

Forrás: AKI, KSH

43. Az agrár-külkereskedelem indexei a nemzetgazdaság tükrében*

<i>Agrár-export</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Értékindex	..	..	..	112,3	99,1
Volumenindex	..	..	..	109,8	96,2
Árindex	..	..	..	102,3	103,0
Cserearány	..	..	..	99,3	98,9
<i>Agrár-import</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Értékindex	..	..	..	100,2	100,2
Volumenindex	..	..	..	97,3	96,3
Árindex	..	..	..	103,0	104,1
Cserearány	..	..	..	99,3	98,9
<i>Nemzetgazdasági-export</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Értékindex	89,9	118,8	113,5	103,6	104,2
Volumenindex	87,3	116,9	109,9	100,7	104,2
Árindex	103,0	101,6	103,3	102,9	100,0
Cserearány	101,8	99,9	98,4	98,7	100,6
<i>Nemzetgazdasági-import</i>					
	2009	2010	2011	2012	2013
Értékindex	83,9	117,1	112,0	104,2	104,4
Volumenindex	82,9	115,1	106,7	99,9	105,0
Árindex	101,2	101,7	105,0	104,3	99,4
Cserearány	101,8	99,9	98,4	98,7	100,6

*A nemzetgazdasági export és import adatok a - forintban mért - külkereskedelmi termékforgalomra vonatkoznak.

Forrás: AKI, KSH

44. Egyes agrártermékek kivitelének alakulása*

Termékcsoport	2012			2013			Árváltozás %
	Mennyiség	Érték	Átlagár	Mennyiség	Érték	Átlagár	
	(ezer tonna)	(millió euró)	(euró/t)	(ezer tonna)	(millió euró)	(euró/t)	(2012 = 100)
Kukorica	4 676	1 078	231	2 397	647	270	117
Állatok etetésére szolgáló készítmény	597	471	788	673	552	820	104
Búza és kétszeres (búza és rozs 2:1 keveréke)	1 478	336	227	2 670	547	205	90
Baromfi húsa, vágási mellékterméke és belseje frissen hűtve, fagyasztva	195	498	2 548	207	505	2 443	96
Napraforgómag-, porsáfrány-, és gyapotmagolaj, finomítva is	420	446	1 060	515	483	938	89
Sertéshús frissen, hűtve vagy fagyasztva	143	335	2 337	141	318	2 251	96
Zöldség ecet vagy ecetsav nélkül tartósítva, nem fagyasztva	234	236	1 007	282	258	918	91
Etilalkohol és más szesz	246	178	727	331	244	735	101
Napraforgómag	637	339	533	405	234	579	109
Repce, vagy olajrepce mag	579	286	494	426	183	429	87
Másutt nem említett élelmiszerkészítmény	40	149	3 771	35	148	4 176	111
Tejcukor, malátacukor, szőlőcukor, gyümölcscukor, műméz, égetett cukor	328	140	426	336	141	419	98
Víz, ásványvíz és szénsavas víz édesítőszer hozzáadásával, vagy ízesítve, egyéb alkoholmentes ital	223	117	527	235	141	599	114
Csokoládé- és kakaótartalmú más élelmiszerkészítmény	25	92	3 646	34	137	4 011	110
Nád- vagy répacukor és vegyítiszta szacharóz szilárd állapotban	282	220	781	186	131	707	91
Más elkészített, konzervált hús, vágási melléktermék, belsej, vér	30	111	3 638	35	128	3 660	101
Szivar, szivarka, cigaretta dohányból és dohánypótlóból	8	98	12 090	7	124	16 824	139
Élő sertés	68	109	1 621	73	122	1 671	103
Más módomban elkészített vagy tartósított gyümölcs és növényrész alkohollal is.	84	120	1 418	75	112	1 506	106
Élő szarvasmarhafélék	46	145	3 121	38	104	2 757	88
Kenyér cukrászsütemény, kalács és más pékáru	49	90	1 852	59	102	1 729	93
Árpa	325	74	226	513	100	194	86
Gyümölcslé (must) és zöldséglé nem erjesztve, cukor hozzáadásával is	93	105	1 135	95	98	1 032	91

*Az adatokat minden évben érték szerinti sorrendben közöljük

Forrás: KSH adatok alapján AKI szerkesztés

45. Egyes agrártermékek behozatalának alakulása

Termékcsoport	2012			2013			Árváltozás %
	Mennyiség	Érték	Átlagár	Mennyiség	Érték	Átlagár	
	(ezer tonna)	(millió euró)	(euró/t)	(ezer tonna)	(millió euró)	(euró/t)	(2012 = 100)
Sertéshús frissen, hűtve vagy fagyasztva	149	327	2 187	142	285	1 998	91
Szójababólaj kivonásakor keletkező olajpogácsa	616	242	393	505	215	426	108
Másutt nem említett élelmiszerkészítmény	61	189	3 091	63	201	3 193	103
Csokoládé- és kakaótartalmú más élelmiszerkészítmény	49	157	3 227	56	176	3 140	97
Sajt és túró	43	130	3 051	47	156	3 339	109
Kenyér cukrászsütemény, kalács és más pékáru	63	131	2 084	66	138	2 089	100
Nád- vagy répacukor és vegytiszta szacharóz	335	230	687	229	136	594	86
Állatok etetésére szolgáló készítmény	167	140	835	147	133	901	108
Napraforgómag	98	68	701	261	110	424	60
Kukorica	175	76	435	166	95	576	132
Szivar, szivarka, cigaretta dohányból és dohánypótlóból	10	91	9 223	8	81	9 957	108
Élő sertés	45	79	1 771	41	80	1 939	109
Repce, vagy olajrepcemag	111	61	550	157	76	484	88
Más elkészített, konzervált hús, vágási melléktermék, belsőség, vér	31	65	2 084	32	69	2 140	103
Lisztből, darából, keményítőből előállított élelmiszer készítmény alacsony kakaótartalommal	34	60	1 779	38	67	1 770	99
Baromfi húsa, vágási mellékterméke és belsősége frissen hűtve, fagyasztva	51	46	890	60	67	1 114	125
Margarin, étkezési növényi olaj	64	63	976	68	62	912	93
Kávé- teakivonat, ezeken alapuló készítmények, pótkávé és kivonata	13	64	4 910	13	59	4 641	95
Tej és tejszín nem sűrítve, édesítő hozzáadása nélkül	129	65	502	99	58	588	117
Gyümölcsle (must) és zöldséglé nem erjesztve, cukor hozzáadásával is	36	47	1 297	46	58	1 246	96
Kávé nyersen, pörköelve, koffeinmentesen, valódi kávét is tart. pótkávé	31	97	3 130	18	58	3 272	105
Víz, ásványvíz és szénsavas víz édesítőszer hozzáadásával, vagy ízesítve, egyéb alkoholmentes ital	126	59	469	126	57	454	97
Kolbász, téliszalámi és más salámi	19	51	2 756	21	57	2 666	97
Élő szarvasmarhafélék	28	80	2 817	23	56	2 445	87
Banán frissen vagy szárítva	72	51	703	78	54	686	98

Forrás: KSH adatok alapján AKI szerkesztés

46. Foglalkoztatás

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
	TEÁOR '08 szerint				
<i>A foglalkoztatottak száma, (ezer fő)</i>					
Ágazatok összesen	3 781,9	3 781,2	3 811,9	3 877,9	3 938,4
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	175,8	171,8	185,1	200,3	192,7
ebből: Erdőgazdálkodás	15,8	15,5	18,1	20,7	22,8
Élelmiszeripar	117,7	107,6	107,9	110,4	116,0
Együtt	293,5	279,4	293,0	310,7	308,7
Részesedési arány, (%)					
Ágazatok összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	4,6	4,5	4,9	5,2	4,9
ebből: Erdőgazdálkodás	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6
Élelmiszeripar	3,1	2,8	2,8	2,8	2,9
Együtt	7,8	7,4	7,7	8,0	7,8

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés

47. A mezőgazdasági ágazatra vonatkozó, 2013. évben lezárt adóellenőrzések száma

Ellenőrzési terület	Ellenőrzések száma (db)			Nettó adókülönbözlet (ezer forint)		Adóbírság (ezer forint)	Késedelmi pótlék (ezer forint)	Mulasztási bírság összesen (ezer forint)
	összesen:	egyéb nem adóellenőrzés	adóellenőrzés	összesen:	ebből ÁFA			
Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások	19 630	16 326	3 304	14 083 791	7 921 601	5 479 123	1 407 987	365 157
Gabona, dohány, vetőmag, takarmány nagykereskedelme	1 910	1 279	631	27 829 137	27 587 977	18 786 418	5 533 007	252 941
Hús és húсарu kiskereskedelme	735	643	92	620 187	616 656	524 534	107 142	28 252
Hús-, húskészítmény nagykereskedelme	691	541	150	3 777 045	3 714 130	2 722 312	759 359	27 136
Cukor, édesség nagykereskedelme	534	398	136	8 476 619	8 420 867	5 733 423	1 232 949	43 481
Mezőgazdasági termék ügynöki nagykereskedelme	504	355	149	5 988 227	5 763 711	3 666 802	1 388 282	68 365
Húsfeldolgozás, tartósítás	491	413	78	1 554 167	1 537 765	964 532	267 687	12 784
Élőállat nagykereskedelme	488	355	133	1 227 071	1 234 309	796 158	159 967	17 535
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	236	169	67	440 177	428 007	264 380	62 773	3 460
Malomipari termék gyártása	170	144	26	59 250	34 200	14 948	5 901	849
Haszonállat-eledel gyártása	125	103	22	190 643	183 010	221 675	28 788	4 618
Hús, baromfihús-készítmény gyártása	120	92	28	204 941	194 913	86 935	7 254	3 185
Nyers növényi olaj gyártása, valamint nem étkezési állati eredetű olaj és zsír gyártása	63	53	10	147 927	47 853	43 037	19 520	1 115
Cukorgyártás	15	14	1	139	64	67	11	100
Keményítő, keményítőtermék gyártása	6	6	0	0	0	0	0	100
Összesen	25 718	20 891	4 827	64 599 321	57 685 063	39 304 344	10 980 627	829 078

Forrás: NAV

NEMZETKÖZI ADATOK

48. Becsült termelői támogatás (PSE¹²² - mutató) százalékos értéke

Ország	2009	2010	2011	2012	2013*
Ausztrália	3	3	3	2,7	2,6
Európai Unió	23	20	18	19,0	19
Japán	49	53	52	55,9	56
Új-Zéland	0,4	0,5	0,8	0,8	0,6
Svájc	60	54	55	56,6	49
Egyesült Államok	11	8	8	7,1	6
OECD	23	20	19	18,6	18

*Előzetes adatok

Forrás: OECD

¹²² PSE: Producer Subsidy Equivalent – Termelői Támogatási Egyenérték

49. Az összes gabona termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	2 496 099	2 476 481	2 591 643	2 545 003	..
EU-15 összesen	213 454	200 623	203 364	..	..
EU-28 összesen	296 266	277 247	288 895	278 580	..
Ausztria	5 144	4 818	5 704	4 876	4 590
Bulgária	6 427	7 079	7 461	6 933	8 288
Csehország	7 832	6 878	8 285	6 596	7 513
Dánia	10 117	8 748	8 794	9 460	9 117
Finnország	4 261	2 989	3 668	3 687	4 148
Franciaország	70 000	65 391	63 695	68 335	67 258
Görögország	4 814	3 869	4 416	4 069	4 320
Lengyelország	29 827	27 228	26 767	28 544	28 377
Magyarország	13 590	12 256	13 669	10 362	13 611
Egyesült Királyság	21 618	20 946	21 485	19 515	..
Németország	49 748	44 039	41 920	45 397	47 757
Olaszország	15 892	16 941	18 226	16 949	14 933
Románia	14 873	16 690	20 926	12 563	21 303
Spanyolország	17 827	18 941	21 167	16 644	24 297
Szlovákia	3 330	2 554	3 714	3 036	4 459
Oroszország	95 616	59 624	91 792	68 767	..
Ukrajna	45 406	38 679	56 256	45 740	..
Japán	9 343	11 367	11 450	11 729	..
Kínai Népköztársaság	483 277	498 468	520 630	542 643	..
Kanada	49 552	45 662	47 271	50 067	..
USA	419 381	401 670	386 816	356 962	..
Ausztrália	34 500	33 506	39 987	43 372	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

50. A búza termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	686 795	649 521	699 490	670 875	..
EU-15 összesen	105 449	..	..	..	..
EU-28 összesen	138 363	136 635	138 270	133 201	..
Ausztria	1 523	1 518	1 782	1 276	1 598
Belgium	1 978	1 913	1 655	1 835	..
Bulgária	3 977	4 095	4 459	4 455	5 409
Csehország	4 358	4 162	4 913	3 519	4 701
Dánia	5 940	5 060	5 060	4 525	4 139
Franciaország	38 325	38 195	36 013	37 921	38 614
Görögország	1 830	1 663	1 702	1 569	1 586
Lengyelország	9 790	9 488	9 339	8 608	9 470
Magyarország	4 419	3 745	4 107	4 011	5 058
Egyesült Királyság	14 076	14 878	15 257	13 261	..
Németország	25 190	24 040	22 783	22 409	25 019
Olaszország	6 341	6 777	6 622	7 654	7 010
Románia	5 203	5 588	7 192	5 114	7 464
Spanyolország	4 773	5 941	6 900	5 190	7 598
Szlovákia	1 538	1 228	1 639	1 275	..
Oroszország	61 740	41 508	56 240	37 720	..
Törökország	20 520	23 118	21 807	49 807	..
Ukrajna	20 886	16 851	22 324	15 763	..
India	80 679	80 804	86 874	94 880	..
Kínai Népköztársaság	115 115	115 186	117 414	120 583	..
Kanada	26 848	23 167	25 261	27 013	..
USA	60 366	60 062	54 413	61 755	..
Ausztrália	21 656	22 138	27 410	29 905	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

51. A kukorica termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	820 539	851 173	888 008	872 067	..
EU-15 összesen	37 143	35 379	41 691	37 679	..
EU-28 összesen	57 822	57 695	68 886	..	..
Ausztria	1 891	1 956	2 453	2 351	1 639
Bulgária	1 291	2 047	2 209	1 718	2 300
Csehország	890	693	1 064	928	675
Franciaország	15 300	14 135	15 914	15 614	15 053
Görögország	2 352	1 719	2 166	2 010	2 185
Magyarország	7 528	6 985	7 992	4 763	6 756
Németország	4 527	4 212	5 184	5 515	4 387
Olaszország	7 878	8 496	9 753	7 889	6 503
Románia	7 973	9 156	11 672	5 949	11 435
Spanyolország	3 498	3 313	4 200	4 261	4 854
Szlovákia	988	921	1 444	1 170	1 100
Oroszország	3 963	3 084	6 962	8 213	..
Törökország	4 250	4 310	4 200	4 600	5 900
Ukrajna	10 486	11 953	22 838	20 961	..
India	16 720	21 726	21 760	21 060	..
Kínai Népköztársaság	164 108	177 541	192 904	208 235	..
Egyiptom	7 686	7 041	6 876	8 094	..
Argentína	13 121	22 677	23 800	21 197	..
Brazília	50 720	55 364	55 660	71 073	..
Kanada	9 561	11 715	10 689	11 703	..
Mexikó	20 143	23 302	17 635	22 069	..
USA	332 549	316 165	313 949	273 832	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

52. A repce termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	62 529	60 088	62 699	65 058	..
EU-15 összesen	..	..	..	..	..
EU-28 összesen	..	..	19 118	..	..
Ausztria	171	171	180	149	197
Bulgária	236	545	520	271	335
Csehország	1 128	1 042	1 046	1 109	1 443
Dánia	637	580	508	485	686
Franciaország	5 584	4 816	5 369	5 483	4 369
Lengyelország	2 497	2 229	1 862	1 866	2 582
Magyarország	579	531	527	415	533
Egyesült Királyság	1 912	2 230	2 758	2 557	2 128
Németország	6 307	5 698	3 870	4 821	5 784
Olaszország	51	50	44	25	..
Románia	570	924	732	159	685
Spanyolország	35	36	64	53	108
Szlovákia	387	323	332	213	374
Oroszország	667	670	1 056	1 035	..
Törökország	112	106	91	110	102
Ukrajna	1 873	1 470	1 438	1 204	..
Kanada	12 889	12 773	14 165	15 410	..
USA	669	1 113	699	1 112	..
Ausztrália	1 920	1 907	2 359	3 427	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

53. A napraforgó termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	32 868	31 490	40 714	37 449	..
EU-15 összesen	3 021	2 982	3 841	2 508	..
EU-28 összesen	6 946	6 964	8 722	6 841	9 064
Bulgária	1 318	1 536	1 440	1 388	1 802
Franciaország	1 704	1 636	1 881	1 575	1 580
Magyarország	1 256	970	1 375	1 317	1 484
Románia	1 098	1 265	1 865	1 389	2 135
Spanyolország	870	847	1 090	642	1 029
Oroszország	6 454	5 345	9 697	7 993	..
Törökország	1 057	1 320	1 335	1 370	1 523
Ukrajna	6 364	6 772	8 671	8 387	..
Argentína	2 483	2 221	3 672	3 341	..
USA	1 377	1 241	925	1 264	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

54. A cukorrépa termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	228 023	228 521	278 078	269 865	..
EU-15 összesen	97 340	87 399	104 002	64 246	..
EU-28 összesen	114 624	103 917	123 967	113 910	..
Ausztria	3 083	3 132	3 456	3 114	3 466
Belgium	5 185	4 465	5 409	4 830	4 429
Csehország	3 038	3 065	3 899	3 869	3 744
Dánia	1 898	2 356	2 700	2 649	2 300
Franciaország	34 913	31 875	38 106	33 739	33 614
Hollandia	5 735	5 280	5 858	5 735	5 727
Lengyelország	10 849	9 973	11 674	12 350	10 591
Magyarország	737	819	856	882	991
Egyesült Királyság	8 457	6 527	8 504	7 291	8 000
Németország	25 919	23 432	29 578	27 687	22 829
Olaszország	3 308	3 550	3 548	2 501	..
Románia	817	853	650	739	996
Spanyolország	4 225	3 535	4 189	3 460	2 664
Svédország	2 406	1 976	2 493	2 314	2 300
Szlovákia	899	978	1 161	895	1 145
Oroszország	24 892	22 256	47 643	45 057	..
Törökország	16 300	17 942	16 126	15 000	16 483
Ukrajna	10 068	13 749	18 740	18 439	..
Japán	3 649	3 090	3 547	3 758	..
Kínai Népköztársaság	7 179	9 296	10 731	11 469	..
USA	27 019	29 061	26 214	31 966	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

55. A burgonya termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	333 956	333 473	374 199	364 809	..
EU-15 összesen	45 847	42 078	46 227	39 606	..
EU-28 összesen	62 529	56 121	62 540	53 794	51 417
Ausztria	722	672	816	665	604
Belgium	3 296	3 456	4 129	2 812	3 480
Csehország	753	665	805	662	537
Dánia	1 618	1 358	1 620	1 664	1 592
Franciaország	7 164	6 622	7 440	6 297	6 975
Hollandia	7 181	6 844	7 333	6 766	6 801
Lengyelország	9 380	8 188	9 111	9 041	6 334
Magyarország	561	488	600	548	487
Egyesült Királyság	6 399	6 046	6 016	4 553	5 580
Németország	11 683	10 143	11 837	10 666	9 670
Olaszország	1 753	1 558	1 537	1 531	..
Románia	4 004	3 259	4 113	2 464	3 235
Spanyolország	2 719	2 298	2 455	2 192	89
Szlovákia	216	126	217	166	165
Oroszország	31 134	21 141	32 681	29 533	..
Ukrajna	19 666	18 705	24 248	23 250	..
India	34 391	36 577	42 339	45 000	..
Japán	2 459	2 290	2 394	2 500	..
Kanada	4 581	4 422	4 168	4 590	..
USA	19 623	18 338	19 488	19 166	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

56. Az összes zöldségtermés*

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	1 019 114	1 048 715	1 087 120	1 106 134	..
EU-15 összesen	..	..	..	..	..
EU-28 összesen	67 361	63 498	..	..	..
Ausztria	595	606	718	626	610
Bulgária	502	504	454	382	454
Franciaország	:	6 786	6 103	6 212	5 309
Hollandia	4 701	4 742	1 642	4 680	4 849
Lengyelország	4 810	4 250	4 305	..	..
Magyarország	1 614	1 144	1 475	1 363	1 441
Németország	3 662	3 291	3 686	..	..
Olaszország	11 668	13 973	13 351	..	12 108
Románia	2 734	1 800	2 710	2 559	2 139
Spanyolország	9 941	..	..	..	..
Szlovákia	100	82	110	91	85
Oroszország	14 827	13 283	16 275	16 084	..
Törökország	26 784	..	40 603	28 105	..
Ukrajna	9 011	8 122	9 833	10 017	..
India	90 635	100 405	107 377	109 141	..
Japán	11 383	11 084	11 176	11 351	..
Kínai Népköztársaság	522 721	545 438	562 711	576 659	..
Egyiptom	21 350	19 488	18 992	19 825	..
Brazília	11 027	11 233	11 611	11 055	..
Kanada	2 376	2 335	2 303	2 357	..
Mexikó	11 727	12 602	12 161	13 599	..
USA	37 289	35 609	34 670	35 948	..

*Dinnyével együtt.

Forrás: EUROSTAT, FAO

57. Az összes gyümölcsstermés*

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	600 736	613 949	637 322	636 545	..
EU-15 összesen	..	..	..	..	..
EU-28 összesen	..	..	..	..	..
Ausztria	1 167	696	905	..	..
Franciaország	..	8 683	9 512	7 754	..
Csehország	503	215	447	330	..
Hollandia	745	667	819	547	..
Lengyelország	3 646	2 781	3 462	3 889	..
Magyarország	1 434	1 069	972	1 189	..
Olaszország	21 635	17 479	17 693	13 889	..
Portugália	1 780	2 225	11	:	..
Románia	2 313	2 174	2 373	1 898	..
Spanyolország	11 199	16 132	15 580	13 996	..
Oroszország	3 055	2 464	2 917	2 920	..
Törökország	14 223	13 944	14 386	14 975	..
Ukrajna	2 003	2 068	2 306	2 368	..
India	68 975	75 121	73 912	71 073	..
Japán	3 392	2 883	2 949	3 057	..
Kínai Népköztársaság	115 864	124 619	134 477	139 681	..
Egyiptom	10 299	9 599	9 941	10 683	..
Argentína	7 323	7 645	8 070	8 260	..
Brazília	37 155	38 793	40 997	38 369	..
Mexikó	15 890	15 430	16 231	15 918	..
USA	27 448	26 001	27 074	26 549	..
Ausztrália	3 413	3 283	3 117	3 244	..

*Szőlővel együtt

Forrás: EUROSTAT, FAO

58. A szőlő termésmennyisége

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, 1000 tonna</i>				
Világ összesen	67 864	67 460	69 992	67 067	..
EU-15 összesen	..	..	..	..	..
EU-28 összesen	..	23 056	..	..	..
Ausztria	313	232	375	287	319
Bulgária	281	230	244	261	..
Görögország	..	1 003	857	978	..
Magyarország	550	295	450	356	494
Németország	1 235	953	1 299	1 215	1 140
Olaszország	8 243	7 788	7 116	..	..
Spanyolország	5 286	6 108	5 809	5 567	7 483
Portugália	785	947	745	840	839
Románia	990	735	874	742	955
Oroszország	299	324	412	267	..
Törökország	4 104	..	4 296	4 185	4 011
Kínai Népköztársaság	8 039	8 652	9 174	9 699	..
India	1 878	881	1 235	1 240	..
Egyiptom	1 370	1 360	1 321	1 379	..
Argentína	2 182	2 617	2 890	2 800	..
Brazília	1 365	1 355	1 542	1 515	..
USA	6 629	6 778	6 756	6 662	..
Ausztrália	1 797	1 684	1 716	1 657	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

59. A szarvasmarha-állomány

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, ezer db</i>				
Világ összesen	1 416 893	1 472 060	1 471 870	1 485 212	..
EU-15 összesen	76 235	74 899	74 145	74 144	..
EU-28 összesen	89 329	87 835	87 051	87 106	..
Ausztria	2 026	2 013	1 977	1 956	1 958
Belgium	2 535	2 510	2 472	2 438	2 441
Csehország	1 356	1 319	1 339	1 321	1 332
Dánia	1 621	1 630	1 612	1 607	1 583
Franciaország	19 842	19 599	19 129	19 052	19 129
Hollandia	3 998	3 960	3 912	3 985	4 090
Lengyelország	5 590	5 562	5 501	5 520	5 500
Magyarország	700	682	697	760	783
Egyesült Királyság	9 901	9 896	9 675	9 749	9 682
Németország	12 897	12 706	12 528	12 507	12 686
Olaszország	6 447	5 832	6 252	..	6 249
Románia	2 512	2 001	1 989	2 009	2 022
Spanyolország	6 082	6 075	5 923	5 813	5 697
Szlovákia	472	467	463	471	468
Oroszország	21 038	20 671	19 968	20 134	..
Ukrajna	5 079	4 827	4 494	4 426	..
India	205 940	210 384	210 824	218 000	..
Kínai Népköztársaság	82 625	121 431	114 899	115 140	..
Argentína	54 464	48 950	46 000	47 500	..
Brazília	205 308	209 541	212 815	211 279	..
Kanada	13 180	13 013	12 155	12 215	..
Mexikó	32 307	32 642	32 936	31 925	..
USA	94 521	93 881	92 682	90 769	..
Ausztrália	27 907	26 733	28 506	28 418	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

60. A sertésállomány

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, ezer db</i>				
Világ összesen	955 948	972 978	968 160	966 171	..
EU-15 összesen	122 278	113 358	122 072	121 507	..
EU-28 összesen	151 569	142 548	148 556	145 800	..
Ausztria	3 137	3 134	3 005	2 983	2 896
Belgium	6 228	6 176	6 328	6 448	6 351
Csehország	1 914	1 846	1 487	1 534	1 548
Dánia	12 873	12 293	12 348	12 281	12 402
Franciaország	14 552	14 279	13 967	13 778	13 428
Hollandia	12 108	12 206	12 103	12 104	12 013
Lengyelország	14 253	14 776	13 056	11 132	10 994
Magyarország	3 247	3 169	3 044	2 989	3 013
Egyesült Királyság	4 423	4 385	4 326	4 216	4 383
Németország	26 841	26 901	27 402	28 331	28 046
Olaszország	9 157	9 321	9 351	8 662	8 561
Románia	5 793	5 428	5 364	5 234	5 180
Spanyolország	25 343	25 704	25 635	25 250	25 495
Szlovákia	741	687	580	631	637
Oroszország	16 162	17 231	17 218	17 258	..
Ukrajna	6 526	7 577	7 960	7 373	..
Japán	9 899	9 800	9 768	9 735	..
Kínai Népköztársaság	469 501	476 267	470 961	471 875	..
Brazília	38 046	38 957	39 307	38 796	..
Kanada	12 465	12 690	12 785	12 668	..
Mexikó	15 268	15 435	15 547	15 858	..
USA	64 887	64 925	66 361	66 413	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

61. A juhállomány

Ország	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, ezer db</i>				
Világ összesen	1 076 681	1 127 475	1 152 396	1 169 005	..
EU-15 összesen	..	..	..	..	..
EU-28 összesen	102 741	99 791	..	..	..
Bulgária	1 400	1 368	1 455	1 362	1 370
Csehország	197	206	..	..	..
Franciaország	7 528	7 955	7 621	7 453	7 193
Görögország	8 859	8 980	9 781	9 587	9 520
Lengyelország	224	214	213	219	..
Magyarország	1 223	1 181	1 120	1 185	1 271
Egyesült Királyság	21 343	21 295	21 951	22 991	22 624
Németország	1 852	1 800	1 658	1 641	1 574
Olaszország	8 013	7 900	7 943	7 016	7 182
Portugália	2 368	2 226	2 170	2 092	2 074
Románia	9 142	8 417	8 533	8 834	9 136
Spanyolország	19 718	18 552	17 003	16 339	16 119
Szlovákia	377	394	394	410	400
Oroszország	19 602	19 850	19 761	20 767	..
Ukrajna	1 096	1 197	1 101	1 093	..
India	73 172	73 991	74 500	75 000	..
Kínai Népköztársaság	128 557	176 900	185 120	187 000	..
Argentína	15 800	15 025	14 731	16 300	..
Brazília	16 812	17 381	17 668	16 789	..
Mexikó	8 018	8 106	8 219	8 406	..
USA	5 747	5 620	5 480	5 365	..
Ausztrália	72 740	68 085	73 099	74 722	..

Forrás: EUROSTAT, FAO

62. Marhahús-termelés

Ország	2009*	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, ezer tonna</i>				
Világ összesen	64 032	63 173	62 942	63 289	..
EU-15 összesen	7 066	..	7 216	..	..
EU-28 összesen	7 717	..	..	7 578	..
Ausztria	224	225	221	221	227
Belgium	255	263	272	262	250
Csehország	77	74	72	66	65
Dánia	126	131	133	125	125
Franciaország	1 467	1 521	1 559	1 477	1 408
Hollandia	402	389	382	373	374
Lengyelország	385	386	380	371	339
Magyarország	30	27	26	25	23
Egyesült Királyság	850	924	936	883	848
Németország	1 174	1 187	1 159	1 140	1 106
Olaszország	1 055	1 075	1 009	981	855
Spanyolország	598	607	604	591	582
Oroszország	1 741	1 727	1 625	1 642	..
Ukrajna	454	428	399	389	..
India	1 056	1 076	1 087	1 097	..
Kínai Népköztársaság	6 060	6 244	6 182	6 266	..
Argentína	3 378	2 630	2 497	2 500	..
Brazília	9 395	9 115	9 030	9 307	..
Mexikó	1 705	1 745	1 804	1 821	..
USA	11 891	12 046	11 983	11 849	..
Ausztrália	2 124	2 110	2 110	2 125	..

*EU-28-ben 2009-től házi vágás nélkül.

Forrás: EUROSTAT

63. Sertéshús-termelés

Ország	2009*	2010	2011	2012	2013
	<i>évben, ezer tonna</i>				
Világ összesen	106 610	107 320	108 055	109 122	..
EU-15 összesen	18 481	..	19 359	..	..
EU-28 összesen	21 279	22 098	22 475	..	..
Ausztria	533	542	544	530	528
Belgium	1 082	1 124	1 108	1 110	1 131
Csehország	285	276	263	240	234
Dánia	1 583	1 666	1 718	1 604	1 589
Franciaország	2 004	2 010	1 998	1 957	1 939
Hollandia	1 274	1 288	1 347	1 332	1 282
Lengyelország	1 608	1 741	1 811	1 695	1 684
Magyarország	389	416	387	346	337
Egyesült Királyság	720	772	806	825	833
Németország	5 241	5 443	5 598	5 459	5 475
Olaszország	1 588	1 633	1 570	1 621	1 625
Spanyolország	3 290	3 369	3 469	3 466	3 439
Oroszország	2 169	2 331	2 428	2 559	..
Ukrajna	527	631	704	701	..
India	350	333	329	329	..
Kínai Népköztársaság	49 880	49 581	49 396	50 004	..
Argentína	289	281	301	305	..
Brazília	3 130	3 195	3 370	3 465	..
Mexikó	1 162	1 175	1 202	1 239	..
USA	10 442	10 186	10 331	10 555	..
Ausztrália	321	336	343	350	..

*EU-28-ben 2009-től házi vágás nélkül.

Forrás: EUROSTAT

64. Termelői árak változása*

(nominál áron, %)

Tagállam	Növényi termékek		Állat és állati termékek		Összesen	
	2012/2011	2013/2012	2012/2011	2013/2012	2012/2011	2013/2012
EU-27	..	..	..	..	..	..
Belgium	22,4	3,3	6,5	5,1	12,6	4,3
Bulgária	20,8	-25,8	2,2	7,8	15,7	-17,7
Csehország	2,7	5,3	5,3	3,8	3,8	4,6
Dánia	5,9	-3,7	8,5	7,3	7,7	4,0
Németország	9,1	-4,9	2,8	6,5	5,3	1,8
Észtország	..	..	..	..	..	..
Görögország	-2,0	2,4	0,0	0,0	-1,4	1,7
Spanyolország	..	..	..	..	..	..
Franciaország	5,1	1,6	6,0	3,4	5,5	2,3
Horvátország	7,9	-11,5	8,3	0,8	8,1	-6,2
Írország	18,1	6,7	3,6	8,8	5,2	8,5
Olaszország	5,3	5,3	6,9	1,9	6,0	3,9
Ciprus	..	..	..	..	..	..
Lettország	4,1	-12,8	2,9	3,7	3,5	-4,9
Litvánia	-2,9	-2,9	1,7	7,3	-0,5	2,5
Luxemburg	14,2	-13,1	3,0	9,3	5,8	3,3
Magyarország	17,9	-13,2	10,1	3,5	15,1	-7,6
Málta	14,3	-5,2	7,0	5,3	9,7	1,2
Hollandia	2,5	9,4	5,1	4,4	3,7	7,0
Ausztria	3,9	-4,5	5,2	4,3	4,7	0,7
Lengyelország	0,2	..	8,4	..	4,4	..
Portugália	..	..	..	..	..	..
Románia	11,4	5,2	7,5	2,7	10,5	4,7
Szlovénia	3,2	14,8	4,3	3,8	3,9	7,5
Szlovákia	..	..	..	..	..	..
Finnország	3,1	7,7	7,1	7,7	5,5	7,6
Svédország	..	..	..	..	..	..
Egyesült Királyság	4,8	3,6	4,8	7,4	4,8	5,7

*A kipontozott helyek: még nem érhető el adat
 Forrás: EUROSTAT

65. Mezőgazdasági ráfordítások árainak változása*

(nominál áron, %)

Tagállam	Folyó termelő felhasználás		Beruházás		Összesen	
	2012/2011	2013/2011	2012/2011	2013/2012	2012/2011	2013/2012
Belgium	6,7	0,5	2,7	-0,2	6,0	0,4
Bulgária	6,3	-1,3	-4,1	4,9	5,9	-1,0
Csehország	4,4	3,0	1,8	1,9	4,1	2,9
Dánia	5,3	4,0	3,1	1,8	4,9	3,6
Németország	5,4	2,0	2,4	1,6	4,7	1,9
Észtország	..	..	..	..	..	..
Görögország	2,8	-1,0	0,2	0,4	2,1	-0,6
Spanyolország	..	..	..	..	..	..
Franciaország	3,8	1,1	1,4	1,8	3,2	1,3
Horvátország	5,4	-0,1	3,5	-3,9	5,1	-0,6
Írország	5,3	2,8	0,9	1,0	4,7	2,5
Olaszország	6,0	2,3	2,2	1,2	4,9	2,1
Ciprus	..	..	..	..	..	..
Lettország	4,8	0,9	0,2	-1,7	4,0	0,4
Litvánia	6,1	-5,5	24,0	8,2	8,5	-3,4
Luxemburg	5,5	-0,7	2,8	1,8	4,4	0,3
Magyarország	7,2	2,2	2,1	1,6	6,5	2,1
Málta	4,7	1,0	5,2	1,1	4,8	1,0
Hollandia	2,8	2,7	2,8	0,5	2,9	2,3
Ausztria	5,3	1,9	3,0	1,9	4,4	1,9
Lengyelország	7,1	..	5,9	..	7,0	..
Portugália	..	..	..	..	..	..
Románia	7,5	-1,9	2,3	35,5	6,8	2,9
Szlovénia	5,3	2,7	1,4	1,8	4,2	2,3
Szlovákia	..	..	..	..	..	..
Finnország	4,4	2,3	2,0	1,0	3,7	1,9
Svédország	..	..	..	..	..	..
Egyesült Királyság	2,0	2,0	0,4	-1,0	1,7	1,5

*A kipontozott helyek: még nem érhető el adat

Forrás: EUROSTAT

66. Mezőgazdasági termékek értékesítési árindexe*

(nominál áron, 2010 = 100,0%)

Tagállam	2009	2010	2011	2012	2013
EU-27	..	100,0	..	..	..
Belgium	91,3	100,0	102,1	114,9	119,9
Bulgária	91,5	100,0	123,6	143,1	117,8
Csehország	..	100,0	121,4	126,0	131,8
Dánia	89,3	100,0	114,5	123,3	128,2
Németország	..	100,0	113,0	119,0	121,1
Észtország	..	100,0	..	..	..
Görögország	..	100,0	103,0	101,6	103,3
Spanyolország	..	100,0	..	..	..
Franciaország	92,2	100,0	112,6	118,7	121,5
<i>Horvátország</i>	100,3	100,0	107,7	116,3	109,1
Írország	90,9	100,0	115,2	121,2	131,5
Olaszország	..	100,0	109,4	116,0	120,5
Ciprus	..	100,0	..	..	120,8
Lettország	84,5	100,0	118,2	122,3	116,3
Litvánia	85,8	100,0	123,8	123,1	126,2
Luxemburg	91,5	100,0	108,7	115,0	118,8
Magyarország	85,4	100,0	120,8	139,1	128,6
Málta	103,4	100,0	103,2	113,2	114,6
Hollandia	89,9	100,0	104,6	108,5	116,1
Ausztria	92,0	100,0	107,9	113,0	113,7
Lengyelország	89,9	100,0	119,3	124,6	..
Portugália	..	100,0	..	..	..
Románia	90,0	100,0	115,6	127,7	133,7
Szlovénia	98,6	100,0	109,8	114,1	122,7
Szlovákia	..	100,0	..	..	119,6
Finnország	..	100,0	114,3	120,6	129,8
Svédország	..	100,0	..	..	..
Egyesült Királyság	95,0	100,0	113,2	118,7	125,5

*A kipontozott helyek: még nem érhető el adat

Forrás: EUROSTAT

67. Mezőgazdasági folyó termelő felhasználás árindexe*

(nominál áron, 2010 = 100,0%)

Tagállam	2009	2010	2011	2012	2013
Belgium	95,5	100,0	113,1	120,8	121,4
Bulgária	97,2	100,0	110,8	117,7	116,2
Csehország	..	100,0	109,4	114,2	117,7
Dánia	98,3	100,0	110,8	116,6	121,4
Németország	..	100,0	113,8	119,9	122,3
Észtország	..	100,0	..	..	..
Görögország	..	100,0	112,3	115,4	114,2
Spanyolország	..	100,0	..	..	..
Franciaország	100,1	100,0	110,5	114,7	116,0
Horvátország	95,2	100,0	114,2	120,4	120,3
Írország	101,0	100,0	111,1	117,0	120,2
Olaszország	..	100,0	108,7	115,2	117,8
Ciprus	..	..	..	..	114,2
Lettország	103,8	100,0	114,3	119,8	120,8
Litvánia	90,2	100,0	119,0	126,3	119,3
Luxemburg	96,5	100,0	113,1	119,3	118,5
Magyarország	95,7	100,0	114,5	122,8	125,4
Málta	96,6	100,0	111,5	116,7	117,9
Hollandia	98,0	100,0	112,3	115,5	118,6
Ausztria	99,1	100,0	109,8	115,7	117,9
Lengyelország	98,5	100,0	110,9	118,8	..
Portugália	..	100,0	..	..	121,8
Románia	91,1	100,0	113,4	121,9	119,5
Szlovénia	97,6	100,0	114,0	120,0	123,2
Szlovákia	..	100,0	..	..	120,1
Finnország	..	100,0	114,6	119,6	122,3
Svédország	..	100,0	..	..	..
Egyesült Királyság	95,7	100,0	113,9	116,1	118,4

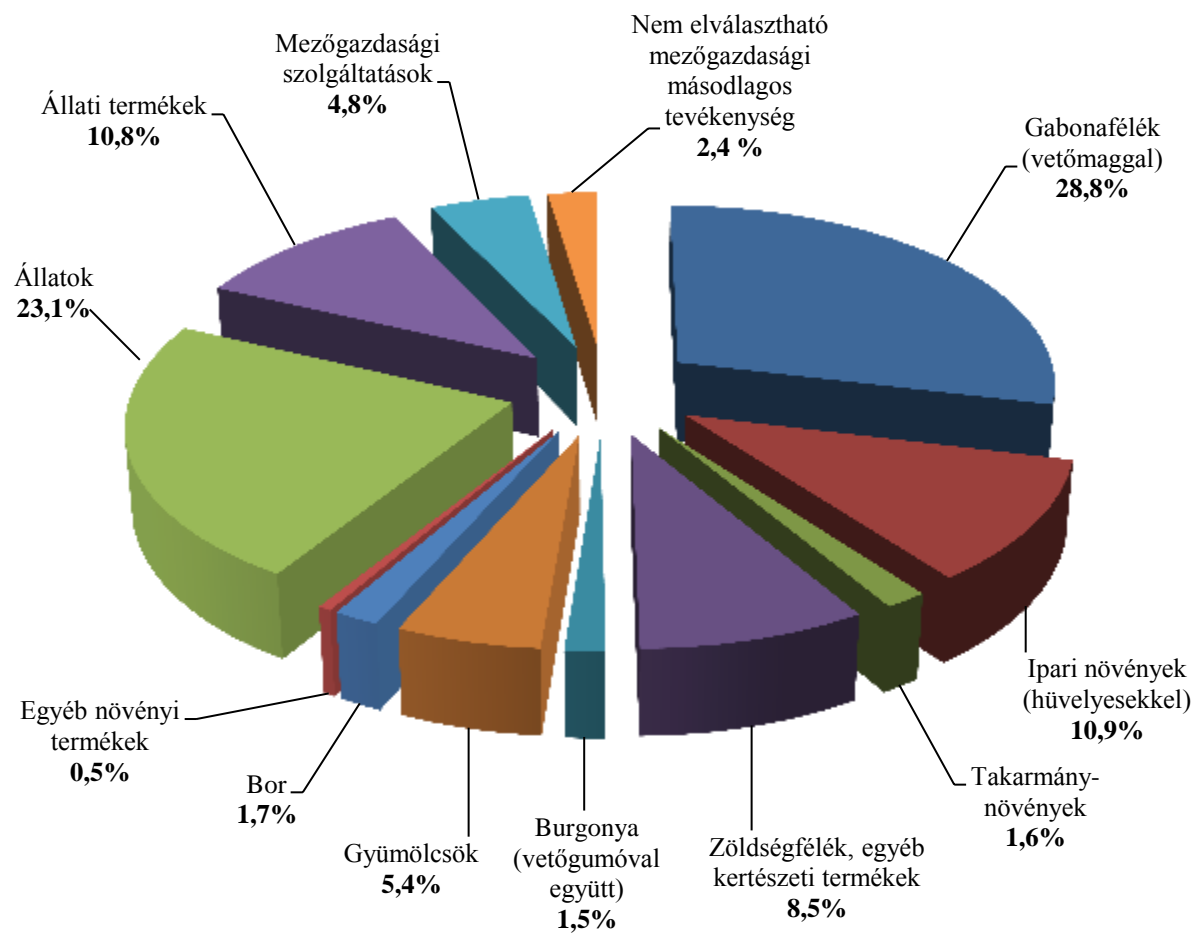
*A kipontozott helyek: még nem érhető el adat

Forrás: EUROSTAT

GRAFIKONOK

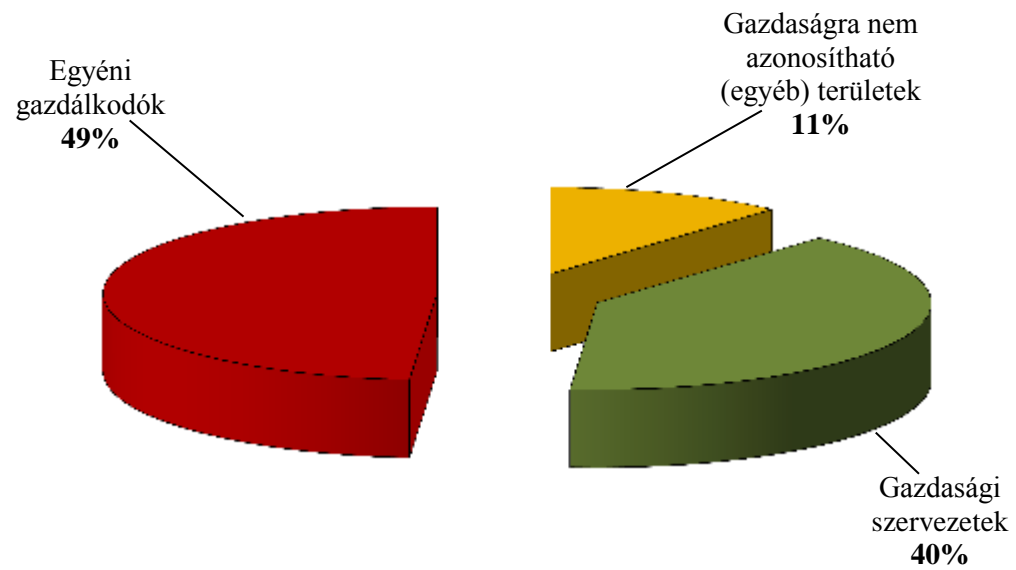

68. A mezőgazdasági kibocsátás megoszlása 2013-ban (folyó alapon)

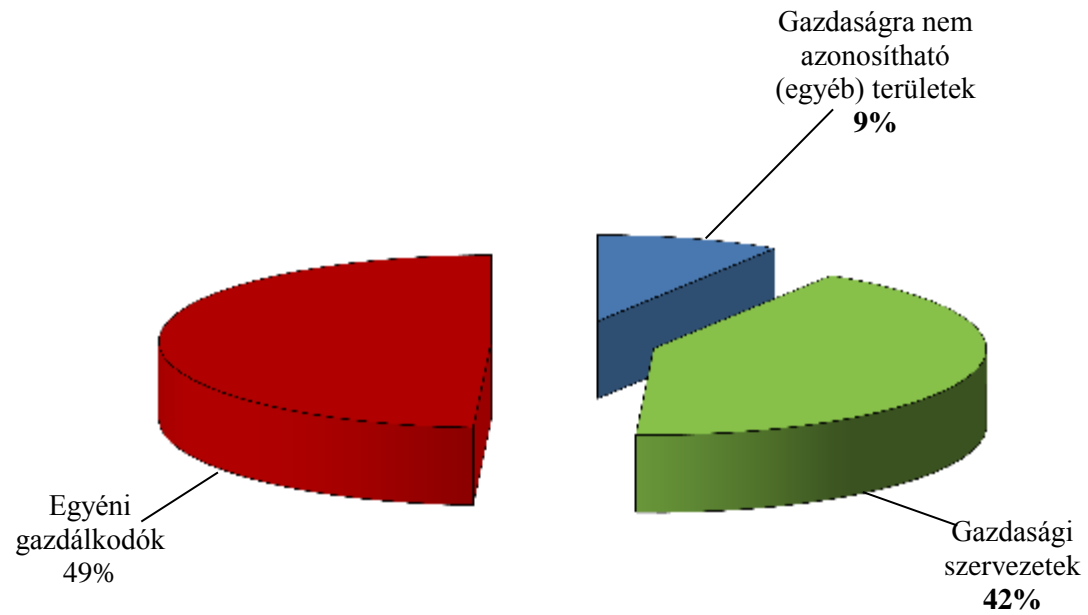
Forrás: KSH

69. A használt mezőgazdasági terület megoszlása gazdálkodási forma szerint (2013. május 31.)

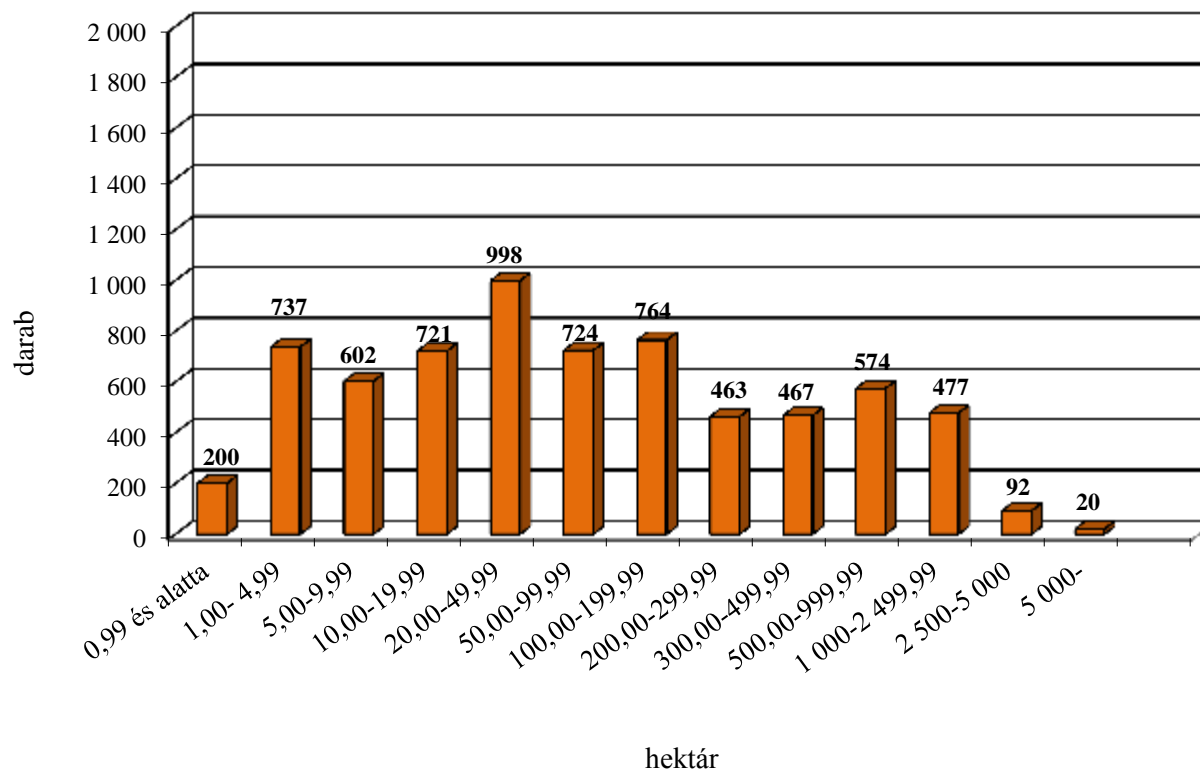
Forrás: KSH

70. A használt szántóterület megoszlása gazdálkodási forma szerint (2013. május 31.)

Forrás: KSH

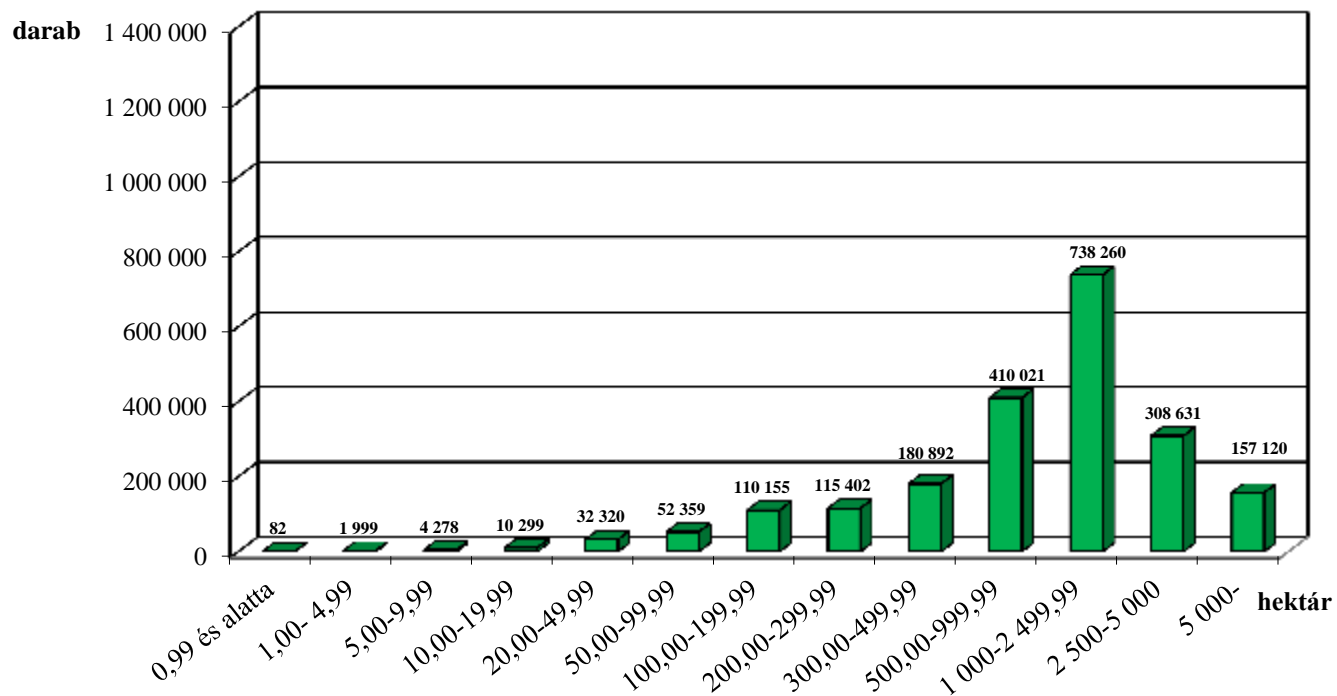
71. A gazdasági szervezetek száma a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint 2013-ban

Forrás: KSH

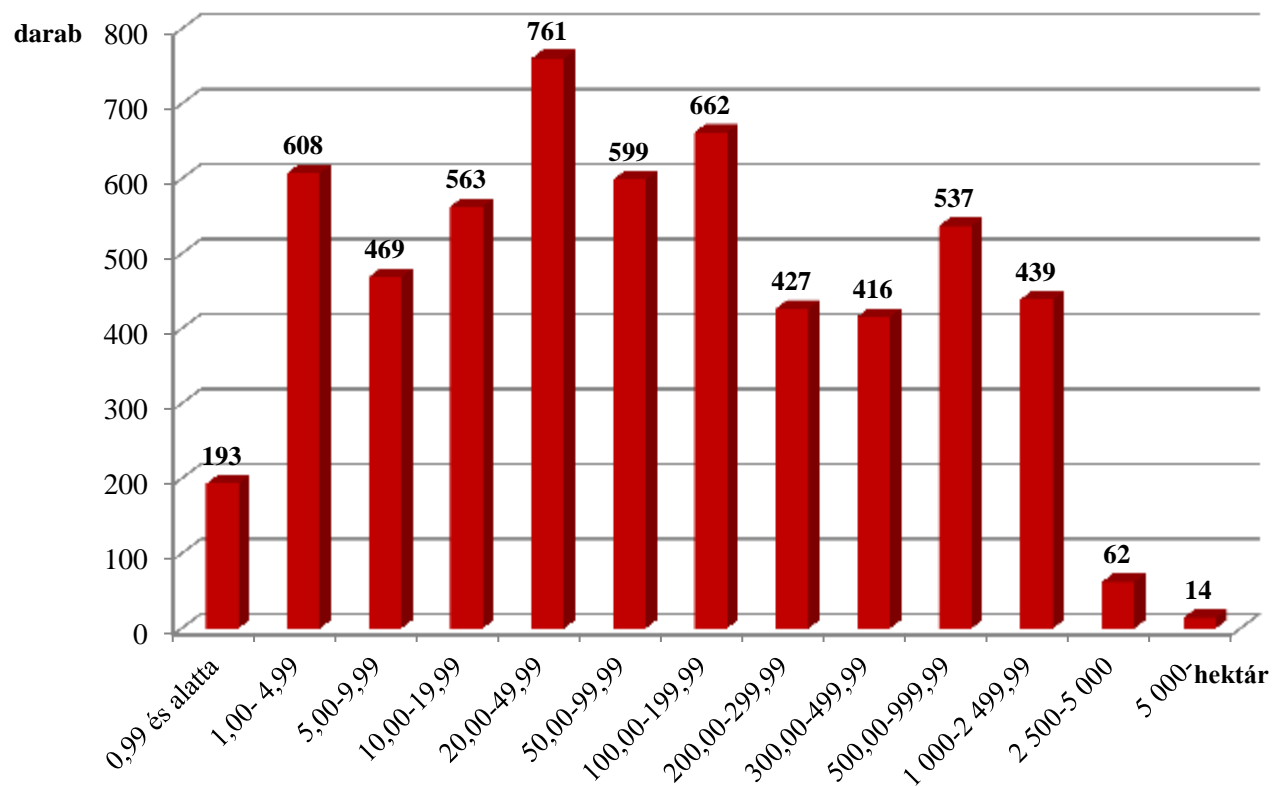

72. A gazdasági szervezetek által használt mezőgazdasági terület nagyságkategóriák szerint 2013-ban

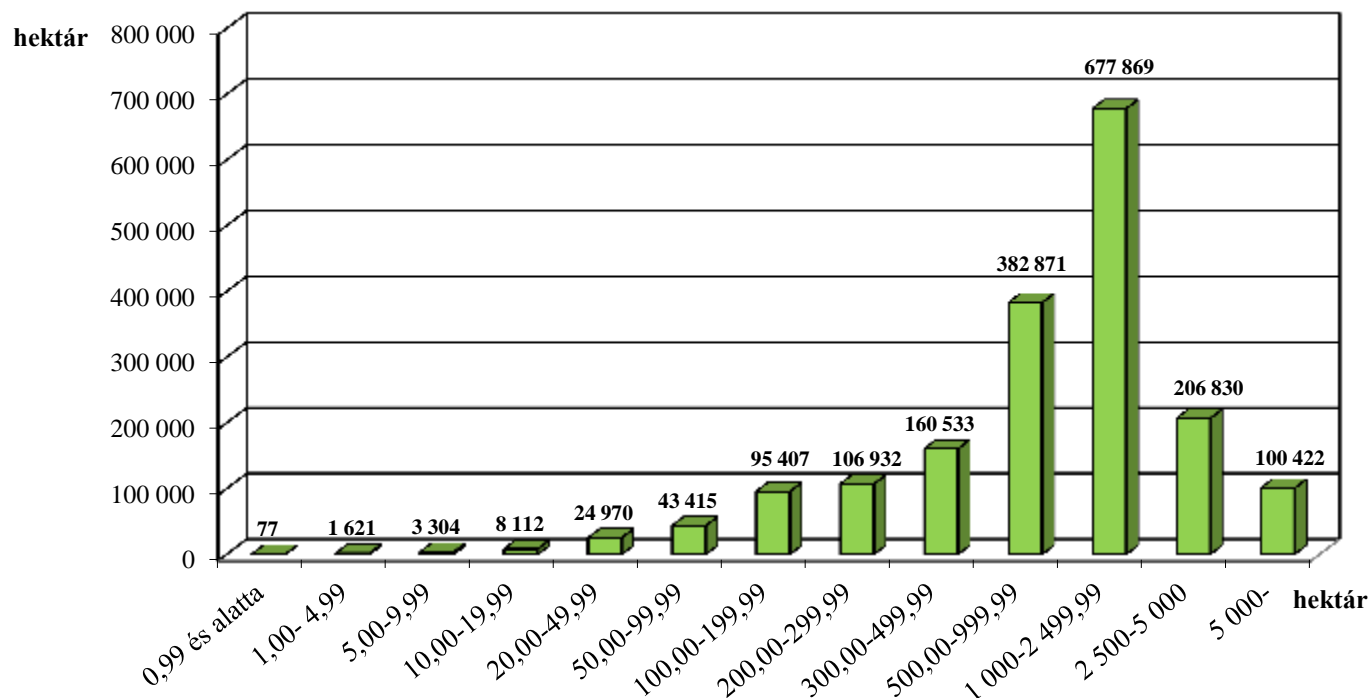
Forrás: KSH

73. A gazdasági szervezetek száma a szántóterület nagyságkategóriái szerint 2013-ban

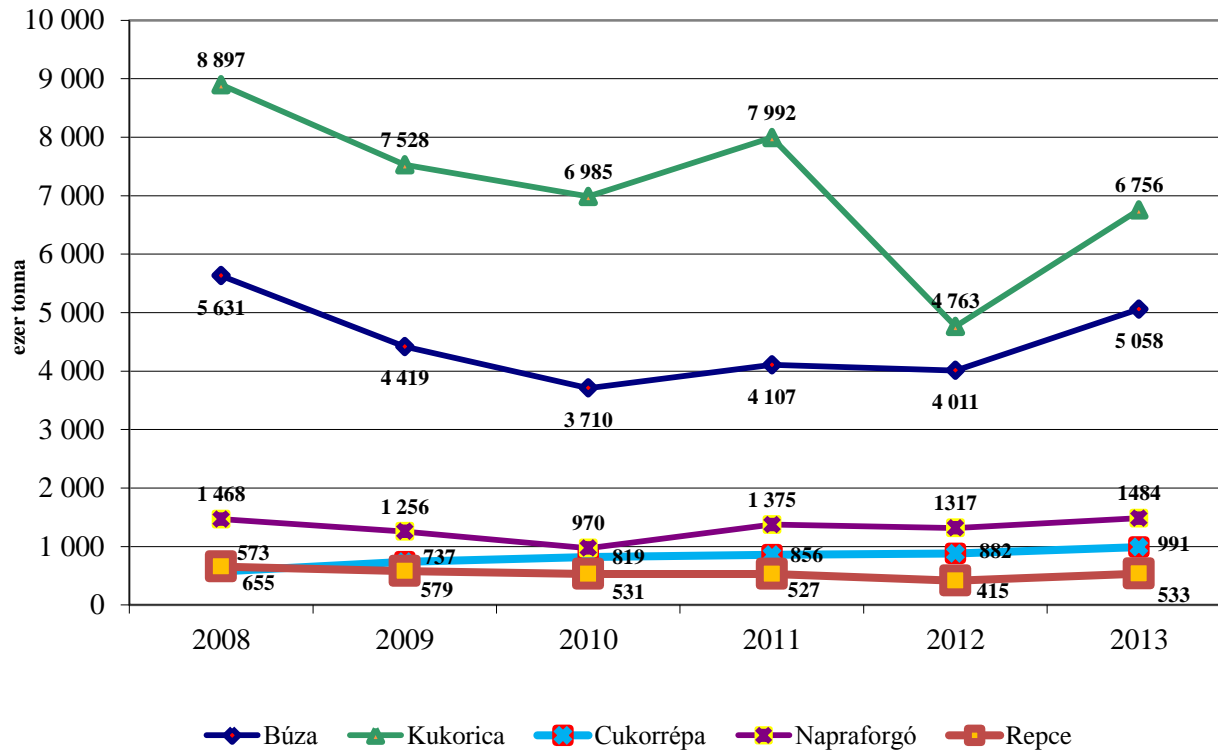
Forrás: KSH

74. A gazdasági szervezetek által használt szántóterület nagyságkategóriák szerint 2013-ban

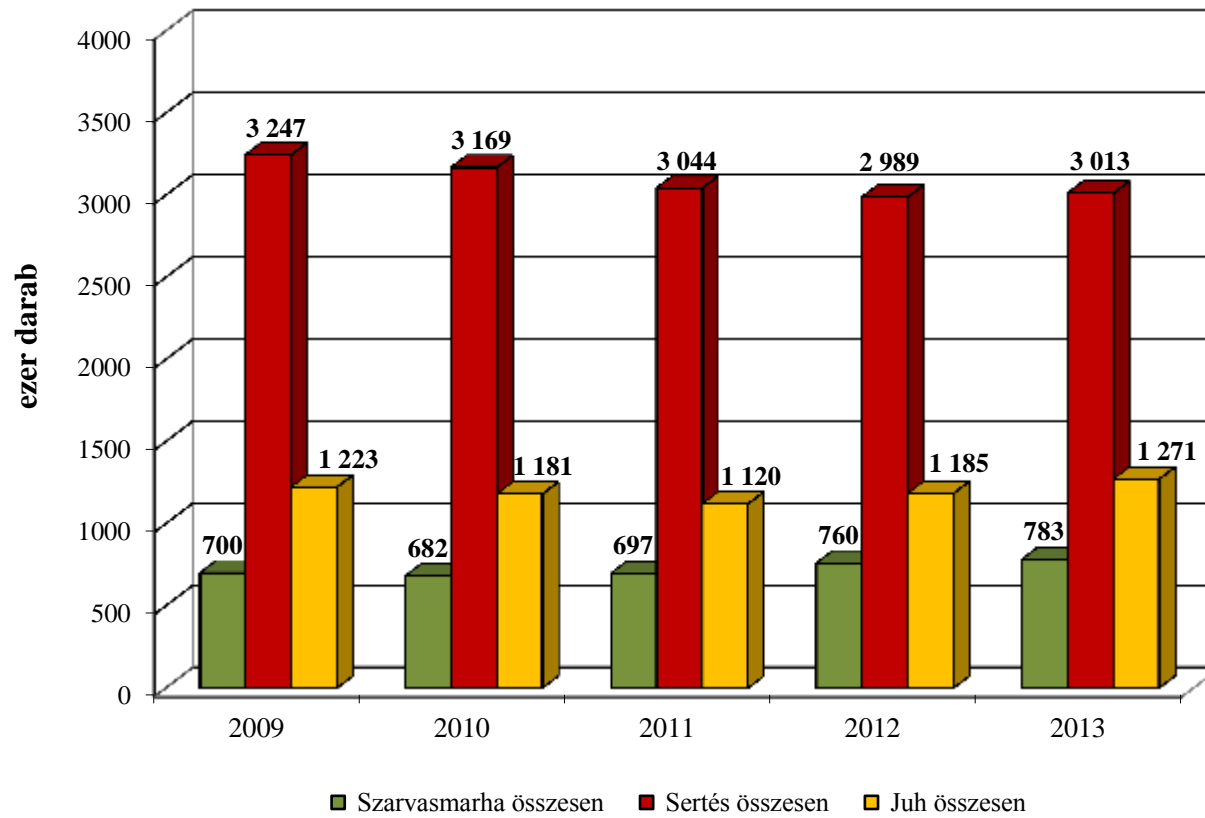
Forrás: KSH

75. A fontosabb növények termésmennyisége

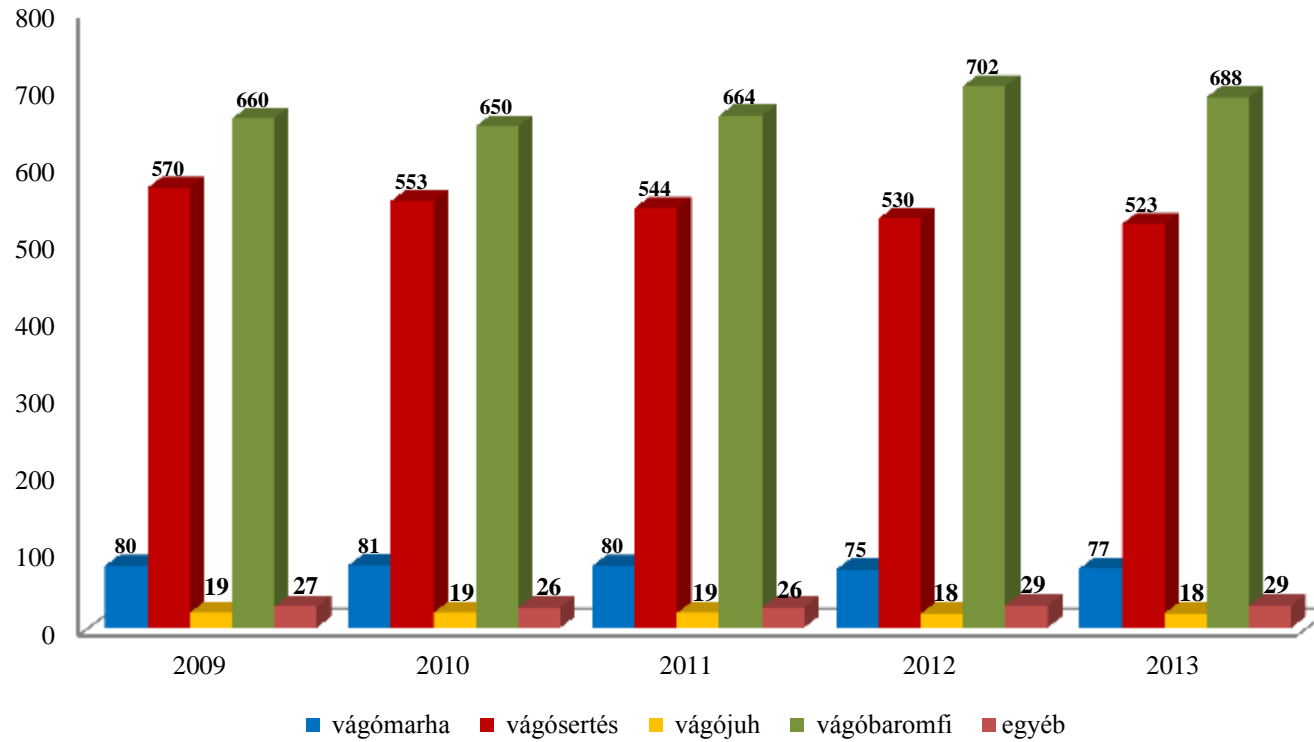
Forrás: KSH

76. Állatállomány alakulása (2013. december 1.)

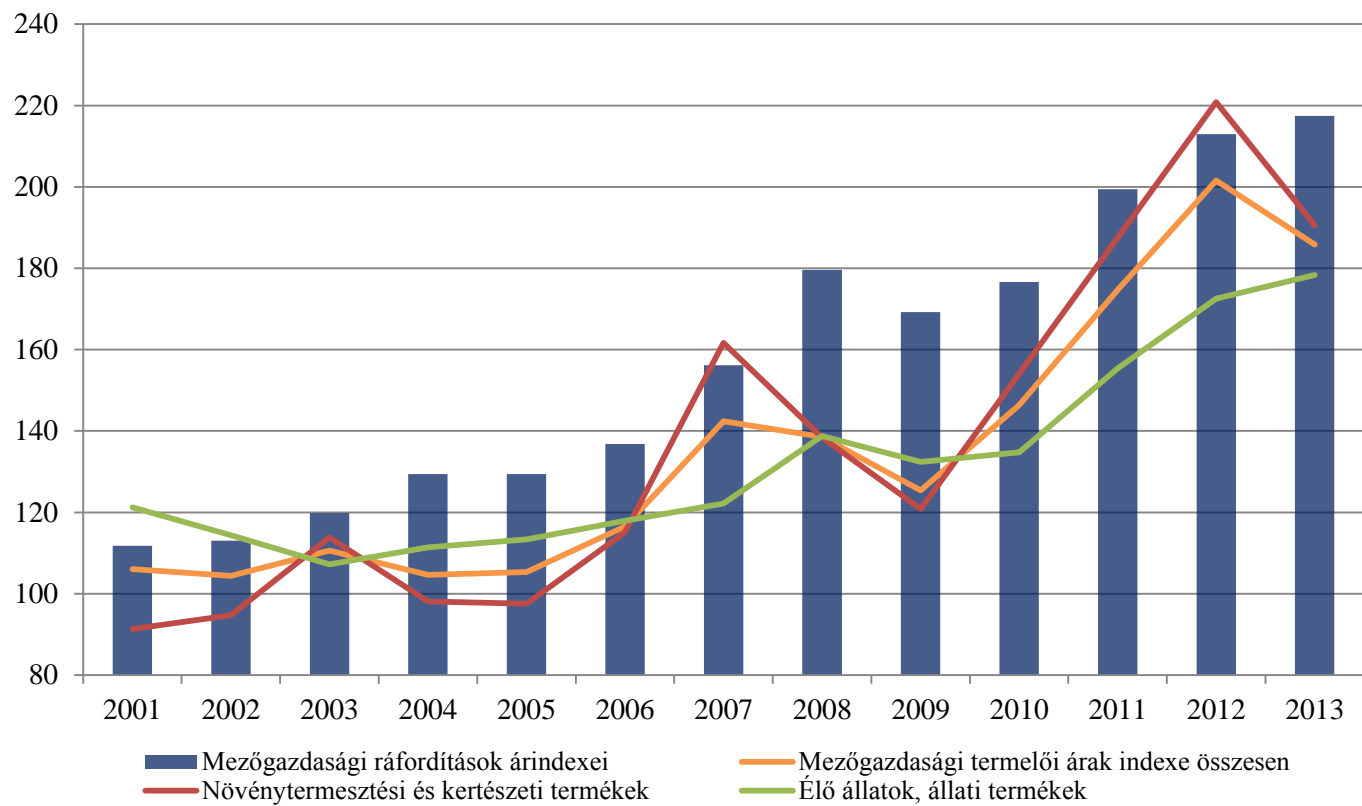
Forrás: KSH

77. Vágóállat termelés 2013-ban (ezer tonna)

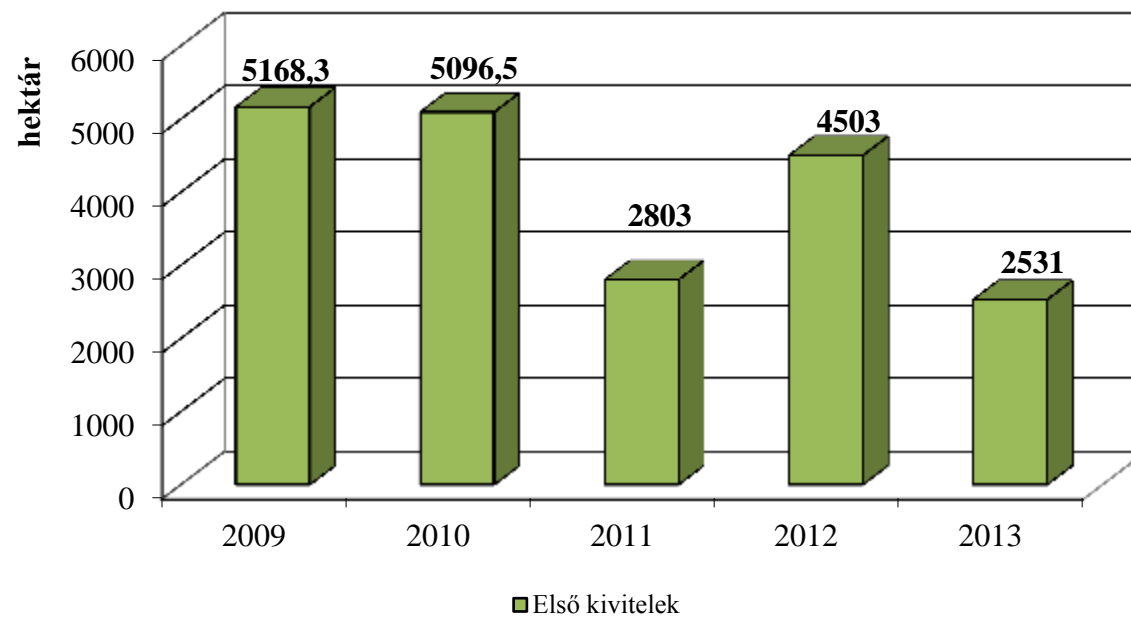
Forrás: KSH

78. Mezőgazdasági termékek termelői árindexe 2013-ban (2000=100%)

Forrás: KSH

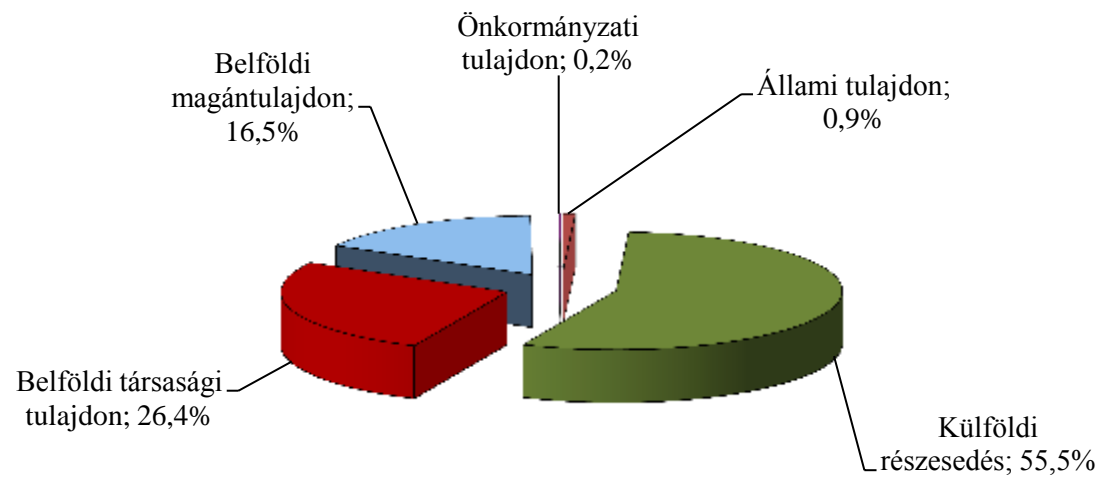
79. Erdőtelepítés és fásítás alakulása 2013-ban

Forrás: NÉBIH

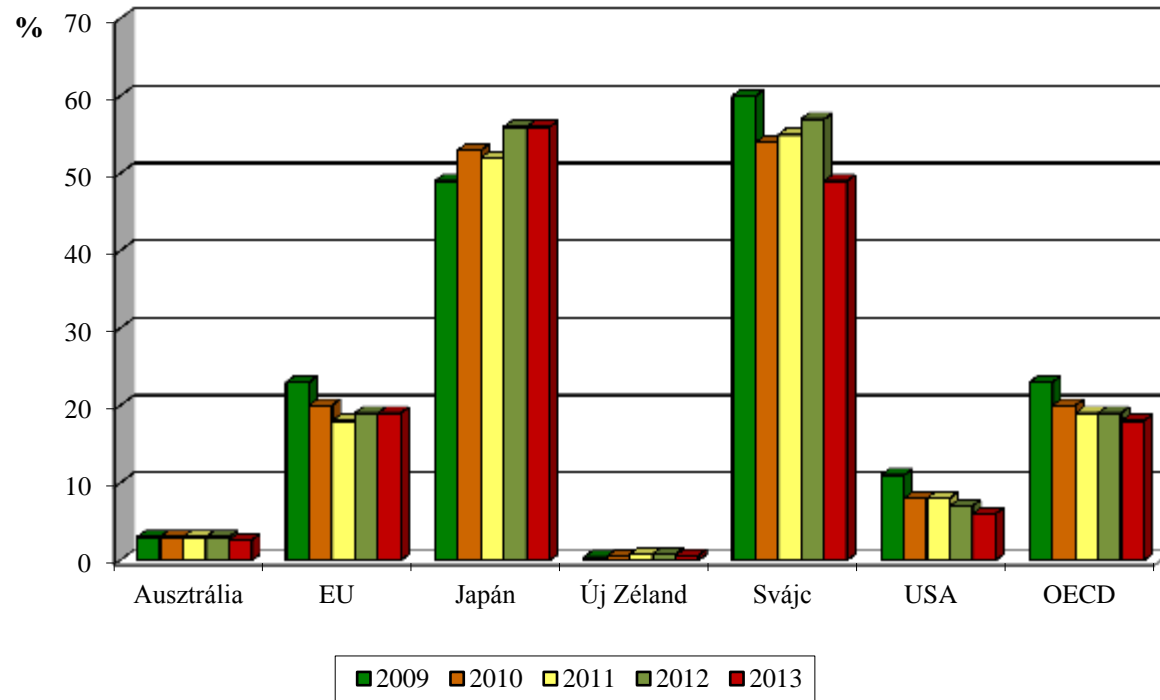

80. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában (2012. december 31.)

Forrás: NAV adatbázis

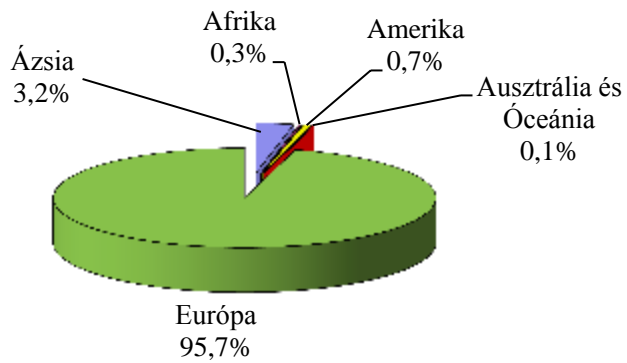
81. Becsült termelői támogatás (PSE mutató) százalékos értéke 2013-ban

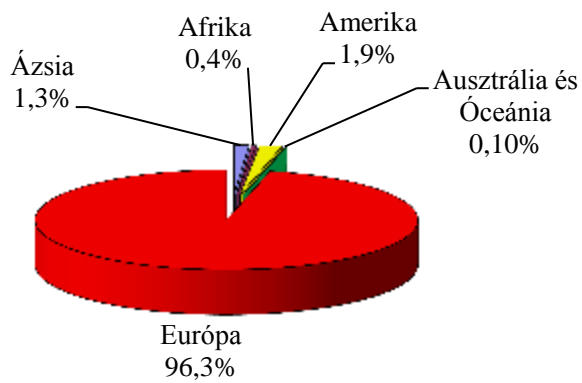
Forrás: OECD

82. Az agrár-külkereskedelem megoszlása 2013-ban euró alapon számolva.

Kivitel

Behozatal

Forrás: AKI

MELLÉKLETEK

A Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) módszertana

A Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) adatai az országban végzett összes mezőgazdasági tevékenységre vonatkoznak függetlenül attól, hogy az azt végzők főtevékenységük alapján mely nemzetgazdasági ágba tartoznak. Ezért az MSZR adatai nem felelnek meg egyértelműen a Nemzeti Számlarendszerből származó mezőgazdasági adatoknak.

Az MSZR számbavételi egysége – a Nemzeti Számlarendszerre vonatkozó előírásokkal összhangban – a szakosodott telephely. A mezőgazdasági „ágazat” szempontjából a szakosodott telephely szerepkörére leginkább a gazdaság alkalmas. A mezőgazdasági „ágazatot” az összes olyan szakosodott telephely (gazdaság) csoportjaként kezeljük, amely az alábbi gazdasági tevékenységeket végzi: növénytermesztés, kertészet (beleértve a bor előállítását az ugyanannál az egységnél megtermelt szőlőből), állattenyésztés, vegyes gazdálkodás, mezőgazdasági szolgáltatás, vadgazdálkodás, vadászat és vadszaporítás – a kapcsolódó szolgáltató tevékenységekkel együtt.

A mezőgazdaság teljes kibocsátása egyenlő a növénytermesztés és az állattenyésztés bruttó kibocsátásának és a mezőgazdasági szolgáltatásoknak valamint a nem elkülöníthető nem mezőgazdasági másodlagos tevékenység összegével.

Bruttó kibocsátás: Egyenlő a tevékenységi körön belüli felhasználás – azon termékek kivételével, amelyeket a TEÁOR 4 számjegyes szintjén ugyanazon tevékenységi körön belül állítottak elő –, a termelők által feldolgozott termékek, a saját fogyasztás, az értékesítés, a saját előállítású tárgyi eszközök és a készletváltozás összegével. A kibocsátás értékelése alapján történik.

A **bruttó kibocsátás** az MSZR előírásai alapján az alábbi tételeket tartalmazza:

- **Termelőegységen belüli felhasználás**, azon termékek kivételével, amelyeket a TEÁOR4 számjegyes szintjén ugyanazon tevékenységhez használják fel, mint amelyekben előállították. Ilyen például a saját termelésű vetőmag, állati eredetű takarmány, keltető-tojás, zöldtrágya.
- **Termelők által feldolgozott termékek** a nem elkülöníthető nem mezőgazdasági tevékenység keretében felhasznált termékek kivételével.
- **Saját fogyasztás**. a publikált kibocsátásadatok teljes körűen tartalmazzák a saját fogyasztásra termelt mezőgazdasági termékek értékét.
- **Értékesítés**. az MSZR jelenlegi módszertana szerint az összes (mezőgazdaságon belülről és kívülről történő) eladást kibocsátásként kell értékelni.
- **Saját előállítású tárgyi eszközök**. e tételben az idesorolandó tenyészállatok állományának változása, valamint az ültetvények tárgyevi értéknövekedése szerepel.
- **Készletváltozás**. a termelők saját termelésű késztermékei készleteinek állományváltozása. Az itt publikált adatok nem tartalmazzák a befejezetlen termelés értékváltozását.

Nem elkülöníthető nem mezőgazdasági másodlagos tevékenység

Két fő típusa van:

- Olyan tevékenységek, amelyek a mezőgazdasági tevékenység tovább folytatását jelentik, és amelyekben mezőgazdasági terméket használnak fel. Például tejfeldolgozás, szőlő- must-, és borfeldolgozás, állatok feldolgozása;
- Olyan tevékenységek, amelybe bevonják a gazdaságot és annak mezőgazdasági termelőeszközeit, pld. agrárturizmus, sport, tájvédelmi szolgáltatások;

Alapár: a termelő által a termékért a vásárlótól kapott ár, hozzáadva a terméktámogatásokat és levonva a termékadókat. A KSH által hagyományosan számított kibocsátási adatokat termelői áron (a terméktámogatások hozzáadása és a termékadók levonása nélkül) értékeltük.

Folyó termelő-felhasználás: a más termelőegységtől vásárolt, valamint a saját termelés kibocsátásaként is számba vett azon termékek és szolgáltatások értéke, amelyeket az elszámolási időszakban a termelési folyamat során új termékek és szolgáltatások előállításához használnak fel. A KSH által hagyományosan publikált folyó termelő-felhasználás adatai ezen felül tartalmazzák azon saját termelésű termékek értékét is, amelyeket ugyanazon tevékenységhez használnak fel, mint amelyikben előállították.

A folyó termelő-felhasználást – a Nemzeti Számlarendszerrel összhangban – **piaci beszerzési áron** értékeljük, amely az az ár, amit egységnyi termék vagy szolgáltatás igénybevételeért a felhasználó ténylegesen fizet. Nem tartalmazza a visszaigényelhető áfát, valamint a terméktámogatások értékét.

Bruttó hozzáadott érték: a bruttó kibocsátás és a folyó termelő-felhasználás különbsége.

Ágazati Kapcsolatok Mérlege (ÁKM): A szűkebben vett mezőgazdaság szerepét a többi nemzetgazdasági ághoz való termelési, ráfordítási és kibocsátási kapcsolatait egy-egy évben jellemző mérlegek elemzik. Magyarországon ezt az „Ágazati kapcsolatok mérlegének“ (ÁKM) nevezik. Az ÁKM alkalmas a mezőgazdaság gazdasági szerepének, a nemzetgazdasági és más ágazatok viszonylatában való elemzésére. Ez módszerében egy három mátrixos mérleg, amely egy táblázatos formában (a függőleges oszlopokban és a vízszintes sorokban) mutatja ki az egyes nemzetgazdasági ágak kibocsátásait és ráfordításait egymás kölcsönös összefüggésében, ágazatonként feltüntetve.

Értécsökkenés: az állóeszközöknek az elszámolási időszak folyamán előre láthatóan bekövetkező kopása és avulása. Az állóeszközök valódi piaci értéke és tényleges várható élettartama alapján került kiszámításra, és ezáltal a termelők számviteli nyilvántartásaiban szereplő értéket jelentősen meghaladja.

Munkavállalói jövedelem: a munkaadó által adott összes pénzbeli és természetbeni javadalmazás, amelyet a munkaadó a végzett munka ellenértékéért fizet a munkavállalónak. Két fő alkotórésze: a bérek és keresetek, ill. a munkáltató által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulás.

Termelési adók: két fő csoportja a termékadók és az egyéb termelési adók. Termékadók, amelyeket a termék értékesítése, átadása vagy beszerzése után vetnek ki (pl. fogyasztási adó). Termékadót az MSZR adatai nem tartalmazzák. Egyéb termelési adó minden egyéb, a termelési folyamathoz kapcsolható adó, amely nem tekinthető termékadónak (nem tartozik ide viszont a vállalati jövedelemadó).

Termelési támogatások: két fő csoportja a terméktámogatások és az egyéb termelési támogatások. Terméktámogatások, amelyeket a termék értékesítése, átadása vagy beszerzése után az államháztartás fizet a termelőnek (pl. exporttámogatás). A terméktámogatásokat az MSZR-ben közvetlenül nem publikáljuk, azokat az alapár

kibocsátás, illetve folyó termelő-felhasználás adatai tartalmazzák. Az egyéb termelési támogatás a terméktámogatáson kívüli minden egyéb, az államháztartás által a termeléshez nyújtott támogatást magában foglal. (Nem tartoznak ide a beruházásokhoz adott támogatások, amelyek tőke-transzferként vannak elszámolva). Az MSZR-ben elszámolt támogatási adatok csak a mezőgazdasági termelőknek adott támogatásokat tartalmazzák.

Nettó működési eredmény = bruttó hozzáadott érték–értékcsökkenés–munkavállalói jövedelem–egyéb termelési adók+egyéb termelési támogatások.

Vegyes jövedelem: a mezőgazdasági egyéni vállalkozók és egyéni gazdaságok termelésből származó jövedelme. Ezeknél a tételeknél nem lehet szétválasztani a saját munkájuk utáni jövedelmet és a tőkehozadékokat kifejező működési eredményt.

A nettó vállalkozói jövedelem: a nem fizetett munkaerő jövedelmét, az egységekhez tartozó földből nyert jövedelmet és a tőke hozadékát mutatja, amit úgy kapunk meg, hogy a mezőgazdasági egységek által kapott kamatot hozzáadjuk a működési eredményükhöz, majd levonjuk belőle a fizetett bérleti díjat (a gazdaság és a földterület bérleti díját) és kamatot.

Bruttó állóeszköz-felhalmozás: a termelők által a naptári évben beszerzett, létesített, előállított állóeszközök értéke és a továbbadott állóeszközök értékének különbsége. Az állóeszközök valamilyen termelési folyamat során kibocsátásként előállított olyan tárgyi eszközök vagy immateriális javak, amelyek ismétlődő vagy állandó jelleggel maguk is felhasználásra kerülnek egy másik, egy évnél hosszabb termelési folyamatban. Az adatok a mezőgazdasági tevékenységet végző összes szervezet (gazdasági szervezet és egyéni gazdaság) mezőgazdasági célú állóeszköz-felhalmozására vonatkoznak. Az adatok nem felelnek meg a beruházás statisztika mezőgazdaságra vonatkozó adataival, mert azok csak a mezőgazdaságba sorolt gazdasági szervezetek körét fedik le.

Nettó állóeszköz-felhalmozás: a bruttó állóeszköz-felhalmozás és az értékcsökkenés különbsége. Tartalmazza a tenyészállatok bruttó állóeszköz-felhalmozását, azonban értékcsökkenésük nem kerül levonásra.

Tőke-transzfererek: azok a viszonzatlan átutalások, amelyeket a termelők kifejezetten tőkefelhalmozási célra kapnak vagy adnak (ilyen például a mezőgazdasági gépvásárláshoz nyújtott támogatás). Az adatok csak a mezőgazdasági termelőknek adott tőke-transzfereteket tartalmazzák.

Készletváltozás: a termelők által készleten tartott mezőgazdasági termékek állományváltozása (a naptári év végi és év eleji állomány különbsége). Nem tartalmazza a befejezetlen termelés (mezei leltár) értékváltozását. Az EAA97 előírásaival szemben tartalmazza a termelők által folyó termelő felhasználás céljára vásárolt áruk készletváltozását.

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás: ahhoz, hogy a részmunkaidőt és az időnőmunkát figyelembe vehessük, a mezőgazdasági foglalkoztatást, illetve annak változásait éves munkaegységekben (ÉME – angolul AWU) mérjük. Egy ÉME egyetlen olyan személy munkaidő-ráfordításának felel meg, aki egy egész éven át teljes munkaidőben végez mezőgazdasági tevékenységet egy mezőgazdasági egységben (1 ÉME = 1800 munkaóra). Megkülönböztetünk fizetés nélküli és fizetett éves munkaegységeket, amelyek együttesen teszik ki az éves munkaegységek teljes mennyiségét. A fizetett munkaerő-felhasználásban elszámolt munkamennyiség értéke megfelel a mezőgazdasági számlarendszer “munkavállalói jövedelem” sorában elszámolttal. A közölt eredmények az Általános Mezőgazdasági Összeírás, az Intézményi munkaügyi statisztika és a Munkaerő-felmérés adatain alapulnak.

„A” jövedelemmutató: a mutató az egy teljes munkaidős dolgozóra számított mezőgazdasági tevékenységből származó reáljövedelem változásáról tájékoztat. Számítása: A termelési tényezők jövedelmének indexét elosztjuk a GDP implicit árindexével (deflátorral), majd a kapott értéket osztjuk az összes munkaerő-felhasználás indexével.

„B” jövedelemmutató: a mutató az egy nem fizetett munkaerőegységre jutó nettó vállalkozói jövedelem reálértékének változását fejezi ki. (A nettó vállalkozói jövedelem indexe és a bruttó hazai termék /GDP/ implicit árindexének hányadosa osztva a nem fizetett munkaerő-felhasználás indexével.)

„C” jövedelemmutató: a mutató a nettó vállalkozói jövedelem reálértékének változását fejezi ki. (A nettó vállalkozói jövedelem indexe osztva a bruttó hazai termék /GDP/ implicit árindexével.)

- **Az alkalmazott tesztüzemi mutatók és fogalmak**

$$\text{Termelési érték - arányos jövedelmezőség (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Összes termelési érték}} * 100$$

$$\text{Össztőke jövedelmezősége (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény} + \text{Fizetett kamatok}}{\text{Források}} * 100$$

$$\text{Saját tőke jövedelmezősége (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Saját tőke}} * 100$$

$$\text{Munka - jövedelmezőség (1000Ft/ÉME)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény} + \text{Személyi jövedelmek}}{\text{Éves munkaerő egység}}$$

$$\text{Cash - flow (1000Ft)} = \text{Mérleg szerinti eredmény} + \text{Értékcsökkenési leírás}$$

értelmezése

Állandó költségek: egy adott *tevékenység (ágazat) méretétől független* költségtényezők. (Pl. egy 100 férőhelyes tehénistálló éves *amortizációja* nem változik attól függően, hogy 50 vagy 100 tehenet tartanak-e benne.) Az állandó költségek általában a gazdaság meglévő tartós erőforrásaihoz (föld, épületek, gépek, állandó dolgozók) kapcsolódnak. Számos döntéshez nem szükséges, hogy az állandó költségeket felosszuk az ágazatokra, hanem a gazdaság egészének szintjén egy összegben vehetjük őket számításba.

Bruttó termelési érték: a gazdaság termelő, szolgáltató tevékenységei, valamint az ezekhez kapcsolódó kiegészítő jellegű tevékenységek által előállított *teljesítmények* (értékesítési árbevétel, aktivált saját teljesítmények, egyéb bevételek)

$$\text{A befektetések fedezettsége (\%)} = \frac{\text{Mérleg szerinti eredmény} + \text{Értékcsökkenési leírás}}{\text{Bruttó beruházás}} * 100$$

$$\text{Likviditási gyorsráta} = \frac{\text{Pénzeszközök} + \text{Értékpapírok} + \text{Követelések}}{\text{Rövidlejáratú kötelezettségek}}$$

$$\text{Likviditási ráta} = \frac{\text{Forgóeszközök}}{\text{Rövidlejáratú kötelezettségek}}$$

$$\text{Saját tőke aránya (\%)} = \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Források}} * 100$$

$$\text{Tőkeellátottság (\%)} = \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Befektetett eszközök}} * 100$$

$$\text{Eladósodottsági mutató} = \frac{\text{Kötelezettségek}}{\text{Források}}$$

$$\text{Dinamikus eladósodottsági mutató (év)} = \frac{\text{Nettó kötelezettségek}}{\text{Cash - flow}}$$

értéke.

Bruttó beruházás: a befektetett eszközök állományának gyarapítására fordított pénzösszeg egy adott évben.

Bruttó hozzáadott érték: a gazdaságok által létrehozott kibocsátás (termelési érték) és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások értékének (folyó termelő-felhasználás) különbsége (részletes számítást lásd a mellékletben). A nettó hozzáadott értéket úgy kapjuk, hogy a bruttó hozzáadott értékből levonjuk az értékcsökkenés összegét.

Eredmény levezetése a számvitelben:

01	Belföldi értékesítés nettó árbevétele
02	Export értékesítés nettó árbevétele
I.	Értékesítés nettó árbevétele (01+02)
03	Saját termelésű készletek állományváltozása
04	Saját előállítású eszközök aktivált értéke
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke (±03+04)
III.	Egyéb bevételek
05	Anyagköltség
06	Igénybe vett szolgáltatások értéke
07	Egyéb szolgáltatások értéke
08	Eladott áruk beszerzési értéke
09	Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke
IV.	Anyagjellegű ráfordítások (05+06+07+08+09)
10	Béreköltség
11	Személyi jellegű egyéb kifizetések
12	Bérfeladások
V.	Személyi jellegű ráfordítások (10+11+12)
VI.	Értékcsökkenési leírás
VII.	Egyéb ráfordítások
A.	Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (I±II+III-IV-V-VI-VII)
13	Kapott osztalék és részesedés
14	Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége
15	Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége
16	Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek
17	Pénzügyi műveletek egyéb bevételei

VIII.	Pénzügyi műveletek bevételei (13+14+15+16+17)
18	Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése
19	Fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások
20	Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése
21	Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai
IX.	Pénzügyi műveletek ráfordításai (18+19+20+21)
B.	<i>Pénzügyi műveletek eredménye VIII-IX)</i>
C.	<i>Szokásos vállalkozási eredmény (±A±B)</i>
X.	Rendkívüli bevételek
XI.	Rendkívüli ráfordítások
D.	Rendkívüli eredmény (X-XI)
E.	Adózás előtti eredmény (±C±D)
XII.	Adófizetési kötelezettség
F.	Adózott eredmény (±E-XII)
22	Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre
23	Jóváhagyott osztalék, részesedés
G.	Mérleg szerinti eredmény (±F+22-23)

Európai méretegység (EUME): a gazdaság összes SFH értékéhez (*standard fedezeti hozzájárulás*) hasonlóan, az *ökonómiai üzemméret* kifejezésére használatos jellemző az Európai Unióban. Kiszámítása úgy történik, hogy az euróban kifejezett SFH-értéket 1200-zal elosztják. (Az osztószámot központilag határozzák meg; értéke időközönként változhat.) 1 EUME tehát egyenlő az üzem összes SFH-jának 1200 eurójával.

A gazdaságok ökonómiai méretének meghatározása a magyar mezőgazdaság üzemszerkezetéhez igazodó csoportosítás szerint történik:

Gazdasági forma	Üzemméret (1000 Ft SFH)	Méretkategória
egyéni	≤2 500	Kicsi
	>2 500-7 000	Közepes
	>7 000	Nagy
társas	≤25 000	Kicsi
	>25 000-80 000	Közepes
	>80 000	Nagy

Éves munkaerőegység (ÉME): a *munkateljesítmény* mértékegysége; egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, koránál és egészségi állapotánál fogva teljes értékű munkavégzésre alkalmas dolgozó éves munkaidő-teljesítménye, munkaórában. A kalkulációk során 2200 munkaórával vettük figyelembe.

Fedezeti hozzájárulás (FH): az üzemi termelő, szolgáltató tevékenységek (ágazatok) *termelési értéke és a változó költségek közötti különbség*. Tartalmazza tehát az ágazat nyereségét és fedezetet nyújt (az ágazatokra fel nem osztott) állandó költségekre. Az FH kiszámítható az ágazat egységnyi méretére – pl. 1 hektár búza vetésterület, 1 db tehén –, illetve az ágazat egészére is (fajlagos FH szorozva az ágazat méretével). Valamennyi ágazat FH-ját összeadva a gazdaság összes fedezeti hozzájárulását kapjuk.

Nettó beruházás: a befektetett eszközök állományának növekménye a selejtezések és az értékcsökkenési leírás (mint csökkentő tényezők) figyelembe vételével (bruttó beruházás – selejtezés – értékcsökkenés).

Nettó hozzáadott érték: bruttó hozzáadott érték összege az amortizációval csökkentve.

Nettó kötelezettségek: a kötelezettségek összege csökkentve a követelések, értékpapírok és pénzeszközök összegével.

Saját tőke: a vállalkozás vagyonának saját forrása, amelyet a vállalkozás alapítói, tulajdonosai bocsátottak – végleges jelleggel – rendelkezésre. (A vagyon fennmaradó részét idegen források finanszírozzák, ezért azt kötelezettségek – törlesztés, kamatfizetés stb. – terhelik.) A saját tőke részét képezi a vállalkozás működése során elért mérleg szerinti eredmény is.

Standard fedezeti hozzájárulás (SFH): elsődlegesen a mezőgazdasági termelőtevékenységek *egységnyi méretére* (1 hektár, 1 állat) vonatkozóan meghatározott *normatív* (átlagos időjárási és üzemi feltételekre vonatkoztatott) *fedezeti hozzájárulás*. A termelőtevékenységek fajlagos SFH-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve, *a gazdaság összes SFH értékét* kapjuk. Ez az érték a gazdaságok *tartós jövedelemtermelő kapacitását* fejezi ki a termelőeszköz-ellátottság, a termelési szerkezet és a termőhelyi adottságok függvényében. Ennél fogva a gazdaság *ökonómiai méretének* meghatározására is felhasználható. Egy gazdaság bizonyos tevékenységei, tevékenység-csoportjai által előállított SFH-értékeknek az üzemi SFH-ból való részesedési arányával az adott gazdaság *termelési iránya* is jellemezhető.

Standard Termelési Érték (STÉ): a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére (1 hektár, 1 állat) meghatározott normatív termelési érték. A termelő tevékenységek (ágazatok) fajlagos STÉ-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság összes STÉ-értékét kapjuk. Ez az érték a gazdaság ökonómiai méretét határozza meg.

Személyi jövedelem: a bérek, bérjellegű természetbeni juttatások és a személyi jellegű egyéb kifizetések összege.

Személyi ráfordítások: a személyi jövedelem és azt terhelő járulékok (társadalombiztosítás, egészségügyi hozzájárulás stb.) együttes összege.

Termelési irány: egy adott üzem vagy üzemcsoport jellemző tevékenységi köre a tevékenység-csoportok SFH-jának részaránya alapján. Jelen kiadványban a termelési irányok az alábbiak szerint különülnek el:

- árunövény-termelés (gabonafélék, repce, napraforgó, burgonya stb.): árunövények SFH-ja $\geq \frac{2}{3}$;
- állattenyésztés I. (tömegetakarmány-fogyasztó állatok: tehén, hízómarha, juh, ló stb. tartása): tömegetakarmány-fogyasztó állatok SFH-ja $\geq \frac{2}{3}$;

- állattenyésztés II. (abrakfogyasztó állatok: sertés, baromfi stb. tartása): abrakfogyasztó állatok SFH-ja $\geq \frac{2}{3}$;
- ültetvényes termelés (szőlő, gyümölcs, komló): ültetvények SFH-ja $\geq \frac{2}{3}$;
- zöldségtermesztés: a zöldség- és dísznövénytermesztés, valamint a faiskola SFH-ja $\geq \frac{2}{3}$;
- vegyes mezőgazdasági termelés: az előző kategóriákba be nem sorolható esetek.

Változó költségek: egy adott ágazat méretével összefüggésben módosuló költségek (pl. vetőmag, műtrágya, üzemanyag költség stb.). Ezek – ellentétben az állandó költségekkel – teljesen elmaradnak, ha a termelést szüneteltetjük.

Módszertani útmutató a 7.5.2. fejezet értelmezéséhez:

Szerkezeti mutatók

- Befektetett eszközök aránya: tartósan lekötött eszközök aránya mekkora hányadát teszi ki a vállalkozás vagyonának. Értéke függ a vállalkozás tevékenységétől, értékelésénél a tendencia fontos. Aránya az adott gazdasági ág jellegétől függően 30-70% között mozog, a termelő tevékenység magasabb lekötött eszköz igénnyel jár.
befektetett eszköz/összes eszköz * 100
- Befektetett eszközök fedezettsége: befektetett eszközök milyen arányban vannak fedezve saját forrásokból. Fontos, hogy a tartósan befektetett eszközök tartós forrásból legyenek finanszírozva. Kedvező, ha a mutató minél nagyobb.
saját tőke/befektetett eszközök * 100
- Tőkeerősség: a vállalkozás tőkeellátottságát mutatja, vagyis a tulajdonosi tőkerész arányát. Minél nagyobb az értéke, annál kevésbé külső forrás függő a vállalkozás. Értéke minimum 30%. Nagyságát befolyásolja a vállalkozási tevékenység típusa és formája is.
saját tőke/összes forrás * 100
- Eladósodottság foka: kötelezettségek értékének viszonyítása az összes eszközhöz, vagyis milyen mértékben van megterhelve az eszközállomány kötelezettségekkel.
kötelezettség/összes eszköz * 100
- Vevők/szállítók aránya (szállítók fedezettsége): túl magas érték fizetési gondokat jelenthet. Optimális esetben egy vállalkozás a szállítói kötelezettségeit a befolyt vevőköveteléseiből egyenlíti ki, kedvező értéke épp ezért 100%. Jelentős eltérés egyik irányban sem kedvező.
vevő/szállító * 100

Hatékonyági és jövedelmezőségi mutatók

- Létszám arányos árbevétel: a vállalkozás egy foglalkoztatottjára mekkora árbevétel jut.
árbevétel/létszám
- Árbevétel arányos üzemi eredmény: a társaság alaptevékenységének jövedelmezőség fejezi ki, értéke minél magasabb, annál kedvezőbb.

Ugyanakkor nagysága függ a gazdasági tevékenység jellegétől (pl. a kereskedelemben, és az élelmiszeripar egyes szakágazatiban alacsony).
üzemi eredmény/árbevétel *100

- Árbevétel arányos adózott eredmény (ROS). Értéke minél magasabb, annál kedvezőbb. Ugyanakkor nagysága függ a gazdasági tevékenység jellegétől (pl. a kereskedelemben, és az élelmiszeripar egyes szakágazatiban alacsony).
adózott eredmény/árbevétel*100
- Eszközarányos nyereség (ROA): 100 Ft eszközértékre mekkora mekkora eredmény jut. Értéke minél magasabb, annál kedvezőbb.
adózott eredmény/összes eszköz
- Saját tőke arányos nyereség (ROE): a vállalkozás saját tőkéjének az eredményhozamát fejezi ki. Értéke minél magasabb, annál kedvezőbb.
adózott eredmény/saját tőke*100

Likviditási mutatók

- Likviditási ráta: forgóeszközök mekkora hányadát fedezik rövid lejáratú kötelezettségek. Optimális értéke 1,1-2 között van, együtthatóban és százalékban is kifejezhető. Túl alacsony és túl magas érték sem kedvező.
forgó eszközök/rövid lejáratú kötelezettségek

Együtt kezelendő a B/3566. számú jelentéssel

Az Agrárgazdasági Tanács

állásfoglalása

**az agrárgazdaság 2013. évi helyzetéről
szóló jelentéshez**

Budapest, 2015. március

Az agrárgazdasági jelentés készítéséről szóló 42/2013. (V.29.) OGY határozat, valamint 1371/2013. (VI.27.) Kormányhatározat rendelkezik arról, hogy az Agrárgazdasági Tanács az agrárgazdasági jelentést követően nyilvánosságra hozza a jelentéssel kapcsolatos állásfoglalását.

Ebből a felhatalmazásból adódóan a Tanács 2014. október 17-én megvitatta a Földművelési Minisztérium által készített Jelentést, és ajánlásaival kiegészítve támogatja, hogy azt az FM minisztere az Országgyűlés elé terjessze.

Az Agrárgazdasági Tanács megállapításai a 2013. évről

A 2013. évről szóló Jelentés a tavalyi újítások szellemében készült. Az elmúlt évek tapasztalatai, az eltelt év legfőbb történései tükrében frissültek meg a tavalyiak mellett újabb fejezetek. Az anyag bemutatja az irányokat és szempontokat, amelyek alapvetően meghatározták a 2013. év gazdálkodását. Az előző év bemutatása mellett idén is megtalálhattuk benne a több évre visszanező trendelemzéseket, amelyek segítségével árnyaltabb képet kaphatunk mind az egész élelmiszergazdaságról, mind egyes szakágazatairól. A Tanács üdvözli, hogy a trendelemzések érzékeltetik a változások mögött meghúzódó folyamatokat is.

A Jelentésbe másodszor került be az évek óta élénk érdeklődést kiváltó új téma, az agrobiznisz. Mivel az élelmiszergazdaság számtalan, egyéb nemzetgazdasági ággal áll szoros kapcsolatban, ezért nagyon fontos, hogy a nemzetgazdaságba beágyazott, meglehetősen integrált szerepét minél inkább a maga komplexitásában tudjuk szemlélni. Erre nyújt jó lehetőséget az agrobiznisz vizsgálata, hiszen lehetővé teszi, hogy az agrárgazdasággal kapcsolatban álló valamennyi nemzetgazdasági ágazat élelmiszergazdasági tevékenységével kapcsolatos teljesítményét bemutassa.

Az elmúlt év egyik újdonsága a rejtett (szürke, fekete) gazdaságról szóló fejezet volt, amit az ideai Jelentésben kibővített formában találhatunk. A fejezet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Kiemelt Ügyek Igazgatóságának adatain alapuló elemzést tartalmaz. Mivel a rejtett gazdaság szinte kivétel nélkül, kisebb vagy nagyobb mértékben, de minden egyes szakágazatot érint üdvözlendő, hogy a Jelentés nagyobb lélegzetű elemzéssel próbál képet adni a jelenlegi helyzetről.

Az anyag részletesen elemezte a gazdaságszerkezetet is, tekintve, hogy a KSH 2013-ban gazdaságszerkezeti összeírást (GSZÖ) végzett, melynek végleges eredményeit a nyár közepén publikálta. Ugyancsak örvendetes, hogy részletesebb áttekintés került az anyagba a piaci szervezettségről, amely fejezetben a zöldség-gyümölcs ágazatot érintő TЭСZ-ek mellett helyet kapott a zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli egyéb termelői csoportok tevékenysége is.

Hasonlóan részletesebb lett az ágazat finanszírozását bemutató fejezet is, amely kulcsfontosságú, hiszen a további növekedés hathatós hitelezés nélkül nehezen képzelhető el.

Üdvözlendő, hogy az elmúlt évekhez képest mélyrehatóbb elemzés készült az ökológiai gazdálkodásról is, amely ágazat eddig kevés teret kapott a Jelentésben.

Új struktúrába öntve, megújult formában készült el a támogatásokat tárgyaló fejezet, amit a Tanács azért tart jónak, mert könnyebben átlátható felosztásban tárgyalja nem csak a 2013. évet érintő támogatási jogcímekeket és kifizetett támogatási összegeket, hanem az egész 2007-2013-as időszakot is.

A Tanács az egyes fejezetekkel, témákkal kapcsolatos véleményét az alábbiakban fejt ki:

A mezőgazdaság 2013-ban kedvezően járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez, ezáltal nőtt az ágazat makrogazdasági jelentősége. Az ágazat bruttó hozzáadott értékének volumene 22,0 százalékkal bővült, ennek eredményeként 0,9 százalékponttal járult hozzá az 1,1 százalékpontos GDP növekedéshez.

Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy az ágazat termelése az időnként kedvezőtlen időjárás ellenére növekedett 2013-ban. A Mezőgazdasági Számlarendszer előzetes adatai alapján 2013-ban a mezőgazdaság kibocsátása 2265 milliárd forint volt, folyó áron 4,2 százalékkal, volumenben 12,4 százalékkal nőtt az előző évhez viszonyítva. Ez a növényi termékek kedvező terméseredményének köszönhető, az élő állatok és állati termékek kibocsátása csak kis mértékben haladta meg a tavalyit. A növényi termékek volumennövekedése ellensúlyozta az árak visszaesését, míg az élő állatok és állati termékek termelésénél ellentétes tendencia érvényesült, csökkenő termelés mellett nőttek az árak. A teljes mezőgazdasági kibocsátáson belül a növénytermesztés és állattenyésztés kibocsátási aránya az előzetes kalkulációk alapján 2013-ban 59-34 százalék volt. Ez az arány 2012-ben 58-35 százalék volt, azaz 2013-ban csökkent az állattenyésztés aránya, amely elsősorban a növénytermesztés magas tárgyévi kibocsátásának következménye.

Pozitív tény, hogy a fontosabb állatfajok többségének állománya gyarapodott 2013-ban. A szarvasmarha állomány 2011-ben kezdődött növekedése tavaly folytatódott, 2013-ban az állomány 783 ezer egyed volt, vagyis 3,1 százalékkal nőtt az egy évvel korábbihoz, és 14,8 százalékkal a 2010. év végi szinthez képest. A juhállomány is tovább növekedett, 2013. decemberben 1,271 millió egyed volt, ami 7,2 százalékkal több, mint 2012-ben. A sertésállomány az elmúlt évek tendenciáját megtörve növekedésnek indult, 2013 decemberében 3,013 millió egyed tett ki, amely 0,8 százalékkal felülmúlja az előző évit. A baromfiállomány viszont 1,2 százalékkal 38,1 millió darabra csökkent 2013 decemberében az előző év ugyanezen időszakához képest.

A Tanács üdvözli az állattenyésztés fejlődésében tapasztalható első kedvező jeleket, ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy a mezőgazdasági termelés kiegyensúlyozott, és tartós növekedéséhez, valamint a foglalkoztatás, és a hozzáadott érték bővüléséhez szükséges az állattenyésztés további jelentős fejlesztése.

A mezőgazdasági termelés költségei összességében a kibocsátásnál kisebb mértékben emelkedtek, ezért javult az ágazat jövedelmezősége. A folyó termelő felhasználás értéke 2,5 százalékkal, a bruttó hozzáadott érték 7,5 százalékkal, a mezőgazdasági tevékenységből származó nettó vállalkozói jövedelem pedig 13,2 százalékkal volt magasabb, mint 2012-ben.

Az agrártermékek termelőiár-szintje három év folyamatos növekedést követően a tárgyévben csökkent. A 2010. évi 16,8 százalékos, a 2011. évi 19,3 százalékos és a 2012. évi 15,4 százalékos árszintemelkedés után 2013-ban 7,8 százalékkal mérséklődtek a mezőgazdasági termelői árak. A csökkenés mögött elsősorban a növénytermesztés áll, mert a növényi termékek termelői árszínvonala esett a leginkább, 13,7 százalékkal, míg az élő állatok és állati termékek 3,4 százalékkal növekedett, ami részben ellensúlyozta a csökkenést. A növényi termékek ára a 2012. évi gyenge termés hatására 2013 első felében magasan mozgott, majd a globálisan jónak ígérkező termés következtében jelentős csökkenésnek indult. A január és június közötti időszakban a növényi termékek termelői árindexe először 17,5 százalékkal emelkedett, majd júliustól csökkenni kezdett, amelynek mértéke augusztustól már 20 százalék feletti volt. A növényi termékek közül a gabonafélék és az olajosmagvak árcsökkenése volt a meghatározó. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árainak növekedési üteme 2012 után 2013-ban is lassult az előző évhez viszonyítva. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árai 2,1 százalékkal nőttek, ami a folyó termelő-felhasználás árszínvonalának 2,2 százalékos és a mezőgazdasági beruházások árszínvonalának 1,6 százalékos növekedéséből

tevédött össze. Míg az elmúlt években a mezőgazdasági termelői árak gyorsabban nőttek, mint az input árak, ez a tendencia 2013-ban a megfordult.

A mezőgazdasági termelés további növekedését, versenyképességének javulását vetíti előre a beruházások 2013-ban tapasztalt élénkülése. Az ágazat beruházásainak volumene 2013-ban a nemzetgazdaságét (7,2 százalék) meghaladó mértékben, 9,1 százalékkal bővült, értéke 259 milliárd forintra nőtt. Ezen belül is a gépberuházások volumene 7,2 százalékkal, az épület beruházásoké 13,1 százalékkal növekedett. Jelentősen élénkültek a tenyészállat beruházások (+18,2%) is. A beruházások növekedésének köszönhetően összességében javult az ágazat műszaki, technológiai színvonala, és nőtt a hatékonysága. A beruházások alakulására kedvezően hatott az agrár-vidékfejlesztési támogatások növekedése, a jegybanki alapkamat csökkenésének hatására mérséklődő vállalati hitelkamatok, valamint a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramja és a Magyar Fejlesztési Bank által működtetett kedvezményes hitelprogramok.

A KSH lakossági munkaerő felmérés adatai szerint a mezőgazdasági foglalkoztatás két év erőteljes bővülés után 2013-ban mérséklődött, de több éves távlatban még így is jelentősen nőtt. Az ágazatban foglalkoztatottak száma 2013-ban 193 ezer fő volt, amely 7,6 ezer fővel (3,8%-kal) marad el a 2012. évi szinttől, de 12 százalékkal, mintegy 21 ezer fővel haladja meg a 2010. évi értéket. Ugyanakkor a Tanács kihangsúlyozza, hogy szükséges a mezőgazdasági foglalkoztatás további érdemi, és tartós növelése. Ehhez szükség van a munkaerő-igényes ágazatok kiemelt támogatására, és a mezőgazdasági termelés versenyképességének további növelésére.

A 2013-as gazdaságszerkezeti összeírás adatai a mezőgazdaságon belüli szerkezetváltozást tükrözik. A kisméretű, kizárólag önellátásra, kiegészítő tevékenységként termelő gazdaságok visszaszorulása mellett nő az életképes, ártermelő kis-, és közepes gazdaságok száma, amelyek megélhetést nyújtanak a gazdálkodó család és alkalmazottai számára. 2013-ban összesen 8,8 ezer gazdasági szervezet és közel 483 ezer egyéni gazdaság végzett mezőgazdasági tevékenységet. 6%-kal kevesebb szervezetet írtak össze, mint a 2010-es általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) idején, számuk hosszabb távon ingadozó. Az egyéni gazdaságok száma azonban – változó ütemben – folyamatosan csökken, a vizsgált 3 év alatt a 15 %-a felhagyott tevékenységével. A 2010 és 2013 között megszűnt egyéni gazdaságok irányítói között jellemzően 65 év feletti, egyedül gazdálkodó személyek voltak, valamint a megszűnt gazdaságok döntő többsége kizárólag saját fogyasztásra termelt, és kevesebb, mint 1 hektár területtel rendelkezett. Emellett a mezőgazdasági végzettség hiánya szintén kedvezőtlenül hatott, a 2010-ben még mezőgazdasági tevékenységet végzők közül sok szakképzettség nélküli hagyott fel a gazdálkodással.

Az egyéni gazdaságok 47 százaléka kizárólag saját fogyasztásra termelt 2013-ban. 2010-ben ez az arány még 60 százalék volt. A gazdaságszám csökkenés ellenére a kifejezetten piacra termelők száma 49 százalékkal emelkedett, arányuk pedig meghaladja az egyharmadot. A saját fogyasztáson felüli felesleget értékesítők aránya (19%) alig, mindössze 1 százalékkal csökkent 3 év alatt. A piacra termelést tehát egyre több gazdaság választotta amellet, hogy jellemzően a saját termelésre fogyasztók hagytak fel a legnagyobb arányban a gazdálkodással.

2010 és 2013 között a földterületet használó egyéni gazdaságok száma nagyrészt az 1 hektárnál kisebb mezőgazdasági területet használók körében csökkent, de emellett kevesebb 500 hektárnál nagyobb gazdaságot tartanak nyilván. Ezzel szemben a 10 és 500 hektár közötti gazdaságok száma és az általuk használt mezőgazdasági terület jelentősen nőtt. A földterületet használó gazdasági szervezetek száma összességében emelkedett, azonban itt is eltérő tendencia érvényesült: a legkisebb és legnagyobb kategóriákban csökkenés, míg a közepes méretű gazdasági szervezeteknél növekedés volt megfigyelhető.

A mezőgazdaság pénzügyi, vagyoni helyzete továbbra is kedvező, ugyanakkor a 2012 és 2013 közötti változásról eltérő képet mutatnak a különböző adatforrások. A Mezőgazdasági Számlarendszer szerint jelentősen nőtt a jövedelmezőség, míg a Nemzeti Adó és Vámhivatal (NAV), és a Tesztüzemi Rendszer csökkenő, de több éves viszonylatban még így is kiemelkedő eredményt mutat. Az MSZR termelési adatokra alapozva a mezőgazdaság potenciális kibocsátását és jövedelmét méri, minden megtermelt terméket és szolgáltatás számba vesz függetlenül attól, hogy az adott évben realizálódik-e. Ezzel szemben a NAV, és a Tesztüzemi Rendszer a tényleges jövedelmet mutatja ki könyvelési adatokból.

A NAV gyorsjelentésének adatai szerint mezőgazdasági társas vállalkozások jövedelemhelyzete az elmúlt öt évhez viszonyítva 2013-ban is kedvező volt, ugyanakkor az előző évi szinttől elmaradt. Ennek oka, hogy a csökkenő árakat ellensúlyozta ugyan a termelés mennyiségének növekedése, ezáltal nőtt az árbevétel, de ennek mértéke elmaradt a költségek növekedésének ütemétől. Ezzel szemben viszont kedvezően alakultak a pénzügyi műveletek, nőtt az eszközállomány és a javult a forrásszerkezet.

A mezőgazdasági társas vállalkozások adózás előtti eredménye 11,3 százalékkal csökkent 2013-ban az előző évi, többéves viszonylatban is kiemelkedőnek számító 153,1 milliárd forintos eredményhez képest. A 2013. évi mezőgazdasági teljesítmény azonban nem számít rossz eredménynek, hiszen 46,4 százalékkal magasabb, mint az azt megelőző öt év átlagos teljesítménye.

Az adózás előtti jövedelem csökkenését az üzemi tevékenység eredményének romlása okozta. Az üzemi tevékenység 146,5 milliárd forintos eredménye 2013-ban 15,9 százalékkal maradt el az egy évvel korábbi 174,5 milliárd forinttól. A pénzügyi műveletek egy évvel korábbi 23,5 milliárd forintos vesztesége 2013-ra megfelelődött, 10,3 milliárd forintra csökkent. Ebben a kedvező változásban a pénzügyi ráfordítások jelentős, 24,2 százalékos csökkenése játszott szerepet. 2013-ban a jegybank kamatcsökkentési ciklusa, valamint a Növekedési Hitelprogram (NHP) hatásai egyértelműen megfigyelhetők, hiszen annak ellenére, hogy a mezőgazdasági vállalkozások hosszú távú kötelezettségei közel 15 százalékkal növekedtek az előző évhez képest, kamat jellegű ráfordításaik 24 százalékkal csökkentek.

A mezőgazdaság eszközállománya egy év alatt 6,2 százalékkal bővült. Ezen belül mind a befektetett eszközök állománya, mind a forgóeszközök záró értéke 6,3 százalékkal haladta meg az előző évit. Az eszközállomány bővülését a saját forrás mellett a külső források bevonása is elősegítette. A saját tőke állománya 7,7 százalékkal (114 milliárd forinttal) bővült.

Összességében a társas vállalkozások forrásszerkezete tovább javult, 0,8 százalékkal nőtt a saját tőke aránya, ezzel elérte az 59,3 százalékot.

A Tesztüzemi Rendszer adatai szerint 2013-ban az előző évhez képest a mezőgazdaság jövedelmezősége országos szinten nem változott jelentősen. Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 1 százalékkal, a társas gazdaságoké 16 százalékkal csökkent. A nettó hozzáadott érték – 2012-höz hasonlóan – nem változott. A mezőgazdaság átlagos jövedelmezősége magas szinten stabilizálódott.

A mezőgazdasági hitelezésben érdemi változás következett be 2013-ban, a gazdasági válság által okozott visszaesést megtörve a mezőgazdasági vállalkozások hitelállománya ismét növekedésnek indult. A mezőgazdaságban működő gazdasági társaságok hiteleinek értéke 2012 végén 310,7 milliárd forint volt, amely 2013 végére 350,9 milliárd forintra nőtt. A társas vállalkozások hitelállományát a pénzügyi válság kezdete óta folyamatos csökkenés jellemezte. A folyamatban érdemi változást az NHP jelentett, amelyet a mezőgazdasági

vállalkozások nemzetgazdasági szerepükhöz mérten nagyobb mértékben tudtak igénybe venni, és amelynek eredményeként 2013 végére a hitelek állománya ismét megközelítette a válság előtti szintet.

A mezőgazdaság hitelállományának növekedését segítették az agrártárca által kialakított, és a Magyar Fejlesztési Bank Zrt. (MFB) által működtetett kedvezményes hitelkonstrukciók is. A kedvezményes finanszírozású konstrukciók célja elsősorban az, hogy fejlesztési, kitörési esélyt adjanak az átlag alatti jövedelmezőségű, és magas kockázatú szektornak olyan hitelek segítségével, amelyek egyrészt alacsony kamatuk révén a mezőgazdaság esetében is biztosítják a beruházások megtérülését, másrészt hosszú távú forgótőkét biztosítanak az ágazatnak. A különböző kedvezményes konstrukciók állománya 2013-ban 56,8 milliárd forint.

A termőföld ára az elmúlt évek folyamatos növekedését követően, 2013-ban is jelentősen emelkedett az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben a szántó (+13,7 százalék) és a gyep (+12,1 százalék) ára nőtt, de kétszámjegyű volt a gyümölcsösök drágulása is (+10,1 százalék). Ezzel szemben a szőlőterületek árának előző évekre jellemző dinamikus emelkedése megtorpant (+1,0 százalék). A szántóföld árában a területi különbségek is jelentősek. A legdrágább szántóföldek Hajdú–Bihar, Győr–Moson–Sopron, és Tolna megyében találhatóak, ahol egy hektár szántó ára meghaladja az egy millió forintot. A legolcsóbban Nógrád, Borsod–Abaúj–Zemplén, és Heves megyében lehet szántóföldet venni. A legdrágább és a legolcsóbb megyék árai között több mint kétszeres a különbség.

Az agrárgazdaságon belül továbbra is az élelmiszeripar van kedvezőtlenebb helyzetben. Az élelmiszeripar teljesítménye két év növekedést követően 2013-ban megtartotta előző évi szintjét. A közvetlen export továbbra is erős támaszt nyújtott az ágazat értékesítésének, míg a belföldi értékesítés 2013-ban visszaesett. Az élelmiszeripari termelés volumene 2013-ban enyhén, 0,3 százalékkal mérséklődött, az értékesítés 0,9 százalékkal nőtt. Az értékesítésen belül a belföldi értékesítés 1,9 százalékkal mérséklődött, míg a közvetlen export 5,7 százalékkal nőtt. Ugyanakkor a dinamikus növekvő exportnak köszönhetően az élelmiszeripar termelése és értékesítése öt éves távlatban érdemi növekedést mutat.

A 2013. évi visszafogott teljesítmény legfőbb oka, hogy az év első felében az előző évi kedvezőtlen mezőgazdasági terméseredmények miatt drága volt az alapanyag. Kedvezőtlenül hatott továbbá az ágazat belföldi teljesítményére, hogy a fogyasztói kereslet a növekvő reálbérek és munkaerő piaci lehetőségek ellenére, csak lassan indult növekedésnek, ezért az év nagy részében visszafogottan alakult. Az ágazatra továbbra is a tökehiány jellemző. Az egyes alágazatok és vállalatok között aránytalan a jövedelem eloszlás. Javasoljuk, hogy a továbbiakban az élelmiszeripar szerkezetének problémáit is mutassa be az anyag.

Az élelmiszeripari beruházások értéke és volumene háromévi jelentős mértékű növekedést követően 2013-ban szerényebb mértékben emelkedett. Az ágazat beruházásainak teljesítményértéke 2013-ban az előzetes adatok szerint 108,6 milliárd forintra nőtt (+1,4%), volumene az előző évi szinten alakult (+0,6%). Az élelmiszeriparban a beruházások továbbra sem érik el az amortizáció szintjét.

Az élelmiszeripari foglalkoztatás 2012-ben megindult növekedése 2013-ban tovább folytatódott. Ennek köszönhetően 2013-ban több mint 133 ezer embernek nyújtott megélhetést az ágazat, 5,4 százalékkal, 6,8 ezerrel többnek, mint egy évvel korábban.

Az élelmiszeripari foglalkoztatás erősen koncentrált, a legnagyobb szakágazat, a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása az ágazat foglalkoztatásának több mint negyedét, a pékáru, tésztafélék gyártása, és az egyéb élelmiszer gyártása szakágazattal együtt a foglalkoztatottak több mint kétharmadát adja.

Az élelmiszeripar pénzügyi helyzete jelentősen javult 2013-ban, minden fontosabb mutató kedvezően alakult, így többek között nőtt az alaptevékenység jövedelmezősége, mérsékelt maradt a pénzügyi veszteség, és érdemben nőtt az adózás előtti eredmény. Az egyes alágazatok, vállalatok között itt is jelentős a különbség.

Az élelmiszeripar alaptevékenységének eredményét legjobban jellemző üzemi tevékenység eredménye 2013-ban 93,2 milliárd forint volt 2012-höz viszonyítva több mint 20 százalékkal növekedett. Ennek oka, hogy míg az üzemi bevételek 1,9 százalékkal, addig az üzemi költségek csak 1,2 százalékkal növekedtek. A pénzügyi eredmények – a korábbi évekhez hasonlóan – veszteséget mutatnak, de ez 2013-ban sem haladta meg a 30 milliárd forintot. Az adózás előtti eredménye 71,4 milliárd forint volt 2013-ban, több mint 30 százalékkal javult az előző évhez képest.

Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya 2013-ban tovább csökkent, ugyanakkor a csökkenés üteme lassult. Az ágazat hitelállománya 2013 decemberében az 337,1 milliárd forint volt, az egy évvel ezelőttinél 8,4 milliárd forinttal, 2,4 százalékkal kevesebb. Kedvező irányba változott a hitelállományának szerkezete, jelentősen nőtt az éven túli hitelek állománya, amely pozitívan befolyásolta a beruházásokat és a likviditást. Ugyanakkor tovább csökkent az éven belüli hitelek állománya.

Az élelmiszeriparra jellemző nemzetgazdasági összehasonlításban az alacsony jövedelmezőség, a magas kockázat miatt nehéz a finanszírozás, valamint a beruházások hiánya miatt mérsékelt a hatékonyság. Összességében megállapítható, hogy bár az élelmiszeripar helyzetében az elmúlt években tapasztalhatóak voltak pozitív változások, ahhoz, hogy az ágazat tartósan fejlődjön, és növekvő felvevő piacot jelentsen a mezőgazdasági termelőknek, további intézkedésekre van szükség.

Az infláció jelentős mértékben mérséklődött 2013-ban. A fogyasztói árak a 2012. évi 5,7 százalék után 2013-ban átlagosan mindössze 1,7 százalékkal emelkedtek az előző évhez viszonyítva. Ebben érdemi szerepe volt annak, hogy az élelmiszerárak növekedési üteme 5,9 százalékról 2,8 százalékra csökkent.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi forgalma és nemzetgazdasági részesedése 2013-ban az előző évi szinten alakult. Az agrárexport az elmúlt években folyamatosan emelkedett, 2012-ben és 2013-ban is rekordszintet ért el, az import emelkedésének mértéke több éves távlatban ettől elmaradt, ezért jelentős mértékben nőtt a külkereskedelmi többlet. Az agrárexport feldolgozottság szerinti szerkezete kedvezően alakult az előző évekhez képest, mivel a nyersanyagok kivitelének csökkenésével párhuzamosan bővült a feldolgozott termékek forgalma. A nyersanyagok 2009 és 2012 között az agrárexport árbevételének 37-38 százalékát biztosították, 2013-ban ez az arány 32 százalékra esett. Az elsődleges feldolgozottságú termékek aránya a 2009. évi 29 százalékról – évente 1 százalékkal emelkedve – 2013-ra 33 százalékra nőtt. A magas feldolgozottságú termékek részesedése, amely az elmúlt években 31-32 százalékot tett ki, 2013-ban 36 százalékra bővült.

A mezőgazdasági, élelmiszeripari termékek kereskedelme a tapasztalatok szerint évek óta adócsalással, adóelkerüléssel érintett ágazatnak minősül. Az érdekképviselői szereplők becslései alapján a zöldség-gyümölcs ágazatban 40, a sertés-, a baromfi és tojás ágazatban 35, míg a tej és tejtermék ágazatban 10–15 százalékos a feketekereskedelem nagysága, és ennek élelmiszer biztonsági kockázatai is vannak. A Kormány, a NAV és a NÉBIH 2013-ban több fontos intézkedést is hozott a fekete gazdaság visszaszorítása érdekében, amelyek egy része az ellenőrzés hatékonyságát, az információ áramlást segíti, mások a kockázatfelmérést javítják. Emellett a készpénzforgalom korlátozása segíti a tranzakciók nyomon követhetőségét. Ugyanakkor a fekete gazdaság mérséklése érdekében további erőfeszítések szükségesek,

annak érdekében, hogy a tisztességes piaci szereplők ne kerüljenek versenyhátrányba a tisztességtelenekkel szemben.

A mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét, stabil pénzügyi gazdálkodását, és technológiai fejlesztését 2013-ban is nagymértékben segítették az agrár-vidékfejlesztési támogatások. Az Európai Unió által folyósított 360,3 milliárd forint közvetlen támogatásból az egységes területalapú támogatás (SAPS) 309,6 milliárd forintot tett ki. Emellett a területalapú támogatáshoz kapcsolódóan került kifizetésre az elkülönített cukortámogatás, elkülönített zöldség-gyümölcs támogatás, és a bogyós-gyümölcs támogatás. Az uniós társfinanszírozással megvalósuló vidékfejlesztési és halászati programok keretében 2013-ban 220,5 milliárd forint került felhasználásra. Az összeg jelentős része, mintegy 98,2 százaléka a Darányi Ignác Terv (DIT) - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) intézkedéseire nyújtott fedezetet. Nemzeti támogatások címén 2013-ban 55,5 milliárd forint került kifizetésre.

A mezőgazdaság 2013. évi helyzetével kapcsolatban összegzésképpen megállapítható, hogy kedvezően alakult a mezőgazdasági termelés, jelentősen javult az ágazat pénzügyi helyzete, gyarapodott eszközállománya, és javult a forrásszerkezete. Szintén pozitív, hogy 2013-ban ismét növekedett az ágazat hitelképessége, valamint a versenyképesség növekedését vetíti előre a beruházások élénkülése. Ugyanakkor a szántóföldi növénytermesztéshez viszonyítva kedvezőtlen helyzetben van az állattenyésztés és a kertészet. Az élelmiszeripar teljesítménye és beruházásai 2013-ban stagnáltak. A hitelállomány több éve tartó visszaesése csak mérséklődött, de még nem állt meg. Ezek alapján az agrárgazdaság további fejlődéséhez az állattenyésztést, a kertészetet, illetve az élelmiszeripart támogató további intézkedések szükségesek.

Az Agrárgazdasági Tanács ajánlásai

1. Az ágazat versenyképességének javítása, a foglalkoztatás növelése nemzetgazdasági érdek. A 2014-ben induló új uniós pénzügyi ciklus lehetőséget teremt a hatékonyságot javító fejlesztésekre. Ehhez jó alapot teremtenek az elmúlt évek kedvező pénzügyi folyamatai eredményeként keletkezett források. Ez fedezetül szolgálhat a saját erő biztosítására. A Tanács javasolja, hogy a Kormány agrárpolitikájában állítsa előtérbe a hatékonyságot, versenyképességet javító fejlesztéseket.
2. Az élelmiszer-vertikum leggyengébb láncszeme jelenleg az élelmiszeripar. Ahhoz, hogy ez az iparág tartós növekedési pályára álljon, elengedhetetlen a hazai tulajdonú élelmiszer feldolgozás fejlesztése. Ennek keretében külön hangsúlyt kell helyezni a termelői tulajdonú élelmiszer feldolgozó vállalkozások bővítésére és megerősítésére. E célra az agrárgazdaságon kívüli egyéb uniós forrásokat is fel kell használni.
3. Az agrárgazdaság jelentős szerepet játszik a vidéki foglalkoztatásban, a népesség megtartásában. Az Agrárgazdasági Tanács javasolja, hogy a kormányzat agrárpolitikájában továbbra is kiemelt célként kezelje a fenntartható foglalkoztatást az élelmiszer gazdaság egészében. Ennek érdekében fontosnak tartja a munkaerő igényes ágazatok fejlesztését és magasabb hozzáadott értékű élelmiszerek előállításának elősegítését.
4. Az ágazat céljainak teljesülését jelentős mértékben hátráltatja a gazdálkodók kedvezőtlen kor- és képzettségbeli összetétele. Az Agrárgazdasági Tanács ezért kiemelt célnak tartja a mezőgazdasági tevékenységet élethivatásszerűen választó

fiatalok, fiatal gazdák, helyzetének erősítését, javítását. A Tanács a Kormány figyelmébe ajánlja az új uniós költségvetési ciklus rendelkezésre álló forrásainak e célra történő erőteljesebb felhasználását.

5. A vetőmag termesztés a mezőgazdaság tradicionálisan fontos ágazata. Ugyanakkor a jó minőségű, fémzárolt vetőmag köztermesztésben való felhasználásának aránya folyamatosan csökken. Ennek megállítása érdekében a minőségi vetőmag használatát ösztönző rendszer kidolgozását javasolja.
6. Az elmúlt időszakban jelentős mértékben megnőtt a korábban hazánkban nem honos növényi kártevők megjelenése. Hasonló kockázat figyelhető meg az állattenyésztés területén is. A kialakult helyzet új stratégiák, szakmai megoldások kialakítását és gyakorlati működtetését követeli.
7. Az egyre szélsőségesebbé váló időjárás kedvezőtlen hatásaira a mezőgazdasági vízgazdálkodás jelenlegi rendszerei nem képesek megfelelő válaszokat adni. Azonnali lépésekre van szükség a vízkormányzás és a vízhasznosítás (beleértve az üzemi csatornahálózatot is) jelentős javítására, az ehhez szükséges feltételek megteremtésére.
8. Az Agrárgazdasági Tanács jelentős kockázatot lát a magyar agrár-felsőoktatás jelenlegi rendszerében. A Tanács javasolja az agrár-felsőoktatás koncentrációját, valamint a kétszintű rendszer helyett az osztatlan képzés bevezetését.
9. Az Agrárgazdasági Tanács felhívja a figyelmet arra, az egyéni gazdálkodó-társas vállalkozás csoportosítás alapján ma már nem határozhatók meg egyértelműen az üzemi viszonyok. Az egyéni és társas gazdaságok jelentős része mikro-, kis-, és középvállalkozásnak minősíthető. A Tanács javasolja, hogy az elemzések készítésénél ez kerüljön figyelembe vételre.
10. Az Agrárgazdasági Tanács üdvözli a rejtett (szürke, fekete) gazdaság elleni fellépés eddigi eredményeit. Ugyanakkor megerősíti, hogy további hatékony lépésekre van szükség. Ennek keretében javasolja mélyebb elemzés készítését az adott témakörben. További forrásokat kell biztosítani a hatósági ellenőrzések előmozdítására. Az adórendszer megfelelő átalakítása is elősegíti a gazdaság kifehéredését.

Budapest, 2014. október 17.

Dr. Székely Csaba, az MTA doktora
az Agrárgazdasági Tanács elnöke